RERUM AMORFORTIARUM SCRIPTORES DUO INEDITI.

ALTER AUCTOR INCERTUS.

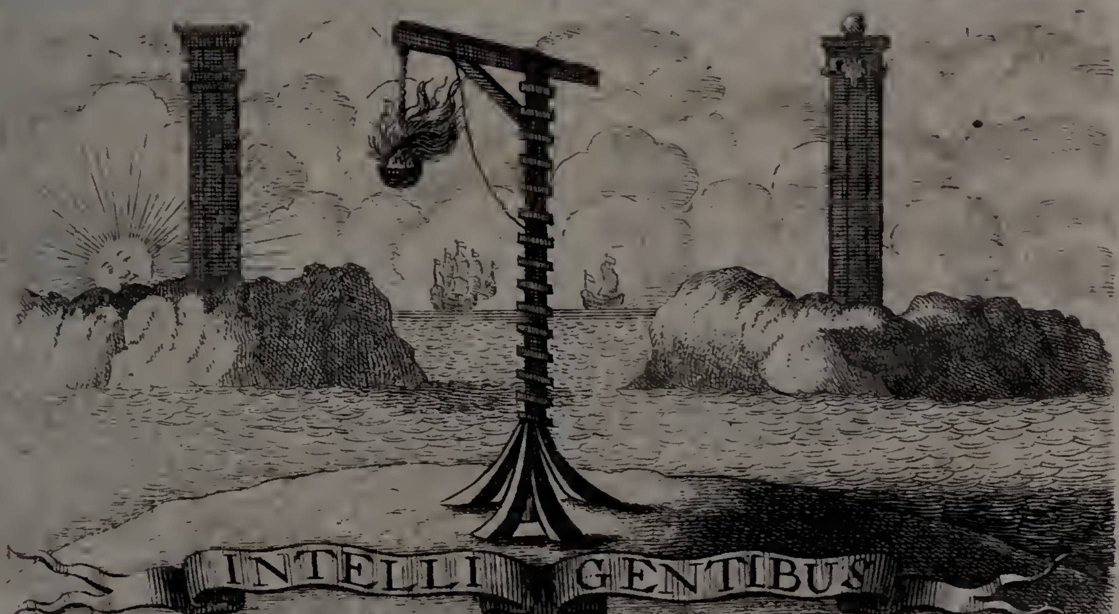
Alter, cui nomen,

THEODORUS VERHOEVEN.

Utrumque primus edidit, Obſervationes, & quæ hactenus nondum viſa, vetera aliquot monumenta, diplomata, & inſtrumenta, & ex ineditis duobus Chronicis Amorfortii olim ſcriptis adjunxit ſupplementa

ANTONIUS MATTHÆUS,

Juris in illuſtri Academia Lugduno-Batava Anteceſſor.

LUGDUNI BATAVORUM.
Apud FREDERICUM HAARINGH, 1693.

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, & SPECTATISSIMIS VIRIS,

DD. PRÆTORI, CONSULIBUS, SCABINIS, & SENATORIBUS,

INCLYTÆ URBIS AMISFURTI, QUIQUE IIS SUNT A SECRETIS.

Viris optime & præclare de diœceſi, de patria, de republica meritis.

Urbis regimen glorioſum, honoris, opum, & dignitatis incrementum aſſiduum, robur animi invictum, famam vitæ incorruptam, ſalutem, valetudinem, & felicitatem perpetuam.

Duos vobis offero, viri geſto magiſtratu & honoribus inclyti, Auctores hactenus nondum viſos, quæ majorum veſtrorum gloriam, virtutem invictam, res domi militiæque ingenti animi magnitudine & heroice olim geſtas memoriæ prodiderunt. Neuter fateor nimis vetus. Sed non ideo aut contemnendus aut æſtimandus non tanti. Non quo quis vetuſtior eo ſtatim & melior. Viros præſtantiſſimos & noſtra ætas vidit, & priorum vidit contra deteriores non paucos. Scriptores ſunt, quos offero, rerum veterum ſtudioſiſſimi, & qui indu-

 ſtriam,

ſtriam, curam, operam, in perquirendis majorum geſtis, citra ullam controverſiam non ignobilem collocarunt. Alter juvenis adhuc ſcripſit, nec diligentia, nec ingenio, nec judicio deſtitutus, affectu quidem, ut fatetur, in patriam ſingulari, ſed veritate incorrupta, & qui partium nec ſtudio nec odio abreptus ex veſtris Archivis a vobis hactenus aſſervatus in lucem jam demum prodit, Theodorus Verhoeven Gymnaſiarcha Gravienſis. Alter paulo vetuſtior, etſi nomen non prodat, Auctores tamen non reticet, ex quibus hauſit quod habet. Ab ipſis Urbis initiis quicquid notatu dignum ad ſingulos annos perſecutus uſque ad Annum 1574. Latuit hactenus apud Friſios. Petenti autem communicavit vir admodum Reverendus, de eccleſia & Academia, & de ipſa poſteritate hoc nomine etiam plurimum & præclariſſime meritus Joannes van der Waeyen, Hiſtoriographus Friſiæ & Franekeræ Friſiorum Theologiæ Profeſſor. Eo melior & dignior qui Amorfortiis in pretio ſit, quod accurate & diligenter ſuo quæque tempore annotavit privilegia, quæ Amorfortiis conceſſa. Conceſſa autem inſignia, & quæ magni momenti, ab epiſcopis non tantum, verum etiam ab exteris, ab Hollandis, a Gelris, a Burgundis, aliiſque. Cæterum notavit tantum, verba autem non expreſſit. Quædam etiam omiſit, vel quod forſan ignoravit, vel alioquin quod oblitus. Et tamen tanti ni fallor, ut & veſtra, viri Ampliſſimi, & poſterorum interſit, ne diutius ignorentur, aut luctentur & deinceps, & forſan etiam æternum, ſi nullus vindex exoriatur, cum blattis & tineis. Ratio hæc cur collegerim, cur integra quotquot reperi inſeruerim bona fide infra iis quæ obſervavi. Dici enim non poteſt, quam abſurdum, quam turpe id, ſi neglectu antiquitatum noſtra exteris ſint prorſus quam nobis ipſis notiora. Et tamen pauci ſunt qui inquirunt. Plerique negligunt ut obſoleta

&

& quæ non magni momenti. Ut verbi gratia Amisfurtum quod olim civitas imperialis, & quod per conſequens poſſit uti, quo jure utuntur hæ civitates, quotuſquiſque eſt qui jam novit? Et an non interim tamen certum? Inter alias recenſetur & inter primas quidem in matricula quam habet Goldaſtus *to. 2. conſtit. imp. 1. p. 31.* ubi verbis expreſſis: *Civitates liberæ Imperiales & Provinciales, quæ immediate Imperatorem, ſalvis ceteris juribus, recognoſcebant, & partim adhuc recognoſcunt, exſcriptæ ex matriculis & Actis imperialibus. Abbatiſcella, Agilsfeldia, Altenburgum in Miſnia, Alena, Amersfordia, Amſterdamum &c.* An non magnum præterea, & an non prorſus magnificum, & quod vobis, viri Spectatiſſimi, nunquam obliviſcendum, quod nulla urbs in diœceſi, cui cedat Amisfurtum, niſi ſoli Ultrajecto? Diœceſin cum dico, Tranſiſulaniam non excludo. Diœceſis ſuperior hæc. Nulla autem in ea urbs, quin Amisfurto poſterior. Diœceſis olim duplex, & trans & cis Iſalam. Quæ trans Yſalam ſuperior. Quæ cis eum inferior. Generalia autem utriuſque Comitia olim habita minimum quotannis ter, & alternis quidem annis cis Yſalam Ultrajecti, trans Yſalam aut in urbe expreſſe ad id delecta, aut ut vulgo Spolderbergæ, Neoponti, *ter Nyerbrugge.* Sic diſerte eſt in charta Frederici van Blanckenheim Ann. 1599. Sic diſerte etiam in alia Philippi Burgundi Ann. 1522. Primariæ autem in his urbes, Ultrajectum. Amisfurtum, Daventria, Campi, Zwolla, Groninga, ordinem quem expreſſi ſervantes etiam in Comitiis, in proceſſionibus, ſeſſionibus, ſubſcriptionibus, & ubique. Nihil fingo, aut comminiſcor. Probationes in promtu ſunt. An non quæſo diſerte id oſtendit diploma hoc?

FREDERICK by der genaden Gods Biſſcop t'Utrecht maken condt ende kennelick allen luyden. Want wy vermits onſe Rayde, Vrienden, ende Deputaten der Eerbare, beſcher-

dene luyden ons Capittels van Utrecht, onſe Stadt ende Steden, gededingt hebben mit onſe Stadt van Groeningen ſeker voerwaerden, daer brieven of gemaeckt ſijn, beſegelt mit onſen ſegelen van beyden ſyden; Welcke brieve onſe Capittel van den Dom, onſe Stadt van Utrecht, ende onſe Steden van Amersfoert, van Deventer, van Campen, ende van Zwolle, om beden wille ons ende onſer Stadt van Groeningen, om die meerre oirconde wille mede beſegelt hebben. Ende want onſe Stadt van Amersfoert in den ſelven brieven laetſte van den Steden geſchreven ſtaet, ende after beſegelt hebben, daer ſy dach of nemen, dat ſy met recht ende alden heercomen voor onſe Steden van Overyſel ſtaen ende ſegelen ſolden, ſoe bekennen wy dat onſe Stadt van Amersfoert voernoemt doe ter tyt om onſer, ons Capittels, ende onſer Stadt van Utrecht bede wille, die brieven beſegelt hebben, behoudelick hem al hoers vordeels, outs haircommens ende rechts, dat ſy van outs gehadt hebben, ende loven mede voer ons ende voer onſe nacomelingen, dat ſy tot anderen tyden, als dat meer gevalt, ſegelen ende ſtaen ſullen op die ſtede, daer hem dat gebeurt van ouden heercomen ende van rechte, ſoe dat hem deſe voernoemde ſegelinge van Groeningen nergens inne aen hoiren vordel, ouder gewoonten ende rechten, t'onſtade ofte hynder en ſal comen. In oirconde der waerheyt hebben wy onſen ſegel aen deſen brieff gehangen. Gegeven int jaer ons Heeren CIↃ.CCC.XCIX. *des Donredachs na St. Mathys dach Apoſtel.*

Verum veſtra non tantum urbs in diœceſi ſecunda, prælata ceteris indiſtincte & cis & trans Yſalam, ſed & idem quod Ultrajecto propemodum ei jus. Nemo hic vitilitiget. Nemo cavilletur, aut contendat incaſſum. An non ita diſerte in charta Anni 1259. Henricus I. Anriſtes? *Nos* Henricus *Dei gratia Trajectenſis epiſcopus univerſis præſentes literas inſpecturis notum facimus & tenore præſentium*

tium

tium proteſtamur, quod nos conſiderantes & præ oculis condigne gerentes fidelitatis obſequia, quæ dilecti fideles noſtri, Scabini, Conſules, nec non univerſitas opidi noſtri Amersfordienſis *nobis & eccleſiæ noſtræ Trajectenſi exhibuerunt hactenus & adhuc exhibent cum omni diligentia & favore ipſis Scabinis, Conſulibus, & Univerſitati de fidelium noſtrorum conſilio tale jus & talem bonam conſuetudinem, qualem hactenus habuerunt, & inſuper talem libertatem & tale jus Civitatenſe, quod vulgariter* Stadtrecht *nuncupatur, qualem vel quale dinoſcitur habere noſtra civitas Trajectenſis, præſentium literarum teſtimonio concedimus & donamus &c.*

Et an mirum hinc quod Ultrajectum tertium Statum non ſola ſed vobiſcum conſtituat? Ut verbis pugnem non neceſſe eſt, Diplomata adſunt, codicilli, acta publica & inſtrumenta, quibus probem quod dico. Ut exempli tantum cauſa.

Verbant der drien Staien 's Lands van Utrecht inder ſake van mijn Joncheer van Cleve.

Wy Prelaten ende Capittelen der Kercken van den Doem, Oudemunſter, ſunt Peter, ſunt Jans, en ſunte Marien t'Utrecht, gemeyne Ridderen ende Knapen s'lands &c. Borgemeyſteren, Scepenen, Raide, ende gemeyne Oudermans van den Ouden Raide ende van den Nywen der Stadt van Utrecht, ende van Amersfoort, Repreſenterende, ende makende die drie Staten des Nederſtichts van Utrecht &c. In kenniſſe der waerheyd, want wy Eccleſie, Ritterſchap des Geſtichts, Stadt en Steden, als Utrecht en Amersfoort, alle punten voorſz ons aendragende mede belieft ende beloeft hebben, ſo hebben wy Eccleſie, Prelaten, Deken ende Capittelen onſer vijf Godshuyſen, als then Doem, Oudemunſter, St. Peter, St. Johan, ende ſunte Marien kerken t'Utrecht voorſz onſen vyf Godshuyſen ſegelen, ende wy Johan Borggreve tot Montfoort, Heer ther Lynſchoeten ende tot Hekendorp &c. Sweder van Montfoort Heer then

Do-

Dorenweerde, Steven van Zuylen van Nievelt, ende Dirck van Zuylen op die Haer Ridders, onſe ſegelen voor ons ende van wegen der Ridderſchap daar toe gebeden, ende wy Stad en Stede van Utrecht en Amersfoort onſe ſegelen ſamentlijck aen deſen brief doen hangen, Welke brieven vier ſyn van woerde te woerde alleens haldende, des wy Eccleſie, Ritterſchap, Stad en Stede voirſz elck een hebben. Gegheven in den jare ons Heren duſent vier hondert twe en tachentig op ons Lieve Vrouwen avond purificationis.

De abolendo primo Statu cum olim in diœceſi quæſtio eſſet ſatis vehemens, poſt multas autem contentiones de Electis ſex aut octo, qui primum Statum conſtituerent, ex quinque eccleſiis aſſumendis, cum inter Ordines conveniſſet, equeſtri ordini eligendi jus, & Urbibus indiſtincte, non ſoli ſcilicet Ultrajecto, ſed & vobis & reliquis a Conſilio Provinciali adjudicatum expreſſe Ann. 1582. 4. Septembr. & expreſſe etiam ea lege, ut in equeſtris ordinis & Urbium jurarent verba qui electi. Ann. 1606. cum ſupplendo equeſtri Ordini facta eſſet nominatio, veſtra etiam in eam rem approbatio quæſita, ut ex Actis patet, quæ hujuſmodi: *De Steden geſien de nominatie van de Ridderſchap tot augmentatie van deſelve Ridderſchap hebben deſelve nominatie geapprobeert, gelyck ſy die approberen by deſen.* Quod ſi falſum, quod dico, cur de Regulis eccleſiaſticis cum ageretur Ann. 1611. 12. Febr. propter veſtram abſentiam interim Ultrajectum nec ſtatuit quicquam nec concluſit, nec ut quicquam interim in Comitiis concluderetur conceſſit? Scripſi, fateor, non nego, quod ſola urbs Ultrajectum tertium Statum conſtituit, probare etiam id conatus adductis multis argumentis. Sed nihil mihi hic imputandum. Non ego mihi contrarius. Chartæ potius ſunt chartis. An non verba ſunt ſatis clara & diplomatis, quod hic habes, & eorum quæ alibi? An aliud poteſt dici, quam quod Ordines

Vid. lib. 3. de Nobilit. cap. 1.

nes

nes dicunt ipſi? Quintam tertii Status partem Ultrajectum dicit clerus, cùm ſubjecta adhuc urbs Hiſpanorum regimini, & reliquis Statibus invitis indixiſſet vectigal, *Dat deſelve Magiſtraet*, inquit, *dies ter contrarie niet gepermitteert en behoort te worden buyten heurlieder Supplianten conſent d'ſelve heurlieden impoſitie te doen tot groote deſpectie ende verachteringh van hem Supplianten, die repreſenterende ſyn t'eerſte lith van de drie Staten s'Lants van Utrecht, ende dat die van de Magiſtraet ſyn maer het vyfde deel van den derden ende leſten Lith &c.* Quod ſi plenius perpendamus rem, an mentitus tum clerus? An tam audax quis ut hoc dicat? An non ratio ſuffragatur? An non reliquæ etiam urbes interſunt Comitiis? An negari hoc poteſt? Quæro autem cum interſunt, an interſunt tantum ad pompam, ut κωφὰ quædam πρόσωπα, & ſpectatores otioſi? An non votum habent in conſeſſu? An non prorſus abſurdum, imo & inauditum, ut qui votum habet in conſeſſu, conſeſſus tamen non ſit pars? Sed ut dicam quod plus eſt: Moneta Ordinum, quæ in uſu jam, ab altera parte an non præfert cleri, equitum, & quinque urbium, ut trium Statuum inſignia? Si tertius Status Ultrajectum, & ſola urbs Ultrajectum, cur non hujus duntaxat? Cum creatur Gubernator, an ſola hæc eum creat? An ſola eum ut tertius Status diœceſi imponit? Cum Princeps Mauritius crearetur Gubernator Ann. 1590. decretum Ordinum ſic ut decuit & ut moris conceptum: *Die Geeligeerden uytte vyff Collegien binnen Utrecht, die Edelen ende Ridderſchappe, die Magiſtraten van de Stadt Utrecht, van de Steden van Amersfoert, Rhenen, Wyck, ende Montfoert, repreſenterende de drie Staten van den Lande van Utrecht, doen te weten, dat alſo door aflyvicheyt van den Welgeboren Heer* Adolph *Grave tot Nieuwenaer, Meurs, Limborch &c. Hoochl. Mem. ledich geworden is het Gouverneurſchap ende Capiteynſchap generael van*

den voerſz Lande, ende dat om veel redenen ende conſideratien, ende ſonderling in aenſchou van den tegenwoordigen inlantſchen oorloge, ende dat die Landen van Utrecht by na frontieren geworden ſyn, niet geraden is, dat deſelve Landen langer ſonder Gouverneur ende Capiteyn generael ſouden blyven, ende dat op het ernſtige aenhouden ende verſoeck by ons door onſe Gedeputeerden gedaen aen den Hoochgeboren Furſt ende Heere Maurits van Naſſau, geboren Prince van Orangien, Grave van Naſſau &c. Marquis van der Veere, Vliſſingen &c. Gouverneur ende Capiteyn generael van Hollant, Zeelant, Weſtvrieſlant, Overyſel, ende geaſſocieerden &c. den ſelven belieft heeft te accepteren ende aen te nemen het voerſz Gouverneurſchap ende Capiteynſchap generael onder ſekere pointen ende articulen tuſſchen ſyn Excellentie ende onſe voerſz. Gedeputeerden gearreſteert ende beſloten, Soo iſt dat wy den voerſz Hoechgeboren Furſt &c. & tandem in fin. *Aldus gedaen, geſloten, ende gearreſteert by ſyne Excellentie, ende den Gedeputeerden uytte Collegien, de Edele ende gemeyn Ridderſchap, de* Stadt ende Steden *van den Lande van Utrecht, repreſenterende* de drie Staten *van den ſelven Lande, hier onder geteeckent, als tottet geene voerſz is expreſſelyck geauthoriſeert ende gecommitteert, ſo als ſyne Excellentie by haerluyder Commiſſie gedateert 't Utrecht op den 6. dach in Februarius leſtleden is gebleecken, in s' Gravenhage op den leſten dach des maents van Maerte des jaers* CIↃ. IↃ. XC. &c. Addam obiter etiam hoc, quod ſi ſola Ultrajectum tertius Status, ut putant, cur Princeps, cum Gubernator, in cleri, in Equitum, in quinque urbium juravit verba, ut tum Princeps Mauritius? Cur non tantum in Ultrajecti? Sic ibid. in fin. *Op heden den tweden dach Aprilis in jaer* XV^c. XC. *ſtilo novo heeft ſyn Excellentie eedt gedaen in handen van de Gecommitteerde der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht hier boven geſchreven ende genoemt om allen den punten*

ten

ten ende articulen in deſe Inſtructie begrepen naer ſyn vermögen te hanthouden en te volbrengen in preſentie van my onder geſchreven. Geteeckent: I. Milander. & mox: *Wy beloven ende ſweren den Staten Generael van de Vereenichde Nederlanden, die by de Unie ende hanthoudinge van de Gereformeerde Religie ſullen blyven, ende namentlyck den Geeligeerden, Edelen, gemeen Ridderſchap, Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, repreſenterende den Staten van deſelve Landen, gehouw ende getrouw te weſen &c.*

Satis clara hæc, ni fallor. Sed cur tam varie ſiquis quæ-rat? Cur tertius Status interdum ſola, interdum non ſola, ſed tertii Status tantum pars? Paucis tantum dicam quod id nondum deciſum, quod tertius Status ſit ſola. Si vel ipſa id contendat, vel tantum alii ei tribuant, nullum id veritati tamen facit præjudicium. Tertius Status haud dubie, quod primarium ejus membrum, quod ſola interdum in Comitiis, decretis ſola ſubſcripſit. Et deinde etiam quid tum? Sit tertius Status dicta, ſit ſola ita dicta, ſola habita, ſalutata. An id fuit perpetuum? Variant homines. Mutantur tempora. Nec idem omnibus ſemper placet. *Cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices ita morum vertantur*, dicit alibi Tacitus *lib.* 3. *annal.* Carolus V. quo facilius, cum imperium affectaret, Regem Galliarum, qui idem affectabat, ut externum repelleret, & Belgas dictitabat, & qui præerant ipſis Principes, ad Imperium pertinere. Germanico etiam fœderi, nequis deinceps dubitaret, mox, cum Cæſar, adſcripſit. Grot. *lib.* 1. *annal. & lib.* 16. *hiſt.* Idem dein contra cum aliud poſceret rerum ſtatus. Cum Status imperii rejecto ipſius filio fratrem ejus Ferdinandum ad ſpem imperii admoverent, ut Belgas fratri præriperet, & in filium transferret, negavit quicquam Belgis, & identidem id negavit, cum imperio commune. Elaudavit tum rurſum dictum

Siqui ſunt, qui tantum tribuant, non deſunt alii, qui non item. Et inter eos etiam eſt Grotius *lib.* 7. *hiſt. Iidem*, inquit, *eccleſiaſtico nomine in conventu, qui imperat, in conſeſſu, qui decreta exſequitur, ſententiam dicunt primi, eodemque jure, quo tota nobilitas, quo tertius ordo, cujus partem alteram urbs, alteram oppida faciunt.*

ctum Archiepiſcopi Trevirenſis, qui cum quæreretur defuncto Maximiliano ipſius avo ſucceſſor, ne ipſius quidem ut externi habendam in Comitiis rationem contenderat, dehortatus Electores multis verbis, & inter cætera etiam uſus hujuſmodi, *Vicinos*, inquit, *Belgas habuimus longo tempore, non ſocios imperii. Noſtra edicta nihil morantur, noſtris periculis nihil afficiuntur. Suum quoddam regnum ibi habent, nihilo magis conjunctum cum imperio, quam ſunt Angli aut Scoti.* Sleydan. *lib.* I. *hiſt.* Grot. *de antiq. Reip. Batav. cap.* 5. Ea rerum viciſſitudo. Nec quicquam verius quam quod Cicero *act.* 7. *in Verr. Cum in omnibus rebus tum in Reipubl. permagni momenti eſt ratio atque inclinatio temporum.* Memini etiam me ſcripſiſſe, ne ipſis quidem Ordinibus, nedum Curiæ Provinciali, ullum in urbe jus magiſtratu invito. Oſtendi faſſos id ipſos Ordines, & aliis uſus ſum argumentis. Etiam dixi edicta Ordinum non aliter publicata quam magiſtratu aſſiſtente, Prætore & aliquot Scabinis. Exempla etiam addidi. Et eo tamen non obſtante vidi Ultrajecti affixum quod ſequitur: *De Gedeputeerden van de Staten s'Lants van Utrecht doen te weten, Alſo te beduchten ſtaet, dat geduyrende deſe Campagne eenige Ruyteren of Soldaten haer uyt het Leger na deſe Stadt ende Provintie, ſonder behoorlyck Paſſepoort of verlof van haer luyder Capiteynen of Officieren, mochten komen te begeven, ende alſulx deſerteren tot merckelycken ondienſt van den Lande, ſoo iſt dat haer Ed. Mog. wel expreſſelyck by deſen hebben goet gevonden te verbieden ende interdiceren allen ende enen ygelicken der Ingeſetenen deſer Provintie eenige Ruyteren of Soldaten uyt het Leger komende te logeren, ofte tot eenich Ambacht, ofte ander Huyſwerck te employeren voor en al eer deſelve aen* Pieter Schipbergen, *Provooſt Generael van de Guarniſoenen in deſe Provintie, vertoont ſullen hebben behoorlyck*

lib. de jur. glad. cap. 35.

lyck Pas-cedul, ofte Paſpoort; Dat oock niemant den voernoemden Schipbergen int onderſoecken ofte inquireren na de voerſz. Ruyteren of Soldaten ſal vermogen te reſiſteren, ofte eenigh hinder doen; Alles op pœne van arbitrale correctie; Laſtende de reſpective Schouten van Stad, Steden, ende ten platten Lande hem Schipbergen (des verſocht ſynde) int executeren van deſen Placcate te doen alle behoorlycke aſſiſtentie. Gedaen t' Utrecht den XXV. *Maert* 1690. *Was geparapheert* P. Ruyſch v[t]. *Onder ſtont. Ter Ordonnantie van de voerſz Heeren Gedeputeerden &c.* Siquis quærat, quid ad te hoc? Ad me fateor nihil. Adduco tantum ut probem mutato rerum ſtatu, prout habent ſe tempora, mutari homines etiam ipſos, mutari judicia; quod olim magni æſtimatum, pro quo ut pro aris & focis certatum, interdum negligi ut non tanti. Tempus fuit quo Ultrajectum ſola tertius Status habita. Sola dici ſic voluit. Sola ita ſe geſſit. Tempus contra quo habita, & quo non aliter ſe geſſit, quam ut tertii Status tantum pars. Siquis miretur? Non neceſſe eſt, ut miretur. Ipſa id olim faſſa, & faſſa verbis expreſſis, tertium Statum in diœceſi non conſtitui a ſe ſola, ſe tertii Status tantum membrum. Vocandum Amisfurtum, vocanda reliqua etiam opida, ut tertii Status membra, priuſquam poſſet quicquam a tertio Statu concludi. Dedi ſtatim jam exemplum. Sed ſi exemplum non ſufficit, neceſſe eſt plura adhuc addam, & quidem verbis, nequis dubitet, quæ in Actis, ut reperi. Et id rei momentum. Ex Actis Ordinum Ann. 1539. 18. Jul. *Ende die Geſchickten van der Stadt Utrecht verclaerden, dat die Stadt Utrecht om hare Majeſteyt met alle eer ende triumphe wellecom te heten ſeker Ordonnantie gemaeckt hadden, ſulcks dat haer Coninck-lycke Majeſteyt, als ſy verhoopt, en aengeſien de groote coſten, die ſy int repareren van de Stadts mueren ende anders doende waren, wel te vreden ſoude ſyn. Ende aengaende die propyne*

ende gratuiteyt &c. verclaerden ende ſeyden die Geſchickten voernoemt, *dat* alſo die Stadt Utrecht maer een litmaet van haren Staet en is, ſy daeromme buyten die andere Steden *als Amersfoert, Wyck, Rhenen, ende Montfoert in eenige gratuiteyt ofte propyne, diemen Staetsgewyſe believen ende doen ſolde, niet conſenteren en mochten, byſonder aengemerckt alle die Steden hier bevorens altyts in gelycke ſaecken mede geconſentegrt ende beſegelt hebben, omme quade conſequentie ende ſeparatie van de voerſz Staten te mogen verhoeden &c.* Ex iiſdem Actis ult. Maji. 1550. *In den eerſten ſeggen die van de Stadt Utrecht, dat ſy als noch hem refereren tot die Antwoort ende Concluſie by hem luijden overgelevert op den* 16. *April. Anno* XL. *&c. Ende daerenboven want dat principael punt van der Deputatien was om die Keÿſerlÿcke Majeſteÿt te congratuleren, t' welck geen Lantſake is, ende behoorden te geſchien by myn Heeren van der Eccleſie, Edelen, ende gemeen Ridderſchap, Stadt, ende Steden van den Lande van Utrecht, ende ſo die ander Steden mit den Staten niet gedeputeert en hebben*, ſo en can die Stadt van Utrecht ſonder die ander Steden geen Staet maecken, *ende daeromme in die vacatie van den Gedeputeerden van den twee Staten niet conſenteren.* Ex Actis ejuſdem Anni XVII. Julii: *Syn die Prelaten ende Eccleſien, Edelen, ende gemeen Ridderſchap, ſo binnen als buyten, mit oock die Regeerders der Stadt Utrecht verſchreven ſynde in de Camere s'Hoofs van Utrecht vergadert, omme onder anderen mede te communiceren op die comſte van de Keyſerlycke Majeſteyt onſen Aldergenadichſten Erfheere, ſo die Staten deſer Landen hem behoorden te dragen om haer eere te bewaren, ende ſoo die van Amersfoert, Wyck, Rhenen, ende Montfoert niet erſchenen ende gecompareert en waren*, ſeyden die van de Stadt *Utrecht* voerſz, dat ſy niet en coſten noch en mochten concluderen buyten d'ander vier Steden voerſz, *is daer-*

Ex iiſdem Actis Ann. 1536. Sijn deſelve Staten overcomen ende hebben geordonneert, dat ſo wie beſchreven ſynde ende niet en compareert ter gepreſigeerden uyre ende dage, ſal deſelve ſyn ſtemme verlieſen, ende ſal elcken Staet met de meeſte ſtemmen mogen concludeeren, ende anders niet &c.

is daeromme by den voerſz Staten als voren vergadert ſynde eendrachtelyck overcomen dieſelve dachfaert te continueren tot Dynſdage toecomende, Begeerende van myn Heeren die Preſident s'Hoofs Provinciaels van Utrecht die voerſz vier Steden op den ſelven dach ſeer ernſtelyck te doen verſchryven *met comminatie van haer ſtemme te verlieſen indien ſy niet en compareren, ende t'ſamentlyck helpen concluderen opt voerſz punt &c.*

Præclara hæc, quæ jam dixi, ſed non minus præclarum hoc, quod epiſcopis non invitis, quamdiu rerum hi potiti, vos ſortibus ad id jactis magiſtratum creaſtis ipſi. Et ſi quæratur quemadmodum. Paucis tantum dicam. Sortiti cives quinquaginta pridie trium Regum ex ditiſſimis, optimis, quotannis a vobis lecti. His in Curiam conveniendum. Nec abſenti impune. Mulctatum patet diſerte ex urbis veſtræ Actis. Sic ex Actis Ann. CIↃ. CCCC. XXXVIII. pridie Petri ad vincula: *Item die Raedt out ende nywe ende gemeente ſyn overdragen, dat Henrick van Rhyn en Goſen Willemsſen verleggen ſullen en doen vermetſelen, daer t' hem de Raedt wyſt XV. Arnhemſche guldens, om dat ſy niet te lote gegaen en hebben. En ymant die achter deſe tyt niet te lote en ginghe, ende met wille daeromme uyt ware, die ſal verbeuren elcke reyſe XV. Arnhemſche guldens.* Ex Actis Ann. 1502. *Die Raedt out ende nywe ende gemeente ſyn overdragen, ende hebben geſloten, dat ſo wie van onſe Borgeren, die gebeurt te lote te gaen op een dertien avont, uyt ware, of uyttooch, of uytbleeff om niet mede te loot te gaen, die ſal verbeuren vyf Beyerſche guldens, ende den ſelven ſal men nochtans kieſen mogen in den ſelven Raedt, off hy mede te loot gegaen hadt, ende in de Stadt wair. Ende deſgelycx ſo wie in de Stadt wair opten ſelven dertien avont, ende niet te loet en ginghe, die ſal deſgelycx verbeuren vyf Beyerſche guldens. Actum opten* XIII, *avont Ann. XV*[c]. *en twee.*

Poſt-

Poſtquam conveniſſent; ſorte tredecim ex his lecti, qui jurati creabant Conſules, Senatores, Scabinos. Juramentum hujuſmodi. *Dat ſweer ghy NN. ende NN. dat ghy terſtont eer ghy van den huyſe gaet, kieſen ſelt, niet uyt ons ſelve, maer uyt andere, die nu te lote gegaen hebben, twee Burgemeyſters, XII. Schepenen, ende XII. Raedsluyden, die onſe Stadt ende gemeyne Borgeren van Amersfoort alrenutſte ende orberlyxte ſijn na onſe beſte vyf ſinnen. Des en ſullen wy laten om live noch om leedt, om maegſchap noch om ſwagerſcap, noch om geenrehande ſaicken.* Quæ autem & cujuſmodi ſortitio hæc ſiquis querat, addam publicum inſtrumentum, quo abunde id indicatur.

Wy Schout, Burgemeeſters, Schepenen, ende Regeerder Stede Ameosfoort doen te weten, ende certificeren by deſen, dat op huyden voor ons gecomen ende gecompareert ſyn in perſoon Peter *van* Weſtereen *Meynsſen jegenwoordich inwoonder tot Utrecht, ende eertyts Burgermeeſter der Stadt Amersfoort out omtrent* LXXI. *jaren,* Andries Pouwelsſen *oock eertyts Burgermeeſter out* LXXXIV. *jaren,* Steven *van* Zyl *in der tyt Schepen out omtrent* LXVIII. *jaren,* Anthonis *Brant, ende* Herman *Botter out* LXVI. *jaren beyde Raden,* Jan *Stevensſen van* Bronchorſt *out* LXXI. *jaren eertyts Schepen,* Jan Pyll *out* LXXXIII. *jaren, eertyts Secretaris, ende* Evert *Ianſſen in der tyt Deurwaerder out t' ſeventich jaren, ende hebben eendrachtelyck by ſolemnelen eede op de interrogatorien overgegeven by M*r. Gerrit *van* Scayck, *jegenwoordich overſte Burgermeeſter deſer voorſz Stede getuycht ende gedepoſeert, dat waerachtich is, dat inne ende voor den jare* CIↃ. IↃ. *drie ende veertich altyt onverbreeckelyck is van ouder heercomen geuſeert, geobſerveert, ende onderhouden, dat die wet der Stadt van* Amersfoort *alle jaer vernywet ende gecoren is geweeſt op heylige drie Coningen avont. Welcke vernywinge geſchiet is in manieren*

nieren navolgende, te weten, dat altyts op heylige drie Coningen avont vergadert ſyn geweeſt opten Stadthuyſe, omtrent in de vyftich perſonen van de treffelycxſte, ryckſte, verſtandichſte, ende vreedſaemſte Borgeren ende inwoonders van Amersfoort, die daer toe by de Magiſtraet van outs waren genomineert, die welcke met malcanderen te loot gingen, daer toe gemaeckt van poteerde ſo veel cleyne clootgens oft ballen als daer perſonen tegenwoordich waren, onder welcke clootgens waren verborgen derthien yſere teerlingen; ende naerdien ſy luyden elcx daer uyt getogen hadden ſyn die dertien perſonen die deſelve teerlingen te lote oft te deele gevallen waren mit malcanderen op den Stadthuyſe gebleven, naerdien dat ſy luyden haer behoorlycken eedt gedaen hadden omme int eligeren haer conſcientie niet te buyten te gaen, ende aldaer van malcanderen niet te ſcheyden voor dat by hem luyden uyt d'ander voorſz. perſonen, die met hem luyden mede te loote geweeſt waren een nieuwe weth gecoren was, ende dat Henrick *van* Rhyn *ende de voernoemde* Andries *Pauwelsſen geweeſt ſyn Anno drie ende veertich die leſte Borgemeeſters, die in der manieren voorſz gecoren ſyn geweeſt. So waerlyck moſte hem luyden getuygen* Godt *almachtich helpen, ende alle ſyne* Heyli*gen. Des t'oerconde is deſer Steae ſecreet ſegel aen deſen doen hangen. Gegheven op den 5. Februar. Ann.* XV^c. *acht en t'ſeventich. Ende was ondertekent* L. Botter. *Onder uythangende der voorſz Stadt ſecreet ſegel, aen een dubbelde franchynen ſterte, weſende van groen waſſche geheel ende gaeff.* Leger ſtont: *Naer collatie is deſe met ſyn principale gedateert, onderteyckent, ende beſegelt als boven accorderende bevonden, ende is d'voorſz principale by den Advocaet Lyſevoert aen de Heeren Regeerders over gelevert op den . . . . Ann.* 1651.

Creato ſic Senatu citra ſortem ab eodem dein lecti Quin-

queviri. Quinqueviris autem idem jus, quod iis, qui Ultrajecti. Purgabant urbem maleficis, mittebant captos in carcerem, mulctabant facta tranſactione, aut mulctandos ſiſtebant judici. Sic ex urbis veſtræ Actis: *Op den 25. Octob. 1572. is by Burgemeeſters, Schepenen, ende Raedt der Stadt Amersfoort geeligeert en gecoren Cornelis Dubber Schepen tot een Burgemeeſter van de Vyf &c. en in plaets van &c. is geeligeert en geſurrogeert Iacob Iansſen Vyttewael omme Vyf te weſen en t'officium van dien met de andere drie Vyven behoorlyck te bedienen.* Vetuſtum admodum illud jus, & de quo nec epiſcopus, ut nec alius quidem quisquam controverſiam olim movit. Et ne Cæſar quidem ipſe. Cæſar nihil mutavit, poſtquam dominus diœceſis. Sartum tectum & integrum vobis jus id conſervavit uſque ad annum 1544. quo ob Clivium admiſſum, cum quo bellum tum Cæſari, poſtquam rurſum is ejectus, Cæſar peſſime interpretatus rem ſtatim durius vos habuit, ſuſtulit prorſus ſortes, & mox Præſidi in mandatis dedit, ut magiſtratum mutaret. Quod & deinceps quotannis factum quamdiu Cæſar in vivis, quamdiu Belgium adhuc in manu ejus filii Philippi. Quo ob tyrannidem tandem pulſo revixit vetus veſtrum jus, præſertim poſtquam juraſſet cuique id reſtitutum iri juxta pacem Gandavenſem Ioannes Auſtriacus, ut videre eſt apud Borrium ad Ann. 1577. Nec tamen per tumultum vi & armis inter turbas ſed per legitimos tramites reſumpſiſtis libertatem, miſſis prius ad Archiducem Matthiam Legatis, miſſis prius etiam literis, quarum tenor hujuſmodi: *Edele, Hooch-geboren, Vermogende Furſt, ende Heere,*

Wy gebieden ons met alder ootmoet ende onderdanicheyt in de goede gratie van uwe Furſtel. Gen.

Genadighe Heere, Wy ſenden jegenwoordich by uwe Furſtel. Gen. onſe Gecommitteerde, omme deſelve uwe Hoocheyt te vertoonen van ſeeckere onſe Privilegie ende ge-

rechticheyt, die wy hebben omme by maniere van lotinghe de weth deſer Stede te mogen verkieſen, daer over geroepen die ryckſte, vreedſamichſte, ende bequaemſte deſer Stede, van welcke Privilegie ende gerechticheyt die voorſz onſe Gecommitteerde uwe Furſt. Gen. promptelyck ſullen doen blycken, Bidden ende verſoecken daeromme, dat uwe F.G. believe ons t'voorſz. privilegie te hanthouden, achtervolgende die Unie der Generale Staten, ende die conditien die u Furſt. Gen. als Gouverneur Generael belieft heeft ſolemnelyck te beſweren, by de welcke de Landen int generael, ende de Steden int particulier belooft wert reſtitutie van heure oude privilegien, uſantien, gebruycken, ende Coſtuymen, omme onſe Borgeren ende inwoonderen te conſerveren ende maintineren in de Concordie, ende eendrachticheyt, daer inne deſelve tegenwoordich ſyn, ende voorts die voorſz Gecommiteerde te geven volcomen audientie ende geloof, in t'gene ſy dies aengaende u F. Gen. vertoonen, ende te kennen geven ſullen, ende ſyn verbonden te bidden voor de proſperiteyt ende lanck leven van u Furſt. Gen. Geſchreven t'Amersfoort den 20. Jun. XV^{c}. *acht ende t'ſeventich. Onder ſtont. Uwe Furſt. Gen. ootmoedige ende onderdanige Dienaren, die Scholt, Borgermeeſters, Schepenen, ende Regeerders der Stede Amersfoort, ende was onderteeckent* L. Botter. Die ſuperſcriptie *was: Edele, Hoochgeboren, Vermogende Furſt ende Heere, myn Heere d'Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen &c. Gouverneur ende Capiteyn Generael deſer ſynre Majeſteyts Nederlanden.*

Sic §.8. Dat den voorſz Geuverneur volgende de Pacificatie van Gent ende euwich Edict wederom oprechten ſal alle ende elcke privilegien, uſantien, ende coſtuymen, die men ſal konnen bewyſen gevioleert ende gebroken geweeſt te ſyn, of by crachte ende gewelt afgeſchaft ofte te niet gedaen te ſyn.

Tanti autem legatio hæc, tanti apud Matthiam preces, tanti lex, quæ ut Præſidi ab Ordinibus ei data, & quam habes apud Borrium ad Annum jam dictum, ut ſequenti ſtatim anno vetus mos reductus. Sic ex urbis veſtræ Actis: Opten xx. Jul. CIƆ. IƆ. LXXVIII. *is binnen Amersfoort de wet verandert by maniere van lotinghe ſulcx als volgt &c.* &

mox. *Opten* XXI. *Jul.* 1578. *hebben Borgemeeſters, Schepenen, ende Raedt, by maniere van lotinge gecoren den eedt gedaen uytgeſondert Luman de Lindt, die abſent was.* Nequis autem vel deinceps ſiniſter de vobis rumor, ad Ordines etiam Generales congregatos Bruxellis, quæ certiores eos redderent, & idem peterent, quod jam dixi, miſiſtis literas eodem anno. Et literæ ſunt hæ.

Geven in behoorlycke reverentie te kennen die Burgemeeſteren en Regeerders der Stede van Amersfoort, *dat ſy Supplianten over menſchen memorie in deuchdelycke poſſeſſie vel quaſi ſyn geweeſt, omme uyt die treffelycſte ende notabelſte Burgeren by maniere van lotinge te deputeren derthien perſonen, die na voorgaende eedt hem luyden by de Burgemeeſters afgenomen alle jaers op derthien avont gewoonlyck ſyn die electie van een nieuwe weth by t'meerendeel van ſtemmen te celebreren, als te weten twee Burgemeeſteren, twaelf Schepenen, ende twaelf Raiden, volgende de ordonnantie, ende t'gebruyck daer van ſynde, ende alſo Hoochloffelycker Memorie Keyſer* Karel *int ontfangen vant Sticht van* Utrecht *ende die Stadt van* Amersfoort, *op ſyne verſegelinghe den Burgemeeſteren ende Regeerders der voorſz Stede belooft hadde alle die privilegien, uſantien, ende coſtuymen hem luyden te laten volgen, ende hanthouden, ſoo hadden de voorſz Burgemeeſters ende Regeerders de voorſz poſſeſſie* vel quaſi *van t'voorſz privilegie, ordonnantie, ofte coſtuyme op de electie van eene niewe weth geobſerveert tot den jare van* XLIV. *leſtleden vreedſamelyck ſonder contradictie van ymant gecontinueert gehadt; Dan alſo in den jare van* XLIV. *t'garniſoen binnen* Amersfoort *leggende uyt oorſaecke van buyt te halen jegens wille ende rayde van de Regeerders der ſelver Stede, de voerſz Stadt verlatende, van de Cleefſche ter neder geleyt worde, welcke occaſie die voorſz Cleefſche waernemende, hebben terſtont deſelve Stadt van alle præſidie van knechten*

gede-

gedeſtitueert ſijnde belegert gehadt. Alle t'welcke die Regeerders bemerckende hebben alle gelegentheit Heere Reynoult *Heere van* Brederode, *leggende binnen die Stadt Utrecht, Lieutenant des Heeren* Rene *de* Chalon *Prince van Orangien, als ſyne Majeſteyts Capiteyn Generael geinſtitueert, ende ſecours verſocht gehadt, welck ſecours hem niet en gebeurde, ſulcx dat die Regeerders bevindende haer ſelven van alle ſubſidie gedeſtitueert, ende niet gequalificeert om den vyant te reſiſteren, ſyn tot haer groot leetweſen ende enorme ſchade genootdruckt geweeſt, nadien die voorſz Stadt beſchoten, ende de poorten afgebrant waren, hem ſelven* per deditionem *in vyanden handen te begeven, Ende hoewel die Regeerders der voorſz Stede geene intentie gehadt en hebben omme jegens ſyn Majeſteyt enighe rebellie te plegen, nemaer ter contrarie alle devoir gedaen hadden omme die vyanden te reſiſteren, ende in ſyne Majeſteyts obedientie te continueren, ende mitsdien na rechten in t'gunt voorſz is geenſins culpabel bevonden konden worden, t'heeft nochtans ſyne Keyſerlycke Majeſteyt belieft gehadt* metter daet ende buyten forme van juſtitie, ende ſonder voorgaende ſententie, *de voorſz gerechticheyt, privilegie, ende uſanti, bij ſeecker* obreptyf placcaet, *off forme van abolitie, deur aengeven van eenige particuliere perſonen, ſonder weten, wille, ofte conſent van de voorſz Regeerders,* den ſelven Regeerders geobtrudeert *te benemen, reſerverende voorts de voorſz deputatie ofte conſtitutie van deſelve weth aen ſyne Majeſteyt, ſedert welcken tyt is de voorſz weth by ſyne Majeſteyt, of by ſyne Majeſteyts Stadthouders van Utrecht, niet als Stadthouders, maer als daer toe ſpeciale laſt ende bevel hebbende geconſtitueert ende geſtelt geweeſt. Ende alſo by de* Pacificatie *gemaeckt tot* Gent, *ende het euwich Edict daer op gevolcht, ende by ſyne Coninclycke Majeſteyt geconfirmeert, alle Steden metter daet* gereſtitueert worden in hare oude privi-

quod veſtrum vobis aſſeruiſtis, nec contrariis decretis territi ad exemplum interim Trajectenſium regiminis forma conſtituta diu invicem concordes præclare & feliciter uſque ad bellum Gallicum adminiſtraſtis Rempublicam.

Quod autem jam dixi quod idem vobis jus quod Ultrajecto an mentitus? An non idem quod dixi dixit etiam Antiſtes? Ut Ultrajecti Antiſtes ſi non juraſſet in urbis verba ut Princeps non admiſſus, ſic nec vos admiſiſtis, priuſquam verbis conceptis juraſſet ſe ſervaturum ſartum tectum vobis jus. Sic decreto de eo facto idem quod Trajectinis & vobis viſum ut in Actis: *Item ſo hebben wy gelooft ende gewillecoirt, dat wy geenen Biſſcop ontfangen oft hulden en ſullen hy en hebbe eerſt onſe Stadt hair recht ende vryheyt beſegelt en confirmiert alſo als ſijn Voorvaders Biſſchoppen t'Utrecht gedaen hebben.* Exemplum ſiquis quærat, Hortenſius habet quod ſufficit *lib. 1. hiſt. Mediis illis diebus,* inquit, *Amorsfortiæ Præſul inauguratur. Oppidum ingreſſus ſtatim Curiam conſcendit, ubi Reipubl. jura & libertatem more majorum tabulis rata eſſe juſſit, juravitque ſancta ea ſe habiturum &c. Senatus ſuam obſervantiam nulla juramenti religione ſpopondere.* Habeo aliud etiam ipſe de Frederico van Baden *lib. 2. de Nobilit. cap.* 47. Verum nequis cavilletur nondum dixi, quod debui. Non idem tantum vobis jus, ſed & majus longe & præclarius. Non tantum in cives veſtros olim vobis imperium. Etiam in Emæ accolas. Et hi vobis obnoxii, ab operis, ab officiis, ut in notis hic paſſim. Libera veſtra prædia, nec tributis gravata. An ſimiliter & Trajectenſium? An idem etiam iis jus? Quando quæſo & ubi unquam? Et, ſi idem, cur quæſo de vobis toties olim queſti, ut in libello verbi gratia oblato Comiti Hoochſtratano Ann. 1535? *Item ingelijcks houden die van Amersfoert alle die goederen behorende binnen Amersfoert ende gelegen int platte lant van Utrecht van den Huijsgelde vrij, ende dat meer is*

die goederen, die ſy mit hoire Huysvrouwen in Hylickſe voerwaerde verkrygen binnen deſen Lande gelegen &c. Quod autem ad Emæ accolas demonſtratum in notis. Tam verum id quam quod veriſſimum. Et quod nec Cæſaris tempore ab uſu prorſus receſſit, ut in eodem libello: *Item is oock die van Amersfoort geconſenteert geweeſt tot reparatie van hare wallen op een huys in Eemlant enen gulden, ende die goederen ende erven toebehorende binnen Amersfoort ſyn vry, alſo dat die arme huysluyden ende andere goederen aldaer gelegen, ende tot Utrecht ende elders behorende, dien laſt alleen hebben moeten dragen.* Nec Comes aliud reſpondit quam querelam injuſtam, plus ab Amorfortiis, quam ab accolis collatum; *Die van Amersfoert ende heure Burgers pachters hebben meer moeten betalen voer deſe reparatie dan die van Eemlant.*

Debebant Trajectenſes Hollandis portorium. Vos contra ipſis nihil. Munes eorum merces. Immunes veſtræ. Et an non ingens & ſplendidiſſimum illud jus, majorum veſtrorum meritis ac virtuti a Wilhelmo, qui VI. ejus nominis, conceſſum *Ann.* 1413. a Johanne fratre confirmatum Ann. 1422? Iohannis charta eſt hujuſmodi: Johan *by der genaden Goids Palenſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant &c. want die van* Amersfoerde *ons beſcheydelick by gebracht hebben, dat ſy goede hantveſten ende brieven hebben, van tollen vry te varen over al in Hollant ende in Zeelant, ſo ontbieden ende bevelen wy allen onſen Tollenaren in Hollant ende in Zeelant, ende elcken byſonder, dat ſy die Burgeren van* Amersfoerde *mit heuren lyven ende goederen tollen vry varen laten ſonder enich afbreuck na inhouden hoerrer hantveſten, die ſy van onſe Voervaderen daer of hebben, Ende waert dat ſy enighen van hoeren Burgeren enighen tol affgenomen hadden, dat willen wy dat ſy wederkeren, ſon-*

Vid. *lib.* 2. *de Nobilit. cap.* 14. *p.* 309. *& ſeq.*

der meer gebots van ons vorder daer of te verbeyden. In oerconde deſen brieve ende onſe ſignet hier op gedruckt. Ghegheven in den Hage ſes daghen in Septembri, int jaer ons Heeren duſent vier hondert twee ende twintich. Wilhelmi habes infra *p.* 376. Wilhelmus autem, dum excipit centum ſcutatos Gallicos, reſpexit procul dubio ad chartam patris Alberti a ſe antehac confirmatam, qua non alterius cujuſquam rei, ſed cerviſiæ tantum vectigal centum ſcuta conſtituit. Charta infra in notis eſt ad Ann. 1543. Frequens admodum apud vos cerviſiaria negotiatio, nec lucroſior olim ulla. Apud omnes in pretio cerviſia a vobis cocta. Delata in Belgium univerſum. Probata paſſim per Europam. Vili pretio etiam empta. Tredecim ſtuferis aut quatuordecim integrum olim vas, ut Carolus V. teſtatur in charta Anni 1523. qua privilegium hoc Amorfortiis, cum ab Amſtelodamenſibus quæſito aliquo prætextu iis quæſtio eſſet mota, confirmavit expreſſe. Aliquanto prolixior, ſed hactenus nondum viſa, & digna interim quæ innoteſcat, cum & liquido hinc ſatis conſtet, quanti ſcutum, quod dixi. Ita autem ſe habet:

Kairle *by der gratien Godts Roomſch Keyſer &c. Onſen lieven ende getruwen die Stedehouder, die Preſident ende luyden van onſen Rade in Hollant, Saluyt ende dilectie. Alſo die Burgermeſteren, Schepenen, ende Rayde der Stede van* Amersfoert *ſo wel voor hun ſelven als voor ende uytten name van alle de Poorteren ende Inwoonende der ſelver Stede gelegen in den Stichte van Utrecht ons te kennen gegeven hebben, hoe dat de voerſz Stede van* Amersfoert *principael gefundeert is opte neeringe ofte negotiatie van* Bier *te brouwen, dat omme te hebbene ſlete ende yſſue van den ſelven biere ſo hebben die voorſaten der Supplianten van wylen Hertoge Aelbrecht van Beyeren als Grave van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant vercregen ſeeckere octroy ende privilegie, by welcken*

ken den Supplianten onder andere geaccordeert is hun bier te doen brengen ende leveren t'ſy in onſe voerſz lant van Hollant, Zeelant, t'ſy elders, mits jaerlix betalende tot onſen profyte de ſomme van hondert gouden oude Vrancrycſche ſcilden, t'ſtuck van twe ende veertich ſtuyvers, *die jaerlix by den Supplianten ende heuren Voorſaten altyt betaelt ſyn geweeſt in handen van onſen Rentmeeſter van Noorthollant, Dat achtervolgende dien ſo hebben de Supplianten ende heure Voorſaten al ſichtent heur bier gedaen bringen, ende t'ſelve gelevert in deſe onſe landen, ende byſonder in onſe Steden van Amſterdam, Naerden, Hoirne, Enckhuyſen, Edam, Monickendam, Medenblick, ende voorts in den Dorpen van Amſterlant ende Goylant, ende deſelve altyts gegeven tot redelicken pryſe, te wetene* die tonne tot derthien off veerthien ſtuyvers *ten hoichſten, off anderſints tot taxatie van den Keurheers ende Gecommitteerde der voerſz Steden ende plaetſen, Ende al iſt ſo dattet bier, twelck de Supplianten ende Poirteren althans brouwende ſyn niet ſoberder ende kranker en is, dan dat ſy gewoontlycken ſyn te brouwen, maer ter contrarie beter, ende dat mitſdien niemant geoorloft en ſy die ſelve bieren te ſtellen off taxeren tot hoger ende meerder prys, dan van ouden tyden gewoonlic geaccoſtumeert ſyn te gevene, Niettemin die voerſz van onſer Stede van* Amſterdamme, *ende eenige ander, onder dexel van ſekere onſe brieven van placcaet, by welcke ſchynt geordonneert te ſyn, dat elcker tonne vreempt biers meer geven ſoude, dan het bier gebrouwen binnen s'lants, t'welck nochtans maer alleenlick en verſlaet opte Oiſterſche ende andere vreemde bieren, ende niet opte bieren der Supplianten, die als voerſz is maer en ſyn van den pryſe van* XIV. *ſtuyvers de tonne, nochtans die ſelve van Amſterdamme ende andere, den Supplianten ongehoirt ende ongeroepen, hebben ſekere keure, Statuyt, ende Ordonnantie gemaeckt, by welcken ſy geordonneert hebben,*

 dat

dat de Supplianten van elcke tonne biers betalen vier ſtuyvers meer, dan ſy gewoontlick ende geaccouſtumeert ſyn geweeſt te betalen, t'welck alſo veele is als men betaelt voir elcke tonne Oiſters bier, die geldende is thien ſchellingen grooten Vlaems, lattel min of meer, t'welck immers driemael meer is, dan t'bier der Supplianten geldende is. Welcke Keure, ſtatuyt, ende ordonnantie, gecomen ſynde ter kenniſſe der Supplianten, ende want ſy hun by dien grootelicx bevinden beſchadicht ende geintereſſeert, ende noch meer ſoude worden in toecomende tyden, en worde dair inne niet voerſien, verſoecken ootmoedelyck om proviſie ende remedie van juſtitien, Dit overgemerckt byſonder dat de Supplianten buyrluyden ſyn van onſen Lande van Hollant, ende daghelicx grooten laſt, coſten, ende ſchaden lydende ſyn van den rebellen Gelreſche, ende anderſints, oock dat ſy tot onſer profyt jaerlycks betalen hondert oude Vrancrycſche ſchilden, om hoere bieren *voerſz in onſen lande te mogen leveren, daer by oock gevoecht dat die ſelve heure bieren van cleynen pryſe ſyn, en dies niet te æſtimeren noch te taxeren en ſtaen jegens die vreemde Oiſterſche bieren, ende dat ſy Supplianten wel te vreden ſyn ende preſenteren* te betalen *voor het nieuwe extraordinaris ordonnantie* van elcker tonne, alſo vele *als die van onſe Steden van der* Goude, Haerlem, *ende* Delft *betalende ſijn voor de bieren, die ſy aldaer leveren, off alſo veele als nu op den binnen gebrouwen bier geſtelt is ende geſleten wordet,* Wy *hier op gehadt t'advys van U. van onſen voerſz Rayde, ende van den luyden van onſer Reeckeninghe, ende oock van den Hooft ende Treſorier Generael van onſer finantie, by der deliberatie van onſe ſeer lieve ende beminde Vrouwe ende Moeye, die Eertshertoginne van Oiſtenryck, Hertoginne, ende Gravinne van Bourgoengen &c. Regente ende Gouvernante van onſent wegen in onſen landen*

van

van herwaerts over, bij advijs van den Hooft ende die luiden van onſen Secreten Raide neffens hair weſende, hebben uit ſonderlinge gratie geordonneert, ende ordonneren bij deſen, dat niet jegenſtaende ende ſonder regardt te hebbene op onſe voerſz brieven van placcaet, noch oock op te keuren, ſtatuiten, oft ordonnantien, gemaeckt bij onſe voerſz Steden ende Staten van Hollant, ſij ende elcken in ſijn regart gehengen ende gedogen bij den Supplianten oft heure ingeſetene gebrocht te wordene heure voerſz bieren, ende die aldaer geſleten te ſijne, mits by hun betalende, deſe nieuwe impoſitie geduirende, voor elck vat biers alſo vele als heur eygen ingebrouwenbieren betalen, *oft uyterlick alſo veel als die voerſz van der Goude, Haerlem, ende Delft, ende heure bieren dagelicx betalen, ende dit ſonder prejudicie van den inhout van ons voerſz placaet, ende ſonder t'ſelve te trecken in toekomende tijden tot conſequentie, Ontbieden wy daeromme ende bevelen allen onſen Rechteren ende Officieren, dien dit aengaen ſal, dat gij deſe onſe tegenwoordige Ordonnantie ter begeerte van den voerſz Supplianten doet kundigen ende uytroepen over al onſen Landen van Hollant, Zeelant, ende Vrieſland, alwaer der voerſz Supplianten bieren gevoert worden, ende men gewoonlyck is publicatie te doene, ende van der ſelver Ordonnantie den ſelven Supplianten doet, laet, ende gedoeget, ruſtelyck ende vredelyck genieten ende gebruycken, ceſſerende alle beletten ende wederſeggen ter contrarie. Want ons alſo gelieft. Gheghevén in onſer Stadt van Mechelen den* VI. *dach Julii int jaer ons Heeren* CIↃ. IↃ. *drie ende twintich. Onder ſtont geſchreven: By den Keyſer in ſijnen Rayde, ende noch ondertekent:* L. Dubblioul. *Item hier an dit voerſz placcaet was aengehecht een mandement luydende van woorde te woorde aldus: Die Grave van Hoochſtraten, Heere van Montigny, van Cuylenburgh, van Borſſele &c. Stadthouder Generael,*

 die

die President ende Raeden des Keyſers in ſyne Majeſteyts Landen van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant den eerſten Deurweerder ende Exploicteur van der Camere van den Rade in Hollant hier op verſocht Saluyt. Wy ontbieden ende bevelen u dat ghy tot verſoucke van die van Amersfoert *treckt binnen der Stede van* Amſterdam, *ende elders in Hollant ende Vrieſlant, daermen gewoonlyck is publicatie te doen, ende aldaer by u roepet d'Officiers van der plecken iſt noot ende openbaerlick voor den volcke publiceert ende condicht ſeecker placcaet by die van Amersfoert vercregen van de Keyſerlycke Majeſteyt in date den* VI. *dach Iulii leſtleden hier aen gehecht, ende beveelt ſeer ſcherpelyck van Keyſers wegen den voerſz Officieren van der plecken, ende voort enen ygelicken, wien dat het ſy den ſelven van* Amersfoert *te doen ende laten gebruycken ende genieten die gratie ende Ordonnantie hem luyden gegeven van de Keyſerlycke Majeſteyt al na forme ende inhouden des voerſz placcaets ſonder hem luyden off den heuren te doen off te laten geſchien enich hynder, letſel, off moeyeniſſe ter contrarie in eniger manieren. Van t'welcke te doen wy u geven volcomen macht ende ſpeciael beveel. Ontbieden ende bevelen allen Officieren, Dienaren, ende Onderſaten des Keÿſers, dat ſij u. in dit doende ernſtelÿck bÿſtaen, ende alle hulp ende vorderniſſe doen ſonder des te laten op alle t'gunt dat ſy ſijne Keyſerlycke Majeſteit duchtende ſijn, ende daer jegens verbeuren mogen, ons certificerende wes ghÿ hier inne gedaen ſult hebben ende u wedervaren ſal weſen. Gegheven in den Hage onder t'ſegel van juſtitie hier aen gehangen opten* XI. *dach in Auguſto int jaer ons Heeren* CIↃ.IↃ. *drie ende twintich. Onderſtont geſchreven: Bÿ mÿn Heeren den Stadthouder generael, Preſident ende Raÿden van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, ende onder geteeckent* I. de Ionge. *Item hier was noch een Relatie van den Deurweerder aengehecht luydende van woorde te woorde aldus: Achtervolgende*

gende ſeker openen brieve van placcate der Keyſerlycke Majeſteyt van den VI. *Juny anno* XXIII. *ende ſeecker opene brieven van attache van date den* XI. *Auguſti anni voerſz, aen de marge van dewelcke deſe myne relatie gehecht is, ſo hebbe ick Ian Paedts geſworen Exploicteur van der Camere van den Rayde in Hollant op den* XIII. *dach der ſelver maent van Auguſti my getranſporteert tot binnen der Stede van* Amſterdam, *ende aldaer na gewoentlycke Clocke geſlach in preſentie van den Officier ende den gemeenen volcke van wegen der Keyſerlycke Majeſteyt gepubliceert t'inhouden van den ſelven placcate, ende bevolen enen ygelicken, ſo verre hem dat aengaen mach t'ſelve placcaet ende den inhouden van dien t'onderhouden nae ſynre forme ende inhouden; Hooge, Edele, Mogende Heeren t'gunt dat voerſz is certificere ick u by deſe myne relatie waerachtich te ſyn. Des t'oirconde myn hantteycken hier onder geſtelt opten dach en t'jaer als boven. Onder ſtont geteeckent* I. Paedts.

Tanti & tam illuſtres majores veſtri apud Cæſarem, & tum temporis jam tanti, cum nec vos adhuc nec diœceſis in Cæſaris poteſtate. Habuiſtis olim cives coctores cerviſiarios ultra trecentos. Habuiſtis in ipſa urbe. Nulli extra urbem intra duo miliaria coquendi eam jus. Scio alibi etiam cocta, cujus ſapor egregius. Cocta etiam Ultrajecti. In Gelria etiam, in Germania. Et inde etiam quod advecta hæc in Hollandiam non nego. Vicit veſtra tamen ceteras, & immenſis vicit paraſangis. Nulla amabilior. Nulla cujus ſapor præſtantior quam veſtra. Nulla etiam majori copia ab Hollandis exhauſta. Sordebat propria. Non curabant. Veſtra erat quam quærebant, & tam frequenti commercio, ut ne coctores ipſorum proprii ſederent domi otioſi tempus fuerit aliquando, quo vetuit Dux Albertus, ne vel caupo vel quiſquam alius deinceps emeret Amorfortiam, ut rurſum venderet minutatim.

Ex Caroli V. charta Bruxellis data XX. Maji Ann. 1544. *Item alſo onſe Stadt van Amersfoort eensdeels gefundeert is op Brouwerie, ſo hebben wi verboden ende verbieden mits deſen, dat niemant geſeten in onſen Landen van Utrecht binnen twee mylen van onſe Stadt Amersfoort en ſal mogen brouwen eenich bier om der voorſ neeringe mede te doen.*

Ael-

Aelbrecht *by Goeds genaden Palensgrave opten Ryn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant, doen cond allen luden: Want wy daghelycx groote claghe hooren, ende ſeer vervolcht worden van onſe Steden, ende goede luden van onſen lande, mits ſchade die ſy lyden om des Amersfoerts biers willen, datmen in onſen lande tapt, Soe ſyn wy overdragen mit onſen Rade, ende gebieden enen ygelicken, dat niemant Amersfoirts bier en tappe, noch en cope, om dat weder te vercopen. Ende ſo wiet hier en boven tapte of cofte, ende weder vercofte, die ſoude verboren jegens ons alſo ducke als hyt dede drie pont. Ende ontbieden ende bevelen allen onſen Baljuwen ende Rechteren over al in onſen lande, onder wien dattet geſchiede, dat ſy den ghenen, die dat deden deſe voerſz boeten off nemen, alſo ducke als ſyt doen, ende des in gheenre manieren en laten, durende vyf jaer lang na datum van deſen brieve, ende dair en tenden tot onſen wederſeggen. In oerconde deſen brieff ende onſe ſegel hier op gedruct. Gegheven in den Hage opten vierden dach in Maerte, int Jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. *en* LXXXVII. *na den lope van onſen Hove van Hollant.*

Sed quod inprimis notandum jam, undecunque hæc advecta, non ſoluto vectigali aut Medenblici, aut Amſtelodami, importari non potuit. Nautis eo navigandi injuncta neceſſitas. Nautis ſcilicet indiſtincte. Sed quod ingens rurſum jus, & privilegium illuſtre, veſtris tantum exceptis. Veſtris inquam exceptis, ſiquis contumax non curaret, in fiſcum navis cum iis quæ in navi redacta. Sic voluit olim Comes.

Ex Archivis Hollandicis

Wij Willam *Grave van Heynegouwen &c. maken condt &c. dat wi ene tolne van rechte hebben in onſen Lande, ende wantmen vele biers te brenghen pleghet in Kennemerlant, ende in Vrieslant, van Oiſtlande, ende ute den Geſtichte van Utrecht, ende elwaer, daer men ons tolne of ſchuldigh is, ſoo*

ſo hebben wy onſe tolne dair of in te nemen te tween Steden, dat es to Medenblick *ende toit* Amſtelredamme. *Nu verſtaen wi dat ſi bi nachte zeylen voir bi deſe Steden ſonder tolne te gheven, iof dat ſi ander diep incomen, ende ſchouwen deſe Steden om onſe tolne t'ontfoeren, dair ſi hoir goet mede verboeren. Ende omme dat wi onſe tolne aldus niet te niete en willen doen maken, ende wi oec den Coeman niet te haeſtelic willen begripen, ſo doen wi te weten den Coemannen openbaerlicken mit deſen brieve, ende bidden hem vrundelicken, dat ſi onſe tolne ſoeken als ſi ſculdich ſien te doene, ende ghene andere weghen en varen; noch onvertollet voer bi en varen, of wi ſullen ſchip ende goet doen nemen, ende behouden t'onſer behoeff alſe recht is. Ende ontbieden iu onſen lieven ende getrouwen den Biſſcop van Zuden, dat ghi dat alſo verwaren doit t'allen ſteden, dair ſi hoir bier pleghen te vercopen, datmen ſcip ende goet ophoude t'onſer behoeff, ten ſi dat ſi teycken brenghen van Medenblic iof van Amſterdam, dat ſi dair vertollet hebben, ende dat doit alſo narenſtelike, waer bi dat onſe recht niet vermindert en worde noch verſuimt bi ju. Gegheven Tordrecht op St. Peters dach ingaende Oichſte int jaer ons Heeren* CIↃ.CCC. *drie ende twintich.*

Wi Willam *Grave &c. maken condt allen luden, dat wi onſen goeden vrienden den Borgheren ghemiene van* Amerſvoirde *gegeven hebben t'onſen wederſeggen al haer eygen bier, ende anders niet tollen-vri te varen toit Aemſtelredamme. Waer bi wi verbieden onſen tolnare van Aemſtelredamme, die nu is iof hier na weſen ſal, dat hi die voerſproken Borgers met haer biere tolle vrij late varen tot onſen wederſeggen. In oirconde &c. Gegheven tot Arnem int jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. *ſes ende twintich, des Woenſdages na ſente Ambroſius dach.*

An non non magna hæc & inſignia? Et quid majus poteſt dici? Nullibi in Hollandia portitori ſolutum quid. Pro

cerviſia tantum fiſco illata annua quædam ſumma. Imo etiam immunis hæc ſi conſumenda aut Amisfurti aut in tractu ad Emam. De quo Ordines etiam queſti in libello jam dicto. Verum fruſtra & nequicquam. Aliud non reſponſum quam Regiam Majeſtatem, ubi otium, cognituram jure an injuria id Amorfortii uſurparent. *Item is waer dat die van Amersfoert toegelaten wort van heur bier, dat ſy ten platten lande vercopen, ende gedroncken wort, geen Stuvergelt te betalen; ende daerenboven houden ſy noch geheel Eemlant vry, ſulcx datmen het Stuyvergelt aldaer niet vercopen, ofte doen innen ende vergaderen mach. Al tot grooter beſwaerniſſe van den ſchamelen ende armen huysluyden &c.*

Et bellum & pax in veſtra olim poteſtate. Et fœdus contraxiſtis, & quoties inter vos & vicinos ſimultas, vim vi propulſaſtis, pacem bello mutaſtis, nec Trajectenſibus, nec Antiſtite, in conſilium adhibitis, veſtro proprio tantum Marte, citra ullam ipſorum opem. Exempla hic non adducam. Affatim in notis ſunt. Ea & tam incredibilis olim vobis auctoritas. Perinde ac ſi cum Trajectenſibus nihil vobis commune ex ipſorum conſilio nihil fere a vobis factum. Docet unio quæ inter vos & eos ac ſi exteros interceſſit nonnunquam, ut verbi gratia interceſſit Ann. 1463. Et quidni addam exempli cauſa?

Wy Burgemeeſters, Schepenen, ende Raedt der Stadt van Utrecht *aen die ene, ende wy Burgemeeſteren, Schepenen, ende Rayd der Stadt van* Amersfoert *an die ander ſyde maecken kondt allen luyden, dat wy by onſer Steden Rayden out ende nye om een heele onderlinge minlicke vruntſchap te maecken ende te onderhouden, ende ons ſelven, ende onſer voernoemder Steden, ende s'gemeynen Lants privilegien, rechten, oude gewoonten, ende heercomen te beſchudden ende te beſchermen mit rypen rade vruntlick overdragen, ende*

over

over een gecomen ſyn in manieren hier na beſchreven. In den eerſten, dat wy Steden voernoempt onſen Genadigen Heere van Utrecht *doen ſullen ende willen al dat wy als goede onderſaten onſen Heer ſchuldich ſyn te doen, ende hem in ſynen rechten laten.*

Item ſullen wy Steden voernoempt elck den anderen na allen onſen vermogen in onſen rechten, privilegien, oude heercomen, ende gewoonten ſtijven ende ſtercken, ſoo wies van ons beyden te doen mach hebben tegens ymant in den Geſtichte van Utrecht *geſeten, die ons daer hynder oft crot inne doen woude.*

Item off ymant ware van den Burgeren off onderſaten onſer Steden voernoempt, die enige gewelden of andere miſdaden, die eene den anderen deden, ende eenich van onſen Steden, dien, oft onſen Burgeren off onderſaten, die gewelden off misdaden geſchiet oft gedaen waren, der anderen Stadt dat te kennen gave mit ſchriften ofte boden, ende men die gewelden ofte miſdaden ter waerheyt ervonde, als dan ſouden elcx van onſer Steden voernoempt over onſe Burgeren ende onderſaten die gewelden ofte miſdaden nae gelegentheyt der wercken terſtont rechten ſonder ymant des te verdragen.

Item ſullen wy Steden voernoempt na allen onſen vermogen den Lantbrieff, dien wy beſegelt ende malcanderen belooft hebben te houden, na inhout des ſelven Lantbrieffs, ende voort alle Lantrecht ende oude gewoonte, malkanderen helpen, ſtyven, ende ſtercken.

Item ſullen alle ballingen ende voorvluchtige onſer Steden voernoempt an beyden ſyden, die noch geen oirvede gedaen en hebben, binnen eenre maent naeſtkomende oirvede doen, op ene myle elcx van des anderen Stadt te blijven, ende hoire goede gebruycken. Ende die geene die binnen die tijt geene oirvede doen en wouden off en deden, dien ſouden wy Stadt, daer ſy inne waren, terſtont onſe Stadt verbieden, ende quamen ſy daer en

 boven

boven in eenige onſer Steden voergenoempt, off binnen onſer vrijheden, dat ſouden wy dan aen den broickigen rechten mitten ſweerde aen ſyn lijff, waer wy die genaken mochten. Ende ymant die binnen der voernoemder tyt oirveden dede, off oirvede in tyden voirleden gedaen hadde, ende die oirvede braecke, dat ſoude een ygelick van ons Steden voergenoempt aen den broickige rechten mitten ſweerde aen hoirn lyve ſonder verdrach, daer een ygelick die bereycken konde.

Ende want wy Burgemeyſters, Schepenen, ende Rade der Steden voernoempt alle punten ende articulen voernoempt vaſt, ſtede, endc onverbreeckelic houden ende volbrengen willen, ſo hebben wy die malcanderen geloiſt ende geloven mit deſen brieve alſe goede luyden te onderhouden ende te voldoen ſonder argeliſt. Ende hebben des t'oerconde onſe voernoemde Stede ſegelen an deſen brieff doen hangen. Ende deſer brieve ſyn twee alleens ſprekende. Gegheven in 't jaer ons Heeren CIↃ.CCCC.*drie en t'ſeſtig op ten* XIII.*dach in Januario.*

Antiſtitis majeſtatem ac ſi ipſi rerum Domini tantum comiter conſervaſtis. Ipſo etiam inconſulto indixiſtis vectigal, propoſuiſtis edicta, cives veſtros judicaſtis, rexiſtis veſtro arbitrio. Non propulſaſtis tantum bellum, ultro etiam intuliſtis, & expenſas feciſtis ipſi. A Trajectenſibus nihil ſpei, niſi ſicui ipſorum ſuaſu, ipſorum prævio conſilio, bellum forſan a vobis factum. Sic diſerte in eo fœdere, quod inter vos & eos initum Ann. 1337. *Voert ſo en ſullen wy Stadt van Amersfoert voernoempt geene oerloghe maecken, leyden, noch ſoenen tegen ymant, dan by rade ende goetduncken der Stadt van Utrecht, uytgenomen dat wy onverſien gewelt, des wy geen berayt hebben en mogen haiſtleke naer onſer macht wel keeren moghen. Wair dat ſake dat wy anders deden, des en dörſte die Stadt van Utrecht ons niet helpen, ſy en woudent doen.* Initio etiam fœderis, ut confirmem obiter quod dixi, ſic verbis expreſſis: *Wy Burgemeeſters ende meene Rayt der Stadt*

van

van Utrecht *aen die eene ſyde, ende Burgemeeſteren ende meene Rayt der Stadt van* Amersfoert *aen die ander ſyde doen te verſtaen allen luyden, dat wy gemeenlick van onſer Steden wegen voernoempt om vrede ende t'lant ende ons ſelven in rechte te houden, ende van onrechte ons te verweeren, behouden onſen Heere den Biſſchop van Utrecht, die nu is off namaels weſen ſal, ſyne Heerlicheyt, ende dat daer in behoert al ſyns rechts, ende hem al te doen, dat wy hem ſculdich ſyn te doen nae des Geſtichts recht, mit ganſen berayde in een geſtade vrientſchap over een gedragen ſyn in manieren als hier nae beſchreven ſtaet. In den eerſten waer dat enich man, meente, of Stede enich van onſen Steden ofte onſen Burgeren oerloghede in eniger manieren van oorloge, ſo ſouden wy malcanderen helpen alſe goede getrouwe luyden mit al onſer machten op ons ſelfs coſt ſonder archeyt, alſo dicke, als wy des malcanderen vermanen, ende ſullen malck den anderen onſe Steden openen mit hoeren hulperen uyt ende in te comen alſo dicke als ſy's te doen hebben, &c.*

Legitimus civium veſtrorum judex in cauſa ſeu civili ſeu criminali quacunque, modo tantum ſecularis, præter vos olim nemo. Civem veſtrum in jus vocare ne ad Antiſtitem quidem licuit. Proſcriptus ſub pœna capitis, ſiquis tantum tentaſſet id. Ex actis urbis veſtræ anni 1437. *Item Jacob van Doorn heeft onſe borgeren beclaecht buyten onſe Stadt voor onſen Genadigen Heere van Utrecht, dat tegens onſe Stadt, kueren, hoochſte rechten, en vryheit is. Uytgeluit per jaer en dach op ſyn lyff.* Et quæſo, ſi attendat quis, an non ingens illud jus, quod Hollandis, Gelris, Friſiis, in cauſa etiam ſeculari Ultrajectum citatis ad Officialem vel episcopi vel Præpoſiti Trajectenſis, comparendi neceſſitas, Amorfortiis non item. Nihil certius quam quod dico. Probationes in notis ſunt. Et ſi hæ non ſufficiant poteſt addi quod ſequitur: Iohan *van Montfoirde by der genaden Goits Domproeſt*

Vid. *lib. 2. de Nobilis. cap.* 21.

t'Utrecht doen kondt ende kenlick allen luyden, die deſen brieff getoont ſal worden, dat wy gegeven hebben ende geven den gemeynen Burgeren ende onderſaten der Stadt van Amersfoert, die binnen den Kerſpel van Amersfoert woonen, datmen hem niet voor ons of voor onſen Officiael t'Utrecht noch anders waer mit geeſtelicken rechte te rechte roepen noch daghen en ſal roerende van waerlycken ſaken, Behoudelyck ons onſe jurisdictie in alle geeſtelicke ſaken ende in allen geeſtelicken perſonen ſonder enich argeliſt. In oirconde der waerheyt ſo hebben wy deſen brieff beſegelt mit onſen ſegele. Gegheven in 't jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. *ende vyve opten xx. der maent van October.* Criminis atrocioris, ut læſæ majeſtatis, tantum reos excipio. Quorum judex etiam Antiſtes, ut & præter eum Aſſeſſores Provincialis judicii, ut dictum *lib. de jur. glad. cap.* 30. *& ſeqq.*

Alios quam qui Ultrajecti judices non agnoſcebat civis Ultrajectinus. Alibi in diœceſi etſi ob crimen captus, præſertim ruri, neceſſario ad ſuum judicem remittendus. Sed vobis hæc remittendi neceſſitas non incubuit. Licuit vobis maleficum, quicunque is tandem eſſet, etiam Ultrajectinum punire ſummo ſupplicio. Ipſi Ultrajectini expreſſis verbis id faſſi gratiis etiam vobis actis ob remiſſum ad eos reum. *Wy Burgemeyſteren, Scepenen, ende Raydt der Stadt van* Utrecht *doen condt allen luden, dat onſe getrouwe vrienden Burgemeyſteren, Scepenen, Rayde, ende ghemene Stadt ende Borger der Stat van* Amersfoerde *ons om onſer beden ende vrientſcappen wille, ende niet van rechts wegen over gedaen hebben* Aernt *Dircxſoon, die mede inder reyſen was mit* Johan *van den Spiegel ende ſynen vrienden om ons t'overvallen. Van welcken wy onſe getrouwe vrenden, Burgemeyſteren, Scepenen, Rayde, ende gemene Burger der Stat van* Amersfoerde *voerſz vrentlycken bedancken. In oirconde onſen brieve ende onſer Stat ſegel hier aen uytgehangen.*

Ge-

Gegheven int jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. *ende ſeſtien op ſinte Lebuyns dach in den winter die twaelffte dach in November.* Nec aliud Carolus V. Imp. conſtituit, dum in charta Ann. 1530. quæ in notis, diſerte: *Ende als een dootſlach geſciet binnen oft buyten der Stadt* Amersfoort, *indien die miſdadige oft byſtant doende gecregen wort, ſal by den Officier te rechte geſtelt, ende by Scepenen geweſen worden, als na rechte behoort, het ſy dat die misdadighe ofte nedergeſlagen Burger ſy ofte vreemt, ſonder aenſchou te nemen op enige corruptele &c.*

Nec puto id omittendum, quod aſſeruit ſibi quidem mulctarum ſemiſſem Carolus V. Imp. cum tertiam tantum olim vindicaſſet Antiſtes, ſed ea Caroli rurſum æquitas, ut caſu quo bonorum confiſcatio habet locum, quicquid confiſcatum perinde etiam ac ſi mulctam vobiſcum partitus. Inſignis eſt conſtitutio, quæ cum aliud etiam complectatur æquum certe ut addatur hic: Kairle *by der gratien Goidts Roemſch Keyſer, altijt Vermeerden s'Rycx, Coninck van Germanien, van Caſtilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Sicilien, van Majorcque, van Sardinien, van den Eylanden van Indien, ende vaſten Lande der Zee Oceane, Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Lothryck, van Brabant, van Lemburg, van Luxemburgh, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palsgrave ende van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Zwaven, Marcgrave des Heylichs Rycx, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, Overyſſel, ende Groeningen, ende Dominateur in Aſien ende in Afrique, Onſen lieven, getrouwen, d'eerſte ende andere van onſen Rade t'Utrecht, Schout van Amersfoirt, ende allen anderen onſen Amptluden, Rechteren,*

Ju-

Juſticieren, Officieren, ende onderſaten, wien dit roeren ende aengaen ſal mogen, Saluyt ende dilectie. Alſo ſekere duyſterheyt ofte onverſtant ſoude mogen, ende is apparent te ryſen, op ſekere brieven van privilegien ende andere, die wy die van Amersfoert *verleent ende verwilkoert hebben om te bet te mogen vervallen heur laſten ende ſchulden, ende onder anderen wy den ſelven van* Amersfoert *gegont ende gegeven hebben* die helfte van alle die boeten *ſo criminele als civile, die aldaer vallen ſullen,* Reſerverende *nochtans an ons alleen allen confiſcatien, Waeromme ghy onſe Schout niet en weet, of die tachtih Carolus gulden, die de Borgers ofte andere aldaer doende een dootſlach 't feyt gequalificeert ſynde, uyt heuren goeden verbeuren, volgens d'ordinantie mede onder confiſcatie begrepen ſyn, dan off daer of als civile of criminele boete d'een helft der Stadt toecompt oft niet, Ende oft ghy doende criminele juſtitie over den delinquant die ſelve coſten behoeren genomen te worden alleen uyter Confiſcatien ons competerende als voeren, oft uyt de voerſz boeten ſo criminele als civile, daer van d'een helft die voerſz Stadt als voren toecomt, Soe iſt dat wy begeerende te voerſiene tot welvaert onſer voerſz Stede van* Amersfoert, *en te ſchuwen alle twiſt ende onverſtant, dat aldaer ter cauſe voerſz ſoude mogen ryſen, hier op yerſt gehad t'advys van die van onſen Rade t'Utrecht, hebben by advyſe ende deliberatie van den Hooft-Preſident, ende luyden van onſen Secreten Raide, verclaert ende gedeclareert, Verclaren ende declareren mit deſen onſen brieve, dat aengaende die tachtich Carolus gulden, die de dootſlagers 't feyt gequalificeert ſynde uyt heuren goeden verbeuren ſullen, onder confiſcatie niet en behoren begrepen te ſyn, maer gerekent voor boeten, ende dat die coſten die u onſe Schout opcomen ſullen doende enige criminele juſtitie genomen ſullen werden uyt de geconfiſ-*

fiſqueerde goeden, even verre confiſcatie aldaer geuſeert ende plaets grypt, Ende indien confiſcatie geen plaets en heeft, maer daer voeren genomen worden andere amenden, dat die ſelve coſten genomen ſullen worden optie voerſz amenden, ſo wel op ons deel oft helicht, als die helicht die van Amersfoert *competerende. Ontbieden u daeromme ende bevelen, ende enen ygelicken van u byſonder, u aengaende deſen te regulieren na onſer declaratie boven geroert ſonder enige ſwaricheyt of wederſeggen, want ons alſo gelieft. Gegheven in onſer Stadt van Maeſtricht den* 20. *dach in Februar. int jaer ons Heeren* M. IↃ. *vyf ende veertich, van onſen Keyſerrycke t'*XXVI. *ende van onſen Rycken van Caſtilien ende anderen t'*XXX. *Onder ſtont: By den Keyſer.*

Et tantum eſt quod jam dixi. Sed nondum omnia adhuc dixi. Ea certe eſt rerum copia, ut quamvis velim non poſſim. An non etiam illuſtre id, quod circumfuſus is olim ſplendor vobis, viri Ampliſſimi, ut a veſtris ſententiis quacunque in cauſa latis appellatio olim nulla, nec ad ipſum epiſcopum, nec ad Curiam Provincialem? Nam Curia Provincialis tum temporis adhuc nulla. Superiori demum ſeculo a Carolo V. inſtituta. Vid. *lib. de jur. glad. d. cap. n.* 18. Quod urbi militem præſidiarium invitis vobis vel inconſultis imponere Antiſtiti non licuit. Hortenſ. *lib.* 3. *hiſt.* Quod quotieſcunque de re gravi apud Principem diſceptatio, vim omnem & veſtri & Trajectenſium primores in ſe traxerint in conſeſſu. Idem *lib.* 4. *hiſt. Conſuetudo vetus regionis inferæ multis ſeculis tenuerat, ut cum de arduis regionis negotiis apud Principem diſceptaretur, in eo conventu Ultrajectinorum & Amorfortiorum primores judicio præſiderent.* Quin præclara hæc, quin inſignia, & quin prorſus magnifica nemo opinor non videt. Quid neceſſe eſt, ut porro prædicem præclariſſimus

mus veſtras dotes, pietatem, juſtitiam, gravitatem, prudentiam? ut extollam ſplendorem urbis? laudem ædium publicarum & templorum præſtantiam? civium vim, & fortitudinem, & virtutem invictam, Europæ olim non incognitam, gravi admodum, illuſtri, & potentiſſimo hoſte, a quo omni armorum genere & ingenti exercitu urbs bis oppugnata, bis fortiter etiam pulſo magna exercitus ſui clade, Philippo Burgundo. Paſſim hæc in hiſtoriis & Annalium monumentis. Nec omiſit Meyerus Flandrorum ſcriptor inſignis. Etiam infra id notatum ad Ann. 1427. Verbum ultra non addam. Vobis, viri Nobiliſſimi, ſi arriſerit quod feci, ſi non ingratum quod ſcripſi, & quod vobis univerſum conſecravi ut debui, ſi favoris veſtri aura, ſi benevolentia, ſi affectu, ut ex clientibus veſtris unum me complecti non dedignemini, operæ pretium ſatis grande me conſecutum putabo. Deus vobis ex alto benedicat perpetuum. Propitius vobis adſit, & ſeu togæ ſeu ſagi ſit negotium cum æmulis, invictos ſemper præſtet, & ad nominis ſui gloriam diu ſervet incolumes. Sic vovet, ſic optat, & faxit utinam Supremum Numen, ne votum ſit irritum,

NOBB. & AMPL. VESTR.

Devotiſſimus

ANTON. MATTHÆUS.

Verbum addam adhuc Lector Candide. Ad menda attendi quantum potui. Sed ſubrepunt interdum quædam, quæ quamvis iterum jam correxeris, oſcitantia typographi eundem retinent tamen locum, ut verbi gratia p. 167. *pepegerant* pro *pepigerant*, & in Chronici Egmundani, quod dudum edidi, inſcriptione *Ordinis Prædicatorum* pro *Ordinis Carmelitarum*. Pepigerant infra in notis eſt p. 242. *Carmelitarum* in præfatione ad Annales jam dictos. Nihil mihi hic imputandum.

DE

DE NACHTEGAEL VAN AMISFORT.

Hic ver aſſiduum atque alienis menſibus æſtas.

SChoon Utrecht eertijts praelde op 's Biſſchops ſtof en mijter
En ſtoel en hoogen Dom ; noch wil ick Amisfort,
Van groter waerd benijt , verheffen op mijn cijter,
Als rechte hand van t'Sticht, in Zegen noyt verkort.
Wie haren oirſprong ſoeckt, ſpring' zevenhondert jaren
Min vijftich jaer te rugg' , en kuſs' de eerſte ſteen,
Daer vele ſtenen tot een ſtad en muur vergâren,
Op 't Nachtegaels geſangh, het welck den bouheer ſcheen.
Natuur verkoos den gront in lieffeliicke ſtreecken ,
Dat Griecken Tempe love , en d' ouden hengſtebron;
Ick loof dit Land-prieel op t'ruyſſchen van de beecken,
Ick loof den heyl'gen Berch , den duytſchen Helicon.
Den Pijnboom , en Cypres , en Eycken , koel van lommer ,
Beſchaduwen haer veld. De wack're Honich-by
De geeſten aeſt met Dauw , en Nectar , vry van kommer,
Natuur vereert den diſch met Ooſt en leckerny.
Zy ſchenckt u Honich , meede , en ſap van Muskadellen,
Hier loeyt het weelich vee u uyt de beemden toe,
Men jaechter 't wildt , en hoort de Bijl de boomen vellen,
De wagen voert het Graen ter Koren merckt noyt moe.
Het Laecken ſchiet-ſpoel ruyſcht door d' aengeſpanne keten,
Zy kemt , en ſpint , en breyt , en weeſt de ſchapevacht,
Hier word de vreemde van de Gaſtvry ingeſeten.
Gewelkomt , recht en ſlecht , en ſonder dwaſe pracht.
Hoe ruſtich heeft dees Stad van ouds verdreve Heeren
Geherbercht in haer ſchoor ! hoe ridderlijck herſtelt

In hunnen eerſten ſtaet! Zy dorſt Borgonje keeren
Wel tweewerf op haer veſt', en vreeſde geen gewelt.
Haer Gods-huys trooſt de kranck' en wees en afgeleefden
Zy koeſterd' in haer ſcool de letterhelden aen,
Die naer den edelen Palm in deſe renbaen ſtreefden,
En leven door de Faem, nu t' licchaem is vergaen.
Jacob van Kampen. De held van Randebroeck, de bouheer van de Vorſten,
En t' Raedhuys t' Amſterdam, verheerlyckt haren lof,
Want zy hem baerde en zooghd' aen haer getrouwe borſten,
Om bouw en tekenkonſt te heffen uyt het ſtof.
Gods hand beproeft de Bruyd van d'Eem, als Gods verkoren,
Door t' water van den Ryn, als t' Sneeuw te ſnel ontdoyt,
Hy treft door t' vyer de croon van haren ſchonen toren,
Nu herelyck herbouwt, en in den top voltoyt.
Den hemel wil haer langh voor vyer en vloed beſchutten,
Sy ſta, en help den Staet der Goude vryheyt ſtutten.

MDCLVII. J. V. VONDEL

HET

HET
AMISFOORTSE TEMPE.

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet. Horat.

Wat reyſtge om andere Geweſten,
  Luſtgierig ôge, te beſien.
't Zy Rome, Tibur, of Præneſte,
  Marly, Verſailles, of Engien,
Daar konſt, uyt overdaad geſproten,
  En meer met Goudt als groent bedekt,
U d'eerzucht toont en magt der Groten,
  Die 't hert tot ydelheyt verwekt?
Wie hier zyn ogenluſt wil boeten
  Met minder koſten en gevaar
Ga 't Stichtſe Tempe vry begroeten,
  Daar 't al voldoet den Wandelaar:
Hier blinkt Natuur met ſchone ſtralen
  Door veldt en duin en bômen heen,
Waar by de konſt niet op kan halen,
  Geen Goudt, Albaſt, of Marmerſteen.
Wy roemen op geen Tiber bronne,
  Noch oevers van den Ouden Rhyn;
Noch Loire, Seyne, noch Garonne,
  Noch Scheld, noch Maas, die nader zyn:
Mijn Eemſtroom pronkt met meer cieraden,
  Daer hy langs groene beemden vliet,
En 't welig oog hier kan verzaden
  Met wond'ren, die men zelden ziet.
Aan 't end der Veluwſe Valleye,
  En 't hangen van een hogen duin,
Van waar het oog alom kan weyen,
  Verheft mijn Amisfoort zyn kruin:

Mijn Amisfoort met recht vermetel
Op oudheit, en op heerſchappy;
Als d'eerſte Stadt na 's Biſſchops zetel,
In rykdom, macht, en Burgery;
Een ſtadt, die (mag het Glasſchrift gelden,
'T geen 't gild aan Joris Kerck beval)
Drie hondert vyftig brouwers telde
In d'omtrek van haer ouden wal:
Een Stadt, geſolt door veel' ellenden
Van vuur, van Vloedt, en krygſverraat,
Van Roſſums plonderzieke benden,
Of van den dertelen Croaat.
Geen Vyandt echter kon hier roven
(Al ſtond het zwaart haar op de keel)
Haar berg en dal, haar landt en hoven:
Zy is en blyft ons luſt prieel:
Noch pronktze met haer hoge duinen;
De berg, daar ze noch moed op draegt,
Verheft alom zyn top en kruinen;
Hier zie ik 't al, wat 't oog behaagt
Eemgezigt. Wend ik het oog hier naer 't Noordweſten,
En neerwaarts na den zuyvren Vloedt,
Daer ziet men d'eer' aaloude Veſten
Van d'Eemſtroom gunſtelyk begroet;
Die ſynen oorſprong uyt de kreken
Van 't Gelderſe Gebergte ſchept;
Van waer ten haven uytgeſtreken
Hy zig met ſneller voortgang rept
Na zee toe, even oft' genoegen
Van zo luſtryken plaatz en oordt,
Een groter drift hem toe kwam voegen,
En ruimer maakte in zynen boordt:
Men ziet hem, eerſt met tengre ſtromen
Afvlietende door 't dorſtig zandt,
Allenskens ryker afwaarts komen
Ter laaſſenis van 't Stichtſe landt,

Tot daer hy met geſwolle wateren,
  Terwyl hy langs de keyen ruyſcht,
De lucht door zynen val doet klateren,
  Voor by de *Koppel* henen bruyſcht;
En deelt de vruchtb're korenlanden
  En weyden, die door 't nat verkwikt,
Veel groener cieren zyne ſtranden
  En oevers, noyt door droogt verſtikt.
My dunckt ik zie de Nimfen baden,
  Haar hoofden ſteken uyt de plas,
Bekranſt met groene kruyke-bladen,
  Met vogtig wier en watergras;
Opheffende, haar Eem vriendinne
  Ten prys, een galmend water liedt,
Waer door ze haar als koninginne
  Begroeten van het ſtroomgebiedt.
Viſchryke Stroom, die in uw baren,
  Daer wy geruſt ten reye gaan,
Van zo veel kielen word bevaren,
  Met alle Koopmanſchap belaan;
Gy, die uw kriſtallyne ſtromen,
  Zo zoet van geur, zo klaar in glans,
Beplant ziet met een reecks van bomen,
  Die u verſtrekken tot een krans;
Gy hoeft in glory niet te wycken
  Voor binnelandſe Watergôon;
Ja zelf de vlagge niet te ſtrycken
  Voor d'Yſtroom, Amſtels Waterkroon:
Gy lyd niet, dat in uwe bronnen
  De Zee haar pekelgolven brengt,
Dan daer gy moe en mat geronnen,
  U met het ziltig ſchuim vermengt;
En van uw oevers voortgevaren
  Zo wel als d'Yſtroom, zeewaarts aan,
Ten leſten kuſt die zelve baren,
  En wentelt voorts in d'Oceaan.

De waterval by de Koppelpoort.

Dus

Dus zong de rey der Eem Najaden
   Ter eere van deez' ſchone vliedt,
En doock met al haar ſtroom-cieraden
   Het hooft weer onder 't welig riet.
Of luſt u lucht aan ſtrandt te ſcheppen,
Zee-gezight   Zo wend het oge 't zeewaart in,
En ziet de Viſchery zig reppen,
   'Slands grote welvaart en gewin:
Zie 'r waterſchip het net eens ſleuren
   Voor by het botryck Spakenborch,
'Tgeen van de ſwaarte ſchynt te ſcheuren,
   En 's Viſſchers vlyt betaalt en zorg.
Vaar voort, en zie het tuym eens krielen
   Hier ziet het welig oog met luſt
Een reeks van rykbevragte kielen,
   Gezet naar d'een of d'andere kuſt.
Daar zietmen, hoe de vlaggen wapperen,
   En wimpels zwieren boven 't want;
Gintz hoortmen, hoe de touwen klapperen,
   Terwijl de wind de zeylen ſpant:
Deez heeft voor wind, en ſpoeyt in't varen,
   Of zet het zeyl om hoog in top;
Die worſtelt tegen ſtroom en baren,
   Wyl 't ſchuym ryſt voor ten ſteven op:
Hier gaat het wakker op een kluyzen,
   De Zeeman krengt hier by de wind;
Daar zeylt hy ſchootruim, laat het bruyzen,
   Gelukkig die de haven vindt!
Stryk dan, en laat het anker vallen,
   'Tis ty gekavelt naar den eys;
My dunkt ik hoor 't geſchut reets brallen,
   Tot teken van behouwe reys.
Wey-gezigt.   Wend nu van ſtrandt het oog naar 't Noorden,
   En keer te rugge landwaarts heen,
Daer ziet gy d'Eem langs groene boorden,
   En 't Vêe in milde weyden treen.

Hier

Hier ziet de Landman met genoegen,
Terwyl hy by zyn hoyberg leyt,
Den os en 't paart zig 't zamen voegen,
Die hier van laſtig Jok bevryt,
Int ruime veld met dert'le ſprongen
Haar blydſchap tonen aen den menſch,
En leren, hoemen ongedwongen
De gulde vryheyt ſmaakt naar wenſch.
Gintz weer zyn vruchtbre mellek-koeyen
Ten buyck toe in de Klaver gaan,
En met geladen uyers loeyen;
Terwylze met den room belaan
Vaſt op het melk-uur ſtaan en wachten,
Dus klimt de Landman hemelwaart,
En peinſt met dankbare gedachten,
Wat winſt een vol genoegen baart.
Nu weer 't gezigte naar het Ooſten
Geveſtigt, daar men 't vruchtb're graan — Akker-gezigt.
De vlyt des Akkermans ziet trooſten,
En ryklyk op de Velden ſtaan:
Hier rijſt met haar goudgeele hâren
De Gerſt en Rogge, ſchoon van kleur,
In dik-geſwolle koren-âren;
Gintz witte Boekweyt, zoet van geur.
Hier laat de Bouman zonder ſchromen
Zijn ploeg door wêlige akkers gaan,
Daer ziet men hem ter graan-merkt komen
Met kar en wagens, vol gelâan.
Hier vind hy ſtof, om onder 't werken,
Of ruſten by zyn waterval,
Gods toeverzigt te leren merken,
En wyze ſchepping van 't heelal;
'Tzy dat hy uyt de lucht en hemel,
Of juyſt gevormde wiſſeling
Der ſtarrenloop, en al 't gewemel
In dien verheven ommekring.
De tyden van het jaar kan wikken,
Of naar den loop van Zon en Maan,

******* Zyn

Zyn arbeit ruſtig weet te ſchikken,
En zaay of maaytyt gâ te ſlaan.
Bos-en Berg-gezigt
Laat nu 't gezigt vry weſtwaarts ſtrekken,
Daar 't groene bos, daer berg en dal,
Weer nieuwen luſt in 't hart verwekken,
En 't keurig oog vermaken ſal:
Daar bloem en kruydt in 't wild' gevonden,
En al wat zelfs het aardryk kweekt,
Met ſtomme ſpraak, en vollen monde
Des milden ſcheppers wijsheit ſpreekt;
Daar 't houtgewas en eyk-boſchaadje,
Ten dienſt der eed'le Jacht-geſtelt,
Het wilt verſtrekt tot een ſchuilaadje,
Tot daar de byl de bômen velt;
Daar 't wollig vêe langs ſtruyk en weyde
Al hupplend voor den dryver gaat,
En knapt het loof van haag en heyde
Zo ras de nacht het veldt verlaat;
Zoo ras de dauw de teere ſpruiten
Verkwikt, en op de groente leyt,
Waar door de knoppen haar ontſluiten,
En zig die geur alom verſpreit.
Hier mag de Herder, vry van kommer
En zorg (om zig met lieflyk groen
Te dekken, en in koele lommer
Voor 't brandend zuyden te behoen)
Neerzitten by een ry van bômen,
Bekranſt met eyke-of-beuke-blâan,
En onder 't ruiſchen van de ſtrômen,
En 't ſparre-bos ter ruſte gaan:
Of, wyl hy zijn ſnêe-witte ſchapen
Als van een heuvel hangen ziet,
En van het veldt de klaver rapen,
Eens ſpelen opt geſnede riet,
Of welgemoed een veld-liet zingen,
Gehoort door bos, door berg en dal,
Ten prijs van d'Oorſaak aller dingen:
Dan doet de galm van dit geſchal

Het pluymgedierte kwinkeleren,
  Om door haar wildzang en geſluyt
De ſchatrênde Echo te braveren,
  Die van 't gebergte rugwaarts ſtuyt;
Dan kan de Nachtegaal hem wekken,
  Zo drae de Morgen-zon verryſt,
En al 't geboomt' een zangſchool ſtrekken,
  Daar in hy zynen Schepper pryſt.
Hier teelt hem d'oy by 't jaar veel' jongen,
  De kruyk brengt drimaal daags te koop
Haar melk, wyl d'emmer van de ſprongen
  Der melkbron ſchuymt en overloopt:
De Ram gaat digt met wol beladen;
  Wat heeft de zuyvre ſchâpevacht,
En ruyge Geyt, tot dekgewâden,
  Al winſt den ſcheerder toegebracht?
Maar zagt, het Vêe keert na de ſtallen,
  De Zonne daalt int Zuyder-meer,
En d'avond van 't gebergt komt vallen
  Met groter ſchaduw reeds ter neer.
Laat voorts het oog zig Zuydwaarts voegen — Hof-gezigt.
  Naar Landhuys, Hofſtêe, en gehucht,
Daar Tuyn en Boomgaart u vernoegen
  Met bloeiſem, bladeren, en vrucht.
Hiet ziet men hoog in top gereſen
  Den *Heyl'gen Berg*, van ouds vermaart,
En als een ruſtplaats uitgeleſen
  In Urſels grote Bedevaart;
Die, zo het by-geloof verſpreide,
  Met haar elfduiſend Maagdental
Dees plaats ter heiligheit inwyde;
  Als *Anfrid* noch getuigen zal;
Die, zeven eeuwen haaſt geleden,
  Een graf, en heilig Kloosterbou
Bevolen heeft ter dezer ſtede,
  Daar zyn gebeente ruſten zou.
Daar ſtaat Rânbroek, bekranſt van bômen,
  Met Nimmerdor, en Waterdaal;

Anfridus de XVIII. Biſſchop van Uytrecht, bouden op deſen Heiligen Berg een Klooſter van de Renedictiner ordre, genaamt Hooghorſt, anno 1002. waar in hy zelfin 't jaar 1008 begraven wierd.

Gintz 't ſlot ter Eem, tot dwang der ſtrômen,
  En 's Maarſchalks wôning en onthaal.
Hier zienwe Kuylhorſt, Kouwenhoven,
  Met Iſſelt, Eem, en Dronkelaar;
Gintz 't Vorſtlyk Huys Soeſtdyk, t'geen boven
  Alle andrê praalt, met Eemeclaar.
Wat vind het oog hier al cieraden,
  De tong al ſmaâklyk fruitgewas!
Daar d'ooſtboom hangt met vrucht beladen,
  Als of het Atlas bógaart was.
Elk deel van 't jaar geeft nieuwe renten,
  En vruchten aan den Hovenier:
Met d'aankomſt van de lieve Lente
  Begint terſtont dit Land-plaiſier;
Dan doen de laeuwe Weſte-winden,
  En zoele lucht het eerſte groen
Uytbotten op het veldt, en linden,
  Om menſch en Vêe daar mêe te voen:
Het verſche vocht bedauwt de landen,
  En dringende door d'aders heen,
Verciert den bloemhof en Waranden,
  En mengt veel kleuren onder een;
Het groeizaam ſap komt opwaarts wellen,
  Terwijl de Zon de kracht ververſcht,
En doet de teere knoppen ſwellen,
  Tot dat de bloeiſem open berſt.
Die met een witte geur ontloken,
  Verkwikt al wat op aardryk leeft,
En als ten grave uytgebroken,
  Weer nieuwe hoop van vruchten geeft.
De Somer doet de takken hangen,
  En 't boomooſt rypen door haar gloet;
De herfſt voleindigt het verlangen,
  En kroont de vlyt met overvloet:
De peer en appel hoog geſchoten,
  De perſik en Amandel boom,
De pruim, de miſpel, kwêe, en noten,
  Geplant aan Wal of waterſtroom;

Dan

Dan zienwe moerbey, kers, morellen,
  Den Abrikoos, en wyngaart-rank,
Die ſwanger gaat van Muskadellen,
  Vervullen 't hert met vreugt en dank.
O Heerlyk lot, gelukkig leven,
  O Hemels Paradys op aardt!
Voor hem, die zig tot ruſt wil geven,
  En van geen zorgen zijn beſwaart:
Zijn land verſchaft hem brood en kóren,
  De wynberg 't geurig druive nat;
De boomgaart, door zijn hand geboren,
  Het ooft, voor lekkerny geſchat:
Het weelig Vêe, tot ſpijs gegeven,
  Loeit ſteeds hem uyt de beemden toe;
'T gevogelt, dat rondſom gaat ſweven,
  Verheugt zyn dis door zang, noit moe:
Dan gaat hy 't wilt eens ſtrikken zetten,
  Of met de brak en 't roer te Veldt;
Dan viſcht, of vogelt hy met netten,
  Na dat de tyt hem vangſt voorſpelt.
De Berg Hymet, vol thym en bloemen, 't Vermaak der Honig-byen.
  Noch Ida, met haar hogen kruin,
Kan niet meer op den honig roemen;
  Noch Hybla, int Siciliſch duin;
Noch Corſica, noch 't uitgenomen
  Provence, groen van Roſmaryn:
Dan deze landſtreek, daar de ſtrómen
  Zo zoet, zo klaar, zo zuiver zijn;
Zo digt beſchaduwt met laurieren,
  En vlietende door 't jeugdig groen
Van lentegras, en violieren,
  Die 't byenhof met Nectar voên.
Daar kan de By, als uitgelaten,
  Den dauw van bloem en geurig kruidt
Afmaaien, om haar honigraten
  Te vullen met dien lekk'ren buit:
De Thym, de Caſſy, de Narciſſe,
  De bloem van geurige Jaſmyn,

De balſem, yſoop, en Meliſſe,
De ſalie, Munt, en Roſmaryn;
En wat'er meer in hof en heyde
Met dauw en geur bewaſemt is,
Verſtrekt dit heyr, wanneer 't gaat weyden
Langs bos en beemdt, tot laaffenis:
Daar ſnuffelt het op beukebómen
Eerſt verſch door 'shemels vocht beſproeit,
Naar aas, of op de linde aan ſtromen,
Of wilg, of Eyk, met mos begroeit;
Tot dat de Byſwarm, neergeſtreken
Aan d'oever van een klare bron,
De zomen leppert van de beken,
Door 't loof beſchaduwt voor de zon.
Wie kan den yver hier beſchryven,
En ordre van dit ſchrander dier?
Geen Mároos pen kon al 't bedryven
Naar waarde málen op 't papier.
Een Vorſt, die elk aan luiſter kende,
Beſtuwt met lyfwagt en trauwant,
Geleyt als hooft de gantze bende,
'T zy dat hy d'oorlogs-ſtandaart plant;
'T zy dat hy 't werck door oog en wetten
Beſtiert, en yder 't zyn belaſt;
Waar tegen niemant zig derft zetten,
Maar vlytig op den arbeit paſt:
D'een word om mondkoſt uit gelaten,
Of haalt het water uit de plas;
Een ander bout de cel en ráten
Met klevend boomlym en met waſch;
Een derde d'ingang houd geſloten;
De vierde om bloemdauw ſlygt in top,
Keert 't huys met volle bek en poten,
En vult de korf met honig op:
Dus heeftmen tweemaal alle járen,
Wanneer de Zevenſtar uit zêe
Verryſt, of neerzinkt in de báren,
De zoeten oogſt en honigſnêe.

Laat

Laat eyndlyk het gezigt en oordeel
  Eens over 't veldt met groene blâan,
En over 't groot vermaak en voordeel
  Van d'Amisfoortſe ſtapel gaan:
Een wonder der Natuur te noemen,
  En al geneeſplant voor den menſch,
Waar op deez' vruchtbrê ſtreek kan roemen,
  Die alles teelt naar luſt en wenſch,
Zo wel als 't bladerryk Virginje,
  Tabago, en Barmides kuſt,
In 't onbekent voorheen Weſtinje,
  Daar d'aſch van Magellanus ruſt.
Wie kan hier al den arbeit melden,
  Die tot deez teelkonſt al behoort?
Wie zo veel net verdeelde velden,
  In groene ryen afgeboort?
Wie zo veel venſterryke ſchuren,
  Die ſwanger gaan van 't geurig kruydt?
'T geen veele jaren lang kan duren,
  Wijl droogte de verderving ſtuyt:
Hoe yvert elk met luſt in 't werken,
  Daar hoop van winſt den laſt verzoet!
Men zaayt, men meſt, men *ſchoept* aan perken,
  Die heg en groent voor windt behoedt;
Men zet in d'aard' de teere planten,
  En wagt den waſdom van om hoog;
Men wied het onkruidt van de kanten,
  Eer dat het al de kragt verdroog;
Men *Zuikert* 't ſtruykskenvan ſyn toppen,
  Op dat het bladt zyn voedſel krygt;
Men gaart het zaadt uyt d'ope knoppen;
  Men plukt, men ſleept, men ſnyt, men rijgt
De geel geſweette blaan aan ſpylen;
  Tot datze droog, geboſt, gemynt,
En 't ſcheep gebragt in vremde zeylen,
  Het alles weer in rook verdwynt.
Laat dus vry over alle boegen
  Van d'Eemkant oog en herte gaan;

Tabak-plantery.

Schoepen is een konſt-woord, betekenende met een Schop of Spaê bedden te maken.

Zuikeren betekent by de Tabak-planters, de toppen van alle de uit-ſpruitſels der ſtam af-breken.

En kan mijn Digt u niet vernoegen,
Doorloop deez' letterwyze blaan:
Daar vindge kunſtelyk beſchreven
Den opgang van deez Stadt en Wal;
Wat d'oude Burgers ooit bedreven,
Hun handel, vrede, en krygsgeval.
Wel aan dan, Waarde Landsgenoten,
Zo mildt bedauwt van s'hemels handt,
Erkent dit heyl, draagt u als loten,
Herkomſtig van het Vaderlandt;
Toont u in wakkerheit, en Zeden,
(Is u hun roem en afkomſt waard)
En deugt, vernuft, en dapperheden,
Van Burger Vad'ren nooit ontaart.
Dan moogtge in vernoeging leven,
In vreugt en vrede, die nooit tijdt,
Hoe ſnel gedurig voortgedreven,
Noch 's werelds onruſt ſtoort of ſlyt:
Dan moogtg' als door Gods alvermogen
Geleit, langs zo gewenſte pâan,
Terwijl zijn glantz u ſchynt in d'ogen,
Geruſt in s'Heilants ſchaduw gaan:
Dan zietge uw korf van honig vloeien,
Uw Schuur met veldgewas belaân,
Uw hey en hof van bloemen gloeien,
En 't wélig Vêe nooit onheil ſchâan:
Dan zietge uw Berg noch hoger ſteig'ren,
Voor doornen, d'ooft, en denneboom;
Uw beemd nooit gras noch koren weig'ren,
Maar groenen langs uw zilvren ſtroom:
Dan zietge uw Stadt in ruſte bloeien,
Tot daar de zêe haar pálen ſtuit;
Uw zegen, luk, en landluſt groeien,
Bevryt van ramp, eeuw in, eeuw uyt.

J. BREMER. C. F.

BRE-

BREVIS
RERUM AMORFORTIARUM
ET
SUCCINCTA DESCRIPTIO

AUCTORE

Cive Amorfortio

THEODORO VERHOEVEN.

Candido Lectori

S. P. D.

AUCTOR.

COmmentarium hunc meum anno partæ per Jeſum Chriſtum ſalutis cIↄ. Iↄ c.xxviii. & meæ ætatis xvii. inchoaveram: Quæque ob eo tempore, ſive proprio inſtinctu, ſive aliorum ſuaſu, ex variis auctoribus collegeram, ea relegere, & urſi more lambere, utque in his talibus ſolet, addere quæ deerant, mutare quæ minus arridebant, viſum fuit. Opuſculum igitur iſthoc per vices & lente exeruit vires ſuas: Teſtudinem imitatur, non canem; Graditur, non ſalit. Hæc igitur jam in eum, quem vides, ordinem digeſta, Lector candide, erit humanitatis tuæ in bonam partem accipere, & à fideli, patriæque ſtudioſo profecta animo exiſtimare. Veriſſimum eſſe ſcio Vellejanum illud: *Familiare eſt hominibus omnia ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere, & invidiam rerum non ad cauſam, ſed ad voluntatem, perſonaſque diri-*

gere. At ego quum nihil in hoc ſcripto mihi ignoſcam, exorabilis omnibus, ſoli inexorabilis mihi, aliquid à te condonari mihi velim, ut quum rem non probaveris, conatum ſaltem non damnes. Laudem non expecto, nec ulla me in omni ſcriptione aut avaritia gloriæ, aut famæ cupiditas tetigit: nec ejus mercedem in aliorum ſermone, aut elogiis, ſed in animo repoſui meo, quod ſatis amplum theatrum eſt viris altâ mente præditis. Non deerunt fortaſſe, qui viſo libri hujus titulo, majora ſperabunt; ſed quum fruſtrabitur eos lectio, vetus illud verum eſſe apparebit: *Audita viſis laudamus lubentius, & lecta non raro invidiâ, procul intellecta veneratione proſequimur*. Tu verò, lector, vota mea expleveris, ſi aut ignoveris labanti, aut manum porrexeris, & à viâ aberrantem amicâ admonitione reduxeris. Non ſum ita duro atque pertinaci ingenio, ut me hominem eſſe, &, quod doctiſſimo cuique contingit, errare poſſe negem. Nemo tam oculatus, neque tam circumſpectus eſſe poteſt, etſi Argus ipſe, vel Janus ſit, qui non aliquando hallucinetur. Quis eſt adeò ore ferreo, ut omnia ſeſe pervidiſſe exiſtimet, aut qui à doctiore admoneri dedignetur? Itaque ut Apelles picturâ ſuâ tectus monitores tacitus amabat, & monita eorum venerabatur, ita & ego in hac deſcriptione, niſi quòd ille imperitorum tandem impatiens exſurrexit ad correctionem ſutoris ſupra crepidam; ego etiam omnes admittam, ut ab omnibus apium more profutura legam, nocitura pellam, aut non attingam. Nec quiſquam adhuc eâ ingenii magnitudine fuit, qui non aliquid etiam à ruſticâ diſcat ſtivâ: Nec erubuit à puero diſcere Philoſophus. Quamobrem omnes, idque majorem in modum, rogo, ut quum hæc noſtra legent, reperientque aliquid quod ſibi non ſatis probetur, ne parcant monere, fidemque candidi lectoris in hac re potiſſimum mihi præſtent. Ego aut rectè monenti agam gratias, aut temerè culpanti ſatisfaciam; Clàm verò & me abſente calumniantem ſic contemnam, ut

canem

canem degenerem, qui fugiens viatori eminus allatrat. Quod petam à te, Lector amiciſſime, nihil aliud occurrit, niſi ut memineris Ovidiani iſtius, 3. *de Ponto eleg.* 9.

Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
Cauſa, ſed utilitas officiumque fuit.

Euripides in Phæniſſis.

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος ὅ τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειρώμεναι το λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Et pius eſt patriæ facta referre labor. Ovid, 2. *Triſti.*

Id eſt, ex verſione H. Grotii.

Si civium animis illud infixum foret,
Quicquid ſuarum virium eſt, id commodis
Conferre patriæ, cuncta ſuperarent mala
Tutæ beato civitates otio.

D. Baudius in Gnomis.

Quisquis ſevera, lege progredi ſtudet,
Curam & labores huc oportet dirigat,
Ut pro virili parte patriam juvet.

CAPUT PRIMUM.

De Antiquitate Amisfurti.

QUi lumen temporum & teſtem veritatis dixit eſſe hiſtoriam, næ ille & vere dixiſſe & præclare ſenſiſſe mihi ſemper viſus fuit. Rerum enim interitus oblivio eſt. At eæ reviviſcunt hiſtoria, quum in noſtram revocantur memoriam, quæque multorum annorum ſpatio multiſque ab hinc ſeculis geſta ſunt, ea nos paucis comprehenſa paginis, & tanquam in conſpectu noſtro poſita ſæpe cognoſcimus. Hæc ego conſiderans pro modulo quoque aggreſſus ſum patriæ meæ res & hiſtoriam in lucem producere, Deum Opt. Max. ex animo rogans, ut det mihi vera & profutura ſcribere, ſibi in honorem, Reipublicæ in ſplendorem, poſteris in fructum. Præclare Polybius: *Quemadmodum*, inquit, *ſiquis oculos animanti effodiat, reliquum corpus inutile ſit, ita dempta veritate ex hiſtoria narratio omnis eſt inutilis, nedum cæca.* Huic igitur omnis hiſtoriæ fundamento, volente Deo, inſiſtere conabor. Brevitati ſimul, quantum fieri poteſt, ſtudebo: Scio enim non fruſtra veteres dixiſſe, Magnum librum magni mali inſtar eſſe. Et quis gravior excogitari poteſt cruciatus, quam cum animus per immenſa librorum veluti maris ſpatia, deſperato propemodum portæ introitu, abjectaque conficiendi curſus ſpe, vagari cogitur? Quos ſudores non excitat ſolus vaſtorum voluminum aſpectus? Quas non parit moleſtias atque ægritudines, quum diſtrahit animum magnitudo librorum? *In peregrinatione vitam agentibus hoc accidit*, teſte Seneca, *ut multa habeant hoſpitia, nullas amicitias.* Idem contingit iis, qui ad magnorum voluminum compoſitionem animum applicant: quod omnia ſæpe curſim & properanter tranſcribant. *Faſtidientis eſt ſtomachi multa deglutire*, ait idem Philoſo-

loſophus, *imo ingurgitare & rurſus evomere; quæ varia & diverſa coinquinant, non alunt.*

Sed ne ipſe videar facere, quod in aliis reprehendo, ad inſtitutum accedo. Et ut antiquitatem urbis noſtræ indagemus, de tempore quo ea ſit condita, quibuſve authoribus ædificari cœpta, nihil certi ſtatuere auſim, præſertim cum ante IↃCL. annos in Chronicis & Annalibus exigua ejus fiat mentio: ſive quod [a] veteres majorem in armis quam in literis gloriam poſuerint, eoque mallent ſcribenda ipſi patrare, quam ſcribere per otium, quæ non niſi ab otioſis legerentur: ſive quod ea quæ forte ſcripta & tabulis conſignata fuerant, temporum lapſu, bellorum caſibus, ignium aquarumque injuriis corrupta ſint, ſive quod creſcentis primum opidi exigua initia (ut fit etiam in Rebuſpublicis florentiſſimis) obſervata parum fuerint. De vicinis autem locis illud habemus ex Wilhelmo Heda, quod [b] Albricus IV. epiſcopus Trajectenſis obtinuerit a Carolo Magno Francorum & Longobardorum Rege Baſilicæ S. Martini quæ eſt conſtructa in Trajecto veteri villam dictam [c] *Liſidunum* in pago, qui vocatur *Flehite*, ſuper alveum

a Multi non ignobiles Hiſtorici exiſtimant ideo in noſtro Belgio parum veteris hiſtoriæ ſupereſſe, præcipueque earum rerum, quæ ante tempora Caroli Magni geſta ſunt, quod Dani, Normanni, Gothi, Vandali, Hunni & ſimiles nationes has oras aliquoties vaſtaverint, cœnobia inſuper & bibliothecas diripuerint, atque combuſſerint &c. *Verhoeven.*

b Malim *Adelbricus.* Nam *Albricus* obiit anno 845. die XV. Auguſti. *Adelbricus* autem anno 794. Vid. & Heribert. Roſweyd. *in hiſtoria eccleſiaſtic. Belgii. Verhoeven. Adelbricus* an *Albricus* vocetur parum refert. Heda vocat *Albricum.* Carolus Magnus ſimiliter. Et per craſin quidni *Albricus* pro *Adelbricus* ut *Albertus* pro *Adelbertus*? Albricum II. Heda *Alphricum* vocat. Alfricum per f. Jo. a Leydis vocat *lib. 5. hiſt. cap.* 19. ubi & charta ejus data anno XXV. Ludovici Imp. Albrici I. natalem XII. Kal. Septembr. celebrari refert Trithem. de viris illuſtribus ordinis *S.* Benedicti *lib.* 3. *cap.* 386. Agit etiam de eodem *lib.* 4. *cap.* 702. Succeſſor S. Gregorii fuit & vitam S. Ludgerus qui primus Monaſterienſis epiſcopus olim ſcripſit. *Matthæus.*

c *Leuſden* ſeu ut veteres ſcribebant *Loyſden.* Fallit ergo hic vel fallitur monachus ille Ordinis Ciſtercienſis Antverpiæ, qui ut magno alicui viro & illuſtri ejuſque familiæ blandiretur, diploma hoc pervertere & corrumpere non dubitavit, & pro *Liſiduna Lindinum* reponere, qui locus eſt in Betua. Quales ſane homines veteris hiſtoriæ peſtes ſunt & carcinomata, odioque omnibus antiquæ veritatis amatoribus eſſe debent &c. Vid. Arnoldum Buchelium *in not. ad Hed. p.* 42. *edit. Ultraject. ann.* CIↃ. IↃCXLII. Eſt is Chriſtophorus Butkens, cujus hæc ſunt verba *livre* 1. *des Annales de la maiſon de Lynden: Quand a la terre de Lynden, elle eſtoit anciennement decoré du tiltre de Conto, & en telle qualitè fut jadis tenue & poſſidee par Wiggerus Conte de Lynden ou Lindinia; Mais apres ſe ne ſcay par quel maiſon eſtant devenue par Charles le Chauve Roy de France* (errat. nam fuit Carolus magnus) *iceluy en fit donation a S. Alberic pour lors Eveſque d'Utrecht, comme ſe peut voir par une ancienne charte tirée du threſor des chartes de l'Eveſque d'Utreckt donne le neufieme an du regne du dit Charles, ou particulierement eſt fait:*

Hemi, cum omni integritate vel adjacentiis & appendiciis ſuis, id eſt, *cum terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, ſylvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus, quantumcunque Wiggerus Comes ibidem per beneficium dicti Regis tenuit, etiam foreſtes illas, quarum vocabula ſunt Hengeſtſcote, Forn-*

fait mention du Conte Wiggerus, &c. Libro autem XV. quem vocat *preuves des chartes,* hoc modo citat diploma: *Carolus D. G. Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum* (ergo non Carolus Calvus, ut ſupra loquitur) *Si enim ex his quæ divina pietas nobis largire dignata eſt, locis venerabilibus concedimus, hoc nobis ad æternam beatitudinem proculdubio pertinere confidimus. Ideo compertum ſit omni fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter donamus ad Baſilicam S. Martini, quæ eſt conſtructa Trajecti veteris ſubter Domſtadum* (in diplomate eſt *ſubtus Doreſtado*, & ſic etiam infra) *ubi venerabilis Albericus presbyter atque electus Rector præeſſe videtur villam noſtram nuncupatam Lindiniam* (in diplomate eſt *Liſidunam*, & duo ſequentia verba non habentur) *intelligitur* Linden, *in pago qui vocatur* Fletiet, *ſuper alveum Heym, cum omni integritate vel adjacentiis ſeu appenditiis ſuis, id eſt,* tam terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque *decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia & ex omnibus, quantumcunque Wiggerus Comes ibidem, ſcilicet in Lynden* (illud *ſcilicet in Lynden* non extat in vero diplomate) *per noſtrum beneficium tenuit, Etiam foreſtes illas quarum vocabula ſunt Henſcote, Steenheſe, ... Wydoc, quæ ſunt de ambabus partibus* Heym, *id eſt Heymenbergh* (in diplomate eſt, *Hemi*, & quod ſequitur, id eſt *Heymenberch* plane in eo non extat.) *ſimiliter donamus ad eccleſiam S. Martini, quæ eſt ſubt r Domſtadum conſtructa & .... de omnique parte centum perticas de terra, & omni tempore prædicta Baſilica ſpatium terræ centum perticas habere debeat, & ripaticum illum ſuper Lack, & inſulam illam proxime ipſam eccleſiam, ad partem orientalem inter Rheind & Lackum. Hæc nos omnia tradimus a die præſenti ad præfata ſancta loca perpetualiter ad poſſidendum. Ideo hanc .... authoritatis noſtræ ſcribere juſſimus, ut ab hac die tam memoratus Albericus presbyter, ſive ſui ſucceſſores, qui fuerint Rectores ejuſdem ſancti loci prædicti, ad opus jam dictæ eccleſiæ habeant, teneant, gubernent, regant, atque diſponant; & quicquid exinde ad præfatum Præfectum ipſius ſancti loci facere elegerint libero perficiant arbitrio, & nullus quiſlibet de judiciaria .... qualibet perſona prædictum Albericum presbyterum, neque ſucceſſores ſuos de jam dictis rebus inquietare, aut contra recognitionis ordinem vel calumniam generare quoquo tempore præſumat. Sed per noſtrorum largitatem perceptum prædicta Baſilica jure valeat obtinere firmiſſime. Et ut hæc authoritas firmior habeatur, vel diuturnis temporibus conſervetur, manu propria ſubter eam decrevimus roborare, vel de annulo noſtro juſſimus ſigillari. Signum Caroli glorioſiſſimi Regis. Datum* VII. *Idus Junii Anno* IX. *ejuſdem glorioſiſſimi Regis. Actum Niumagi in pallatio publico in Dei nomine feliciter.* Inferius ſcriptum erat: *Collationatum per copiam, & concordat, teſte manu mea propria B. de Wyck, rogatu Domini de Hemmen Theodori de Lienden ſui fideliſſimi, & ſcriptum ſecundum intellectum ejuſdem. Verhoeven.* Genuinum diploma Heda habet in Albrico *hiſt. Ultraj. p.* 41. in quo nec lacuna nec exſtat illud *villam noſtram nuncupatam Lindiniam*, ſed *villam noſtram nuncupante Liſiduna*, ut nec *ſuper Lack* ſed *ſuper Lockiam*, nec *inter Reind & Lackum*, ſed *inter Rhenum & Lockiam*, nec *ad præfatum Præfectum*, ſed *ad profectum. Liſidinon* eſt in charta Alfrici ſeu Albrici II. apud Jo. a Leydis *lib.* 5. *cap.* 19. ubi propter vicinitatem conjungitur & cum Seiſt & cum Heſe locis procul a Linden. *Loeſden* eſt in charta Ann. 1132 quæ *lib. de jur. glad. p.* 114. *Luſdun* in charta Ann. 1253. Numaga autem cur vocetur *palatium publicum* ſiquis quærat Joh. Smith reſpondebit in *opido Batavorum cap.* 5. *Idem Carolus,* inquit, *in litteris de Liſiduna beneficiariis, quas Alberico Ultrajectino dedit anno regni ſui nono, qui fuit ſalutis* IↃCCLXXVI. *ut apud Hedam legis* Numagam *ſeu* Noviomagum *palatium* vocat *publicum, quaſi in nullius proprietate, nullique dynaſtæ obligatum uni Regno vel Imperio parens. Matthæus.*

Fornheſe , Mokoroth, Widock , quæ ſunt de ambabus partibus Hemi &c. Quæ donatio facta eſt anno Chriſti IↃCCLXXVII. Hic autem Comes *Wiggerus* , ſeu ut alii vocant *Vigerus* , vel *Wyerus* , pro inſigniis habuiſſe dicitur ſex lilia alba in rubro campo. Aub. Miræus Canonicus Antverpienſis *fol.* 47. *ad Ann.* 696. inter munitas Civitates diœceſeos Trajectinæ poſt metropolin primo loco recenſet Amersfordiam. Sed an poſſit probari [d] dubito. Cônſul quoque Henr. Ouderſſius in deſcriptione ſua vernacula delineationi urbis noſtræ ſubjecta ait muro cinctam fuiſſe anno 1006. tempore Henrici II. Imperatoris, ſed exiguam. Verum credo ejus errorem inde provenire, quod circa id tempus quidem mentio fiat Amisfurti, at non tanquam muniti. Antiquam tamen eſſe urbem noſtram vel ex eo liquet, quod illius circa annum CIↃ. in veteribus ſcriptis fiat mentio. Circa quod tempus, imperium Romanum tenente Henrico II. Ansfridus Comes Teyſterbandorum & Bratuſpantium, Dominus in Altena, & poſt obitum uxoris epiſcopus Trajectenſis XVIII. pleraque ſua bona Epiſcopatui donavit, atque extruxit in monte ſacro prope [e] Amersfordiam monaſterium ordinis Benedictini, ibidemque monachus factus & per extremam ſenectutem oculorum uſu privatus tandem vitæ finem habuit anno CIↃ. VIII. V. Non. Maji. *Dictam vero Abbatiam* , ut loquitur Joan. de Beka, *Bernulphus* XX. *epiſcopus poſtea Trajectum tranſtulit, ubi conventualem eccleſiam in honorem S. Pauli condidit.* Quibus omnibus lucem præbere poſſunt Archiva ejuſdem Abbatiæ S. Pauli Ultrajectinæ, in quibus ſic inter alia legitur: *Quum territoria & incolæ Epiſcopatus Trajectini diriperentur ab infidelibus Danis & Normannis, tum temporis familia de Lochorſt ſeſe ſemper ſubmiſſam profeſſa eſt eccleſiæ Chriſtianæ, habueruntque beneficia & arces ſuas in diœceſi Ultrajectina, in agro Emano, eo loci ubi nunc ſitus eſt pagus nomine* Leuſden *prope Amersfordiam.*

[d] Nullus dubito. Nihil certius. Vid. quæ in dedicat. dixi. *Matthæus.*

[e] Vid. quæ ad Anonymum notavi infra pr. *Matthæus.*

ſordiam. Dicta autem eccleſia Ultrajectina reducta in bonam eccleſiaſtici & Politici regiminis formam dicti Domini de Lochorſt arces ſuas cum ædificiis, agris, aliiſque Dominiis, libere epiſcopo ejuſque eccleſiæ in manus dedere, eademque rurſus accepere in hereditarium feudum. Poſtea Ann. IↃCCCCXCIX. *vixit epiſcopus Anfridus, qui ſuo tempore in loco quodam in Lockhorſt ad id dato fundavit Conventum monachorum Ordinis S. Benedicti. Et ut iſti monachi ab invaſionibus & direptionibus aliquot malevolorum (nondum ad veram fidem converſorum) tuti eſſent, iidem de Lochorſt ei rei deſtinati ſunt ab Epiſcopo ad defendendam eccleſiam. Quod ſuſcepit D. Adamus de Lochorſt, Eques, qui defunctus in templo ejuſdem Conventus tumulatus fuit. Poſtea circiter annum* CIↃXLVII. *Bernulphus epiſcopus, ut Religioſorum numerum in urbe Trajectina augeret, dictum Conventum tranſtulit Ultrajectum in locum ei uſui ab epiſcopo datum, ubi pomarium ejus fuerat, & templum in honorem S. Pauli Apoſtoli extructum erat. Et monachi corpus Dn. Adami de Lochorſt una cum ſarcophago ſecum abſtulerunt, rurſuſque condiderunt in meditullio chori. Et locus ubi prius iſte Conventus ſtetit jam vocatur* Mons ſacer. Hucuſque Archiva S. Pauli Trajectenſis. Quæ Abbatia longo tempore poſtea adhuc nomen obtinuit D. Virginis in Monte, ut inter alia liquet ex variis Catalogis defunctorum, qui in dicto monaſterio ſepulti ſunt. Sed ipſos illos Anfridi codicillos, & [f] diploma fundationis & donationis, utpote præclarum illus temporis monumentum ex ejuſdem Abbatiæ libro MS. qui dicitur Copiarum ſubjungam:

[f] Habet etiam Buchel. ad Hed. in Anfrido. *Matth.*

In nomine S. & individuæ Trinitatis, Notum ſit omnibus ſub Chriſtianæ religionis norma degentibus, qualiter ego Anfridus *licet indignus Trajectenſis epiſcopus in loco, qui vocatur* Hohorſta *ædificari præcepi cellulam inprimis in honorem Dn. noſtri Jeſu Chriſti conſtructam, nec non glorioſiſſimæ genitricis ejus Mariæ, ſed & BB. Apoſtolorum Petri & Pauli,*

meique

meique patroni ſpecialis B. Martini ea ratione, ut inibi fratribus monachis ſub S. Benedicti regula feliciter vivere cupientibus dies ducere liceat huic vitæ conceſſos. Ut autem locus prædictus in Dei ſervitio firmius poſſit eſſe ſtabilitus, jam dictis fratribus tradidi, quicquid viſus fui habere in villa Thrile in pago Teſterbantienſi, cum omni familia, cunctoque ſervitio & diſtrictione, ita ut omni tempore tenui ac poſſedi abſque ullius contradictione, regali ſcilicet manu, traditione, ac ſtipulatione nobis conceſſum, & in [g] *Twenthe dimidium cenſus thelonearii & monetæ, & foreſtæ in* [h] *Rumelo, & quartam partem ſylvæ in Fugenhoute. Præter hæc tradidi inter villas* Heſe *&* Seyſt XIV. *manſos cum prædio* Hohorſt *prædicto, cum mancipiis, & omnibus appenditiis, id eſt, ſylvis, pratis, paſcuis, molendinis, aquis, aquarumque decurſibus, acquiſitis, & acquirendis, quod dedit quidam Gerwardus miles Sancto Martino; & novale quoddam de monte Hohorſt, uſque in* [i] *Bachevorth. Addidi & has eccleſias, Ermelo, Maſemunſter, Livemunſter. Leyre, Suindrecht, Hamerthe, Loyſden. Actum eſt hoc publicè coram idoneis teſtibus in Baſilicâ S. Mariæ, ſanctique Martini in Hohorſt, ipſo die Dedicationis ejus, id eſt,* XIV. *Kal. Decemb. Anno ab incarnatione Domini* M. VI. *Indict.* IV. *Regnante Henrico* II. *Imperii ſui anno V.*

g Alii legunt *Fughte.* Verhoeven.

h Al. *Almelo.* Verhoeven.

i Al. Stuthenborgh.

Teſtis quoque antiquitatis ejus eſt nobiliſſima proſapia, de Amersfordia dicta, quorum caſtellum fuiſſe fertur, quod nunc eſt Curia oppidi Amisfurtenſis: Idque veriſimile faciunt appellationes, tum anticæ partis, *den Hof* (ubi nunc eſt forum frumentarium) tum poſticæ, cui piſcina hodie *de Vyver*, nomen eſt. Notandum autem hic eſt, pleraſque antiquiores familias à caſtris poſſeſſis nomina ſumpſiſſe, quorum quædam deinde ampliata oppidorum nomen aſſumpſerunt, & paullatim regionis Principibus ſeſe ſubmiſerunt. Sic & noſtra hæc Amersfortia, & Rhena, & vicus Duroſtadum primum familiarum ſolummodo fuere caſtra: Sic Wourdena,

dena, Oudewatera, Amſtelia, Harlemum, Roterodamum ſingula ſingulis familiis nomen dederunt, quarum juri paullatim ſeſe ſubducentia, inter ipſas civitates numerari cœpta ſunt. Sed ut ad propoſitum revertamur, ex Chronicis patet, anno CIↃI. vixiſſe quendam Dominum Rotardum de Amersfordia, ejuſque fratrem Wyndricum, Equites. Anno CIↃCXIX. vixit D. Didericus de Amersfordiâ, Eques, cujus filia Henrica nupſit Hugoni Botter, Equiti, cujus matrimonii apographum eâdem, quâ ſcriptum eſt, ſervatâ phraſi ac formula, proxime ſubjeci:

Nos Didericus de Amersfordiâ miles, notum facimus has litteras inſpecturis, quod bona de Davits-laer, cum omnibus ſuis pertinentiis in feudum conceſſimus Domicellæ Henricæ filiæ noſtræ, & hoc ſub pacto Zutphanienſi; Et pro filiâ fecit nobis juramentum fidelitatis Hugo Butyri miles, prædictæ filiæ maritus: & ſic ille quoque factus eſt noſter homo. In horum teſtimoninm appendendum duximus noſtrum ſigillum. Datum Anno Domini M. C. *& decimo nono, poſtridie Octavæ pentecoſtes.*

Procul dubio autem hic gener D. Diderici fuit Hugo ab Arckel, Dominus de Botterſloot, quem Heda vocat Hugonem Butyrum ex nobili familiâ illorum de Arclo, & Beka Teutonicorum fortiſſimum indigitat. Vide etiam Chronicon magnum Hollandiæ, & Genealogiam Arkeliorum. Anno CIↃCCIX. vixit D. Henricus de Amersfoort, nobilis tunc poſſeſſor decimarum in Vuers. Hic nominatur inter miniſteriales (ideſt, nobiles, beneficio & fide Eccleſiæ Trajectinæ aſtrictos) quorum ſententiâ deciſæ ſunt lites inter Collegium Marianum Traject. & Comitem à Goye, ſuper decimis in Houten, anno CIↃCCXXVIII. Indict. XIV. Cujus ſententiæ apographum vide in doctiſſimis Cl. Arnoldi Buchelii notis in Hedam, ſub Ottone II. Epiſcopo XXXIV.

Circa annum CIↃCCL. vixit D. Walterus de Amersfordiâ,

qui

qui unà cum oppidanis de Amersfoort ſigillo ſuo munivit diploma Henrici de Vianden, Epiſcopi Trajectini XXXVIII. de manumiſſis Amersfortenſis eccleſiæ hominibus, Actum & datum apud Amersvoirt, præſentibus Giſelberto de Goye, Suedero de Zulen, Amilio de Inſulâ, Wilhelmo de Riſwic, Giſelberto de Rueel, & aliis pluribus probis viris, anno Domini CIↃ CCLXV. feriâ ſecundâ poſt translationem Sancti Martini, in quo diplomate Walterus vocatur miles, & Advocatus eccleſiæ de Amersfoirt. Vide illud etiam in notis ejuſdem Buchelii ad Hedam, ſub Henrico de Vianden Epiſcopo. Anno CIↃ CCLIX. idem D. Walterus extruxit caſtrum de Stoutenburgh, juxta & prope oppidum Hemeſurt (ita quoque tum temporis vocabatur) & ejus arma gentilitia fuere ſex lilia rubra in campo albo.

Caſtrum autem iſthoc de Stoutenburgh, à Domino Waltero propriis ſumtibus conſtructum, poſtea ab ipſo traditum fuit dicto Henrico de Vianden Epiſcopo, ut ille ejuſque ſucceſſores illud poſſiderent tamquam proprium & liberum Eccleſiæ ſuæ bonum; Quod caſtrum idem Epiſcopus Waltero & poſteris ejus rurſus in feudum dedit, *conſiderato* (verba ſunt diplomatis) *zelo favoris ac fidei per prædictum Dominum & fratres ſuos, ſibi & Eccleſiæ Traject. exhibito*; Præſentibus dicti D. Walteri amicis, D. Henrico de Almeloo, D. Giſelberto de Buckhorſt, D. Hermanno de Voorſt, D. Suedero de Boſinchem, D. Stephano de Wyck, D. Giſelberto de Amersfoort, fratre Walteri, Equitibus, & D. Henrico de Amersfoort, Preſbytero & Camerario Conventus S. Pauli Traject. etiam fratre dicti Walteri. Poſt extructum igitur caſtrum hoc, Walteri hujus poſteri agnomen de Amersfoort reliquerunt, & Stoutenburgii deinceps vocati ſunt, quod nomen poſtea rurſum mutaverunt in Weede, poſtquam anno CIↃ CCCXV. Dominus Everardus de Stoutenburg dictam arcem ſuam Guidoni Hannonio Epiſcopo Trajectenſi XLII. vendidit.

Agit de iis etiam Iacobus vander Eyck *in ſijn Beſchryvinge van Zuyt Hollant p.47. By weſten,*inquit,*van 't voorſchreve Ambacht van Wieldrecht zijn gelegen Weede en Weedenbroeck zijnde het ſtamhuys van het Adelijck geſlacht van Weede, waer van ten tijde van de inundatie Anno* 1421. *leefde Henrick van Weede Knape, wiens dochter Jonckvrouw Katharina van Weede ten echte hadde Willem van Beveren Danielſen Magiſtraet der ſtadt Dordrecht, Ann.* 1427. *Ende ten tijde van Keyſer Karel de vijfde leefde noch van dit geſlacht Elias ende Johan van Weede Knapen, Zijnde het Wapen van 't voorſz Ambacht ende ſtamhuys ſes roode lelyen, drie boven, daer aen twee, ende onder een, op een ſilveren velt, gelijck het ſelve noch te ſien is, neffens 't Wapen van de voorſz Willem van Beveren, geweven in een ſeker out tapijte kleet, als noch in weſen Zijnde, ende beruſtende tot Dordrecht onder de deſcendenten van den voorſz Willem van Beveren, ende Ionckvrou Katharina van Weede, en in verſcheyde Wapenboecken, daermen 't ſelve onder de Adelijke Wapenen ende Stamhuyſen geſtelt vindt.*

Et hactenus quidem *Van der Eyck*, ſed quantum interim ad Dominium id in Hollandiâ auſim dicere, illud non eſſe ſtemma Wedæorum noſtratium, quamvis iiſdem cum noſtris utatur inſignibus; ſed nullus dubito, aliquem ex veteri hac proſapiâ oriundum uxorem ſibi ex familiâ Beverorum (apud Hollandos illuſtri) adſciviſſe, & ibidem arci vel prædio nomen generis ſui impoſuiſſe: Noſtrates enim Wedœi, & eorum gentilitia inſignia, vetuſtiorum habent originem, quam ab iis annis, quorum meminit Eyckius, &c. Vide ſane deſcriptionem, *pag.* 1. *verſ.* 18. *& pag.* 10. *verſ.* 26.

ADDI-

ADDITAMENTUM

ad Cap. I.

ANTONII MATTHÆI.

Gens eſt vetuſtiſſima Dominorum de Amersfoert. Familiæ in ea olim tres. A prædiis, quorum Domini, quidam dicti de *Amersfoert*, quidam de *Stoutenburch*, quidam de *Wede*. A prædiis dico. Nam & *Amersfoert* olim curtis ſeu prædium. Ab Hemi fluminis trajectu primum *Hemesfurt*, ut & *Eemsfurt*, dein temporis progreſſu mutato E. in A. etiam *Amsfurt*, *Amsfortum*, *Amsforde*, & qua ex cauſa incertum tandem *Amisfoert*, *Amersfoert*. Non prætorio tantum prædium, ſed villis etiam colonorum & circumcolentium ædificiis illuſtre. Pagus brevi ob trajectum, ob loci opportunitatem, & accolarum concurſum. Serius demum urbs. Quando autem incertum. Seculo octavo nondum pagus. Meminiſſet ſi jam pagus Carolus Magnus in charta Ann. DCCLXXVII. qua omnem Hemi tractum, locis etiam memoratis, quæ præcipua eo tractu, *Liſiduna* etiam, quæ jam *Leuſda*, Albrico contulit epiſcopo, ut videri poteſt apud Hedam in *Albric. epiſcop.* Nec recte hinc tamen ſtatuas, quod nec prædium nec pagus tum. Si jam Hemus, ſi trajectus, quidni & curtis ſeu prædium? Quod ipſius, quod fiſci, Carolus Magnus donavit. Sua aliis non abſtulit. Et idcirco nec neceſſe ut ulla eorum mentio. Senſim poſtquam creverunt accolæ Prætor creatus loci, Capella condita, & ſic pagus. Pagus Ann. 1131. Sed hinc ſpatium adhuc priuſquam urbs interceſſit non modicum. Nondum ibi tum temporis baptiſmalis eccleſia. Capella tantum ſeu Oratorium. Jus ſepulchri in ea nulli. Exequiæ fiebant Leuſdæ. Eo corpora perferenda. Eo etiam baptizandi. Eccleſiaſtica ſacramenta non

Amisfurti ſed Leuſdæ, ut in charta jam dicta, quæ cum magni momenti, e re eſt, ut addam integram:

Univerſis præſens ſcriptum viſuris Joannes *Dei gratia Electus Trajectenſis notum facimus & proteſtamur nos vidiſſe & legiſſe literas felicis recordationis Domini* Andreæ *epiſcopi prædeceſſoris noſtri, non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua parte vitiatas, licet forte vetuſtate in aliquo deminutæ viderentur, in hæc verba. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Sciant fideles tam futuri quam præſentes, quod ego Dei gratia* Andreas *Trajectenſis epiſcopus terram quandam, quæ vocatur* Hovelaken, *jacentem juxta Grawenvene, quæ uſque ad noſtrum tempus inculta & penitus inutilis fuit, conſenſu & petitione* Henrici *filii* Emonis, *ad cujus beneficium prædicta terra cum cenſu & juſtitia & decima pertinuit, Remvardo, & Otwerdo, Hemelrico, & Heriberto terram præfatam* Hoſlake *in hæreditariam proprietatem concredidi, ita ut ipſi & filii & omnis ſucceſſor eorum, ſed & omnes, qui ab ipſis prædictam terram emerunt, hereditarie terram illam habeant & poſſideant; & eſt terminus illius terræ inter Grawenvene, & inter rivum, qui confinis eſt prædictæ terræ, & protenditur in longitudine uſque ad medietatem in veno. Habentibus vero & poſſidentibus terram illam ſtatuimus ſingulis annis de ſingulis manſis prædicto* Henrico *& poſt eum heredi ipſius, qui beneficium ejus habiturus eſt, quatuor nummos cenſuales in die ſancti Martini perſolvere, eoſque ſub eodem Henrico & poſt eum ſub herede ipſius ſemel in anno in prædicta terra unum placitum obſervare, omnemque decimam majorem & minorem eidem* Henrico *& heredi ipſius de terra illa dare ſtatuimus, ſed pro minori decima duos nummos, pro pullo equæ & pro vitulo unum nummum ſtatuimus perſolvendum. Statuimus præterea hominibus prædictam terram inhabitantibus, ut ad tempus apud Loeſden baptiſmum & ſynodum habeant & ſepulturam, donec per ſe poterunt habere eccleſiam; ſeorſum autem pro reme-*

remedio animæ noſtræ ſtatuimus eos liberos permanere ab expeditionis ſervitio & a qualibet exactione. Et ut hæc illis rata permaneant hanc cartam ſigillo noſtro inſignitam iis tradidi Ann. Domini milleſimo centeſimo triceſimo ſecundo, indictione decima, præſentibus teſtibus ſubſcriptis. Interfuerunt huic noſtræ traditioni Lubbertus *Præpoſitus majoris eccleſiæ*, Luſo *Præpoſitus ſancti Petri*, Hugo *Præpoſitus S. Mariæ, & alii quam plures Prælati & Canonici. Nos ergo quod a prædicto præceſſore noſtro ſuper præmiſſis factum eſt ratum habentes & firmum prædictam conceſſionem ab eodem prædeceſſore prædicto* Henrico *Sculteto de* Amerſvorde *factam*, Waltero *de Stoutenburch militi nunc heredi ipſius Henrici ejuſque ſucceſſoribus præſentibus innovamus, & omnia præmiſſa concedentes ſub omni jure & pacto, quæ in dictis literis prædicti prædeceſſoris noſtri ſuperius ſunt expreſſa. In cujus rei teſtimonium dedimus prædicto* Waltero *militi præſentem literam ſigilli noſtri munimine roboratam. Datum Ann. Domini* M.CC. LXXX. *ſexto in vigilia Paſchæ.* Inferius erat ſcriptum. *Concordat hæc copia cum ſuo originali in pergameno ſcripto ac ſigillo cereo infra in duplici cauda expendente ſigillato. Quod atteſtor Bruno a Kuyck Notarius ſupraſcripti Capituli.*

Notandum autem quod Henricus hic dicatur filius Emonis Quis hic Emo non reperi. Haud dubie alius Didericus, cujus chartam hic habet Auctor, & ego *lib. de jur. glad. cap.* IX. Tam fœcunda olim gens, ut quia paucis de ea Auctor non poſſim mihi temperare, quin in gratiam ejus, quæ nobiliſſima & vetuſtiſſima adhuc ſupereſt, & quam ingentibus in Belgium & Rempublicam meritis majorum nullo inferior præclare illuſtrat vir illuſtris Everardus de Wede Toparcha de Wede, de Dyckvelt, Rateles &c. quotquot de ea reperi in chartis & inſtrumentis, quæ evolvi omnia & tractavi, temporum ſerie obſervata ordine addam, ut ſequitur:

Ann.

Ann. CIↃ. L.

Rotardus de Amerſfoert

Wynricus de Amersfoert, fratres.

Initio ſeculi XII.

Emo de Amersfoert in charta Ann. 1131.

Henricus filius Emonis Scultetus de Amersfoert in charta ejuſdem Anni.

Ann. 1119.

Didericus de Amersfoert in charta ejuſdem anni, quam habet Auctor hic ſupra & ego *lib. de jur. glad. cap. 9.*

Ann. 1228.

Henricus de Amersvorthe in charta ejuſdem anni Willebrandi epiſcopi. Vid. Anonymum a me editum *p.* 113.

Ann. 1196.

Hermannus de Wedene in charta ejuſdem Anni, quam habes in præfat. *ad lib. de jur. glad.*

Ann. 1250. & deinceps.

Walterus de Amersfoort & Henricus de Amersfoert fratres. Meminit Henricus epiſcopus Trajectenſis in charta apud Hedam *hiſt. Ultraj. p.* 217. Meminit Johannes Abbas S. Pauli in charta Ann. 1282. Vid. *lib. de jur. glad. p.* 113. Meminit charta, quæ a Dominis de Amſtel Florentio V. Comiti data Ann. 1285. ſubſcribentibus inter ceteros *Heer Wouter van Amersfoerde, Heer Henrick ſijn ſone.* Charta eſt etiam Ann. 1259. qua transfert in epiſcopum caſtrum de Stoutenburch & ab eo poſtquam tranſtulit ſic ut ſequitur in feudum recipit:

Univerſis præſentes literas inſpecturis, Ego Walterus *miles dictus de Amersfoert notum facio & tenore præſentium proteſtor, quod ego una cum fratribus meis & meorum conſanguineorum & amicorum conſilio domum ſeu caſtrum* Stoutenburch, *quod in meo allodio ædifico & adhuc ædificabo voluntate ſpontanea in manus Reverendi in Chriſto patris ac Domini mei*

mei Dn. Henrici *epiſcopi abſque omni dolo & fraude abſolute & libere reſignavi ad diſponendum perpetuo & habendum pro domo ſive caſtro libero & ſoluto ad opus & ad utilitatem ipſius Domini mei Dn.* Henrici *epiſcopi Trajectenſis & ſuorum pro tempore ſucceſſorum, Præfatus vero Dominus meus Henricus epiſcopus Trajectenſis conſiderato zelo favoris & fidei per me & fratres meos ſibi & eccleſiæ Trajectenſi exhibito in hac parte dictam domum ſive caſtrum Stoutenburch, quod ipſius epiſcopi & eccleſiæ Trajectenſis caſtrum liberum erit & ſolutum, mihi ac meis proximis heredibus & ſucceſſoribus poſt me recommendavit & conceſſit ab Epiſcopo & ab eccleſia Trajectenſi in feodo ſucceſſive jure miniſteriali perpetuo retinendum ad opus ipſius epiſcopi & eccleſiæ Trajectenſis, ita videlicet quod ego & mei heredes poſt me, quandocumque Domino meo Henrico epiſcopo aut ejuſdem ſucceſſoribus placuerit, aut neceſſe habuerint portas ipſius caſtri, nec non caſtrum ipſum Stoutenburch, eidem Epiſcopo, vel qui pro tempore fuerit, tanquam caſtrum liberum & ſolutum, epiſcopo & eccleſiæ aperiemus, & claves cum caſtro ad ipſius voluntatem fideliter cum omni promptitudine exhibebimus ac favore, ut de ipſo & ex ipſo caſtro ſuo contra ſuos & eccleſiæ Trajectenſis inimicos profectum ſuum & eccleſiæ Trajectenſis quanto melius poterit ad ſuum beneplacitum perſequatur. Et ipſe Dominus meus Henricus epiſcopus Trajectenſis & ſui ſucceſſores dum ad opus ſuum & eccleſiæ Trajectenſis ſuam in hac parte perfecerint & perſecuti fuerint voluntatem, michi ſive meis heredibus, ſi me decedere contingeret, caſtrum ſive domum ipſam & claves ipſius reſtituent ad habendum curam ipſius caſtri & cuſtodiam ſicut prius. Cæterum ſpecialiter eſt conditum, quod ego & proximi heredes mei poſt me a feodo prædictæ domus ſive caſtri nullatenus per Dominum epiſcopum Trajectenſem pro tempore exheredari aut amoveri debemus, niſi quod abſit ego vel mei heredes Domino epiſcopo & eccleſiæ*

Trajectenſi talem infidelitatem & perfidiam faceremus, per quam hujuſmodi feodum jure demereri poſſemus. Quia vero conditiones univerſas & ſingulas prænotatas ego cum fratribus meis Dn. Henrico *epiſcopo & eccleſiæ Trajectenſi volo & firmiter propono fideliter ac inviolabiliter obſervare pro me & meis proximis heredibus ſub obtentu omnium bonorum meorum, quæ teneo in feodo ab epiſcopo & eccleſia Trajectenſi, placuit quod ſi ego vel heredes mei poſt me præſcriptas conditiones præfato Domino meo* Henrico *epiſcopo & eccleſiæ Trajectenſi infringeremus, quod omnia mea bona ſeu heredum meorum, quæ tenentur ab epiſcopo & eccleſia Trajectenſi, vacabunt eidem Epiſcopo & eccleſiæ Trajectenſi, & ad opus ipſorum libere devolventur. Et ut hæc rata permaneant & inconvulſa, ſigillum meum una cum ſigillis conſanguineorum & amicorum meorum, qui huic facto interfuerunt; præſentibus eſt appenſum. Actum & datum Amerſvort præſentibus Henrico de Almelo, Dn. Giſelberto de Buchorſt, Dn. Hermanno de Vorſt, Suedero de Beuſinchem, Stephano de Wit, & Giſelberto fratre ſuo militibus, Henrico presbytero & Camerario monaſterii ſancti Pauli Trajectenſis fratre meo, Scabinis & Conſulibus de Amerſvort, & aliis quampluribus probis viris. Qui prænominati qui ſigillis utuntur in hujus rei teſtimonium ſigilla ſua præſentibus literis appoſuerunt Ann.* C I Ↄ. CC. L. *nono in die B. Odulfi Confeſſoris.*

Ann. 1280. & deinceps.

De fratribus nihil conſtat. Henrici charta hæc tantum meminit, qui tandem ex Camerario etiam Abbas S. Pauli deceſſit Ann. 1292. Walteri filii Henricus, Everardus, Rudolfus. Conſtat de Henrico ex charta jam dicta Ann. 1285. Et hic apud Johannem epiſcopum Trajectenſem pro Flo-

Ann. 1277. & deinceps.

Giſelbertus de Amersfoerde. Bis meminit ejus charta Ann. 1273. *Item duo jugera & dimidium jacentia inter terram Giſelberti de Amersfoerde & Goſuini de Pomerio &c.* Utriuſque autem meminit & Walteri & Giſelberti, ſubſiguante etiam Waltero Johannis charta Naſſovii Ann. 1277.

Ann.

rentio Comite fidejuſſit, ut ex fœdere Ann. 1294. *Wy Florens &c. Soo hebben wy geſet den voorgenoemden Biſſchop van Utrecht deſe borgen die hier na beſchreven ſtaen, Heer Willem Heer van Voerne, Heer Gysbert Heer van Ameſtelle &c. Heer Ernſt van Wulven, Heer Henrick van Amersfoerde &c.* De Everardo conſtat ex ejus charta Ann. 1296. *Omnibus præſentes literas inſpecturis ego* Everhardus de Stoutenburch *miles notum facio, quod Theodericus, Everardus, Margareta, Clementia, & Rixa, liberi mei cum manu tutoris ſui electi voluntarie mihi reſignaverunt quindecim jugera, de quibus novem jacent apud Bilevelt &c.* & mox. *In cujus rei teſtimonium ego* Everardus *præſens ſcriptum dictis Dominis contuli* ſigillo *meo & ſigillo Domini* Huberti *Præpoſiti eccleſiæ S. Mariæ Trajectenſis, Dn.* Henrici de Amersforde *militis fratris mei communitum. Et nos* Hubertus *Præpoſitus &* Henricus *miles prædicti ad preces Domini* Everardi *militis prædicti ſigilla noſtra appoſuimus huic ſcripto. Datum anno Domini* M. CC. XCVI. *&c.* De Rudolfo etiam charta eſt Ann. 1299. *Al den genen die deſen brief ſellen ſien of hooren leſen do wi verſtaen Her Everard van Stoutenburch Ridder, ende Dideric ſyn ſone Knape, dat wi bi rade onſer vrende vercoft hebben &c.* & mox. *Op dat dit vaſt ende*

Ann. 1280.

Henricus de Wede cognatus Suederi de Wiltenborch militis in charta ejuſdem anni, quam habes in *præfat. ad libr. de jur. glad.*

Ann. 1296. & deinceps.

Hubertus de Amersfoerde. Charta Ann. 1296. *Nos* Hubertus de Amersfoerde *Præpoſitus & Archidiaconus eccleſiæ beatæ Mariæ Trajectenſis univerſis præſentia viſuris &c.* Alia anni præcedentis, ex qua præterea etiam conſtat, quod promiſcue etiam iidem dicti & Domini de Amersfoert & Domini de Stoutenburch. Ex Chartulario majoris templi: *Omnibus præſentes literas inſpecturis ego* Everardus de Stoutenburch *miles notum facio quod vendidi pure & ſimpliciter Decano & Capitulo majoris eccleſiæ Trajectenſis & Dn. Johanni dicto de Fine Concanonico ad opus altaris &c. In cujus rei teſtimonium ego* Everardus *prædictus ſigillum meum & ſigilla honorabilium virorum Dn. Huberti Præpoſiti eccleſiæ S. Mariæ Trajectenſis, & Henrici de Stoutenburch militis fratris mei appoſui &c. Et nos Hubertus Præpoſitus &c. & Henricus de Stoutenburch miles prædicti &c.*

ſtade blive ſo heb ic Everhard vorgenoemt deſen brieff deſen Heren gegeven beſegelt mit minen ſegel, vor Dideric minen ſoone, ende vor mi, ende mit Heer Hubrechts des Prooſt van St. Marien t' Utrecht, ende met des Officiaels van Utrecht, ende mit Hern Rudolfs ſegel mins broeders Canonick van den Dome t' Utrecht. Ende wi Prooſt van S. Marien, ende Officiael, ende Her Rolof voergenoemt hebben onſe ſegelen aen deſen brief gedaen dor Hern Everards beden wille van Stoutenburch ende Diederick ſijns ſoons &c.

Anno 1310. & deinceps.

Everardus Everardi filius de Stoutenburch famulus. Hic ſemiſſem decimarum in Bilevelt & Hanewick eccleſiæ S. Joannis dat Ann. 1309. Ex charta ejuſdem anni: *Guido Dei gratia epiſcopus Trajectenſis &c. notum facimus, quod Everardus filius Everardi de Stoutenburch militis famulus &c. cum noſtra licentia & auctoritate, nec non cum conſenſu Capitulorum &c. dedit & tranſtulit pure & ſimpliciter &c. præſentibus Everardo de Stoutenburch dicti Everardi tranſlatoris patre, Johanne de Linſcoten militibus &c.*

Ann. 1310. & deinceps.

Stephanus de Wede famulus. Hunc adhibuit inter teſtes in charta Ann. 1326. qua renunciat omni juri, ſiquod adhuc habuit, in caſtro de Stoutenburch, in judicio & decimis de Engbroec, & in ceteris jam pridem venditis Joanni & Frederico epiſcopis Trajectenſibus, Everardus Everardi filius de Stoutenburch. *Alle den genen die deſen brieff ſellen ſien of hooren leſen doe ick verſtaen Evert van Stoutenburch Knape &c. ende om die meerre ſekerheyt ſo heb ick gebeden Eerſamen Knapen, alſe Zweder van Zulen, Steven van Wede, Johan van Lieſvelt, ende Coſijn van Iſſelt deſen brief mede te beſegelen &c.* Add. *libr. de jur. glad. p.* 115.

Rari deinceps ab eo tempore, ex quo caſtrum id diſtractum, qui de Stoutenburch dicti. Infrequens in chartis mentio. Nam nomen vacuum ſinere & quod potius epiſcopis comperebat quam ulli alii. *Onſen huyſe ende gerechte van Stoutenburch* dicit Frederic van Blanckenheim in charta Ann. 1413. Nec extinctum tamen, ut nec nomen de Amersfoert, ſed rarius uſurpa-

patum. Retentis priſtinis inſigniis uſurpatum de Wede. Et id reliquum adhuc genti diſtractis ceteris dominium ſatis amplum & ingens, ut quod diviſum in duas partes in Grooten-Wede & Lutteken-Wede, & quod conjunctum cum Emelaer jugera continebat ſexcenta triginta quinque. Feudum temporis progreſſu aut ſaltem ejus pars Dominorum de Yſelſteyn. Diſtractum etiam prorſus & tandem ad familiam e qua exierat olim redux. Non obſtante autem quod feudum ab eo tamen ſimul dependentia etiam feuda. Civilis ibi jurisdictio, Pares Curiæ, vaſalli, & qui a Dominis de Wede fide præſtita & hominio de feudis ſuis inveſtiti, ut mox clarius patebit. De Stoutenburch deinceps non dicti, niſi natu juniores, & quibus nulla ſpes præcedentibus eos aliis ad Dominium de Wede. Et hinc.

Ann. 1338.

Gerardus de Wede, in charta, quam jam edidi *lib. de jur. glad. p.* 118.

Ann. 1360.

Everardus de Wede.

Ann. 1390.

Everardus de Wede Canonicus Amorfortius & Elias van Wede.

Ann. 1414.

Willem van Wede Sacerdos.

Ann. 1417.

Elias van Wede, Geertruyt van Wede, Steven van Wede.

Ann. 1430.

Alidt Everts dochter van Wede.

Ann. 1436.

Elias van Wede Scabinus Amorfortius, qui & vixit adhuc Ann. 1459.

Ann. 1457. & Ann. 1462.

Elias van Wede Prætor Amorfortius. Vixit adhuc Ann. 1482. Uxor ei Theodora. Liberi, Oeda,

Ann. 1367.

Eliſabeth & Swanelt Gisberti filiæ de Stoutenburch in charta ejuſdem anni, quam habes infra ad Anonymum in not. ad Ann. 1008. Idem deinde an alius Giſelbertus de Stoutenburch in charta Ann. 1390.

Ann. 1414.

Reynerus de Stoutenburch.

Ann. 1424.

Frater Joannes Taets de Stoutenburch monachus S. Pauli Trajectenſis.

Everardus de Stoutenburch armiger, qui & Prætor Amorfortius vixit adhuc Ann. 1459. & Gisbertus junior ejus frater.

Ann. 1470.

Clementia de Stoutenburch, monialis in Vrouwen Klooſter.

Weſſelus, Gerarda, Margareta, Maria, & Elias. Chartæ de iis Ann. 1462. Ann. 1479. 1481. & ſeq. De Elia ipſorum patre charta ita ſe habens: *Wy Borgemeeſters, Schepenen, ende Rade, out, nye, ende Gemeente der Stadt van Amersfoert doen kondt allen luyden. Alſo Godt betert een tijt verleden onwille, Oirloch, ende vede gereſen is tuſſchen Biſſchop* David *onſen Genadigen Heere mit ſijnen hulperen op die een ſijde, ende onſe Stadt mitter Stadt van Utrecht op d'ander, daer in* Eelgis van Wede *onſen Borger onſer ſijde getrouwelijck bijſtandich is geweeſt, ende 't ſelve gelooft heeft te blijven, ſo hebben wy hem weder gelooft ende geloven mit deſen onſen brieve, dat wy tot geenre tijt ſoen, dedinck, noch compoſitie aengaen en ſullen,* Eelgis *voorſz. en ſal volcomelijck daer mede in beſoent ende verdedinkt weſen, ende ſal hebben ende behouden ſijn Schoutampt binnen onſer Stadt in alre manieren ende alſo vry als hy 't hadde voir deſer veden, daer in wy hem ſtijven ende ſtercken ſullen, Ende geviel daer gebreck inne van dat wy des niet en deden, den ſchade hy daer by hadde, hebben wy hem gelooft ende geloven te verſetten op onſer Stadt coſt, ſonder enigerhande weer, indracht, oft argeliſt. Des ter oerconde hebben wy onſer Stadt ſegel beneden aen deſen brieff doen hangen. Gegheven in 't jaer ons Heeren* CIↃ.CCCC.*een ende tachtich opten eerſten dach in Octobri.*

Gisbertus de Stoutenburch. Et hic ultimus ejus nominis, qui quærenti occurrit. Notabilis de eo charta & quæ omitti non debet.

Wy Johan *van Drongelen Lantcommandeur der Balye van Utrecht van der Duytſchen oerden doen condt ende kenlijck allen Vorſten ende Heeren, geeſtelijck ende weerlijck, mijne lieve Genadighe Heeren, ende allen anderen Eerweerdighen, Wijſen, ende Voorſichtigen mannen, geeſtelijck, ende weerlijck, daer deſen onſen brieff getoont ſal worden, Alſo die Eerſamen Meyſter* Gysbert van Stoutenburch *Doctor in beyde rechten buyten lants woenachtich is, ſo ſalmen weten dat Meyſter* Gysbert *voorſz ſijns Vaders vader gecomen is van Heer* Wolter van Stoutenburch *Ridder,* welckes *wapen is een ſchilt van ſulver met ſes rode lelien, ende Meyſter* Gysberts *vaders moeder is gecomen van Heer* Jacob Taetſe *Ridder, welckes wapen is een ſchilt*

van

vanſulver met een roode baer, ende Mr. Gysberts *moeder is gecomen van die van Merlo, die gecomen ſijn van Heer* Jan van Woerden *van broeder ſcheydinge, welcker wapen is enen gulden ſchilt met drie rode geknopte ruyten, ende Mr.* Gyſberts *moeders moeder is gecomen van Heer* Johan van Enghuyſen *Ridder, welcks wapen is een ſilveren ſchilt met vier roode ruyten ſtaende te middelweghen in den ſchilt van die een ſijde ten anderen. Ende alſo als veel goede mannen ons dat bewesen hebben, ende wy oock wel weten, dat deſe voerſz. vier ſtammen goede oude Ridderhofſteden geweeſt ſijn, ende ſonderlinghe van Woerden meerder is dan Ridderſchap, want een Baenres Hofſtadt is. Des to oirconde ſo hebben wy Lantcommandeur voerſz onſe ſegel aen deſen brief doen hangen in 't jaer ons Heeren 1487. opten 14. dach in Auguſt. Leger ſtont: Gecollationeert deſe copye tegens ſijne principale Francijn brieff met een root ſegel aen dubbelen ſtaerte uythangende beſegelt, daer mede bevonden accorderende by my Notaris publycq s' Hoofs van Utrecht. Was ondertekent: J. Uytte Wael Notaris. Ter ſijden ſtont andermael: By my Notario deſen gecollationeert jegens ſijnen principalen brieff, ende is deſe daer mede accorderende bevonden. In kenniſſe van my, ende was ondertekent. Ant. van Deuticum Notaris.*

Ann. 1440.

Henricus de Wede & Walterus de Wede Henrici vaſallus in charta, quam habes infra, Ann. CIↃ. CCCC. XL.

Ann. 1468.

Gisberta van Weede Walteri filia de feudo patre mortuo ab Henrico inveſtita ut in anni ejus charta, quæ ſimiliter etiam infra.

Ann. 1531.

Joannes van Wede & Elias van Wede Joannis vaſallus in charta ejuſdem anni.

Ann. 1595.

Joannes van Wede, in chartis Ann. 1495. 1496. 1507. & 1512.

Ann. 1523.

Joannes de Amersfoert Canonicus Marianus ipſo Thomæ feſto die extinctus ſubito & repertus mane mortuus in monaſterio de Oeſtbroeck.

Ann.

Ann. 1541.

Cornelius van Wede, & Joannes van Wede Joannis filii.

Ann. 1554.

Gisberta van Wede Joannis ſilia.

Ann. 1558. & deinceps.

Margareta van Wede Gisbertæ filia.

Deliana van Wede Cornelii filia Gerardo nupta van Oldenbarnevelt patri Joannis, qui dum Ordinum Hollandiæ Conſiliarius Penſionarius caſtrum conſecutus & Dominium de Stoutenburch ab Ordinibus Trajectenſibus id in feudum accepit Ann. 1615. ut dixi *lib. de jur. glad. cap.* 9.

Stephanus van Wede. Obiit Ann. 1570.

Ann. 1580. & deinceps.

Cornelius van Wede Amorfortius cohortis peditum Dux ſub Ordinibus fœderatis, cæſus Ann. 1580. Meminit ejus etiam Michael ab Iſſelt qui & ipſe Amorfortius *contin. hiſt. p.* 693.

Florentius van Wede ad Principem Auraſionenſem ab Ordinibus Trajectenſibus Legatus Ann. 1587.

Ann. 1554.

Elias van Wede van Vanevelt cujus tutor adhuc alius Elias van Wede in charta ejuſdem anni. Et hinc porro

Ann. 1580. & deinceps.

Elias van Wede Hermanni filius van Vanevelt. De quo in veteri inſtrumento ſic legi ut ſequitur: Elias van Weede *Hermenſſoen van Vanevelt Knape van der Hofſtede Lutteken Wede na dode van Elias van Wede verſocht de thienden te Vollenhove, tot Wede &c. ten overſtaen van Gysbert van der Maeth &c. Ann.* 1588. 19. *Mart. Stont in dorſo: Ontfangen van myn neeff Mr. Daniel van Wede voor Heergewaet drie gulden, voor t' ſegel twee gulden. Ondertekent opten* xxv. *Mart. Ann.* 1588.

Joannes de Wede van Vanevelt. Meminit ſimiliter Michael ab Iſſelt ad Ann. 1585.

Willem Boſch Willemſſen van Wede in charta Ann. 1577.

Ann. 1590. & deinceps.

Petrus van Wede aceti coctor Ultrajecti. Prima ipſius uxor . . . . . . *van Werckhoven*, ex qua Elias van Wede. Secunda Ianna Vereem, ex qua Theodoricus van Wede, cui uxor Ziburcha Splinter vidua Joannis van Septeren defuncti Ann. 1598. Habebat Petrus fratrem Eliam van Wede, cui uxor Cornelia van den Berch, ſoror Conſiliarii Pauli van den Berch, unde Daniel van Wede Conſiliarius Trajectenſis, cui prior uxor Eliſabeth van Weſtrenen gibboſa, altera Maria van Sneeck Franciſci filia, unde Petrus van Wede Advocatus, qui cælebs dein obiit.

Quam

Quam ampla & illuſtris familia hæc ab omni ævo abunde hinc jam patet. Tot clarorum & nobilium virorum nutrix inſignis, qui ad Rempublicam admoti & ad maximas dignitates, domi militiæque honoribus ſummis functi, de patria, de diœceſi, & olim optime meriti, & incredibili quodam ſtudio, virtute invicta & indefeſſa nec hodie mereri deſinunt, ut mirari quis poſſit. Et quis quæſo non miretur? Admirati parentes noſtri acre admodum & ſubactum illuſtris viri judicium Joannis de Wede olim Conſulis Trajectenſis & Ordinum Fœderatorum ad Regem Daniæ Legati. Admiramur & nos præclariſſimam ejus ſobolem Everhardum de Wede, Dominum de Wede, de Dyckvelt, Rateles &c. Mirantur incolæ, exteri, mirantur Reges, & Principes, apud quos & jam & olim ingenti cum laude legationibus functus, admirandam induſtriam, & ingenii illam vim, qua res maximas tractandas ſuſcipit, dirigit, perficit. Sed hæc nulli non nota. Silere ut puto præſtat, omni enim præconio major viri illuſtris virtus, quam pauca de eo dicere. Cæterum quod tam amplum Dominium de Wede, ut & feuda ab eo dependentia, & quod ejuſdem familiæ tot inſignes propagines, ut & ipſi invicem plerumque & Vaſalli & Domini, docebunt chartæ, quas ſuppeditavit vir nobilis & qui rerum hujuſmodi non indiligens poſſeſſor Jac. Iordan de Weſtrenen Amorfortius. Non abs re erit, ſi addam hic, duabus interim præmiſſis, quas nactus aliunde:

Ic Henrick *van* Wede *Knaep doe condt allen luden, dat voor my en voor die Stichtſe mannen hier na beſchreven om gebreck van den mÿnen gecomen is ter goeder tÿt* Wouter van Wede *Gÿſebrechts ſone mÿnen neve, ende heeft ſijn leen verſocht alſo alſt hem aen beſtorven is van ſijnen doden broeder, een achtendeel van den goede te Groten Wede in allen manieren als ſijn Broeder van my te houden plach, te houden van my endē van mÿnen rechten Leenvolger tot enen Zutphenſen rechte, te verheergewaden alſt verſchÿnt met twintich Co-*

 ninckx

nincks grooten, Behoudelic ons ende een igelÿck ſijns rechts, Hier waren over ende aen alſe Stichts mannen Gysbert Ketelaer ende Jorden Caerman. In kenniſſe ſo heb ic Henric van Wede Knaep voornoemt mÿn ſegel beneden aen deſen brieve gehangen. Gegheven in't jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. *ende veertich des Saterdages voor ſint Jans te midſomer.*

Ic Henric *van* Wede *Knaep doe cont allen luden, dat voor my ende voor die mannen mÿns liefs Heeren van Yſelſteÿne om gebreck mÿnre manne gecomen is Joncfrou* Gysbert *Wouters dochter van* Wede *mÿnen neve, ende heeft aen my ter goeder tÿt binnen jaers ende dages na dode haers vaders verſocht dat alinge achtendeel van den goede tot Grooten Wede, alſo alſe haer Vader dat van my ende van mÿnen Ouderen te houden plach ende hem toegeſcheyden is. Welck goet ick hem verliet ende verleent hebbe, verlye ende verleene ſy ende hare nacomelingen van my ende van mÿne nacomelingen dat te houden, alſo haer Vader dat te houden plagh, te verheergewaden alſt verſchÿnt mit twintich Conincx tornoyſen, Behoudelic my ende een ygelick ſijns rechts. Hier waren over ende aen dair dit geſchiede Zeger Gerritſſen van Emelair, Wouter van den Broeck, ende Volquÿn Bot alſe mannen mÿns liefs Heeren voornoemt. Gegheven in't jaer ons Heeren* CIↃ. CCCC. *acht ende t' ſeſtich den* 22. *dach in Julio.*

Utramque hanc deſcripſi ex adverſariis viri nobilis & qui multa ejuſmodi congeſſit olim A. van Winſen Domini de Hoencoop, qui & ſubſcripſerat ſua manu: *t' principael is onder Jo. Francois van Weede gelicht van de Vrouwe van Stoetwegen &c.*

Willem *by der gratie Gods Prince van Orangien, Grave van Naſſou, van Vyanden, van Catzenelboge, van Dietz, van Tonnere, van Pontierre, van Bueren, van Leerdam, van Charny &c. Heere van Breda, van Dieſt, van Grimbergen, van Waeſten, van Nyervaert, van Chaſtillon, van Noſeroy,*

van

van Yſelſteyn, van Cranendonck, van S. Martenſdijck, van Cortkene, van Arlay &c. Borchgrave van Antwerpen, ende van Beſanzon, doen condt ende maicken kenlijcken, dat wy als wittich man ende Voocht van Vrou Anna van Egmont, by der ſelver gratien Princeſſe van Orangien, Gravinne ende Vrouwe der voorſz Graeſſchappen ende Heerlicheyden, als Vrouwe van Yſelſteyn, onſe lieve geſellinne, verlijt ende verleent hebben, ende mits deſen verlyen ende verleenen Elias Herman van Vanevelts *outſte ſoon, die hy geprocreert heeft by Dirckgen Cornelis van We' en anderde ſuſter, Jan van We en dochter dat goet tot* Luttiken Wede, *die Hofſtede tot* Luttiken Wede mit thinſen, thienden, leenmannen, *ende allet datter toebehoort, gelijck* Cornelis van Wede *Janſſen dat van ons ende onſe voorſaten plach te houden, te beſitten, ende die nahant aff mit onſen conſente gemaickt ende gegeven heeft gehadt op den* 15. *dach Decembr. Ann.* XV^c *twee ende vijftich den outſten van den ſonen van Herman van Vanevelt, die hy by Dirckgen Jan van Weden dochter ſijnder anderde Suſter doen hadde, ende ter date van de afflijvicheyt van Cornelis voerſz in levenden lijve weſen ſoude, te houden Elyas voerſz ende ſijn nacomelingen van ons ende onſe nacomelingen Heeren ende Vrouwen van Yſelſteyn, in elker tijt ten Zutphenſen rechten, te verheergewaden mit twintich goede Conincx groote ternoyſe of payement haere weerden, Behoudens in als ons ende eenen ygelicken ſijns goeden rechten, Ende voor Elias voerſz overmits hy noch onmundich was heeft Herman van Vanevelt ons huldt, manſchap, ende eedt van trouwen gedaen tot Elyas mundigen dagen toe. Hier waren over ende aen daer dit geſchiede onſe beleende mannen Frans Dirkſſen ende Jan van der Zevender mit meer luyden genoech. Alle dinck ſonder arch ofte liſt. In kenniſſe van deſen hebben wy onſen ſegel van den leenen onſer Heerlicheyt van Yſelſteyn beneden aen deſen brieff doen ende heten hangen. Gegheven in*

D 2 *'t jaer*

't jaer ons Heeren CIↄ. Iↄ. *ende drie ende vijftich den* XVIII. *dach in Julio. Onderteyckent.* Jan van Berck *Secretaris ſſt; ende beſegelt mit een root uythangende ſegel. Opte rugge ſtont geſchreven aldus: Op huyden den* XXV. *dach Maji Ann.* XV^{c} *vier ende vijftich compareerden voor Stadthouder ende mannen van leen naebeſchreven* Elyas *van* Wee *als Curatoer, momber, ende Voecht van Elyas van Vanevelt Harmenſſen in 't blanck van deſen geſpecificeert, ende heeft overmits afflijvicheyt van Herman van Vanevelt, die den eedt voor ſijn ſoon hadde gedaen, wederom den eedt van trouwen gedaen tot behoeff mijns Heeren den Prince van Orangien, Grave van Naſſou &c. als Heer van Yſelſteyn tot Elyas van Vanevelts mundigen dagen toe.* Actum ut ſupr. præſentibus *Leenmannen, Gerrit Roloffſen van Lodeſteyn ende Jan van der Sevender. My tegenwoordich, Jan van Berck Secrets.*

Gecollationeert jegens ſijne originale die van den Gerechte van Amersfoert geexhibeert van wegen Dirckgen Herman van Vanevelts weduwe, Is accorderende, by my L. Botter.

Allen den genen die deſen brief ſullen ſien of hooren leſen doe ick verſtaen Elyas van Wede, dat voir my ende voir myne mannen die hier na beſchreven ſtaen, gecomen is Joncfrou Geertruyt van Wede, ende droech my op mit hoeren vryen wille, mit hoers gecoren mombers hant, dair ſy mit rechte ende mit oerdeele aen quam, die Leenweere, ende allen recht ende toeſeggen, dat ſy hadde, oft hebben mochte in eeniger wijs, aen den Thient van Stevens twee Hoeven van Weede, ende van den uytſlach van Luttiken Wede, mit allen hoeren toebehoren, wilt ende tam, groff ende ſmal, alſo als die gelegen ſijn in der Maelſchap van Wede ende van Emminclaer, uytgenomen die thienden van den erve van Luttiken Wede, ende den thiende van de vier willigen alſo als die nu mijn ſijn, ende verteech hier off tot mijnre behoeff, alſe mijn manne wijſden dat recht was, ende ſy ſchuldich was the doene.

Doe

Doe dit geſchiet was doe verlijde ick ende verleende rechtevoort Joncfrou Geertruyden voerſz deſe voergenoemde tienden, van my te houden in ſulcker manieren ende voorwaerden, waert dat ſy ſtorve ſonder wittelycke boerte, dat dan deſe voerbenoemde thienden comen ende erven ſullen op Leyſbeth Pauwels dochter van der Horſt off hoeren rechten Leenvolgers, waer ſy doet. Hier waren over ende aen daer dit geſchiede Wilhem van Weelde ende Fredrick van der Woerte mijn mannen, ende anders veel goeder lude. In oerconde des briefs beſegelt mit mynen ſegel. Gegheven int jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. *ende ſeventhien des Saterdags voer ſunt Laurens dach. Accordeert mit dat principale uyt hangende beſegelt. Oirconde my Iohan Vlug Notaris.*

Ick Ian van Weede *Knaep make kondt dat voor my ende voor mijne mannen van leen hier na beſchreven gecomen is Iacob Zoeſt, ende droech my op ende gaff my over in mijner hant den thiende van Schoneroerde groff ende ſmal, mit allen ſijnen toebehooren, wilt ende tam, hooge ende leghe, al alſo die van outs gelegen is, alſe dat mijn mannen wijſden dat recht was, alſo dat hy daer niet meer an en had noch en behielt, off verwachtende en was rechtevoert. Doe dat gedaen was, verlijede ick ende verleenden, verlije ende verleene Gerryt Zoeſt Iacobs voerſz ſoon ende ſijnen nacomelingen deſe thiende tot enen goeden onverſterflijcken erfleen tot enen Zutphenſen recht, te verheergewaden als hy verſchijnt ofte verwandelt wort mit enen ponde goets, dat is te verſtaen, mit twintich grooten, ofte mit pajement datter ganghe ende gave voor weſen ſal in den Lande van Utrecht, behouden my ende een ygelicken ſijns rechts uytgeſeyt alle argeliſt. Hier waren over ende aen als mijne mannen Meyns de Wild ende Elyas van Weede, ende anders goeder mannen genoech, die dit voerſz mede hoorden ende ſagen. In oerconde des briefs ſo heb ick Ian van Wede Knaep voerſz mijn ſegel*

aen deſen brief gehangen int laer XV^c. XXXI. *den* XVIII. *Maji.*

Ick Ian van Weede *Knaep make condt, dat voor my ende voor mijn mannen van leen hier na beſchreven gecomen is Gerryt Zoeſt Iacobſſen, ende heeft mit ſijnre hant, ende mit mynre hant, die ick hem daer toe dede, ende mit ſijnen vryen moetwil gemaeckt als recht ende oirdeel wijſden Henrickgen Aert Servaeſſen dochter ſijn echte huysvrouw in rechter lijftocht ſeſtien gouden Hertoch Philips Bourgoenſche guldens,* XXV. *Hollantſche ſtuyvers voor elcken Philippus gulden voerſz gerekent, of payement hoerre weerden, jaerlijck te renthen tot hoerren lijve, ende niet langer, uyt ende in ſijn alinge thiende van Schooneroerde mit allen ſijnen toebehooren, wilt ende tam, hooghe ende leghe, niet daer van uytgeſceyden, alſo ende in allen manieren, als die van outs gelegen is, ende Gerryt voorſz van my als Leenheer te Leen houdende is, te betalen die een helft jaerlijcks op ſunte Martijns dach in den wijnter ende die ander helft op ſunte Peters dach in de Lenten alſo langh als Henrickgen voerſz leven ſal ende niet langer, mit voerwaerden, indien dat Henricgen voerſz nae dode Gerryts voerſz wederom echten hijlick dede, ſo ſal deſe lijftocht ende maeck voorſz doot ende te niet weſen. Ende deſe voerſz maick is geſchiet als recht was, alſo dat mijn mannen van Leen nabeſchreven wijſden dat Henrickgen voerſz de lijftocht ende maick voerſz hoer leeffdach lanck vaſt ende ſtade is, ende mitten recht blijven ſal, Beheltelicken my Leenheer voerſz ende een ygelicken ſijns rechts, Al dinck ſonder argeliſt. Hier waren by, an, ende over, dair dit geſchiede, mijne mannen van Leen, Elyas van Weede ende Meyns Claeſſen, ende meer goeder luyden genoech. Des t'oerconden ſo heb ick Jan van Weede Leenheer voerſz voor my ende voor mijne mannen van Leen mijn ſegel hier aen gedaen. Geſchiet in 't jaer ons Heeren* CIƆ. IƆ. *negen en dertich den* X. *Junii.*

Op-

Opten thienſten dach van Octob. xv^{c} *een en veertich heeft Gerryt Zoeſt Iacobsſen ter goeder tyt binnen jaers na dode Ian van Weede Knaep den voorſz Leenweer te leger hant verſocht aen my Cornelis van Weede, ende heeft my hulde ende eedt gedaan nae Leenrechts behooren, int bywesen Gysbert Amelsſen ende Gysbert Lumans mijn mannen van Leen.*

Opten XII. *Octobr. Ann.* xv^{c}. LIV. *ſo heeft Gerryt Zoeſt Iacobsſen ter goeder tyt na dode van Cornelis van Wede Knaep an Elias van Wede als geſtelde Curatoer van Elias van Wede van Vanevelt verſocht deſe voernoemde Leenweer te leger handt ende den eedt van trouwen gedaen na behoren, ter preſentie van Meyns Claesſen, Gerrit Both, ende my Gerryt Reyersſen. Geextraheert uyt ſeeker Regiſter houdende van Lutteken Wede, geſchreven by handen Gerryt Reyersſen, ende accordeert, By my &c.*

CAP. II.

Situs urbis, & nominis Etymologia.

[1] Sita eſt urbs hæc in diœceſi Ultrajectinâ, ad torrentem Amiſium, ſive Emam, qui vivas aquas è diverſis Velaviæ locis, & vicinis collibus illuc confluentes, ſub ipſis urbis mœnibus uno excipit alveo, & ſeſquimilliatis ab urbe ſpatio in propinquum Oceani ſinum, vulgò mare Auſtrinum (Belgicè *de Zuyder Zee*) devolvit: Ferè iſto in loco, ubi Marſacos, ſive Marſacios doctiſſimus Geographorum ſui temporis Ph. Cluverius collocat, *Introduct. ad Geographiam, lib.* II. *cap.* XVIII. De quibus ita Tacitus *lib.* IV. *hiſt. Claudius Labeo nihil apud Batavos auſus, quoſdam Nerviorum, Betha-*

1 Amisfurtum ſitum eſt in Bataviâ, ſi Iſela ſit cornu Rheni, ut volunt nonnulli, ſed nos illud diſquirendum permittimus. *Verhoeven.* Notandum hic quod & priſcis temporibus di-

thaſiorumque in arma traxit; & furtim magis quàm bello Caninefates Marſacoſque incurſabat. Et Plinius *lib.* 4. *cap.* 15. *In Rheno ipſo prope centum millia paſſuum in longitudinem nobiliſſima Batavorum inſula, & Caninefatum, & aliæ Friſiorum, Cauchorum, Friſiabonum, Sturionum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium & Flevum, &c.* De Marſis autem, Marſacis, & Marſatiis vide plura apud Petrum Divæum *lib.* II. *Antiquitat. Belgicarum, cap.* XX. Item apud eundem Cluverium *lib.* III. *Germaniæ Antiquæ, cap.* XI. Et Guil. Hedam in Hiſtoriâ Epiſcoporum Ultrajectenſium, toto capite ſecundo. Qui & *cap.* I. ſic de Ultrajecto loquitur: *Verum mihi placeret hanc urbem in gente Marſiorum (qui & Marſiaci) ſive Chattorum (qui neceſſitudine & ſocietate juncti erant) ponere, quos refert Tacitus obſequio, quo Romanis obſtringebantur, pares Batavis, &c.* De quibus vide eundem Hedam, dicto loco, & ibidem notas jam citati Cl. Buchelii J. C. *edit. Ultraject.* 1643. m Quod ſi conjecturis etiam aliquid dandum, nomen inde ſuum fortaſſis habent *Marſſen, Marſſeveen, Marſſenſdÿck,* quod perperam *Martenſdÿck* vocatur, &, ſi propius ad urbem noſtram accedamus, *Marren, Marsbergen,* & alia vicina loca: Imò non pauci ſunt ſcriptores, qui ſtatuunt Velaviam olim *Marsdiep* nuncupatam fuiſſe. n Alii verò diſtinguunt inter *Marſacios* & *Marſos,* putantque hos quidem eſſe *Marſos,* qui partem diœceſeos Trajectenſis, & partem Velaviæ incolunt, ſed *Marſacios,* propè óſtia Flevi, ſive maris Auſtrini habitaſſe, ubi adhuc reliquiæ iſtius nominis in portu *Mars-*

verſis fluviis, & amnibus ſimilia etiam nomina: Sic ab eo, qui *de Eems* dicitur, *Embda* habet nomen; A noſtro *Eem,* Eems-fort, &c. Ab *Heems,* Heemskerck in Hollandiâ Boreali; Item ab *Eems,* Eemskerck in Meridionali Hollandiâ, &c. *Verhoeven.*

Nonnulli Velaviam, & eam Diœceſeos Trajectinæ partem, in qua Amisfurtum eſt, Menapiis attribuunt; ſed quam rectè ipſi videant. *Verhoeven.*

m Impudenter facit Hubertus Thomas Leodius, in libello de Tungris & Eburonibus, dum *Marſacos* temere in *Maſacos* vertit, ut eo vocabulo oppidum *Maſeick* deſignaret; quo nomine & reprehenditur à P. Divæo in *Antiq. Brab. Verhoeven.*

n Grotius hiſt. lib 7. *Geldros Velavo nomine (ſunt qui olim Marſacos dictos putent) Rhenus ad Iſalam effundit.. Marſch* autem idem ſignificare quod *Moer* nonnulli volunt ex Chron. Rhytmico ſub Diderico I. *Dat hy gaf boſch, marſch, ende Sant. de Marſch,* etiam locus in Bataviâ inferiore *Meerſchen i. e. Broecklandt,* Chron. Slavor. pag. 220. *Verhoeven.*

Mars-diep prope inſulam Texaliam remanſerunt. Alii ſedes eorum ponunt in lacu Flevi, eo loco ubi inſula *Marcken* ante Monachodamum hodie conſpicitur.

Verum his diſquiſitionibus omiſſis, & quia brevitati ſtudemus, ad rem redeamus, & ſitum urbis noſtræ propiùs contemplemur. Ipſa eſt admodum jucunda, tanto nitore ac gratiâ, ut nihil ad venuſtatem ipſi deſit, utque plures excellat, & multis exæquetur, ſitu, montium, vallium, amnium, ſylvarum, hortorum varietate, amœnitate, agrorum item & paſcuorum fœcunditate, frugum copiâ, rerum venalium affluentiâ inſignis. Poſita eſt in ſaluberrima aëris cœlique temperie, & amæno, feraci, atque commodo ſolo: Ab ortu enim & meridie agros habet omni frumentorum genere fertiliſſimos, crebriſque quercetis, & viridariis diſtinctos jucundiſſimis: Ab occaſu longo tractu ſunt arenoſi colles, ericetum, & ſylvæ cæduæ: A ſeptentrione verò uberrima paſcua, quæ ab Oceani Batavici brachio meridionali (de quo diximus) ſeſqui horæ ſpatio ab urbe alluuntur. Ut tribus dicam verbis, quacunque exeas oppido, ſemper occurrent tibi ambulationes amœniſſimæ, quarum honeſto oblectamento civibus aut otia temporis fallere, aut animus curis atque negotiis turbidus ſolari ac mitigare, in promptu eſt. Territorium circumcirca vulgò *Eemlandia* dicitur, eſtque una ex quatuor diœceſeos Trajectinæ tetrarchiis, cujus incolas G. Heda in hiſtoriâ Epiſcoporum populos Hemanos vocat: Quamvis hoc poſſit reſtringi ad illos qui ripam Hemi ſive Amiſii juxta habitant, in quibus uterque pagus Emeneſte, & Ter Eeme, qui vulgò *Eemlanders* dicuntur. Dividitur autem hæc Tetrarchia à nonnullis in has quinque partes: 1. Soeſt & Baren. 2. Emeneſſe intra & extra aggerem. 3. Woudenbergh & Renſwoude. 4. Bunſchoten & Eembrugge. 5. Leuſden & Hoogelandt. Ab aliis verò in ſequentes pagos & vicos juxta ordinem Alphabeticum dividitur: Aſgat,

Bunſchooten, Baren, Duyts & Haer, Donckelaer, Eembrugge, Emeneſſe intra aggerem, Emeneſſe extra aggerem, Hamersfelt, Hoogelant & Seldert, Leuſden & Leuſderbroeck, Marren, Marsbergen, Renſwoude, Stoutenburgh, Snorrenhof, Sevenhuyſen, Soeſt, Woudenberch, & Yſſelt. Ut hoc autem obiter addam, ſtatum hujus Tetrarchiæ florentem, vel inde licet intueri, quòd, cùm diœceſis Ultrajectina anno cIↃ. IↃ. xxv. Epiſcopo Henrico Palatino promiſiſſet 46000. aureos, territorium Amiſianum, præter urbem Amisfurtenſem, in hac ſummâ teneretur ſolvere 13500. florenos aureos, ut teſtatur Lamb. Hortenſius *lib.* 2. *ſeceſſionum civilium Ultrajectinarum.* Totum verò agrum Amiſfurtenſem, dictumque territorium permeant rivuli & torrentes quamplurimi aquâ limpidiſſimâ; urbem undique cingunt pagi & vici non aſpernandi, & egregia aliquot caſtella, nobiliumque virorum ædificia. Præcipuos autem pagos, qui ſub hac Tetrarchiâ pertinent (ut omittam eos, qui juris Gelrici, & tamen oppido huic vicini ſunt) adjicere hic viſum fuit.

Bunſcotia (veteribus etiam *Hegenſcote* dicta) olim fuit oppidulum, quod nonnullis privilegiis municipalibus etiam à Florentio Wevelichovio Epiſcopo LI. propter fidelitatem ei præſtitam donatum fuit, quorum diploma vernaculo ſermone expreſſum (ne prolixior ſim) vide in notis Buchelii ad Hedam. Deſtructa eſt & mœnibus nudata anno cIↃ cccc xxvI, ab Ultrajectinis, duce Domino Johanne de Arkel; quòd ejectis Trajectinis militibus Hollandorum, id eſt, hoſtium partes ſecuti fuiſſent cives: Quamvis verò propius ſit, eos à Domino Liledamo, Philippi Burgundi militiæ Præfecto, vi captos eſſe, ut ita Trajectinos à mari Auſtrino ſecluderet, quum obſidionem Amisfurti moliretur Burgundus, de quâ cap. XIII. videbimus. Anno etiam cIↃ. ccc. LV. Dominus Johannes de Egmondâ cum Hollandorum manipulis ipſo S.

Ca-

Catharinæ feſto acceſſit Bunſcotiam; quod videntes incolæ, & arma corripientes validè illi occurrerunt, ſed proſtrati magnam partem ſunt, occiſis circiter octuaginta ex primoribus, ut ait Heda in Johanne IV. Epiſcopo XLVII. ubi in ſupplemento Mſ. legitur: *Corruerunt in illo certamine* LXX. *de optimis Bunſchotenſibus, &c.* Reliqui id videntes quàm celerrimè oppidum repetierunt; Hollandi tamen re infectâ cum exercitu ad ſuos redierunt. Pagus eſt hodie maritimus, elegantiâ ædificiorum, & incolarum opulentiâ cæteris facilè præcellens. Continet agri menſuras noſtras (quas *Dammeten*, vel *Dachmaten* vocant) CIↃ. CIↃ. CIↃ. CC. XXXII.

Eembrugge, pagus eſt in ripâ Amiſii ſitus loco amœniſſimo & opportuno, in quo arx eſt validi (ut antiqua ferebant tempora) operis. De quo ſic vetus Chronicon Hollandiæ, *diviſ.* XXV. *cap.* VI. *Anno Domini* CIↃ. CCC. LIV. *Johannes de Arkel Epiſcopus Trajectenſis bellum indixit Suedero Vytterloo, quod arcem Eembrugge cum portu & ponte ad Hemam fluvium ſibi retineret. Verùm Ultrajectini & Montfortii cives pacem inter utramque partem fecerunt, his legibus, Ut D. Suederus arcem ab Epiſcopo in feudum acciperet, eique nullum* ° *Præfectum imponeret, niſi qui civis eſſet Vltrajectinus, ne quid detrimenti Epiſcopatus ex eâ pateretur, &c.* Et conſtat Winſemios, Ryneveltios, alioſque cives Trajectinos huic caſtro, nomine Caſtellanorum præfuiſſe, extantque hujus rei inſtrumenta. Deinde etiam arci huic addita ſunt & alia munimenta à Florentio Wevelichovio Epiſcopo Trajectenſi, anno CIↃ. CCC. XCIII. qui & circa id tempus alias arces diœceſeos reparavit, ut Horſt, Stoutenburgh, Vredelant. Poſtea verò ab Ultrajectinis invaſa eſt, anno CIↃ. CCCC. LVIII. eique contra Amisfurtios cum præſidio impoſitus Guilielmus de Wijck. Tempore Davidis Burgundi Epiſcopi LV. motus aliqui extiterunt inter Trajectenſes, & Dominos de Egmond & Yſſelſteyn; qui arcem

° Vid. *libr. de jur. glad. cap.* 19. *n.* 5.

cem

cem Amiſianam occupaverant, militibusque Hollandis & munitionibus inſtruxerant; ſed Trajectini arcem expugnarunt initio anni cIↃccccLxxxI. ut Heda, ſed ipſo S. Lamberti die, ut vetus Chronicon Hollandiæ teſtatur, eamque deſtruxerunt & flammis conſumpſerunt. Quando autem & à quo inſtauratum ſit hoc caſtellum, mihi non liquet; Saltem alicujus momenti poſteriori ſeculo fuiſſe, conſtat ex Lamb. Hortenſii *ſeceſſionum Vltraject. libr.* VI. ubi expugnationem ejus anno. cIↃ. IↃ. XXVII. magno molimine à Gelris factam narrat. Qui etiam inter poſtulata Amorfortiorum à Cæſare Carolo V. illud ponit, quod Amiſianum caſtellum dirui petant. Idque tum temporis non videbatur è re eſſe; Sed æſtate anni cIↃ. IↃ. LII. diruta ſunt mœnia ejuſdem caſtri, quo parceretur impenſis quibus Cæſarea Majeſtas quotannis gravabatur alendis illic militibus: Quemadmodum ſeſe in memoriis Andreæ Waelkens vicarii Eccleſiæ majoris Traject. reperiſſe dicit Gisb. Lappius à Waveren J. C. in notis ſuis ad eundem Lamb. Hortenſium.

Emeneſſa duplex eſt (ut jam ante dictum) intra aggerem, & extra. Hadr. Barlandus in Chronico Ducum Brabantiæ dicit ſe legiſſe in Commentariis quibusdam rerum Hollandicarum linguâ noſtrate conſcriptis hunc pagum fuiſſe milliarii unius longitudine. Anno cIↃcccXLVIII. inter Epiſcopum Traject. Johannem ab Arckel & Hollandos haud levis exorta eſt controverſia, quæ in nervum ſive bellum poſtremò erupit, de hujus pagi territorio: Hunc enim pagum cum Hollandi vi ſuum feciſſent, & totum tractum novo *Ooſt-Hollandiæ* nomine appellare cœpiſſent, in adverſum proceſſit Antiſtes, ac victis pulſiſque Hollandis antiquari novum illud Ooſthollandiæ vocabulum fecit reduxitque ad ſuum obſequium univerſum eum Emeneſſæ diſtrictum Anno cIↃ ccccLXXXI. Magnum quoque incommodum paſſi ſunt hi pagi ab Hollandis, qui Trajectinis bellum indixerant ſub regimine

mine Maximiliani Auſtriaci. Quam rem narrare lubet verbis dicti Had. Barlandi in Chronico Ducum Brabantiæ: *Nardinum Hollandiæ oppidulum à Trajectenſibus captum atque direptum eſt : Quam injuriam vindicaturi Hollandi cum exercitu haud contemptibili equitum pariter ac peditum profecti venêre ad Emeneſſam. Hic pagus & ampliſſimus & munitiſſimus erat. Huc abegerant pecus omne ſuum finitimi omnes accolæ, & alia pleraque, ut lectos, veſtes, aurum huc importaverant. Hos adorti Hollandi quum aliquamdiu oppugnasſent, vicerunt, & victos ad unum omnes trucidarunt. Poſtremò direptis omnibus ædificia & publica & privata incendio conſumpta ſunt.* Huc uſque Barlandus. Anno CIↃ. IↃ. XXVII. Chriſtophorus Langius, qui in urbe Ultrajectinâ Gelricæ cohorti præerat, ipſis Calend. Septemb. cum quadringentis peditibus ad Emeneſſiorum agros effuſâ populatione vaſtandos movit. Emeneſſii verò, quod pridie ejus diei commeatum aliaque uſui neceſſaria in forum Ultrajectenſe venum deportaſſent, nihil minus quam hoſtilia operiebantur. Itaque pauci erant, qui ſe adventantibus objicerent; ſed hi aut cæſi, aut fugati ſunt: Cæteri, & armenta ferè univerſa Gelris prædæ fuerunt. Bellicis quoque calamitatibus obnoxia fuit Emeneſſa anno CIↃ. IↃ. LXXXIV. Mich. ab Iſſelt refert ad annum 1585. his verbis: *Taxius, Regii apud Friſios exercitus vicarius, cum parte ſui exercitus in diœceſin Ultrajectenſem irruit, & in pago Emeneſſenſi conſedit, ad vicinos pagos mittens, qui tributum exigerent, &c.* Sed potius Gallicè id referam verbis *J. Franciſci le Petit in Chron. Belg. volum. 2. &c. lib.* VI. *ſect.* IV. *Le Colonel Taxis, Lieutenant de Verdugo, Gouverneur de Friſe pour le Roy d'Eſpagne, fit une courſe ſoudaine au pais d'Utrecht, & ſe rua ſur le grand village d'Emeneſſe, ou ſes gens commirent de grandes cruautez & emmenerent de là beaucoup de paiſans priſonniers, avec une*

riche butin de toutes ſortes de biens, & de beſtail. Oriundus ex hoc pago D. Guil. à Radelant J. C. inſignis, & Curiæ Trajectinæ Præſes, cujus adhuc leguntur deciſiones poſthumæ.

Suſatum (vulgò Soeſt, q Sous, Zoyſe) etiam amplus & inſignis pagus eſt, qui non parùm quoque incommodi ex Bellonæ furoribus perpeſſus eſt. Anno cIↃ. ccc. LVI. XIV. die menſis Martii Dominus Gisbertus de Nyenrode eques nomine Gulielmi Comitis Hollandiæ veniens ex Naerden cum multis ac bellicoſis militibus incendit pagum Zoeſt, in ultionem Weſopii in Goilandiâ, ab Ulttajectinis antea capti & incenſi. Econtrà verò Otto de Laer Mareſcalcus Epiſcopi Johannis ab Arkel in Eemlant, coadunatis ſibi Amersfordienſibus, animoſe ipſos aggreſtus eſt, & cum Hollandis in prælium deſcendit prope Suſatum, ubi crudele bellum exortum eſt, in quo primo congreſſu Nyenrodius lethaliter ſauciatus eſt, ita ut è prælio avectus, haſtiſque Hollandorum ad oppidum Nerdam deductus ſit; ſed poſtremò Ottone Mareſcalco, & triginta ſex Amisfurtiorum civium necatis, Hollandi victores extiterunt, ut habet Hedæ Chronicon MS. Lamb. Hortenſius refert ad annum cIↃ. IↃ. XXVIII. Carolum Gelriæ Ducem cIↃ. IↃ. peditibus & ccc. equitibus in pagos Amiſianos populabundum irruiſſe, & ad mulctam incendiariam compuliſſe, fuiſſeque Suſatum, qui primus vicorum occurrebat, igne injecto ad reliquos terrendos exuſtum, Gelros verò, priuſquàm vel Ultrajectini, vel Amisfurtii, vel Burgundi vires contraxiſſent, in Gelriam reverſos. Quid autem hujus pagi incolæ damni retulerint Anno 1629. à Cæſareanis militibus, qui Amisfurtum occupaverant, nondum illis, qui adhuc in vivis ſunt, excidiſſe puto.

q Vid. & *libr. do jur. glad. cap. 19. n. 6.*

Woudenberga, quaſi mons ſylvarum dicta, arcem quondam habuit cognominem, cujus veſtigia ſuperſunt prope templum. De eâ ſic legitur in additionibus Mſſ. ad Chronicon J. Bekani: *Eodem anno* (ſcil. cIↃ. ccc. LII.) *Dominus Gisber-*

tus

tus de Abcoudâ emit caſtrum de Woudenbergh erga Dominum Johannem de Woudenbergh, [r] *fratrem Domini Huberti Schenck de Culenburgh in prælio Haſſelenſi à Leodienſibus interfecti. Filius vero Domini Johannis de Woudenbergh ex inſtigatione & ſubſidio Domini Johannis de Culenburgh quâdam nocte infra ſuburbium latens pontem cum ſuis extemplo præoccupavit, portam ulteriorem introivit, caſtrum cepit, cuſtodes effugavit, & firmo munimento cum ſuis complicibus munivit. Gisbertus verò de Apcoudâ de amiſſione caſtri turbatus, & hanc violentiam moleſtè ferens, conquerebatur eandem violentiam epiſcopo, ſupplicando ut ipſe hanc ulciſci vellet injuriam. Epiſcopus verò cum multis belligeris propterea circumvallavit idem caſtrum, impugnando turres & moenia diverſis ingeniis quoadusque caſtrenſes urgente penuriâ victualium in deditionem tranſirent epiſcopi, poſt* XVII. *ſeptimanas, & ipſum præſidium eidem liberè reſignarent; Epiſcopus verò caſtrum funditus deſtruxit.* Hactenus MS. illud. In quo obſervandum ad vocem, *Ingeniis* &c. *ingenia* veteribus dicta fuiſſe inſtrumenta & machinas bellicas; unde & remanſit vocabulum *Ingenieurs*, id eſt, Rei machinariæ, ſeu machinarum bellicarum Præfecti. Vide Lipſium *Poliorcet. lib.* I. *Dial.* III. Galli *Engins* vocant. Epiſcopus autem hic fuit Joannes ab Arkel, XLVIII. Præſul Ultrajectinus. Sunt præterea in hoc pago tria non exigui nominis caſtella, *Geereſteyn*, Zulenorum, mox Polliorum, nunc verò Liendeniorum dominium; *Groenewoude*, peculium D. Bertrandi van Eck, oriundi ex illuſtri & generoſâ ſtirpe Pantaleonum apud Romanos, & *Lichtenberch*, de quo vide Hiſtorias Gelricas Arn. Slichtenhorſtii J. C. *lib.* XI. *cap.* II.

[r] Fratruelem debuiſſet dicere. *Verhoeven.*

Sunt præter hæc in viciniâ aliquot alia caſtella, ut *Hogerhorſt*, *Oyevaersborſt*, *Marsbergen*, aliæque nobilium, & opulentiorum civium domus elegantiſſimæ: inter quas

quas amœnitate loci longè eminet *Mons ſacer*, de quo nihil aliud inpræſens dico, niſi eum reverâ eſſe gratiſſimum Phoebi & Muſarum receſſum, ubi Poëtæ relictis hominum cœtibus, urbanoque ſtrepitu, ſolitudinis quærere ſilentia, atque ad lene murmurantes rivos, inter volucrum cantus, & ſub arborum umbris, facili & ſuggerente Minervâ carmen effundere poſſunt. &c. Mihi certe recordatio voluptatis non ſemel votum hoc expreſſit:

Eſte bonæ mihi Pegaſides, pia Numina, Nymphæ,
Ac date rurſus eo ponere monte pedem;
Semper ubi ſerpit criſtallo lympha liquente,
Et Phœbi lauros ambitioſa rigat.

Floruit etiamnum Anno cIↃ. cccc. LXIV. arx *Stoutenburgum* (in aliquibus veteribus Mſſ. legitur *Stuthenborch*) quod Anno cIↃ. cc. LIX. à D. Waltero de Amersfordiâ extructum diximus, & à D. Everardo de Stoutenburch venditum Guidoni Hannonio epiſcopo Traject. XLII. Ex quâ familiâ de Amersfoort, Stoutenburgh, & Weede, aliæ etiam nonnullæ haud infimi nominis ſtirpes ſunt propagatæ, ut, Oldenbarnevelt, vander Hair, Lielaer, Davelaer, vanden Beeck, &c. Ex quarum ultimâ ortus eſt inter alios Johannes de Bekâ Canonicus Ultrajectinus (incertum hactenus cujus ex quinque Eccleſiis) qui ſcripſit hiſtoriam Epiſcoporum Ultrajectenſium. Ejuſdem etiam familiæ eſt Sibertus à Bekâ, ordinis Carmelitarum Provincialis, Philoſophus, Mathematicus, & Hiſtoricus, qui vixit circa annum cIↃ cccxx. Alii hunc Gelrienſem faciunt, cum tamen ſit ex verâ militiâ nobilium de Amersfoort prognatus.

Etymologiam nominis hujus oppidi auctores variam tradunt: Siquidem aliqui à vicinò loco Hamers-velt dictum exiſtimant; qui locus rurſum, illorum ſaltem opinione, dictus ſit à domicilio cujusdam fabri ferrarii, cui pro inſigni erat malleus: Quas ædes, unà cum tabernâ è regione, & ſacello S. Spi-

S. Spiritus, ferunt ante urbem conditam extitiſſe circa forum piſcarium; ubi tum temporis trajectus quidam fuerit in uſum eorum qui è Gelriâ & Tranſiſulaniâ Ultrajectum petebant. Sed proculdubio ignorantia veri, ut multarum nugarum, ita & hujus fabulæ author fuit. Cuivis enim manifeſtum eſt quam crebrò & facilè peccent in corrumpendis nominibus propriis ignorantiâ veteris hiſtoriæ indocti ſcriptores. Nos autem talibus omiſſis dicimus urbem dictam eſſe à fluvio *Amiſio*, vernaculè *de Eem*, quaſi dicas *Eemsfort*; quanquam vir doctiſſimus Hadr. Junius, nec Bataviæ ſuæ pœnitendus, dici velit *Amerfurt*, vel potiùs *Amisfurt*; inque vocabulo *furt* non eſſe præſidii aut munimenti, ſed trajectus ſignificationem, ut in Francofurti, Sweinfurti, Erfurti, Clagenfurti, Steinfurti, aliarumque civitatum nominibus. Nonnulli putant anno CIↃVI. urbem hanc dictam fuiſſe *Backefort*, idque ex litteris Ansfridi epiſcopi *cap*. I. allatis probare conantur; Quam rectè autem, ipſi diſpiciant. In veteribus Chronicis circa annum CIↃ CC. vocatur *Amsvorde*, item *Hemerfurt*, & *Heemsfurt*. Guil. Heda ad annum CIↃ CCCLI. vocat *forum Hemanum*. Nos nomen *Amisfurti* hodiè libenter cum multis viris doctis uſurpamus. Ioannes Beverovicius Senator & Medicus Reip. Dordracenæ in tractatu ſuo vernaculo de excellentiâ ſexus fœminei, *lib*. III. *cap*. V. putat nomen oppidi derivari à fluvio Amiſio (*de Eem*) & prædio olim ſuburbano, ſed à Gelris in bellis contra Epiſcopos Traject. deſtructo, cui nomen fuit *Voordt*; quaſi dicas inquit, *Eems-voordt*. Addit etiam à dicto prædio nomen ſuum habere familiam *de Voordt*, jam nuper extinctam in Iohanna de Voordt, uxore D. Cornelii à Deuverden J. C. & prætoris Amisfurtenſis. Quod poſterius quamvis non improbem, priori tamen opinioni de etymologiâ urbis aſſentiri minimè lubet, idque propter rationes jam dictas.

Eſt & alia notatio nominis hujus oppidi, ſed quam ex

eruditorum feſtivâ alluſione derivatam nemo dubitat : Nimirum urbem dictam eſſe ab Amore forti, unanimi nempe civium inter ſe concordiâ & tranquillitate; Quò etiam ſpectant verſiculi Cl. viri D. Theodori Schuttii, M. Doctoris, & Scholæ Amisfurt. Rectoris, mihi plurimis nominibus obſervandi. Sunt autem hi:

Blandus Amor, cupiens pulchrum ſibi condere regnum,
Dulcis ad Amiſii ripam; nova mœnia noſtris
Struxit avis, urbemque ſuo de nomine dixit;
Et colles dedit, & rivos, & amœna vireti
Rura, quibus ſtabilem figat pax aurea ſedem,
Et cum pace ſalus, & pleno copia cornu,
Tum lætis rebus non vilis gloria Muſæ.

CAP. III.

De amplificatione urbis, & civibus.

Conſtat ex priſcis ſcriptoribus circa annum Chriſti CIↃ CC. Amersfordiam adhuc fuiſſe villam, & non oppidum. Anno autem ſ CIↃ CCLVIII. Henricus de Vyanden (quem multi perperam de Vyanen vocant) Epiſcopus Trajectenſis XXXVIII. incolas multis privilegiis & immunitatibus donavit; atque inter alia iis dedit jura, quæ vocant municipalia; vernaculè *Burger rechten* vel *Hant-veſten.* Hic etiam dicitur villam muris circumvallaſſe, & ex caſtro nobilium Dominorum de Amersfoort in oppidum mutaſſe t Primæ litteræ, in quibus civitas Amersforde vocatur, datæ ſunt ab Ioanne de Zirich Epiſcopo XL. feriâ V. in die B. Odulphi, anno CIↃ CCXCV. & confirmatæ deinde per Guilielmum Epiſcopum XLI. anno CIↃ CCXCVIII. in craſtino nativitatis B. Joannis Baptiſtæ. Quo tempore data eſt Amerſfortenſibus

ſ CIↃ. CCLIX. habet charta Henrici quam Lector infra inveniet ad Auctorem incertum. *Matthæus.*

t Non ſatis cohærent hæc. Primæ literæ, ut jam dixit, ſunt Henrici de Vyanden vel ut alii de Viana Ann. 1259 Et has Wilhelmus confirmat Ann. 1298. non Joannis Zyricii. *Vid. lib, 3. de Nobilit. cap. 1. p. 844. Matthæus.*

ſibus eadem libertas, quæ Ultrajectinis, excepto quòd Amerſortii debeant ſequi bella Epiſcopi, dicta *Heere-vaert*, ipſique ſolvere precariam, annuatim x. libras monetæ Trajectinæ. Hoc tempore Scabini majoris fuerunt dignitatis, quàm Conſules. Anno CIↃ. CCC. XCIX. ſummum jus habuerunt Burgimagiſtri, ſive Conſules.

Parvum autem, vel potiùs mediocre oppidum initio fuiſſe, ex antiquis foſſis & ædificiis, mœnium vice in orbem extructis, liquido apparet: Poſtea vero rebus magis florentibus, novâ civitate veteri circumdatâ, vehementer ejus pomœria extenſa ſunt. Oppidum ſatis amplum eſt, ita ut vix tribus horæ quadrantibus ambiri poſſit, muro undiquaque alto cinctum, interius arcuato, multiſque in ambitu turribus inſtructo. Olim murus hic vallo terreo extra fuit præcinctus; ſed jam à multis annis terra interiori murorum parti adjecta eſt, præterquam inter portam, vulgò dictam de *Slyckpoort*, & munimentum prope portam, de *Koppelpoort* nuncupatam, ubi vallum adhuc exterius manet. Munitione, aut potius, inſtauratione mœnium celebris eſt annus CIↃ. IↃ. LXI. Cæterum urbs arte magis, quàm naturâ, idque ob rationem loci, munita eſt: Quippe ob vicinitatem montium, colliumque, & loca arenoſa debilior creditur. Portas majores cum ſuis penſilibus pontibus habet quinque & tres minores. Publica privataque ædificia haud inelegantia, præſertim in urbe veteri; in novâ quidem magnificæ, ſed raræ ædes ſunt, amœnitate tamen ſuâ ſatis laudabiles, quarum incolæ ruri habitare urbem, & rus in urbe dici poſſunt.

Incredibilis annonæ copia hic ad fora rerum venalium advehitur, quæ maximam partem in vicina loca deinde mittitur. Accedit ingens numerus curruum, fructibus arboreis, cerâ, melle, lanâ, & quercino ligno onuſtorum, quæ omnia navigiis in Hollandiam, Friſiam, &c. devehuntur. Ex

Velaviâ tantus fagopyri ſeu panici in urbem proventus venit, ut uno die ſæpiſſimè 70. laſtæ in foro reperiantur, præter alia frumenti genera. Commercium quoque goſſypiorum, ſive xylinorum adeo frequens eſt, ut quotannis circiter 40000. ejuſmodi panni hic conficiantur. [t] Opificium etiam laneorum pannorum indies augetur, quæ hic curâ Magiſtratus non vilis pretii conficiuntur. [v] Plantatio pati, ſive Tabaci, ab anno 1615. cœpta adeò crevit, & bene ſucceſſit, ut non exiguum inde quæſtum cives fecerint.

t *Circiter 388. touwen ſunt, quos H. Junius vocat tibicines in Nomenclat.*

v Henr. Ouderſin deſcriptione vernaculâ.

Cives plerique aut ſuo cenſu vivunt, aut agriculturæ, lanificio, mercaturæ, vel nutriendis bobus operam dant, quæſtumque non exiguum faciunt. Commercium verò hordeacei potus (cerevīſiam vulgò appellamus) omnibus vicinis valdè appetiti maximè quondam hic viguit, uti hodieque e multis ædificiis, quæ faciem iſtius coctur æ referunt, videre eſt, ut & ex feneſtrâ vitreâ in majori Templo D. Georgii, quam coctores cerevifiarii dono iſti eccleſiæ dederunt, cum hac vernaculâ inſcriptione:

Men ſach wel eer in't Amersfoortſche dal
Drie hondert en vÿftigh Brouwers leven;
Maer die daer nu noch zÿn in't getal,
Die hebben dit glas alhier gegeven.

Rationem hujus ferè incredibilis numeri coctorum zythi, ſive cerevifiæ, ex eo nonnulli deducunt; quòd olim iſta coctura non adeò communis fuerit omnibus civitatibus & pagis, ſed urbibus nonnullis quaſi peculiaris, à quibus iſte potus longè lateque avehebatur: Quò ſpectat illud apud Pontanum in hiſtor. Gelricâ, *lib.* IX. ad annum CIↃ. CCCC. IX. ubi de querelis urbium Gelricarum ſuper injuriis ſibi illatis à militibus Epiſcopi Trajectini: *Inter civitates*, inquit, *oſtendebant Vageningenſium incolæ, ſibi à Trajectinis mercimonia ſubinde ſua, ac plauſtra cerevifiâ ſimili-*

que

que commeatu onuſta, quæ Amersfurto veniebant, circa Leerſæ pagum erepta, Trajectumque deportata; aliaque ab iiſdem illata ſuis incommoda, quorum reſtitutionem efflagitabant, &c. Contentionem quoque inter Nardenos & Amisfurtenſes, quod Nardeni apud ſe exaggeraſſent vectigal cereviſiæ Amisfurtenſis, vide in hiſtoriâ rerum Ultrajectinarum Lamb. Hortenſii *lib.* VII. Qui & eodem libro inter conditiones, quibus Amorfortii ſeſe anno CIↃ.IↃ.XXVIII. Carolo V. Cæſari ſubmiſerunt hanc ponit: *Civitas Amorfortia, quoniam aliquanta parte a negotiatione & mercimonio cocturæ cereviſiariæ celebritatem ſuam nundinationemque habet, permittet Cæſar, ne quis intra ſesquimilium à civitate cereviſiam coquat ultra in ditione Gelriæ, ubi eam ſui imperii fecerit, juxtà ac cis in inferâ regione, &c.*

Quantum ad mercaturam attinet, per Amiſium flumen ex vicinis regionibus, præcipuè autem ex Hollandiâ & Friſiâ, omnigenæ merces in urbem importantur, quibus ſeſe exonerantes nautæ rurſus aliis ex urbe noſtrâ petitis mercimoniis eò tendunt, unde venerant. Sed quia fluvius, qui hodie veteris Amiſii nomen obtinet, minùs idoneus navigationi videretur, amplus ſatis ac profundus fodi cœpit rivus anno CIↃ IↃ LVI. qui novus Amiſius dicitur, ubi etiam ſacerdotes ſenatus decreto fodere ſunt coacti, aut hominem aliquem in locum ſuum ſubſtituere.

Certè in hac placidâ & tranquillâ valle inter cives nullus extat luxus, ſed convictus facilis, ſine arte menſa, ut Martialis loquitur. Nulla cernitur ambitio, quod vitium ubique magno cum Rerumpublicarum detrimento ingraveſcit. In conviviis, in veſtibus, in ſupellectile; mundiciem amant, & ingenuam ſuavitatem, ſumptus & pompam contemnunt. Didicerunt ab avis ſuis honeſtè & parcè epulari, ac veſtiri. Inter ſe, non ut in urbe, ſed ut in eadem familiâ, unanimes

vivunt, expertes factionum, quibus alibi omnia flagrare ſolent, & collidi. Cives admodum ſtudioſi ſunt peregrinationum, ita ut vix ullus orbis terrarum ſit angulus, in quo non reperiantur Amisfurtenſes: Unde & nonnulli ad ſupremas dignitates extra anni ſolisque vias pervenerunt. Neque tantum delectantur muſicâ, & aliis artibus, quas *ſemi-liberales* vocant; ſed tantæ plerumque ſunt eruditionis, ut jam intra centum circiter ab hinc annos inter cives quartus vix inveniatur, qui non mediocriter humanioribus ſtudiis imbutus, & linguæ Latinæ gnarus ſit: mercaturæ enim & opificiis deſtinandi multò antè Latinè ſonare diſcunt, quam qui mercaturæ aut opificii tyrocinium incipiant. Quò non parùm facit amplissimum liberaliori juventuti erudiendæ, magnis oppidi ſumptibus, jam olim inſtitutum x Gymnaſium, cui hocce & præcedente ſeculo præfuêre viri doctrinâ, & moribus longè præſtantiſſimi, Petrus Montanus (ſummus Deſ. Eraſmi amicus, circa annum CIↃ IↃVII.) Arn. Noveſius, Chriſtoph. Vladeraccus, Juſtus Bileus, Joan. Corn. Geſſelius, Iacobus Hovius, hodieque ſummâ cum laude præeſt V. Cl. D. Theodorus Schuttius Medicinæ & Philoſophiæ Doctor. Celeberrimæ huic ſcholæ Anno CIↃ IↃ LXVIII. additum fuit ſeminarium pauperum, ſancti Spiritus dictum, quod jam longis intercidit annis. Aliquamdiu etiam publicæ lectiones parentum noſtrorum memoriâ habitæ ſunt in templo B. Joannis: ubi D. Levinus Botterus, z J.C. & urbi à ſecretis Inſtitutiones juris, Joannes Geſſelius Gymnaſiarcha Taciti Annales, & Egbertus Staverdenus Philoſophiam prælegebant. Sed laudabile hoc inſtitutum graſſante peſtilentiâ, & dilapſis auditoribus, evanuit. Celebritas tamen trivialis (ut vocant) ſcholæ permanſit, ad quam ſtudiorum gratiâ è vicinis provinciis flos Belgicæ juventutis mitti ſolet, totque illuſtres, doctiſſimique viri ex hoc ludo litterario τὸ εὖ ζῆν attulêre, ut eorum numerus iniri nequeat. Inter alios autem magni nomi-

x Illuſtrium virorum nutrix ſemper extitit & alumna, qui hic nati, vel edocti & inſtructi, tantis florere præconiis, ut viventes ætatis ſuæ hominibus ad virtutem fuerint adjumento, & vitâ functi poſteris, tanquam extenſo digito, rectam ad laudabilem vitam viam demonſtraverint. *Verhoeven.*

z Item de ſcholâ vide præfationem Chriſtoph. Vladeracci in polyonyma Ciceroniana quæ dedicavit S. P. Q. Amersfordiano; ubi & multa de viris doctis Amisfurto oriundis, aliaque urbem noſtram ſpectantia in medium adfert. *Verhoeven.*

minis Heroum filios in hoc Gymnaſio jam nuper litteris operam navarunt Andreas de Caſtanea de Sylvas, filius Regis in Soyen, & Marcus de Fretis, filius Regis in Kielang, ex India Orientali, cum quatuor aliis popularibus ſuis. Non pauci igitur viri docti ex hac urbe prodierunt, Imperatorum, Regum, Principum, & Rerumpublicarum Legati, Conſiliarii, Medici, in omnium artium, linguarum, ſcientiarum genere verſatiſſimi, quorum præcipuos aliquos hic recenſere operæ pretium [a] exiſtimavimus.

a Sine invidiâ poſſumus laudare tot inſignes viros jam vitâ functos. Poſſemus & ſine invidiâ vivos, de quorum ingenio, ſolidaque eruditione poſteritas judicabit, quæ noſtra ætas admiratur. *Verhoeven.*

CAP. IV.

Theologi, & Eccleſiaſtici, Amisfurto oriundi.

[b] Ut igitur à Theologis auſpicemur, inter vetuſtiſſimos recenſetur *D. Guilielmus Henrici Amersfordienſis*, Theologiæ & Juris Canonici Doctor, Gymnaſiarcha, & poſtea primus Rector fratrum bonæ voluntatis, ſive Hieronymitarum Amisfurti, & deinde Antiſtes, ſeu (ut vulgo dicunt) Generalis totius ordinis S. Franciſci tertiæ regulæ.

[c] *D. Elias Amersfordienſis*, Theologiæ Doctor & Profeſſor in Academiâ Baſilienſi, cujus & libri ſuperſunt. Fuit quoque ejuſdem Univerſitatis Cancellarius.

[d] *D. Jacobus Thymæus*, vulgo *Jac. Amersfordienſis* dictus, Lib. Art. Magiſter, eximiis muneribus in Academiâ Colonienſi functus eſt: Fuit enim Præſes Collegii Laurentiani, ut & Theologiæ Profeſſor, & Paſtor Eccleſiæ S. Johannis Baptiſtæ. Extant ejus Commentaria in libros Ariſtotelis de generatione & corruptione; Item in meteora ejuſdem. Huic epitaphium ſcripſit D. Rudolphus Langius Nobilis & Canonicus Monaſterienſis, in quo inter alia hoc legitur diſtichon:

b Inſpicienda erunt Elogia Aub. Miræi, & Bibliotheca Belgica Valerii Andreæ Deſſelii.

c Fratres bonæ voluntatis inſtitutores habent Ger. Magnum & Flor. à Radewyn. Chron. Windeſem.

d De tempore quo hic Jacobus vixerit, parum mihi comptum eſſe fateor; Ideoque temerè quid ſtatuere.

Hunc

Hunc terris Amsforda dedit, virtutis alumnum,
Doctrinæ columen, nunc tenet aſtra pius.

D. Marcellus Lentius, Prior Capituli Windeſemenſis & deinde Generalis Canonicorum per utramque Germaniam.

D. Henricus Ruyſch, Vir nobilis, ordinis Hieroſolymitani Eques, Mandator, ſeu (ut alii vocant) Commendator in Ingen, virorum doctorum Mæcenas munificentiſſimus. Hujus donum exſtat feneſtra ingens vitrea cum effigie ejus in templo D. Georgii, additis his verbis, quibus videtur author carmen hexametrum exprimere voluiſſe.

Donum Henrici Ruyſch Commendatoris in Ingen.

D. Theodorus ab Emden, Præfectus monialium S. Agnetæ Gorcomii ann. 1572. unà cum aliis Eccleſiaſtici ord. viris prope Brilam à comite Lumæo immaniſſimè ſtrangulatus, non ſolùm improbantibus, ſed ægerrimè ferentibus DD. Ordinibus, & Principe Auriaco.

D. Nicolaus Zoeſius, Juris Canonici Doctor, ob ſummam probitatem atque eruditionem creatus Conſiliarius in ſuprema Curiâ Mechlinienſi. Sed antea fuerat Officialis epiſcopi Tornacenſis Ioannis Vendevillii, qui obiit Anno cIↄ. Iↄ. XCII. ejuſque vitam deſcripſit Zoeſius, impreſſam typis Bogardi, Duaci. Demum anno cIↄ. Iↄc. XIV. electus eſt in Epiſcopum Sylvæducenſem. Cum adhuc eſſet Canonicus & Officialis eccleſiæ Tornacenſis, emit ædes magnificas Lovanii in uſum Collegii, quod vocant Falconis, quibus in ædibus illud Collegium etiammum eſt. Epiſcopus autem exiſtens Sylvæducenſis fundavit in eâdem Academiâ Lovanienſi Collegium S. Willebrordi, morienſque in ſubſidium ſtudioſorum omnes ſuas opes Collegio legavit. Alumni, ut recipiantur, donati in Artibus laurea eſſe debent, ſtudio Theologico operam dare, Baccalaureatum in eo adipiſci, ac tum ad ſuſcipiendam animarum curam ſeſe præparare. Alumnis tamen Amisfurto oriundis permittitur, ut Artibus & Philoſo-

re non auſim. Sed ex ætate authoris dicti Epitaphii non nihil conjicerè licet. Is autem vixit anno 1494. ut teſtis eſt Vir clariſſ. & ob multijugam eruditionem celeberrimus G. J. Voſſius à μακαρίτης, *lib. 3. de Hiſtoric. Latin. cap. 10.* *Verhoeven.*

Philoſophiæ ſtudere poſſint. Obiit Lovanii ex febre, quæ eum vix aliquot dies tenuit, *Anno clɔ. Iɔ c.xxv. Auguſti* x i i. *die.* Corpus Sylvamducis tranſlatum eſt, & ſepultum in S. Johannis primario Templo, addito hoc Epitaphio:

D. O. M. S.
D. NICOLAUS ZOES EPISCOPUS BUSCODUCENSIS
MAGISTER LIBELLORUM SUPPLICUM, ET CONSILIARIUS MAGNI CONCILII,
Frequentioribus Cleri, populique, ac devoti fœminei ſexus precibus ſe commendatum cupiens, hoc loco vivens ſibi monumentum elegit.
*Vixit annos L*x i. *& dies xv*i i.
Præfuit Eccleſiæ Buſcoducenſi
Ann. x. menſ. i i i. *& dies x*i i.
*Obiit Anno M. DC. XXV. Die xx*i i. *Auguſti.*

D. Michael ab Iſſelt, Theologus & Hiſtoricus inſignis, neque modò diverſarum literarum peritus, ſed & concionibus ad populum, & ſcriptis apud eruditos clarus. Circa annum clɔ. Iɔ. xc. Paſtor eccleſiæ Noviomagenſis fuit, quâ urbe ab Auriaco principe occupatâ, Coloniam conceſſit, ubi aliquamdiu habitavit, & ſcripta ſua edidit. Deinde Hamburgi Parochum Catholicorum egit. [e] In hiſtoria ſui temporis ad annum 1580. vocat Iſſelt prope Amersfordiam avorum ſuorum dominium. Anno 1579. in exilium, ut vocat, abiit, in dicta hiſtoria ad dictum annum. Ad annum 1580. ubi de Hattema Regi Hiſpaniarum dedita loquitur, ait arcem Hattemenſem quondam ſedem fuiſſe Michaelis a Pomeren fortiſſimi Gelriæ Ducis Caroli Archiſtrategi, avunculi ſui. Edidit anno 1584. hiſtoriarum de bello Colonienſi libros iv. quibus præfixa ſunt multorum virorum doctorum elogia, in quibus inter alia a Jodoco de Weert Antwerpienſi vocatur Clariſſimus, nataliumque ſplendore

[d] Exſtat ad Nicolaum Zoeſium (tum temporis in ſupremâ Curiâ Mechlinienſi Senatorem) epiſtola Erycii Puteani in Bellariis, ſive *Centuriâ III. Epiſt.* LXX. Epitaphium autem omnino ſimile eſt illi, quod Carolo Borromæo Card. poſitum eſt in Archiepiſcopali ſuâ urbe Mediolano Anno 1584. *Verhoeven.*

[e] In eadem ad Annum 1569. *Quod ſi nunquam Albanus in animum induxiſſet, forte floreret nunc Belgium, non jaceret nunc conculcata religio, non plorarent tot viduæ & orphani, non lugerent amiſſis tot opibus inco-le,*

læ, non errarent per orbem tot exules, nec ego piſces Tranſalbinos comederem. In eadem ad Ann. 1580. *Paulo poſt Franciſcanos magna cum inſolentia urbe ejecerunt: eorum monaſterium in quo patris mei, olim urbis hujus* (loquitur de Leovardia) *Medici, monumentum erat, miſere diripuerunt.* Ad eund. Ann. *effractiſque templorum foribus in Soeſt, Baeren, Lueſden, Iſſelt, avorum meorum domicilio &c.* Matth.

& eruditione ornatiſſimus vir. Et in alio carmine Cornelii Neocleſiani Art. & Philoſ. Magiſtri dicitur,

Omnia compoſito tradit ſermone Michael:
Cui par ingenio eſt nobilitate genus.

In Carmine autem M. Joannis Benningii Amorfortii & dicti Iodoci de Weert, ut & Jordani Louff I. U. Licentiati effertur ejus eruditio. Vitæ diem extremum clauſit Anno CIↃ IↃXCVII. XVI. Cal. Novembr. Sepultus in monaſterio veteri juxta Hamburgum, ſine ullo monumento. Scripſit & edidit, De bello Colonienſi libros IV. Hiſtoriam ſui temporis, ab anno CIↃ IↃ LXVI. ad annum CIↃ IↃXCVII. Coloniæ, in octavo. Multa præterea vertit ex Hiſpanicâ & Italicâ linguâ, quæ vide apud Fr. Sueertium in *Athenis Belgicis.*

D. Chriſtianus à Beuſecom, Theologiæ Doctor, & Catecheſeos Profeſſor Lovanii, Præſes collegii Regii.

D. Everardus Hezius Theologiæ Licentiatus, collegii S. Willebrordi ibidem Regens.

D. Gualtherus de Bruyn, S.S. Theologiæ Doctor & Profeſſor in Academiâ Ultrajectinâ, ibidemque eccleſiæ Paſtor. Obiit anno CIↃ.IↃCLIII. die VII. Julii.

CAP. V.

Juriſconſulti, & Politici, qui Amisfurto natalia ſua debent.

VEnerari & eorum memoriam decet, qui Juris & Politices ſcientiâ tanquam ſidera fulſerunt, patriamque ſuam exornantes ejus gloriam non ſiverunt intermori, quos ætatis prærogativâ antecedit

D. Iohannes Vonckius, Præpoſitus eccleſiæ B. Mariæ Ultrajectinæ: mox apud Colonienſes factus Præpoſitus inſignium eccleſiarum S. Severini, & ad gradus B. Mariæ. Deinde crea-

tus

tus eſt Ordinis aurei velleris Cancellarius, & inter XII. viros Concilii Status non infimum habuit locum. Tandem poſt multas Legationes, & Cæſaris Caroli V. Regiſque Philippi II. præclarè peracta negotia, à Rege in Hiſpaniam vocatus eſt, & rerum ibidem Belgicarum Præſes creatus. Anno CIↃ IↃ LXXIX. menſe Majo, unà cum Carolo Arragonio, d'Aſſonvillio, &c. Legatus Regis Philippi II. de pace cum Unitarum Provinciarum Ordinibus egit Coloniæ Agrippinæ ſed fruſtra. Anno CIↃ IↃ LXXXIII. miſſus eſt à Rege Hiſp. Legatus ad Comitia Imperii Auguſtæ. Obiit anno CIↃ IↃ LXXXV. menſe Octobri Monſoni in Arragoniâ, quo unà cum Rege venerat. Mentionem ejus facit Lud. Guicciardinus in deſcriptione Belgicæ *ubi de Amisfurto.*

D. Albertus Sapidus (de Wÿs) patritiâ apud ſuos & opulentâ familiâ natus, Imperatorum Ferdinandi I. & Maximiliani II. Conſiliarius. Poſt XX. annorum peregrinationem & abſentiam tandem quaſi poſtliminiò patriam urbem & domum repetiit, Principis inſtar ornatus & comitatus; moxque magiſtratui & propinquis regale epulum dedit. Deinde omne patrimonium, quod amplum ei fuit, ſorori ſuæ donavit: Reverſuſque ad Imperatorem ab eo Legatus miſſus eſt Conſtantinopolim, ad Turcarum Imperatorem, ubi vitæ finem habuit anno CIↃ. IↃ. LXVIII. die XXI. Octobris. Sepultus in templo Minoritarum in oppido Perâ, è regione Conſtantinopoleos, quod etiam ad Galatas vocant.

D. Paulus Buſius, natus eſt anno CIↃ. IↃ. LXXI. Creatus eſt anno CIↃ. IↃ. LXXII. Ordinum Hollandiæ Aſſeſſor & Advocatus. Ann. 1573. Conſiliarius Status, cum Principe Auriaco III. & IV. *Auguſti* interfuit perforandis aggeribus Rheni & Moſæ ad levandam obſidionem Leydæ. Poſtquam diu exul & ab Hiſpanis exagitatus fuerat, quod inter primarios confoederatos tyrannidi Ducis Albani ſeſe oppoſuiſſet, cum adhuc eſſet Reip. Leidenſis Syndicus, nomine DD. Or-

dinum Generalium legatus eſt ad pacificationem Bredanam anno CIↃIↃLXXV. Eodem anno cum D. Aldegondiô & Maelſonio in Angliam opem Reginæ poſtulaturus. Anno CIↃIↃLXXVI. Principis Auriaci & Foederatorum nomine ad Pacificationem Gandavenſem. Eorundem nomine Anno CIↃIↃLXXVII. miſſus ad Guilielmum Arauſionenſium Principem, ut perpetuo edicto ſubſcriberet. Unioni quoque, ſeu fœderi Ultrajectino nomine Ordinum Hollandiæ & Weſtfriſiæ una cum Domino de Poelgeeſt & Reinero Cant ſubſcripſit. anni 1579. die 23. *Ianuarii*. Fuit & Curator Academiæ Lugduno Batavæ, quod munus ipſi per epiſtolam gratulatur L. Lipſius *cent. miſcell.* 1. *epiſt.* 89. Anno CIↃIↃLXXXIII. IV. *Id. Iul.* cum diu inter ſocias Belgicæ Provincias diſputatum fuiſſet de patrono ſibi eligendo concluſum tandem eſt Rempublicam Galliarum Regi in manus tradere, ejuſque abſoluto regimini credere, conditionibus tamen tam honeſtis, quam Legati poſſent paciſci. Cui ſententiæ viri aliquot inſignes adverſabantur, atque inter eos Paulus Buſius J.C. Hollandiæ Advocatus, vir magnæ experientiæ, & ab initio belli bene de patria meritus. Qui in Gallorum auxilio exiguam ſpem collocans, tum ob religionis diverſitatem, tum ob inteſtinos, quibus regnum illud infeſtabatur, tumultus, neque ſuam opinionem ab aliis probari videns munere ſuo ſeſe abdicavit, & lare privato vivere inſtituit. Ita fere Meteranus *lib.* 12. *ad Ann.* 1584. Idem Meteranus *lib.* 13. *ad Ann.* 1585. poſtquam inter Legatos foederatæ Belgicæ ad Reginam Angliæ P. Buſium nominaſſet ita pergit: *Hic P. Buſius antea Conſiliarius & Advocatus Hollandiæ munere ſuo ſe abdicaverat, cum Provinciæ decreviſſent Remp. Gallorum Regi offerre, & hactenus lare privato vixerat, donec Ultrajectini ab ipſo peterent, ut hanc Legationem ipſorum nomine obiret &c. Quod Hollandorum nonnullis diſplicuit eoque magis quod Ultrajectini non niſi ultimo Legationis puncto ex-*

pro-

promere vellent, quem Provinciæ ſuæ nomine in Angliam mitterent. Idem Meteranus præterea mentionem facit captivitatis P. Buſii, quæ ipſi immerito accidit ab hominibus factionis Leiceſtrianæ anno 1587. Cujus & honorificam mentionem faciunt literæ DD. Ordinum Generalium ad Comitem Leiceſtriæ in Angliam miſſæ die 4. *Febr.* 1587. Quas vide apud eundem Meteranum *lib.* 14. *edit. Hagiens. fol.* 269. De iſta etiam apprehenſione, quam propter defenſionem patriæ Buſius noſter paſſus eſt legatur Ever. Reidanus *rerum Belgicarum lib.* VII. ejuſque interpres Latinus juvenis doctiſſimus, mihique in Academia Leidenſi quondam familiaris Dionyſius Voſſius. Ex quorum narratione apparet, quam ſiniſtre & malis artibus egerit hac in re Leiceſtrius. Conſiliarius etiam Status fuit Unitarum Provinciarum Anno 1586. Quum deinde magna in Rempubl. incidiſſet mutatio, & ſponte ſe dignitate ſua abdicaſſet Ann. CIↃ IↃ LXXXV. Ultrajectum evocatus Curiæ Provincialis Conſiliarius deſignatus eſt. Poſtea a Rege Daniæ, multiſque aliis Principibus magnis ſtipendiis invitatus patriam deſerere noluit, & Chomarcha Rhenolandiæ factus in Dominio ſuo Capelle diœceſeos Ultrajectinæ obiit Ann. CIↃ IↃ XCIV. die XIII Aprilis. Multa de eo paſſim occurrunt in [f] annalibus Belgicis.

[g] *D. Joannes ab Oldenbarnevelt*, Eques, Dominus in Stoutenburgh, Tempel, Rodenriis, Berckel, &c. Ex nobili apud Gelros proſapiâ oriundus, & per matrem Delianam de Weede familiam de Amersfoort & de Stoutenburch (de qua ſuprà cap. 1.) ſanguine contingens. In primis tumultibus Belgicis propriis ſumptibus eques militavit Guilielmo Auriaco, & adhuc tempore obſidionis Harlemenſis anno CIↃ IↃ LXXIII. Poſtea fuit Syndicus Reip. Roterdamenſis. Denique anno CIↃ IↃ LXXXVI. in Martio, in ſummo Patronatu DD. Ordd. Hollandiæ & Weſtfriſiæ Paulo Buſio ſucceſſit, ſingularique prudentiâ turbas in Rep. ortas compeſcuit. Quinque Legatio-

f Infra etiam in notis ad Anonymum ex Chronico Agathenſi ad Ann. 1573. & 1582. *Matth.*

g H. Grotius *lib.* V. *Annal. Belg. Perpetua eſt dignitas Advocati Hollandiæ. &c. Hoc munus à P. Buſio ab initiis belli cum laude adminiſtratum excipit mox J. Oldenbarneveldius, auxitque virtutibus propriis, quorum inſigne documentum dedit adverſus Liceſtrii minas arteſque, ut fidus conſilii, ita animi invictus.* Idem *hiſtoriar. Belg. lib.* VII. *J. Oldenbarneveldius Ordinum Hollandiæ princeps Aſſeſſor, vir patriæ Reip. ſcientiſſimus, ac proin-*

proinde eâ auctoritate, quantam quis ſummam ope ingenii atque induſtriæ in libero populo conſequi poſſit. Verhoeven.

nibus ad Reges Statui Belgico confoederatos functus eſt, præterquam quod ad alios Principes & Reſp. miſſus. Anno 1608. & 1609. a parte D. D. Ordd. cum Deputatis Hiſpanorum de induciis egit. Fuit & ſigilli & Archivorum cuſtos, &c. Vixit uſque ad annum CIↃ IↃC. XIX. diem XIII. Maji, ætatis LXXIII. In Apologiâ ſuâ, quam paullò ante mortem edidit, ſic inter alia ad id quod ipſi peregrinitas objiceretur: *Ick ben gebooren tot Amersfoort, daer mijn prædeceſſor in officio Paulus Buſius oock gebooren was.* In quâ & plura de ipſius vita leguntur.

D. Elias ab Oldenbarnevelt Eques, Syndicus Reipublicæ Roterodamenſis, in quo munere fratri ſucceſſit anno CIↃ. IↃ LXXXVI. Deinde Ruwardus, ideſt, Præfectus Territorii Putteni creatus, diem ſuum obiit Anno. . . . . Fuit etiam legatus Ordd. nomine in Angliam ad Regem Iacobum I. anno CIↃ IↃC. X. a quo equeſtri dignitate cum aliis Legatis donatus eſt.

D. Thomas Zoſius, J. C. primum in Curiâ Provinciali Ultrajectinâ Conſiliarius; deinde rebus inibi turbatis in Academiâ Lugduno-Batavâ Legum Profeſſor, & Rector Magnificus fuit. Unde Herbipolim in Franconatibus ab Epiſcopo & Principe loci evocatus eſt, ubi leges quoque docuit & vitæ finem habuit, anno. . . . . . Doctiſſimos Commentarios ſcripſit in Codicem, qui in amicorum manibus verſantur. Uxorem habuit filiam D. Elberti Leonini, Ducatus Gelriæ Cancellarii, unde ipſi ſuperſtes fuit filius,

D. Elbertus Zoſius, I. C. & in eâdem Curiâ Trajectinâ Conſiliarius. Obiit anno. . . . .

D. Johannes Ridderius, I. U. D. & in celeberrimâ Duacenſi Academiâ Juris prudentiæ Ordinarius Profeſſor.

D. Simon Boſchius, Celſiſſ. principi Alexandro Parmæ & Placentiæ Duci à ſecretis, &c. & poſtea exercitus Regis Hiſpaniarum in Belgio ſupremus Iudex ſeu ut vulgo vocant.

Au-

Auditor generalis. In quo munere ipſi ſucceſſit Petrus van Boſſche.

D. Levinus Botterus, I.V.D. patrio ſenatui annis XXXIII. à ſecretis fuit, ordinarius Cenſor (ſeu, ut vocant, Reviſor) in Curiâ ſupremâ Ultrajecti ſedit, & in Illuſtri ſcholâ Amisfurtenſi publicè leges profeſſus eſt. Obiit anno CIↃ. IↃC. XII. III. Non. Martii. ætat. anno LXVI. Sepultus in æde S. Georgii, cum hoc epitaphio.

Occubat hoc tumulo Botteri corpus inane,
Orbe tamen vivit nomine, mente polo.
Ter denis triniſque annis cum laude Senatum
Conſiliis patriæ dum juvat ipſe pater.
Summa hunc cauſarum Cenſorum Curia vidit,
Aſtrææ titulo qui bene clarus erat.
Cum bis ter denos & ſex tranſegerat annos,
Heu! ſubitò, flendus civibus, interiit.
I homo, bulla levis, i pulvis, & erige criſtas:
Ingenium, tituli, ſtemmata, opeſque nihil.
Ex ſpinis roſa.

D. Otto Egmondanus, V. N. & variis ſcientiis imbutus prius Reip. Amisfurtenſis Conſul, deinde Satrapa Zallandiæ, & Tranſiſelaniæ primas: De quo vide *hiſt. Belg. ad annum* CIↃ. IↃ. LXXXVII. & CIↃ. IↃ. XCIV. Michaëli ab Iſſelt vocatur vir & virtutibus & ſanguine nobiliſſimus, & circa Annum 1580. à Rege Hiſp. Zallandiæ Satrapa conſtitutus in locum N. de Ripperda.

D. Guilielmus Vonckius, Joannis Vonckii (de quo ſuprà) ex fratre nepos, J. C. tus & Legatus Regis Hiſpaniarum ad Regem Daniæ & Comitem Friſiæ orientalis. Vide de eo Annales Ev. Reidani, *lib.* XIII. & XV.

D. Joannes Benningius, humanarum artium Magiſter, ut ſeſe vocat in carmine, quod ſcripſit in laudem hiſtoriæ Mich. ab Iſſelt, de bello Colonienſi, Juris utriuſque laureâ de-

decoratus eſt in Academiâ Lovanienſi, anno CIↃ. IↃ. XCIV. Idibus Februarii: In quâ etiam juris Profeſſor per aliquot annos fuit. Poſtea ſupremi Conſilii Mechlinienſis Conſiliarius & Aſſeſſor creatus fuit. Denique à Rege Hiſpaniarum Philippo III. & Archiducibus Alberto & Iſabellâ, deſignatus eſt ſupremæ Curiæ Lutſenburgicæ Præſes, poſt D. Joannem Bertelium Abbatem Epternacenſem. Scripſit Hiſtoriam Luxemburgenſem.

D. Jacobus Benningius, jam dicti Joannis frater, J. V. Doctor, & Juris Anteceſſor in Academiâ Duacenſi, obiit anno CIↃ. IↃ C.XI.

D. Cornelius à Deuverden, J. V. Licentiatus, primum Reipubl. Ultrajectinæ Scabinus fuit; Deinde præturam in patriâ annis XXXII. geſſit. Vixit annos LXVIII. Obiit anno CIↃ IↃ C.XI. die XX. Septembris.

D. Henricus a Zÿl, poſtea Præſes,
D. Joannes de Wÿs,
D. Otto Schraſſert, obiit anno 1628.
} Juriſconſulti eximii, & in ſupremâ Ultrajectenſium Curiâ Senatores Ordinarii.

D. Cornelius Vermatius,
D. Franciſcus Bottius,
D. Joannes Botterus.
} Viri doctiſſimi, & Reip. Ultrajectinæ Conſules.

D. Jacobus à Weſtrenen,
D. Joannes à Weſtrenen,
D. Henricus Botterus,
D. Stephanus Heſſels van Zÿl, & alii.
} Viri conſultiſſimi, & diſertiſſimi, in ſummâ Curiâ Trajectenſi cauſarum Patroni.

D. Johannes à Dashorſt,
D. Jacobus Zoſius,
D. Everardus Staverdenus,
} Advocati in Curiâ Gelrienſi.

[h] *D. Jacobus à Santvoort*, J. V. D. & primarius Juris Canonici

h Nota uno eodemque tempore tres Profeſſores Amisfurto oriundos Lovanii fuiſſe. *Verhoeven*.

nonici in Academiâ Lovanienſi Profeſſor, ut & Præſes Collegii Juridici, quod Ivonis vocatur.

D. Henricus Zoeſius, jactis in patriâ primæ literaturæ fundamentis, Lovanium ad majorem ingenii cultum capeſſendum ablegatus, Philoſophiam Ariſtotelicam in Gymnaſio Falconis didicit, ibidemque Rhetoricam, & Græcam linguam docuit. Interim juris utriuſque ſtudio non ignavam dans operam Decanus Baccalaureorum creatus eſt anno CIↃ. IↃ. XCVII. Hinc ſtudiorum itineriſque comes datus V. N. Chriſtophoro van Etten Cauwenburgio in Hiſpanias profectus, Salamanticæ aliquantiſper ſubſtitit, Hiſpanis, quorum ad eum frequens erat concurſus, mirantibus in juvene Belgâ reconditam juris ſcientiam, & vel ab hoc uno Academiam Lovanienſem deprædicantibus. Lovanium reverſus, anno CIↃ. IↃC. III. Licentiæ titulo inſignitur ac triennio poſt, id eſt, anno CIↃ. IↃC. VI. prid. Id. Aprileis Græcæ Linguæ Profeſſor publicus in Collegio Trilingui conſtituitur; Verum ſeſquianno tantum in eo munere verſatus, ad Profeſſionem Inſtitutionum Juris ab Alberto Archiduce adſumptus, J. V. Doctor anno CIↃ. IↃC. XVI. *Cal. Octobr.* creatus eſt. Anno CIↃ. IↃC. XIX. Viro Cl. Petro Gudelino in Profeſſione Pandectarum ſucceſſit, quas toto octennio ſummâ aſſiduitate prælêgit. Uxorem duxerat Barbaram de Ayala, Balthaſaris J.C. & Regii apud Mechlinienſes Conſiliarii filiam. Obiit Rector tunc Academiæ Magnificus, anno CIↃ. IↃC. XXVII. XIV. *Cal. Martii.* Monumentum ei in templo D. Petri ad aram B. Virginis Mariæ poſuit Agnes filia ejus unica, nupta V. Cl. Joanni Snyders, J. C. & Reip. Antverp. Senatori. Eſt autem tale:

D. O. M. S.

Monumentum Henrici Zoes Amorsfortii, & Barbaræ de Ayala conjugum. Ille cum eſſet I. V. Doctor & Profeſſor, a pietate & à doctrinâ, & quà privatim quà publicè

à docendi aſſiduitate celeberrimus, anno erectæ Academiæ ducenteſimo, in medio Jubilæi gaudio, publico luctu, Magiſtratum temporalem cum æterno mutaturus, præmiſſam in cœlos conjugem ſubſecutus eſt, Anno CIↃ IↃ CXXXVII. *die* XVI. *Februar.*

Parentibus optimis filia mœſta P. C.

Scripſit prælectiones Feudales, ſeu Juris Feudalis Analyticam expoſitionem, quæ prodiit Lovanii typis J. Zegeri, 1641. Commentarium, ſeu prælectiones ad epiſtolas decretales Gregorii IX. P. M. ſive in univerſum jus Canonicum. Commentarios ad Inſtitutiones Imperiales, Breviarium Jurisprudentiæ Juſtinianeæ, ſive prælectiones paratitlares ad Codicem.

CAP. VI.

Medici, Philoſophi, Litteratores, & Poëtæ Amisfurtenſes.

A Medicis quoque non exiguam laudem urbs noſtra accepit: Floruerunt enim, qui aut veteribus pares erant, aut certè non cederent. Quales fuerunt

D. Stephanus Laurenbergius, Medicus Imp. Ferdinandi I. (à quo nobilitatus eſt cum totâ proſapiâ) & Protophyſicus Caroli Archiducis Auſtriæ. Obiit Gretiæ in Stiriâ anno CIↃ IↃ LXX. Martii IX. die. Hic a Dn. Simone Schardio I. C. in opere hiſtorico *rerum Germanicarum to.* 3. in Catalogo eorum qui Francofurti ad Mœnum inaugurationi Roman. Regis Maximiliani II. interfuere Anno 1562. inter Cæſareæ Majeſtatis medicos ſecundus recenſetur.

[i] *D. Godefridus Stegius (Verſteegh)* Homo poëſeos non ignarus, primò ordinarius Reip. Noviomagenſis Medicus fuit: poſtea domus Auſtriacæ ſub eodem Ferdinando I. ſummus

i De Godefrido Stegio videnda hiſtoria Mich. ab Iſſelt, in obſidione Amisfurti, anno 1579. *Verhoeven.*

mus Medicus. Item ſub Maximiliano II. Eandem deinde functionem obtinuit apud Rudolphum II. Imp. à quo etiam Cubicularii, & Comitis Palatini titulo decoratus fuit. Extant libri ejus de Arte medicâ, ſive medicinæ Theoreticæ libri IX. & Practicæ lib. XIV. Deſcriptio fontis medicati Kiſſingenſis.

Tale legitur diſtichon in ejus effigiem libris de Arte medicâ præfixam:

Mens depicta libris, vultus reſplendet in ære;
Quod mortale fuit mens vetat alta mori.

Symbolum ejus: *Virtus nobilitat.*

D. Antonius Amersfordanus, Medicus circa annum CIↃ. IↃ. clariſſimus, ad quem Petrus Montanus (quem ſuprà *cap.* 3. diximus Rectorem ſcholæ Amiſfurtenſis egiſſe) unam ex elegantiſſimis ſatyris ſcripſit, cui titulus eſt, *De bonis Medicis*; ubi eum proponit tanquam exemplar verè boni Medici.

D. Johannes ab Yſſelt (pater *Michaelis*, de quo *cap.* IV.) primò Reip. patriæ Medicus, deinde Doccomi in Friſiâ, ubi etiam obiit anno . . . . .

D. Gualtherus Veenemannus, Medicus Epiſcopi & civitatis Tornacenſis.

D. Henricus Botterus, Medicus Epiſcopi & urbis Colonienſis, deinde Ducis Juliaci, Cliviæ &c. ut & poſtea Lantgravii Haſſiæ, Profeſſor in Academiâ Marpurgenſi. Rediit tandem ad ſuos, ibidemque obiit, anno . . . . . Scripſit epiſtolam de *Expurgatione Empyematis*, quæ unà cum Greg. Horſtii *obſervationum Medic. libris* IV. impreſſa eſt Ulmæ, apud Sauritum, anno 1621.

D. Rudolphus Tollius, Chymicus nobiliſſimus, & Palatini Sandomirienſis in Poloniâ Medicus ordinarius.

D. Everardus Schaeckius } Patriæ urbis
D. Paulus Andreæ } Medici.

D. Joannes Saeluyt den Enge, Reip. Ultrajectinæ, ac deinde Amſtelodamenſis Medicus.

D. Georgius Duſſelenus } Dordrechtanæ
D. Franciſcus Johannis } Reip. Medici.

D. Everardus Meereveltius, Lib. Art. Magiſter, & in Illuſtri Gymnaſio Bremenſi Phyſices Profeſſor.

D. Arnoldus vander Hel, J. V. Doctor, & Lib. Art. Magiſter, Ordinarius Philoſophiæ Profeſſor in inclytâ Friſiorum Franequeranâ Academiâ.

D. Joannes Corn. Geſſelius, Lib. Art. Magiſter, Rector ſcholæ Amisfurtenſis, ibidemque in illuſtri Gymnaſio Hiſtoriarum Profeſſor. Pet. Cunæus in orationibus eum vocat, ſpectatiſſimum ſcholæ publicæ Magiſtrum. Scripſit *Erotemata Dialectices*, *Colloquia puerilia Latino-belgica*, aliaque in uſum diſcipulorum. Poſtquam verò quinquaginta ferè annos Gymnaſium Amisfurtenſe rexiſſet, tandem Spartam deſerere coactus fuit, anno CIↃ. IↃC. XIX. non quod eo munere indignus, aut docendi & moderandi neſcius eſſet, ſed quod Canonibus Synodi Dordracenæ ſubſcribere recuſaret, quibus decretum erat nullos niſi Reformatæ religioni addictos ſcholaſticis muneribus fungi poſſe. Deflerunt obitum ejus multi. Unde & mihi communis dolor expreſſit Oden quam addam hic.

IN OBITUM

Clariſſimi, ac Doctiſſimi ſenis

D. JOANNIS CORNELII GESSELII,

Lib. Art. Mag. & Gymnaſii Amisfurtenſis quondam moderatoris vigilantiſſimi.

Eheu ſiccine GESSELI
Vir prudens, moreris? Templaque cælitum

Ad-

Adſcendens, querulo tuam
Luctu imples patriam? Siccine gloriæ
Et vitæ ſatur, omnia
Humana e ſuperis deſpicis arcibus?
Te conjunx pia WITTIA
Exſtinctum queritur, nomen identidem
Lugenti ingeminans ſono:
Te poſcit ſoboles, atque nepotuli
Stillanti imbre lavant rogum.
Quid mirum? Reſonant ætheræ Jovis
Sedes planctibus, & Deum
Mæſtis deficiunt turba doloribus:
Pallas, Caſtalides, Deæ,
Pitho blandiloqua, & Pieridum pater
Lauro ſplendidus, & lyrâ.
Et nos Gymnaſii membra Amifurtii
(Qui quondam ingenuis, tuo
Sub ductu, ſtudiis rite vacavimus)
Verſus innumeros pio
Fundemus tumulo; Sed nihil eſt opus:
Nam quo carmina lugubrem
Mittant triſtitiam, quò gemitus ſuos?
Plena hic omnia cernimus
Luctu, terra gemit, pulchraque ſydera.

Theodorus Verhoeven.
Ætat. XVI. Anno 1627.

Obiit admodum ſenex, anno CIↃ. IↃ. XXVII. relictis natis, natorumque natis doctiſſimis. Inter quos filiorum natu maximus.

D. Cornelius Geſſelius Med. Doctor; feliciter & fideliter Praxin Medicam per aliquot annos Ultrajecti exercuit;

Cui anno . . . . defuncto ſucceſſit frater

D. Timannus Geſſelius, Med. Doctor, qui antea ſub Patre Conrector ſcholæ Amisfurtenſis, eidemque cum ipſo cenſuræ obnoxius Reip. Neomagenſis Poliatros fuerat. Edidit nuperrime hiſtoriam ſacram & eccleſiaſticam.

D. Cornelius Brinckenus, ſcholæ Wynoxbergicæ in Flandriâ Rector, ævo ſuo celeberrimus.

D. Petrus Regius (*de Koninck*) Gymnaſiarcha in Ducali oppido Cliviorum.

D. Egbertus Staverdenus, Lib. Art. Magiſter, per tempus aliquod in Illuſtri Scholâ Amisfurtenſi Philoſophiam prælegit; Deinde ordinem D. Franciſci ingreſſus, eorum quos Capucinos vocant, Coloniæ Agrippinæ Doctoratus gradum in Theologiâ conſecutus eſt, ac deinde Guardianus in Conventu ſui Ordinis factus Duſſeldorpii, ibidem obiit.

D. Albertus Chimarrhæus
D. Arnoldus Wenchemius
D. Richardus Hezius
D. Reinardus Hallerus
D. Petrus Hugo
} Homines diſertiſſimi, omnium linguarum atque artium genere imbuti: neque dubito quin fuerint Eccleſiaſtici in Papatu ordinis.

Quantum ad Poëtas, trigam hic tantummodo addere placuit, eorum ſcilicet, quorum ſcripta mihi videre hactenus contigit.

D. Cornelius Voſſius, ſeu (ut Germani ſcribunt) Fuchſius, Lib. Art. Magiſter, & in Academiâ Viennenſi in Auſtriâ Poëtices olim Profeſſor. Scripſit inter alia Heroico carmine Inaugurationem Caroli V. Cæſaris impreſſam Viennæ 1620.

D. Jacobus Hezius, in artibus & ſcientiis liberalibus, tribus inſuper linguis verſatiſſimus; atque inter Poëtas Comicos non infimus fuit; Cujus ſuaviſſimos verſus non ſine aliquâ voluptate quondam apud hæredes vidi ac lêgi.

D. Jacobus Vluggius, cujus exſtant Paraphraſes Hymnorum veteris & Novi Teſtamenti, elegantiſſimo ſane carmi-

mine, & libris duobus comprehenſæ, quas dedicavit Nobiliſſimo viro Jano Douzæ Nordovici Domino, Gloriæ & Mecenati eruditorum, dum fata ſinebant. Impreſſæ ſunt Franequeræ, typis Ægidii Radæi, anno 1600.

[k] Præter hos, quos jam nominatim recenſui, viros inſignes, plurimi inſuper tum obierunt, tum adhuc inter vivos agunt, viri atque juvenes doctiſſimi; quorum omnium nomina in Mnemoſynes fano conſecratos eſſe cuncti juxta mecum fateri coguntur. Sed ut ſtylum ab aſſentationis ſuſpicione revocem, in præſentiâ tacebo eximios hodieque ſuperſtites viros, qui proavorum famam ſuo nomine ſuſtinent, eorumque celebritati ſuam adjungunt, qui, ut Horatii verbis utar, *Sublimi feriunt ſydera vertice*, & nunquam toti morientur, ſed poſt fata quoque ſua vivent.

k Poteſt & addi, ut fiat quadriga, Noh. juvenis Arnoldus Wynbergius. *Verhoeven.*

Inter viros autem laude dignos, qui huic urbi ſua natalia debent, jure meritò cenſendus eſt Vir ſtrenuiſſimus *Petrus Both*, Thalaſſiarcha famoſiſſimus, qui Anno CIↃ. IↃC. die XXI. Octobris, auſpiciis Societatis, egregiâ claſſe inſtructus ad Indos Orientales navigavit. Vide Meteranum in *hiſt. Belg. lib.* XII. De ſecundâ ejus expeditione, ejuſdem Meterani verba adducam ex libro XXXI. [l] *In de vereenigde Nederlanden hebben de Bewindthebbers van de Ooſtindiſche Compaignie negen ſchepen derwaerts geſonden, onder den Admirael Mr. Peter Both van Amersfoort, met veele ſoldaten, om eenige jaeren daer te blijven, met vrouwen en kinderen. Zij voeren uyt den 30. Januarii, anno 1610. en was P. Both gedeſigneert tot Gouverneur Generael in Ooſt-Indien, &c.*

l Etiam celebris ejus frater Joannes Both centurio D D. Ordinum Fœderati Belgii, cujus in obſidione Oſtendæ mentio ſit tanquam ſtrenui & in bello perítiſſimi Ducis.

Vir hic qui non ſine elogio nominandus primus in Indiâ Orientali nomine D D. Ordinum Fæderati Belgii & Sociæ Navigationis inſtituit Collegium Politicum, conſtans ex aliquot Senatoribus, ad quos & regimen, & juſtitia, & negotiatio ſpectaret. In reditu autem naufragio periit prope inſulam

Mau-

Mauritium, anno CIↃ. IↃC. XVI. Neque minori laude dignus, ſed inter celebres marinæ militiæ duces numerandus eſt *Arnoldus Jacobides*, vulgò *Arent Jacobſen van Amersfoort*, qui à primis pueritiæ annis per omnia ferè miniſteria nautica, perque multa pericula difficillima præcipuè anno 1626. varie tractus & exercitus fuit, donec tandem à Curatoribus Societatis Indiæ ad Occidentem, Gubernator generalis Guineæ, & littoris Africani deſignatus fuit, ubi obiit anno 1647.

Inter celebres quoque Belgii pictores recenſetur *Lambertus van Oort* Amersfordianus, pictor & Architectus eximius, qui collegio pictorum Antverpienſium acceſſit anno 1547. Cum elogio etiam meminit L. Guicciardinus in deſcriptione Antverpiæ. Carolus Vermander in vitis pictorum Belgarum mentionem etiam facit cujuſdam *Everhardi Amersfordiani*, cui inter præcipuos celeberrimi pictoris Franciſci Florentii diſcipulos locum dat.

Verum ohe jam ſatis eſt. Certe ex tota regione aliqua aut ex multis Provinciis tot homines virtute & doctrina illuſtres colligere haud ſane magni videretur negotii. Ex una vero civitate, eaque non admodum ampla tanquam ex uberrimo fonte tot viros depromere, qui Reip. adminiſtrandæ ſcientia &c. qui literis & eloquentia claruerunt, hodieque florent, admirandum quiddam eſt & immortali laude digniſſimum.

CAP. VII.

Partitio, & regimen urbis.

Quantum ad partitionem urbis noſtræ pertinet, malim illud indicare verbis Lamb. Hortenſii, qui ſic de eâ *ſeceſſionum Ultrajectinarum, lib.* 11. *Dividitur hæc civitas in tres regiones: In Longam viam, curvam, & brevem. Ad bellum Principi auxilia miſſuri, ſortitum è patrio mo-*

more conveniunt, quæ in armis eſſe debeat; ut unâ in hoſtem miſſâ, reliquæ duæ civitati præſidio maneant. Si quis autem militiam horreat, ita ab onere abſolvitur, ut ſuffecto in locum ſolvat ſtipendium. Huc uſque Hortenſius. Hodie verò (nî fallor) tres iſtæ partes vernaculo nomine appellantur, *De Camp, Bloemendael, en de Rooden Toorn.* Quæ vocabula videntur remanſiſſe ex veteri urbe, & nomen habuiſſe à tribus portis, quarum duæ ſuperſunt, *de Camp-binnen-poort*, & alia, quæ *de Bloemendaelſche-binnen-poort* dicitur.

Inter illos, ad quos regimen urbis Politicum attinet, ſumma rerum eſt penes Prætorem; Quo munere, cum hæc commentari aggreſſus ſum, fungebatur vir Nobiliſſimus *D. Walravius ab Arckel.* Hic ab Ordinibus Provinciæ ſingulis urbibus imponitur; ejuſque vicem Proprætor aliquando ſupplet. Secunda dignitas Conſulibus, ſive Burgimagiſtris, cedit, qui duo ſunt, quorum hic domi, quodcunque curandum eſt, officioſiſſimè exequitur, ille, quæ foris tractanda, procurat. Horum alter quotidie comparet in conventu Delegatorum, ſeu (ut vocant) Deputatorum Provinciæ Trajectinæ; Ad Comitia verò publica uterque mittitur. Horum nomina tranſire ſilentio, antiquæ fidei, prudentiæ, eruditionis, morumque integritas non patitur. Hoc igitur anno CIↃ IↃC XXVIII. Conſules erant, *Petrus Gojerus*, vir πολιτικώτατος, & *Guilielmus Dammius. Juriſconſultus.* Tertium locum obtinent duodecim litibus audiendis deſtinati Judices, quos vulgari vocabulo per totum fermè Belgium Scabinos appellamus. Proximæ dignitatis ſunt totidem Senatores, quibus omnibus ſimul politicæ res curæ ſunt. Juſtitiæ verò adminiſtratio pertinet ad duos Burgimagiſtros, & duodecim Scabinos, quum à Prætore ad jus dicundum rogantur. Magiſtratus verò tam Conſules, quam Scabini & Senatores, quotannis ipſis Calendis Januariis (more Romanorum) munere ſuo defunguntur; Aliique à Principe, vel

Anagramma. PETRUS DE GOIIER. IS REGET PROVIDE.

Præfecto Provinciæ, ex eorum numero, qui à Senatu nominati ſunt, ſurrogantur. Quibus ab eodem Principe, vel Præfecto, vel etiam Ordinibus, aut Curiâ Provinciali adjungi ſolet Secretarius, qui Magiſtratibus in cauſis politicis, & civilibus, criminalibuſque adſiſtit; In quo munere ſeſe vigilantem hodie præbet *D. Joannes Hamel J. C.* Singulis autem diebus Lunæ ante meridiem convenit integer Magiſtratus in Curiâ, agitque de rebus Politicis, & regimine oppidi; Senatoribus verò diſcedentibus, Conſules & Scabini unà cum Prætore de civilibus cauſis agnoſcunt. Dies Mercurii potiſſimum juridicialis eſt, quo lites coram Prætore, Conſulibus, & Scabinis, à Procuratoribus diſputantur: Et Saturni dies, quo cauſſæ jam ſatis ventilatæ definiuntur. Ab hoc autem Tribunali ad Curiam Provincialem Trajectinam provocatio datur, exceptis rebus criminalibus. Eſt & in urbe Quæſtor publicus, vulgò *Camelaer*, qui pecuniarum publicarum, impoſitionum, vectigalium, publicorum item operum curam gerit. Prætereo, brevitatis gratiâ, ſcribas, Patronos, cauſidicos, denique apparitores, & id genus alios, quorum non pœnitendus eſt numerus.

Rheni etiam, Bunſchotæ. Vid. *lib. de jur. glad. cap.* II. *p.* 132. Matth.

Circa annum CIↃ CCC. LXX. Ordines Provinciæ Trajectinæ hoc modo ſoliti erant convocari I. Quinque eccleſiarum Canonici. II. Equeſtris ordo. III. Magiſtratus urbium Ultrajecti & Amisfurti. Vetus auctor, qui ſcripſit, *Faſciculum temporum*, ad an. 1423. ait, poſt obitum Epiſcopi Frederici de Blanckenheim, Ordinem equeſtrem Tranſiſalaniæ, & ſex diœceſcos metropoles, Trajectum, Daventriam, Campos, Zwollam, Amisfurtum, & Groningam, unanimes Rud. Diepholtium commendaſſe eccleſiæ, & rogaſſe ut eum eligeret. Lambertus autem Hortenſius *lib.* IV. *Rer. Ultraject.* ait, *In veteri more fuiſſe, quod in rebus magni momenti Legati Ultrajectini & Amisfurtenſes in Comitiis publicis primum obtinerent locum*, &c.

Le-

Leges & ſtatuta urbis vernaculo idiomate impreſſa ſunt Ultrajecti, apud Joannem Henrici, propè turrim Dominicam, anno CIↃ. IↃ. LIV. ut quilibet civis in ſuis laribus, quid faciendum, quid fugiendum ſit poſſit legere. Jam nuper autem anno 1643. aucta & renovata prodierunt de novo ex officinâ *Amelii Ioannis van Paddenburch.*

CAP. VIII.

De veteri jure, & Privilegiis.

Antequam de his agamus, præmittendum duxi illud, quod Pet. Bertius in *Comment. rerum German. lib. 2. cap. 3.* habet, ubi in Catalogum Liberarum, Imperialium, & Provincialium civitatum refert quoque Amersfordiam: *eumque Catalogum ſe habere dicit ex matriculâ S. Imperii, deſumptâ ex Tabulis publicis, quas Fridericus* III. *Imperator in Comitiis Ratisbonenſibus anno* CIↃ. CCCC. LXXI. *conſcribi, & in acta Imperii referri juſſit.* Quodque magis miror, idem Bertius, eodem libro & capite; ubi agit de Conventu Ordinum S. imperii, ſic inter alia loquitur: *In matriculis Maximiliano I. imperante conſcriptis, taxati & cenſiti leguntur ſequentes epiſcopi, de quorum mihi diœceſibus, & ſuffraganeatibus nihil conſtat. Epiſcopus Amersfordenſis &c.* Sed nos in medium relinquentes hæc, veteres noſtræ urbis prærogativas in duas diſtribuemus claſſes; quarum una erit illorum privilegiorum, quæ majores noſtri ab Epiſcopis ſuis, tanquam propriis Principibus, acceperunt: Altera continebit eorum catalogum, quæ ab extraneis Proceribus Reip. Amisfurtenſi conceſſa ſunt.

[n] Anno Chriſti CIↃ. C. XXX. Amfortum obtinuit baſſam juris-

n Unde hæc habeat non ſcio. Biennio poſt, ſcio, mentio fit Henrici de Amersfoert Sculteti Amorfortii, cui terram de Hoevelaken ſub certa annua penſione Antiſtes Andreas dedit Ann. 1132. Diploma infra habes integrum ad Auctorem incertum. Sed fiat, fuerit Scultetus, & Scultetus Amisfurti, an ſtatim jam ſequitur, ergo & Amisfurto tum media juriſdictio ſeu baſſa, ut vocat Auctor? Quid ſi juriſdictio ei ut Prætori ſeu Sculteto ſuorum agnatorum Dominorum de Amersfoert? Quid ſi infima, non baſſa, ut pagis vulgo eſt in diœceſi? Nam quod ad Amisfurtum nondum adhuc ſatis conſtat an Amisfurtum tum urbs. Datum demum urbis jus Ann. 1259. Addam etiam non ſequi Scul-

Scultetus tum Amisfurti, ergo primus Scultetus. Quid ſi ante eum plures? Juriſdictio ergo, de qua Auctor, Amisfurto non tum demum, ſed diu etiam ante. *Matthæus.*

o Scribendum M.cc. LIX. Diploma eſt infra ad Auctor. incert. *Matthæus.*

p Hic error eſt in calculo vel in nomine epiſcopi. Vid. hic Conſ. Oudersium, & Chronologiam epiſcoporum Trajectinorum, eorumque Catalogum *Verhoeven.* Certum quod error hic. Guido diu jam defunctus. Ioannes van Dieſt eſt, qui nundinas conceſſit.

riſdictionem, cum terrâ dictâ *Hovelaken*, ſive *Hoeflaken*, o Anno verò CIↃ. CC. LVII. ipſâ die S. Odulphi Henricus de Vianden Epiſcopus Trajectenſis XXXVIII. Amersfortenſibus conceſſit Jus municipale, quod vernaculè *Stadts gerechticheyt* vocatur. Poſtea anno CIↃ. CC.XCVIII. Guilielmus XLI. Epiſcopus conſtituit, ut huic oppido idem jus eſſet, quod Ultrajecto. Non multò pòſt, anno ſcilicet CIↃ.CCC. XXVII. multa inſignia privilegia urbi donata ſunt, ab Joanne Dieſtenſi Epiſcopo XLV. Ut & anno CIↃ.CCC.XXXI. duæ celeberrimæ nundinæ per p Guidonem Hannonium XLII. epiſcopum. Dictus quoque Joannes Epiſcopus duas dedit nundinas, & ſalvum conductum omnibus mercatoribus, quæque aliæ ſunt nundinarum immunitates (idque ex conſilio D. Arnoldi de Yſſelſteyn Præfecti tum temporis diœceſeos Trajectinæ.) q anno CIↃ. CCC. XXXIII. die Lunæ poſt Dominicam Palmarum. Privilegia quoque urbis ſæpenumero confirmata fuerunt ab Epiſcopis: ut anno CIↃ.CCC. LXVI. feriâ tertiâ poſt Luciam ab Joanne Varnenburgio XLVIII. epiſcopo. Anno CIↃ. CCCC.V. à Frederico de Blanckenheym LI. Præſule, qui civibus urbis noſtræ immunitatem quoque vectigalium donavit: Cujus literæ datæ anno CIↃ. CCC. XCIX. Novembris XXI. die videntur in Actis publicis Reip. Amersfortenſis. Munivit etiam dicta privilegia Rudolphus Diepholtius LIII. Epiſcopus, anno CIↃ. CCCC. XXXIII. Denique, nomine Caroli V. Imperatoris, Hollandiæ, Zeelandiæque Comitis, ac Domini Ultrajectenſis provinciæ, Comes Hoochſtratanus anno CIↃ. IↃ. XXVIII. IV. die Novembris, priſtina Amisfurtenſium jura confirmavit: Quo tempore Præturam gerebat D. *Segerus de Wilt*, Conſules erant *Jacobus à Dolre* & *Johannes Zôſius* J. C. Quæ plenius narrat Lambertus Hortenſius *Rerum Ultrajectinarum lib.* VII. *in fine.*

Diploma jam primus edidi *lib. de jur. glad. cap.* 36. *n.* 1. Matth.

A mul-

q Rurſum hic duplex error. Arnoldus non diœceſeos ſed Amisfurti Præfectus, ſeu Prætor aut *Ambachtsman*, ut Antiſtes eum vocat. Et deinde nundinæ non datæ Ann. 1338. ſed ut dixi Ann. 1331. *Matth.*

A multis præterea aliis Principibus, tam remotis, quam finitimis, plurima privilegia conſecuti ſunt Amisfurtenſes. Anno. CIↃ. CCC. LXXXVIII. Auguſti I. die, Albertus Comes Palatinus Rheni, Comitatuum Hollandiæ, Zeelandiæ, &c. Protector, in ſuis ditionibus multas immunitates conceſſit Amersfortenſibus. Ut itidem Ioannes Palatinus, Hanno-niæ, Hollandiæ, Zeelandiæque Comes, vectigalium immunitatem per Hollandiam & Zeelandiam indulſit: Quas prærogativas anno CIↃ. CCC. XCVIII. V. die Julii confirmavit Guilielmus Bavarus, Hollandiæ Comes, & inſuper multa alia privilegia addidit inſignia; habebatque (ut ex Chronicis patet) propter opportunas excurſiones in Velaviam Amisfurtum tanquam locum infeſtandis Gelris idoneum [r] Anno CIↃ CCCC. XXX. Guilielmus Palatinus Rheni, Comes Hollandiæ, Zeelandiæ, & Dominus Friſiæ, &c. populo Amorfortenſi, ob ſingularia merita & fidem, quam bello & benevolentiâ ei præſtiterant, portoriorum, ac vectigalium per omnes ſuas ditiones immunitatem dedit, multaque alia privilegia conceſſit, vel renovavit: *Pro quibus cives Amorfortenſes quotannis ſolviſſe Comitibus Hollandiæ centum ſcutatos Gallicos*, teſtis eſt Lambertus Hortenſius *ſeceſſ. Ultraject. lib.* VII. Ubi etiam inter poſtulata Amorfortiorum à Carolo V. Cæſare ponitur immunitas iſtius penſionis, ſimulac exemplo aliarum ſociarum civitatum in Cæſaris fidem juraviſſent: Ad quod tum temporis reſponſum eſt à Legatis Margaretæ, Burgundiæ, &c. Duciſſæ, nomine Cæſaris Præfectæ, *De remittendâ penſione nihil conſtitui poſſe, ſine permiſſu atque authoritate ipſius Cæſaris, ad quam obtinendam in Hiſpanias ad ejus Majeſtatem ſcribendum eſſe.* Neque ulla ejus mentio fit in conditionibus quibus Amisfurtii ſe ſubjugarunt eidem Cæſari. Anno CIↃ. CCC. LXXXV. Grietmanni, Senatores, & Judices de Woudrichem in Friſiâ civibus noſtris [ſ] ſalvum conductum in ſuo territorio dederunt. Anno CIↃ.

[r] Quod poſtea ſatis patuiſſe videbimus infrà cap. XI. ubi de bellis Amisfurtiorum cum Gelris agimus, ad annum, 1418. *Verhoeven.*

[ſ] Datæ de ca re litteræ ita ſe habent: *Wy Grietmans, Raetsluyde, ende medereehters van Wouderchem maken condt ende kennelick allen luyden, dat wy gegeven hebben ende geven met deſen tegenwoordigen brieve voor ons ende voor onſe gemeyne meente den Eerſamen wyſen luyden, Burgemeeſters, Schepenen, ende Rayt, ende voort der gemeene Stadt van Amersfoert ende hare Burgers, onſen goeden vrienden, een vaſt, gans ſte-*

CIↃ.CCCC.XCV. die X. Octobris D. Walravius de Brederode, Dominus in Vianen, Ameyde, Heemſtede, Abbenbroeck, Burggravius Ultrajectinus, &c. Amisfurtiis ſalviconductum dedit per dominia ſua, renuntiato omni repreſſaliorum jure. Ut & per ſuas ditiones D. Gaſparus, Dominus in Culenburgh, *ten Weerde, Borſſelen, Hoochſtraten, Zuylen, Lienden*, &c. anno CIↃ. CCCC. LXXXIX. Mox anno ſequenti D. Johannes, Comes Egmondanus, per omnes ſuas terras, & jurisdictiones, anno CIↃ. CCCC. XC. die IV. Januarii. Carolus quoque Egmondanus, Gelriæ Dux, & Zutphaniæ Comes multa privilegia civibus noſtris dedit in Ducatu & Comitatu ſuo, anno CIↃ. IↃ.VIII. ipſis Calendis Januarii.

Non pauci quoque è vicinis Principibus Amisſurtenſium fœdera, atque amicitiam ambierunt; & præcipuè Gelriæ Duces: Nempe anno CIↃ. CCC. LXXXII. Guilielmus primus Gelriæ Dux quartus. Anno CIↃ. CCCC. VII. Reynaldus ejus nominis IV. Gelriæ Dux quintus. Anno CIↃ. CCCC. LX. Arnoldus Egmundanus, ut & Anno CIↃ. CCCC. XCVIII. Carolus Egmondanus, ejus nepos, Gelriæ Duces, & Zutphaniæ Comites. Reinoldus etiam Brederodæ, Vianæ Dominus &c. anno CIↃ. CCCC. LXII. per Legatos & litteras amicitiam Reip. Amisfurtenſis expetiit, eique omne auxilium & favorum obtulit. Plurimæ inſuper finitimæ Civitates atque Reſpublicæ cum majoribus noſtris fœdus inierunt, mutuiſque immunitatibus & gratiis præſtandis ſibi devinxerunt, ut jam ante de Wouderchemenſibus in Friſiâ diximus, ad annum CIↃ. CCC. LXXXV. Ultrajectini anno CIↃ. CCCC. LXIII. die XXIII. Januarii, firmum & ſtabile fœdus cum Amisfurtenſibus pepigerunt. Item Daventrienſes (intercedentibus Zwollæ & Camporum civibus) Amorfortios aliquot immunitatibus donaverunt, ut eorum amicitiâ fruerentur, Anno CIↃ. CCCC. LV.

ſtede geleyd, ende veylicheyt die onſe merckten ſoecken, veylich binnen onſe parochie binnen dycke ende buyten dycke, alſo veer als onſe vryheyt gaet, te comen, ende veylich van daer te varen, duerende twee maenden lange na den dage dat ons een den anderen doet opſeggen mit ſynen openen brieve. Voert ſo en ſal niemant beſet worden binnen onſe parochie van den Burgers van Amersfoert om ander luyden ſcout, ende desgelijcks ſo ſullen onſe luyden onbelet ſyn binnen Amersfoert, ende ſo wat ſcout een man ſelve maeckt ende opleyt daer ſal hy ſelve beſcheyt voor doen. Voert ſo ſalmen haren Burgers die onſe merckten ſoeken van penningh ſcout recht doen binnen drien daghen. In kenniſſe van deſen ſo hebben wy onſe ſegel aen deſen brieff gehangen int jaer ons Heeren CIↃ. CCC. *vyff ende tachtich op onſer Vrouwen dach.* Matth.

LV. Ut & Harderviceni, anno CIↃ. CCCC. XC. Et Bergh-op-Zoomani anno CIↃ. CCCC. XCV. die XXVI. Aprilis. Pacta etiam à noſtris inita ſunt cum Delphenſibus, anno CIↃ. IↃ. LIV. die XIX. Julii. ſicut & cum vicino oppido Amſtelodamo, anno CIↃ. IↃ. LXIX. die XXIII. Septembris. Et hæc omnia patent ex libro privilegiorum Reip. Amisfurtenſis.

CAP. IX.

Deſcriptio Particularis.

Templa Amisfurtum habet duo. Majus templum anno CIↃ. CC. XLVIII. die XXV. Septembris abſolutum eſt, ac Divo Georgio conſecratum ab Ottone Epiſcopo Trajectino. Hoc præſtantiâ, ac ornamentis, numeroque quinquaginta altarium excellere ſolebat. Anno autem CIↃ. CCC. XL. magno in civitate exorto incendio combuſtum fuit; ſed poſtea magnificè ſatis redintegratum, ac nuper anno CIↃ. IↃC. XIV. multis elegantiſſimis feneſtris vitreis donatum eſt. Habet hæc Eccleſia Collegium Canonicorum, à Johanne Dieſtenſi Epiſcopo Trajectino XLV. erectum, anno CIↃ. CCC. XXXVII. vel circa. De quo teſtantur Joan. Beka (qui dicit epiſcopum Canonicales Præbendas in Amersford feciſſe) Guil. Heda, Snoyus, Barlandus, Bockenbergius, & Chronicon vulgare ex Gerbrando, &c. Confirmavit autem poſtea Johannes ab Arkel, XLVII. Epiſcopus, anno CIↃ. CCC. XLIV.

[t] Minus templum Divæ Virgini Deiparæ ſacrum, inſigni & conſpicuâ turri clarum eſt, majorumque noſtrorum tempore in omnibus vicinis regionibus notiſſimum, & ab innumeris peregrinis viſitari ſolitum [v] propter miracula quæ inibi credebantur fieri per ſtatuam D. Virginis anno CIↃ. CCCC. XLIV. in aquâ inventam, ut ſcribit Joannes Gallus Mommandienſis, quem

Aub. Miræus in Faſtis Belgicis, aliique plures.

t Faſciculus temporum in Ioanne Dieſtenſi ait eum fundaſſe & præbendaſſe XII. Canonicos Amisfurti. *Verhoeven.* Ipſe in notis infra ad Anonymum; *nec non decem Canonicatus, Decanatum, Theſaurariam, & Cantoriam creavimus in eadem &c. Mattheus.*

v In hiſtoriâ eccleſiaſticâ Belgicâ Dionyſii Mudzaerts Canonici Norbertini inter ſacra & religioſa loca Virginis Deiparæ cultu, miraculis, & hominum piè peregrinantium concurſu illuſtria memoratur etiam Amor-fortis. Item meminit

quem teſtem adducit Michaël ad Yſſelt in brevi ſuâ deſcriptione Amisfurti, quæ ſeculo proximè elapſo cum delineatione urbis prodiit. In hujus Templi choro Bibliotheca publica hodie aſſervatur, omni genere optimorum librorum referta, ſumptu Magiſtratus non exiguo. Turris hæc ſæpiſſimè à fulmine & ventis vim paſſa eſt, multumque incommodi. Anno enim CIↃ. IↃ. XLVII. pridie Divi Vitalis faſtigium ejus fulmine tactum conflagravit; Quod etiam à ventis disjectum eſt anno CIↃ. IↃ. LVIII. [x] Noſtriſque temporibus machina hæc ſæpenumerò talibus infortuniis obnoxia fuit: Inter alia anno CIↃ. IↃC. XXIII. die IX. Februarii., & anno CIↃ. IↃC. LI. die VII. Februarii, quum fulmine icta, & faſtigio ad 40. pedes alto ad terram decuſſo, miſerandum attonitæ civitati ſpectaculum præbuit. Quod tamen diſpendium curâ magiſtratus & amiciſſimi quondam viri D. Werneri Bronchorſtii J. C. Reip. Scabini, & ædis Marianæ Ædilis, inſigni ſplendore atque altiori formâ inſtaurari cœptum eſt poſtea, atque abſolutum anno CIↃ. IↃC. LV. die VIII. Septembris.

[x] Conſ. Ouderſius mentionem facit anni 1562.

Fuit & eximium templum D. Franciſci à Minoritis exſtructum anno CIↃ. CCCC. XCIV. inſuperque Cænobium ampliſſimum, quæ in hiſce tumultibus Belgicis magnâ ex parte devaſtata ſunt. Eo autem in loco amœniſſimus hoc tempore eſt hortus ſagittarius (*den Doelen* vulgò vocant) de quo hoc tantum dicam, illum Alcinoi hortis æquiparandum eſſe; quemadmodum verſiculi, qui hic in frontiſpicio ambulacri (vulgò dicti *het Jofferen-padt*) legi ſolent, teſtantur:

Hortos Alcinoi ſtupet vetuſtas;
Hos & Poſteritas lubens tuetur.

Venerunt primi Minoritæ in urbem noſtram anno CIↃ. CCCC. LXXII. menſe Majo. In hoc autem monaſterio Minoritarum, ſive Obſervantium, etiam quondam domicilium fuit Davidis Burgundi epiſcopi LV. quum Ultrajecto excluſus hic degeret; Unde etiamnum vicinis locis *Davids-Hof* nomen eſt.

Sa-

Sacellum S. Joannis exſtructum eſt anno CIↃ. CCC. LXXXVIII. opera [y] Florentii Radewinii, celebris Presbyteri Daventrienſis, qui Præceptor etiam Thomæ à Kempis fuit. Fratrum Conventus in eo collocatus eſt anno CIↃ. CCCC. XLIV. in profeſto S. Martini. Hodie extranearum eccleſiarum, ſeu Gallicæ, ſeu Anglicæ nationis, concionibus deſtinatum eſt; Reliquæ verò Conventus partes in ædificia privata, ſanè elegantiſſima, converſæ ſunt.

S. Agnetæ Cœnobium, primum condi cœptum eſt anno CIↃ. CCCC. LXXXVII. vigiliâ S. Matthæi. In hujus monaſterii Templum migrarunt anno CIↃ. IↃC. XXII. Præceptores & diſcipuli ſcholæ Trivialis.

S. Barbaræ, cujus ordinis fuerit ignoro.

S. Agathæ, olim monialium D. Auguſtini cœnobium. Quæ duo idem fatum ſortita ſunt cum D. Agnetæ reliquâ parte, quòd nimirum in privata ædificia converſa ſint, aliiſque variis uſibus adhibita.

Hortus Beatæ Mariæ, hodie orphanotrophium ampliſſimum, de quo poſtea. Tria autem hæc poſteriora monaſteria quando ædificata ſint, hactenus mihi non liquet. Verùm facilè adducar ut credam extructa eſſe à Magiſtro [z] Gerardo de Groot, qui circa annum CIↃ. CCC. LXXIX. ſub Pontificatu Urbani VI. Swollæ, Campis, Daventriæ, & Amorfortiæ concionabatur, & multa cœnobia erigebat; quique dicitur variis in locis etiam Collegia ſcholaſtica erexiſſe, partim hodie ſalva, partim veſtigia adhuc retinentia; Ultrajecti videlicet, Amisfurti, Zwollis, Groningæ, Bruxellis, Sylvæducis, Mechliniæ, Noviomagi, Veſaliæ, Embricæ, &c. Obiit anno CIↃ. CCC. LXXXIV. Vitam ejus deſcripſit Thomas à Kempis, & copioſius Johannes Buſchius in Chronico Windeſemenſi.

Eſt præterea in urbis meditullio prope forum piſcarium per-

[y] Hic Flor. Radewijn fuit Lerdamenſis, & obiit anno 1400. in profeſto Annuntiationis Mariæ, tempore Bonifacii IX. Fuit diſcipulus Gerardi Magni, de quo poſtea. Thomas a Kempis de *diſcip. cap.* 4. Multi ex hac congregatione ad vota maximè Canonicorum Regularium tranſierunt; unde ortæ congregationes in Windesheim, &c. Et diſcipulis ejus repletum fuit Trajectum, Amersfordia, &c. *Verhoeven.*

[z] Hic Gerardus de Groot, ſive Magnus, peſte correptus obiit anno 1384. Auguſti 20. die, ætatis ſuæ 44. De ordine & inſtituto ejus ſcripſerunt, Ioh. Buſchius *lib. de origine cœnobii Windeſem.* Aub. Miræus in Chronico, ad annum 1384. & in originibus Ordinum S. Auguſtini. Val. Andreas Deſſelius in Bibliothecâ Belgicâ, & alii. *Verhoeven.*

perantiquum ſacellum S. Spiritus dictum, quod ante urbem conditam ibi fuiſſe creditur.

Cellitæ quoque olim fraternitatem & ſacellum habuêre in loco ſummœniano, vulgo *den Haegh* dicto, jam deſtructum.

Cœnobia extra urbem ſita fuerunt: S. Andreæ, extra portam Campenſem, ubi nunc eſt leproſorum hoſpitium, ſacellum in Yſſelt, ſacellum D. Virginis in monte ſacro, & Conventus Birckanus, medio itinere inter urbem & pagum Zoeſt; quod fortaſſe unum idemque eſt cum cœnobio B. Mariæ caſtri in Zoeſt, ordinis Brigittani, fundato à Domino Jacobo de Gaesbeeck.

Duo quoque civitas noſtra habet Gerontotrophëia: In quorum altero, quod D. Petri vocatur, plus quam ſeptuaginta ſenes, tam viri quam mulieres, honeſtiſſimè aluntur. Idque exſtrui cœptum eſt anno CIↃ. IↃ. XXXI. ſecundâ die Lunæ poſt feſtum Paſchatis, & biennio poſt perfectum. Alterum verò, S. Sacramenti vulgò dictum, eſt donum Nobiliſſimorum conjugum D Gualtheri à Blocklant, & Johannæ Pieck, anno CIↃ. IↃ. LXX. Hæc Johanna fuit amita Theodoræ Pieck, quæ ex D. Theodoro Vygh Domino in Soelen, inferioris Bataviæ præfecto, mater fuit Illuſtris & generoſi Viri Juſti Vygh, Domini in Yſendoorn, Curiæ Gelrorum ſupremæ Præſidis, &c.

meritò cui doctior orbis
Submiſſis defert faſcibus imperium.

Noſocomia ſunt tria: Primum peſte laborantibus deſtinatum; ſecundum ægris militibus; tertium quod nomen habet à S. Eliſabethâ, quibuſvis ægrotis, quorum res familiaris domi eſt anguſtior, quam ut ſeſe in morbo ſuſtentare queant.

Orphanotrophium quoque inſigne erectum eſt anno CIↃ. IↃ. LI. multum in ejus fundationem impendente Catharinâ van Someren, muliere cælibe. Ante annos vero aliquot tranſlatum eſt in monaſterium Maryen-Hoof dictum; ubi minores

res & pauperiores pupilli, parentibus, & bonis deſtituti, plus quàm ſexaginta aluntur utriuſque ſexus.

[a] Hierocomium, extra portam, de *Camp-poort* dictam, leproſis deſtinatum; De quo ſupra diximus in Cœnobiis.

Eſt & in foro Piſcario Xenodochium, quò peregrinis & advenis pauperibus, ægrotis, & debilibus, quique ſibi ipſis per laborem de alimentis proſpicere nequeunt, ex itinere licitum eſt diverti, quorum etiam cura ibi geritur.

Inſuper anno CIↃ.CCCC. XLVII. inſtitui cœpit diſpenſatio eleemoſynarum in tenuioris fortunæ homines, privatis in ædibus per urbem habitantes, quæ anno CIↃ. IↃ. LXVII. & anno CIↃ. IↃ. LXXI. ita auctæ ſunt, ut jam ingens inopum numerus ex eâ ſuſtentetur.

[b] Porrò deſidiæ & mendicitati tenuioris utriuſque ſexus pueritiæ ut obviam eatur, publicæ ædes jam olim deſtinatæ ſunt, ubi ſub diſciplinâ Præfectorum texunt & nent, rebuſque ad vitam ſuſtentandam neceſſariis inſtruuntur, donec grandiores alii vitæ generi adſcribantur. Ex his omnibus Amisfurtiorum liberalitas in egenos patet, ita ut ne maximis quidem & opulentiſſimis civitatibus hac in re pro qualitate divitiarum cedant.

[a] De his ſpeciatim vide deſcriptionem D. Henrici ab Outerſ, J.U.L. Conſulis, &c. delineationi urbis additam.

CAP. X.

De calamitatibus, quibus urbs obnoxia variis temporibus fuit.

Quantum ad urbem ipſam attinet, ejus deſcriptionem hic breviter pro virili parte lectori ob oculos ponere conati ſumus; Supereſt, ut de rebus ab Amisfurtenſibus, aut contra eos geſtis, ac primum de infortuniis, quibus cives a Deo

[a] Conſul Ouderſius in ſuâ deſcriptione vernaculâ col. 4. §. 2. ait quondam centum alumnos hic fuiſſe. *Verhoeven.*

[b] Ptochotrophium (vulgò *de pot*) ſingulis ſeptimanis elargitur 103. præbendas, in pace triticeo, ſiligineo, butiro, & pecuniâ, præter laneos & lineos pannos, certis temporibus diſtribuendos. Sacellum D. Virginis hebdomadatim 64. præbendas habet. *De dagelijckſche armen* 250. pauperes. *De Noothulp*, &c. ex Ouderſſio. *Verhoeven.*

 ter

ter Opt. Max. variis temporibus tentati fuerunt (qualia ſunt peſtes, inundationes, annonæ caritas, incendia, bella, obſidiones, prælia, aliæque calamitates, quibus mortale genus obnoxium eſt) aliquid agamus. Ut igitur ordine ea pertexamus,

Annis CIↃ. CCC. XLVIII. & CIↃ. CCCC. LVIII. magnâ peſtilentia Amisfurtum laboravit. Rurſus anno CIↃ. IↃ. LIII. poſtridie Non. Octobr. graſſari cœpit, brevi temporis ſpatio perimens ultra quadringentos homines, ut habetur in veteribus Mſſ. Satis quoque adhuc memoriæ civium inhærent anni CIↃ. IↃC. XXV. & CIↃ. IↃC. XXIX. multis funeribus inſignes.

Sub Frederico de Zirick epiſcopo Trajectenſi XLIII. anno CIↃ. CCC. XXII. IX. Calend. Jul. Rhenus exundans circa utramque oram veteris Rheni, uſque ad littora Oceani obundatus, Amersfordiæ & circumjacentibus regionibus non exiguam attulit jacturam. Anno CIↃ. CCCC. LXXVII. talis erat Amisfurti inundatio, qualis antea nunquam viſa. Anno verò CIↃ. IↃ. XCV. V. die Martii, maxima extitit, quum Rhenus inter oppida Rhenam & Wageningam aggeres perfringens tantâ vi aquarum urbem noſtram petiit, ut portas ejus duas & mœnia disjecerit, [c] diuque per omnia fere urbis compita ſcaphis vecti ſint homines. Cujus rei teſtes ſunt Rythmi vernaculi portæ Ultrajectinæ & Lutoſæ inſcripti; ut & verſiculi Chronoſtici muro inſculpti prope cataractam, vulgò *Municken-dam* dictam:

Poſt CIneres RhenUs rVIt haC VaLLosqVe reVeLLens
MVros Ita VrbIs perCULIt.

Alia quoque Cronographica, hujus inundationis indicia, leguntur in Curiâ, quæ authorem, nî fallor, habent V. CL. Dn. *Johannem Corn. Geſſelium*, Lib. art. Magiſtrum, & ſcholæ Amisfurtenſis, dum viveret, Rectorem vigilantiſſimum, cujus ſuprà cap. VI. mentionem fecimus. Annis quo-

c De hujus anni inundationibus vid. H. Grotii *lib.* 4. *hiſt. Belg.* Vide & Ever. Reidanum rerum Belgicarum *lib.* XI. *Verhoeven.*

quoque CIↃ. IↃC. XLIII. & CIↃ. IↃC. LI. Rhenus violentis undis oppidum afflixit, dum præter modum excreſcens, & perrupto eodem aggere omnem viciniam inundavit.

Anno CIↃ. CCCC. XCII. cœpit per univerſum Belgium annona ingraveſcere, atque extrema caritas frumenti per aliquot hebdomadas Amersfordiæ fuit. Modius tritici emebatur ſex florenis, & decem ſtuferis; Secalis autem quatuor florenis, & decem ſtuferis. Anno [d] CIↃ. IↃ. LVII. intolerabilis fuit annonæ caritas: Nam VII. Id. Martii quarta pars modii ſecalis emebatur coronato; ipſo die Pentecoſtes duobus daleris; & poſtridie quatuor florenis. Sed inopinato Dei auxilio tandem commeatus advenit, atque horrea eum in modum repleta ſunt.

[d] Vide de hac annonæ caritate hiſt. Belg. P. Borrii ad annum 1575.

[e] De incendiis nonnulla diximus capite præcedenti in deſcriptione turris Marianæ, & templi D. Georgii: Præter ea autem hæc quoque reperimus. Anno. CIↃ. CCCC. LV. hoſtes (vetus MS. non indicat quales fuerint) ignem in oppidum conjecerunt, ita ut tota platea, quæ Ultrajectina vocatur, exuſta ſit. Anno CIↃ. CCCC. LVII. quum bellum eſſet exortum inter Amisfurtenſes, & Ultrajectinos, Ultrajectini igne in civitatem miſſo, totas plateas, quæ Lutoſa, & Ultrajectina dicuntur, exuſſerunt. Anno CIↃ. CCCC. XCIV. durante obſidione, quâ Nykerckam expugnavit Carolus Egmondanus Gelriæ Dux, ingens exortum eſt Amersfortiæ, quæ erat in proximo, incendium, quod ædes ultra trecentas funditus abſumpſit, in quibus fuerunt coctorum cerviſiæ XXX. itemque cœnobium Minoritarum. *Additur* (inquit Pontanus *hiſt. Gelr. lib. xj.*) *eo tum capto tempore id egiſſe Gelros, ut urbem defenſoribus vacuam, ac reſtinguendo incendio occupatam, ſuæ facerent poteſtatis; ſed oppidanos, relictis compeſcendo igni fœminis, ſe mœniaque ſua viriliter tutatos, eoque Gelros recedere coactos. Verùm id in annum non iſtum, ſed inſequentis* II. *Id. Martii*

[e] De incendiis inquirenda ea quæ Conſ. Ouderſius narrat in deſcriptione ſuâ vernaculâ, quæ nuperæ urbis delineationi adjuncta eſt, ubi videndum num anni cum hoc commentario conveniant. Item de domibus in Campo, Anno 1520. *Verhoeven.*

tii rejicere video acta ejus urbis MSS. Sicut etiam eſt in veteri MS. quo aliquoties in his Commentariis uſus ſum. Vehemens quoque incendium fuit anno cIↃ. IↃ. XX. quo ſchola trivialis voraci flammà conſumpta eſt, cum cccc. xxx. domibus. Nuperrimè autem anno 1657. XIX. Octob. incendium abſumpſit 22. domos præter horrea, &c. Vide Ouderſium.

CAP. XI.

Bella Amisfurtiorum cum Gelris.

Nonnulli Hiſtorici ſcribunt anno cIↃ. cc. LXIX. Amersfortiam deditione captam eſſe ab Ottone III. Comite Gelriæ Sed puto hoc referendum eſſe ad annum cIↃ. cc. LXXX. de quo vide infrà *cap.* XIV. *initio.* Anno autem cIↃ. cc. XCII. Reynaldum Ducem Gelriæ Amerfortiam obſediſſe, oppugnaſſe, & expugnaſſe, ingentemque civium cladem feciſſe, refert Gallicus ſcriptor Joſephus de la Piſe, in hiſtoriâ Principatus Arauſionenſis; & ex eo A. Slichtenhorſtius *lib,* VI. Anonymus quoque auctor Chronici de Præfectis & Comitibus Gelriæ, in vitâ Reinaldi I. ſic ait, neque tamen tempus addit: *Ab Amersfordienſibus laceſſitus Gelriæ Comes omnes eorum depopulatur agros, ac multis manubiis ad Gelriam revertitur.* Quod alii referunt ad annum cIↃ. cc. LXXXII. inter quos idem Slichtenhorſtius.

Anno 1395. Epiſcopus Fred. de Blanckenheim Covordiam obſedit, uti ad diœceſin pertinentem; cumque Dux Gelriæ Gulielmus minitaretur obſidionem ſolvere, viciſſim Amisfurtenſes Velavis ruinam & incendia minati ſunt: Quapropter deſiſtente Gelro epiſcopus arcem & oppidum cepit.

Anno cIↃ. cccc. X. Guilielmus VI. Dux Bavariæ, XXIV. Comes

mes Hollandiæ, Zeelandiæ, &c. Amersfordienſes in ſuam ſocietatem atque amicitiam traxit, indultis illis immunitatibus aliquot ac prærogativis, in quarum remunerationem ab Amisfurtenſibus impetravit, ut ex illorum oppido in proximam Velaviam, pro libitu ſe effunderet. Unde ille cædes atque incendia excitare, civibuſque ſibi adjunctis Velaviam vaſtare, captivoſque perplures abducere cœpit. Sed ei ex adverſo occurrit D. Guilielmus ab Arkel junior ducis Gelriæ Mareſchallus, ſeu Equitum Magiſter; qui mandatu Ducis Reinaldi, avunculi ſui expeditâ cum manu *Hoefflacæ* caſtellum prope Amersfordiam præſidio muniit, excitato præterea non longè inde alio munimento, quod pariter milite complevit, ad defenſionem ejuſdem arcis Hoefflacenſis. Sed D. Hubertus de Culenburgh, D. Joannes de Vianen, & D. Arnoldus de Leyenbergh, Equites ac Præfecti Comitis Hollandiæ cum ſuis & Amisfurtenſium turmis oppido egreſſi arcem Hoefflacanam, ejectis præſidiariis, incendio abſumpſerunt. Alii narrant Gelros non expulſos arce, ſed eam, re intellectâ, tacitè deſeruiſſe, ſeque ad interiora Velaviæ recepiſſe; quo viſo Hollandos ignem arci & munimento injeciſſe, ac mox, moto in proximos Nykerckianos procinctu, inde prædâ & captivis aliquot abductis; Amisfurtum rediiſſe. Gelriæ autem Dux Reinaldus animadvertens conterminos ſibi Amisfurtenſes ſuis rebus obeſſe quamplurimum poſſe, petentibus pacem conceſſit; quam tamen minus bonâ fide ſervatam eſſe, teſtantur litteræ anno CIↃ.CCCC.XI. à S.P.Q. Amisfurtenſi ad Ducem Reinaldum ſcriptæ, quibus inter alia conqueruntur, *non modò Gelros, ſed illis aſſociatos complures urbis Amisfurti cives, ipſâ die exaltationis S. Crucis, oppidi extremam partem, quæ de Kamp dicitur, occupaſſe, ac mox veteris oppidi foſſam ingreſſos, ut inde porrò ſcalis mœnia conſcenderent: Verùm id quum minùs ſuccederet, ejuſdem extimæ urbis tractum injecto igne fœdaſſe,*

in-

incenſis viginti & ultra civium ædificiis, ablatis præterea quæ ferri poterant unum ex civibus trucidaſſe, aliquos etiam lethaliter vulneraſſe; eoque perpetrato rediiſſe in Gelriam, ac ibi inter ſe prædam diviſiſſe, & agere etiamnum ibidem, ac domicilia fixiſſe. Hæc iſtæ Senatus Amersfordienſis litteræ (quæ in Archivis ſervantur) addentes horum reſtitutionem expoſtulare Senatum, præſertim quum iſta poſt initam pacem perpetrata ſint. Nomina ipſa cum Amisfurtenſium, tum Gelrorum, qui inter coryphæos habebantur, iiſdem in litteris citantur: Gelrorum, *Johannes Nagel, Erneſtus & Philippus Venſelaer, Everardus à Bylaer, Joannes à Dompſelaer, Godefridus à Roſelaer, Joannes Spaen, Otto à Zallant, Thomas Does, Joannes à Bylaer;* Amersfortenſium verò ex pluribus precipuè nominantur, *Wilhelmus à Daetſelaer, Lambertus à Lienlaer, Gualtherus ab Hagenouwe, Timannus Gracche, Wolfardus à Bylaer, Gerardus Nagel, Erneſtus Brenwiver, Wilhelmus Sybart, Lubbertus Heimanni, Gerardus Bierdrancker, Peregrinus vander-Hoolck, Johannes Coninck, Gerardus Hoeſt, Gerard van Geyn, Ioannes a Wege, Petrus à Leeuwen, Gisbertus Camp, Everardus Ribben, Godefridus Boſch, Thomas Noes, Ioannes Schraſſer, Henricus Brouwer, Theodorus van den Hoeve.*

Anno cIɔ. cccc. xx. idem Reynaldus IV. Gelriæ dux & Comes Zutphaniæ rurſus hoſtilia Trajectinis intentare cœpit, tractis in ſuas partes Epiſcopo Colonienſi, Monaſterienſi, Treverenſi, ac Duce Montenſi, cum Meurſæ Comite, & Dominis de Gaesbeeck, & Culenburgh. Et ſtatim, qui erant Velaviœ proximè contermini, impetiti ſunt Amisfurtenſes. Hi verò de adventu Gelrorum certiores facti, occultas iis paraverunt inſidias; ſed cum parum prudenter rem gererent, captis ſuorum aliquot ac trucidatis, Gelris majorem animum addiderunt: *Dux enim ad Amiſum flumen*

men

men uſque progrediens exercitum tam numeroſum adduxit (inquit Heda) *ut ab ortu uſque occaſum Solis occuparentur luſtratione.* Hoc ubi reſcivit Fredericus de Blanckenheym Epiſcopus Trajectenſis LI. quingentos armatos Amisfurtum miſit cum bellicis aliquot tormentis. Cumque jam oppidani telis, ac bombardis grandioribus (tum primum à monacho Bertholdo Schwarts inventis) horribiliter in Gelrorum caſtra jacularentur, & multos neci darent, urbem de nocte ingreſſus eſt Prior S. Andreæ, quod erat Cœnobium ſuburbanum, in quo Dux hoſpitabatur, & magiſtratum civitatis adiit, iiſque pacem nomine Ducis promiſit, ſi Ultrajectinis partibus relictis ſeſe Gelris jungere vellent. Quod per celerem nuntium intelligens Epiſcopus quingentis equitibus fortiſſimis comitatus undecimâ noctis horâ Amisfurtum venit; Quo accepto Gelri retroceſſêre, Amisfurtiique cum turmis epiſcopi eos perſecuti, pagos aliquot Veluanos incenderunt, Barnevelt, Nieukerck, Terſchuer, Putten, Voorthuiſen, Ermel, & Eede.

Anno CIↃ. CCCC. LXIV. & ſequenti, Magiſtratus Amersfordienſis iterum ſæpiusque ad Arnaldum Ducem Gelriæ, ejuſque filium Adolphum litteras dedit, de injuriis ac detrimento, quibus cives ac ſubditos Amisfurtenſes quotidie afficeret D. Hubertus de Culenburgh; ſeſe identidem excuſantes, ſi quid in Gelros viciſſim vel à ſe vel à ſuis deſignatum inclementius eſſet. Eſtque poſtremùm res eò deducta, ut modum Huberto ponere, quodque jus & æquum poſtularet ſe executurum Dux receperit.

Poſtea ſæpiſſimè urbem noſtram tentarunt Gelri, & tam vi quàm fraude & proditione eam ſubjugare conati ſunt. Inter alia anno CIↃ. IↃ. XXVIII. magno periculo urbs erepta eſt, cùm quidam Weſterfeldius, ſatrapæ [f] Arckelenſis famulus, & alius Gelrici nominis, Wolf dictus, urbem Carolo Egmondano prodere ſtatuiſſent; ſed detectis inſidiis, ni-

[f] Quidam legunt, *Hattemenſis.* Verhoeven.

nihil niſi ſibimet malum authores crearunt. Eodem anno identidem excurſiones in Amisfurtenſium agros inſtitutæ ſunt à Gelris, varieque intra urbem trepidatum fuit. Sed tandem Amisfurtenſes, capto Gelrorum exploratore quodam, ac cognito adverſariorum numero, feliciter cum illis congreſſi ſunt; captique tum atque cæſi in eo conflictu Gelrorum multi, paucis equitum, & in his Wiſſingio Macro equitum Magiſtro, inter tumultum elapſis, Arnhemiumque regreſſis. [g] Iterum anno CIↃ. IↃ. XXXVI. nocte ipſarum Iduum Junii urbs pænè prodita fuit Gelris: unde & quatuor è proditoribus gladio cæſi, & fruſtulatim è turribus ſuſpenſi, duo fugâ elapſi ſunt. Iſ. Pontanus autem lib. XI. id accidiſſe narrat XIII. die Septembris, cujus verba addam: *Eſtque actitatum continuò de Amersfortiâ per inſidias invadendâ, aſſumptis aut pretio huc traductis ex urbis vigilibus uno alteroque aut pluribus, natione Gelris, quibus ſe alii e Gelriâ clàm junxere. Hi adeſſe Ducem decimo tertio Septembris ſummo mane jubent. Nec defuit dictâ die & horâ adeſſe cum copiis expeditiſſimis Princeps; ſed re detectâ, accurrenteque ad portas ſenatu populoque, irritum hoc conſilii fuit: Captique ex vigilibus tres quatuorve, dilapſis cæteris, capite plexi pœnam ſubiere. Non multò antè milites Gelri & Clivenſes villas aliquot in Hoogelandiâ combuſſerunt &c.* Sed quemadmodum rectè ait Seneca in Herc. Fur.

[g] Plures circa idem tempus conflictus, & velitationes inter Gelros & Amisfurtios fuere, de quibus paſſim Hortenſius in libris *ſeceſſionum Ultrajectinarum*; Speciatim vide lib. VI. pag. 154 & lib. VII. pag. 161. edit. Ann. CIↃ. IↃC. XLIII *Verhoeven.*

Si æterna ſemper odia mortales gerant,
Nec cœptus unquam cedat ex animis furor,
Sed arma felix teneat, infelix paret;
Nihil relinquent bella.

Sic etiam quamvis non rarò Amisfurtenſes bellis & excurſionibus divexati ſint à bellicoſâ natione Gelricâ, & nominatim à Carolo Egmondano eorum Duce, Martialis ſpiritus Principe, tamen etiam aliquoties pacem cum illis fecit, eorumque

que amicitiam ambivit. Anno CIↃ.CCCC.XCII. Wittenhorſtius quidam militiæ præfectus ſub Maximiliano Romanorum Rege, qui dictum Carolum Ducatu Gelriæ, & Comitatu Zutphaniæ excludere conabatur, Amersfurtum nocte per inſidias occupare aggreſſus eſt; quibus detectis, ac relictis quas mœnibus jam admoverat, ſcalis, retrocedere coactus fuit. Unde confeſtim Amersfurtenſes fœdus cum Duce Carolo in eam ſententiam feriunt, *ut ſalvis, quæcunque jam antè cum Diœceſi univerſâ pacta eſſent, ſeorſim inter ſe, ſuamque civitatem, & Carolum Ducem, ejusque ſubditos, omneſque Gelriæ ditiones pax & amicitia coleretur; commercia, tranſituſque liberi utrimque eſſent; latrocinia, raptus, incendia, aliaque ejusmodi, quiſque ab alterius ditionibus, quantum in ſe eſſet, averteret, neque ea ut fierent, aut inferrentur per latus ac diſtrictum alterius, omni utrimque ſtudio advigilaretur; Quod ad cætera, leges ac conſuetudines cujusque diſtrictus ſartæ tectæ haberentur. Si quæ aliàs controverſiæ intercurrerent, ea convocatis utrimque viris publicæ tranquillitatis amantibus, amicè deciderentur. Hæc ſub urbis ſigillo data, & ſignata fuere, die* III. *Aprilis, anni jam memorati* CIↃ.CCCC.XCIV. Sic etiam initio anni CIↃ.IↃ.VIII. idem Dux Carolus pacem cum Amersfortenſibus pepigit, eamque in annos octo firmiter utrimque duraturam ſanxit: Quâ inſuper pacificatione ſtabilitam voluit, quæ jam antè cum univerſâ Trajectenſium diœceſi fuerat inita, amicitiæ fœderationem. Verum poſt hujus Caroli obitum (qui incidit in annum CIↃ.IↃ.XXXVIII.) quum hæres ejus Guilielmus Cliviæ Dux, &c. ob Principatus Gelriæ, & Zutphaniæ cum Carolo V. Cæſare bellum gereret, majori in commodo urbs noſtra per Gelros afflicta eſt, quod capite proximè ſequenti ex fide dignis ſcriptoribus commemorare decrevi.

CAP. XII.

Amisfurtum à Martino Roſſemio captum.

Anno CIↃ. IↃ. XLIII. menſe Julio, Martinus Roſſemius Puderoiæ Dominus antehac Caroli Ducis Gelriæ, & nunc Guilielmi Ducis Cliviæ, Juliæ, &c. Archiſtrategus & Mareſchallus, cum exercitu ſuo vênit,

- - - - novis Amsfordia muris
Qua micat, & pingui locuples exultat in agro:
Tum neque miles erat, nec erant ea mœnia circum
Præſidiis [h] *orbata ſuis; Amsfordica pubes*
Gelrorum vaſtas populatum acceſſerat oras,

h *Ornata*, legendum eſſe credo. *Verhoeven*

ut loquitur V. Cl. Hieronymus Faletus inſignis poëta & orator Italus, tum temporis Ducis Ferrarienſis ad Carolum V. Cæſarem Legatus, libro II. de bello Sicambrico. Quibus verbis illud ſignificatur, quod præſidium Amisfurtenſe (conſtans centum equitibus, quos ſub ductore Meinardo Hammio ibi reliquerat Renatus Naſſovius Chalonius Arauſionenſium Princeps) una cum aliquot civibus oppido egreſſum ſit ad agendam ex Velaviâ prædam; quod cum intellexiſſet Roſſemius, qui cum Domino Wellæ belli gnaro, manuque prompto militiæ Tribuno, Woudenbergæ ſubſiſtebat, militari uſus aſtutiâ ex improviſo reditu in urbem præcluſo, illos cum Tribuno ſuo Johanne Voordano apud Nieukerkam magnâ ex parte interficit, reliquoſque capit. Mox Amisfurtum verſus pergit, urbem obſidet, cuniculos fodit, in cuneos milites ſuos dividit, partem urbis unicuique adeundam præſcribit, eamque omni ex parte validè oppugnat. Cives interim (quorum ætas ad militaria munia obeunda erat inutilis) etiamſi ſuis eſſent deſtituti, nihilò ſeciùs tamen hoſtem quantum poſſent, bombardis, telis, lapidibus, aliiſque bellicis in-

inſtrumentis aggreſſi ſunt, plurimiſque locis excurſiones in Gelros fecerunt. Cæterum dum viri, priſcæ virtutis memores, pro vallo certant, mulieres ſphæras ſulphure & bitumine illinunt, aquam calce miſcent, ignique admovent, & ferrea ova ſuggerunt, eaque omnia magnâ cum alacritate in hoſtes injiciunt, ita ut Amazonas omnes dixiſſes. Adoleſcentuli, aliaque ætas imbellis, plumbeos orbes fundunt, lapides malleis comminuunt & ad mœniâ adferunt, ut illis, deficiente ferro & plumbo, tormenta onerarentur. Vidiſſes etiam pueros, imò ferè infantes, pro libertate patriæ Martio furore corripi, ſagittas requirere, atque ad mœnia maturare. Nulla erat ætas, nullus ſexus, qui pro natali urbe mori recuſaret, & quum novæ identidem acies oppidum peterent, muros crebris ictibus pulſarent, portas conſcenderent, jamque extremum urbi & civibus periculum immineret, quod arcere omninò videbatur impoſſibile, omnia tamen quæ urbibus ſaluti eſſe poſſent, tentat, hoſtis verò diverſo ſtratagemate illudit. At quum jam civium animi paulàtim deficerent, perpetuiſque inſultibus & vigiliis diſſolverentur, ſapientiſſimus magiſtratus, ne urbs in extremum periculum præcipitaretur, non ſine Numinis inſtinctu ad deditionem, tanquam ad ſacram anchoram, confugiunt. Priùs tamen, ne quid intentatum relinquerent, Roſſemium ad colloquium invitant, eique, ſi exercitum abducere vellet, certam pecuniæ ſummam promittunt: Ad quæ ille, *Victis conditiones accipiendas eſſe, non proponendas*, reſpondit; Addens inſuper, *ſeſe non vilis alicujus lucelli gratiâ Principis ſui hoſtes oppugnare, & tot fortiſſimorum militum jacturam facere; ſi pacta vellent, urbem dederent, & præterea militibus ſuis bimeſtre ſtipendium ſolverent, ſibi verò octo millia Carolinorum; &, ne quid fraudis hic oboriretur, quos vellet obſides eligeret; Si ſecus, ſe militibus ſuis urbem ferro igniqueexſcindendam objecturum.*

rum. His auditis noſtri nonnihil territi (ut ſit ferè quando quis præter opinionem in adverſam quandam ſortem incidit) omnia quæ victor cuperet, ſe facturos pollicentur: nihil enim aliàs impetraturos facilè apparebat. Sexto itaque Julii, octavâ viſitationis Mariæ, anno CIↃ. IↃ. XLIII. Roſſemius urbe potitur. *Eſtque defenſa adeò animosè ab Amersfordianis civitas* (verba ſunt Joan. Is. Pontani hiſt. Gelr. lib. XII.) *ut quinto demum inſultu Roſſemio ſit dedita.* Verùm pacta minimè ſervavit ille, ſed contra datam fidem & prædæ inhians dicenda tacendaque perpetravit, pro libidine ſuâ cives omni auro & argento ſpoliat, mundum muliebrem fœminis ac puellis detraxit. Volunt ex oppido LXXX. millium Rederorum, quorum quiſque XXIX. ſtupheros valebat, ſummam ab eo collectam & ablatam eſſe: Nam, ut tradunt, poſterorumque memoriæ reliquerunt ii, qui in vivis tum fuêre, & in his Nob. Dominus Joannes Harpertus Amſtelius de Mynden, etiam annuli ſingulorum, præter ceimelia tam ſacra quàm profana, hunc in cenſum allati ſunt. Lubet etiam hac de re teſtimonium citare ſcriptoris Gallici Joſ. de la Piſe in hiſtor. de Principatu & Principibus Arauſionenſium, pag. 258. *Le Mareſchal* (Roſſem) *aſſiege la ville d'Amersfort, qui compoſa ſa reddition au prix de 7000. florins d'or; mais comme le Mareſchal fut dedans, non content de cette lippée, il ſe prevalut de toute la vaiſelle d'or & d'argent, bagues & joyaux des femmes qu'il y trouua,* &c. Qui etiam ibidem ſcribit, *Roſſemium ditiſſimos quoſque civium abduxiſſe; & tribus cohortibus in præſidio relictis Gelriam repetiiſſe.* Princeps Arauſionum Renatus de Chalon, qui Amisfurtiis nimis ſerò auxiliatum venerat, infectâ re diſcedere coactus fuit. Poſtea autem die XVII. Octobris Roſſemius Caroli V. Cæſaris litteris admonitus, urbem reliquit: Fædus enim Venlonæ pactum erat inter Cæſarem & Ducem Cliviæ Guilielmum, Princepſque Auriacus oppidum Amisfurtenſe no-

nomine Imperatoris in poſſeſſionem recepit. [i] De hac expugnatione in quodam carmine ita meminit Levinus Crucius.

Tu ſpolium Roſſi Martini Amsfordia, robur
Hollandis, dirâ proditione cadis.

Item Chronographicum:

PræsIdIo Capto, & LeCtIs qUoqUè CIVIbUs orba
Præda fUI GeLrIs, RoſſeMIoqUe DUCI.

Ut & Rhytmi vernaculi, qui in omnium ore jam nuper eſſe ſolebant:

Amersfoort was een kamp vol Stieren,
Keyſer noch Koning koſt haer regieren;
Maer doen Meerten van Roſſum quam,
Die maeckte van elcke ſtier een lam.

Prolixiùs autem Petrus Apherdianus, qui tum temporis vixit, & Rector fuit Gymnaſii Harderoviceni, poſtea Amſtelodamenſis, in Elegiâ quadam ad Clariſſimum virum Dominum Erneſtum de Wit, Henrici fil. conſcriptâ, quæ talis eſt:

Si cupis horriferi cognoſcere prælia Martis,
Non opus eſt retrò volvere geſta Ducum.
Quos ſtrepitus præbent bellorum perſpice noſtra
Tempora, cognoſces hæc, mihi crede, ſatis.
Nullus enim locus eſt, quem non furor undique vaſtat
Mavortis: pereunt igne ſonante domus;
Ruricolæ fugitant, altis ſe montibus abdunt:
Hoſtis habet vaccas, & genus omne pecus.
Oppida cinguntur violento milite paſſim;
Pugnatur terra gnaviter atque mari.
Quod ſumus experti non multis antè diebus,
Ut canere inſtitui, ſi mihi Muſa favet.
Veliacos interfertur Neocleſia pagos
Dives opum, bello commoda viſa ſatis.

Nul-

i Lud. Guicciardinus lib. 1. Hiſtor. *Clivenſis Dux (cujus auſpiciis Roſſemius militabat) ex pacto Venlonenſi, Ducatu Gelriæ, &c. Imperatori Carolo V. ceſſit, & Amersfordiam ſine detrimento reſtituit, ac præſidiis nudavit.*

Mille ſuprà paſſus hinc urbs eſt mœnibus altis,
Utrica terra tenet quam ditione ſuâ:
Præſidium cujùs pagum vaſtare volebat,
Quem dixi; ſed ſors hæc miſeranda fuit.
Nocte intempeſtâ portæ panduntur, & omnes
Spe prædæ greſſum præcipitante ruunt.
Hæc ubi reſciſcunt per agros rumore volante
Ruricolæ, capiunt protinus arma ſua.
Hic rigidos arcus, pennataque ſpicula, tardas
Ille ſudes, alius, caſus ut iſte dabat.
Hoſtibus occurrunt turmatim, prælia tentant
Eminus ex latebris, inſidiiſque ſuis.
In craſſâ tandem refugum cinxêre palude,
Jamque elabendi rimula nulla datur.
Rurales inſtant; Nunc hic, nunc occidit ille,
Lethiferoque ducis vulnere membra labant.
Hoſtis ut hic cernit victum ſe projicit arma,
Impetrat & parci deditione ſibi.
Ordine poſt pugnam magno gens ruſtica victos
Ad ſua cum ſpoliis culmina ducit ovans.
Hæc ubi fama volans retulit per Gelrica longe
Oppida, jam proceres huc properare vides.
Obſidione parant arctâ, quam diximus, urbem
Cingere, ſperantes jam citò poſſe capi.
Roſſemus ſubitò non millia pauca virorum
Admovet, & muris ſat prope caſtra locat.
Vulcanum miles portis inferre laborat,
Ut daret acceſſus omnia flamma vorans.
Sed cives adeò properanter ad arma feruntur,
Ut, quæ ſic ſtruerent, irrita cuncta forent.
Eſt viſum tandem, quâ poſſent parte, potenti
Oppugnare manu; nec mora, quæque parant.
Conglomerat ſe denſa cohors clangore tubarum,

At-

Atque acies circum mœnia magna ſtruit.
Exoritur clamor, miles jaculatur, ab omni
Parte ſubit portas, ſcandere quiſque ſtudet.
Undique ſaxa volant, aqua ferventiſſima paſſim
Funditur ex muris, corpora multa cadunt.
Tandem defeſſi cives, cum nulla ſubeſſet
Spes defendendi ſe, patriamque ſuam,
En, clamant, hoſtis, veſtri ſubmittimus urbem
Principis imperio, fœdera amica feri.
Non facilè exorant: Nam pars in mœnibus hærent,
Robora portarum pars penetrare ſtudent.
Sed rem componunt tandem Proceresque duceſque,
Leges præſcribunt, æs dare grande jubent.
Sic qui floruerat populus per ſecula multa,
Hoſtibus exiguo tempore præda fuit.

Anno CIↃ. IↃ.XLIX. die IV. Octobris, Philippus Caroli V. Imperatoris filius (poſtea Rex Hiſpaniarum ejus nominis II.) Ultrajecti, & poſtridie V. Octobris Amisfurti, in Dominum Provinciæ Trajectinæ inauguratus eſt. Quum autem dictus Princeps Ultrajecti exciperetur, in Arcu quodam Triumphali Urbs Ultrajectina formâ mulieris cum minoribus oppidis extabat; Amersfortiæ autem, in formâ gravidæ mulieris, hoc diſtichon additum erat, alluſione ad captam urbem:

Sunt quibus haud caſtæ mea virginis ora videntur.
Id fateor: Bello pectora dura fero.

CAP. XIII.

Bella Amisfurtenſium cum Hollandis.

Huc referri poſſet clades, quam cives fori Hemani [k] anno CIↃ. CCC. LVI. in pago Soeſt paſſi ſunt à Præfecto oppidi

[k] Sic Guil. Heda loquitur, ſub Joanne IV. Epiſcop.

pidi de Naerden; ſed quoniam ejus mentionem fecimus, ſuprà cap. II. in deſcriptione Suſati, non repetemus, ſed lectorem eò remittimus, & ad alia pergimus.

Anno CIↃ. CCCC. XVII. cives Amisfurtenſes D. Jacobam Bavaram Hollandiæ, &c. Comitiſſam propriis ſumptibus in bello contra Dominum Guilielmum de Arckel gerendo, & in recuperando Gorcomio adjuvarunt, cæſo præfecto Domino de Arckel cum ſuis: unde ab eâ publicis litteris gratiarum actionem meruerunt; atque inſuper illis addicta eſt ſecunda pars hoſtium iſtis bellis captivorum, *ult. Jannarii*, 1417.

Durante hoc bello contra Arckelium, Jacobæ quoque deditur Yſelſteinium eâ lege, ut cives ſalvis corporibus ſtarent ejus arbitrio. Sed Ultrajectini & Amisfurtenſes (qui ſtrenuam operam Comitiſſæ navârant) oppidum iſthoc exoſum habentes, eo quòd ex ſuis urbibus exulantium eſſet receptaculum, auxiliantibus D. D. de Brederode & Montfoort, obtinuere à Bavarâ poteſtatem oppidi; Quod primò incendentes, arcem, portas, ac mœnia cum turribus funditus delerunt,[l] ipſo die Apoſtolorum Petri & Pauli. De quo etiam vide Chronicon domus Egmondanæ, in Joanne II. Egmondæ Domino, ad annum CIↃ. CCCC. XVII. Heda autem refert ad annum CIↃ. CCCC. XVIII.

[l] Exceptis templo & monaſterio, ut ait Faſciculus temporum.

Anno CIↃ. CCCC. XVIII. menſe Septembri (ſed Pontanus ad annum CIↃ. CCCC. XVII. refert[m]) factio illorum, qui Cabeljaui in Hollandiâ dicebantur, quique adverſarii erant Comitiſſæ Jacobæ, rurſum occuparunt Gorcomium cum auxilio neceſſariorum ſuorum; & qui in fide Jacobæ erant confugerunt ad arcem, & illicò ſubſidium per litteras petiverunt ab amicis, præſertim à Trajectinis & Amersfordianis, qui ex tempore advolarunt. Princeps verò Jacoba, congregatâ ex improviſo ſatis validâ manu, navigio in arcem recepta eſt. Unde Trajectini atque Amisfurtenſes, ut ſeſe

[m] Faſciculus quoque temporum refert ad Annum 1417. & addit factum fuiſſe die Jovis poſt feſtum S. Eliſabethæ. *Verhoeven.*

ſeſe his copiis jungerent, murum urbis perfregerunt, & portâ quæ prope arcem erat apertâ, non ſine ſtupore hoſtium extenſis vexillis per vicum progreſſi ſunt, & ſeſe aliis ex arce proſilientibus conjunxerunt. Cumque junior Dominus de Arckel, viribus ſuis confiſus [n] in ſequentem diem prælium offerret, & Jacoba reſpondiſſet, ſeſe pugnandi gratiâ eò veniſſe, poſtridie confeſtim hinc inde acceleratur ad arma. Erat foſſa ingens disjungens Trajectinos & Amersfordianos ab adverſariis (inquit Heda) & ne viderentur ſigna canere receptui, ſi foſſam circuirent, animosè tranantes in hoſtes erupêre, & poſtquam diu hinc inde acriter pugnaretur, tandem manſit penes Jacobam victoria, & præter filium Domini de Arkel, non pauci ex primariâ nobilitate ceciderunt. Ex parte Jacobæ concidit etiam, magno Comitiſſæ damno, Dominus Brederodius, qui tum primum in militiæ ordinem adſcitus erat; idque accidiſſe ſuorum errore refert Faſciculus temporum. Cum Arkuleio autem qui occubuêre, memorantur non modò ex familiâ & gente ipſius, ſed ex Gelris quoque ac Juliacenſibus aliquot haud infimi ordinis, tam capti, quàm cæſi. Inter cæſos erant, Dominus Opburgenſis, Henricus Nothus Arkulenſis, Allardus à Bueren, Splinterus à Nyenrode nothus, Otto à Gelcom, Otto à Ghemen, Gulielmus ab Appeldoorn; aliique plures, ſed minoris nominis, & ultra millenos aut occiſi, aut ſubmerſi ſunt. Capti fuerunt Comes Vernenburgius, Comes Hulburgius, Henricus ab Homoet, Dominus in Mylendonk, Dominus à Puderoyen, Præfectus Waldorpæ, Dominus Batenburgi, Theodorus à Lienden, Guilielmus ab Yſendoorn, Arnoldus & Raſo ab Ordingen, Theodorus ab Hemmen, Dominus ab Oorſlot, Arnoldus ab Egmont, Otto de Vueren, Eques, Johannes ab Heteren; Johannes ab Oyen, Arnoldus à Craenhem, Arnoldus ab Harler, Eques.

[n] Habebat enim in urbe tria millia armatorum & quingentos, ut ait Faſciculus temporum. *Verhoeven.*

Faſciculus temporum alios nominatim addit, diemque conflictus dicit fuiſſe Calend. Decembris 1417.

Sed dum de his duobus Gorcomii invaſionibus varios authores conſulo, eoſque quantum ad tempus, & rei geſtæ narrationem conciliare ſtudeo, animum ſubiit ut facilè crederem, eſſe unam tantum eandemque invaſionem ope Amisfurtiorum à Principe Jacobâ factam.

Anno CIↃ.CCCC.XIX. magna bella excitata ſunt inter Hollandos, & Trajectinæ Diœceſeos incolas: Quamvis enim Philippi Boni Burgundiæ Ducis authoritate atque perſuaſu inter utramque gentem pacificatio facta eſſet; ea tamen non rectè à nonnullis Hollandorum ſervata eſt, idque eâ præcipuè de cauſſâ, quòd Dynaſtæ Yſſelſteinii & Egmondæ hoc fœdere comprehenſi non eſſent. Illi igitur ſuis ac Gelricis confiſi copiis; non modò Johanni Bavaro auxiliares adfuerunt, ſed & partibus Comitiſſæ Jacobæ, quaquà poterant, ſeſe adverſarios oſtendebant. Unde Ultrajectinis iter in Hollandiam facere, aut eò commercia ſua transferre intutum erat! Bona quæ vel è Brabantiâ, vel è Flandriâ navibus advehebantur, circa municipium Crimpe, ubi Leccæ eſt initium, detinebantur; & negotiatores in vincula abducebantur. Eveniebat quoque idem Amisfurtenſibus in Flevo, ſive ſinu Auſtrino, ubi merces eorum è navibus ſurripiebantur per Dominum Johannem de Egmondt. Præterea Johannes Bavarus, Hollandiæ, Zeelandiæque Comes, ſeu potius Tutor, pactum inierat cum Reynaldo Gelriæ Duce, ut ſi Amersfordiam vel arte vel vi ſuæ poteſtatis facere poſſet, eam ſibi Dux retineret, ac Ducatui Gelriæ annecteret. Quibus omnibus de cauſſis Trajectini cum Amisfurtenſibus Legatos ad Joannem Bavarum miſêre, qui de his ſimilibuſque injuriis apud eum conquererentur. Sed fruſtra fuêre, cum ille aures parum attentas quereiis eorum commodaret. Ubi igitur animadverterent, ſeſe hic parùm aut nihil proficere, in Brabantiam abierunt ad Ducem Brabantiæ Johannem, Jacobæ Comitiſſæ maritum, ſibique auxilium ferri

ob-

obnixè petierunt. Sed & ibi nihil impetrant, quapropter domum reverſi Præſulem ſuum Fredericum de Blankenheym, ut & oppida Tranſiſalaniæ, Daventriam, Campos, & Swollam, compellare coacti ſunt, & auxiliares illorum manus implorare: a quibus etiam non illubentur ſuſceptæ fuerunt eorum querelæ; Accedentibus præterea Trajectenſium & Amisfurtiorum partibus D. Guilielmo Brederodio, D. Philippo de Waſſenaer Burchgravio Leydenſi, unà cum oppido Leydenſi, D. Johanne Burchgravio Montfortenſi, D. Joanne Heemſtedæ ac Benthuſæ Domino, aliiſque, qui ab Aſellatis ſive Cabellaviis Hollandiâ pulſi in diœceſi Ultrajectina exules agebant. Ex adverſo autem contra eos facta eſt confœderatio inter Johannem Bavarum, Hollandiæ Tutorem, & Reynaldum Gelriæ Ducem; quam mox Anno CIↃ. CCCC. XX. ſecuta eſt obſidio Amersfortiæ per Gelros, de quâ *cap.* XI. ad annum 1420. vidimus, ideoque non opus eſt hic repetere. Anno autem CIↃ. CCCC. XXI. cives Amisfurtii ingens munimentum ad oſtium Amiſii poſuerunt, ut ejus ingreſſu Hollandorum naves per ſinum Auſtralem vagantes excluderent; Tranſiſulani quoque captas aliquot in eodem freto naves Amisfurtum impune abduxerunt. Verum ſequenti anno CIↃ. CCCC. XXII. circa feſtum Pentecoſtes, Trajectini & Amisfurtenſes pacem inierunt cum utroque Duce, Johanne ſcilicet Bavaro, & Reynaldo Gelro, vel potius pecuniâ redemerunt: *Nam*, ut Heda tradit, [p] *ita utrimque conventum fuit, ut Trajectini & Amisfurtenſes utrique Duci pro damnis illatis certam pecuniæ ſummam penderent.* Quæ etiam Bavariæ Duci fuit annumerata; Reynaldus verò Dux ante factam ſolutionem improvisò interiit in agro, dum ventrem exoneraret: Anno nimirum CIↃ. CCCC. XXIII. ut eſt in Chronico populari. Vide etiam Aquilium in hiſt. Gelricâ, & ibidem notata per Pet. Scriverium. Eodem quoque anno Joannes Dux Ba-

[p] In fœdere de eo nihil. Vid. infr. *in not.* ad Auctor. incert. *Matth.*

veriæ, & Fredericus Trajectenſium Præſul vitam cum morte commutarunt. Quantum verò ad fœdus, reperiuntur in Ducatus Gelriæ Archivis litteræ in membranâ ſcriptæ, quibus epiſcopus Ultrajectinus Fredericus Blanckenhemenſis, ipſique cives Ultrajectini & Amisfurtenſes, ſe Duci Reinaldo obſtringunt, ac promittunt ſe hanc reconciliationem ſartam tectam habituros, & de pecuniâ promiſſâ obſignatas tabulas per procuratores ſuos Culenburgi reddituros, omniaque amicè ac pacatè tranſacturos. Huc etiam delegatos ſuos miſiſſe Tranſiſelaniæ urbes, Daventriam, Campos, & Zwollam, utpote qui cauſſam ſuam cum epiſcopo, Trajectiniſque, & Amisfurtenſibus ſociaverant, ex iiſdem litteris patet.

Anno CIↃ. CCCC. XXVII. Philippus cognomento Bonus, Dux Burgundiæ, & Protector Hollandiæ, Zeelandiæ &c. Amisfurtenſibus bellum indixit, propter abdicatum præſulem Zuederum Culemburganum, & quod à partibus Comitiſſæ Jacobæ ſtetiſſent. Vênit igitur ipſe cum numeroſo exercitu Picardorum, Burgundionum, & Hollandorum, copiaſque ſuas Amersfordiæ admovit: quò Ultrajectini nocte antecedente ſuppetias trecentorum ſagittariorum miſerant. At inſtituta eſt nihilominus oppugnatio, exiſtente belli totius Præfecto Domino de Liledamo, qui & Bunſchotiam ſuæ poteſtatis fecerat, ut ſecluderet Amisfurtenſes à mari Auſtrino; Quemadmodum & ſuprà *cap.* II. in ejuſdem oppidi deſcriptione vidimus. Pugnatum igitur eſt acriter per quinque horas, reſque erat in ancipiti; civibus jam ter à muris recedentibus, & omnia periiſſe clamantibus; ſagittarii tamen Ultrajectini, cum nonnullis Amisfurtiorum juvenibus, ad arma promptioribus, etiam fœminis aliquot, fortiter reſtiterunt. Hic ſeſe Philippus Dux magno expoſuit periculo, dum non tam imperatoris, quam militis vicem gerens, ipſe foſſas tranſilit; ſuoque exemplo ſtrenuè milites

ex-

exhortatus *propriâ manu pugnat in propugnatores, qui* (verba ſunt Jac. Meyeri Annal. Flandricorum lib. XVII.) *magno erant numero, & viri robuſtiſſimi, pro patriâ, aris, ſociſque decertantes.* Et quoniam civitas plena erat coctoribus cereviſiariis, aquam polentâ coctam & bullientem ad mœnia ferebant, inque hoſtes effundebant. q Amiſit hic Philippus telo baliſtario interfectum Johannem à Boſco, cum aliis quàm multis ex nobilitate fortiter dimicantibus. Appendix quoque ad Chronicon Johannis Bekæ ex MS. codice Gisb. Lappii à Waveren J Cti Ultrajectini ſic habet in capite de electione Swederi LII. Epiſcopi Trajectenſis, & ejus expulſione: *Hoc anno* (ſcil. 1427.) *Dux Philippus diffidavit Trajectenſes propter rebellionem ſedis Apoſtolicæ, & obſidens Amersfordiam, eam impugnavit, ſed vulneratus retroceſſit.* Hæc appendix. Coactus eſt igitur tandem Burgundiæ Dux receptui canere, ſeſeque propter ingens periculum ab urbe retrahere, & ab oppugnatione deſiſtere. Integro hic octiduo cadavera e foſſis & propugnaculis extracta, tellurique mandata eſſe, omnes Annalium ſcriptores conſentiunt. Hujus autem obſidionis, ſive potiùs oppugnationis, indicia vetera extabant adhuc jam nuper ſuſpenſa ſub æde D. Georgii vexilla militaria, quæ hoſtibus erepta fuerant. Tum & gratitudinis ergò in vigiliâ omnium ſanctorum ſollemni (ut vocant) proceſſione teſtari hanc victoriam quotannis Amisfurtenſes ſolebant.

q Quod memini in veteri Chronico Anonymi vocari, *Lovare caput & corpus inimicorum*, idque de eâdem hac Amisfurtiorum propugnatione. *Verhoeven.*

r Refert Meyerus, de quo dixi, Flandricarum rerum ſcriptor accuratiſſimus, ſolutâ obſidione Amersfordienſi, Philippum Burgundiæ Ducem ſtupendæ molis navigium Amſterodami exædificari curaſſe, idque mox in Amiſio flumine (ſive Emâ, ut loquitur) juſſiſſe collocari, ut ſcilicet fluvii iſtius uſus Trajectinis & Amisfurtenſibus impediretur. Navigium iſthoc valli, ſive munimenti inſtar erat, & Cattum, ſive felem nominabant, multumque damni ex eo hoſti-

r Refert etiam Faſciculus temporum in Chronico Hollandico, *fol.* CCC. XIII. *verſo edit. Ultraject. anni* CIↃ. CCCC. LXXX. *Verhoeven.*

hoſtibus ſuis adferebant. Quapropter Amisfurtii, ope & auxilio Trajectinorum, duo fortalitia in ejuſdem Amiſii ripâ collocarunt; quibus magnâ ex parte ſelem iſtam deſtruebant, quæ etiam poſtea vi glacierum, huc illuc disjecta, ac rupta funditus interiit: *Ita ut veriſſimum ſit* (eſt epiphonema Jo. Iſ. Pontani *hiſt. Gelr. lib.* IX.) *quod vulgò dicitur, caſum interdum facere, quod ingenio negatum eſt.*

Anno CIↃ. CCCC. XLI. rurſus à Philippo Burgundiæ Duce obſeſſa & oppugnata eſt Amersfortia; adeoque fortiter defenſa à civibus, ut multis Hollandorum militibus deſideratis, & occiſo inſuper viro quodam nobiliſſimo, Dux coactus fuerit urbem relinquere. Habetur hoc in MS. veteri (quod ante annos aliquot videre mihi contigit) ſed in aliis ſcriptoribus non reperio; An unum idemque ſit cum ſuperiori, diligentibus Antiquitatum indagatoribus dijudicandum permitto.

Id impenſius miretur quis. Nam qui prioris meminit obſidionis Jac. Meyerus ad Ann. 1427. idem hujus etiam meminit ad Ann 1441. Add. Auctor. incert. infr. & quæ ibid. notavi *Matth.*

Anno CIↃ. CCCC. LXXX. circiter feſtum S. Catharinæ, Amisfurtii omnes Aſellatos, ſive Cabellavicæ factionis conſortes, oppido expulerunt.

Anno CIↃ. CCCC. LXXXI. quum Præfectus eſſet Hollandiæ D. Joannes de Lalain, Harlemenſes cum Amſtelodamenſibus, aliiſque civitatibus Hollandiæ Borealis (quam & Noort-Hollandiam, & Weſtfriſiam vocant) navibus in Amiſium venêre, ut Amisfurtenſibus ingreſſum & egreſſum prohiberent; Noſtri autem, fugatis Hollandorum navibus, Naerdam, oppidum Goylandiæ petunt, ac ſpoliant.

CAP. XIV.

Bella Amisfurtiorum cum Ultrajectenſibus, vel epiſcopis.

Anno CIↃ. CC. LXXX. Kenemarii, duce D. Giſelberto ab Amſtel junctis ſibi Friſonibus vicinis, & Waterlandis, Ultrajectum veniunt, expulſionem & proſcriptionem nobilium petunt; idque propter repulſam Goſuini Amſtelii, Præſulis olim Trajectini. Oppidani repentino periculo commoti, & jam antè non ſatis propitii nonnullis nobilium familiis, proceribus ejectis & omni magiſtratu abdicato, viros ex ſuorum numero XL. elegêrunt, qui civitatem regerent, & civibus jus dicerent: iiſque ſeſe conjunxerunt Amersfordienſes. Johannes autem Naſſovius XXXIX. Epiſcopus Trajectenſis contumeliæ hujus impatiens, cum Ottone Comite Gelriæ junctis copiis, II. die Septembris, Amersfordiam ſeſe contulit, quod urbis ejus cives paulò antè fœdus cum Kenemariis pepigiſſe non ignoraret. Cumque aliquamdiu oppidum obſidione & machinis impugnaſſent, tandem deditione captum magnâ calamitate affecerunt. *Inclementius autem cum Amersfortenſibus tum actum reperio, quod Gelriæ Comitem verbis petulantioribus excepiſſent*, ait Joan. Iſ. Pontanus, *lib.* VI. *hiſtor. Gelricæ*, qui hæc rejicit ad annum CIↃ. CC. LXIX. cùm tamen mecum faciant magnum Chronicon Hollandiæ, *Diviſ.* XIX. *cap.* VIII. & Annales Matthæi Voſſii, *lib.* IV.

Anno CIↃ. CCC. LXVI. rebellabant Amisfurtenſes contra Johannem Varneburgium Epiſcopum Trajectenſem XLVIII. negantes ei ſolvere conſueta vectigalia & tributa, ſolitoſque cenſus, & epiſcopales reditus. Quapropter epiſcopus ipſo die S. Margaretæ urbem obſidione cinxit, quæ octavo deinde

die ipſi conciliata eſt, eâ lege, ut penderent quicquid antiquitus tenebantur, *Mits belovende de oude contributie*, inquit Chron. Hollandiæ.

ſ Faſciculus temporum dicit Epiſcopum poſt captam arcem Horſtanam ab Amisfurtenſibus & Rhenanis intromiſſum eſſe. *Verhoeven.*

ſ Anno CIↃ.CCCC.XXIV. Suederus Epiſcopus Trajectenſis LII. poſtquam tumultus aliquot Ultrajecti exortos nonnullorum cæde compeſcuiſſet, etiam Amersfordiam vênit, ad ſopiendas ſeditiones illic excitatas: Quò cùm veniſſet, nonnullos proſcripſit, alios capite plecti juſſit; *Quæ omnia ex auctoritate ſuâ fieri declarabat*, inquit Guil. Heda, qui hæc in annum ſequentem refert.

Anno CIↃ.CCCC.XXVI. idem Zuederus præſul, cùm Ultrajecto excluſus eſſet eique ſuffectus Rudolphus Diepholtius Ultrajecti admitteretur, Amersfordiam concedere ſtatuit; ubi primò repulſam paſſus ægrè tandem intromiſſus eſt, atque inde per internuncios ac legatos ſibi conciliavit D. Johannem Egmondanum, Præfectum Ducatus Gelriæ, Arnaldi Ducis patrem, Ultrajectinis & Amisfurtenſibus infenſum, à quo etiam copias aliquot equitum ac peditum obtinuit, quos tamen Amisfurtenſes admittere noluerunt. Unde ſtratagemate uſus Epiſcopus, finxit ſibi ſummo manè extra urbis portam animi cauſſâ prodire conſtitutum: ac mox in ipſo portæ limine dum moram trahit, extemplò equites, peditesque Gelri (qui pridie receſſum ſimulantes in inſidiis ſeſe collocaverant) celeriter è cannetis exiliunt, ad urbem properant, eamque inopinatò occupant. Epiſcopus tam facilè & feliciter oppido potitus id operam dedit, ut præſidiis probè defenderetur, ac in omnem eventum additis munimentis arceri à mœnibus hoſtis poſſet. Quem in uſum bina ædificari caſtra, ſive valla, ut Heda loquitur, curavit; quorum alterum juxta portam ab inventione imaginis Divæ virginis Mariæ celebrem, alterum intra urbis mœnia collocari fecit. Hinc plurimæ in Ultrajectenſes ex Amisfurto factæ per Gelros direptiones atque rapinæ. Sed Rudolphus Diepholdius tandem ope aliquot etiam

op-

oppidanorum, Amiſfurtum cum præſidio ingreſſus, utrumque caſtrum invaſit, [t] captis Petro Culenburgio, Zuederi Præſulis fratre, Goſuino à Vanderick, Theoderico van Royen, aliiſque. Quam rem paullò aliter geſtam narrat G Heda in Zuedero epiſcopo: *Paulò poſt effectæ ſunt induciæ inter Trajectanos & Gelrios, ſecluſis illis de Emeneſſâ, & locatis præſidiis in vallis, Gelrii exceſſêre Amersfordiâ: Non longè poſt eorum receſſum, habito levi priùs & ſecreto inter cives ſuſurro, illi de Emenes noctu appropinquarunt oppido ex unâ parte. Fit concurſus civium ad mœnia, & qui vallo ad portam præerant ſimiliter accurrunt, & tunc ex aliâ parte ſupervenientes Trajectani tranſcendunt vallum & mœnia oppidi, tunc Gelrii confugientes ad vallum intra oppidum tanquam in matula concluſi coacti ſunt ſeſe dedere, quo pacto Amersfordiani rurſum in priſtinam libertatem reſtituti ſunt.* Hactenus Heda. Diepholtius autem ex oppido Amisfurtenſi ad Arnaldum Gelriæ Ducem litteras ſcripſit, in hanc propemodum ſententiam.

t Faſciculus emporum nominat Petrum de Culenburch, Joannem de Ackoyen, Goſuinum à Vanderick, Theodorum à Wyc, & ducentos præterea captivos fuiſſe ait: Idque factum eſſe circa feſtum omnium ſanctorum.

Nos Rudolphus Diepholdius Poſtulatus Ultrajectenſis, cum antehac non ſemel te Arnolde Dux Gelriæ, &c. per litteras commonefecerimus, ac detrimentum eorum, quæ nobis, noſtriſque civitatibus, ditionibus, ac ſubditis ultra Iſalam poſitis multoties tuis in territoriis, perque tuos & alios, quemadmodum litteris hac de re ad te datis expreſſum habetur, fuerunt illata, reſtitutionem efflagitaverimus, nec tamen reſponſum huc uſque ullum obtinere potuerimus; quod nobis noſtriſque amicis opidò ſuſpectum eſt, & neutiquam etiam convenire judicatur; cum ejuſmodi nos eſſe ſperemus, qui ſaltem reſponſione aliquâ digni ſimus; & poſtea quoque à tuis, inque ditionibus tuis, detrimentum noſtri haud ſemel acceperint: Et jam nuperrimè inſuper ſubditi tui, aliique tuo nomine in oppidum noſtrum Amersfortienſe magno numero irruêre, cædibus, rapinis, incendiis, ædium-

diumque effractionibus graſſantes, tum & caſtella ibidem ponendo, unde damna perplura cum Clerus noſter, tum alii incurrere. Nos idcirco de hiſce omnibus ac ſingulis ut nobis noſtriſque præſtatio fiat, identidem a te poſtulamus. Si verò (quod tamen haud opinamur) id neque nos, neque noſtri obtinere poterunt, cogemur jus noſtrum perſequi, ubi æquum id eſſe ac oportere judicabitur. Super hiſce ut ſcripto nobis reſpondeatur, per tabellarium præſentem flagitamus: Datum in urbe noſtrâ Amersfortienſi, ſub ſigillo noſtro, anno Domini CIↃ. CCCC. XXVI. *die ſexto Novembris.*

Anno CIↃ. CCCC. XXXIII. Rudolphus à Diepholt Epiſcopus Trajectenſis LIII. in obſidione Monaſterienſi occupatus, ut Walravium de Meurs in Præſulatum inibi introduceret, à D. Jacobo de Gaesbeeck, aliiſque conjuratis qui factâ conſpiratione Trajectum occupaverant, civitate ſuâ excluſus eſt, uſque ad annum CIↃ. CCCC. XLIX. Quo tempore cum Ultrajectini, celebratis comitiis, & magiſtratu de more deſignato, jam comeſſationibus atque poculis indulgerent, Rudolphus præſul auxiliante D. Henrico Burghgravio Montfortenſi, & civibus quibuſdam oppidi Amersfordienſis, intempeſtâ nocte [v] perfoſſis mœnibus clam urbem intravit; & confractâ illicò portâ, reliquiſque militibus admiſſis, introrſum tendens cum ſuis ad forum Palatinum (vulgò *de Plaets* dictum) cum jam vicum, quem Prætoris vocant, intraſſet, ingens civium turba ipſi ſit obviàm. Pugnatum eſt utrimque acriter, ipſo Antiſtite in pede vulnerato, & ex equo dejecto Burghgravio Montfortenſi Henrico; victoria tamen penes Epiſcopum remanſit, qui hoc pacto urbe potitus in priſtinam dignitatem reſtitutus eſt. Deſiderati ſunt in eo conflictu nobiles atque cives aliquot Ultrajectini, inter quos Dominus de Lichtenbergh, Proeys, Maſſche, aliique. Arnoldus verò de Amerongen, & Henricus Jacobi Gaesbecani filius capti, & capite plexi ſunt. Dominum de Gaesbeeck, præcipuum exilii ſui

[v] S. Blaſii, ut ait Faſciculus temporum; in quo & locus perfoſſi muri indicatur, ſcil. inter portam Albam, & Turrem Hebetem, ut vulgo vocant. *Verhoeven.*

ſui authorem, non antè dimiſit epiſcopus, quàm ſibi omnia ſua Dominia, quæ in Diœceſi Trajectinâ poſſidebat, confectis publicis inſtrumentis venderet. Ea autem erant oppidum Vico-Duroſtadium, Batavodurum olim dictum, unà cum territorio ſuo, & caſtrum in Abcoudâ, cum ſuis annexis: Eâ tamen conditione, ut pro his ab Epiſcopo ſemel reciperet tredecim millia florenorum, & Dominia ipſa ad vitæ uſque finem retineret, tum verò ad Epiſcopatum accederent; quæ quidem brevi eò devoluta ſunt, quod Dominus de Gaesbeeck intra anni ſpatium diem obierit, in feſto ſcilicet Vedaſti atque Amandi. Hæc autem tranſactio facta eſt per interceſſionem Domini de Lannoy, tunc Regentis Hollandiæ nomine Philippi Boni Ducis Burgundiæ, ut videre eſt in appendice incerti authoris ad Bekam. Epiſcopus quoque Diepholtius publicis litteris gratias egit Amisfurtenſibus, datis anno CIↃ. CCCC. XLIX. die Martis poſt feſtum Matthiæ, iiſque condonavit ſi quid unquam deliquerint.

Imo vita conceſſit decennio demum poſt Anno CIↃ. CCCC. LIX. Vid. *lib. de jur. glad. cap.* 24. Matth.

Anno CIↃ. CCCC. LV. quum Rudolphus Diepholtius Epiſcopus Trajectenſis, conceptâ ex diutinis laboribus animi ac corporis ægritudine, in arce ſuâ Horſtâ, vel, ut alii teſtantur, Vollenhovæ XX. die Martii exſpiraſſet, Canonici Ultrajectini unanimes in ejus locum elegerunt D. Gysbertum Brederodium, Præpoſitum Cathedralis eccleſiæ D. Martini. Qui tamen initio adminiſtrationis ſuæ ſtatim ſeveriùs agens, cives quoſdam Ultrajectinos in exilium egit, quod Diepholtii partibus faviſſent. Illi autem Amisfurtum ſeſe recipientes, inde per legatos & litteras Philippo Duci Burgundiæ auctores fuêre, ut ipſe apud Pontificem Romanum pro filio ſuo notho Davide Burgundo, tum temporis Teroanæ Epiſcopo, intercederet. Philippus non ignarus perpetuum eſſe inter Hollandos & Trajectenſes diffidium, idque hoc pacto tolli faciliùs poſſe, confirmationem à Calixto III. Pontifice non difficulter impetravit; qui etiam Davidem inter legitimè natos haben-

dum pronuntiavit. Hunc quum parens Philippus in Epiſcopatum vellet inducere, Amersfordiam & Rhenam diœceſeos Ultrajectinæ oppida, per Adrianum de Borſaliâ, Duvelandiæ Dominum, occupavit, in quibus etiam civitatibus David Epiſcopus inauguratus eſt; Manſitque illo anno Amisfurti (unde *Davids-Hof*, locus notus) eò quòd ob præſentiam Gisberti Brederodii non admitteretur Ultrajecti.

Anno CIƆ. CCCC. LXIV. contentiones inter Epiſcopum Davidem Burgundum & Præpoſitum majoris eccleſiæ Gisbertum Brederodium, in bellum erumpere cœperunt; & Epiſcopus cum fratre Antonio, quem in auxilium acciverat, prædas aliquot ex Amisfurto egit, inque vicem egêre Trajectini, qui etiam circa idem tempus incenderunt ad ſuburbia Amersfordiæ molam, & Amersfordienſes rurſus Biltam. Eodem anno, à Trajectinis honorificè recepto Davide Epiſcopo, propè antrum Vulpinum (vulgò de Voskuyl) Trajectini ceperunt cives aliquot Amersfordienſes, permittente, ut credebatur, Epiſcopo.

Anno CIƆ. CCCC. LXXII. Gisbertus Brederodius, ejuſque frater Reinaldus, & Reinaldi filius naturalis Walravius, ut & D. Joannes ab Amerongen præfectus civitatis Ultrajectinæ, rurſus adverſùs epiſcopum Davidem inſurrexerunt; ac memores oppidi Amisfurtenſis cives hunc Davidem primos in Gisberti præjudicium recepiſſe, atque inauguraſſe, adjumento civium Ultrajectiorum multis incommodis Amisfurtenſes afflixerunt, in contumeliam Epiſcopi: Qui hos omnes aſtutiâ ad ſe pellectos Duroſtadium, atque apprehenſos ibidem cuſtodiæ mandavit in arce: ex quo cùm Walravius non multò pòſt fractis vinculis effugiſſet, reliqui meliùs per integrum biennium aſſervati ſunt. Donec tandem per judicium Aurei velleris (cujus membrum Reynaldus erat) cauſſâ cognitâ liberati ſunt.

Anno CIƆ. CCCC. LXXVII. *expulerunt Amersfordiani amicos*

cos omnes epiſcopi, jungentes ſe Trajectanis. Verba ſunt G. Hedæ in Davide epiſcopo LV. ubi etiam ad marginem legitur: *Cum fortunâ mutantur amici.*

Anno CIↃ. CCCC. LXXXI. exorto rurſus bello inter Trajectinos & Amisfurtenſes, David epiſcopus vênit circa Amisfurtum, XXI. die Septembris, cum Domino de Yſſelſteyn, Domino Guilielmo de Egmondt, Domino Everardo à Welpen, Domino Johanne Cats, & cum multis Gaſconienſibus, conatique ſunt jumenta è paſcuis auferre; quod ut viderunt oppidani, è civitate magno proruperunt impetu; Verùm ab Ultrajectinis, in inſidiis poſitis, centum è civibus cæſi ſunt, ducenti capti, atque Batavodurum miſſi. Vide vetus Chronicon Belgicum, ad annum 1481.

Anno CIↃ. CCCC. LXXXIII. Trajectini partes ſecuti Hamatorum, ſive Hoexiorum, Engelbertum Clivium cum magnâ Gelricæ nobilitatis manu ad ſui defenſionem ſuſceperant, Epiſcopumque Davidem, in urbe oppreſſum & captum, Amersfordiam relegaverant, ibique juſtâ cuſtodiâ ſepſerant. Maximilianus verò Auſtriacus, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Hollandiæ, &c. Antiſtitem affinem tam indignâ captivitate liberaturus, arma paravit, ac copias ſuas contra Trajectenſes ſeſe expedire juſſit. Erant in urbe, præter Engelbertum & Gelros ſclopetarii aliunde conducti CIↃ. CCCC. Maximilianus autem quinque millia peditum cum equitibus haud paucis adduxit: ac ſtatim propugnaculum, quod erat in portu Trajectino ad Leccam fluvium (*de Vaert* dictum) ſuperavit atque incendit. Tum proferri tormenta, & quati Trajectenſium mœnia imperat. Illi verò de rei eventu deſperantes ad Maximilianum mittunt Engelbertum Clivenſem cum duobus Conſulibus, ut de compoſitione agerent; Tandemque his inter alias legibus ſeſe dedunt: *Hollandiæ Comitem ditionis Trajectinæ Tutorem agnoſcerent: Vrbem in poteſtate Maximiliani relinquerent, donec David epiſco-*

De hac invaſione Ultrajecti per Nyvelтium, & Amisfurtenſes, vide Hedam ad ann. 1483. edit. Ultraject. 1643. & ibidem notas Arn. Buchelii. J. Cti. *Verhoeven.*

pus, qui erat in manu Amisfurtenſium, eſſet liberatus. &c. Quæ acta & tranſacta ſunt pridie Calend. Septemb. circa mediam noctem. Poſt id Maximilianus urbem cum honorifico comitatu intrat, ſequentibus tribus peditum millibus, equitibus octingentis. Trajectenſibus porrò hunc in modum ſubjugatis, vertit arma in proximos Amisfurtenſes, anni ſequentis undecimo Februarii; ac nocte obſcurâ, dum vigiles foſſis congelatis cuſtodias negligentiùs obeunt, urbis occupat mœnia. Confertim exacti civitate omnes Hoexii, & quicunque à Clivo & Gelris auxiliares acceſſerant; Liberatur inſuper David epiſcopus, quem, ut diximus, captivum huc abduxerant Trajectenſes. Quam rem paucis attingit Rudolphus Agricola in epiſtolâ ad fratrem, his verbis: *De Epiſcopo David, ut captus ſit, pridem audiviſtis ſcio, Conventus publicus Amersfordiæ eſt omnium oppidorum diœceſis. Credo David Epiſcopatu ceſſurum. Dux Clivenſis & Maximilianus itidem Legatos ſuos ad componendas res ſuas Buſcumducis miſerunt. Citò pax erit, quantum video, aut in atrocius quam unquam bellum res erumpet.*

Anno CIↃ. CCCC. LXXXIV. nocte præcedente feſtum Agnetis Fredericus Dominus de Yſſelſteyn, adjuvantibus exulibus, occupat Amersfordiam, machinis & aliis bonis illam ſpolians, & magno exacto ære pacatus receſſit. Reperio etiam in veteri MS. eodem anno exules quoſdam ante triennium Amisfurto ejectos, Ultrajecti clàm conſpiraſſe cum militibus Ultrajectinis, de capiendo Amisfurto; cum quibus & cum Domino Johanne de Waſſenaer Hamatorum Capitaneo, die Vincentii prope oppidum venerunt, & tranſgreſſi congelatas foſſas, ſcalis ad mœnia admotis, urbem invaſerunt quadringenti numero, neminem cædentes; ſed urbem tormentis bellicis, omni paratâ pecuniâ, aliiſque bonis ſpoliantes. Fugâ elabebantur præcipui civitatis, capto tantùm Domino Gerardo de Voorn, qui cum Reinero Broeckhuſio Lugdunum

Ba-

Batavorum ceperat. Vide etiam de hac invaſione vetus Chronicon Belgicum, ad annum 1484. ſed non dubito quin hæc eadem ſit cum duabus præcedentibus. Penes lectorem judicium eſto.

De ſequentis ſeculi bellis, diſſidiis, inimicitiis, & rurſus fœderibus Amisfurtiorum cum Ultrajectinis, & Epiſcopo Henrico Bavaro, uſque ad devolutionem Provinciæ Trajectinæ ad Carolum V. Imperatorem, Ducem Burgundiæ, Brabantiæ, Comitem Hollandiæ, &c. ſeorſim capite ſequenti agemus; Quæ omnia compendio ex L. Hortenſio præcipuè mutuabimus.

CAP. XV.

Res geſtæ Amisfurtenſium ſub Henrico Bavaro Epiſcopo.

ANno CIↃ. IↃ. XXIV. die VII. Martii, obiit in arce Batavodurana D. Philippus Burgundus, Trajectenſium Epiſcopus LVII. Unde ad ſequentem diem VI. menſis Maji indictis Comitiis, diu deliberatum fuit, quis utilis, idoneuſque ſucceſſor inveniretur. Poſt autem varia de competitoribus judicia, cecidêre ſuffragia in Henricum Bavarum, Philippi Comitis Palatini & Electoris filium, tum temporis Epiſcopum Spirenſem, * virum non minùs virtute ac moribus, quàm ſanguine illuſtrem. Qui abſens creatus, & poſt menſes circiter quatuor Ultrajectum ingreſſus, eo armorum apparatu, quo intrare atque excipi Principes mos eſt, in Curiam, ubi vetus novuſque ſenatus coactus erat, vênit, ibique poſt honorificam gratulationem ſenatui populoque Ultrajectino juravit ſe patriæ patrem, defenſorem ditionis, &c. fore. Hinc in Civicum Templum deductus, armis ibi poſitis, & veſte talari, ſtolâque indutus, in Tutelaris Divi baſilicam ſollenni pompâ, at-

* Sic Arn. Buchelius in notis ad ultimum caput Hedæ; Sed Hortenſius, Pontanus, aliique ſcriptores non habent. *Verhoeven.* Quod epiſcopus Spirenſis non memini me legiſſe. Electus non Poſtulatus. Et electus dum adhuc Canonicus Colonienſis, ut inſtrumentum electionis habet ſatis diſerte. *Matthæus.*

atque inde in trium Ordinum Conventum abductus, more majorum, libertatis & privilegiorum diploma ratum ſanctumque eſſe juſſit. Poſt paululum moræ in ædem D. Martini reducitur, & in ſede D. Willebrordi collocatur. Laudibus Deo pro ſalute Epiſcopi decantatis, turbâ procerum omnis ordinis proſequente, in palatium Epiſcopale conceſſit. Idibus autem Octobris ejuſdem anni Amisfurti inauguratur. Oppidum ingreſſus, ſtatim Curiam conſcendit, ubi Reip. jura & libertatem ex more tabulis confirmavit, eaque juravit ſancta ſeſe habiturum, defenſurumque quoad ejus fieri liceret; aucturum etiam quum daretur. Senatus rurſum ſuam obſervantiam nullâ juramenti religione ſpoponderunt. In præſentis rei fidem Epiſcopus ordine ſenatoribus datâ dextrâ in hoſpitium deducitur: Et ut ſpecimen aliquod erga novum Præſulem benevolentiæ daretur, duo viſendæ magnitudinis inaurata pocula ſub cœnam illi ſunt donata. Aliquot deinde diebus hic commoratus Amisfurtenſibus pro eorum humanitate gratiis actis, Batavodurum petiit. Capto exinde tempore, Ordines multa cum Epiſcopo de publico rerum ſtatu, ac præcipuè de bello Tranſiſelano, quod cum Carolo Duce Gelriæ habebant, egerunt; decretaque fuerunt ipſi quinquaginta aureorum Rhenenſium millia, ad pacem civitatibus Tranſiſelanis à Gelro redimendam: in quem cenſum tam eccleſiaſtici, quàm profani nominis omnes venirent, nemine excepto. Quæ prima tumultuum inteſtinorum cauſſa fuit, dum ſe unuſquiſque à contribuendo immunem exiſtimaret.

Anno CIↃ. IↃ. XXV. menſe Februario in civitate Ultrajectinâ tumultuari cœptum eſt: nobiles enim ex inveterato quodam odio plebem adverſus Conſules Everardum Soudenbalch, & Godefridum à Voordt concitant; Qui dum falsò repetundarum inſimulantur, graviora metuentes ſponte in exilium abeunt, omneſque illorum fautores proſcribuntur. Poſtea verò populus animadvertens ſeſe promiſſâ per nobiles

im-

immunitate fruſtrari, contra eos conſpirationem iniit: Quæ contentio inter utramque partem longo tempore duravit, ac dum Epiſcopus ſemel iterumque in Germaniam proficiſcitur, in bellum erupit, quæ tandem cauſſa defectionis a Principe fuit, ut deinde videbimus.

Eodem anno & ſequenti CIↃ. IↃ. XXVI. vehementiſſimè reciprocata fuit ſerra quæſtionis tributariæ, inter Epiſcopum & Ordines diœceſeos Trajectinæ ab unâ parte, & Magiſtratum Amisfurtenſem ab alterâ: Qui conquerebantur *per novam hanc formam colonis ſuis imperandi pecuniam, ſibi vim fieri, jura & libertatem Senatus populique Amisfurtenſis violari: non commiſſuros ſeſe, ut agri juris Amisfurtii vectigales ipſorum aut cujuſquam libidini forent, &c.* De quâ re quandoquidem varias legationes, litteras, & orationes invectivas Lamb. Hortenſius lib. II. III. & IV. ſeceſſionum Ultraject. deſcribit, eo Lectorem remittimus, ne in unico hoc negotio prolixiores eſſe cogamur, quàm alibi quidem fuimus.

Anno CIↃ. IↃ. XXVII. res Ultrajectenſium turbatiſſimæ in majores contentionum fluctus indies devolvebantur, dum ſeſe undique exerunt proſcripti, nec malum levant vel conjuratorum ſupplicia, vel minæ Præſulis in Amisfurtenſes, qui exulibus favere credebantur; reſque eò devênit, ut Ultrajectini, exploſo Epiſcopo, Gelrorum Duci Carolo ſeſe permiſerint, ejuſque præſidiis adverſus Præſulem cæteroſque defenſa fuerit eorum civitas circiter biennium. Interea Epiſcopus metuens, ne à ſe quoque abalienaret Amisfurtenſes, rationem actorum ſuorum per litteras ipſis aperuit, oſtendens *quàm turpiter ab Ultrajectinis excluſus eſſet,* &c. *obteſtabatur poſtremò Amisfurtenſes, eos ſibi amicos haberet, utque e proximo Hooghlandios in oppidum accirent, qui ipſis in omnem eventum auxilio eſſent.* Sub finem ejuſdem anni Epiſcopus per legationes tentare Amisfurtenſes cœpit, priuſquam à Gelro vel incauti opprimerentur, vel in ejus partes

 ſpon-

ſponte concederent. Quapropter per Adrianum Rhedium, & Fredericum Sombreſium, ut eos præſidiis firmaret, compellandos cenſuit. Hi in Senatum admiſſi, *quum multa de populi Amisfurtenſis fide, & propenſo Præſulis erga eos animo retuliſſent, poſtremum eò deducta eſt oratio, epiſcopum nullâ de re perinde eſſe ſollicitum, ac de ipſorum ſalute; Timere eum ne à Gelro ineſcati ejus militem reciperent, ideoque petere ipſum ut ſuorum præſidia admittant, &c.* Sed cum non una eſſet Senatus Amisfurtenſis ſententia, huc præcipuè itum, ut ſuis impenſis aſſumpto præſidio bellum à mœnibus propulſarent. Inde allatæ ſunt ad eoſdem Gelriæ Ducis Caroli, ut & Ultrajectinorum litteræ, quibus illos ad ſe & ſuas in partes omnibus modis trahere conabantur. Hinc Amersfortii, ut imminentia mala, quantum in ſe eſſet, declinarent & averterent, eò deſcenderunt, ut in civitatem admiſerint pedites LXXV. à ſenatu ſacramento inauctoratos, quibus tamen Epiſcopus ſtipendium ſuppeditaret.

Anno CIↃ. IↃ. XXVIII, pridie Idus Maji Epiſcopus Amisfurtum vênit; eique petenti Senatus populuſque poſtridie eſt datus: *Ubi longâ oratione de iniquitate Gelriæ Ducis in Diœceſin ſuam habitâ, poſtremò oſtendit, ſeſe ideo compulſum, ut opem Caroli V. Cæſaris imploraret; gratias verò debere ſe Amisfurtenſibus, quod Præſuli ſuo obedientes in dubiis rebus debitam ei fidem præſtitiſſent, nec commiſſurum ſe unquam, utcunque res ac belli cadat alea, ut jura & libertates ipſorum a quoquam violentur, ſed operam daturum potiùs, ut rata ipſis atque ſarta tecta perpetuo ſint, & augeantur.*

Inter hæc cives Ultrajectini, qui epiſcopo favebant, de expellendo Gelro, & reducendo Præſule conſilia inter ſe agitare cœperunt. Tres fratres in ſuburbio Ultrajectinorum ſeptentrionali) *de Weerdt*) recipiendo in urbem Epiſcopo viam ſtruxerunt, aſſumptis in ſocietatem conſilii civium paucis, qui

non

non procul ab eâ portâ habitabant. Ex his aliquot Amisfurtum profecti aviis itineribus, rem primò exulibus, deinde Epiſcopo communicant. Indicant quàm facile factu id foret in tantâ ſecuritate vigilum, & maximè præſidii, quod iſti portæ impoſitum erat. Dies igitur locuſque conſtitutus, ut Calendis Julii paulò poſt exortum ſolis armati convenirent. Teſſera data eſt, ſignum nolæ ad S. Jacobum, circiter horam ſextam; & mulier dextro brachio corbem geſtans: portæ illius cuſtodem omnium conſiliorum participem & adjutorem fore. Ubi jam agendæ rei tempus advênit, Epiſcopus pridie Cal. Julii portas Amisfurti ſub veſperam repentè claudi, & equitem peditemque in armis eſſe jubet; quibus ſe ex civibus voluntarii conjunxerunt ad quadringentos. Inde portâ emiſſi in mandatis habuerunt equites, ut cunctos in viâ, quæ Ultrajectum ducebat, interciperent. Inde poſt occaſum ſolis è civitate moverunt ſeſe reliqui, tam cives quàm milites ad ſexcentos: qui jam multâ nocte Lauwenrechtam ſuburbium Ultrajectinum ingreſſi, proximis pomariis & domibus ſe occuluerunt. Mane facto, ac portis reſeratis, nonnulli ex Albâ (*de Wittevrouwen-Poort*) exploratum emittuntur: an tuta omnia ab inſidiis eſſent, quidve novarum rerum eâ nocte ruſtici accepiſſent; Qui licet per denſiorem nebulam hoſtiles copias animadvertere viderentur, eas ibi populari, ac facilè repelli poſſe putabant. Interim parte urbis aliâ inſidiæ appropinquant, quibus occurrit, ut dictum erat, mulier brachio corbem ferens, altumque inclamans, ut procederent greſſumque maturarent, vigiles iſtius portæ (*de Weerdt-Poort*) jam è ſtatione diſceſſiſſe. Illis igitur urbem ingreſſis, tumultus exoritur ab iis, qui partis adverſæ circa eam habitabant portam; ita ut poſterioris agminis Epiſcopii, metu ne excluderentur, ſcaphis accepti in urbem inveherentur: jam enim portæ cuſtos fores fluvii diſcluſerat. Hinc ubi clamor captæ urbis totam continuò pervaderet civitatem, occurrunt circa ingreſſum fori boarii Gelro-

rum aliquot manipuli; ſed ii facilè per viam ollarem (*de Potter-ſtraet*) in pontem S. Jacobi rejecti, hoſtibus locum dare coacti ſunt. At recollecti, & numero aucti pænè eripuiſſent ſtationem conjuratis, niſi reſtituta raptim acie redintegraſſent prælium, ac forum idem vi occupaſſent. Eoque Gelrorum nonnulli in Palatium confugerunt, ut ibi adverſus vim & incurſum hoſtilem ſe promptiùs communirent: Reliquos omnes, qui nondum eò pervenerant, e publico arcuerunt conjurati. Tum Gelri hoſtium omnia plena conſpicati, neque ſpei aut opis quidquam in civibus animadvertentes, rei ſummam in extremo diſcrimine, & pugnæ unius eventu collocandum judicarunt; & poſtquam ſe in tres cuneos diviſiſſent quadringentos hoſti per viam prætoriam objecerunt, alium manipulum in tecto præaltæ domus collocarunt, quam vulgo *'t Keyſerrÿck* vocant, cæteris in Palatio circa tormenta relictis. Amisfurtenſes verò quum ſuos ex pinnis altiſſimæ illius domus globis ſterni viderent, aliquot exulibus per poſticum in eas ædes immiſſis, poſtquam unum alterumve trajeciſſent, reliquos ad deditionem compulerunt. Hinc tormenta graviora, quæ circa forum boarium ſtabant, quum explodere ob pluvioſum aërem Gelri non poſſent, retrò ſe in forum Anſerinum coacti recepêre. Ibi denuò Amerſurtii bifariàm diſpoſitâ acie in Gelros irruerunt; pars in pontem Piſtorum ad domum Palatinam occupandam verſa, cæteri adverſâ fronte Gelrorum agmini occurrerunt. Orta hic acris inter haſtatos pugna, his pro gloriâ & victoriâ, quam manibus tenere videbantur. illis ut urbis amiſſæ ignominiam averterent, pugnantibus. Et utrimque diu hoc certamen duraſſet, niſi equitatus conjuratorum in Gelros quàm fortiſſimè invectus aciem eorum ſuo impetu turbaſſet: ita ut foro Anſerino pulſi, quamvis bis terque ſe munirent, prælioque ad forum piſcarium objicere non detrectarent, tandem tamen agmine, quantum poterant, collecto compoſitoque portam Tolleſtegenſem petivê-

tivêre. Gelrorum capti ſunt ultra centum, cæſi circiter quadraginta. Edidit de hoc bello, urbiſque invaſione breve Syntagma Henricus Bommelius, temporum horum æqualis; in quo plura videre licet, ut & in eo quem dixi Lamb. Hortenſio lib. VII. *ſeceſſionum Ultrajectinarum.*

Verum ne diutiùs immoremur hiſce diœceſeos Trajectinæ tumultibus, quos ſatis prolixè ab aliis traditos commemoravi, tandem ejuſdem anni CIↃ. IↃ. XXVIII. XII. Calendas Novembr. tranſlatio dictæ ditionis ad Cæſarem ejuſque hæredes facta eſt ab Ordd. & Epiſcopo, in ſummâ urbis æde, præſentibus Florentio de Egmont, Comite Burano, Antonio de Lalain, Hooghſtratæ Comite, ac Hollandiæ, Zeelandiæque Gubernatore. Tranſlationis ejus formula & conditiones in publicas relatæ tabulas habentur, memoranturque non tantum Lamberto Hortenſio, ſed & Ponto Heutero, rerum Burgundicarum ſcriptori accuratiſſimo.

y Ultrajectinos ſecuta ſunt confeſtim cœtera Diœceſeos oppida: Et in his Amisfurtenſes miſſis Ultrajectum legatis, quum Privilegiorum confirmationem obtinuiſſent, in Cæſaris hæredumque ejus poteſtatem, eâdem formulâ quâ Ultrajectini, conceſſerunt: poſtquam ſupradictus Comes Hoochſtratanus ipſis Non. Novembr. cum modico equitum comitatu eodem profectus, ac Cæſaris nomine inauguratus, à civibus juramentum fidelitatis accepiſſet; Præſentibus ibidem Domino Aſſendelfio, ſenatus Hollandiæ præſide, Jodoco Sasbout Conſiliario, & Vincentio Cornelii ærarii Præfecto. Henricus autem Bavarus relicto Epiſcopatu Trajectino poſtea factus eſt Epiſcopus Wormatienſis & Friſingenſis.

y Hic addenda epigraphe, quæ in S. Georgii templo in feneſtrâ vitreâ â Carolo V. Cæſare donata legitur. *Verhoev.*

CAP.

CAP. XVI.

Amisfurtum à D. D. Ordinibus Belgii fœderati captum.

Anno CIƆ. IƆ. LXIX. Amisfurtum unà cum Ultrajecto à Duce Albano, Philippi II. Regis Hiſpaniarum nomine Belgicarum provinciarum Gubernatore, ad exigendam decimam omnium mobilium, immobiliumque vigeſimam ſemel pendendam, gravi præſidio mulctatum eſt: nam cohortes aliquot ex legione Inſubrum (quam *Tertio di Lombardia* vocabant) in oppidum miſſæ ſunt, quæ non exiguo incommodo cives affecerunt. De hac autem Albani exactione ita ſcribit Michaël ab Yſſelt Amisfurtenſis (de quo ſuprà cap. IV. diximus) homo ipſe Pontificius, in hiſtoriâ ſui temporis, quam exul Coloniæ edidit, *Quod exactionis conſilium ſi nunquam Albanus in animum induxiſſet, fortè floreret adhuc Belgium, non jaceret conculcata nunc religio, non plorarent tot viduæ & orphani, non lugerent tot amiſſis opibus incolæ, non errarent per urbem tot exules, nec ego piſces Tranſalbinos Coloniæ Agrippinæ comederem.* Alludens ſcilicet ad verba Milonis, qui à Senatu Romano Maſſiliam relegatus dixiſſe fertur: *Si ita, quemadmodum ſcripſit, pro me dixiſſet Cicero, non ederet nunc Maſſiliæ barbatos piſces Milo.*

Unde illud *Coloniæ Agrippinæ* non ſcio. Apud Yſſelt non extat. Vid. ad Ann. 1569. Quod Pontificius id certum. Certum etiam quod exul. De exilio eum vid. ad Ann. 1579. *Matth.*

Anno CIƆ. IƆ. LXX. die XIV. Julii, Amisfurtum, atque cætera Diœceſeos Ultrajectinæ oppida, omnibus immunitatibus, privilegiis, &c. orbata ſunt à Duce Albano, qui & iiſdem civitatibus ademit jus conſeſſus & ſuffragii inter Ordines provinciæ; idque per novum ab ipſo inſtitutum Concilium, quod Gallicè *le Conſeil des troubles*, Belgicè *Den Bloetraedt*, id eſt, *Conſilium ſanguinis* appellabatur.

Anno CIƆ. IƆ. LXXII. quum jam Guilielmi Arauſionenſium Principis, & D. D. Ordinum Hollandiæ, Zeelandiæque vi-

vires increbeſcerent, ab iis, qui ſub Regis Hiſpani obedientiâ eo uſque permanſerant, interdictum fuit Gelris, ne frumentum Amersfortiam venum portent.

Eodem anno CIↃ. IↃ. LXXII. Guilielmus Comes Herenbergenſis, Burchgravius in Buxmeer & Bylant, Dominus in Hedel, Homoet, Haps, Wiſch, &c. Baro Ducatus Gelriæ, Regiæ Majeſtatis vicarius & Præfectus Generalis in Gelriâ & Tranſiſelaniâ, qui auſpiciis D. D. Ordinum Fœderatorum, & affinis ſui Arauſionum Principis, exercitum ducebat, cumque eo ex Germaniâ in Belgium deſcenderat (debellatis jam in Tranſiſelaniâ Campis, Zwollâ, Haſſelto, & Oldenſaliâ; in Comitatu Zutphanienſi metropoli ipſa, Druſiburgo, Grollâ, Lochemo, & Dotecomio; in Velaviâ Hardervico, Hattemâ, & Elburgo) Amisfurto appropinquavit XXV. die Julii, ejuſque milites magnam ex agro Amisfurtenſi prædam collegerunt. Comes autem XXVII. Julii, circa ſecundam noctis horam, arctiſſimâ obſidione urbem cingit, & poſt multas, eaſque validiſſimas oppugnationes, multiſque in locis proſtratos ſolo muros, die XIX. Auguſti ſub certis conditionibus urbs ſeſe dedidit. Narrat autem Famianus Strada Jeſuita in Hiſtoriâ ſuâ belli Belgici, hujus expugnationis tempore Amorfortiam, contra [a] fidem jurejurando obſtrictam, à Geuſiis (ut vocat) direptam eſſe. Quod in medium relinquo, & authoris fidei commendo.

Non multò pòſt, XIV. ſcilicet Septembris, Deputati à Principe Auriaco miſſi Amisfurtum venerunt, qui religionem reformatam inducant, Romanam deſtruant. Inde prima concio habita in Minoritarum templo à D. Arnoldo Noveſiano: Secunda in D. Georgii fano; Tertia ad S. Johannem aſſentientibus etiam magnâ ex parte primoribus civitatis.

[b] Circa ejuſdem anni finem, menſe nimirum Novembri, quum dictus Comes Herenbergenſis e Gelriâ, Tranſiſelaniâque, metu Hiſpanorum exceſſiſſet, præſidium, quod relictum

[a] Scriptor Chronici Agathenſis direptionis non meminit. Michael ab Iſſelt, ut nimis ſtrenuus Pontificius, dum ait templis vim factam, in majus multum rem auget, dum ad annum hunc ita: *Metu potius virium adverſæ partis quam amore ſeditionis ſe Comiti Montenſi dediderunt, præſidiumque illius acceperunt: hac tamen conditione, quod Catholica religio ſarta tecta conſervaretur, omniſque iconomachia ceſſaret: quod Præfectus in editiori loco ſtans, publico juramento, invocato S. Spiritus nomine juravit. Sed paulo poſt omnia templa*

pla annis ſuperioribus ab omni iconoclaſtarum impetu defenſa diripiunt, aras evertunt, & ſacra profanis miſcent.

Vere utrum an falſo ex verbis Chronici, quæ ad calcem, non difficulter conjicias. *Matthæus.*

b Omnes fermè Hiſtorici in eo conſentiunt, famâ deditionis urbis Zutfaniæ acceptâ, Campos, Swollam. Amisfurtum, & alias civitates ſeptendecim numero, ſeſe Fr. Toletano dedidiſſe. *Verhoeven.*

erat Amisfurti, rebellavit, cui præfecti erant Gisbertus à Broeckhuyſen, & Andreas Pulman, identidem minitantes ſeſe urbem dedituros Frederico Toletano, Ducis Albani filio, qui tum temporis Ultrajecti agebat, & magnum terrorem lanienâ Zutphanienſi hoſtibus ſuis incuſſerat. Igitur XXI. Novembris die, offerentibus præfectis claves oppidi, cum novo præſidio urbem intrans ea potitus eſt. Alii ſcribunt Comitem Maximilianum de Boſſu cum præſidio intraſſe oppidum.

Quum poſtea anno CIƆ. IƆ. LXXIX. decimo Calend. Febr. Unionis fœdus Arnhemiæ Gelrorum ſuperioris anni æſtate conceptum Ultrajecti ab Ordinibus Provinciarum, quæ Regi Hiſpaniæ, ejuſque Gubernatoribus reſtiterant, eſſet initum, eique adſtipulari & ſubſcribere recuſarent Amisfurtenſes, neque minus imperatas collationes & tributa declinarent, factum iſthoc non mediocriter ſuſpectum D. D. Ordinibus Ultrajectinis fuit, quaſi adverſam partem foverent, ac clandeſtina cum hoſtibus fœdera pepigiſſent. Decreverunt igitur eò cohortem ducentorum peditum mittere; quam dum in urbem recipere negant Amisfurtenſes, in majus aucta eſt ſuſpicio. Interdicitur ergo illis omni commerciorum uſu in provinciis & urbibus confœderatis; hinc Amſtelodamenſibus, illinc Gelris obnixè prohibentibus, ne quid rerum venalium in urbem importaretur. Ubi verò compertum eſt, illud non niſi majoris pertinaciæ cauſſam eſſe, ubique in vinculis detenti ſunt cives Amisfurtii, fluminiſque Amiſii ingreſſus & egreſſus bellicà navi fuit impeditus ab Hollandis; Decretum porrò vi illos ad pacem Ultrajectinam, & imperia Ordinum accipienda, cogere. Quo conſilio Arnoldus Theodori Leuwius, Conſul Ultrajectinus, Antverpiam ad Principem Auriacum profectus eſt, petiturus ut rei executio Joanni Naſſavio Comiti Ducatus Gelriæ & Comitatus Zutphanienſis præfecto, injungeretur. Maluit tamen Princeps tranquilliori forma

ma animos illorum conciliare: Legati quippe Amiſfurtiorum itidem Antverpiam profecti plurimas adverſus Ultrajectinos querelas ingeminabant: ſeſeque dicto fœderi acceſſuros ſpondebant, ſi modò cives eorum vinculis eximerentur. Conſul autem Leuwius negavit ſe de his aliquid in mandatis habere; addiditque de Amiſfurtenſibus ex unico hoc pacto certi nihil conſtituendum eſſe, ſed ad priſtinam relapſuros contumaciam, poſtquam cives ſuos libertati redditos haberent. Nomine igitur D. D. Ordinum & Principis Auriaci à Comite Joanne Naſſavio cum aliquot peditum cohortibus obſeſſa, & tormentis ſeptem majoribus impetita eſt Amersfortia, VII. die Martii, ejuſdem anni CIↃ. IↃ. LXXIX. Coſſ. *Gerardo van Schadyck, & Cornelio Reynartz.* Oppidani circiter centum milites (quos tum vulgò Male-contentos vocabant) ære ſuo conductos in præſidio habebant. Sed quum porta Ultrajectina continuis ictibus ferè ſolo æquata eſſet, decimo ejuſdem menſis die ſeſe Comiti dedere coacti ſunt. Mox abrogato veteri & ſuſpecto magiſtratui novus eſt ſuffectus, reformata religio pleniſſimè inſtaurata, imagines templis ſublatæ, & præſidia Ordinum urbi impoſita fuêre. In cujus rei memoriam hoc olim à me ſcriptum eſt Chronoſtichon.

De unione amplectenda factum tandem decretem XXX. Maji ejuſd. ann. Vid. infr. ad Auctor. incert. *Matth.*

AffIXIT ſoCIIs ſeſe Mea patrIa BeLgIs;
Et sIc ConCordes CöIére In fœdera deXtræ.

CAP. XVII.

Amiſfurtum à Cæſareanis ductu Comitis de Monte-cuculi, obſeſſum.

Jam dimidium ultra ſeculum omnis tumultus bellici expertes, & inexperti vixerant Amiſfurtenſes, nec quiſquam incolarum prope urbem noſtram Martii furoris ſigna toto iſthoc tempore viderat, quum poſt annos quinquaginta rurſus eam

Bellonæ tempeſtas, ſeu potiùs ira ſupremi Numinis, violento impetu concuſſit. Anno ſcilicet CIↃ. IↃC. XXIX. quo *urbs antiqua, ac virtutis olim celebratæ, imprudentiâ quorundam aut formidine, calamitati propriæ expoſita, ac mox direpta, propè obliterata ſervitutis mala, prima omnium perſenſit, cæteris in mentem revocavit*, ut loquïtur admirandæ doctrinæ & ingenii vir, hujuſque ſeculi ſcriptor primarius Daniel Heinſius in nunquam ſatis laudato opere, quo res ad Sylvam-Ducis, atque alibi in Belgio, aut à Belgis dicto anno CIↃ. IↃC. XXIX. geſtas, proſequitur. Priuſquam vero infandum hunc laborem renovemus, operæ pretium duxi, Lectori ob oculos ponere epigramma Clariſſimi Domini Johannis Iſacii Pontani, Regis Daniæ & D. D. Ordinum Gelriæ Hiſtoriographi, quo anno CIↃ. IↃC. XXVIII. luſit in leonem marinum prope Amersfortiam captum. Eſt autem tale:

Monſtra ſolum, dat monſtra ſalum, cœlum quoque monſtra
Dat ſua: Monſtroſum hæc tempus adeſſe monent.

Idem verò diſertus pariter atque eruditus Profeſſor deinceps in notis, quas poëmatis ſuis ſubjunxit, hunc in modum loquitur: *Reſpicimus ad monſtrum marinum, quod captum ſuperiori anno* 1628. *extractumque è fluvio Emâ prope Amorfortium, Amſtelodami* [a] *propalam ſpectandnm omnibus exhibitum fuit. Poſt quem continuò annum, proximo deinde, qui fuit* 1629. *invaſa eſt à Cæſareanis, Croatiſque, hominibus exoticis ac monſtroſis, Velavia noſtra, & occupatum inſuper, inſeſſumque ab iiſdem ipſum Amorfortium; ut haud temere tum ſcripſerimus, quomodo habet deinceps verſus idem noſter dicto loco, Monſtroſum hæc tempus adeſſè monent.*

[a] Et ego Lugduni Batavorum vidi. Habebatque longitudinem duodecim pedum. *Verhoeven.*

Anno igitur CIↃ. IↃC. XXIX. dum celeberrima obſidione, auſpiciis D. D. Ordinum, ab illuſtriſſimo Arauſionenſium Principe, ſupremo fœderati Belgii terra marique Imperatore, clauderetur Sylva-Ducis, quam vinci nemo poſſe crediderat, Henricus Comes Herenbergenſis, exercitus Hiſpanici

ductor

ductor ſtrenuiſſimus urbis ejus liberandæ ſpe deſtitutus, arma ſua in viſcera patriæ noſtræ convertere decrevit; quod ipſius propoſitum Principi noſtro innotuit ex interceptis ejuſdem litteris, quas XVI. Julii ad Præfectum obſeſſæ urbis Grobbendonckium ex caſtris ſuis, quæ Boxtelæ habebat, hunc fere in ſenſum ſcripſerat: *Jam expertus caſtra hoſtium, præter ſolitum munita, penetrari meo milite non poſſe, aliud agendum ſtatui; Adventantibus ſcilicet Cæſareanorum copiis, quæ validâ manu Veſaliam contendunt, vires & conſilia jungens, aliquid tentabo, quo ad pugnam adigatur hoſtis; Quam ſi Deus nobis proſperet, liberatio veſtra ſequetur; eâ ſolummodò lege, ſi obſidium tantisper ſuſtineri poſſit. Has ubi acceperis, flammam proximâ nocte è D. Joannis turri jubebis agitari; Subſequenti die ex eâdem fumo ſignum dabis: Id argumento erit, perlatas eſſe litteras. Idem nocte proximâ ac die, poſtquam miſſus erit, qui reſponſum ferat, repetes. Interim manebo tibi addictiſſimus H. C. Bergenſis.*

Poſtquam igitur hoſtis, ad omnia incertus, nunc hoc, nunc illud animo volviſſet, tandem XXIII. die Julii Lucas Cairus Lingæ Gubernator, & Matthias Dulkius, qui antehac Grollæ Præfectum egerat, ducente portitoris Weſtervordani filio, locum Iſelæ, neglectum noſtris, ſcaphis trajecerunt. Nongenti omnino erant milites, ſclopis uſitato longioribus armati; quos cum toto mox agmine inſecutus eſt Bergenſis, & ponte, è navibus conſtructo, cumque ſuis ſuperato flumine, in pago *Dieren* caſtra poſuit. Ubi, quod ex tranſfugis, vel interceptis litteris patuit, magnitudinem ſucceſſus animo metiebatur, ac commendabat ſuis: *Tres nimirum exercitus eſſe alendos; Daventriam, Doesburgum, & Zutphaniam eſſe obſidendas; ne Ultrajecto quidem abſtinendum. Alium in Friſiâ ubi de Groningâ vel Emdâ cogitandum. Tertium, quo Sylvæ-Ducis ſubveniretur. Adveniſſe jam belli finem, cui magno animo inſtandum. Panis tantum copia ſubmitteretur,*

quo in urbibus & in caſtris opus: Solo hoc, & aquâ, quam natura cunctis propinabat, vitam tolerari poſſe. Quicquid hoſtis poſſideret, ex occaſione ac ſucceſſu invadendum. Alii, qui arcana militiæ penetrare videbantur, oppida Auſtrali freto adſita tentanda eſſe judicabant: Hardervicum, vel Amerſfortiam invadi oportere. Amſtelodamum hoc pacto premi poſſe, & terrorem per omnia ſpargi. Multa pro ſe fore: inprimis Amiſium, qui Amisfurto in ſinum Auſtralem labitur; quo Dunkercâ uſque opem ſociorum atque ſubſidia poſſe admitti, ſtatimque Hollandiam & univerſam patere Friſiam. Aliaque hujuſmodi, quæ nobis omiſſa brevitatis cura excuſabit.

Arauſionum Princeps, nuntio trajecti fluminis accepto, Nobiliſſimum D. Adrianum Ploos, Dominum in Tienhoven, Oudegeyn, &c. è caſtris Sylvæ-Ducenſibus ad Ordines diœceſeos Trajectinæ miſit, ut, quid ſupremus belli moderator facto opus duceret, cum iiſdem proceribus communicaret. Die XXVII. Julii idem Princeps ejuſdem Provinciæ Ordinibus ſcripſit, *Seſe in mandatis dediſſe Tribuno Weerdenburgio, ut cum mille, vel mille ducentis militibus ſuis, in Indiam Occidentalem deſtinatis, ſeſe Ultrajectum reciperet; petere igitur ut admittantur urbi defendendæ, & commodis excipiantur hoſpitiis; Simul Amisfurti curam gererent, quod numeroſo ſatis milite, & neceſſariis bello rebus, inſtruerent. Mitterent inſuper, qui viderent num per cataractam (vulgo dictam de Grebbe) tantum aquæ ex Rheno poſſet elici, qua tranſitus hoſtium è Velavia in Diœceſin Trajectinam impediri queat.* Mox Illuſtris Dominus de Brederode Ultrajectum, curandæ urbi & provinciæ, miſſus eſt. Miles Societatis Indiæ ad Occidentem, quem venti hactenus detinebant, ibidem in præſidio collocatus fuit, quibus aliquot cohortes Danicæ acceſſerunt, quæ poſt pacem Regi initam militiâ ſolutæ temere oberrabant: ut & nonnullæ ex tribus legionibus, quas Theodorus

Valc-

Valckenburgius, caſtris Suecicis Præfectus in Regis ſui uſum in Friſiâ conſcripſerat. Ordines quoque, ut litteris Illuſtriſſimi Principis ſatisfacerent, ad inſpiciendum cataractæ Grebbenſis ſitum miſerunt Nobiliſſ. D. Gothardum de Rede, Dominum in Amerongen, &c. Qui inde per litteras D. D. Ordinibus ſignificavit, *ſeſe quidem ſubitarium quoddam opus ibidem erexiſſe, ſed ei defendendo ſibi milites & reliqua deeſſe; Hoſtem porrò in procinctu eſſe; ac proinde vicinas civitates admonendas: Jumenta & fruges agreſtium quiſque in urbes comportaret; Quæ transferri ſubito non poſſent, flammis corrumperentur; Omni rerum copia atque uſu prohibendum hoſtem, &c.*

Quæ dum geruntur, Erneſtus Comes de Montecuculi, Cæſatis Ferdinandi præfectus, peditum ad decem millia, cum tribus equitum, in Velaviam adduxerat: qui antiquâ & illuſtri domo apud Italos oriundus, acer animi, ac magna appetens, nova atque inſolita ſpirabat. Hæc igitur effrenis & verè barbarica Cæſareorum manus, vaga paſſim ac diffuſa, prædam ubique per Velaviam trahebat & rapiebat: ſpes ac vota anni, quicquid operâ & ſudore partum, polluebat ac vaſtabat: poſt præſidia vivendi, vitam multis aut pudorem extorquebat. Ante ceteros Croatæ (qui nonnullorum opinione [a] veteres Liburni ſunt) gens ab humano cultu aliena, latrociniis ac ſpoliis ſeſe omnibus Velaviæ incolis abominandos & execrabiles reddebant. Montecuculanus itaque, per ſemet impiger, ſuorum inſuper ferociâ ac egeſtate (dum injectis ignibus pleraque abſumunt) impulſus, locis proximè vicinis imminebat; ante omnia oppidum Amisfurtenſe, non ingenio naturæ, non humanâ arte firmum ſatis aut minitum, neceſſariis præterea bello rebus deſtitutum, famelicâ & truculentâ ſuorum militum manu aggredi, opportunum videbatur. Quodque eò ingens frumenti, & aliarum rerum quæ ad victum neceſſariæ ſunt, copia per incolas Velaviæ; eſſet advecta, quibus exercitus ſu-

[a] Croatia pars Pannoniæ inter Dravum & Danubium, olim Valeria, à Valeria Diocletiani filia, ut B. Rhenan. *rer. German. lib.* 1. Matth.

ſuſtentari poſſet. Urbem ſigna admodum ſex peditum, cum turmà equitum, tenebant, paucos ante dies publicâ authoritate miſſa: inter quos Suecorum bina, quibus à colore atræ veſtis *Swart-rocken* nomen erat. Militem Tertullianus Dorpius regebat, ſed auſim dicere ne decimà quidem parte comparandus cum ſtrenuiſſimo viro D. Eduardo Veer, qui antehac urbi præfectus, nunc in caſtris ad Sylvam ducis agebat, ubi & glorioſâ morte diem obiit. Magiſtratu politico fungebantur hi:

Prætor,
Walravius ab Arckel.

Conſules,
Guilielmus ab Hardevelt.
Guilielmus à Dam, J. C.

Scabini,
Petrus de Goyer, Exconſul.
Stephanus à Colenbergh, Exconſul.
Henricus à Renſeler.
Joannes à Wynbergen.
Henricus ab Hattem.
Arnoldus à Deuverden,
Adrianus à Weſthrenen, Exconſul.
Godefridus à Sneul.
Guilielmus à Schaeck.
Joannes Carremans.
Joannes Sail uytten Eng.
Henricus Everardi.

Senatores,
Ægidius de Ridder à Lunenburgh.
Henricus ab Eſtvelt.
Theodorus Camp.
Hermannus à Renſeler M.D.
Matthias à Langelaer.
Everardus à Butſelaer.
Otto de Bladel.
Guilielmus à Deuverden.
Godefridus ab Iſendoorn.
Jacobus Petri ab Hoorn.
Erneſtus à Dieſt.
Henricus à Bronckhorſt.

Secretarius,
Joannes Hamel, J. C.

Quæſtor,
Richardus à Dieſt.

Pupillorum Præfecti,
Henricus Sael uytten Engh.
Henricus a Colenberch.
Johannes Mom.

Jam ante adventum Montecucullani, & ſimul atque hoſtis Iſelam trajecerat, non mediocris trepidatio tenebat magiſtra-

ſtratus, haud ignaros, quàm multa ſibi deeſſent, neque ſemel de præſidio, munitionibus, & commeatu conqueſtos. Vix transmiſſo ab Hiſpanis flumine, protinus Ultrajectum miſerant viros Conſulares Petrum de Goyer, & Adrianum à Weſtrenen, qui Delegatos Ordinum opem poſtularent, perturbationem civium exponerent, tormenta, apparatus bellicos, ac cætera neceſſaria, deeſſe nuntiarent: duodecim inſuper vel tredecim cohortes præſidio ſibi mitti peterent. Quin & de vicinâ arce Amiſianâ duabus ſaltem cohortibus muniendâ actum: non parum quippe intereſſe, ut oſtium illud fluminis ſartum tectum conſervaretur. Verum hi nihil, præter litteras ad Principem Arauſionenſium, de mittendo milite, impetrare potuerunt. Legati mox ſunt in caſtra ad Sylvam-ducis idem Gojerus cum Gulielmo van Dam Conſule, qui eventu ſimili, nec ſpe majori, denuo Trajectum redierunt, quod Principi tum temporis non tantum ſuo, ſed & alieno milite, opus eſſet. Solus deinde etiam Conſul Dammius in Collegio D. D. Ordinum Trajectenſium eadem nomine Senatus Amerfortiani poſtulavit, neque obtinuit; donec lentis tandem conſiliis protractâ re oppidum à Cæſareanis clauderetur.

CAP. XVIII.

Quid durante obſidione utrinque actum ſit.

Comes Montecucullanus 111. Auguſti die, ſtylo veteri, urbi Amisfurto appropinquavit. Luce primâ circa patibulum, in monte ſitum, exercitus pars comparuit, quæ ſeſe uſque ad Conventum Birkanum extendebat. Hinc unâ vel alterâ velitatione noſtri & hoſtium equites inter ſe experti ſunt. Deinde pedites hoſtiles ſubſecuti, atque urbs undique propemodum obſeſſa eſt. Comes hoſpitium ſibi elêgit in Rambroeck, ad montem album, in prædio amœniſſimo celeberri-

mi pictoris atque architecti Jacobi van Campen; eodemque mox die oppidum in deditionem popoſcit per tubicinem, qui re tum irritâ ad ſuos in caſtra reverſus eſt. Tormenta igitur aliquot mœnibus intendi jubet, ex quibus pilas duodecim, & amplius, imò & viginti quatuor librarum in urbem exploſerunt, cum quibus paria fecerunt oppidani. Poſt meridiem miſſus eſt alter tubicen, qui deditionem poſtularet: monens, ſi actutum ſe atque ſua Regi Hiſpaniarum dederent, ex æquo ac benignè cum illis actum iri; niſi parerent, vim & ultima adeſſe. Quod & litteris à Comite Bergenſi exhibitis teſtatum fuit, quæ ſummam præ ſe ferentes humanitatem, verborumque ambitu diffuſiores, cætera hunc ferè in modum ſcriptæ erant, *Ex quo viſum Regiæ majeſtati, ut duorum exercituum, & ſui, & alterius (quem duce Montecucullano Cæſar è Germania miſerat) regimen ac moderamen penes ſe, ut ſummum belli adminiſtrum eſſet, ea lege, ut hoſti noceretur, operam dediſſe ſemper, ut imperio obſequium præſtaret: Quam in rem penetrata ab utroque exercitu Velavia, cum eorum altero Comitem de Montecuculi à ſe miſſum eſſe, bona cum ſpe, fore ut urbem, populumque in deditionem Regi ſuo darent. Id ſi impetraret, viſum, omni lenitate ac benignitate erga deditos uti; Sin extrema mallent, ſe vereri, ne ad ſummum belli jus ageretur Præfectus: a quo, Belgam ſe, ingenito in patriam atque incolas amore, haud parum abhorrere. Id neſcire eos nolle ſe, quo mature ac prudenter, quid in ſuam, ſuorumque rem eſſet, ſecum agitarent.* Reſponſum eſt ad haſce litteras, rem eſſe gravioris momenti, neque de eâ quid ſtatui poſſe, niſi integer magiſtratus cogeretur, & conſuleretur; quod non niſi poſtridie factum fuit, quum tertium deditio indicta eſſet. Nocte proximâ virtute, quantâ potuit, à civibus certatum eſt, magnâ cum pulveris jacturâ; cujus egeſtate inprimis premebantur. Inſequenti luce, quum rurſus deditio poſceretur, ſinguli magiſtratus, ac ſedecimviri, pro more, in Curiam vocati ſunt;

ſunt; coram quibus de periculo actum eſt: Urbem ſcilicet eâ parte jam teneri, quâ potiſſimum ex uſu hoſtis, & ſuorum damno eſſet; Hoſtem maximè debilibus oppidi locis appropinquare, maximè ad portam Coppellanam, ubi muris per ruinam aut incuriam dejectis, tantâ Cæſareanorum frequentiâ, & ſuorum imbecillitate, extrema quæque metuenda forent. Advocatus eſt etiam Præfectus militum Dorpius, qui à ſenatu conſultus, quoad tolerari poſſe obſidionem crederet, *vix horas duodenas*, reſpondit; addito inſuper, *Ne eam quidem noctem, tanto in diſcrimine, præſtari à ſe poſſe, nec authore ſe tutam ac ſecuram oppido fore.* Sic tranſactio pluribus probata eſt, & reliquis rerum militarium præfectis convocatis, ſeriò teſtati ſunt magiſtratus, *Monitos ſe, cum ab iis, quibus facti ratio reddenda eſſet, tum ab aliis authoritatis ſummæ, ut urbem à ſubita impreſſione hoſtili tuerentur; ſi obſidio urgeret, de tranſactione in commodum urbis cogitari poſſe, quod neque Principi Auriaco ignarum, qui non aliter ſentiret. Quare in medium jam eſſe conſulendum: ideo à ſe vocatos. Vi atque armis inter pares decertari; quibus tolerandis, opem ac præſidium à munimentis peti ſolere, quæ hic nulla. Ad obſidionis ultima deventum eſſe. Admoneri, ut de ſe, ſuiſque cogitarent, & ne inſperata ſtrage involverentur, à pactorum æquitate, quæ offerret hoſtis, magis quam à militum fiducia petendum. Magnos magis ſpiritus quam utiles momento argui, nec ad ſalutem miſeris regreſſum dari. Tertio jam ad deditionem ſe poſci; de qua inſuper à Duce exercitus hoſtilis ſcriptum. Ea, quorum uſus ad arcendum hoſtem foret, ad diem vix ſuffectura.* Militum Præfecti ſcripto, quæ audiiſſent, exhiberi petunt; quo accepto, in deditionem conſenſerunt, turbantibus fruſtrà militibus, ac vociferantibus, *Satis ſibi adhuc animi eſſe; Ad quidvis potius paratos, quam inermes inſtar pecudum veſano hoſti & inordinato tradi velle: proditos ſe ac circumventos* quiritabant; neque judicia, neque linguas moderabantur.

CAP. XIX.

Amisfurtum Comiti Montecucullano deditum.

Interim in urbe ſtationum ac vigiliarum cura negligebatur, aut iis, quibus debebat, minus cordi erat. Quo liberius cum hoſte agi poterat, neque multo poſt tubicen ad Montecucullanum de obſidibus, magno tamen civium quorundam motu, intercedentibus aliis, dimiſſus eſt: Qui ut rediit, mox Conſul Dammius & Thomas Chieze, equeſtris turmæ ductor, ad tranſactionem delegati ſunt. Pactionis leges, cum conſule initæ, hæ erant:

I. *Unumquemque, qua profanum, qua in urbe ſacris operatum, publici divini ac religionis cauſſa, extra noxam fore.*

II. *Præter abeundi aut manendi libertatem, ſingulis ſemeſtre ſpatium cogitando, ſeu deliberando dari.*

III. *Quibus urbe excedere viſum fuerit, diſtrahendi, quicquid extra ditionem oppidi, aut intra, unicuique liberam poteſtatem, itum reditumque ad urbem ac vicina, ſolis aut cum ſuis, iis etiam qui hoſtiles colerent partes, concedi.*

IV. *Quam ad rem, Præfecto urbis nomen, biduo aut triduo antequam admittantur, exhibendum; quo jus accedendi, ne reſponſum quidem expectantibus, permitti.*

V. *Ne quem antè in functione publica geſtorum accuſari fas eſſet.*

VI. *Publico divino, hactenus recepto, templum ac profeſſionem liberam permitti; neque id fraudi vel calumniæ profeſſis haberetur.*

VII. *Contractus à vetere magiſtratu initi, ut ante, rati eſſent.*

VIII. *Singulis cujuſque ordinis, quotcunque in urbem ſe aut ſua contuliſſent, eadem quæ cæteris offerri; ne præfectus qui-*

quidem rei militaris, eorumque liberis & uxoribus, exceptis.

IX. *Ad præſidium urbis mille non amplius, nec niſi diſciplinæ gnaros, memoreſque, admiſſum iri: quos, ne ſumptui moleſtiæque civibus eſſent, propriis ſtipendiis acturos.*

X. *Naves jam paratas uſui civium ac tranſvehendis utenſilibus ceſſuras; a quibus etiam alias tranſmitti poſſe, prout unicuique viſum.*

XI. *Currus, comportandis ad vicinas urbes quibus opus fuerit, Comitis juſſu ac commeatu, præſto fore.*

XII. *Eadem die claves portæ Montecucullano exhibendas; ea lege, ut ante veſperam ſequentis diei nullus in urbem admittatur miles.*

XIII. *Privilegia ac conſuetudines immotæ atque inviolatæ haberentur.*

XIV. *Rationes publicæ, & tabulæ, quibus jura, conſuetudineſque, aut vectigalia ac reditus publici continerentur, penes eoſdem eſſent. Repræſentatas tamen exemplaribus tradendas iis, quos majeſtas Regia præfectos vellet.*

XV. *Quorum ſingula Præfecto Regii exercitus Comiti Bergenſi ut probentur, Montecucullano curæ fore.*

XVI. *Agreſtibus ditionis Amisfurtenſis, aut qui vicinis in locis habitarent, fide publica proſpectum iri; opes, cæteraque, ut bona fide poſſiderent, extra noxam fore: ea lege, ut ſe ſuaque Regi ad obſequium permitterent.*

His ita pactis, Conſul Dammius in oppidum reverſus Curiam aſcendit, ubi cum Collegis ſuis deditionis capita exhibuiſſet, minimè iis placuit articulus XII, quo eâdem die Montecucullano claves portæ promittebantur; Dicebantque *indignum facimus, ac cum omnium periculo conjunctum eſſe, agmen turbidum, ac diſciplinæ ignarum, veſpera aut nocte oppido recipi.* Ita denuo ad hoſtem cum mandatis miſſus eſt Conſul, *Nunquam id Senatui probatum iri.* Vix egreſſo, Joannes Carremans Scabinus urbis, ac civium Tribunus, delegatus

 eſt,

eſt, qui penè eadem non paulo acrius perferret; Sed nihil aliud impetrare potuerunt, niſi militem non urbe, ſed portâ admittendum eſſe. Interim milites Carremannum oppidum repetentem ſecuti (& jam multum veſperæ proceſſerat) portâ, & urbe, priuſquam convenerat, recepti ſunt, circiter CIↃ. IↃ. numero, maximam partem ex legione Comitis Joannis Naſſavii, & ex ea quæ Ducem Holſatiæ præfectum habebat. Die v. Auguſti, miles Ordinum, ut juſſus erat, urbe exceſſit, atque Ultrajectum petiit; multique ſimul cives patriam reliquerunt, parum confidentes pactis cum hoſte initis. Nec immerito illos inceſſerat hæc ſuſpicio: Montecucullanus enim pactorum immemor, & imperii inſolens inter deditos agebat. Cujus rei primum fuit indicium exactio & cura tributorum; quorum rationes præfractè, ut à victis, poſtulabantur. Simul imperatum eſt, ut ad duodena millia panum ſingulis diebus exhiberentur, cum vix tria operæ præſtare poſſent. Reliquum ferè frumentum in caſtra Hiſpanorum, quæ ad Iſelam, avectum fuit, ita ut miſerrimis civibus vix quicquam fami ſedandæ ſuppeteret.

Die VI. Auguſti Comes Montecucullanus vetere magiſtratu abrogato, novum renuntiavit: ſimulque in omnibus templis miſſa celebrata eſt, tum à paſtoribus, quos ſecum adduxerant hoſtes, tum ab aliis, qui Amisfurti jamdudum habitaverant. Novum autem Senatum conſtituebant hi, quorum nomina ſequuntur:

Prætor.
Henricus ab Eck, Dominus in Werckendam.
Conſules,
Adrianus à Zuylen à Nyevelt.
Petrus à Schadyck, J. C.
Scabini,
Jacobus van Dam.

Jacobus à Weſtbrenen.
Theodorus à Lommetſum, Eques.
Henricus à Zevender.
Cornelius à Lienlaer.
Jodocus à Vanevelt, Art. Magiſter.
Jacobus à Dolre.
Gerardus Arnoldi.

Senatores,

Paulus Henrici.

Theodorus à Weſthrenen.

Cornelius à Zyl.

Timannus Henrici Roos.

Johannes Carremans.

Guilielmus à Lienlaer.

Guilielmus Moy.

Stephanus Boode.

Gualterus Buys.

Elias Verhaer.

Clemens Gerardi.

Everardus Simonis fil. à Velſen.

Secretarius,

Ludovicus à Mulenburgh, I.C.

Quæſtor,

Petrus Bor.

Jacobus Hooft, J.C.

Theodorus à Ryneſteyn.

Franciſcus Jacobi.

Nicaſius Bor.

Ædiles templi S. Georgii.

Otto Geſſelius.

Nicolaus à Velſen.

Henricus a Dolre.

Ædiles templi D. Virginis.

Gerardus Arnoldi.

Thomas Jacobi.

Arnoldus Godefridi.

Rerum publicarum præfecti.

Henricus Sael. uytten Engh.

Joannes à Dashorſt.

Theodorus à Deuverden.

Vigiliarum præfecti.

Joannes à Dolre.

Guilielmus Schade.

Eodem die Comes oppido egreſſus cum magnâ manu equitum & peditum, arcem Amiſianam, propè poſitam, facile, & quaſi cum inermibus pugnans, expugnavit. Exinde ubique per agros prædabantur Cæſareani, unumquemque agreſtium ſpoliantes & cædentes, ita ut magis latrocinii, quàm belli forma eſſet. Rura, villæ, vici, ignibus terrebantur, aut abſumebantur: inrer quos tum Soeſta, & Hilferſum, quanquam asſeclis Romani cultus habitata. Ruſtici, corruptâ ſegete, & ablatis opibus, in vincula deducebantur; ubi quidam per ludibrium, aut ultimam ſævitiem quatriduana fame ac inediâ torquebantur. Pro quibus cum interceſſiſſet Guilielmus Bloem Theo-

Theologiæ Licentiatus, Amisfurto oriundus, & jam ibidem ad D. Georgium Parochus, reſponſum à Comite tulit, *Ut curam miſſalis ſui gereret.* Cui Paſtor, *Et unum & alterum eſſe ſui muneris ; interceſſionem pro miſeris & captivis eſſe opus charitatis.* Sed nihil impetrare potuit.

Nec in civitate interim minus indigna gerebantur. Miles in hoſpitia cum gravi urbanorum onere diviſus. Multis, quibus copiæ familiares ex ſe tenues aut nullæ, quinque aut ſex indicebantur: qui privatim graves, præter alimenta, vinum, & cupedias, ſubinde etiam æs egenis extorquebant; medio diei plerumque luxu atque ſaginâ graves, & mero turbidi, eoque per majores injurias hoſpitibus infeſti. Inter quæ, rogatus de mandato ac authoritate, quâ hæc contra pactorum fidem gererentur, Propræfectus manu capulo admotâ, *Eſſe in foro ſibi, eſſe adportas*, dixit. Ferox animi ac dicti Gubernator jus in armis eſſe innuebat, & re ipſâ confirmabat: ruſtici enim mœnibus recepti opprimebantur & infeſtabantur; urbe excedentibus pecuniarum vis ac ſui pretium, neglecto fœdere ac conditionibus, exactum fuit, atque ita vix dimiſſi. Reliqui exuere arma, atque in Curiam conferre juſſi ſunt. Montecucullanus interim ac Bergius, ad quem ut ſummum exercitus Imperatorem, ac Belgarum rebus æquum, in hac calamitate provocatum fuit, pacti ac promiſſionum rei, aliis prævertebantur, nec flagitiis aut fraudi interceſſum eſt. Et facilius abſentiæ id datum; quæ, authoritate illæſâ apud ſuos, hoſtis quoque invidiam declinat.

CAP. XX.

Amisfurtum à militibus Cæſareis direptum, atque relictum.

Quid infeliciſſima civitas paucis hiſce diebus, quibus hoſtem ferre coacta eſt, perpeſſa fuerit, nemo facilè exprimat. Sed in mediâ hac malorum & ærumnarum Iliade, affulſit

Bel-

Belgarum terris victoria, quà nulla alias magis opportuna, quæque ſubitâ ſerenitate inductam patriæ caliginem diſcuſſit, Amisfurtum Cæſareanis præſidiis, Velaviam numeroſis exercitibus liberavit; hoſtium verò res adeò in arctum coëgit, ut armamentario ſimul ſuo, & frumentaria ſede exuti, nihil ſibi reliquum eſſe crederent, præter dedecorem fugam, aut minimè ambitioſam famem. De expugnata loquor Veſalia, illa armorum, opum, prædæ, ex remotiſſima etiam Germania convectæ, penu, atque horreo; quam ſalutari ſtratagemate IX. Auguſti, ſtylo veteri, à noſtris captam, Deus tot miſeris mortalibus in ſolatium dedit. Una peractum vidit hora, quod multorum menſium labor ſperare nequiviſſet. Qui prius cœli ruinam quam arma noſtrorum metuebant, nunc fiducia ſua nihil nocentius habuêre. Quique profunda & ipſis inſita cupidine urbes, agros, opeſque noſtras hauſerant, nunc ſi ſolam obtinere ſalutem liceret, omnem ſibi felicitatem ſupergreſſi videbantur. Stupebant omnium incolarum animi ad inopinum rei ſucceſſum, & gaudio velut ſui obliti erant. Quod & mihi contingere video, dum inſignis hujus victoriæ contemplatio me quaſi in altum provexit, & extra propoſitos limites vagari fecit.

Hoſtis igitur, qui Amisfurti & circumcirca conſidebat, rumore de Veſalia x. Auguſti die accepto, non parum trepidabat, & ſui anxius erat. Poſtridie omnis exercitus Comitis Montecucullani, exceptis præſidiariis, pontem ſuum ad Iſelam repetiit; Illi vero uſque ad XIV. diem Auguſti in urbe ſubſtiterunt, quam diu exercitam & pro lubitu divexatam, nunc inſuper ex parte ſpoliatam eodem die reliquerunt. Quam miſeræ urbis calamitatem melius ſilentio, quam calamo exprimerem, niſi intereſſet cuncta ex veritate, & uti contigerunt, referre. Præivere ad facinus tres Croatarum turmæ, cætero præſidio haud multo ante junctæ, aliis mox ſequentibus. Dubii initio, nec minus ſponte ſua ad

flagitium parati, quiſque hoſpitibus vim intulere. Domus ægris, quos ipſi adduxerant, curandis deſtinatæ, primò omnium direptæ; ſtatim & pleraque ea urbis parte cui *de Camp* nomen. Ibi vero, tanquam rabie contacti, obvia quæque & recondita rapientes, non minus tamen properabant. Fugiebant ipſi, & ſpoliis inhærebant; ſingulis quod proximum auferentes & extorquentes. Fœminis, viriſque tegumenta corporum detracta ſunt; neque paucis verbera & manus intentatæ. Multis citra necem: unum ex agreſtibus, cui diu per agros oberranti urbs receptui fuerat, ad mortem vulneratum, & non multo poſt exſtinctum, manuſcripti ab incola quodam commentarii referunt. Indignitatem ſceleris ſummopere augebat illud, quod non in captos, aut vi expugnatos, ſed in receptos fide publica, ac per conditiones pactorum traditos, perpetratum fuerit. Imminutam ulli in urbe pudicitiam, nec comperio, nec facilè credo: avaritiam ac feſtinationem, raptui & libidini interceſſiſſe, haud dubitandum eſt. Propræfectus paulo antè, ne urbs tota prædæ atque incendio exponeretur, ære publico redemptus, cum ſe medium prædantibus Croatis intuliſſet, cum equo ad terram prolapſus crus perfregit. Hoc caſu vis intendebatur, cuncta planctibus atque ululatibus miſcebantnr; donec tandem portis exceſſerunt. Hic finis trepidationis ac terrendi civibus pariter atque hoſti fuit. Cui tamen non impunè eum in modum graſſari licuit: non pauci enim ab incolis hic illic trucidati, vel ad necem ſauciati ſunt; dum quiſque civis ſua pro virili conſervare ſtudet, hoſtiſque ſimul & fugit & ſpoliat.

Petrus Borrius qui præter aliquot voluminum hiſtoriam Belgicam, urbem Sylvæ-ducenſium, ejuſque nobiliſſimam obſidionem, aliaſque res anno CIↃ. IↃC. XXIX. geſtas linguâ vernaculâ deſcripſit, hanc damni rationem & calculum adducit: *Ex præda ſcilicet avectum eſſe pretium circiter 70000. florenorum; Ducibus & Præfectis rerum militarium ex*

coa-

coacta donatione 7385. flor. militibus, præter quotidianum victum, & alia quæque, impenſa fuere 3562. florenorum.

Militibus circa horam ſeptimam veſpertinam ex urbe egredientibus, duo à magiſtratibus delegati ad portam Campenſem claves urbis receperunt, & in Curiam retulerunt. Duces hoſtium, à quibus clavès recipiebantur, dixiſſe, *Fideliter urbem Regi Hiſpano ſervarent, ſeſe tempore neceſſitatis illi ſuppetias venturos*, à nonnullis traditur.

Lubet hic corollarii vice addere bina tum temporis ſcripta in hanc Amisfurtenſium direptionem & reliquas calamitates epigrammata; unum à Clariſſimo D. Theodoro Schuttio Med. Doctore & Gymnaſiarchâ, alterum à me octodecim nondum annorum adoleſcente.

Crinem ſciſſa Ceres vaſtatis errat in agris,
Ruraque Barbaricis plorat araſſe viris.
Pan etiam moeſta ſtridet ſua damna cicuta,
Fletque Pales, hoſtis quas laceravit, oves.
Et noſtri ſpoliata dolent ſua tecta Penates,
Et viduata ſuis mœnia deliciis.
Scilicet inſtabili pereant cum cætera ſorte,
Divitis ingenii ſtant bene ſemper opes.

Theod. Schuttius M. D.

In Veſaliam à noſtris ſtratagemate captam, & Cæſareorum ex urbe Amisfurtenſi fugam.

Amisfurti in cives quum deſæviret Erinnys,
Et prædis prædas accumularet Iber;
Afflictos miſerata Dei clementia, tecto
Veſaliæ nobis mœnia Marte dedit.
Audiit hoc Cuculus, Quærat ſibi quiſque ſalutem,
Exclamat, tutis dum licet eſſe fuga.
Egregiam verò laudem & ſpolia ampla tuliſti:
Magna tibi: Auriaco maxima præda fuit.

Theod. Verhoeven.

CAP. XXI.

Amisfurtum D.D. Ordinibus reſtitutum, & quæ deinceps geſta ſunt.

Egreſſis ex urbe Cæſareanorum militum (ſub auſpiciis Regis Hiſpani militantium) præſidiis, vetus & à Montecucullano electus magiſtratus in Curiam convenit, ut quid in rem foret ſimul conſulerent: decretumque fuit, ut ſeſe rurſus D. D. Ordinibus ſubmitterent. Mox utriuſque ſenatus voluntate & juſſu litteræ ad D. D. Provinciæ Ultrajectinæ Proceres miſſæ ſunt, quibus ſignificabant; *milites Cæſareanos, qui Regis Hiſpani nomine oppidum invaſerant, eo die, nullo præſidio relicto, urbem deſeruiſſe: civeſque armis ſuis orbatos impares eſſe novo hoſtium inſultui: proinde Senatum, populumque Amisfurtenſem amice & ſubmiſſe petere à D. D. Ordinibus, ut neceſſario milite urbem munire dignarentur, qui una cum relictis civibus novas invaſiones avertere queat; quandoquidem adhuc aliquæ Cæſareanorum copiæ in pago Luntera, & vicinis locis caſtra haberent.*

Poſtridie octo cohortes ex legionibus Suecicis, quibus à nigræ veſtis colore nomen erat, urbem ingreſſæ, civibuſque arma reſtituta ſunt, præter ea, quæ hoſtis una cum tribus tormentis æneis avexerat: qui & ſpolium fecerat ex plumbo, cujus non exigua vis, tegendis templis & Curiæ deſtinata, in urbe fuerat.

Eodem die circa prandium & veteres & novi pariter magiſtratus in Curiam convenire juſſi, quorum aliquot ibidem uſque in veſperam detenti, Ultrajectum rhedis devecti ſunt, ubi illis coram Concilio Status fœderati Belgii (quod eo ſeſe propter Velaviæ invaſionem receperat) dies dicta fuit. In civitatis curia (vulgo Haſenbergh dicta) cuſtodiæ mandati ſunt, diuque

que in ea manſerunt, priuſquam ad examen, accuſationem audiendam, & defenſionem ſui admittterentur. Aliquot ante dies uterque Conſul Guilielmus Dammius J. C. una cum viro Conſulari & Scabino Petro de Goyer, Amisfurto egreſſi Amſtelodamum petierant, quam urbem intrare, ob turbulentum vulgus, inconſultum duxere, ideoque Ultrajectum profecti in conſueto ſibi & Collegis hoſpitio (cui Portula pro inſigni eſt) diverterunt: unde à præfecto Fiſci, juſſu Senatorum ſtatus, ad eandem cuſtodiam, ubi reliqui ſervabantur, perducti ſunt.

Illuſtriſſimus atque Excellentiſſimus Arauſionenſium Princeps die xxx. Auguſti novum magiſtratum Reip. Amisfurtenſi dedit, cui defungendo deſignati ſunt.

Conſules,
Joannes Sael uytten Eng.
Richardus à Dieſt.
Scabini,
Stephanus à Cotenbergh.
Godefridus à Sneul.
Henricus à Renſelaer.
Guilielmus à Schaeck.
Arnoldus à Deuverden.
Ægidius de Ridder.
Otto de Bladel.
Johannes à Dael.
Johannes Mom.
Godefridus ab Iſendoorn.
Mathias à Langelaer.
Johannes de Ridder.

Senatores,
Guilielmus à Deuverden.
Henricus ab Hattem.
Henricus Petri F. Both.
Juſtus Byl.
Gerardus Thins.
Richardus Arnoldi.
Gerardus Henrici.
Cornelius Cornelii.
Everardus à Butſelaer.
Quæſtor,
Henricus Both ſenior.
Pupillorum præfecti,
Henricus Sael nytten Engh.
Rutgerus Everardi Dibbetz.
Henricus à Colenbergh.

Actum in caſtris, ſtationibuſque ad Sylvam ducis, xxx. Auguſti, Anno CIƆ. IƆC. XXIX. Subſign,

Fred. Henricus Naſſavius.

Conſiliarii Status ſociarum Belgii Provinciarum, in urbe

Ultrajectinâ congregati, tam politicis quam militaribns viris, quos ibidem captivos habebant, publici deſerti vel omiſſi crimen indixerunt; Et die v. Octobris, ſtylo Gregoriano, latâ in ſingulis ſententia, qui militiæ præfuerat Tertullianus Dorpius perpetuo exilio, inter alios præfectos nonnulli infamia, quidam ære diruti ad tempus, aut ſtipendio multati ſunt. Novus & à Montecucullano inſtitutus magiſtratus pœna multatus eſt pecuniaria; Ex veteri ſenatu Prætor Arckelius munere ſuo privatus fuit, Conſul Hardeveltius & Scabinus Carremans, officiorum omnium incapaces declarati, Conſul Dammius ad vitam, Exconſul Goyerus ad ſexennium proſcripri ſunt. Inter quos fuêre, *qui è ſolis accuſationibus convictos ſe, vix & auditos*, publicè & privatim conquerebanrur: *Quod ſi accuſaſſe ſufficiat, neminem fore innocentem. Nihil a ſe prætermiſſum, quo calamitatem declinarent; de collapſis mœnibus ac muris* (ut ſupra dixi in fine cap. XVII.) *diu ante obſidionem queſtos; Aſſerendæ urbi vitam ac fortunas obtuliſſe, neque tamen exauditos; nulla ſua, ſuorumque culpa imparatis ac improvidis hoſtem ſuperveniſſe; dilatos, aut, neglecto flumine, calamitati expoſitos, nunc calamitatis pœnas dare, nec aliud puniri; Obvia delicta, ubi cætera laborant, in exemplum emendari, graviora deliquentium felicitate tegi.*

Guilielmus Dammius J. C. & Petrus de Goyer, primum x. Octobris die coram Actuario & teſtihus, mox ad Conſeſſum D.D. Ordinum Generalium, provocationem inſtituerunt, libellumque ſupplicem iiſdem Ordinibus obtulerunt, quo ſignificabant, *Dammius nimirum, ſeſe ex ſententia Concilii Status,* v. *Octobris die pronuntiata, declaratum eſſe inhabilem deinceps ad quæcunque munera obeunda, inſuper proſcriptum ex fœderatis provinciis, regionibus, & civitatibus earundem ſociis, quamdiu in vivis fuerit; Juſſum præterea ut intra decem dierum ſpatium, ab eodem quinto Octobris die,*

iiſ-

iiſdem Provinciis, regionibus, & civitatibus excedat, nec unquam in eas revertatur, ſub pœna capitali, &c. Et Gojerus, ſibi exilium ad ſexennium eſſe indictum, iiſdem conditionibus, quibus Dammio perpetuum. Quo Conſiliariorum Status judicio ſeſe prægravatos ſentientes, tum propter frivolas rationes, quibus illud innititur, quæ neque ex confeſſione ipſorum, neque ex aliorum teſtimoniis probari unquam poſſent; Tum etiam propter immites & inhumanas condemnationes, quæ non ſolum ipſos, ſed & poſteros ipſorum duratura labe atque ignominia aſpergerent; eoque magis, quod inauditum ſit in hiſce provinciis homines politicos, nulli culpæ obnoxios, alicujus oppidi deditione reos agi, & pœnas perſolvere pro delicto, quod proprie Gubernatoris & militum fuit; iiſdem rationibus permoti conſultum duxere ab hac Concilii Status ſententia provocare ad Collegium D. D. Ordinum Generalium, utpote ad quos ex inſtituto patriæ in rebus gravioris momenti appellationes devolvi ſoleant. Neque hic obſtare poteſt, quod hæc res pro criminali habeatur, de qua videlicet nulla detur provocatio: Illud enim hac in cauſſa nullum habere locum tam è jure ſcripto, quam è Provinciarum quotidiano uſu, manifeſtè liquet, juxta novem Iuris conſultorum Hagienſium conſilia (erant autem Apologiæ huic adjuncta, ſed quia ad manum non ſunt, atque etiam brevitatis gratia; omiſimus) *Et quoad leges Romanas, notum eſt iis appellationes in rebus criminalibus concedi* (quod & hic legibus aliquot è jure Romano aſſerebatur) *Convenit etiam cum jure Canonico* (& hic rurſus aliquot loci adducuntur) *Verum enim verò omnibus his tam antiquis, quàm modernis legibus atque conſtitutionibus unica ſubjungitur exceptio: In rebus ſcilicet criminalibus appellationem non permitti iis, qui non ſolummodo criminis convicti, ſed & ipſimet confeſſi ſunt. Cujus ratio hæc datur, Quod qui aliquid confitetur, propriam confert ſententiam*

Vid. *l.* 6. *ff. de appell. l. eos* 6. §. 5. *l* 30. C. *eod. c. cum ſit Romuna* 5. §. *præterrea* x. *de appell.* Tholoſ. *tr. de appell. cap.* 7. *n.* 4. Rebuff *de appell. art.* 7. *gl.* 1. *n.* 11. Bort *van t' gebruyck van appel in crimin. ſaken per tot.* Matth.

tiam

tiam, & quodammodo ſua voce damnatur. Quapropter mirum non eſt, tales in provocationibus non exaudiri ſolere. Praxis quoque hiſce regionibus Belgicis uſitata ne latum quidem unguem diſſentit à ſcriptis legibus: per hanc enim uſurpantur duo modi ſententiarum in rebus criminalibus; quarum altera via procedendi ordinaria, altera extra ordinem ferri dicuntur. Ordinaria procedendi via ex eo præcipuè cognoſcitur, quod judices non inhæreant confeſſioni delinquentium, verum eos teſtimoniis, aliiſque probationibus convincere ſtudeant; quo in caſu ſine dubio locum habet provocatio. Modus extra ordinem eo tendit, ut reus vel ex ſe ipſo, vel per tormenta crimen confiteatur: ex qua confeſſione ſententia per judices formatur, & pronuntiatur talis, à qua propter jam dictas rationes nulla datur provocatio. Ideoque omnes ſententiæ, eo extra ordinem modo conceptæ, allegare ſolent, captivos crimina iiſdem ſententiis inſerta, & ex quibus fundamentum habet ipſorum condemnatio, extra tormenta, & ferrea vincula confeſſos eſſe. Unde neceſſario conſequitur, ei, qui non ex propria confeſſione ſit damnatus, jus provocandi minime ademptum eſſe: ut patet ex XLVII. *Deciſione Curiæ Hollandiæ. Idemque confirmatur à Johanne Wameſio Anteceſſore Lovanienſi, qui de hac Belgarum conſuetudine, & diſtinctione provocationum in cauſis criminalibus differens, ita concludit: Invaluit hoc ideo, quia iiſdem moribus nemo addicitur ſupplicio, niſi qui proprio ore crimen ſit confeſſus, vel ultro, vel per tormenta. Jam vero ex ſententiâ Concilii Status minimè gentium colligi aut oſtendi poteſt, dictos Gojerum & Dammium ex propria confeſſione ſua damnatos eſſe; quippe quæ contineat, Conſiliarios judicaſſe ex eo, quod ipſis patuerit, non autem ex confeſſione reorum, cujus nulla omnino in ſententiis ſit mentio. Quo accedit illud, reos ne fando quidem unquam audiviſſe nomina teſtium contra ſe productorum, nedum ut eorum teſtimonia*

Wameſ. *de appell. ad d. c. Romana §. præterea n. 2.*

vi-

viderint, multo minus tempus ſeſe defendendi adverſus ignotos hoſce teſtes ipſis datum eſſe, quod tamen ad perficiendam legitimam probationem ſecundum leges neceſſario requiritur (hic rurſus multæ leges citantur) *Quamvis autem aliquatenus dubium videri poſſet, an dictis Conſulibus eo appellationis beneficio frui liceat (quod tamen ob allegatas rationes certiſſimum eſt) nihilominus omnes Juriſconſulti unanimiter ſtatuunt, ejuſmodi in caſu appellationem concedendam eſſe, Quia in dubio, inquiunt, appellationi eſt deferendum* (& hic diverſæ leges adducuntur) *Quoniam igitur ex omnibus præmiſſis luce meridiana clarius* [a] *patet, provocationem à jam dictis ſententiis omni jure eſſe licitam, quodque iidem Conſules majorem in modum per eas ſint gravati, obnixe petunt Illuſtriſſimorum & Præpotentium D. D. Ordinum mandatum appellationis in integrum, in forma ordinaria.*

Vid. Clar. §. *fin. q.* 49. *per tot.* *Sigiſm.* Scaccia. *de. appell. qu.* 47. *limit.* 48. *n.* 3. & 24. & *limit.* 4. *n.* 24.

a Boſſ. *tr. de appell. n.* 20. & *ſeqq.* Speculat. *tr de appell.* §. *nunc dicamus n.* 2. *in fin.* Rebuff. *tr. de ſent. excecut. art.* 7. *gl.* 1. *n.* 3. Scacc. *d. loc. qu.* 17. *ampl.* 16. *n.* 60,

Huic libello ſupplici in margine à Graphiario D. D. Ordinum Generalium adſcriptum fuit: *Antequam aliquid hac in re ſtatuatur decretum eſt, libellum hunc ſupplicem traditum iri in manus Concilii Status, informationis gratia. Actum Hagæ Comitis, Calend. Decembris, Anno* CIↃ. IↃC. XXIX. *Subſign:*

Corn. Muſch.

Libellus hic ſupplex, ſeu potius Apologia, Domini Guilielmi Dammii, & Petri Gojeri, ipſorum petitione ab Ordinibus diœceſeos Ultrajectinæ ad Ordines Generales miſſa fuit, additis hujuſmodi litteris:

Illuſtriſſimi, ac Præpotentes Domini.

Petrus de Goyer, & Guilielmus van Dam J. C. obtulerunt nobis legendum hunc, quem videtis, libellum ſupplicem, & ſimul à nobis commendatitias ad vos litteras petierunt, eum tendentes in finem, ut provocatio illis concedatur adverſus ſententiam à D. D. Conſiliariis Status contra illos latam; quod ipſis denegare noluimus, neque potuimus, cum jamdudum Conſeſſus noſtri membra fuerint,

 nobiſ-

nobiſque minime incognitum ſit, quam bene & ex officio Reipublicæ ſuæ curam geſſerint, juſtumque præſidium & ſubſidium quæſiverint, ſimulac in Velaviam hoſtis irrupiſſet. Petimus igitur à vobis, Illuſtriſſimi & Præpotentes Domini, ut ſerio ad eorum poſtulationes, eoque pacto attendatur, quo D. D. Ordinibus viſum fuerit; ſaltem quo omnis querelarum & dolendi materia ipſis præripiatur. Datæ erant Ultrajecti, die IV. *Decembris*, CIↃ. IↃC. XXIX.

Addiderunt quoque litteras ad delegatos ex ſuo conſeſſu ad Collegium D. D. Ordinum Generalium, petentes ut huic rei ad bonum exitum dirigendæ adeſſent, ut libello ſupplici dictorum Conſulum ſecundum æquitatem ſatisfieri, omneſque conquerendi cauſſæ adimi queant. Invictiſſimus etiam Arauſionenſium Princeps (qui ſpretis hoſtium conatibus ad Silvamducis perſtiterat, donec urbem vicit toties invictam) ab iiſdem rogatus eſt, rem ita commendaret, & moderaretur, ut dictis Conſulibus appellatio permitti poſſet, cum inhibitione, ne ſententiæ ad effectum perducantur. Interim ab Illuſtriſſimis D. D. Provinciæ Ultrajectinæ Ordinibus, publico Comitiorum tempore congregatis (tanquam ſuperioribus ſuis, & quibus optimè illorum officia, in ſalutem urbis adhibita, erant perſpecta) obtinuerunt, ut pro tempore tutò & ſecurè in eâdem Provinciâ permanere illis [a] conceſſum fue-

a Nec hoc tantum, nequis erret, ſed mox, priſtini etiam ſtatus pleniſſima decreto Ordinum conceſſa ipſis reſtitutio. Ad honores admiſſi rurſum, ad magiſtratum, ad Conſulatum, ad Conſeſſum Ordinum Trajectenſium, Generalium &c. Memorabile eſt inprimis, quod ad Dominum van Dam, quod reſtitutus non tantum, ſed quod & ante & deinceps annos duos & XL. miſſus a Civitate Comitiis Ordinum interfuit uſque ad Ann. 1671. ut ex his quæ ſequuntur:

Aen de Ed: Mog: Heeren Staten 's Lants van Utrecht.

Geven met behoorlijcke eerbiedinge te kennen Peter de Goyer ende Mr. Willem van Dam, Oudtburgermeeſter van Amersfoort: Hoe dat zy Suppliants tot

noch

fuerit. Deinde ubi paullatim illa tempeſtas deſæviit, horrorque ex animis incolarum diſceſſit, quum hoſtis è Velavia & vicinis locis jam omninò diſceſſiſſet, re melius perſpectâ,

S 2 illi

noch toe met alle mogelijcke middelen getracht ende verſocht hebben, omme by hare Ho: Mog. de Heeren Staten Generael in appel ontfangen te mogen werden tegens de Sententien by den Raedt van State tegens henluyden op den 5. October des Jaers 1629. nieuwen-ſtyls gepronunchieert, blijckende uyt de bygaende Copien van de Requeſten ten dien eynde op verſcheyden malen opgegeven ende geſolliciteert, waer op door contrarie beleyt tot noch toe niet en is gediſponeert, nochte ſy Supplianten tot eenige expeditie hebben cunnen geraecken, niet tegenſtaende de groote devoiren by alle occaſien daer toe aengewendt, ende zelffs oock de ernſtige recommandatie by 't Collegie van U Ed. Mog. Gedeputeerden ten voordele vande Supplianten aen hare Hog. Mog. gedaen, ende den laſt ten dien eynde aen de Heeren Gecommitteerden deſer Provincie ter Vergaderinge van haer Ho. Mog, gegeven, omme der Supplianten verſouck uyt den name van U Ed. Mog. ten beſten te ſecunderen, gelijck ſulcx oock in conformite van dien by d'ſelve Heeren Gecommitteerden (hoewel tot noch toe ſonder ſucces) is naegecomen, waer door zy Supplianten niet werdende geadmitteert om hare beſwaerniſſen tegens de voorſz Sententien t'haerer Juſtificatie voor te ſtellen, middelerwijle beſwaert blijven mette voorſz. Sententien tegens henluyden injuria temporum *gevallen, Ende dewijle U Ed. Mog. goede kenniſſe zijn hebbende van der Supplianten comportementen, ende wat goede devoiren de ſelve ten dienſte vanden Lande hebben gedaen, ſo haeſt den vyandt op de Veluwe was gecomen, omme met middelen van defentie geaſsiſteert te werden, ende dat het overgeven van de Stadt by den Commandeur en Officiers van 't Guarniſoen mitſgaders by de volle Magiſtraat neffens zeſthien vande gequaliſiceerſte Borgers ende d'Officiers vande Burgerye daer toe geroepen, is gereſolveert, uyt oorſaecke dat d'ſelve t'ſamentlijcke verſtonden, dat de ſelve Stadt ende d'Inwoonders tegens gewelt, overrompelinge, ende maſſacre niet en was te defenderen, ende dat doch binnen weynich tijts d'Ammonitie van Oorloch ſoude ontbroocken hebben, gelijck ſulcx breder is blijckende by d'annexe atteſtatie van derthien der voornaemſte Raedts-Perſoonen als mede bij de deductie by de tegenwoordige Regeerders van Amersfoort ter vergaeringe van U Ed: Mog: in Martio leſtleden overgegeven; Uyt alle welke Perſoonen die 't overgeven van de Stad hebben gereſolveert, zy Supplianten alleen principalijck ſijn uytgekipt, ende ſoo rigoreuſlijck getracteert, daer d'andere niet alleen niet geculpeert, maer oock in haer oude ende ſommige in meerder digniteyten zijn herſtelt; Ende dat oock een ongehoorde ſaecke is in deſe Landen, dat*

Bur-

illi, quibus exilium erat indictum, è patriâ pedem non moverunt; Reliqui etiam, excepto Gubernatore Dorpio, qui ante examen Concilii Status aufugerat, mulctâ liberati ſunt.

Ne

Burgerlijcke Magiſtraets-Perſonen, die haer ſelven geener ſchult bewuſt zijn, maer haer in alles als getrouwe Patriotten ende Vianden van den Spaengaert hebben gequeten, (als mede uyt de bygaende ſtucken te ſien is.) ſullen werden geſtraft van wegen 't overgaen van de Stadt, welckers bewaringe den Commandeur met het inleggende guarniſoen bevolen was, ende by haer te verantwoorden ſtont, Ende dat mitſdien den Supplianten ſeer ſwaer valt dus lange ſoo hart getracteert te werden, daer van zy zoecken verlicht te mogen werden; Soo keeren zy Supplianten haer tot U Ed: Mog: (uytten name van welke by U. Ed. Mog. Gecommitteerdens ter Generaliteyt het Appel alrede achtervolgende haer laſt is toegeſtaen; 't welck (als nae rechten notoir is) van natuyre is alles te houden in ſulcken ſtaet als het was voor date vande Sententie:) ende verſoucken met alle eerbiedinge, dat U Ed: Mog: den Supplianten by apoſtille in margine deſes believen te ſtellen in ſoodanigen Staet, habiliteyt, ende vryheyt, als ſy waren voor date van de gemelte Sententien ende de voorgegane proceduyren daer toe gehouden, T'welck doende &c.

Die Staten vande Landen van Utrecht, Gehoort de lecture van deſe Requeſte, ende op alles rijpelijck geleth, hebben om goede conſideratien hare Ed: Mog: daer toe moverende de Supplianten geſtelt ende ſtellen henluyden by deſen in ſoodanigen ſtaet, habiliteyt, ende vryheyt, als ſy waren voor date van de Sententie by d' Ed: Mog: Heeren Raden van State der Vereenigde Nederlanden op den 6. October 1629. jegens henluyden Supplianten gepronuntieert, ende de voorgegaene proceduyren daer toe gehouden. Gedaen tot Utrecht den xi. Martii 1631. Ter Ordonnantie van mijne voornoemde Heeren die Staten 's lands van Utrecht.

Anton. van Hilten.

Extract uytte Reſolutien van de Gedeputeerden der Ed. Mog. Heeren Staten 's Lants van Utrecht, Veneris 10. *Februar,* 1671. *Den Heer Burgemeeſter van Dam ter vergaderinge voorgedragen hebbende, dat nu twee en veertig jaren verlopen waren, 't ſedert dat ſyn Ed. den eedt als Gedeputeerde der Stadt Amersfoort in handen van den Heer Grootvader van den jegenwoordigen Heere Preſident hadde afgelegt, ende alſoo ſijne Commiſſie nu was comen te expireren bedanckende haer Ed. Mog. voor alle eer en beleeftheydt in haer Ed. Mog. Collegie genoten, Heeft de Heere Preſident uyt den naem van haer Ed. Mog. verklaert den gemelten Heere van Dam, haer Ed: Mog: altoos ſeer aengenaem geweeſt te zijn, ende betuygt met leetweſen te verſtaen de expiratie van ſyn Ed. Commiſsie, ex-*

ken-

Ne igitur in immenſum excreſcat hæc mea deſcriptio, quam initio brevem fore pollicitus ſum; hoc mihi unum ſufficiet, quod quæ mei potiſſimum fuere propoſiti executus ſim; ſi aſſecutus, judicet æquus lector: Quem monitum volo, me neminem mortalium lædendi cauſâ hoc ſuſcepiſſe opuſculum, ſed ut patriæ antiquitates indagando, ac poſteris tradendo; liberali ac honeſto tempus fallerem otio. Si alicubi forte aberraverit calamus (quod præter voluntatem tamen meam erit) humanæ id fragilitati facile condonabit, quisquis ſe atque me hominem eſſe meminerit.

Quod ſupereſt, Deum Optimum & Maximum, cujus numine ac gratiâ, non humanis opibus aut præſidiis, regna, reſpu-

S 3 bli.

kennende de Provintie aen ſijn Ed. verſchuldicht te weſen voor de dienſten in ſo een reecx van jaren gedaen. Geextraheert uytte voorſz Reſolutien ende accordeert. In kenniſſe van my C. V. Poll.

Dorpium Auctor tantum excipit, ſed excipit perperam. Nam & tandem hic reſtitutus. *Extract uyt het Regiſter der reſolutien vande Hoog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden. Martis den* 18. *Februar.* 1631.

Is geleſen de requeſte van Tertulliaen van Dorp Heer van Dorp den 5. *Octob.* 1629. *ſt.n. by ſententie des Raeds van State binnen Utrecht uytten lande gebannen ter ſaecke als in ſijne ſententie werdt geexpreſſeert verſoeckende om de redenen in ſijne requeſte verhaelt, dat haer Hoog-Mog. hem Suppliant gelieven te vergunnen ende te gedoogen, dat voortaen hem ſijn vaderlant wederom open moge ſtaen, ende hy onder beneficie van't appel van 't voorſz gedragen banniſſement aen den Staet deſer landen, ofte andere Geallieerde Princen, met eeren ſijnen dienſt ende het reſterende deel ſijns levens ſal vermogen te preſenteren, Waer op gedelibereert ſijnde is goet gevonden ende verſtaen midts deſen, te conſenteren ende te accorderen, dat den Suppliant in deſe Vereenichde Nederlanden, geaſſocieerde Landtſchappen, ende Steden van dien vryelijck ſal mogen weder keeren, ende woonen, ende dat hem tot dien eynde acte ſal worden gedepeſcheert, om te dienen daer ende alſo dat vereyſchen ende van node weeſen ſal, midts dat hy Suppliant gehouden ſal weeſen hem in ſijnen handel ende wandel te dragen ende comporteren in alle ſtillicheyt ende modeſtie by pæne van te verlieſen het effect van dit conſent. Accordeert met 't regiſter voornoemt: en was onderteeckent* Corn. Muſch. 1631. *Matth.*

blicæ, ac civitates conſtant, ex animo veneror, atque ſupplex oro, quantâ quis pro patriæ ſalute debeat, ac poſſit fide; ut bellicos tumultus ab urbe noſtrâ benignè arceat, ejus antiquum decus protegat, ac tueatur; ut illa pacem habeat, tranquillitatem, otium, concordiamque perpetuam; utque cuncta illi bene, feliciter, ac proſperè eveniant; ut omnia magiſtratuum conſulta & facta moderari, ac ritè ſecundare dignetur ille idem auctor ac ſtator regiminis; ad laudem & gloriam ſacro-ſancti nominis ſui, Reipublicæ & Eccleſiæ patrocinium, atque optimarum artium & diſciplinarum ſalutare præſidium & tutelam.

Joan. Imola Conſil. XXXIV.

Civitas, quæ juſto caret præſidio, excuſatur à crimine læſæ majeſtatis, ſi hoſti dedatur, præſertim ſi non mittatur ſubſidium.

Chronoſtichon,

In Veſaliam à noſtris ſtratagemate captam.

CeſsIt Io CæCo BeLgIs Urbs InCLIta Marte,
Et bona NaſſoVIIs aUCta trophæa VIrIs.

In reliquas victorias anni CIↃ. IↃC. XXIX.

NobILIs AUrIaCI fLeXIt VIrtUte ſUperbUM
SILVa CapUt, ſaLVa eſt VeLUa: VICtUs Iber.

T. V. H.

APPENDIX.

Nondum te dimitto, Lector: Eſt enim quod huic Commentario, ſive deſcriptioni commodè inſerere vix potui, neque tamen omittendum, ſed ad calcem reſervandum eſſe putavi. Prodiit anno cIↄ. Iↄc. XXXIII. ſecunda editio libri cujuſdam vernaculi, authore D. Focano, cui titulus eſt Adonibezeck, ſive Pœna Tyrannorum. Huic Elogium carmine Hexametro præfixit D. Joannes Weſterburgius Ultrajectinus, Eccleſiæ Dordracenſis quondam Paſtor; in quo inter alia leguntur hæc verba:

————————— ſi jungere Mauris
Audet inops animi turpes Amiſortia dextras

Memini me tum temporis litteras ad eum dediſſe, quibus, licet nec ætate nec doctrina ipſi comparandus, meliorem tamen homini mentem precatus ſum; idque ſuaſu & adhortatione præſtantium aliquot virorum (inter illos tamen nullus Amisfurtenſis extitit, ſed omnes à calumniis & maledictis abhorrentes) quorum conſilio, vel potius affectui, quem patriæ debebam, tantillum hoc denegare non potui. Mirari me & alios dicebam, quod vir tantæ eruditionis & facultatis tam ſinceræ, falcem in alienam meſſem mitteret; idque triennio & ultra poſt turpem iſtam (ut loquitur) Amisfurtenſium deditionem, cumque jamdiu, & mox à diſceſſu hoſtium ex Velavia, magiſtratus & cives iſtius oppidi ab omni culpa immunes judicati eſſent. Et hoc addidi, me non dubitare quin ſciret (ſi ſaltem hiſtorias inſpexiſſet) non rarò oppida magis munita minoribus hoſtium copiis ſeſe dedidiſſe: imò (ut paſſim libelli per Hollandiam, aliaſque provincias proximis annis ſparſi palam indicant) niſi Veſalia ſalutari ſtratagemate à noſtris capta fuiſſet, Cæſareani Nardam, Mudam, Ultrajectum (&

quid

quid non ?) invadere, & Silvæducis obſidionem turbare non difficulter potuiſſent. Ideoque mirum videri ajebam Chriſtianæ charitatis hominibus, cur hoc convitio inceſſerit viros, qui non exiguam partem regiminis obtinent in ea provincia; cujus ſtipendiis & munificentia in ſtudiis diſciplinarum egiſſet, primoſque aditus ad ſacros honores adeptus, hoc eſt, ad Cathedram paſtoralem evectus eſſet. Alia inſuper ad diluendam ejus criminationem ſcripſi, quæ omnia lapſu temporis non recordor. Cramben vero hanc cruda juventute mea coctam hic non repeterem, niſi rerum Anno CIↃ. IↃC. XXIX. geſtarum narratio hæc mihi in mentem revocaſſet, & amor patriæ omni ratione eſſet valentior, ut ait Ovidius *lib.* I. *de Ponto, eleg.* IV. Quæ cauſſa ſi me non impuliſſet, libens hanc appendicem omiſiſſem, idque præcipuè ordinis theologici gratia (quem ego ut incomparabili generis humani bono divinitus inſtitutum ſuſpicio ac veneror) & tot ejuſdem ordinis pietate & omnigena eruditione præſtantium virorum: Quibus equidem tanto plus laudis tribuendum cenſeo, quanto aliorum nimis arrogantium conſortio atque collegio authoritati horum & exiſtimationi magis decedit apud eos, qui (licet iniquo ac perverſo judicio) de toto ordine ex diverſis quorundam moribus & ingenio nimis temere pronuntiare ſolent. Caveant tamen iſtiuſmodi πολυπράγμονες ſeſe immiſcere negotiis ad ſe non pertinentibus, niſi ſe ridendos ſapientibus & doctis præbere velint;

Si cui vel tanti eſt ſimiles evolvere nugas.

Sed proh dolor! ita plerumque mortalium vita comparata eſt, ut non deſit unquam, quod reprehendere per livorem poſſit malignitas, aut odio gravis animus ad criminis ſuſpicionem detorqueat: eò prorumpente interdum quorundam imprudentia dicam an impudentia, ut pudor non ſit ſalutaribus bonorum virorum conatibus ſceleris labem aſpergere, eorumque famam & exiſtimationem infecta-

ctari, quorum innocentia & integritas vel ab ipſis ſæpe inimicis teſtimonium reportet. Quod magis mirandum eſt in illis, quorum munus & officium eſt pro virili referre Principem ac Doctorem ſuum Jeſum Chriſtum, generis humani Redemptorem, qui nihil præter pacem & charitatis commendationem legavit diſcipulis ſuis, & hoc uno fideicommiſſo utramque Teſtamenti ſui paginam implevit. Quo pacto Theologus, id eſt, vitæ vere inculpatæ profeſſor, præclarum illud Servatoris noſtri mandatum, nunquam læſus, violare poſſet, *Pacem meam relinquo vobis, Pacem meam do vobis, Johan. xiv. xxvii?* Aut ſi læſus fuerit (quod hic non probabitur, neque veriſimile eſt) qua ratione ſaltem de illo cogitare non potuit, *Diligite inimicos veſtros, Benedicite iis, qui vos devovent, Benefacite iis, qui oderunt vos, Matth. v. verſ. xliv?* Quantum mi lector, diſtant hæc verba ab illis & ſimilibus, *Virulentis convitiis proximos veſtros inſectamini, & bene merentes lethali linguæ ſpiculo adorimini?* Verum enim verò ſunt inter iſtius generis homines, qui in aliorum vitiis tam acutum cernunt, quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius; non contemplantes interim manticam in tergo dependentem. In quorum albo jure collocandi ſunt tales, quibus, ut Thucydides ait, Τὸ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργὸν, τὸ δὲ ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προσετέθη, Id eſt, *Quidquid providum eſt, ignaviæ ſpeciem habet, quod circumſpectum, ſegnitiei; quicquid vero abruptum & præceps, id forte atque virile cenſetur.* Sed res eſt invicta veritas, & innocentia: quin etiam tacita bonorum judicia perpetuam obtinent authoritatem, ſuum quoque apud poſteros habitura pondus. Semper magnis piiſque conatibus accedit invidia, æmula bonorum ſocia. Sed viri luce digniſſimi non obducuntur calumniarum nebulis, nec cum tenebris colluctantur; verum delationibus in lucem ac diem proferuntur. Virtute natus ſplendor æternat. Proprium autem eſt veræ magnitudinis non ſen-

tire maledicorum linguas. Ita generoſiores feræ ad canum latratus lentè reſpiciunt, ac plurimum nec aſpectu quidem dignantur. Sic etiam irritus ingenti ſcopulo fluctus aſſultat; ſibi injurius, dum integer inſurgit, ſed fractus reſilit, — *iraſque ſui bibit ipſe furoris*. Et cujus unquam tanta fuit aut potentia, aut pietas, in quam non incurreret invidentia & livor? Sed contemptu ſolo vindicantur hæc linguarum vulnera, & vincuntur; In eo tantum certa victoriæ ſpes eſt; Ultionis cupiditas, doloris confeſſio eſt. Nullius proinde tam improba & effera in calumniando eſt nequitia, ut vel minimo digna ſit motu; cum omnis calumnia fœtulentæ cloacæ ſimilis habeatur, quæ quo plus mota, plus fœtet. Verum longius, quam par forſan erat, evagati ſumus; Nunc ad inſtitutum redeamus. Res bellicas Anno CIƆ. IƆC. XXIX. circa Amisſurtum & in eo tali modo geſtas eſſe, quo eas quinque poſtremis capitibus narravi, authoritate publica, & ſcriptorum utriuſque religionis privata, ut & oculatis teſtibus fide dignis facile probari poteſt. Ex noſtratibus legantur ſolummodo hujus ſeculi duo primarii Hiſtoriographi, ὁ πάνυ Daniel Heinſius, & vir inexhauſti laboris Petrus Chriſtiani fil. Borre, uterque in ſuis Commentariis, rerum Anno CIƆ. IƆC. XXIX. ad Sylvam-ducis & alibi in Belgio geſtarum: quos neque gratiæ aucupium ſtimulavit, ut Amisfurtenſibus blandirentur, nec ullæ in cauſſa potuerunt eſſe inimicitiæ, cur detractum iiſdem quicquam vellent. Horum ſcripta, quæ in omnium manibus ſunt, ſi incorruptus lector, ſublato omni præjudicio, ad æquilibrium, & juſtam appendat ſtateram; perfecte ad cognitionem cauſſæ veniet, ac facile deprehendet in quam partem veritas, quæ falſitate ſemper eſt ponderoſior, inclinatura ſit, neque maledicta tam avidè accipiet, quam communicari ſolent. Sed de his ſatis ſuperque, Lector amiciſſime, non enim cum umbris luctari mihi decretum eſt.

Id cinerem, aut manes credis curare ſepultos?

Su-

Supremi hujus Reipublicæ moderatores jamdudum ſibi à magiſtratu Amisfurtenſi ſatisfactum eſſe judicarunt; nullus dubito, quin & D. Weſterburgio p. m. poſtquam dicti verſus ipſi excidiſſent, ſatisfactum fuerit. Si tibi quoque, Candide Lector, & deſcriptione patriæ urbis, & hac virorum bonorum defenſione ſatisfecero,

Sat mihi lætitiæ, ſat mihi laudis erit.

Simile quoque judicium eſto de lachrymoſo poëmate Danielis Souterii Eccleſiaſtæ Harlemenſis, —— —— (*Si quis tamen hæc quoque ſi quis Captus amore legit*) —— —— quod continet res Anno CIↃ. IↃC. XXIX. in Belgio à Belgis geſtas: ubi narrationem eorum, quæ ad Amisfurtum geſta ſunt (quam ſic incipit:

Ah Amersfurtum quæ te ſors læva ſubegit?)

multis nugis & enormibus mendaciis complet, dum futiles ejus temporis cavillationes, & vulgi dicteria carmini ſuo immiſcet, &c. *lib.* IV. *pag.* 173. & 237. Inter quæ eminet inſigne illud & ſplendidum de multorum civium ex urbe fuga ante obſidionem *pag.* 175. Optandum eſſet, ne in Rempublicam irreperent homines plus nimio loquaces, & male diſerti, qui dum multitudinis aures & affectus poſſident, in ſcriptis, imo in concionibus, & centonibus ſuis, plebis animos adverſus proceres incendunt: ita ut non raro tales circinatores (bonos enim ſacrarum litterarum interpretes excipio) ſigniferi ad ſeditionem videantur eſſe; quique patientiæ doctores eſſe debebant, ſæpe in cauſa ſint, ut rerum nomina intervertantur, & cœca diſſidendi libido pius ardor, modeſtia & animi temperies ignavia aut etiam proditio vocetur. Sed iterum neſcio quomodo relabor ad eadem; manum igitur de tabula tollo, & finem facio, concludens cum his Clariſſimi Profeſſoris Dom. Baudii verſiculis, in moralis & civilis ſcientiæ Monitis, *lib.* II. *Gnom.* XXXII.

Hirudo famæ peſtilens calumnia
Tantum ſibi licere ſumit, ut viros
Morſu maligno devenuſtet optimos.
Ut umbra ſemper eſt euntibus comes
In luce ſolis, ſic adhæret hæc lues
His, qui decus, rectique ſectantur vias.
Fruatur ergo quiſque qui fidit ſibi
Famæ ſiniſtro errore: Vix ulli venit
Immune labis nomen ante funera.
Poſt tot labores ille prognatus Jove,
Domitor ferarum fortis, acer Hercules,
Solo ſupremo fine livorem malum
Senſit domari; Donec in terris fuit
Invictus Heros, ſemper aut periculis,
Aut invidis objecit adverſum caput.

Idem in Epiſtolis.

Canem oblatrantem ſi pavide caveas, acrius irritatur; Si neſcio ſimilis prætereas, confeſtim iram ponit. Ita eſt ingenium obtrectationis: Si deſpicientiam ſimules, ſenſim exoleſcit; Si moveri te fatearis, fortiſſime debacchatur.

Concluſio appendicis.

Tempus ad hoc, quatuor luſtris ſine felle peractis,
Omne fuit vitæ tempus inerme meæ.
Nunc mihi diverſos facit indignatio mores:
Os premere audito quis balatrone queat?
Mutus ut ante puer vocem prorupit in altam,
Dum patrem Crœſum cerneret enſe peti;
Sic mihi nunc linguæ rumpuntur fila coactæ;
Dum feriunt matrem crimina ficta meam.

DE-

DESIDERIUM PATRIÆ AMISFURTI,

Quum eam decennio non viſiſſem.

Rura ſitu peramœna jacent, jucundaque viſu,
Pulcher ubi gelidis volvitur Emus aquis.
Credibile eſt homines tali vixiſſe vireto,
Quum tener, & nondum ſub Jove, mundus erat.
Frondibus hic arcet Phœbæos populus ignes,
Multaque gramineam quercus inumbrat humum.
Paſcua felices Zephyri genialia mulcent,
Et gremium lætis frugibus ornat ager.
Alma Ceres, montana Pales, duo numina pacis,
Hic virides campos, & juga curva tenent.
Laurigeris ſedes non eſt magis apta Camœnis:
Mons ſacer hic; Illic Caſtalis unda fluit.
Blandaque delicias præbet genus omne voluptas,
Queis alibi ſimiles Belgica terra negat.

Najades hic inter medias facileſque Napeas
Vrbs celebrata ſuum tollit in aſtra caput ;
Meque inter reliquas obtutu charior urbes
Spectat , & immemorem non ſinit eſſe ſui :
Vitales olim quia me produxit in auras ,
Heliadumque patrem prima videre dedit.
Nec roſei tantum nitidas in luminis oras
Contigit hac primum tollere in urbe caput ;
Abluere antiquæ mala ſed contagia culpæ ,
Inque ſalutiferis ſumere nomen aquis.
Inde tribus luſtris gremio me fovit amœno ,
Et ſtudiis favit ſemper amica meis ;
Dum placidis teneros Muſis impendimus annos ,
Parſque ſumus patriæ quantulacunque ſcholæ.
Salve , grata mihi , Phœbo gratiſſima , tellus ;
Cujus in adſpectum ſomnia noſtra volant.
Quod tamen adſpicio , levis eſt duntaxat imago ,
Sincerique nihil ſomnia noſtra tenent.
Ah quoties tacitum carpunt dum membra ſoporem ,
Ah quoties ſenſus faſcinat umbra mihi !
Namque tuæ videor contingere limina ſedis ,
Quæ toties oculos detinuere meos.
Et videor veſtris , Amiſi placidiſſime , lymphis ,
Aut videor riguo pellere fonte ſitim.
Illuſtres ſalvete animæ , gens neſcia fraudis ,
Queis intacta fides , & ſine labe manus ;

Par-

Parnaſſo dilecta cohors: Vos Hoevius abſens
(Mente tamen patriam, tectaque chara videns)
Vos procul hinc ſalvere jubet, quos cernere coram
Optat, & antiquo fœdere poſſe frui.
Et, velut Joniis cum navita feſſus ab undis
Poſt duo natalem luſtra reviſit humum,
Lætitia exultat, matrique dat oſcula terræ,
Exilii recolens tædia longa ſui:
Sic ego, ſi ſinerent mea fata, quieſcere vellem
Pulcher ubi gelidis volvitur Emus aquis:
Sic agerem molles vobiſcum ſuaviter annos,
Nec mihi ſolſtitium, nec gravis eſſet hiems.
Interea patrii colles, quas Delia virgo,
Et Dryades gaudent incoluiſſe domos,
Amiſi des glebæ, Cereri gratiſſima Tempe,
Creber ubi lætam ſaltus inumbrat humum,
Amiſſi cives, & candida pectora, quorum
Æquiparat doctos mentis acumen avos,
Vivite felices, ac res firmate ſecundas,
Aurea pax animos jungat, & alma fides.
Cedant arma togæ, cedant lituique tubæque,
Thrëicii fugiant ira furorque patris:
Et vos concordi vitam ſub amore trahentes
Elogiis celebrent extera regna ſuis. Vos etiam forti.
Ipſe Deus veſtræ ſit conditor urbis, & omnes
Res procul adverſas inde fugare velit.

Hoc

Hoc videam, videantque alii, qui pectore toto
Pro patria & vobis vota preceſque ferunt.
Noſtraque ſit pietas cum carmine grata: Voluntas,
Quod nequiit verſus, ſuppleat ipſa precor.

Scribebam Thielæ Batavorum,
Anno CIↃ. IↃC. XLVIII.

THEODORUS VERHOEVEN
Amisfurtenſis.

CHRO.

CHRONICON AMORFORTIUM INCERTI AUCTORIS,

A primordiis ipſius urbis uſque ad Ann. cIↃ. IↃ. LXXIII.

V

VETUS CHRONICON AMORFORTIUM INCERTI AUCTORIS,

A primordiis ipſius urbis uſque ad Ann.

CIↃ.IↃ.LXXIII.

Amorfortia a multis, etiam Johanne Cæſario, commendatur a ſitu, amoenitate, fertilitate, munditia. Præterea paſſim Amorfortii laudantur a columbina ſimplicitate, ſerpentina prudentia, religione, divitiis, fidelitate erga ſuos Principes, gravitate, parſimonia, liberalitate erga pauperes, hoſpitalitate erga exules & exteros. Cornelius Callidius laudat ab ingenio.

Catalogus librorum & ſcriptorum, ex quibus hi Commentarii ſunt deſumpti.

Chronica Hollandiæ.

Faſciculus temporum a Johanne Veldenaer conſarcinatus.

Hiſtoria & Catalogus epiſcoporum Ultrajectinorum auctore Gerardo Noviomago Geldenhaurio, Marpurgi apud Egenolphum 1542. & Francfurti 1532.

Wilhelmus Heda Præpoſitus Arnhemenſis de origine ſituque inſignis urbis Trajectenſis.

Item de geſtis ſociorum Willebrordi ex claris Authoribus.

Annales rerum Flandricarum Jacobo Meyero authore.

Libri VII. Seceſſionum Ultrajectinarum Lamberti Hortenſii apud Oporinum Baſileæ.

Henricus Bommelius de bello Ultrajectino.

Geſta Pontificum Trajectenſium authore Jo. de Beka, cujus titulus Chronicon Trajectenſis eccleſiæ.

Commentarii Daventrienſes per Johannem Sentheinium.

Gerardi Lyſtrii Rhenenſis carmen hexametron, quo deſcribit Ultrajectinam regionem. Impreſſum Marpurgi 1542.

Archivum Capituli & Civitatis Amorfortienſis, & Abbatis D. Pauli Trajectenſis.

Chronica Birctina, Agnetenſis, Agathenſis.

Levinus Crunus Boſcopianus.

Petrus Apherdianus.

Hermannus Faletus.

Surius ſcribit quædam de origine.

Ludi Ocherus frugi ſcriba Dordracenus edidit carmen in laudem Amorfortiæ. In quo inter alia

Si cuique ſuum decus,
Fas ulli, ter & amplius
Amorsfordia dives.
Criſtas ergo ſerio,
Amorsfordia nobilis
Et multo generoſior
Sparta &c.

Sunt multa alia carmina in encomion deſcripta. Habet & Johannes Cæſarius ejus deſcriptionem.

De

De Amorfortia nil invenio, quod viro prudenti fidem facere poteſt, priuſquam ventum eſt ad Annum 1148. de quo poſtea. Nil etiam certi habeo de conditore, de tempore conditæ civitatis. Sunt qui a Romanis conditam volunt, atque ab illis inditum nomen *Amorfortia*, quo indicare voluiſſent tunc civitatem florentem fore, ſi civium animi amore forti fuerint uniti. Illa vere civitas dicitur, ubi vera civium unio. Alii a Gallis extructam & ſua lingua *Amorfort*, id eſt, amorem fortem aſſerunt. Verior ſententia videtur eorum, qui a tenuiſſimis initiis in hanc quam videmus amplitudinem veniſſe affirmant. Hi dicunt primum fuiſſe hoc loco duas cauponas, vernacula lingua *Hamer*, quod Latina lingua malleum dicimus, & *Voert*, quod tranſitus ſeu trajectus dici poteſt, & paulatim acceſſiſſe plures ædes, & tandem vicum effectum, & habuiſſe pro tempore ſacellum. Ex quibus cauponis & hoc oppidum ab indigenis nomen ſuum accepiſſe proteſtantur De Amorfortia prius mentio fit, quando Chronicorum auctores deſcribunt initium cœnobii Benedictinorum in Hohorſta, ſeu ut poſtea vocarunt, ſacro monte. Sic habent: *Anno milleſimo ſexto regnante Henrico ſecundo Imperatere, anno v. ſui Imperii, Ansfridus Comes Teyſterbandorum & Bruniſſantium, Dominus de Haltena epiſcopus Trajectenſis omnia bona ſua donavit Epiſcopatui, atque extruxit in monte ſacro prope Amorfortiam iu honore Domini noſtri, Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & S. Martini cellulam Divæ Virginis, Conventum ordiuis D. Benedicti, & huic contulit bona ſua in Dryrle in pago Teſterbantinenſi, qui & poſtea viſitatione divina cæcus factus eſt, & habitum ac ordinem ibi ſuſcepit, atque poſt annos duos, videlicet* 1008. *mortuus & ibi ſepultus eſt. Horum Benedictinorum ea erat pietas & ſanctitas, ut & Imperator eorum rationem habuerit, & illis Dominum de Lochorſt vicinum contra prædones & adverſarios defenſorem conſtituerit, atque illis Adelboldus*

epiſcopus Trajectenſis ſua bona contulerit. Hos poſtea Bernolphus ſeu Bernoldus vigeſimus epiſcopus Trajectenſis ex ſacro monte Trajectum tranſtulit, atque templum in D. Pauli honorem ædificavit. Quod ipſe in ſuis literis factum dicit Anno Domini millesimo quinquageſimo, indictione tertia, regnante Henrico tertio Imperatore. Antiquus codex habet: *Anno* 1148. 25. *die Septembris ſummnm altare templi D. Georgii conſecratum ab Ottone III. epiſcopo Trajectenſi.* Sed ex Chronicis & Catalogis epiſcoporum conſtat Ottonem III. epiſcopum Hollandum mortem obiiſſe Ann. 1249. ſecundo Aprilis, ut patet inde errorem a ſcriptore admiſſum, & factam fuiſſe conſecrationem Ann. 1248. ſemeſtri ante mortem.

Anno 1259. Henricus epiſcopus Trajectenſis ipſa Odulphi Amorfortiis concedit jus municipale. Quod vulgo *Stadts-recht.* Extant literæ Latinæ ea de re antiquiſſimæ confectæ.

Anno 1298. altera natalis Johannis donavit Wilhelmus epiſcopus Ultrajectinus Amorfortiis, ut idem jus uſurparent, quale erat Ultrajectinis.

Anno 1317. conceſſit Guido epiſcopus Trajectenſis conſentientibus eccleſiis Trajectenſibus M. Nicolao Sirixcenſi Paſtori Amorfortiano aream ſitam in opido Amorfortio juxta cimiterium cum foſſis & itineribus. Deſignatus erat arci conſtituendæ eo quod nunc arcem in Stoutenburch extruxiſſet.

Ann. 1331. altera Palmarum donabat Guido epiſcopus Trajectenſis Amorfortiis duas nundinas præter eas, quas habebant a ſuperioribus epiſcopis, aſſentiente etiam D. Arnoldo Yſelſteinenſi.

Anno 1337. erexit Johannes Dieſtenſis epiſcopus Trajectenſis XLV. collegium Canonicorum Amorfortiæ in æde D. Georgii. Auxit & bona Paſtoris, duaſque vinarias, ut vocant,

cant, emendo. Qui & eodem anno civitati privilegia ſua confirmavit.

Anno 1340. ipſa die Paraſceves magnum (non lego unde) Amorfortiæ incendium excitatum, ita ut etiam antiquum D. Georgii templum combureretur. Sed vide miraculum: Sacramentum Euchariſtiæ quod ex feria quinta, die Cænæ Dominicæ, in calice expoſitum erat, vir quidam pius, laicus, ut appellatur, in templum undique immenſum procurrens invenit nodum calicis liqueſcente calice illæſum, atque id cruribus combuſtis religioſe inde detulit. Unde quotannis ſupplicatio in octava Paſchæ uſque in hodiernum diem habetur.

Anno 1349. præcedenti die D. Gertrudis cedit Johannes epiſcopus Trajectenſis Amorfortiis prædium Randersrorianum cum omnibus juribus, decimis, & Prætoris munus, omnemque jurisdictionem agrorum, vulgo *der Ackeren*, item Zwenvort & nigri Campi.

Anno 1356. 14. Martii Gisbertus Nierodius eques auratus nomine Ducis Wilhelmi Bavari Comitis Hollandiæ XXII. Suſatum vicum ſpoliat, agit, & fert, in ultionem Weſepii a diœceſanis capti & incenſi, Ottone de Laer Satrapa epiſcopi Joannis ab Arckel cum Amorfortiis prædam excutere molientibus, iniquo Marte, deſiderati ſunt ex Amorfortiis cum Duce prædicto cives triginta ſex.

Anno 1366. negant Amorfortii epiſcopo Trajectenſi tanquam illegitimo Principi ſe ſoluturos vectigalia, tributa, jura, cenſus, & epiſcopales reditus. Quapropter contracto excercitu ipſa Margaretæ obſedit civitatem. Sed octavo die reconciliati ſunt ſuo epiſcopo ea lege, quod eum agnoſcerent epiſcopum, & imperata facturi & ſoluturi, quæ prioribus epiſcopis ſolverant. Qui & feria tertia poſt Luciæ privilegia Amorfortia confirmavit.

Ante hæc tempora Sacellum Spiritus ſancti habuit initium, ut patet ex antiquiſſimis literis. Ejus certa origo nondum inveniri potuit.

Ann.

Ann. 1379. Urbano Sexto Pontifice ſummo, & Guidone epiſcopo Trajectenſi, floret Magiſter Gerardus Magnus vulgo *Groot*, homo doctus in omni ſcientia, inſignis concionator, humilis, ſobrius, prudens, laborioſus. Erat Diaconus, habueratque facultatem ab epiſcopo Florentio prædicandi. Ad gradum ſacerdotii propter ejus excellentiſſimam dignitatem & ſummam viri humilitatem nunquam promoveri voluit. Author monachorum qui fratres dicuntur bonæ voluntatis. Dives cum eſſet, ut normam daret omnibus recte vivendi, conducebat Daventriæ ſcholaſticos, quos optimos noverat ſcriptores. His libros ſanctorum Patrum deſcribendos tradidit, atque eis per Florentium Radewijn presbyterum Vicarium Daventrienſem in æde D. Lebuini diebus Sabbathi juſtam mercedem numerabat. Quibus addebat & veſtes. Poſtea D. Florentius ſuadebat Magiſtro Gerardo, ut ſineret mercedem ſcriptorum in commune cedere, ut ſcholaſtici ſcriptores inde communem vitam ducerent. Quod ubi M. Gerardo placuiſſet cœpit hoc eſſe initium totius religioſæ ſocietatis præſentium temporum. His D. Florentius cum ſuis presbyteris & clericis ex conſilio M. Gerardi formam & modum vivendi Apoſtolicæ vitæ conſentaneum præſcripſit, ita ut viverent in omni humilitate morum, veſtium ſimplicitate, atque ſuarum manuum labore. Gerardus Magnus habebat in principio ſuarum concionum propter Zoilos inter prædicandum præſentes Notarium & teſtes. Tantæ erat memoriæ, ut ſermones, quos ſemel legiſſet, ad unguem ſtatim teneret. Prædicabat Daventriæ Zwollis, Campis, Amorfortiæ, Amſterdamis, Harlemi, Leidæ, Delphis, Zutphanii. Commovebat ſua prædicatione ferventiſſima & ſanctiſſima vita omnem clerum & populum, omnemque ſexum & ætatem, ita ut multos Chriſto lucrifaceret, & author eſſet, ut paſſim in his regionibus multa cœnobia inſtituerentur.

Ann. 1380. aliquot viduæ & virgines in loco dicto *de Vi-*

ſche-

ſcherie aut *Glasborſt* inceperunt vivere in omni paupertate. Mendicabant etiam oſtiatim. Harum Confeſſarii erant Paſtor Amorfordienſis D. Wilhelmus Henrici Amorfortius & D. Petrus presbyter vicarius. Sumebant in templo D. Georgii euchariſtiam. Ex prioribus ſororibus quinque ſepeliebantur in templo D. Georgii. Poſtea cœperunt extruere ſacellum in honorem Trinitatis, Divæ virginis, Matthei Apoſtoli & Evangeliſtæ, & Divæ Agnetis Martyris & virginis, idque ope D. Gerardi Bronchorſt Canonici S. Salvatoris Trajectenſis, heredum Hermanni Sinder, & præcipue Bertradis viduæ Godefridi Regii.

Anno 1382. Dux Gelriæ Wilhelmus pacem facit cum Amorfortiis.

Ann. 1384. 15. Calend. Septembr. in feriis D. Bernardi Daventriæ Magiſter Gerardus Magnus acceſſerat divitem hominem Lambertum Stierman peſte laborantem & teſtamentum ſuum diſponere volentem pro extructione cœnobii Canonicorum Regularium. Cujus cum arteriæ pulſum tangeret, nam erat etiam in re medica exercitatus, peſte correptus eſt. Cumque ſuis ſuaſiſſet, ut regulam auctentiorem D. Auguſtini ſuſciperent, & D. Florentium ſuum Vicarium ſtatuiſſet, hora quinta pomeridiana anno ætatis ſuæ 44. in Domino obiit. Sepultus eſt Daventriæ coram venerabili ſacramento cum magno piorum luctu. Multa de hoc Magiſtro Gerardo leges apud Thomam Kempiſium in libro virorum illuſtrium Windeſemenſium, in vita Johannis Suſenberti, & alias paſſim. Reliquit multa ingenii ſui monumenta, doctiſſimos libros. De hoc exſtat elogium Magiſtri Wilhelmi de Salvarilla Cantoris Pariſienſis, Archidiaconi Brabantiæ in eccleſia Leodienſi, Doctoris in Theologia: *Sanctæ recordationis Magiſter Gerardus dictus Magnus feliciter migravit ad Dominum.* Et vere magnus, quum in omnibus ſcientiis liberalibus, & naturalibus, moralibus, civilibus, canonicis, & theologicis ſimul in uno ſuppoſito congre-

gregatis nulli erat in orbe ſecundus. Erat etiam tantæ ſancti-tatis, ut exemplum in mortificatione carnis, in abnegatione temporalium, in contemptu mundi, in charitate fraterna ad omnes, in deſiderio ſalutis animarum, in efficacia prædica-tionis, in deteſtatione vitiorum; in opponendo ſe contra hæreticos ſecundum jura Canonica & concubinarios, in con-vertendo ad vitam ſpiritualem plures viros & mulieres, prius ſecundum mundum viventes, omnibus eſſe videretur.

Ann. 1394. Wilhelmus Dux Gelriæ & Juliacenſis compo-nit diſſidia, quæ orta erant inter Fredericum de Blankenheim epiſcopum Trajectenſem & Amorfortios. Et hi ſolvunt epiſ-copo mille ſcuta antiqua.

Anno 1395. miſerunt pii homines Rutgerus Doem, Johan-nes Hagenſis, Everardus Vailde, Stephanus Touwe, honeſtos viros Daventriam oratum D. Florentium, ut mitteret ſanctos viros Amorfortiam, ut etiam Amorfortiæ inſtituerent colle-gium piorum ſacerdotum atque clericorum. Quibus libenter annuens miſit tres inſignes probitate viros, Andream de At-tendorn, Johannem de Lemego, & Nicolaum de Erpel, quo-rum conſilio & induſtria domus Clericorum retro noſoco-mium D. Petri intra triennium eſt ædificata. Quibus ſe adjun-xerunt Rector ſcholæ D. Wilhelmus Henrici Amorfortius, homo magnæ eruditionis & juriſperitus, qui & Rector ele-ctus eſt novæ Domus clericorum, & poſtea Antiſtes totius ordinis tertiæ Regulæ D. Franciſci, & ſimul duo Vicarii S. Nicolai in æde D. Georgii & S. Petri in noſocomio prædicto.

Ann. 1397. conſecratum eſt ſacellum Divæ Agnetis. Eo-dem anno D. Johannes de Lemego vir angelicæ vitæ [a] Curatus eſt pater ſororum Agnetenſium. Qui & poſtea præfuit Aga-thenſibus. Sepultus eſt anno 1421. apud divum Georgium ante aram D. Nicolai, ubi Vicarius erat.

[a] creatus.

Ann. 1398. tertia Julii dedit Albertus Palatinus Rheni A-morfortiis in emphyteuſin ſua vectigalia, quæ illi tanquam

Do-

Domino Hollandiæ & aliarum ſuarum ditionum ab Amorfortiis ſolvebantur, & ſimul opidi privilegia confirmavit.

Eodem anno facti ſunt prædicti fratres, qui collecti erant retro noſocomium, pœnitentiarii de tertia regula D. Franciſci.

Hoc exemplum ſecuti ſunt & Agnetenſes ſequenti anno, qui & eodem anno petierunt a Frederico de Blanckenheim epiſcopo Trajectenſi ſe includi. Quod & ille conceſſit.

Eodem anno erectum eſt ſacellum & fraternitas Divi Johannis Baptiſtæ & Evangeliſtæ.

Ann. 1399. in vigilia nativitatis Dominicæ ceſſerunt Rutgerus van den Doem & Belia ejus uxor domum ſuam & reditus multos ad uſum ſororum D. Agathæ. Eodem anno accepit idem Conventus multa privilegia a magiſtratu Amorfortio, ſcilicet ut liber eſſet a vigiliis, fodiendo, cenſibus, & expenſis, quibus civitas oneratur.

Anno 1400. ætatis 50. obiit piiſſimus vir D. Florentius Radewyn primum Canonicus S. Petri Trajectenſis, poſtea eccleſiæ Daventrienſis Vicarius, a Gerardo Magno converſus, ejuſque verus imitator. Natus erat Leiderdami in Hollandia, Studuit Pragæ. Erat morum honeſtate conſpicuus, lætus, affabilis. Suadebat clericis & laicis Deo ſervire volentibus prava conſortia fugere, ad audiendum verbum Dei properare, humilitatem Chriſti ſectari, Sanctorum vitam ad imitandum reſpicere, ut per continentiæ virtutem & præcepta Dominica præmia conſequerentur æterna. Dum peſtis graſſaretur Daventriæ venit cum aliquot diſcipulis Amorfortiam. Scribit Thomas Kempiſius, quod cum Florentius eſſet Amorfortiæ ab incolis civitatis & majoribus illius loci ſatis reverenter ſit ſuſceptus, & pia devotione viſitatus. Cum etiam quidam honeſti viri ad audiendam vocem ſermonis ejus venerunt ad prandendum cum eo & fratribus ſuis, cupientes familiaritatis ejus habere gratiam, & exemplis & doctrinis informari.

Quos benigne tractans & pro eorum ſtatu ſalubriter exhortans poſt auditionem verbi Dei cum gratiarum actione ſinguli in domum ſuam ſunt reverſi. Illis autem abſcedentibus mox brevem admonitionem habuit: *Periculoſum eſt magnatibus & ſecularibus loqui & conjungi. Non expedit divitibus blandiri, nec arctiora convenit eis dicere. Ideo oportet, ut homo caute prævideat, quid talibus loquatur; ne ſcandalizentur in aliquo verbo levi, vel actu indecenti. Habent enim oculos ſuper nos apertos ad conſiderandum geſtus noſtros propter bona quæ audiunt de nobis. Stemus ergo ſuper cuſtodiam noſtram, & demus bonum exemplum aliis, qui nos viſitant & requirunt, qui tantum exteriora vident, & ſecundum hæc de interioribus judicant. Quamvis in omnibus perfecti non ſimus, tamen præcavendum eſt, ne malum exemplum & occaſionem ſcandali demus infirmis. Sed iſti nimis benevoli ſunt nobis, & hoc forte non expedit nobis. Melius eſt igitur ad locum priſtinum redire citius, quia multi ibidem minus curant de nobis, & quidam deridunt nos, & obloquuntur. Quod valde proficuum eſt, & ad Deum magis redire compellit.* Hæc ille.

Eodem anno circa D. Jacobi ſex honeſtæ perſonæ Hildegardis Mathiæ, Petronella Andreæ, Agnes Petri Hoffelaers, Bertradis Gerardi Knops, & Deliana Goſuini in cœnobium Agathenſe ſe contulerunt, ut ibi Deo & religioni operam darent. Acceſſerunt huc Vindelmodis de Sambrine & Clemens ex conventu Agnetenſium, ut eas diſciplinam omnemque pietatem docerent. Creata eſt prima mater Vindelmodis prædicta, factuſque eſt earum pater ſpiritualis Joannes Lemogenſis, de quo ſupra mentionem fecimus.

Anno 1402. ſæviebat peſtis Amorfortiæ.

Anno 1403. celebratæ ſunt Amorfortiæ primum feriæ viſitationis Divæ virginis.

Anno 1404. recipitur conventus Agathenſium ad ordinem

pœ-

pœnitentium tertiæ regulæ D. Franciſci, in quo permanſerunt quinquaginta annos.

Anno 1405. exiit ex conventu Divæ Agathæ Sophia Alberti, & ſe tranſtulit in noſocomium D. Petri, ut ibi miniſtraret infirmis. Promiſerat conventus Agathenſis, ſi virtuti ſtuderet, & ſequeretur Confeſſarii ſui conſilia, nil ſinerent ei deeſſe.

Eodem anno Pœnitentiarii tertiæ Regulæ Campi Andreæ ab epiſcopo Frederico ſunt confirmati, & a Capitulo Amorſortio admiſſi, quando & epiſcopus Amorfortiis hoc anno libertatem a vectigalibus per Ducen injunctis concedit.

Anno 1407. initium accepit Conventus D. Hieronymi Hulsbergæ prope Hattem hoc modo. Erant duo laici Joannes de Wit & Joannes Bande ex domo fratrum Swollenſium homines pauperrimi. Ædificabant interdiu domunculam in myrteto donato eis ab Henrico Benninck. Noctu texebant. A vicinis potum mendicabant. Poſtea duo alii laici miſſi ſunt & unus clericus. Anno 1411. conſtitutus eſt primus pater Dn. Rutgerus Zon procurator Swollanus. Qui conventus ex tam modicis initiis illud incrementum accepit, ut uno tempore, taceo de reliquis, quatuor patres inde Amorfortiam mitterentur, ſcilicet Gerardus Hemen ſecundus pater fratrum, Johannes Auguſtinus Mechlinienſis quartus pater Agnetenſium, Johannes Rotterdamenſis quartus pater Barbariſſarum, & Henricus Zon pater Agathenſium.

Anno 1408. erigitur ſacellum conventus Agarhenſis.

Circa Annum 1409. Wilhelmus ſextus Dux Bavariæ XXIV. Comes Hollandiæ ſocietatem contraxit cum Amorfortiis, & civitatem multis inſignibus privilegiis decoravit. Habebatque hanc civitatem tanquam locum commodiſſimum expugnandi Geldros. Quare Dn. de Arckel magiſter equitum Geldrorum &Clivenſium arcem Hoiflac etiam fortibus militibus munivit. Sed. D. Hubertus Regulus [a] Caldburganus, D. Johannes Via-

Infra ad Ann. 1420. Culenburganus.

Vianenſis, D. Arnoldus de Leyenborch equites & Præfecti Hollandici cum inſignibus copiis militum profecti ſunt, ut præſidiarium militem ex arce Hoeflacena pellerent. Verum illi ſtatim ubi hunc rumorem audiiſſent fuga ſibi ſalutem invenerunt. Hollandi igitur arcem demoliuntur & incendunt, perguntque Neocleſiam, atque ibi multas ædes abſumunt incendio.

Hoc anno 1409. Amorfortii cum Eembrugganis, Duyſtenſibus, Zeldertiis, & Harenſibus ad inſtantiam Frederici epiſcopi foderunt aggerem Spakenburgenſem.

Anno 1410. Dux Geldriæ tranſegit & fecit pacem cum Amorfortiis.

Eodem anno promiſerunt literis Barenſes civitati Amorfortiæ ſe ei auxilio futuros, quandocunque vocati fuerint, civeſque Amorfortios eodem loco quo ſuos habituros.

Anno 1413. Wilhelmus Bavarus Palatinus Rheni omnem immunitatem a vectigalibus Amorfortiis in ſuis ditionibus contulit.

Anno 1415. ſeptimo Idus Februarii admiſſus eſt a Capitulo Conventus S. Agathæ & Agnetis, erantque ambo Conventus tunc temporis Pœnitentiarii tertiæ Regulæ D. Franciſci.

Eodem hoc anno in vigilia S. Laurentii ſollicitante magiſtratu Pœnitentiarii Campi S. Andreæ per Fredericum epiſcopum facti ſunt Canonici Regulares. Et quia defecerant in ordine Pœnitentiariorum viri ſancti cupiebant etiam Andreani regulam auctenticam, & Præſides, qui in neceſſitatibus eis poſſent opitulari.

Anno 1416. in præcedente Divi Bernardi in Campo D. Andreæ quatuor profeſſi ſunt regulam D. Auguſtini & religionem Windeſemenſem, atque inveſtiti ſunt.

Anno 1417. Amorfortii propriis expenſis cum Ultrajectinis D. Jacobam filiam Wilhelmi Ducis Bavariæ 25. Comitis Hollan-

landiæ juvant in capiendo Yſelſteyno & Gorcomio contra D. de Arckel Herculanum, ubi inſigni potiti ſunt victoria & præter cæſos plus minus mille capti. Quapropter & D. Jacoba ſeorſim Amorfortiis publicis literis gratias agebat eoſque collaudabat.

Anno eodem inſtabant Conſules Amorfortii precibus apud fratres Campi S. Andreæ, ut propter periculum hoſtium, qui civitatem ſe obſeſſuros minitabantur alium locum habitandi eligerent. Offerebant illis locum in ſuburbano ſolitarium, aut Sacellum S. Johannis, ubi clerici tranſlati ex domo retro noſocomium D. Petri degebant. Sed quia Magiſter Henricus Caerman Amorfortius Canonicus Daventrienſis prædium ſuum in Bircta illis præſentabat ea lege, ut in die Paraſceves Amorfortiæ perpetuis temporibus diſtribuerent octo uncias argenti, eam conditionem receperunt.

Anno 1419. magna bella excitata ſunt inter Hollandos & diœceſanos. Et quamvis Ultrajectini cum Amorfortiis pacem pepegerant, non tamen libere & impune poterant per Hollandiam proficiſci & mercaturam exercere. Obſtabat Joannes Egmondanus cum ſuis. Atque Joannes Dux Bavariæ, qui tutor & defenſor eſſe & haberi volebat Hollandiæ, & Friſiæ nomine Dominæ Jacobæ naturalis Principis. Præterea idem Dux Joannes inierat fœdus cum Duce Gelriæ Reinero, ut ſi aliqua via Amorfortiam poſſet occupare ſibi eam vindicaret, ſuoque Ducatui annumeraret. Quare Ultrajectini cum Amorfortiis profecti ſunt ad Ducem Brabantiæ maritum Dominæ Jacobæ expoſtulatum de injuriis Johannis Bavari & Reineri Geldri, atque auxilia ſibi mitti obnixe petierunt. Sed re nulla impetrata abierunt. D. Jacoba libenter auxiliares manus præbuiſſet, ſed non licebat ei. Invocarunt igitur epiſcopum ſuum Fredericum Blankenheim & Tranſiſelanos. Qui non ſegniter auxilia contulerunt. Duravit hoc bellum biennium.

Al. Reinaldo.

An-

Anno 1420. indicebat bellum Epiſcopo, Ultrajectinis, & Amorfortiis, D. Jacobus de Gaesbeeck, Dominus de Wyck, qui armato milite ſtatim incendebat pagos Amerongen, Doern, & Seiſt. Eiſdem indicebat bellum Reinerus Dux Gelriæ, Adolphus Dux Montis, D. Theodoricus de Moers epiſcopus Colonienſis, & Comes Fredericus de Moers ejus frater, Otto Epiſcopus Trevirenſis, Epiſcopus Monaſterienſis, & D. Hubertus Culenburganus. Indicto bello ſtatim Geldri in agros Amorfortianos populatum excurrerunt. Quod ubi in civitate reſcitum eſt, confeſtim oppidani effuſi ſunt ſine certo ordine, ut pecudum ſpolia cohiberent. Sed quia præcipitanter proruebant, in inſidias Gelrorum inciderunt, itaut multi cæſi multique capti eſſent. His auditis Dux [a] Reinerus repente collegit multas copias ex ſuperiori Germania, Saxonia, & aliis regionibus, ut cum Epiſcopo Monaſterienſi obſiderent Amorfortiam. Hoc poſtquam Epiſcopus Ultrajectinus intellexit miſit Amorfortiis præſidio quingentos & commeatum. Paulo poſt Geldrus obſidionem parare, & ad teli jactum prodire. Ibi ex oppido tormentis & arcubus horrendum jaculari & multos Orco dare. Inſtante nocte Prior S. Andreæ, in cujus cœnobio Dux hoſpitabatur, ibat in civitatem, atque uſque ad Solis ortum inducias conciliabat. Ubi Geldrus cognovit civitatem præſidiario milite & commeatu munitam mittebat ex captivis Amorfortiis in civitatem, qui dicerent ſe ſine pretio liberandos, Amorfortioſque libere profecturos, atque negotiationem in Gelria, Hollandia, & Zelandia exercituros, ſi vellent relinquere Ultrajectinos, & ſuas partes ſectari. Hæc celeri nuntio accipiens Epiſcopus undecima hora noctis quingentis equitibus venit Amorfortiam, juſſitque captivos exire. Intellecto epiſcopi adventu Geldrus vaſa conclamat atque in Veluam retrocedit. Tunc Amorfortii cum Ultrajectinis comburunt proximos pagos Veluanos, Bernevel-dum, Neocleſiam, Scupram, Putten, Voorthuſiam, Ermelam,

[a] Al. Reynaldus.

lam. Capiunt caſtellum Erler. Poſtea vicum Edam incendunt & deinde Redechim & Roſendal.

Hoc anno fratres Campi S. Andreæ numero 21. tranſlati ſunt in Birctam.

Anno 1421. erant aliquot ſimplices ſorores Bunſchotii, quæ ibi vivebant ſub Paſtoris diſciplina. Hæ veniunt Amorfortiam ad Gerardum Scerprinck patrem Agnetenſium, petuntque, ut velit earum eſſe Confeſſarius. Quod & fecit. Circa hæc tempora receperunt tres Regulam S. Franciſci. Ut has doceret miſſa eſt ex conventu Agnetenſium Windelmodis Santbrinck, virgo pia & prudens, quæ prima earum miniſtra effecta eſt.

Ann. 1422. circa Johannis Baptiſtæ natalem ſorores Bunſchoticæ migrant Amorfortiam. Emunt parvas ædiculas & in ſumma paupertate vivunt. Accedunt Agnetenſes, ut D. Gerardi Scerprinck collationem & miſſas audiant, atque ab eo euchariſtiam accipiant. Deguntque ſub regula D. Franciſci annos ferme quinquaginta.

Eodem anno D. Godefridus Hemert ex domo & congregatione montis S. Hieronymi Hulsbergani adjunctis ſibi devotis presbyteris & clericis reparavit domum fratrum retro noſocomium, ibique vixit viginti duobus annis, & poſtea ob certas cauſas abjerunt habitatum juxta Sacellum Divi Johannis.

Anno 1423. admiſſus eſt a Capitulo conventus ſororum Divæ Barbaræ.

Anno 1425. Rodolphus Diepholtius electus epiſcopus Trajectenſis rejiciebatur a ſummo Pontifice Martino quinto eo quod ineruditus & laicus eſſet. Suffectus eſt in ejus locum Aſſuerus Culenburganus, qui contra Ultrajectinorum & Tranſiſulanorum adhærentium Diepholtio placitum Amorfortiæ receptus eſt, quemadmodum & Rhenis & in caſtro Horſtenſi. Qui & poſtea etiam Ultrajecti admiſſus eſt. Sed quia die inaugurationis in tumultu occiſus eſt Preys conſul, &

Epiſcopus imprudenter hoc facinus ſibi voluit imputari, hinc majores excitatæ ſunt tragœdiæ, atque Ultrajectini confœderati ſunt Diepholtio, eumque ut Epiſcopum ageret quarto citarunt. Sed quia non comparebat ablata eſt eis ſuburbana ditio. Aſſuerus Culenburganus cum Domino Egmundano & hoſtibus Ultrajectinis Geldris Amorfortiam venit, atque ibi duo caſtella ædificat. Verum eodem anno circa omnium Sanctorum feſtum Diepholtius auxiliantibus nonnullis oppidanis ingreditur opidum, atque violenta manu capit duo caſtella illa, & ſimul capit D. Petrum Culenburganum Aſſueri fratrem, Johannem de Accoyen, Goſuinum van Rycken, Theodoricum Royum, & ferme ducentos alios.

Anno eodem 10. Octobris permittit Walramus D. Brederodius liberum tranſitum Amorfortiis per ſuas ditiones.

Anno 1426. 18. Octobris ejicitur ex opido Michael ſecundus præfectus monialium propter ſchiſma prædictum. Multi ab adverſariis male tractantur. Nonnulli occiduntur & ſpoliantur. Erat enim Amorfortia ſub interdicto.

Hoc eodem anno erat in conventu Agathenſium magna facta ſeditio. Veniunt ab Agnetenſibus duæ ſorores Margareta Leuſdama miniſtra, & Bertradis graphæa, vulgo *Schryvers*, (quæ miniſtra fuerat) virgines prudentes, quæ ſapienti induſtria ſedaverunt motus ſubortos.

Anno 1427. Philippus Dux Burgundiæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Phriſiæ protector magno bello diœceſanos adortus eſt, eo quod epiſcopum Aſſuerum contra Pontificis Maximi mandatum expuliſſent, & quod D. Jacobæ Bavaræ auxiliares manus præbuiſſent. Cum jam maximis copiis ex Picardia, Flandria, & Hollandia contractis occupaſſet Bunſchotium cum Domino Liliadamo magiſtro equitum obſedit Amorfortiam fruſtra. De qua obſidione ſic ſcribit Jacobus Meyerus Baliolanus in Annalibus rerum Flandricarum *lib.* 16. *Philippus Burgundus obſidebat opidum Amorfortiam nomine, tum*

ſitu,

ſitu, tum defenſoribus munitiſſimum. Cinctum erat muris denſiſſimis foſſiſque perenni aqua ſtagnantibus. Hæc oppugnatio diu tenuit aſpera & terribilis. Hic ſe expoſuit Philippus magno periculo. Tranſivit aquam & foſſas. Pugnabat ſua manu in propugnatores, qui magno erant numero, & viri robuſtiſſimi pro patria, aris, focisque decertantes. Amiſit hic Philippus Johannem a Boſco telo baliſtario interfectum cum aliis quibuſdam nobilibus impigre dimicantibus. Coactus eſt autem receptui canere, ſeque ob ingens periculum ob opido retrahere. Hæc ille. Erant tunc in civitate ferme trecenti coctores cereviſiæ, qui lebetibus ad mœnia comportatis aquam polenta coctam bullientem in hoſtes effuſam miſere comburebant. Extant adhuc vetera obſidionis indicia ſuſpenſa uſque ad noſtra tempora in æde D. Georgii coram venerabili ſacramento ſigna militaria. Solet gratitudinis ergo quotannis in vigilia omnium Sanctorum hujus victoriæ gratia ſolennis proceſſio eſſe. Philippus Burgundio ne non impune damnum accepiſſe videretur Amſterdami grandem ædificavit navem, quæ inſtar arcis erat. Catum illi dixere. Hunc Catum per mediam hiemem in Amiſio, ſeu ut Mejerus ſcribit, Emma fluvio locat, quo ſic ingreſſum & egreſſum diœceſianis intercluderet, eoſque inſigni damno afficeret. Ultrajectini contra hanc machinam in ripa Amiſii extruxerunt arcem, qua multum incommodi navi intulerunt. Sed quia hiems erat acris gelu ſe remittente etiam navis ſolvebatur, & prora cœpit eſſe ubi puppis erat. Tunc Hollandi cœperunt timere, ne vi glaciei navis latera quaterentur atque diſſolverentur, atque ita naufragium facerent. Hoc tempore Bunſchotium ſolo æquatum eſt eo quod admiſſis Hollandis paulo ante hoſtium partes ſecuti fuiſſent.

Anno 1433. 6. Februar. confirmabat epiſcopus Diepholtius Amorfortiis privilegia.

Ann. 1434. feria ſecunda poſt Odulphi magiſtratus Capi-

tulo memorias ut vocant indulſit, eo quod pauci Canonici erant, & quod rari propter tenuitatem præbendarum reſidebant aut etiam reſidere cupiebant.

Ann. 1436. ultima Martii inierunt Ordines Ultrajectini fœdus, quod Diepholtium defenſuri adverſus Walramum de Moers, Concilium Baſilienſe, Archiepiſcopum Colonienſem, & epiſcopum Monaſterienſem, & quod Romæ contra eum ageretur.

Ann. 1439. Gerardus Scherprinck monachus Vredalenſis Trajecti peſte moritur, qui erat tertius pater & confeſſarius Agnetenſium, primuſque eis cohabitabat: Cadaver Trajecto ablatum ante ſummam aram apud Agnetenſes ſepultum.

Anno 1441. rurſus teſte Mejero Amorfortia a Philippo Burgundione obſeſſa, adeoque graviter defenſa, ut amiſſo quodam nobili viro retrocedere Dux coactus ſit, & obſidionem relinquere. Quo anno conchæ, *moſſelen*, cum eorum collectioni vectigalis quoddam genus impoſitum eſſet, apud inſulam non comparuerunt, & poſtquam ſublatum eſſet tributum rurſus advenerunt.

Anno 1442. admiſſus eſt a Capitulo conventus D. Johannis.

Anno eodem ut ſcribit Johannes Gallus Momardienſis, ſcribit & breviter Wilhelmus Heda Præpoſitus Arnhemenſis, venit Gertrudis Arnoldi Neocleſia Amorfortiam, ut ſuſciperet apud Agnetenſes religionem. In itinere deliberabat ſecum, quid ageret cum ſtatua Divæ virginis, quam inter alia ſolam ſecum portabat. Cum appropinquabat portæ Campenſi cogitabat dedecus fore, ſi talem ſtatuam, tam exiguam, quæ infantis pedem vix æquaret, ſecum in cœnobium portaret & ſororibus exhiberet. Ex tali ſubruſtico pudore & ſtultitia conjecit ſtatuam in torrentem. Quæ eodem anno ibi inventa eſt. Cum audiret multa miracula, quæ in ſacello Divi Judoci per talem ſtatuam quotidie fierent, ejuſque formam audiret, &

quo-

quomodo inventa eſſet, humiliter confitebatur ſe imprudenter eam ſtatuam in aquam projeciſſe.

Inventio ſtatuæ hoc modo facta eſſe prædicatur. Erat eo tempore honeſta mulier Margareta Alberti Gyſen filia, quæ Divæ virgini ardenter ſerviebat. Hæc circa natalem Domini ter admonita eſt in ſomnis ut ſurgeret, atque extra portam Campenſem iret, & ibi ex aqua congelata extraheret ſtatuam Divæ virginis, quæ nec deſcenderet in fundum, nec in labentis aquæ dilaberetur profluvium. Quæ cum narraſſet hanc rem hero, eſt deluſa ab eo, quaſi ſomnia narraſſet. Illa tamen ivit hauſtum aquam in eo loco, ubi nunc puteus eſt. Paululum contracta glacie videt ſtatuam humiliter, ſumit, atque domum portat, ponit in promptuario, atque ante ſtatuam ponit candelam ardentem, quæ triduo diutius arſit ſolito. Quæ ubi expoſuiſſet Confeſſario, ejus ſuaſu in vigilia natalis Domini tradidit ſtatuam Confeſſario. Hic in feriis Divi Stephani Prothomartyris portabat in ſacellum Divi Judoci. Unde poſtea tot edita miracula, tantuſque factus concurſus hominum, ut ex donariis exædificatum ſit ſplendidum templum, atque turris altiſſima, atque aliquot prædia ſint coempta.

Anno 1447. ollaris diſpenſatio elemoſynarum in pauperes domeſticos originem accepit.

Anno 1448. nocte Blaſii Epiſcopus Diepholtius cum annum Trajecto abſuiſſet, atque ab Ultrajectinis hoſtis judicatus eſſet, ope Reguli Henrici Montfortii & Aſſueri Culenburgani atque Amorfortiorum præcipue, ut epiſcopus teſtatus publicis literis, Ultrajectum cepit facto foramine inter portam Albarum virginum & obtuſam turrim. Atque intrantibus multis ab iis confracta porta & aditus epiſcopo cum ſuis patefactus. Sed quia Ultrajectini epiſcopum cum Monfortio vulnerarant, eoſque retrocedere coegerant, actum fuiſſet, niſi Amorfortii per viam Minoritarum epiſcopo ſuppetias tuliſſent, atque ita civitate potiti fuiſſent. Capti ſunt D. Jacobus

de Gaesbeeck cum aliis quam plurimis. Libertate donatus eſt Gaesbecanus, intercedente Domino Johanne Lanojo Præfecto Hollandiæ, Zelandiæ, & Phriſiæ, ea lege quod epiſcopo reſignaret Wicam, Doreſtatum, Abcoudam, cum duodecim millibus aureorum retento ſibi uſufructu.

Anno 1455. fiunt Auguſtinianæ ſorores, quæ erant Agathenſes, eo quod viſa ſit regula Divi Auguſtini probatior.

Hoc anno incendium magnum in nova civitate a Trajectenſibus apud portam Trajectenſem excitatum. Cauſa mali erat acceptio exulum Trajectenſium. Epiſcopo veniente Trajectenſes abſcedunt.

Eodem anno defuncto Rudolpho Diepholtio epiſcopo permultum contentionis natum eſt in electione novi epiſcopi. Duravit ea calamitas annos ſex.

Anno 1456. Trajectenſes contra Amorfortios extruunt Amiſianum præſidium, cui præficiunt Wilhelmum de Wie cum aliquot præſidiariis militibus. Intercedente Antonio Burgundione notho fratre Davidis omnia pacata ſunt. Hoc anno contra electionem D. Gisberti Bredenrodii obtinuit Davides Epiſcopus Morinenſis a ſummo Pontifice Calixto proviſionem in Epiſcopatum Trajectenſem. Quapropter nonnulli ex Amorfortiis, Rhenenſibus, & exulibus Trajectenſibus profecti ſunt in Hagam Comitis, & cum Philippo Burgundione & ejus filio illegitimo Davide de eo in epiſcopum recipiendo tranſegere. Quod & Amorfortiæ, Rhenis, & Horſti factum eſt. Unde ſecuta eſt pacificatio, quod Gisbertus Bredenrodius electus Epiſcopus Trajectenſis pro ceſſione haberet Præpoſituram ædis Baſilicæ S. Salvatoris & Sancti Donatiani Brugis, atque ex epiſcopatu quotannis quatuor millia ducentos aureos Rhenenſes, quoad viveret, & pro expenſis quinquaginta millia aureorum Leonum.

Anno 1457. abierunt Amorſortii Harlemium impetratum ab epiſcopo Davide poteſtatem cenſendi & exigendi tributa

&

& vectigalia a ſacerdotio. Miſſi erant Nicolaus Iperus Conſul, Gerardus Noltwius Scabinus, & Wilhelmus Pardis a ſecretis. Sed in Bilta Trajectenſi, ubi crux lapidea erecta fuit, a Walravo naturali filio Bredenrodii propter quædam ſcommata a Prætore jacta Conſul & Scabinus occiſi ſunt.

Hoc anno 29. Maji Conſtantinopolis a Turca invaditur. Moritur D. de Gaesbeeck. David epiſcopus accipit poſſeſſionem civitatis Wicanæ & arcis, eamque in præſtantiorem formam reformat.

Anno 1458. Capitulum & magiſtratus concordant cum fraternitate Divæ virginis & Agnetenſes accipiunt a Senatu poteſtatem publicam viam includendi ſub cœnobio.

Anno 1460. Dux Arnoldus Geldrus, Anno 1462. D. Reynoldus Bredenrodius cum Amorfortiis pacem faciunt.

Anno 1462. feria quinta poſt Magdalenæ interceſſione Civitatum Tranſiſulanarum Amorfortii paciſcuntur cum Epiſcopo Davide.

Anno 1466. ſchiſma oritur inter fratres Hulsberganos, eo quod alii volebant fieri Benedictini, alii ſervare ſuſceptam religionis ſimplicitatem.

Anno 1470. ex Barbariſſis XL. numero profeſſæ ſunt religionem Auguſtinianam.

Anno 1472. in Majo Minoritæ Obſervantes venerunt primum habitatum Amorfortiam, & exceptæ ſunt hoſpitio ab Anna Hanneken Valcken vidua devota. Poſtea Prior S. Agathæ eos fovit. Hinc migrarunt in ædiculam retro noſocomium ubi fratres habitaverunt. Poſtremo parvum cœnobium ædificant, ubi nunc habitant. Sed incendio abſumitur poſt x. annos. Ita ut anno 1494. multo excellentius & melius templum & cœnobium extruxerint.

Anno 1473. tam ardens erat æſtas, ut multæ ſilvæ ultro accenderentur.

An-

Ann. 1475. exigit Senatus Amorfortius a clero & Conventibus cenſum jugerum.

Anno 1476. emitur urna vini ovo.

Anno 1477. talis erat Amorfortiæ inundatio, qualis nunquam ante viſa.

Anno 1479. Cellitæ Amſterdamenſes emunt locum habitationis in Haga Amorfortia. Anno 1492. extruunt ſacellum.

Anno 1481. 23. Septembr. cauſas non invenio, forte ob exactiones negatas, Epiſcopus Davides collecto exercitu cum Domino Yſelſteynenſi, D. Wilhelmo Egmundano, Everardo de Wilpen, Johanne de Catz, & Petito Zalizaert cum multis Gaſconenſibus abit abactum boves Amorfortios, poſitis inſidiis, ſiquis Amorfortiorum impedire vellet. Illi vero audientes agi ſuos boves effuſi ſunt civitate magno numero. Cumque inconſiderate inſidias prætergreſſi eſſent hoſtes exurgunt, atque ex civibus centum cædunt, ducentos capiunt, & Wicam ad epiſcopum mittunt. In Octobri Harlemenſes. & Amſterdamenſes cum civitatibus mari vicinis & pagis Occidentalis Phriſiæ navigiis id agunt, ut Ultrajectinis & Amorfortiis ingreſſum & egreſſum adimerent, omnemque marinam negotiationem tollant, annonamque in arctum cogant.

Anno 1482. Alexianæ per Capitulum admiſſæ.

Anno 1483. Henricus Nyveldius & Gisbertus cum amicis & fautoribus Amorfortiis profecti Amorfortia Trajectum ceperunt. In captivitatem ceperunt præter diœceſanos 125. Hollandos. Quibus actis Dux junior Engelbertus Clivenſis tanquam tutor diœceſis venit Amorfortia cum omnibus amicis Amorfortiis Trajectum, atque ſtatim præparatis equis & curribus epiſcopum Davidem currui imponunt & Amorfortiam vehunt, ubi apud Agathenſes a D. Reynero de Broeckhuſen captivus detinetur. Quare Maximilianus Dux Burgundiæ & Auſtriæ cum magno exercitu Trajectum obſidet, &

cum

cum Hollandis multos pagos circa Amorfortiam incendio vaſtat & populatur. Et quum deficiente annona Trajectenſes de pace agere per interceſſiones cœperunt, etiam Amorfortii miſerunt homines egregios legatos, qui cum Duce & Epiſcopo pacem facerent, ipſum quoque epiſcopum cum inſigni honeſtoque comitatu in caſtra Auſtriaca duxerunt. Quæ res Maximiliano gratiſſima fuit.

Anno 1484. nocte Vincentii quidam exules ante tres annos ejecti cum Domino Johanne de Waſſenaer & militibus cccc. clam urbem irrumpunt neminem cædentes, capto ſolum nobili viro Gerardo de Vroin. Præcipui civitatis abeunt in Cliviam ultro exulatum.

Anno 1487. Maximilianus Romanus Rex ſalutatus audiens Capellum & Bernardum de Weſe cum ſuis velle occupare Amorfortiam imperat Adolpho Comiti Naſſovio Præfecto Geldriæ, & Frederico Egmundano, ut Amorfortiam defendant. Hoc anno in vigilia Matthiæ Apoſtoli poſitus eſt primus lapis novi templi D. Agnetis.

Anno 1489. 8. Martii concedit Jaſpar Dominus Culenburgi Amorfortiis ſalvam frequentationem in ſuis ditionibus, ut & anno 1490. fecit in Veluana ditione Johannes Egmondanus Comes.

Anno 1491. erat graviſſima annonæ caritas & plaga nimium ſæva, ita ut onus ſeu laſta, ut vocant, emeretur 70. florenis. Quæ caritas duravit annos decem. Hoc anno 9. Martii Fredericus Badenſis epiſcopus pronuntiat ſententiam de Paſtore præſentando a Capitulo Civitati & ejus arbitrio aſſumendo.

Anno 1492. modius tritici Amorfortiæ emptus ſex florenis Rhenenſibus cum dimidio. Secalis fœni quinque.

Anno 1495. ſecundo Idus Martii hora quinta Geldro obſidente Neocleſiam magnum incendium Amorfortiæ excitatum tertiam partem civitatis conſumpſit. Combuſtæ ſunt

trecentæ ædes, triginra domus coctorum cereviſiarum. Minoritarum cœnobium quoque deflagravit. Quo tempore & Geldri in civitatem irruerunt putantes defenſores extinguere incendium, & ſe jam ſine negotio civitatem capturos. Sed viri relictis mulieribus & paucis aliis, ut ignem ſopirent, ipſi mœnia tutati ſunt, Geldrumque abire coegerunt.

Anno 1496. congregatus eſt copioſus exercitus a quatuor nobilibus, & vulgo dictus *de Groote gaerde*, aut potius *magna virga* Dei, qui multa mala paſſim his regionibus intulit, & poſtea circa Bacchanalia in Dithmarſia conciſus eſt.

Anno 1498. Dux Geldriæ Carolus dat Amorfortiis octennes inducias.

Anno 1503. in profeſto Divi Petri ad vincula comburitur Harderwica cum omnibus templis, ſacellis, cœnobiis, igne cœlitus dimiſſo, eoque inextinguibili. Remanſerant ſolum 20. aut 30. ædes. Perierunt plures quam mille homines. Ceteri coacti ſunt fugere extra civitatem relictis omnibus.

Anno 1508. ipſis Calendis Januariis concedit Carolus Dux Gelriæ Amorfortiis multa privilegia in Geldria.

Anno 1511. Trajectenſes bellarunt contra Yſelſteynenſes. Unde uſque in hodiernum multæ iniquæ exactiones in jugera a Trajectenſibus inſtitutæ ſunt.

Anno 1513. ut habet teſtimonium Gerardi Soeſt, ut alii, ſequenti anno XIV. die Agapeti Walterus Smallingus miles Cliventis, propter quoſdam exiguos reditus, quos emerat a vidua quadam, eique debebat civitas Amorfortia, combuſſit in Hoochlandia plures quam 43. villas, atque tota illa æſtate civibus multum damni intulit.

Anno 1519. 18. Junii eligitur Carolus quintus Romanorum Imperator, qui poſtea factus eſt dominus ditionis Ultrajectenſis.

Anno 1520. ipſis Idibus Junii altera Odulphi tempore veſpertino rurſus grave incendium excitatum fuit Amorfortiæ.

Com-

Combuſtæ ſunt quadringentæ triginta ædes. Periit cum puero mulier. Hoc incendium a [a] Brabantis, ut ajunt, excitatum. Comburebantur duæ domus apud forum, Canonicorum immunitatum domus, Schola, & aliæ domus circa templum. Unde flamma corripuit domos Campenſes, Conventum, ollam. Manſit tamen ſacellum ollare intactum.

[a] Mſ. brantis.

Anno 1522. Philippus Burgundus Davidis frater fit epiſcopus Trajectenſis, cui Gerardus Liſtrius Rhenanus, trium linguarum homo, Rector ſcholæ Amorfortiæ ſcripſit gratulatorium carmen. Inter alia ſcribit:

Amorfortanam jam quis rogo laudibus urbem
Extulerit dignis, opibus cenſuque beatam
Mygdonio, ſed Martigena celſaque juventa
Præcipue claram.

Anno 1524. electus eſt Henricus Palatinus Canonicus Colonienſis, epiſcopus Trajectenſis. Ipſo Galli Amorfortiæ inauguratur. Hic IV. annis diœceſi varia fortuna præfuit uſque ad illud tempus, quo ab Ultrajectinis excluſus eam in domum Burgundicam tranſtulit. Qua tempeſtate Epiſcopus ſenſit incredibilem in Amorfortiis obedientiam & fidelitatem cum indicibili prudentia. De quibus locupletiſſimus teſtis eſt Lambertus Hortenſius quondam Gymnaſiarcha Amorfortius in VII. libris Seceſſionum Ultrajectinarum.

Anno 1528. pridie viſitationis virginis Mariæ per equitatum Henrici Palatini epiſcopi & ſexcentos Amorfortios & quoſdam exules Trajectenſes Trajectum capitur.

Anno eodem tertia Novembris Comes Hoochſtratanus poſt factam tranſlationem civitatis & approbata privilegia per Carolum Cæſarem Imperatoriis literis & ſigillis confirmata nomine Imperatoris inauguratur. Jacta quinquies aurea & argentea miſſilia e domo Senatoria.

Ann. 1629. 11. Maji D. Dermontius Præfectus Trajectenſis fugat ex Conventu Divi Johannis fratres bonæ voluntatis

ſuſpectos ob hæreſim & introducit Regulares Vredalenſes.

Anno 1532. ipſis animarum feriis erat talis tantaque aquarum marinarum inundatio, quanta hominum memoria non fuerat. Multæ civitates cum hominibus abſorbebantur.

Anno 1536. nocte Iduum Septembrium Carolus Dux Geldriæ Amorfortiam proditione capere tentabat. Sed Deo retegente proditionem fruſtra laborat. Quatuor ex proditoribus gladio cæſi. Duo fuga lapſi. Quam rem longo carmine elegiaco Ludolphus Pythopeus Gymnaſiarcha deſcribit. Ex quo pauca referam:

Quid fruſtra inſidiis Amorfortia tecta Sycamber
Et cives miſera perdere clade petis?
Anne vides Dominus quod mœnia noſtra tuetur,
Nec patitur nobis arma nocere tua?
Indiciis variis moveor, ſigniſque probata
Jam gravibus, ratio cauſaque certa ſubeſt,
Cur tibi ſpes nulla eſt, quod jam potieris in ævum
Mœnibus his, tibi quæ mille petita modis.

Anno 1540. omnes aggeres in Emlandia & Gelria rupti vi ventorum. In Hollandia & Zelandia infiniti homines & pecora ſubmerſa, domuſque everſæ.

Anno 1542. Sacellum S. Annæ ob quædam miracula a Capitulo admittitur.

Anno 1543. præſidiarius miles cum tribuno Johanne Weerdenſi a Neocleſianis ſternitur. Paulo poſt ipſis feriis Tranſlationi Divi Martini ſacris a Martino Roſſemo nomine Ducis Clivenſis obſidetur, & quinto poſt die deditione capitur. Quam rem multi Poetæ & hiſtorici memoriæ tradiderunt, & inter illos Hieronymus Faletus, Hercules Ferrarienſis apud Venetam Rempublicam Orator, Levinus Crucius Boſcopianus, & Petrus Apherdianus Rector Harderwicanus. Levinus Crucius ſic habet:

Tu

Tu ſpolium Roſſi Martini Amsfortia robur
Hollandis dira proditione jaces.

Hæc deditio majoris ſervitutis fuit fons & origo.

Ann. 1544. Imperatorio nomine Amorfortiis novæ leges imponuntur & præſcribuntur.

Anno 1547. Cellitæ ceſſerunt cœnobium ſuum Birctanis, & migraverunt in ollam. Eodem anno tacta eſt fulmine turris Divæ virginis & faſtigium conflagravit.

Anno 1549. in Octobri venit Philippus Caroli Quinti filius inſigni comitatu Amorfortiam abiturus in Geldriam. Exceptus eſt ibi ab omnibus minoribus civitatibus & vicis ditionis Trajectenſis tam inſigni pompa, ut nil ſupra. Gratulatus eſt ei adventum Latino carmine & ſoluta oratione Johannes Oudryns Gymnaſiarcha.

Anno 1550. torrens a Tuccardis ad tranſvehendos reſpites foſſus.

Anno 1551. Orphanotrophium a Catharina Somers 500. florenis annumeratis erectum eſt.

Anno 1554. Antonius Mindenus officialis Archidiaconi Trajectenſis cœpit jus inſtituendi Vicarios a Capitulo Divi Georgii ad Archidiaconum novo more multum reclamante Capitulo avertere.

Anno 1557. intolerabilis fuit annonæ caritas, ita ut in Martio quarta pars modii ſiliginis empta ſit coronato & poſtea duobus Philippeis, ipſis feriis Pentecoſtes duobus daleris & poſtridie florenis. Prudentia & humanitate Conſulum fiebat, ne paſſim pauperes fame perirent. Secuta tamen peſtis eſt, ex qua ferme DC. homines mortui ſunt.

Anno 1558. in Majo poma noſtratia cariſſima fuerunt, ita ut unum plus valeret ſex arantiis, & emeretur quibuſdam in locis ſtufero.

Anno 1559. 17. Novembr. actum eſt de omnibus pauperibus totius Civitatis ſubveniendis. Inventa eſt major liberali-

tas opulentiorum, quam eſſet pauperum egeſtas. Sed per quoſdam malevolos hoc pium opus turbatum eſt.

Ann. 1568. circa Paſcha initium habuit Seminarium pauperum ſeu ſchola Dominica in Sacello Spiritus, & paulo poſt officinæ texentium & nentium.

Anno eodem 29. Octobris obiit Conſtantinopoli Orator Imperatoris Maximiliani Albertus de Wys & ſepultus eſt in marmoreo mauſoleo Peræ, quæ hodie Galata dicitur, apud Franciſcanos, homo longiori ſeculo digniſſimus.

Anno LXX. moritur Gratiæ in Stiria D. Stephanus Lamens primarius medicus Archiducis Auſtriæ Caroli.

Anno eodem nocte feriarum animarum fuit maxima omnium aquarum inundatio, in qua infiniti mortales perierunt, pecora, domus, aggeres maximum damnum acceperunt.

Anno 1571. iterum cœpit agi de ſubventione pauperum ſed incaſſum.

Anno 1572. duæ mulieres pepererunt ſingulæ tres pueros. Multæ gemellos.

Nono Martii interdicitur Gelris ne frumentum importent.

XXIV. Julii Zacharias Gliſſenbergius Comitis Bergenſis nomine dedi ſibi poſtulat Amorfortiam. Altera die rurſus deditionem poſtulant. Qua negata præda onuſti abſcedunt.

XXVII. Julii nocte circa horam ſecundam obſident civitatem undecim vexillis. Quaſſant portam Campenſem & turres fruſtra.

Vigeſima nona Julii recedunt relictis aliquot occiſis. Hactenus nulla mutatio in religione facta erat.

Decima ſexta Auguſti non parva ſimultas fuit inter cives ob legatos miſſos invitis bonis ad paciſcendum cum Comite Bergano. Quare boni maxime propter evocationem Ducis Albani abeunt Trajectum. Alii quidam Arnhemium.

Novembris viceſimo die ſub noctem Geuſii metu Regii exercitus poſt occupatam Zutphaniam abſcedunt Amorfortia.

An-

Anno 1573. 3. Februarii fuit gravis tempeſtas & inundatio. Butyri globus faciens tres libras emitur 14. ſtuferis. Libra candelarum ſebacearum ſex ſtuferis cum dimidio, ut multi pro ſebaceis uterentur cereis. Hoc tempore cœpit magna cura haberi pro Clinicis 12. Domus Clinicorum habuit initium. Paulo poſt Gerontotrophion Venerabilis Sacramenti.

ILLUSTRES VIRI
Oppidi Amorfortii tot quot vix unquam ulla regio dedit.

Eccleſiaſtici. D. Wilhelmus Henrici juris conſultus, inſignis Gymnaſiarcha, & poſtea Rector primus fratrum bonæ voluntatis Amorfordienſium. Tandem Antiſtes totius Ordinis tertiæ Regulæ Divi Franciſci.

D. Helias Cancellarius Baſilienſis, cujus & libros vidi.

D. Jacobus artium liberalium & ſacræ Theologiæ Profeſſor doctiſſimus, Præſes Burſæ Laurentianæ, & Paſtor S. Johannis Baptiſtæ Colonienſis, cujus extant Commentaria in Meteora Ariſtotelis. Epitaphium ſcripſit Rodolphus Langius Canonicus Monaſterienſis, & inter alia ſcribit:

Hunc terris Amsforda dedit virtutis alumnum
Doctrinæ columen nunc tenet aſtra pius.

Recentiores, qui noſtro tempore floruerunt, & etiamnum aliqui florent, Eccleſiaſtici. D. Marcellus Lentius Primas Conventus & ſocietatis Canonicorum Regularium, & Auguſtini Windeſemenſis cum permultis Prioribus, Gardianis, Bernardinus Walmor, & Jacobus Walmor, & multorum Conventuum Gardiani, cum Patribus, Paſtoribus, Concionatoribus, quos cauſa brevitatis omitto. Pater Antonius Brigidenſis, Pater Marcellus Zutphanienſis, Pater Jacobus Haſſelenſis.

[a] *Politici.* Albertus de Wys, Orator Imperatoris Ferdinandi & Maximiliani apud Turcarum Imperatorem, homo multarum linguarum & ſummæ prudentiæ, qui in poſtremis ſuis literis 19. Martii anno 1568. ita ſcribit Adrianopoli ad Mag-

[a] Hujus mentio fit *epiſt.* 3. Augerii Busbeqnii.

Magnificum Dominum Stephanum Lanchum artium & Medicinæ Doctorem Caroli Archiducis Auſtriæ protophyſicum: *Quod longo tempore ad Magnificentiam veſtram nullas literas dederim in cauſa fuerunt nubiloſa tempora, quibus impeditus ad Magnificentiam veſtram & reliquos amicos ſcribere non potui. Totum enim hoc triennium michi fuit nigerrimum. Faxit Deus ut in poſterum multi anni ſuccedant candidiores. Fui circumdatus laboribus & difficultatibus aſſiduis, quos tamen Omnipotentis Dei auxilio hactenus non ſine multorum admiratione præſenti animo ſuſtinui atque ſuperavi. Sed revera ſub hoc duriſſimo jugo ita ſum defatigatus, ut ſub Chriſtiano Principe aliquot annorum quiete ad reficiendas vires opus habeam. Hæc regio non carneos ſed adamantinos homines poſtulat, qui quotidianas moleſtias devorare & inſtar ſtruthionum ferrum continuo digerere valeant. Nos hic inter ſacram Cæſaream Majeſtatem & Sereniſſimum Turcarum Imperatorem denuo pacem fecimus, quæ Cæſareæ Majeſtati atque univerſæ Reip. Chriſtianæ feliciter cedat. Et jam ſpem bonam habeo juxta gratioſam Cæſareæ majeſtatis promiſſionem me ex hac laborioſa Ægypto propediem liberatum iri. Ego indeſinenter ſollicito & abſque intermiſſione Cæſareæ majeſtati, ut faciat miſericordiam cum ſervo ſuo, ſupplicare non deſinam, Magnificentia veſtra quoque oblata bona oportunitate apud Sereniſſimum Archiducem Carolum pro me intercedere non gravabitur, ut ex hoc legationis onere, quo tot annos duriſſime premor, jam tandem ſubſtituto mihi ſucceſſore ſublevari queam. Quod ut faciat majorem in modum oro. Arbitror me reducem fore ante finem hujus anni. Tunc volente Deo de rebus omnibus & multis mundi mirabilibus colloquemur. Utinam Turcicam potentiam vidiſſent Principes omnes Chriſtiani atque cognoſcerent, felicior fortaſſe eſſet Reipub. Chriſtianæ ſtatus.* Similia propemodum ſcripſit ad Theodoricum de Wys fratrem ſuum,

ſuum. Wilhelmus Vonalius juriſconſultus legatus R. M. Hiſpaniarum ad Regem Daniæ & Comitem Friſiæ Orientalis, Otto Egmundanus Satrapes Sallandiæ, Primas Tranſiſulanæ Provinciæ, Cornelius Vermatius, Franciſcus Bottius, & Joannes Botterus Conſules Ultrajectini.

Juriſconſulti, Doctores, Licentiati. Joannes Frinckius Præſes ſecreti Conſilii Regis Hiſpaniarum & Cancellarius ordinis Aurei velleris, Præpoſitus.

D. Thomas Soſius Procurator generalis & Conſiliarius Curiæ Trajectenſis.

D. Joannes Ridderus Profeſſor ordinarius Duacenſis, D. Allerus Achteveltius, D. Paulus Swartius, D. Wilhelmus Lamens & frater ejus Laurentius Lamens, Livinus Botterus a ſecretis opidi Amorfortii, Henricus Zylants Advocatus in Curia Trajectenſi, Jacobus Weſtrhenus, Joannes Weſtrhenus, Henricus Botterus Snellenbergius, Paulus Buſius, & Cornelius Duverdus, Simon Bohiſius filius Rumoldi a ſecretis Principis Parmenſis, Jacobus Soſius Advocatus in Curia Gelrenſi.

Medici. D. Stephanus Lanchus Ferdinandi Imperatoris medicus & Archiducis Auſtriæ Caroli Protophyſicus. D. Wolterus Veenmannus medicus Lantgravii Haſſiæ. D. Godefridus Stegius medicus Neomagenſis. D. Everardus Meerſelo medicus Bremenſis, Everardus Schaickius, & Rodolphus Tolleſtock Medici Amorfordienſes. D. Georgius Droſſelmus medicus, ni ſallor, Siculus, D. Franciſcus Dordracenus, D. Paulus Andreæ.

Poetæ. D. Michael Iſſeltius. D. Gerardus Achteveltius. *Grammatici.* Cornelius Brinckenus Rector montis Winoci, Johannes Geſſelius Gymnaſiarcha Amorfortius, Albertus Chiniarchus, Arnoldus Godefridus Wenchemius, Richardus Heſius, multarum linguarum, Renchardus Hallerus, trium præeipue linguarum, Petrus Hugo Minorita, P. Theodoricus Embrugganus martyrio affectus Brilæ.

NOTÆ
ET
OBSERVATIONES
AD
AUCTOREM INCERTUM.

Pag. 157. SI *civium animi.* Alluſio eſt ad vocem. Quæ in jure etiam frequens; *l.* 35. *§.* 1. *ff. de donat. l.* 1. *pr. ff. de novat. pr. Inſt. de teſtam. ord.*

A tenuiſſimis. De eo non dubito. Nobilis olim familia Dominorum de Amersfoert. Nobile etiam prædium. A quo haud dubie ei nomen Buchel. *ad Hed. hiſt. Ultraj. p.* 176. Pauca primum, ut ſunt parva plerumque initia magnarum rerum, circa id ædificia. Aucta ob loci commoditatem, & ita paulatim aucta, ut evaſerit tandem urbs. Dixi ſupra ad *cap.* I. Et nihil certius quam quod dixi. Diffuſa admodum ea gens. Ex qua & Domini de Stoutenburch & Domini de Wede. A caſtris dicti ſic a prædiis. Nam & ipſi de Amersfoert. Et de Amersfoert etiam dicti, ſi plures ejuſdem domus. Unde & Simon de Amersfoert in charta Ann. 1304. Gertrudis de Amersfoert in Anniverſario monialium Vallis S. Mariæ prope urbem Ultrajectum ad VII. Kl. Sept. Walterus etiam ipſe, cujus ſupra jam memini ad Theod. Verhoeven, plures ſibi agnatos & conſanguineos innuit haud obſcure in charta adhuc inedita, quæ in manus poſtea demum venit, qua is Comitis Gelriæ vaſallum ligium ſe facit, & aliorum intuitu, & intuitu, quod mireris, etiam caſtri de Stoutenburch. Charta ita ſe habet: *Nos* Walterus *miles dictus* Amersforde *præſenti ſcripto proteſtamur, quod bona noſtra Emelar & in Rynsborſt, quæ valebant ducentas libras Holl. Dn. Ottoni Comiti Gelrenſi in allodium contulimus obtinenda, quæ ab ipſo titulo feudi recepimus, & eidem Comiti & ſuis heredibus nos & noſtri heredes tanquam ligii homines fideliter ſerviemus contra quoſcunque dominos terrarum præter eccleſiam Trajectenſem. Nullus vero heredum noſtrorum hereditabitur in bonis prædictis, niſi ille qui caſtrum noſtrum Stoutenburg poſſidebit. Filius vero noſter in dictis*

bonis

bonis hereditabitur. Nos autem & heredes noſtri dictum caſtrum tenentes cum eodem caſtro prædicto Comiti ſuisque heredibus contra omnes dominos præter eccleſiam Trajectenſem fideliter ſerviemus, & elegimus omnia bona quæ ab ipſo Comite tenemus amiſiſſe, ſi conditiones præſcriptas non obſervemus, & eodem bona ad ipſum Comitem & ſuos heredes libere eſſe devoluta. In teſtimonium hujus rei & robur præſentes literas ſigillo noſtro fecimus roborari. Datum anno Domini CIↃ.CC.LXIII. *poſt Dominicam Innocavit me. Geextraheert uyt het Leenregiſter van Gelderlant, geauthentiſeert by Dibbitz Griffier, ende gecommuniceert aen den Heer Buchel by den Heer Fiſcael Weede.*

Henrici memini etiam ſupra, inter teſtes in charta Willebrandi epiſcopi Ann. 1228. Sed ibi error in numeris. Pro *p.*113. ſcribendum *p.* 163. Idem poſtea adhuc occurrit, aut forſan alius ejuſdem nominis, cui quæſtio cum Capitulo S. Ioannis, ſuper ſylva de Vuerſe, in Theodorici epiſcopi charta adhuc inedita Ann. CIↃ.CC.IV. Et ut obiter adhuc addam hoc quod ad Dominos de Weede. Corraſi, legi, evolvi multa. Occurrit haſtenus adhuc nihil, ex quo vel leviter ſuſpiceris, quod dubia olim unquam eorum nobilitas. Cœnobia ſunt Ultrajecti, quæ nobilibus tantum patent. Recepta etiam in hæc paſſim qui ex ea familia. Ex S. Cœciliæ MS. qui annum continet, quo monialium quæque obiit, Anniverſarium vulgo vocant. Supra ad *cap.* I.

XV. *Ianuar. Maria van Wede onſe Moeder* 14. *jaer, Ann.* 1601.
XXIV. *Ianuar. Bartholomeus van Weede onſer Suſteren Vader, Ann.* 1584.
VI. *Febr. Gysbertgen van Weede, Ann.* 1567.
XIX. *Mart. Wendelmoet van Wede onſer Suſteren Moeder, Ann.* 1534.
XI. *Iunii. Henrick van Wede twee ons Suſteren Vader, Ann.* 1541.
XXI. *Iul. Mr. Ian van Wede Canonick ten Dom* 2. *ons Suſteren broeder, Ann.* 1585.
VIII. *Novemb. Gouda van Wede twee ons Suſteren Moeder, Ann.* 1566.
Duve van Wede onſe Suſter, Ann. 1542.

Legaten by teſtament gegeven.

Bartholomeus van Wede ende Wendelmoet ſijn wijf een ons Suſters Vader ende Moeder LXV. *gulden, daer voor gemaeckt een Brudſe aen onſe Kap. Noch hondert gulden om voor te bidden.*

Alibi occurrit etiam Herman van Weede defunctus Ann. 1541.

Duas cauponas. Certi de eo nihil. Certius quod nomen ab Emi fluminis trajectu. Amisfurt, Hemesfurt, nam & ita interdum dictum, eodem modo quo Francfurt a Francorum trajectu. Gunther *lib.* I. *verſ.* 178.

nam Teutonus incola dixit
Franconefurt: nobis liceat ſermone Latino,
Francorum dixiſſe vadum.

Ditmar. *lib.* 7. *Chron. in fin. Franci a noſtris devicti, cum flumen Mœnus dictum, ſine aliqua vadi certitudine, palantes tranſire cogerentur, cervam præcedentem, & divina miſeratione quaſi viam eis demonſtrantem ſubſequuti optati littoris ſecuritate potiuntur læti.* Satis conſtat alioquin, quam interdum nonnulli ludant in originibus vocum, ut qui Mediolanum, verbi gratia, deducunt a porco,

Lanea qui medio portabat vellera tergo.

Gunther. *lib.* 2. *p.* 100.

Sacro monte. Extructo monaſterio *ſacer* qui olim Hohorſt. Anonymus quidam monachus in vita S. Anfridi apud Henſchenium *to.* 1. *SS. Maij*: *Eſt collis Heiligenberg tribus millibus a Trajecto diſtans, undique circumcluſus: una ex parte flumen limoſum, reliquum ſpatium perpetua palus eademque latiſſima ambiendo omnem aditum excludit.* Ab accolis etiam dictus mons S. Mariæ. Arnoldus Wion in *martyrol. monaſtic.*

Anno milleſimo &c. Sic diploma, quod Buchelius ad Hedam habet in notis, quod dotem continet monaſterii, & quod ipſius Anfridi eſt: *Actum eſt hoc publice coram idoneis teſtibus in Baſilica S. Mariæ Sanctique Martini in Hohorſt, ipſo die dedicationis ejus, id eſt,* XIV. *Kal. Decembr. Anno ab incarnatione Domini M.* VI. *Indict.* IV. *Regnante Henrico ſecundo, Imperii ſui anno* V.

Teiſterbandorum. Ioan. a Leydis *lib.* 4. *hiſt. cap.* 12. *Comitatus vero Teyſterbandiæ continebat in ſe Bommelrewaert, Tielrewaert, & terras de Arckel, de Heuſden, de Haltena, de Vianen, de Culenburch, de Buren, uſque ad antiquam Moſam.* Vetuſtiſſimus Comitatus, & qui in Regni diviſione cum Carolus Calvus & Ludovicus Lotharii fratris ſui regnum dividerent, ceſſit Ludovico, Ann. DCCCLXX. VI. Id. Auguſt. ut eſt apud Goldaſtum *to.* 3. *conſt. imper. p.* 218. & in Annal. Bertinian. ad Ann. jam dict. modo ibi pro *Commenteſtebant*, quæ vox non eſt nauci; *Comitatum Teſtrebant* legas, ut eſt apud Goldaſtum. Meminit Otto Tertius charta Ann. DCCCC. XCVIII. qua eccleſiæ Trajectenſi donat *omnem diſtrictum ſuper villam Bommele, & quicquid in jam dicta villa ad publicum bannum ſive diſtrictum pertinere viſum eſt in Comitatu Unrochi Comitis in pago*, inquit, *Teſterbantia dicto ſitum, inſuper quicquid Poppo filius Walgeri habuit in miniſterium in eodem Comitatu & in villa Arclo proprietario jure habendum &c.* Heda hiſt. Ultraj. p. 95.

Bruniſſantium. Leg. *Bratuſpantium.* Sigebent. ad Ann. 997. *Clarebat hoc tempore inter Gallos Ansfridus, qui cum fuiſſet Comes Bratuſpantium &c.*

Ioan.

Ioan. a Leydis *lib. 9. cap. 2. Hic de nobili genere Caroli magni progenitus fuerat primus Comes Hoyenſis, Teyſterbantiæ, Bratuſpantiæ, & Dominus de Haltena.* Chronicon Magn. Belgic. *Defuncto Balduino Pontifice, Anſridus de domo Bratuſpantiæ, Comes Lovanienſis vel Hoyenſis (ut prius dixi) qui prius de ſeculari Comite clericus attonſus erat &c.* Bratuſpantes Brabanti ſunt. Sigebert. ad Ann. 1012. *Heinricus Imp. Godefridum Ducem cum exercitu in fines Bratuſpantium mittit ad obſidendum caſtrum Lovanium, ſed inefficax rediit.* Brabantia olim *Bracbbant*, *Bracbante*, ut in vita S. Huberti eſt *part. 2. cap. 4. Bracbantum*, ut in Annal. Bertinian. ad Ann. DCCCLXX *In Bracbanto Comitatus quatuor &c.* Pagus Bracbatenſis, ut apud Sigebert. ad Ann. M. LIX. *In pago Bracbatenſi juxta Tornacum.* Magnam olim Hannoniæ magnam Flandriæ partem occupans. Et ideo *juxto Tornacum.* Ab Aloſto, Gandavo, etiam ſupra Tornacum & Condatum extenſa. Annal. Bertinian. *d. loc.* Lipſ. *Lovan. lib. 1. cap. 13.* Ioh. Robert. *ad vit. S. Hubert. p. 175.* Henſchen. *præv. comm. ad vit. S. Anfrid.*

Prope Amorfortiam. Non meminit quidem loci Anfridus in iis tabulis, quibus dotem monaſterio, de quo ſermo, conſtituit. Meminit tamen non diu poſt Imp. Conradus in charta, qua dotem auxit, & quæ anni CIƆ. XXVIII. eſt. Meminit etiam Bernulphus epiſcopus Trajectenſis in charta Ann. 1050. qua ſimiliter monaſterio quædam prædia adhuc donat. Neutra hactenus adhuc viſa. Utraque ſe habet ita:

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus fideliter & pie viventibus, Qualiter ego Bernoldus *Trajectenſis ſedis epiſcopus in meridiana plaga ejuſdem urbis conſtrui feci monaſterium, inprimis in honore Dni noſtri Iheſu Chriſti, nec non glorioſiſſimæ Geniticis ejus Mariæ, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, meique patroni ſpecialis ſancti Martini, ea ſcilicet ratione, ut inibi fratribus monachis ſub ſancti Benedicti regula vivere cupientibus hujus vitæ nec deſint neceſſaria. Unde Dei noſtrorumque fidelium univerſitati tam præſentibus quam poſteris notum eſſe volumus, qualiter ego cum Abbate ejuſdem loci Adelberto bona eidem monaſterio ad uſum monachorum inibi Deo ſervientium a prioribus Epiſcopis videlicet* Ansfrido *&* Adelboldo *collata, per noſtrum Epiſcopale præceptum confirmamus, ut nullus Succeſſorum meorum ullam habeat poteſtatem quolibet modo abalienare & inde milites ſuos beneficiare. Hæc ſunt ea bona, quæ ab Ansfrido eidem coenobio ſunt collata, atrium* Trihele *cum omnibus ſuis familiis & omni procinctu & diſtrictu, ut nullus ibi Comitum vel Advocatorum præter Abbatem habeat poteſtatem, ita ut omni tempore tenuit & poſſedit abſque ullius contradictione, Regalique ſtipulatione & manu traditione illi conſenſimus, & in Fughte dimidium thelonei, & monetæ, & foreſtæ in Rumelo,*

Ex adverſariis viri Nobiliſſimi Adriani van Winſen, Domini de Heencoop, ubi ita in margine: Ex libro in pergameno ſanctæ Mariæ, nunc apud D. Theodericum de Reneſſe a Wilp.

melo, & quartam partem ſylvæ in Ooterholt. Præter hæc tradidit in villis Zoys. & Heze quatuordecim manſos cum mancipiis & omnibus appenditiis acquiſitis, vel acquirendis, & novale quoddam in Hohorſt. *Addidit etiam has eccleſias cum placitis univerſis Rethem, Loeſden, Sandtwich, Hamerten.* Hæc *eſt donatio* Adelboldi *epiſcopi ad ſupradictum cœnobium, videlicet omnia prædia, quæ ſibi Adela Comitiſſa dedit, atrium Lienne cum omni procinctu, & diſtrictu in novalibus, ſylvis, pratis, aquis, aquarum decurſibus, Windesheim, Hamerthe, cum omni familia, & juxta Merwede locum, qui vocatur Swyndrechwere, & aream in eodem loco vocabulo Rotta, inter Mandram & Soys ſex manſos & dimidium, & tres in Teſterbant, quos Comes Theodericus ſibi dedit ad placationem, & in Twentha atrium Hulſt, decimationeſque in Daventria & Gerlo de ſuo aratro, & unum manſum in Oeſterbeke & Eleſte decimationem, & unum manſum in Vellepe, decimationem & unum manſum in Seyſt, & Amersforthe decimationem. Sed & ego contuli eidem loco dimidium manſum in Loeſden, & duodecim areas eidem monaſterio adjacentes, & locum quendam ſupra Rhenum ſitum vocabulo Papendorpe. Hæc bona data eidem Cœnobio denuo ſub anathemate confirmamus. Et ut hæc confirmatio ſtabilior perſeveret hanc cartam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Acta ſunt autem publice coram ydoneis teſtibus Roberto Minvemerden Verdenſi epiſcopo, & Albrico Oſnabrugenſi epiſcopo,* & *Hugone Advocato, & aliis multis in Baſilica ſanctæ Mariæ ſanctique Pauli Trajectenſis, ipſo die dedicationis ejus, id eſt, ſexto Calend. Iulii, anno ab Incarnatione Domini milleſimo quinquageſimo, indictione tertia, Regnante Henrico tertio Imperatore ſecundo, anno duodecimo.*

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Conrardus *divina ſavente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Ad præſentem proſperitatem & æternam ſpem ſibi profecturum putat, quisquis eccleſias Dei vel a fundamento locat, vel a perverſis dirutas redintegrando locupletat. Quæ copia cum maxime Regibus & Imperatoribus præſto fuiſſet, ex quo Chriſtianæ religioni colla ſubdiderunt, pium & rationabile nobis videtur nil ab his deminuere, quibus credimus anteceſſores noſtros ſibi æternam requiem promeruiſſe. Unde Dei noſtrorumque fidelium univerſitati tam præſentibus quam poſteris notum eſſe volumus, qualiter dilectus noſter* Bernoldus *Trajectenſis epiſcopus cum Abbate ſuo Wernherio de cœnobio Stæ Crucis Dei Genitricis Mariæ, & beatorum Regiorum Apoſtolorum Petri & Pauli æternam Celſitudinem noſtram adierit humiliter obſecrantes, ut bona eidem Cœnobio ad uſum monachorum inibi Deo ſervientium a prioribus Epiſcopis* Ansfrido *&* Adelboldo *collata per noſtrum Imperiale præceptum eorum uſui confirmaremus. Quorum petitioni pium, ſicut juſtum erat, aſſenſum perhibentes ob interventum & petitionem dilectæ Conjugis noſtræ* Giſelæ *Im-*

pe-

peratricis Auguſtæ, & Henrici unici filii noſtri Pannoniorum Ducis, ideo infra ſcripta bona eorum uſui per hoc Imperiale præceptum firmiſſime confirmamus, Præcipientes ut nullus dehinc epiſcopus ejuſdem Sedis ullam habeat poteſtatem quolibet modo alienare vel inde militibus ſuis beneficiare. Hæc ſunt ea bona, quæ ab Ansfrido eidem cœnobio ſunt collata, atrium Tribele cum omnibus ejus familiis, & cum omni diſtrictu, qui ad illud pertinet, & dimidium Thelonarii cenſus in Fugthe & quinque eccleſias ſitas in loco Hermele, Reden, Sandwich, Hamerte, Loiſden, inter villas Heze & Zoys quatuordecim manſos cum omnibus familiis. Hæc *autem donatio* Adelboldi *ad ſupradictum monaſterium, videlicet omnia prædia, quæ ſibi libere Adela Comitiſſa dedit, atrium Lienna, Windesheim, Hamerthe, & juxta Merwede jacet unus locus, qui vocatur Swyndrechtwere habens in longitudinem & latitudinem decem miliaria & dimidium, in Mandran & in Zoys ſex manſos & dimidium, in Twentha atrium Ulſt, tres manſos, quos Comes Theodoricus ſibi dedit ad ſatisfactionem, unam eccleſiam Rottæ, decimationeſque Daventriæ, de ſuo aratro de Gezze, de Oeſterbeke, de Eleſte, de Vellepe, de Seiſte, de Amersforde, & tres manſos, unum in Daventria, ſecundum in Eleſte, tertium in Vellepe, Hæc bona data vel in poſterum danda præfato cœnobio denuo confirmamus. Et ut hæc noſtræ confirmationis auctoritas ſtabilis & inconvulſa omni tempore permaneat & perſeveret, hanc cartam inde conſcriptam manuque propria roboratam ſigilli noſtri impresſione juſſimus inſigniri. Signum Domini Conradi invictiſſimi Romanorum Imperatoris Auguſti. Dadricus Cancellarius ad vicem Aribonis Archicapellani recognovi. Data tertio Nonas Februar. Indictione undecima, Ann. Dominicæ incarnationis milleſimo viceſimo octavo, anno autem Domini Conrardi ſecundi regnantis quarto, Imperii quinto. Actum Trajecti feliciter Amen.*

Dignum autem quod notetur, quod ſimulac villæ mentio, mentio etiam Dominorum ejuſdem nominis, quo villa. Nam ut de aliis non dicam, vixerunt anno Chriſto cIↃ. L. Rotardus de Amersfoert & ejus frater Winricus, ut ex chartis notavi ſupra:

Cellulam. Monaſterium. Cella idem quod templum. Liv. *lib.* 27. *Negabant unam cellam amplius quam uni Deo recte dedicari, quia ſi de cœlo tacta, aut prodigii aliquid in ea factum eſſet, difficilis procuratio foret.*

Divæ virginis: Ab ea etiam ei nomen, quia ei inprimis ſacra, ut teſtis Anfridus ipſe in charta apud Buchelium ad Hed. *in not. Notum ſit,* inquit, *omnibus &c. Qualiter ego Anfridus licet indignus Trajectenſis epiſcopus in loco qui vocatur Hoborſta ædificari præcepi cellulam, inprimis in honorem Dei noſtri Ieſu Chriſti conſtructam, nec non glorioſiſſimæ genitricis ejus Mariæ, ſed & BB. Apoſtolorum Petri & Pauli, meique Patroni ſpecialis S. Martini &c.*

Un-

Unde & quod in monte, *mons S. Mariæ.* Arnoldus Wion in martyrologio monaſtico: *Trajecti, S. Anfridi epiſcopi & Confeſſoris, qui relicto epiſcopatu monachus effectus eſt in monte S. Mariæ, quod propriis ſumptibus non procul ab Amersfordia opido ſub regula S. Benedicti conſtruxerat.* Ei inquam inprimis; nam ſolemne id Pontificiis pluribus dedicare non tantum templa, ſed & aras, ſub aris plurium etiam conditis Sanctorum reliquiis. Et ſatis de eo conſtat. Nulla olim eccleſia quin haberet altare. Nec altare olim ullum deſtitutum reliquiis. Sine his nec religio nec dedicatio olim ulla. Geſta Aldrici Cenomanenſis epiſcopi apud Baluz. *lib.* 3. *miſcell. cap.* 2. *Fecit quoque atque ſacravit jam dictus Pontifex in ſuperiori & in dextra parte ipſius eccleſiæ aliud altare in honore S. Stephani & S. Vincentii, & ſancti Gervaſii, ſanctique Privati, ſive S. Quirini, atque S. Naboris, nec non & ſancti Nazarii martyrum Chriſti, & in eo decenter eorum reliquias collocavit.* Vulgo etiam adſcribebant, cujus eſſent reliquiæ, nequis forſan deinceps error. Eadem Geſta *cap.* 3. *Nomina ſuper ea eorum ſanctorum, in quorum memoriis ea conſecravit, deſuper adſcribere juſſit, quæ & adhuc per ſingula altaria inſerta ſingillatim & diſtincte a diligenter inveſtigantibus reperiri hodierna die queunt.* Add. *cap.* 18. *ibid.* Anaſtaſ. Biblioth. *de vit. Pontific. in Ioann.* IV. Ioan. Diacon. *de vit. S. Gregor. lib.* 4. *cap.* 80. Orderic. Vital. *lib.* 10. *hiſt. p.* 777. Helgald. Floriacenſ. de vita Roberti regis apud du Cheſne *to.* 4. *hiſt. p.* 73. Et hinc non mirum, quod locus nomen interdum mutet, ut cœnobium id, verbi gratia, quod S. Mariæ alii, S. Pauli vocat Heda. Quod & deinceps retinuit etiam poſtquam tranſlatum.

Dryrle. In Anfridi tabulis eſt *Thrile*: Nullus autem dubito, quin aut ſermo de Tiela, aut de Driel apud Bommel. Ioan. a Leydis, *lib.* 9. *cap.* 2. *Is Comes Anfridus ſolitus erat reſidere in territorio ſuo Driel apud Bommel, quia erat Dominus fere illius inſulæ &c.* Add. Chron. Magn. Belg. ad Ann. DCCCCXCIV.

Teſterbantinenſi. In Anfridi tabulis eſt *Teſterbantenſi.*

Videlicet 1008. Lambertus Schafnaburgenſis 1010. *Anno*, inquit, 1010. *Ansfridus Trajectenſis epiſcopus obiit. Cui Adelboldus ſucceſſit.* Miræus Ann. 1009. Beka ita ut Auctor hic; adjecto obitus etiam die; V. inquit, *Nonarum Maji.* Sic in veteri anniverſario S. Salvatoris: V. *Nonas Maji. Inventio S. Crucis.* Φ *Ansfridus epiſcopus, qui contulit eccleſiæ beati Martini & nobis bona apud Weſemale & Tongerlo in Weſterlo & Oelne cum eorum appenditiis. Pro quo dantur hic* XX. *ſſ. de Reynerſcop & fiet compulſatio.* Meminit Sigebertus ad Ann. 997. *Clarebat etiam hoc tempore inter Gallos Ansfridus, qui cum fuiſſet Comes Bratuſpantium, non minus juſtitia quam potentia ſecu-*

lari

lari famoſus, depoſito militiæ cingulo tonſuratus in clericum, eo provectus eſt, ut ordinaretur epiſcopus Ultrajectenſis eccleſiæ.

Dominum de Lochorſt. Lochorſt curtis, ſeu prædium, non procul ab Amisfurto. Unde & Dominis ejus nomen. Familiam nobilem & antiquiſſimam Buchelius vocat ad Hedam *in not. p.* 325. Media ipſis jurisdictio. Nec anguſta hæc ſed ſatis ampla, ut conſtat ex chartis. Ex quibus etiam hoc conſtat, quod cum alibi jus dictum, tum in curti de Lochorſt. Et ibi mulcta olim dicta & a reis exacta, ut Amisfurti in judicio adductis teſtibus comprobatum præſentibus Hermanno Dompſelaer judice & Iacobo Botter Graphiario anno 1517. Sed curtis temporis progreſſu feudum Abbatis S. Pauli Trajectenſis. Et exemplum in promptu, quo in feudum data & accepta jam Ann. M. CC. LIII.

Heidenricus *Dei gratia Abbas monaſterii S. Pauli in Trajecto univerſis præſentia viſuris Salutem in Domino ſempiternam. Noverit univerſitas veſtra, quod nos curtim in Lochorſt cum omnibus attinentiis, quæ de jure ad eam ſpectare noſcuntur, Adæ filio Adæ militis in Lochorſt bonæ memoriæ conceſſimus perpetuo in feodum tenendam a nobis, ſicut jus infeodatorum exiſtit, juridictione & decima in orientali parte eccleſiæ de Ema duntaxat exceptis. Renunciavit enim Iohannes miles de Lochorſt & ſui heredes omni juri, quod eis in dictis bonis competere poterat, vel habebat, ſalvo in omnibus jure eccleſiæ noſtræ, Præſentibus hominibus noſtris ſcilicet D. Goſwino de Rothem milite, Baldwino de Dile, Thoma de Cattenbrouck, Theoderico dicto Erlewin, & aliis quam pluribus. In cujus rei teſtimonium præſentem literam ipſi Adæ contulimus ſigillo noſtro & D. Goſwini roboratam. Nos vero alii teſtes, quia ſigillis caremus, nos his præmiſſis interfuiſſe, vidiſſe, & audiviſſe fatemur. Datum anno Domini* M. CC. L. *tertio*, IV. *Kal. April.*

Henricus alibi invenitur. alibi *Heidenricus.*

Fuerat quæſtio eodem anno de feudo inter hunc & ejuſdem conſanguineum Iohannem de Lochorſt. Sed ut clarius intelligatur res paulo altius quædam repetam. Fuit ut accepi paulo ante Bernulphum epiſcopum Trajectenſem, qui vixit circa annum CIↃ. XLVII. Adamus van Lochorſt, ſepultus cum obiiſſet in cœnobio S. Pauli, quod & S. Mariæ, extructo prope ipſius prædia, quæ in parochia de Leuſden, ab Ansfrido epiſcopo. Tranſlatus una cum ſaxo ſub quo ſepultus Ultrajectum cum eo monaſterium tranſtuliſſet Bernulphus, loco monachis conceſſo, qui pomarium ejus olim, conditoque ibi templo, quod hodie adhuc extat, & cujus chori pars media Adami corpus continuit. Adami filius Iohannes fuit. Iohannis filius Adamus rurſum duos ex ſe reliquit Adamum & Iohannem. Adamus qui erat ſenior ante patrem defunctus Adamum reliquit filium ſub Iohannis patrui tu-

tutela. Qua finita de feudo inter eum & patruum ſtatim quæſtio eſt exorta. Et quamvis Adæ jus fortius, cum filiis ſuperſtitibus in feudum fratres non ſuccedant, diu tamen de eo lis, donec tandem inter partes epiſcopi interventu hunc in modum tranſactum:

Heinricus *Dei gratia Trajectenſis epiſcopus univerſis præſentia viſuris Salutem in Domino. Noverit univerſitas veſtra, quod cum inter Iohannem de Lochorſt militem ex una parte & Adam conſanguineum ſuum de Lochorſt ex altera longo tempore ſuper terris, poſſeſſionibus, & aliis rebus diverſis, orta fuiſſet materia quæſtionis, tandem conſanguineorum & amicorum utriuſque interveniente conſilio in hunc modum amicabiliter conquievit. Comparentibus itaque dictis militibus amicabiliter coram nobis dictus Iohannes renunciavit pure & ſimpliciter pro ſe & ſuis heredibus ad opus ipſius Adæ militis & heredum ſuorum areæ & curti in Lochorſt cum omnibus ſuis attinentiis & bonis in* Luſdun, *quæ tenentur in feudum ab eccleſia Trajectenſi; & decimæ in Orientali parte Emæ, & jurisdictioni in* Heſe, *& in* Soſe, *& in* Emminclare, *& omnibus jurisdictionibus ibidem ad curtim in* Emminclare *ſpectantibus, & jurisdictioni in Scarpenſele cum omnibus jurisdictionibus ibidem attinentibus, & decimæ in* Woude, *quæ tenetur ab epiſcopo Trajectenſi in feudum. Dictus vero Adam contulit in feudum curtim in* Colhurſt *cum omnibus attinentiis liberis dicti Iohannis & heredibus eorum ab eo & ſuis heredibus ſine exactione, quæ vulgariter* Heergewade *appellatur, optinendum. Siquod etiam damnum aut gravamen dicti liberi Iohannis aut eorum deceſſores per ipſius vel ſuorum ſucceſſorum negligentiam aut malitiam forſan incurrerint, & hoc ipſis cum omni integritate refundent. Dictus etiam* Adam *contulit dicto Iohanni centum libras Trajectenſes pecuniæ numeratæ, & . . . . ad æſtimationem quinquaginta ſex librarum. Dictus etiam* Adam *renuntiavit pure & ſimpliciter pro ſe & ſuis ſucceſſoribus ad opus dicti Iohannis & ſuorum heredum jurisdictioni & decimæ in Orientali parte Emæ, pro quibus perſolvent dicti Iohannes & ſui liberi quindecim ſolidos ſingulis annis in Cœna Domini pro annuo cenſu Abbati eccleſiæ ſancti Pauli. Acta ſunt hæc præſentibus H. Abbate S. Pauli, Præpoſito Tilenſi, W. Decano ſancti Salvatoris, Goſwino Rothen, Bodekino de Drile, Theodrico Harlewyn, Thoma de Cattenbroeck, Ricoldo de Colhurſt hominibus dicti Abbatis, Giſelberto de Goye, Erneſto de Wulven militibus. In cujus teſtimonium præſentem literam ſigillo noſtro, nec non ſigillo Dn. F. Tilenſis Præpoſiti, W. Decani ſancti Salvatoris, Erneſti Wulven, Giſelberti de Goye, eis dedimus communitam. Datum anno Domini* CIↃ. CC. L. *tertio in die cathedræ beati Petri.*

Ex utraque autem hac charta abunde id ni fallor patet; quod quæ accepta olim in feudum ab eccleſia Trajectenſi, & accepta uſque ad Ann. 1253. data adhuc eodem anno ab Abbate & Conventu S. Pauli in feudum. Habeo adhuc ex Abbatia exceptum quoddam quod continet, de quibus Domini de Lochorſt ab ea olim inveſtiti. Et quia & alia quædam meminit addam ut reperi. *Extract uyt het Leenregiſter van d'Abdye van St. Pauwels inhoudende de goederen, daer die van Lochorſt met beleent ſijn geweeſt:*

Eerſt dat goet tot Lockhorſt.

Item dat goet tot Lochorſt *ende ter Wateringe met alle dat daer toebehoort, dat gerecht ende die thienden wilt ende tam, alſo dat van outs gelegen is tuſſchen Leuſden ende Hamersfelt.*

Voort die thienden op het veen, dat gelegen is aen de Weſtzyde van der Eme *ende* Goylant, *tuſſchen Baerne ende Thomas Thienden van Cattenbroeck.*

Voert dat gerecht van Zoeſt, ende van Heeſe, van Blancelf tot op aen Kerckoerder wateringe, daer Everts gerecht van Stoutenburch keert. Voert aen Soeſde Stapel, daer Heren Sweders gerecht van Abcoude keert. Voert aen Stoetekeberg daer des Biſſchops gerecht keert. Voerts tuſſchen de Hoernekamp ende den ouden wech, daer de Heerſchap van Leuſden ende van Heeſe ſcheyt. Voert om Warenburg tot aen de groene wech, die by Ruſtelberg nedergaet, ende van Overheeſe tot aen de groote Meeren. Voert van de nieuwe graft aen de Ridderveenen tot aen des Prooſten gerecht van St. Iohans by der Vuyrſe, ende tot aen die ſloote daer die ſcheydinge gaet tuſſchen Soeſtlant ende Soeſtremaeth tot Barnevelt.

Voert dat gerecht Eminclaer *alſo als dat van outs gelegen heeft tuſſchen die maelſchap van Colhorſt ende dat gerecht van Hoefflaecken, ende tuſſchen Amersfoerder meente ende Seldrechter waerſchap, uytgenomen tienden ende gerecht dat Heer* Wouter van Stoutenburch *van den Godshuyſe heeft, ende Tideman de Coningh in huere nu beſit, ende twee ſpint mouts koorns, ende twee havick hoenderen, die ſy by haren ſeggen wanen dat haer eygen ſijn, en diemen hem oft hoeren Boden ſchuldich is te brengen in den* Hoff *tot* Eminclaere *op St. Willeboerts dach, als uyt den tween hoeven, die geheeten ſijn* Lienlare.

Voert dat gerecht tot Scherpenzeel *metten broeck tot Rynſchoten, ende met alle die goeden, die hem die ſeven . . . . onderwinden, alſo verre als den Godshuyſe aengaet van St. Pauwels, ende die thienden in den Oeſt tuſſchen de nieuwe graft, en de ſcheydinge van Soeſt en Baern.*

Ende alle deſe voorſz goederen met allen dat daer toebehoort heeft Heer Adam *van* Lochorſt *Ridder ende Heer Gerrit ſijn ſoon met geſamender hant ont-*

Manu alia hic adjectum: *Ende deſe twee Abten hebben geleeft omtrent den jare dertien hondert, ſo men bevint in de oude Regiſteren der ſelver Abdye.*

ontfangen van Heer Ian de Klein *Abt tot St. Pauls, daer Godt de ſiel of hebben moet, ende van Henrick van Rykele die noch levet, in alle die rechten, daer Heer Adam ende ſijn Ouderen van den Godshuyſe haer toegebracht hebben.*

In den jare dertien hondert ende vyff en twintich des Vrydachs na St. Martens dach in den winter heeft Heer Adam van Lochorſt vercoft Heer Sweder van Abcoude Ridder dat gerechte van Soeſt ende van Heeſe, alſo als hy deſelve van den Godshuyſe van St. Pauwels te leen hielt.

Tres Adamo huic filii, Adamus, Gerardus, Gellius. Adamo mortuo ante patrem relictis duobus filiis Adamo ſcilicet & Arnoldo pater condidit teſtamentum filiorum ſuorum ſuaſu, & ne unquam invicem ipſis lis hunc in modum diſpoſuit:

Allen den genen die deſen brief ſullen ſien of hooren leſen doe ick verſtaen Adam van Lockhorſt *Ridder mit kenniſſe der waerheyt, dat ick met vryen wille ende by raede* Gerardt van Lockhorſt, *ende* Gillis van Lochorſt *myne kinderen, ende andere myne magen om ruſte ende vrede, ende eendrachticheyt te hebben tuſſchen myne kinderen voorſz, ende* Adam *van Lochorſt ende* Aernout *ſijnen broeder, geordonneert heb ende gemaeckt, ende wil dat* Adam *ende* Aernout *voornoemt gegoet ſijn na mynre doot van myn goeden in deſer maniere, als hier nae beſchreven ſtaet, ende wille, dat Adam ende Aernout voornoemt hier mede geſcheyden ſijn van myne voorſz. kinderen, ende vertyen van allen goede dat hem aencomen mach na mynre doot. In 't eerſte ſo wil ick dat Adam voorſz hebbe ende hebben ſal na mynre doot dat goet tot Lockhorſt, dat goet tot Rutenbeeck, dat goet tot Wateringe, dat goet op Hamersfelt, ende te Leuſden, dat goet dat geheten is* Emelaer, *ende* Droſſelaer, *ende* Daetſelaer, *ende dat gerechte van* Scherpenſeel, *ende den tienden van Weſterwoudt, ende den tiende ende gerechte van Seldrecht, alſo als deſe voerſz. goederen gelegen ſijn met allen den rechten, die myn ouders ende ick in deſe voorſz. goeden gebrocht hebben. Voorts ſo ſal Aernout hebben uyt deſe voorſz. goederen drie vierdel, alſo alſe gelegen ſijn op Hamersfelt, daer Iohan Botter op ſit, ende vier vierdelen op Hamersfelt alſo alſſe gelegen ſijn aen d'een ſyde des weegs te Broeckweert. Voorts dat goet dat geheten is Emelaer, met water ende met weyde, met Boſch ende met heyde, alſo dat gelegen is, alſo dat Aernout voornoemt dit voorſz. goet houden ſal in rechte broeder ſcheydinge, als tot een onverſterffelyck leen, ende te verheergewaden met een ſperwer. Voort ſo ſal Adam voorſz jaerlycks geven Ionckvrou Clare ſijn Suſter die Nonne t' haren lyve alſo lange als ſy leeft drie pont ſwarte tornoyſen, eene goede Hollantſche voor twee penningen gerekent, die hy haer uytreycken ſal uyt eenre hoeve Lants gelegen in Leuſderbroeck, ende betalen alſe die ene helfte tot ſinte Martinis* ad cathedram

dram &c. *Voerts ſo wil ick dat* Adam *ende* Aernout *voernoemt end geene van hem beyde dit voornoemde goet alſt hier voorſz. ſtaet vercopen, oft wechgeven, verſetten oft verſellen mach, ten ſy elck by des anderen wille, by ſynen conſente, ende by ſynen rade, alſo lange als heur een van hem beyde leeft. Ende om dat ick* Adam *van* Lochorſt *Ridder voornoemt wille dat alle deſe ſtucken ende voorwaerden die hier voer beſchreven ſtaen vaſt ende ſtade blyven, ende trouwelick onderhouden worden van mynen kinderen, ende kints kinderen voorſz. ende heuren rechten erfgenamen, zo heb ick mijn ſegel voor aen deſen brief gedaen. Ende wy* Gerardt *van* Lochorſt *ende Gillis ſijn broeder, Adam van Lochorſt ende Aernout ſijn broeder voornoemt, oerconden ende kennen dat alle deſe voorſz. ſtucken by onſen vryen wille, ende by rade ons Heeren ons Vaders ende onſe Oudevader voorſz., ende andere onſe magen ſijn gemaeckt om ruſte ende om vrede ende eendrachticheyt te hebben onder ons ende onſe rechte erfgenamen, ende geloven die trouwelyck t' onderhouden ende vol te doen, ende hebben des onſe ſegelen an deſen brief mede gedaen in oerconde der waerheyt. Voorts om die meerre vrientſchap ende veſteniſſe deſer dingen, ſoo hebben wy gebeden eerſame luyden onſe lieve magen Adam van Lockhorſt Prieſtsr, Iacob van Leckhorſt, Iohan van Lieſvelt, ende Adam Soudenbalch, dat ſy deſen brief hebben mede geſegelt, Ende wy Adam van Lochorſt presbyter, Iacob van Lochorſt, Iohan van Lieſvelt, ende Adam Soudenbalch hebben door bede wille Heeren Adams van Lochorſt Ridders ende ſynre kinderen onſe ſegelen mee aen deſen brief gedaen in oerconde der waerheyt. Gegeven in't jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. *ſeven ende twintich des Donredachs voor Palmen.*

Adami filius Adamus ætatem protraxit ſenex uſque ad Annum CIↃ. CCCC. XII. quo tandem vita conceſſit, relictis duobus filiis Iohanne & Florentio, ut conſtat ſatis ex Archivis Trajectenſium Carthuſianorum, ex quibus chartæ hujuſmodi:

Allen den genen die deſen brieff ſullen ſien of hooren leſen doen wy verſtaen Adam van Lochorſt ende Dirck Zaſſe, dat wy voor ons ende voor onſe erfgenamen als principale ſaeck wouden mit geſamender hant elck voor al ende ongeſceyden gelooft hebben ende loven den Prior ende Convente van den Sartroyſen by Utrecht die halve hoeve lants veens ende velts, alſo alſe gelegen is in Weſtbroeck in des Heeren gerechte van Zulen, ende ic Adam voorgenoemt den Prior ende Convent voorſz. overgegeven heb na inhouden des briefs die daer of is, jaer ende dach te waren na den rechte van den lande, ende alle voorcommer af te doen, uytgeſeth alle argeliſt. In oerconde ende in kenniſſe hier af ſoo hebben wy onſe ſegelen aen deſen brief gedaen. Gegheven in't jaer ons Heeren CIↃ. CCCC. *ende* XII. *op St. Ians avont te midſomer.*

Wy Iohan van Lochorſt ende Florens van Lochorſt gebroeders doen kondt allen luyden ende bekennen mit deſen openen brieve, dat Adam van Lochorſt onſe Vader ende wy binnen jaers na doode Ioncfrouwe Agnieſen onſe moeder, dier Godt genadich ſy, van malcanderen claerlycken vertegen hebben van allen goeden ende erffeniſſe, dair wy tot deſer tyt toe voorſz. in gemeenen boedel mit malcanderen in geſeten hadden, uytgeſet alle argeliſt. In oercunde ende in kenniſſe hier of ſo hebben wy Iohan ende Florens gebroeders voergenoemt onſe ſegel uythangende aen deſen brief gedaen. Gegheven in't jaer ons Heeren duſent vier hondert ende twaelf des eerſten Saterdags na St. Iohans dach ante portam Latinam.

Ex iiſdem Archivis. Gellii filia Mabelia, cujus meminit charta Ann. 1367. *Allen den genen die deſen brieff ſullen ſien oft hooren leſen, doen wy verſtaen Gysbrecht Canter Scoute, Iohan van den Spiegel, Bodyn de Witte, Wernaer Braem, ende Alſaer van Nyendale Scepenen t' Utrecht, dat voer ons quam in't gerechte Ioncfrou* Bely Gillis *dochter van* Lochorſt, *ende gaf daer over tot onſen antwoorde mit hoers gecoren mombaers hant, dair ſy mit rechte ende mit oordele ane quam Ionſfrouwe* Lyzebetthen *ende Ioncfrou* Zwanelden *Giſenbrechts dochteren van* Stoutenburch *den erfpachtbrief, ende alle rechte dat ſy dair ane hadde, daer onſe tegenwoordige brief door geſteken is, beſegelt mit onſen ſegellen, daer Ioncfrou* Bely *voorſz met recht aengecomen was, ende loofde hem mede jaer ende dach te waren, ende alle voorplechten af te doen. Gegheven in't jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. *ende ſeven en tſeſtich des Dynſdachs na onſer Vrouwen dach Annunciatio.*

Alius deinceps Adamus, qui ſoboles præcedentium, circa Annum CIↃ. CCCC. XL. cujus filius Iohannes vivo adhuc patre de feudo eo anno ab Abbate inveſtitus Saturni poſt Margaretæ codicillis hujuſmodi:

Aernt *by der onthenckeniſſe Gods Abt tot St. Pauls t' Utrecht doen kont allen luyden, dat voor ons quam ende voor onſe mannem, die hier na beſchreven ſtaen Adam van Lockhorſt, ende droegh ons op, ende gaff ons over die Leenweer van Lochorſt, alſo als hier na bepaelt ſtaet, met den dagelickſchen gerechte, daer aen de Ooſtzyde naeſt gelegen is Hamersfelder wateringe, ende aen de Zuyderſyde een ſloot, daer Rutenbeeck, ende Lochorſt mede geſcheyden ſijn tot aen die Meente toe, die tot Heyligenberge ende tot Lochorſt keert. Ende deſe Meente gaet langes den ouden Enghe aen de Weſtſyde tot aen de ſloot toe, daer deſe voorſz. Meente ende Lochorſt mede geſcheyden ſijn tot aen de beeke toe, ende Zuydweſt de beke langes tot aen de ſloot toe, daer aff vertyende tot onſen behoef alſo onſe mannen wyſden, dat recht was, ſo dat wy onſe vrye wille daer*

daer mede doen mochten. Doe dat gedaen was rechtevoort ſo verlyden wy, ende verleenden dit voorſz. goet metten gerechten voorſz. Iohan van Lochorſt Adams ſone voornoemt te houden by ende ſyne nacomelingen van ons ende van onſe Abdye tot een goet onverſterffelijck erfleen, in allen manieren ende rechten, als Adam ſijn vader voorſz, ende ſijn Voorvaders van ons ende van onſe Abdye gehouden hebben, ende elckermale ſijns rechts. Hier waren over ende aen doe dit geſchiede eerbare luyden ende mannen ons Godtshuys voorſz, Vrederick van Duckenburg ende Dirck Wynenſſen, ende meer goede luyden. In oerconde des briefs beſegelt met onſen ſegel. Gegheven in 't jaer ons Heeren duſent vier honderdt ende veertich des Saterdachs na St. Margrieten dach.

Adamus nomen, quod in familia hac ſatis frequens. Nam & plures deinceps ejus nominis. Ut probem multis non neceſſe eſt. Addam tantum quod ad manum eſt:

Ick Vincent *van Lochorſt atteſtere by deſen voor de gerechte waerheyt voor ende jegens enen ygelijck die geene die deſe mijne atteſtatie ſullen ſien oft hooren leſen, als dat mijn Vader Heer* Gerrit *van* Lochorſt *Ridder ſal. mem. in voorleden jaren voor omtrent vijf ofte ſes en dertich jaren begeert ende ontboden heeft ſijne vrinden, die hy woonende had in den lande van Gelre, om hier binnen Leyden hem te comen beſoecken, ende deſelve voor ſijn doot te mogen ſien ende kenniſſe maecken, Soo ſijn aldaer ter ſelver tyt gecomen ten huyſe van mijn voorſz. Sal. Vad. twee* Adams *van* Lochorſt, *die eene by hem hebbende ſijnen ſoone out weſende tien ofte elf jaren genaemt* Henrick *van* Lochorſt, *ende den anderen* Adam *hadde by hem ſijn enighe dochter. Daer was noch eenen Dirck Vonck, die ſijn moeder was een dochter van Lochorſt, ende ſeyde mijn voorſz. Sal. Vader voor mijn Broeder ende my, dat hy deſelve kende voor ſijn vrinden, als mede geſproten uyt den huyſe van Lochorſt, ende van ſulcker goeder afcomſte als hy ſelver was. In kenniſſe der waerheyt heb ick Vincent van Lochorſt ten verſoecke ende vruntlicke begeerte van mynen voorgenoemden neeff Henrick van Lochorſt deſe tegenwoordige atteſtatie met myns ſelfs hant ende name onderteeckent, ende mijn ſegel hier onder op 't ſpatium van deſen gedrukt op den 29. dach Mey Ann.* xv^{c} *tachtich. Onderſtont: Vincent van Lochorſt, ende onder den ſelven naem ſtont een root ſegel in rooden waſſe gedruct. Hebbe het originael meermael geſien, A. van Buchel.*

Ex Cornelia van Driebergen Gerardus duos habebat filios Wilhelmum & Vincentium. Wilhelmi uxor Catharina van Aſſendelft Theodorici de Aſſendelft equitis, Domini de Beſoyen, filia natu major. Sed hæc ἄτεκνος obiit, poſtquam iterum nupta Chriſtophoro van Wylick Domino de Gronſteyn, Ann. 1588. Alter Gerardi filius Vincentius van Lochorſt,

fra-

fratris ſui heres, contractis nuptiis cum Anna filia Roberti de Schoonhoven equitis, Domini de Wanrode, quatuor filios ex ea ſuſtulit, quinque autem filias. Filii omnes impuberes & ſine liberis obierunt. Filiarum Anna Gerardo nupſit ab Arckel, Domino de Amerzoyen Ann. 1690. 5. April. incendio domus de Amerzoyen, cum chartas & inſtrumenta conaretur eripere, cadente in eum trabe, infeliciter extincto. Cornelia nupſit Lubberto Turcq Domino de Heesbeen, ſed defuncta etiam ſine liberis,& Ultrajecti ſepulta Ann. 1691. 29. Iulii. Tertia ejuſdem nominis Nicolao nupſit van Matheneſſe van Wybiſma,Domino de Haſerſwoude,conſummatis cum eo nuptiis Ann. 1591. 17. Auguſt. Cum quarta contraxit nuptias Bernardus van den Bongardt Dominus de Nyenrode. Obiit Vincentius Ann. 1595. Ipſius uxor Ann. 1589. 2. Sept. in templo Regularium Ultrajecti ſepulta ad boreale latus ipſius chori.

Pag. 158. *Sua bona contulerit.* Quæ illa? Vid. ſupr. diploma Conradi Imp. Cæterum Adelboldus Ansfridi ſucceſſor.

25. *die Septembr.* Sic Codex quo uſus ſum. In veteri Chronico Agnetenſi bis occurrit diſerte, 15. Septembris: Anno 1248. *den* xv. *Septembris heeft Otto de III. Biſſchop van Utrecht gewydt het Outaer in St. Ioris Kercke.* Item: *St. Ioris Kercke ſoude men mogen oordelen getimmert te ſijn ontrent den jare* 1248. *dewijl men bevint dat Otto de III. Biſſchop van Utrecht het hooge Outair in St. Ioris Kercke in den ſelven jare den* 15. *Septembris gewijdt heeft*, & mox: *So geſeyt, en gelooft wort ſo is het eerſte kerckjen, als Amersfoort noch geen Stadt en was, geweeſt t' H. Geeſt kerckjen aen de Langeſtraet by de plaets, nu de Viſchmarckt.* Locus jam, ut dixi ſupra, divino cultui deſtinatus, etiam cum nondum urbs, ſed ſimpliciter divino cultui. Nam quin ſeculo xii. nulla adhuc ibi baptiſmalis eccleſia, aut cui jus ſepulturæ, de eo etiam non dubito. Vid. ſupr. ad cap. 1.

Epiſcopum Hollandum. Florentii Comitis frater hic, qui iv. ejus nominis, Filius Wilhelmi I. Secundi autem patruus, cujus etiam electioni, cum Principes Imperii crearent Regem, interfuit Ann. 1247. ut eſt apud Goldaſt. *to.* 3. *conſt. Imper. p.* 400. Vulgo Otto de Hollandia, Willebrandi ſucceſſor. Beka & Heda *in ej. vit.*

Secundo Aprilis. Imo menſis præcedentis xxvii. Liber memoriarum majoris eccleſiæ Trajectenſis; vi. *Kal. Aprilis obiit D. Otto de Hollandia, in cujus memoria dantur duæ libræ* x. *ſol.* Eccleſiæ S. Salvatoris: vi. *Kal. Aprilis obiit Otto epiſcopus, qui dedit nobis areas ſuper foſſatum, de quibus agitur memoria ſua & parentum ſuorum deductis* xx. *ſolidis ad commemorationem omnium fratrum* vi. *Idus Iulii.*

Ex-

Extant literæ Latinæ. Literæ ſunt hæ : *Nos* Henricus *Dei gratia Trajectenſis epiſcopus univerſis præſentes literas inſpecturis notum facimus, & tenore præſentium proteſtamur, quod nos conſiderantes & præ oculis non indigne cernentes fidelitatis obſequia, quæ dilecti fideles noſtri Scabini, Conſules, nec non univerſitas Opidi noſtri de Amersfoerde nobis & eccleſiæ noſtræ Trajectenſi exhibuerunt hactenus, & adhuc exhibent cum omni diligentia & favore, ipſis Scabinis, Conſulibus, & univerſitati, de noſtrorum fidelium conſilio tale jus, & talem bonam conſuetudinem, qualem hactenus habuerunt, & inſuper talem libertatem, & generale jus civitatenſe, quod vulgariter* Stadts reghte *nuncupatur, qualem vel quale dinoſcitur habere noſtra Civitas Trajectenſis, præſentium literarum teſtimonio concedimus & donamus, eo duntaxat excepto, quod dicti Scabini, Conſules, & Univerſitas Amersfordienſis noſtra bella, quæ* Herevaert *dicuntur, peragerent, & ſequerentur, ſicut prius fecerunt. Cæterum etiam talis conditio eſt adjecta, quod quando noſtra Civitas Trajectenſis noſtram ſolvit precariam, memoratum opidum de* Amersfoerde *ad hujuſmodi noſtram precariam ſolvere tenebitur decem libras Trajectenſis monetæ. Ut autem hæ conditiones prædictæ memoratis opidanis de* Amersfoerde *ſuper juribus, bonis, conſuetudinibus eorum, & libertatibus tam a nobis noſtriſque ſucceſſoribus, quam ab aliis inviolabiliter perpetuo obſerventur, ſub pœna excommunicationis univerſis diſtrictius inhibemus, nequis opidanis ſuper præmiſſis jus eorum infringere præſumat, quod ſiquis attemptare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſe noverit incurriſſe. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Actum & datum Amersforde Anno Domini* M.CC. *quinquageſimo nono in die B. Odulphi Confeſſoris.* Omnino autem notandum hic, quod non jam primum condat, aut non hac primum charta urbem faciat quæ jam erat. Eandem tantum libertatem & idem concedit jus, quod habebat Ultrajectum. Et cui quæſo concedit? An vico, an pago? Non certe, ſed (niſi dicas quod loquatur per prolepſin) opido expreſſe. Urbs ergo & jam ante. Quando autem incertum.

Wilhelmus epiſcopus. Wilhelmus II. hic. Oriundus Mechlinia, nam ex Dominis Mechliniæ, cognomento Bertholdus. Præpoſitus primum S. Petri Lovanii, deinde epiſcopus Trajectenſis. Occiſus Ann. 1301. Pont. Heuter. *lib.* 5. *genealog. Flandr.* Beka *in ej. vita.* Literæ ejus hæ ſunt: *Nos* Wilhelmus *Dei gratia Trajectenſis epiſcopus omnibus præſentes literas viſuris & audituris notum facimus, & tenore præſertium proteſtamur, quod nos literas* D. Henrici *quondam epiſcopi Trajectenſis noſtri prædeceſſoris non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua ſui parte vitiatas, ſed ſuo vero ſigillo ſigillatas vidimus in hac verba; Nos* Henri cus *Dei gratia Trajectenſis epiſcopus &c.*

ita ut ſupra. *Et nos Wilhelmus epiſcopus prædictus eaſdem literas ipſis civibus de Amersforde & idem jus & privilegium in iiſdem literis contenta concedimus. Datum apud Trajectum anno Domini* M. CC. *nonageſimo octavo in craſtino nativitatis B. Ioannis Baptiſtæ.*

Ann. 1317. Paulo ergo ante mortem. Nam obiit eodem anno. Liber obituum S. Petri: IV. *Kal. Iunii Ann.* M. CCC. *ſeptimo decimo obiit Guido de Hannonia epiſcopus Trajectenſis.* Majoris Eccleſiæ Trajectenſis : IV. *Kal. Iunii Ann. Domini* M. CCC. XVII. *obiit Reverendus pater D. Guido epiſcopus Trajectenſis, in cujus memoria dantur centum libræ bonorum, quas miniſtrabit Comes Hollandiæ, qui pro tempore fuerit &c.*

Guido epiſcopus. Frater Comitis Hollandiæ Ioannis de Avennis, patruus Wilhelmi Tertii, qui Ioanni ſucceſſit. Chartas habeo ineditas, quibus ipſe eum vocat fratrem, & Wilhelmum nepotem ſuum, Ann. ſcilicet 1302. Ann. 1305. 1309. 1311. 1316. &c. Guillelm. de Nangis apud d'Achery *to.* II. *Spicileg. ad Ann.* 1303. *in fin. Guillermus Ioannis Comitis Hannoniæ filius & Guido Trajectenſis epiſcopus ejuſdem Guillermi patruus contra Flandrenſes, qui magnam partem Hollandiæ occupaverant, progredientes in prælio ſunt devicti, capiturque Epiſcopus, ſed Guillermus in quodam opido ſe ſalvavit.*

Conſentientibus eccleſiis. Cui bono conſenſus hic? Haud dubie quia locus, qui jam arci deſtinatus, ſpectabat ad diœceſin. Eo autem quod ſpectabat non habebat epiſcopus alienandi poteſtatem ſine eccleſiæ conſenſu, ut abunde id jam dictum *lib.* 2. *de Nobilit. cap.* 12.

Arcem in Stoutenburch. Stoutenburch etiam prædium Dominorum de Amersfoert. Non procul ab ipſo opido. Sed ut Amersfoert progreſſu temporis, aut quod habebant ibi jus, ſic & Stoutenburch venditum. Quando autem Amersfurtum plane id incertum. Conſtat Ann. 1132. dum Henricus de Amersfoert dicitur loci Scultetus in charta ejuſdem anni, jam amiſſum Dominium. Quod ad Stoutenburch certum eſt. Ceſſit primum id epiſcopo Walterus de Amersfoert & poſtquam ceſſit ab eo rurſum id accepit in feudum Ann. 1259. Deinde id Guidoni vendidit ad uſus epiſcopatus Everardus de Stoutenburch Ann. 1315. Vendidit autem, quod notandum, & locum & caſtrum. Unde & ſequitur quod Guido non tam caſtrum tum extruxit, ut vult Auctor in textu, quam refecit & munivit adverſus hoſtium inſultus. Feuda autem ad id ſpectantia, quæ haud dubie non pauca, (nam mille erant ſeptem & quinquaginta agri jugera quæ eo pertinebant) Guido dedit Mariæ filiæ ſuæ nothæ, uxori tunc Arnoldi ſenioris filii Gisberti Domini de Yſelſteyn. Guyota hinc unica tantum filia Ioanni nupta de Egmont fecit Dominos de Egmont etiam Dominos de Yſelſteyn.

Ha-

Habebat filios Everardus Theodoricum & Everardum, filias Margaretam Clementiam & Rixam, fratres Henricum, & Rudolphum. De quibus ſupra ad *cap.* 1.

Donabat Guido epiſcopus. Ante annos quatuordecim jam defunctus quî potuit. ? Fœda ἀνιςορησία hæc. Non Guido eſt, qui donavit, ſed Ioannes van Dieſt. Charta ejus hæc eſt: *Wy Iohan by der genaden Goits Biſſcop t'Utrecht maecken cont allen luyden, dat wy gegeven hebben onſen lieven ende getrouwen Stadt van* Amersfoert *noch twee merckdage jaerlicks totter eenre, die ſy hebben van onſen Voorvaderen Biſſcoppen t'Utrecht, by rade ende conſente Heeren* Aernts *van Yſelſteyne ons Ambochtsmanne aldaer, ende geleyde goit ende vaſt allen Coopluyden ons Lands doore, die merckten te ſoecken, uytgenomen vredeloſen luden, off die uyt onſen lande verdreven ſijn van quaden feyte. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegeven t' Utrecht in't jaer ons Heeren duſent drie hondert een ende dertich ſmanendachs na Palmdach.*

Aſſentiente D. *Arnoldo &c.* Cur eo aſſentiente? Quia Prætor Amisfurti, Scultetus, ſeu Ambochtsman, ut in charta jam dicta. Et hic ipſe eſt quo defuncto Dominium de Yſelſteyn ad Guyotam devenit unicam ipſius filiam & per eam ad maritum Ioannem de Egmont. Arnoldi erat nepos, cujus frater Gisbertus unus ex percuſſoribus Florentii Comitis V. Unde & veteri cognomine nonnunquam adhuc dicitur non Arnoldus de Yſelſteyn, ſed Arnoldus ab Amſtel, ut in charta adhuc inedita Ann. 1308. Siquis roget, quî factum, quod cum duo ei adhuc fratres Otto & Ioannes, & his haud dubie jam filii, Ottoni ſaltem Giſelbertus, ut in chartis, quas retuli *lib. de jur. glad. p.* 431. *& ſeq.* dominium tamen eo mortuo devolutum ad filiam, reſponſio eſt in promtu, datum id in feudum rectum. Rectum autem ad fratres devolvi non poteſt. Notable *poincten van Leen art.* 15. Neoſtad. *de feud. Holl. ſucceſſ. cap.* 3. §. 1. *&* 2. *& ib. Boxel in not.* Expreſſe ita in charta Wilhelmi Comitis Tertii Ann. 1308. *dat ſi dat voorſz Huys ende goet van ons ende van onſen nacomelingen ſullen houden ten rechten leene &c.* In charta ejuſdem anni Gisberti de Yſelſteyn: *Allen den genen die deſen brief ſullen ſien of horen leſen ic Giſebrecht van Yſelſteyn Saluyt ende kenniſſe der waerheyt, ic make u cont, dat mi een Hoech edel Prince, myn lieve Heer, Here Willem Grave van Henegouwen, van Hollant &c. bi ſine genade ende wille weder gegeven hevet, ende verliet van hem te houdene 't Huys van Yſelſteyn, ende twe en dertich morgen lants daer 't Huys op ſtaet &c. welc Huys ende lant ic mi verlie ende bekenne, dat ic houde ten rechten leene van minen lieven Heer den Grave voornoemt &c.* Si dicas: Fiat. Sit rectum.

 Con-

Conſtat quod ad rectum admittantur nec filiæ, *ibid.* §. 6. Reſpondeo; Sic eſt. Sed ſunt caſus excepti. Quid ſi literis inveſtituræ expreſſe ſic placuit *ibid.* §. 7. Quid ſi nihil quidem placuit, & feudi tamen Dominus motus certis de cauſis admittat nihilominus? Ut ex gratia ſpeciali & Guyotam admiſit & ejus deinceps deſcendentes idem Wilhelmus Tertius, ut in charta Ann. 1330. *Ende want Ian van Egmonde bi ons te wive genomen heeft Ioncvrouwe Guyoten Heeren Aernds dochter van Yſelſteyn onſer nichten, ſo beloven wy hem, wair dat ſake dat Haer Aernd van Yſelſteyne ſturve ſonder ſone te hebben van Vrou Marien onſer nichten ſinen wive, dat wy Ioncvrouwen Guyoten, ende hare kinderen, die ſy hadde by Ianne van Egmonde houden ſouden in den huſe tot Yſelſtein, ende in allen goede datter toebehoert, ende dat van ons roert in allen manieren alſe onſe opene brief hout voerſz &c. Gegeven tot Woudrichem Sonnendachs voor Pinxteren in 't jaer ons Heeren* M. CCC. XXX.

Vid. *lib. de jur. glad. cap. 25. p. 430. & ſeqq.* Sed obſcura rurſum res eſt cur quod feudum Trajectenſe feudum rurſum Hollandicum. Nec quod dicam in promptu eſt, niſi fidem mutatam & crebto bellorum motu a diœceſi deſcitum. De Arnoldo ſatis conſtat: Mutavit fidem paulatim ob ingenium imbelle, ob mollinem ejus, & deſidiam, qui eccleſiæ tum præerat, & qui ipſe etiam obſtrictus Comiti, Ioannis van Dieſt. Factus tum paulatim familiarior Comiti & acceptior, & ob inſignem prudentiam eidem etiam a conſiliis, tandem etiam ab eo miſſus prætextu quidem ut epiſcopum juvaret conſiliis, revera ut rerum obſervator, quæ ab epiſcopo agerentur, nequid ageret ſcilicet quod Comiti vel fraudi vel præjudicio. Charta Ann. 1325. *Allen den genen die deſen brief ſullen ſien of hooren leſen, wi* Giſebrecht *Heere van Yſelſteyn ende* Arnout *van Yſelſteyn ſijn ſoon Ridders, ſaluit ende kenniſſe der waerheit. Wy maken cont ende kenlic allen luden, dat wi geloift hebben ende geloven in goeden trouwen trouwelike te radene ende te wiſene onſen lieven Heere Ian van Dieſt Biſſcop t'Utrecht tote ſinen ſcoenſten, tote ſinen beſten, tote ziren eren, tote ſiren oirbaer, ende ſyns lants, bi rade van onſen lieven Heere, myn Heere die Grave van Henegouwen, van Hollant &c. ſonder alrehande argeliſt. Ende noch meer ſo ſellen wi altoos pinen over-een te houdene ende in goeden ruſten onſen twee Heeren, myn Heere die Biſcop, ende mijn Heere die Grave voerſz. In oerconde deſen brief beſegelt mit onſen ſegelen. In Middelburch des Woenſdages na ſinte Barnabas dach in't jaer van* XXV. Charta ejuſdem anni: *Wy Willem Grave van Henegouwen &c. Ontbieden iu Heere van Yſelſteyne, dat ghy vaert by onſen Heere van Utrecht, ende blieft by hem, ende hem raed tote ſinen ſcoenſten, tote ſinen beſten,*

tote

tote ſire oerbaer , ende ſyns lants , ende van alſulcken ſtucken als ghy hem raden ende wiſen ſult by onſen rade, daer of ſullen wy u geerne in helpen, verwaren ende volſtaen ſonder alrehande archeyt. In orconde &c. Gegheven in Middelburch des Woensdages na ſinte Barnabas dach in't jaer ons Heeren M. ccc. *vijf ende twintich.* Poſtquam autem jam extinctus Ioannes van Dieſt, & vir ſtrenuus ſucceſſiſſet Ioannes ab Arckel, is autem quæ per ſocordiam ſuis uſus conſiliis cum amiſſa repeteret, ſtatim bellum exortum. Mutavit fidem tum abſolute Ann. 1348. contra ipſum epiſcopum Wilhelmi Ducis in bello ſocius, præſertim cum promiſiſſet Dux non facturum ſe pacem, niſi ab epiſcopo Arnoldo prius reſtitutis feudis belli ejus cauſa amiſſis, ceſſis, aut refutatis. Sic in charta ejuſdem anni. Willem &c. *maken cont &c. dat wi bi overeendragen van onſen ghemenen Rade ende Steden geloeft hebben ende geloven in goeden trouwen voir ons ende onſen nacomelingen den Heere van Yſelſteyn onſen trouwen Ridder ende Raet, ende ſinen nacomelingen, die onſe hulper is ende van beginne geweeſt heeft in den oorloghe, dat wy nu hebben tiegens den Biſſchop ende der Stadt van Utrecht, dat wi nimmermeer vreden noch ſoenen en ſullen tiegens den Biſſcop ende der Stat voorſz, wi en ſullen den Heere van Yſelſteyn voirſz ende ſinen luden, die mit hem onſe hulpere ſijn in deſen ſaken, met ons bevreden ende ſoenen, ende weder bringhen op allen hoeren goede, dat ſi omme des orloghes willen den Biſſcop opgedragen hadden of verſumet alſo vry als ſy nu ſijn ſonder argeliſt. In orconde &c. Gegheven in den Haghe des Dinxendaghes na ſinte Martyns dach in den Somer Anno* XLVIII. Sed ubi coiit rurſum pax, anno ſcilicet 1351. cœteris feuda quidem reddita, ipſique ab epiſcopo recepti rurſum in fidem, ſed non Dominus de Yſelſteyn, vel quod epiſcopus implacabilis ei hoſtis, vel quod contumax etiam ipſe Ducis eligens clientelam, & caſtro & opido de Yſelſteyn in feudum jam acceptis a Margareta Auguſta Ann. 1348. Unde & pactus ſic epiſcopus in charta Anni 1351. *uytgenomen*, inquit, *dat die Heere van Yſelſteyn in deſer ſoenen niet comen en ſal, ten ſi bi onſen wille.* Media jurisdictio Capituli S. Mariæ olim, ut in charta Ann. 1304. quæ *libr. de jur. glad. p.* 432. & in aliis anterioribus, ſed quæ hactenus ineditæ, Ann. 1279. & Ann. 1285. Senſim autem & hæc tandem prorſus evanuit. Unde & charta Ann. 1334. eædem quidem decimæ, & eorundem locorum, & eadem verborum forma, qua in chartis Ann. 1279. & 1285. conductæ a Domino de Yſelſteyn, juriſdictionis autem & judicii nulla amplius prorſus mentio, ut nec in ceteris quidem ulla quæ ſequentium annorum.

Collegium Canonicorum. Eccleſiam parochialem, quæ ædes Divi Georgii, in collegiatam mutavit. Fundatio autem hujuſmodi:

Meminit Beka in ejus vita: *Pauca*, inquit, *relatu digna geſſit, niſi quod Canonicales præbendas in Amersford fecit, & Comitatum cum caſtro de Diepenhem per auxilium eccleſiæ comparavit.*

In nomine Domini Amen. Pateat univerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quam futuris, quod nos Iohannes *Dei gratia epiſcopus Trajectenſis mente ſollicita revolventes, quod eccleſiaſticorum miniſtrorum obſequio numina placari Catholica fides aſtruat, ipſa quoque ſalutaria multiplicatis interceſſoribus largiantur, quodque eccleſia parochialis* Amersfordenſis *noſtræ diœceſis noſtræ diſpoſitioni in ſpiritualibus & temporalibus una cum oppido & incolis parochianis ibidem ſubjecta, divina favente clementia, quæ eccleſiam ſuam nova ſemper prole fœcundat, adeo redditibus, fructibus, & proventibus eccleſiaſticis, nec non devota fidelium multitudine excreviſſe dinoſcitur, quod utique conſideratis hujuſmodi negotii circumſtantiis diligenter ad honorem Dei & glorioſæ virginis matris ejus, nec non Georgii Martyris, Nycholai Confeſſoris & Sanctorum omnium in augmentum divini cultus & ſalutem animarum parochianorum ibidem decrevimus dictam eccleſiam parochialem in collegiatam erigere ſub modo inferius annotato. Igitur cum Venerabili viro Domino Henrico Archidiacono, infra cujus Archidiaconatus limites ipſa eccleſia conſiſtere dinoſcitur, nec non Capitulo eccleſiæ noſtræ Trajectenſis, deliberatione præhabita, & conſenſu a Domino* Iohanne *dicto* de Rora *Rectore ejuſdem eccleſiæ, nec non* Philippo, Henrico, *&* Iohanne *de* Hame *perpetuis Capellanis in eadem, dictæ ſuæ eccleſiæ & beneficiorum ſuorum reſignationem ſpontaneam in manus noſtras factam accepimus, eoſque a dicta eccleſia & beneficiis & vinculis, quibus eidem tenebantur abſolvimus, Rectoreſque & magiſtratus Univerſitatis oppidi prædicti, ad quos nominatio ſeu præſentatio Capellanorum ad Capellanias prædictas pertinuit, jus nominationis ſeu præſentationis hujuſmodi ſimiliter nobis vice & nomine dictæ eccleſiæ recipientibus libere donaverunt ſub ſpe per nos origendi collegii in eadem. Poſt hæc Capellanias prædictas extinximus, fructuſque, proventus, jura, & pertinentias earundem confudimus, miſcuimus, incorporavimuſque, & univimus eccleſiæ antedictæ, donatis etiam eidem eccleſiæ per Dominum* Hubertum de Budel *Rectorem civilis eccleſiæ Trajectenſis, nec non* Iohannem de Hame *prædictum presbyterum, ac* Theodericum *dictum* Coſyn de Yſſelt *laycum dictæ noſtræ diœceſis, & quoſdam alios donatione libera, & per nos ut prius vice dictæ eccleſiæ receptis certis prædiis & fructibus, invocato Dei nomine dictam eccleſiam Amersfordenſem in Collegiatam eccleſiam & collegium Canonicorum ſecularium in eadem ereximus, nec non decem Canonicatus, Decanatum, Theſaurariam, & Cantoriam creavimus in eadem, quumque ſic erectæ Collegiatæ eccleſiæ & Collegio, nec non Canonicatibus, Decanatui, Theſaurariæ, & Cantoriæ prædictis futuriſque factua-*

factualibus, Collegio, Decano, Theſaurario, Cantori, & Canonicis ibidem jus Sic in MS. *habendi Collegium, ſigillum, & arcam communes, omniaque alia & ſingula jura, prærogativas, privilegia, libertates, & indulgentias conceſſimus, quæ ad Collegiatas eccleſias & Collegia earundem, nec non ad Canonicos & alias perſonas, dignitates, adminiſtrationes, & officia habentes in eiſdem per diœceſim Trajectenſem pertinere conſueverunt hactenus de conſuetudine ſeu de jure, præſertim quod dictæ eccleſiæ Canonici occaſione contractuum & delictorum primo coram Decano ibidem & non alias debeant civiliter conveniri. Et in eo caſu quo idem Decanus in corrigendo ſeu exhibendo juſtitiam notabiliter negligens fuerit vel remiſſus correctio & jurisdictio hujuſmodi quoad caſum illum ad nos & Archidiaconum prædictum devolventur, prout ad nos & ipſum correctio & jurisdictio in perſonas memoratæ eccleſiæ conſueverunt hactenus pertinere. Nec non erigimus, creamus, damus, & concedimus, ut prædicitur, per præſentes ordinantes, ſtatuentes, & mandantes, quod nos & ſucceſſores noſtri, qui pro tempore fuerint epiſcopi Trajectenſes, de Canonicatibus prædictis & præbendis ibidem, nec non Decanatu, Theſauraria, & Cantoria, quoties ipſos vacare contigerit perſonis ydoneis duntaxat in ſacerdotio vel ſaltem in ætate tali conſtitutis, quod infra annum proximum ad ſacerdotium promoveri valeant, debemus & non aliis providere, & quod de Decanatu, Theſauraria, & Cantoria prædictis nulli providebimus, niſi duntaxat Canonico præbendato dictæ eccleſiæ, & quod unum ex dictis Canonicis præbendatum Archidiacono Trajectenſi, qui pro tempore fuerit, præſentabimus ad obtinendum curam parochialem plebis ibidem. Qui etiam nobis & ſucceſſoribus noſtris Epiſcopis Trajectenſibus & dicto Archidiacono de juribus epiſcopalibus & Archidiaconalibus & plebis prædictæ, prout de conſuetudine ad ipſum Archidiaconum pertinet, reſpondebit. Sumptus vero & expenſas, quas Curatus propter hoc ſubire compelletur, ipſum Capitulum exponet & ſatisfaciet pro eodem de bonis communibus eccleſiæ antedictæ, quanquam ad ſolutionem & exhibitionem plenariam jurium prædictorum ipſi Decanus & Capitulum poſſint per nos & Archidiaconum prædictum & noſtrum quemlibet, prout hujuſmodi jura quemlibet noſtrum pro tempore contingent, urgeri cenſura eccleſiaſtica & compelli:* Item quod ſi *ille, qui non in ſacerdotio conſtitutus, & cui de Canonicatu ibidem providemus, ſe non fecerit intra annum a die proviſionis hujuſmodi ad ſacerdotium promoveri, excuſatione qualibet non obſtante, eo ipſo ſit Canonicatu & præbenda, qua ſibi proviſum extitit, ſine qualibet declarativa ſententia vel monitione privatus, quos Canonicatum & præbendam ſic vacantes ſi non contulerimus, & de eiſdem perſonæ ydoneæ non providerimus infra menſem, extunc jus providendi illa vice de ipſis ad Decanum ibidem, qui pro tempore fuerit, ſit ipſo facto devolu-*

lu-

lutum. Item quod omnes *Canonici dictæ eccleſiæ in eadem continuam reſidentiam facere debeant, nec ſuper abſentia poßit niſi per Epiſcopum, Archidiaconum Trajectenſem, & per Capitulum dictæ eccleſiæ conjunctim ex cauſa legitima & non alias diſpenſari.* Item quod *quilibet novus Canonicus infra annum prædictum dabit eidem eccleſiæ decem libras nigrorum Turonenſium in uſus ornamentorum per Theſaurarium dictæ eccleſiæ convertendas.* Item quod Canonici *dictæ eccleſiæ præbendati fructus & proventus prædiorum & rerum aliarum dictæ eccleſiæ, certos communiter appellatos, in portiones æquales juxta numerum præbendarum ibidem per certum Camerarium ad hoc per Capitulum ibidem deputatum collectos æqualiter inter Canonicos reſidentes divident, abſentibus & non reſidentibus, nec portiones facientibus, nec ad portiones aliquatenus admittendis, Oblationes vero & obventiones ceterique fructus & proventus ejuſdem eccleſiæ incerti communiter appellati pro diſtributionibus cotidianis cedent eiſdem Canonicis reſidentibus & divinis officiis intereſſemtibus, colligendi & miniſtrandi ſecundum ratam temporis & ordinationem Capituli ejuſdem eccleſiæ per Camerarium antedictum, ita quod dupla portio hujuſmodi diſtributionum Decano, Theſaurario & Cantori, & ipſorum cuilibet, divinis officiis intereſſentibus & non alias, miniſtrentur, Oblationes vero viſitationum infirmorum, benedictionum nubentium, peregrinantium, & redeuntium, quæ inter oblationes non continentur, cedent Curato antedicto una cum diſtributionibus cotidianis prædictis etiam a divinis officiis abſenti, dum tamen circa curam parochialem occupetur, Legata vero ſive Curato plebis ſive alicui de Collegio prædicto facta ſive cauſa mortis donata, cedent ipſi collegio in communi.* Item quod *ipſum Capitulum taliter ordinabit, quod dictæ Capellaniæ per nos extinctæ in divinarum miſſarum ſollempniis ad memoriam ipſorum, qui ipſas inſtituerunt, condignam accipiant recompenſam.* Item quod Canonicus *dictæ eccleſiæ, qui in eadem ut debet voluerit reſidere, in vigiliæ beati Bartholomæi & alias ad hujuſmodi reſidentiam ſe offeret. Alioquin in computatione fructuum præbendæ ſuæ toto anno ſequenti habebitur pro abſente. Hoc ſalvo quod novus Canonicus tempore ſuæ inſtitutionis & adeptionis poſſeßionis corporalis Canonicatus & præbendæ ſuæ ad hujuſmodi reſidentiam offerre ſe poterit & fructus percipere juxta ratam.* Item quod dicti *Canonici in habitu, inceſſu, converſatione, in diſciplina eccleſiaſtica, in divinis officiis, modo & tempore, vicißitudine miniſtrandi, honeſtate chorali, ordinatione officiatorum eccleſiæ, & cenſura reſidentiæ, & circa hæc emergentibus, & aliis juribus & conſuetudinibus Canonicalibus ſe conformabunt Capitulo & Canonicis eccleſiæ noſtræ Trajectenſis prædictæ. Hoc expreſſo, quod Decanus, qui pro tempore fuerit, ſolus & ſine requiſitione & præſentia Capituli Canonicos in divinis officiis negligentes, & alias in diſciplina eccleſiaſtica & morum*

rum converſatione delinquentes corrigere poſſit & debeat, etiam a beneficiis ſuſpendendo. Item quod cedente, *decedente, tranſlato vel alias mutato Canonico ejuſdem eccleſiæ, fructus præbendæ hujuſmodi Canonici per annum proximum primum cedent Capitulo ejuſdem eccleſiæ, in ornamenta eccleſiaſtica & uſus alios ipſius eccleſiæ per dictum Camerarium de ipſius Capituli conſilio convertendi.* Item quod dictum *Capitulum ſine ſcientia & conſilio ſpeciali Epiſcopi Trajectenſis, qui pro tempore fuerit, & Archidiaconi, nova ſtatuta non facient, nec vetera immutabunt. Item quod univerſitas opidi Amersfordenſis prædicta de fabrica & luminaribus ejuſdem eccleſiæ per ſuos adminiſtratores ad hoc deputandos juxta conſuetudinem ibidem hactenus obſervatam diſponere debeant, niſi inter ipſos Capitulum & Univerſitatem alias concorditer fuerit ordinatum, ipſi tamen Univerſitas ſuſtinebunt, quod ipſum Capitulum cymbalis & ornamentis ejuſdem eccleſiæ utantur, prout uſus eorum requirit, Campanariuſque & cuſtos eiſdem Capitulo in ſuis officiis miniſtrabunt, Salvo nobis, quod propter novellam plantationem dicti Collegii cum illis, quibus prima vice de dictis Canonicatibus & præbendis, nec non Decanatu, Theſauraria, & Cantoria providebimus, poſſimus contra præmiſſa omnia, prout nobis expedire videbitur, diſpenſare.* Item quod quilibet *Canonicus novus quam cito admiſſus fuerit ad Canonicatum in eadem eccleſia jurabit ad ſancta Dei ewangelia hæc ſtatuta ſe fideliter ſervaturum, & nichilominus aliud juramentum, quod Canonici dictæ eccleſiæ Trajectenſis in ſuo ingreſſu jurare hactenus conſueverunt. Salvo etiam quod hæc ſtatuta poſſimus declarare & interpretari, ſiquid in ipſis dubietatis emerſerit & ab ipſo Capitulo ſuper hoc fuerimus requiſiti. In quorum omnium teſtimonium & memoriam ſempiternam has literas ſigilli noſtri fecimus appenſione muniri. Et nos* Heinricus *Dei gratia Præpoſitus & Archidiaconus, nec non Capitulum eccleſiæ Trajectenſis, ac univerſitas oppidi Amersfordenſis Trajectenſis diœceſis, quia præmiſſa omnia & ſingula ad augmentum cultus divini & ſalutem animarum tendere cognovimus, ipſis prout ad quemlibet noſtrum pertinere dinoſcitur conſenſum noſtrum adhibuimus, ac eiſdem literis ſigilla noſtra duximus apponenda. Datum & actum menſis Auguſti die viceſima prima, Ann. Domini milleſimo treceteſimo triceſimo ſeptimo.*

Petente id magiſtratu ab epiſcopo factum. Magiſtratus autem poſtquam factum eccleſiæ in ſe tutelam recipit, rerumque ac perſonarum ad eandem ſpectantium. Literæ ita ſe habent:

In nomine Domini Amen. Pateat univerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quam futuris, quod cum Reverendus in Chriſto pater ac Dominus noſter D. Ioannes de Dieſt, *ad honorem & augmentum divini nominis eccleſiam parochia-*

lem opidi Amerſfortii ſuæ diœceſis in collegiatam Canonicorum videlicet ad ſupplicationem noſtram erexerit, nos Burgimagiſtri, Conſules, & Rectores opidi Amersfordienſis prædicti huic facto tam pio & commendabili grato concurrentes aſſenſu, ac ipſum roborare, prout eſt nobis poſſibile, in Domino cupientes, ipſum Collegium Canonicorum. Clericos, Chori-ſocios, ſervitores & familiares eorundem, nec-non prædia, redditus, fructus, proventus, & obventiones, & res alias ad ipſum Collegium pertinentes, præſentes & futuras, ſub noſtra, & opidi noſtri prædicti protectione, & defenſione, ac libertate accepimus, donantes eiſdem una nobiſcum omnes libertates, emunitates, prærogativas, & privilegia habendas, utendas, & percipiendas in opido noſtro prædicto, & iis omnibus modo & forma, quibus nos & opidani noſtri uſi fuerunt hactenus, & ad præſens utuntur ſeu utentur etiam in futurum, & nihilominus pro nobis & ſucceſſoribus noſtris permittimus eidem Collegio bona fide, quod nulla ſtatuta, ordinationes, edicta, ſeu bannos faciemus, ſeu in eodem opido noſtro, in quantum ad nos pertinet, fieri permittemus contra dictum Collegium ac jura ſeu pertinentias ejuſdem, quæ cedere poſſent in eccleſiaſticæ libertatis vel ipſius Collegii, vel alicujus ex perſonis ejuſdem, juriumve & pertinentiarum ipſius detrimentum, gravamen, vel præjudicium, directe vel indirecte, quominus dictum Collegium & perſonæ ipſius juribus & pertinentiis ejuſdem, ſicut ad ipſos de jure ſeu conſuetudine pertinebit, uti poſſint pacifice & quiete. Hoc nobis ſalvo, quod perſonæ dicti Collegii præſentes & futuræ, Clerici, Socii, & familiares ipſorum prædicti jura municipalia non lædent, ſed facient nobis, prout in aliis Collegiis fieri eſt conſuetum in licitis & honeſtis. In quorum omnium teſtimonium ſigillum opidi noſtri prædicti præſentibus eſt appenſum. Datum anno Domini M. CCC. *triceſimo ſeptimo in craſtino beati Lamberti martyris & Pontificis.*

Duaſque vinarias. Vinaria terra eſt vini ferax. Gloſſ. Gr. Lat. οἰνὼν ὁ τόπος, *Vinaria.* Οἰνοφόρος γῆ, *vinifera terra.*

Privilegia ſua confirmavit. Charta hujuſmodi: *Wy Iohan by der ghenaden Goits Biſſchop t'Utrecht maecken condt allen luyden, dat wy gelovet hebben ende geloven met deſen openen brieve onſe Stadt van Amersfoort te laten in allen rechten, beſitte, hebbinghe, ende erffeniſſe, als ſy verworven hebben van onſen Voorvaderen Biſſcoppen t'Utrecht. In orconde ſ' briefs beſegelt met onſen ſegel. Gegheven in 't jaer ons Heeren* M. CCC. XXXVII. *op Sint Odulphus dach.*

Pap. 159. *Incendium excitatum.* Meminit Chronicon Amorfortium ex cœnobio Agnetenſi; *Anno,* inquit, 1340. *was de geheele Stadt, uytgenomen eene ſtraet, te ſamen verbrant op den goeden Vrydach, oock St. Ioris Kercke, daer*

daer alleen dat heylige Sacrament bleeff, dat op den witten Donderdach geconſacreert was, 't welck bleeff leggen op de knoop van den kelck. 't Welck een vuyrich devoot Leeck-man, die met liefde van 't huys Godts ontſteecken was, in groot pericul ſyns levens, haelde midden uyt den vuyre, die het hayr hem van den hoofde brande. Hierom doetmen noch jaerlix op de Octave van Paſchen een Hoochtyts proceſſie uyt de kercke in dier gehoechenіſſe.

Sed vide miraculum. Quam multi ex incendio aut ruina quid ſervant, aut quid rapiunt intacti, an miraculum hoc ſtatim? Chryſoſtom. *in Pſalm.* 142. ὅτε ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ οὔπω ἐκτέτατο τὰ σημεῖα ἐγίνετο. νυνὶ δὲ οὐκέτι χρεία ταύτης τῆς διδασκαλίας, *Quando notitia Dei nondum erat diffuſa, miracula fiebant: nunc ea docendi forma amplius non eſt opus.* Idem in Ioann. *homil.* 24. εἰ γὰρ πιστὸς εἶ, ὡς εἶναι χρὴ, καὶ φιλεῖς τὸν χριστὸν, ὡς φιλεῖν δεῖ, οὐ χρείαν ἔχεις σημείων, ταῦτα γὰρ τοῖς ἀπίστοις δίδοται, *Si tu fidelis es, ut par eſt te eſſe, & Chriſtum amas, ut amare debes, miraculis non indiges: nam hæc infidelibus dantur.* Vid. Auguſtin. *tr.* 13. *in Evangel. Ioann.* Caſaub. *exerc. in Baron.* 16. *cap.* 152. Gretſ. ad Cantacuzen. *lib.* 3. *cap.* 27.

Randersrorianum. Randenbroeck eſt in chartis & *Rambroeck* per euphoniam. Ceſſio ita ſe habet: *Wy* Iohan *by der genaden Goits Biſſcop t'Utrecht maecken kont allen luyden, dat Heer* Aernt *Heer van Yſelſteyn Ridder ons opgelaten ende opgedragen heeft mit ſynen openen brieve alle goet roerende van onſen Geſtichte van Utrecht, alſo als hiet van ons ende van onſen Geſtichte voergenoemt plach te houden. Doe dat gedaen was ſo quam Splinter Gerryt Splinters ſoon van* Randenbroeck *voer ons, ende droech ons op dat goet te Randenbroeck mit eggen, ende mit eynden, mit water ende mit weyden, wilt ende tam, mit ſynre waerſchap, thins ende thienden, grof ende ſmal. Voirt den thiende in den Hage groff ende ſmal mit den gerichten die daer toebehoiren, dat is te verſtaen, dat gerichte van* Randenbroeck, *dat gerichte uyt den Hage, dat gerichte van den Ackeren, dat gerichte van Swynenvoirde, ende dat gerichte van den Swarten Campe, alſo als dit voergenoemde goet van outs gelegen is, ende alſe Splinter voerſcyt van den Heere van Yſelſteyn plach te houden, ende die Heere van Yſelſteyn voort van ons ende van onſen Geſtichte hielt, eer hiet ons opdroech, ende ſoe wy dit voergenoempt goet ontfaen hadden, ſo verleenden wyt* Govert *den* Bere *Vredericxs Burgemeiſter tot Amersfoert als tot onſer Sadt behoeff van Amersfoort, ende voort allen Burgemeeſteren, die na hem comen ſullen t'Amersfoorde van ons ende van onſen Geſtichte te houden ten Zutphenſen rechten mit enen ponde goets gelts alſt verſterft te verheergewaden, mit ſulcken voorwerden, dat die Borgemeeſter van Amersfoert, wie hy ſy in der tyt, van deſen voerſeyden goede ons, ende allen Biſſchoppen van Utrecht,*

 die

die na ons comen ſullen, dienen ſal, ende dat verwaren, als een witachtich man ſchuldich is te doen, behouden ons ende onſen Geſtichte den gerichte van den voirnoemden goede, alſo als ſy gelegen, ende al ons rechts. Hier over waren onſe mannen als Heeren Niclaes van Arkel, Iohan van der Eſe, Gerryt van Oiſterwoude, ende ander vele goeder luyde. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegeven in't jaer ons Heer M. CCC. XLIX. *op St. Geertruyden avont.*

Guilielm. de Nangis apud d'Achery *to.* 11. *Spicil. ad Ann.* 1296. *GuidoComes Flandriæ per ſuum deceptus filium Robertum, ut dicunt, aperte inſurgere parans contra dominum ſuum Regem Franciæ Philippum per ſuas patentes literas eidem mandavit Pariſius, quod nihil ab eo ſe tenere in feudo aut quoquo modo alio advocabat.*

Bello ut dixi inter epiſcopum & Hollandos exorto, reddiderat feuda ut, olim moris, quo majori confidentia bellum adminiſtraret, quæ habebat a diœceſi, Arnoldus Dominus de Yſelſteyn, Vid. *lib. de jur. glad. cap.* 25. *n.* 9. Salva enim conſcientia, poſtquam hoſtis, ſacramentum, quod præſtitum feudi domino, ſervari non potuit. Ex iis autem etiam hoc de quo ſermo in charta hac. Nec recepit quod reddidit poſtquam pax rurſum coiit Ann. 1351. etſi cautum expreſſe: *Voert ſo ſal elc der Heeren horen mannen belenen, die hoer goet in deſen oerloghe opgedragen of verbeurt hebben.* Nam ut ſupra jam dixi expreſſis verbis excluſus tum; *uytgenomen dat die Heere van Yſelſteyn in deſer ſoenen niet comen en ſal ten. ſi bi onſen wille.* Verum non diu poſt cum bellum rurſum exortum diuturnior extinxiſſet pax, pacis tabulis comprehenſus, & ut viſum admiſſus ad ea etiam feuda, quæ olim ab eo ceſſa, Ann. 1356. *Voert ſo ſullen die Heere van Egmont, die Heere van Yſelſteyne, die Stadt van Schoonhoven, ende anders alle hore hulpers claerlycken verſoent ſijn tegens den Biſſchop ende ſyne hulpers,* & mox: *Voert ſo ſel elkerlic beleent weſen op ſijn leen ende goet, ende des onverſuymt, alſe hy was eer 't oerloge began op beyden ſyden.* Et hinc non mirum, quod inter ipſum & Amorfortios mox quæſtio, cum æquum exiſtimaret vi fœderis ſibi reddi etiam prædium id de quo ſermo. Sed interceſſit Antiſtes & litem una cum eccleſiis, & Senatu univerſo Civitatis Trajectenſis, decidit, ut ſequitur:

Wy Iohan *by der Genaden Goits Biſſchop, Prelaten, ende gemeene Capittelen van den Meerre kercken, van Oudemunſter, van St. Peter, van St. Ian, ende van St. Marien t' Utrecht, Burgemeeſteren, Schepenen, ende gemeene Rayt der Stadt van Utrecht doen cont, dat een Eerſaem man Heer* Aernout *Heer van Yſelſteyne op die een. ſyde, Burgemeeſteren, Schepenen, ende Rayt der Stadt van Amersfoort, op de ander ſyde, eens ſeggens ende eens geſcheyts aen ons gebleven ſijn, van eenre peen van vijff hondert ponden, dat binnen Utrecht genge ende geve is, ende dat wy aengenomen hebben, als van den goede to Randenbroeck, daer twiſt ende gededingh om geweeſt heeft, tuſſchen den Heere van Yſelſteyn, ende der Stadt van Amersfoort voornoempt, waer*

waer dat wy een ſeggen, ende een geſcheit af geſeyt hebben, by der voornoemder peen in deſer manieren, dat die Heere van Yſelſteyne voornoempt opdragen ende oplaten ſal ons Iohan Biſſchop voornoempt tot der Stat behoiff van Amersfoirt dat goet tot Randenbroick mit alle ſijn toebehoeren, alſo alſt gelegen is, ende mit alle den rechte dat hy daer aen had, ende wy Iohan Biſſcop voernoemt ſellen dat ſelve goet tot Randenbroeck *voert belenen ende verlien der Stadt van Amersfoert voergenoempt, alſo dattet haer vaſt ende ſtade ſy mit den rechte. Voert ſal die Stadt van Amersfoert geven den Heer van Yſelſteyne voernoempt derdehalf hondert pont penningen payments, dat binnen Utrecht in den tyde der betalinge genghe ende gheve weſen ſal, die een helft te St. Iohans miſſe ofte midſomer nu naeſtcomende, ende die ander helft te St. Martyns miſſe in den wynter daer na alre naeſt te betalen. Ende hier mede ſullen die Heer van Yſelſteyne voornoemt ende die Stadt van Amersfoert voergenoempt claerlicke ende al geſcheiden weſen van allen twiſt ende dedinghe, die ſy van den voernoemden goede te* Randenbrouck *mallick weder anderen gehad hebben, ende geviel hier enich ſtoet in, dat behouden wy aen onſe verclaringhe, alle argeliſt uytgeſeyt. Ende om dat dit voernoemde ſeggen vaſt ende ſtade blyve ende onverbroecken, ſoo hebben wy Iohan by der genaden Goits Biſſcop voernoemt onſen ſegel, ende wy Prelaten ende gemeene Capittelen van den vyf Godshuyſen voernoemt onſe Capittelen ſegele, ende wy Burgemeeſteren, Schepenen, ende gemeene Rayt der Stadt van Utrecht voergenoempt onſe Stadt ſegel aen deſen brieff gedaen tot enen oirconde. Deſer brieve ſijn twee gegeven in den jare ons Heeren* M. CCC. *ſeven ende vyftich, op den* 10. *dach in Meerte.*

In ultionem Weſepii. Meminit Heda *hiſt. Ultraj. p.* 245. in vita Iohannis IV. *Anno vero* LVI. *Epiſcopus oppida Mudam & Veſopum obſidendo cepit, atque in favillam redegit &c.*

Satrapa epiſcopi. Marſcalco tractus ad Emam. Chronic. MS. apud Buchel. ad Hed. *in not. ibid. p.* 255. *Eodem anno* (1356) 14. *die menſis Martii D. Gysbertus de Nyenrode veniens ex Neerden cum multis ac bellicoſis vernaculis incendit pagum Zoeſt, e contra vero Mareſcalcus epiſcopi in Eemlant Otto de Lare coadunatis ſibi Amersfordienſibus animoſe ipſos aggreſſus eſt, & crudele bellum exortum eſt, in quo primo aggreſſu Nienrodius lethaliter ſauciatus eſt, ut inde ſuper cuſpides in geſa portaretur, ſed poſtremo Ottone Mareſcalco cum* 36. *probatis armigeris necatis Hollandi victores extiterunt.* Add. Ioann. a Leydis *lib.* 30. *cap.* 12.

Ann. 1366. De bello hoc paulo latius Io. a Leydis *lib.* 31. *hiſt. cap.* 14. Obiter etiam Heda *hiſt. Ultraj. p.* 156. ut & Snoyus *lib.* 9. *rer. Batav.*

Tanquam illegitimo. Cur quæſo illegitimo? An Papæ factum illegitimum, qui Monaſterio Weſtphaliæ eum tranſtulit Ultrajectum, cum Ioannem ab Arckel tranſtuliſſet Leodium? An non præſtito juramento ſummo cum applauſu a diœceſi receptus? An non ultro ſtatim ceſſit lectis literis Apoſtolicis, quem clerus interim diœceſi, ne quid caperet detrimenti, impoſuerat Rectorem, Henricus de Weyda? Probationes non deſunt; ſed ne ſim longior quam oportet Papales literas tantum addam, ut paulo clarius de re conſtet:

Io. a Leydis *lib.* 31. *cap.* 12.

Urbanus *epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilectis filiis, Capitulo eccleſiæ Trajectenſis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Providentia Regis æterni, cujus inſcrutabili altitudine in Regno mundi ordinationem ſuſcipiunt univerſa, ſummæ dignitatis faſtigio licet immeriti præſidentes ad univerſas orbis eccleſias aciem noſtræ conſiderationis accendimus, & pro earum ſtatu feliciter dirigendo Apoſtolici favoris auxilium adhibemus. De illis vero propenſius cogitare nos convenit, quæ viduitatis deplorant incommoda, ut eis juxta cor noſtrum divina ſuffragante clementia, nunc per debitæ proviſionis officium, nunc vero per miniſterium tranſlationis, accommode ſingulis eccleſiis Paſtores præficiantur ydonei; per quorum prudentiam & doctrinam eccleſiæ ipſæ ſalubriter & utiliter gubernentur, & in ſtatu proſpero floreant & accreſcant. Nuper ſiquidem eccleſia Trajectenſi ex eo vacante, quod nos Venerabilem fratrem noſtrum* Iohannem *Leodyenſem, tunc Trajectenſem epiſcopum, licet abſentem, & vinculo, quo eccleſiæ noſtræ prædictæ, cui tunc præerat, tenebatur, de fratrum noſtrorum conſilio & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine abſolventes ipſum ad eccleſiam Leodyenſem tunc vacantem auctoritate Apoſtolica duximus transferendum, præficientes ipſum eidem Leodienſi eccleſiæ in epiſcopum & Paſtorem,* Nos *attendentes quod nullus præter nos de proviſione ipſius eccleſiæ Trajectenſis ſe ea vice intromittere potuerat neque poterat, ex eo quod nos diu ante vacationem hujuſmodi proviſiones omnium eccleſiarum cathedralium ex tunc in poſterum vacaturarum per tranſlationes per nos faciendas de Prælatis earum ubilibet conſtitutis ad alias cathedrales eccleſias tunc vacantes & in antea vacaturas ordinationi & diſpoſitioni noſtræ reſervantes decrevimus ex tunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper his per quoſcunque quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attemptari, ac ad proviſionem ipſius eccleſiæ Trajectenſis celerem & felicem, ne longæ vacationis exponeretur incommodis, paternis ac ſollicitis ſtudiis intendentes, poſt deliberationem quam de præficiendo eidem eccleſiæ perſonam utilem & etiam fructuoſam cum dictis fratribus habuimus diligentem, demum ad venerabilem fratrem noſtrum* Iohannem *Trajectenſem tunc Monaſterienſem epiſcopum, confidentes grandium*

dium virtutum meritis, quibus perſonam ſuam Dominus largitor earum multipliciter inſignivit, & quod ipſe qui regimini Monaſterienſis eccleſiæ hactenus laudabiliter præfuit, dictam Trajectenſem eccleſiam ſciet & poterit auctore Domino ſalubriter regere & utiliter gubernare, direximus intentionem noſtræ mentis. Intendentes igitur tam eidem Trajectenſi eccleſiæ quam ejus gregi Dominico ſalubriter providere, dictum Iohannem *epiſcopum a vinculo, quo ipſi Monaſterienſi eccleſiæ, cui tunc praerat, tenebatur, de dictorum fratrum conſilio & poteſtatis prædictæ plenitudine abſolventes ipſum ad præfatam Trajectenſem eccleſiam transferimus, ipſumque illi præficimus in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ipſius eccleſiæ Trajectenſis ſibi in ſpiritualibus & temporalibus plenarie committendo, liberamque ſibi dando licentiam ad dictam eccleſiam tranſeundi, in illo, qui dat gratias & largitur, per omnia confidentes, quod eadem Trajectenſis eccleſia ſub ſuo felici regimine gratia ſibi aſſiſtente divina proſpere dirigetur, & ſalubria dante Deo ſuſcipiet incrementa. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem Iohanni epiſcopo tanquam Patri & Paſtori animarum veſtrarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam & reverentiam debitam & devotam ejus ſalubria monita & mandata ſuſcipiatis devote & efficaciter adimplere curetis. Alioquin ſententiam, quam idem* Electus *tulerit in rebelles, ratam habebimus & faciemus auctore Domino uſque ad ſatisfactionem congruam inviolabiliter obſervari. Datum Avinione* VIII. *Kal. Maji Pontificatus noſtri anno ſecundo.*

confirmavit. Literæ ſunt hæ: *Wy* Iohan *van Virnenburch by der ghenaden Goits Biſſcop t'Utrecht maken condt allen luyden, dat wy onſen lieven Burgers ende onſer Stadt van Amersfoort, alle hoir privilegien, recht, ende vryheden, die ſy hebben of vercregen hebben van Biſſchoppen t'Utrecht onſen Voorvaderen, wie ſy geweeſt hebben, confirmeren, vaſt ende geſtade, ende volcomentlyck geloven te houden ſonder eenige wederwoorde oft wercken, mit goeden trouwen. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven in 't jaer ons Heeren* M. CCC. LXVI. *des Donredachs na St. Lucien dach.*

Guidone epiſcopo: Rurſum error hic nimis craſſus. Legend. *Florentio*, ut mox: *habueratque facultatem ab epiſcopo Florentio &c.* Idem error in Chronico Agnetenſis cœnobii, quod ſcriptum olim Amorfortii facto initio ab Ann. 1380.

In loco dicto de Viſcherie aut Glasborſt. Locus ad mœnia: Chronicon jam dictum: *Deſe perſonen hebben hun eerſt nedergeſlagen by de Stadts muyr op een Stede; die in 't gemeyn genaempt was op de Viſſchery ofte Glasborſt, daer*

daer ſy eerſt met malcanderen woonende, begonnen te leven in grooter armoede, alſoo dat de noot hun daer toe bracht, datſe van huys tot huys moſten ootmoedelick eenige jaren gaen bidden haer broot, tot dat by roepinge Godts quam een eerbaer perſoon genaemt Mechtelt Karmans, van eerbare Olders, ende rijck van tytlicke goederen, die haer groote armoede een weynich verlicht heeft &c.

Anno 1382. *Dux Gelriæ Wilhelmus.* Non abs re erit, puto, ſi addam integrum inſtrumentum. Nam & id jam ad manum eſt: *Wy* Willem *van Gulich by der Genade Goits Hertoge van Gelre, ende Greve van Zutphen, doen kondt allen luyden ende kenlick overmits deſen openen brieve, dat wy by Rayde ende goetduncken ons gemeynen Rayts ende deels onſer vrienden eendrachtelick overdragen ſijn in volcomen vrintſcap ende gelove mitter Stadt ende Burgeren van Amersfoirt alle punten ende vorwarden vaſt ende ſtede onverbreeckelyck te houden, ende te doen houden als hier na beſchreven ſtaet.* In den eerſten *dat wy verleecken ende overdragen ſijn mitter Stadt ende Burgeren van Amersfoort voornoempt, van allen ſtote, twiſt, ende onminne, die geweeſt is tuſſchens ons ende onſen onderſaten aen die een ſyde, ende de Stadt ende Burgeren van Amersfoort aen die ander ſyde, thent huyden tot deſen daghe toe datum des briefs in deſer manieren, datmen alle ſtote, twiſt, ende onminne tuſſchen onſen onderſaten, ende den Burgeren van Amersfoort voernoemt effenen, ſoenen, ende verlicken ſal by tween van onſen Rayden, die wy dair toe ſchickten, ende by tween der Stadt Rayde voernoempt, die ſy daer toe ſchickten, ende of deſe viere alſulcke twiſt, ſtoit, ende onminne, niet verſoenen ende verliken conden, ſo mogen die parthyen aen beyden ſyden voortvaeren mallick mit ſijn recht ſonder argeliſt.* Voert meer *ſo ſijn wy overdragen mitter Stadt ende Burgeren voornoempt, dat ſi veilich ryden, wandelen, vaeren, ende keeren mogen mit hoeren goide in alle onſe landen van Gelre ende Graefſchap van Zutphen, ende in allen landen die wy nu hebben oft namaels vercrigen mogen, te water ende te lande, voor ons onſen erven ende nacomelingen, ende voor alle onſe onderſaten, der wy machtich ſijn, ſonder argeliſt hoir goet te vercopen, ende goit weder te copen ſonder enich verboth oft hynder van ons, onſen nacomelingen, oft yment van onſer wegen, uytgenomen dat de Stadt ende Burgeren voernoemt geven ſullen binnen onſen Lande alſulcken tolle ſy mit rechte ſculdich ſijn, ende by tyden ons liefs Oems Hertoge* Edwaerts *van Gelre, den Godt genedich ſy, plagen te geven, ende niet meer dan eens te vertollen in Veluwen van enen goide. Voirt meer of die Burgeren van Amersfoert of hair goet ergent binnen onſen Lande beſat of becommert worde,*

de, daer of ſullen wy hem een onvertogen recht doen geſchien in den Ampte, daer de beſettinge geſchiede na onſen Lantrechte. Voirt meer *waert ſaecke dat ymant hy, were wie hy were, van ondaden oft anderen quaden feyten verdreven worde uyter Stadt van Amersfoort voornoemt, die en mach noch en zel geen beſchut noch ontholt hebben in onſen Lande. Ende of die misdadige binnen onſen Lande gevangen worde, ende die Stadt van Amersfoort daerom aen ons ſchreve, daer over ſullen wy ſonder vertooch doen richten, nadien dat de miſdaet geſchiet were, ſonder argeliſt.* Voert *meer ſo en ſullen wy, noch onſe nacomelingen, niemant gunnen eenige veſte oft ſlote te timmeren binnen onſen Lande van Veluwen op eenre myle van der Stadt van Amersfoort voornoempt, maer wy en onſe nacomelingen mogen ſelve veſten ende ſloten timmeren binnen onſen Lande, waer ons dat gadet ſonder argeliſt. Voert meer waert ſaecke dat onſe Neve de Biſſcop van Utrecht, die nu ter tyt is, of namaels weſen ſal, oft anders ymant, oorlochde oft vyant weere der Stadt van Amersfoort voernoemt, dan ſullen die Burgeren van Amersfoort ende alle hoir goide veylich weſen binnen onſen Lande, ende des gebruycken, copen, ende vercopen in allen manieren als voernoemt is ſonder argeliſt.* Voirt meer *ſo mach een ygelick van onſen onderſaten ende van den Burgeren van Amersfoort vechten off ander broicken doen mallic op ſijn recht, behoudens ons ende der Stadt voornoemt alſulcke brieve, als wy malck den anderen gegeven hebben.* Voert *meer ſo mach een ygelick van onſe onderſaten, de wil, Amersfoorder hoppen bier tappen binnen onſen Lande, ende daer of mogen doen nemen van elcken vate te aſiſe alſo vele als beſcheidelick is, ende niet boven vyff groten, der veertich gelden enen olden Schilt, van elcken vate.* Voert *meer ſo ſijn wy met der Stadt voergenoempt eendrachtelick overcomen, dat wy noch onſe nacomelingen oft onderſaten, den wy machtich ſijn ſonder argeliſt, geene vyanden werden en ſullen der Stadt van Amersfoort ende horen Borgeren voernoempt om niemants wille, danom wille ons liefs geminden Heer ende Vaders Hertoge van Gulich, ende ons liefs geminden broeders* Reynalts *van Gulich, ende tot welcker tyt ſy beyde oflyvich worden, dat Godt verhoede, ſoe mogen wy oft onſe nacomelingen twee andere Heeren off Steden binnen den Lande van* Gulich *oft onſen lande van Gelre ende Graefſchap van Zutphen binnen eenen halven jaer, nadien dat onſe lieve Heer ende Vader ende onſe lieve broeder voergenoempt beyde afflyvich waeren worden, weder kieſen ende ſetten in hoir ſtede, daeromme wy vyant werden mogen der Stadt van Amersfoort ende hoeren Borgeren voergenoempt, ende tot wat tyt ſy beyde verſterven, ſo mogen wy ende onſe nacomelingen twee anderen kieſen, daeromme wy vyant werden mogen der Stadt*

ende Borgeren voergenoempt in allen manieren als voornoempt is , ende dan ſullen wy hem dat alle tyt weten laten met onſen openen brieve beſegelt met onſen ſegel ſonder argeliſt. Voert meer *ſo en ſullen wy oft onſe nacomelingen der Stadt ende Burgeren voernoempt geen arch laten geſchien uyt onſen lande off in onſen lande binnen eenre maent lanck, nadien dat wy oft onſe nacomelingen hoir vyant geworden waren in allen manieren als voornoempt is, behoudelick ons, ende der Stadt voernoempt, alſulcke brieve als wy mallick den anderen gegeven hebben, als dat geſoent were ſonder argeliſt. Alle deſe voernoemde punten ende een ygelick punt ſonderlinge, dat voor ofte nae in deſen brieve geſchreven ſtaet, hebben wy Hertoge van Gelre ende Greve van Zutphen vootnoempt voor ons, onſe nacomelingen, ende onderſaten, der wy machtich ſijn, geloift ende geloven in goeden trouwen vaſt ende ſtade ende onverbreeckelick te houden ende te doen houden ſonder enighe wederſpraeck oft argeliſt. In oirconde ganſer ſtedicheyt aller vorwerde ende overdrachte voernoempt hebben wy onſen ſegel van onſen rechten wille ende wetentheyt aen deſen brieff doen hangen. Gegheven in't jaer ons Herren* M. CCC. *twe ende tachtich des Manendachs nae St. Servaes dach.*

Pag. 161. *Apud Thomam Kempiſium.* Vid. Chronic. Windeſem. *lib.* 1. *cap.* 5. Mont. S. Agnet. *cap.* 3.

Ann. 1394. *Wilhelmus Dux Gelriæ &c. componit diſſidia &c.* Tabulæ
Pag. 162. ſunt ineditæ, ſed quæ multa continent ſcitu digna. Audiamus epiſcopum de veteri ipſorum jure cum Amorfortiis diſceptantem, & ſimul quid ad ſingula pronuntiarit Dux Gelriæ.

Dit is alſullick ſeggen, als Wy Willem *bider gnaden Goids Hertoghe van Gelre ende van Gulich ende Greve van Zutphen geſeeght hebben, ende ſeggen overmids onſen Magen, Rade, ende vrinde, de hier na beſcreven ſtaen, gelijck die eerwerdig ende onſe lieve gemynde neve Heere* Frederick van Blanckenhem *Biſſcop tot Utrecht, aen de eyn ſide, ende onſe lieve vriende, Borghermeiſtre, Scepenen, Rade, ende gemeyne Borgere, der Stadt van* Amersfort *aen die andere ſide, ons des gheloeft hebben, op alſulcke aenſprake ende gebreke ende antworde als ouſe Neve die Biſſcop ende* die *Stadt van Amersfort voirſcreven te ſameu hebben, die ſi aen beiden ſiden overbeſcreven hebben gegeven van wairde te wairde hier na volgende.*

In den eerſten, op dat irſte ghebreck ende punte, dat aldus ſteet, dat die van Amersfort borger ontfaen, ende holden die voert voir borgere, ende beſchudden ſy, die binnen hoire ſtat niet en woenen; *daer op die Raet van Amersfort aldus antwort,* dat ſy niemant die mit hoer niet woenaſtich

en

en is verantworden willen voer hoiren borgere, *Seggen wi Hertoghe van Gelre ende van Gulich voirgenoemt, Dat die van Amersfort, nyemant verantworden en ſullen voir hoiren Borgeren, dan die ſtede woenen binnen der Stadt van Amersfoert voirſz. ſonder argeliſt.*

Item op dat punte, dat ſi den berch bloeten van holt, die myns Heren is, *Daer op die Raet van Amersfort antwoort,* dat ſy ſint der tyt, dat ſi recht ende vryheyt kregen, recht gehadt hebben holt ende rys op ten berch te houwen, hoer veſten ende wegen mede te maken, *Seggen wy dat die Stat van Amersfort ſal hebben alſullick recht, alſe dair tho gehadt heeft, ghelijc ſe hoer heeft vermeten alſo verre als ſy dat behalden als recht is.*

Item op dat punte, dat ſy des berchs eyns deels geſlaghen hebben aen hoefſlach, ende bepaelt hebben die myns Heren is, *daer op die Raet van Amersfort antwoert,* dat die Stat van Amersfort altyt recht gehadt heeft, hoir meenten aen te ſlaen, *Seggen wy, Kan die Biſſcop van Utrecht bi brengen als recht is, dat die Stat van Amersfort ſyns berchs eyndeel utgeſlagen heeft an hoefſlach ende bepaelt, Soe ſel die Stad voirſz. hem den hinder afdoen.*

Item op dat punte, dat ſy bruken twee ſtuck erffs die myns Heeren rechte tafel goit ſijn, als eyn geheten der *Scutterhoeve* ende eyn geheiten die *Coppel,* tegen myns Heeren wille, *Daer op die Raet voerſz. antwordt, in den irſten, op ter Scutterhoeve,* dat die Stad van Amersford altyt recht heeft gehadt hoer meenten an te ſlaen, ende dat hoir eygelicke goit is: *Item van den* Coppel *antwordt die Rait,* dat hoir olders ende voirvaders die jairtol, Coppel, ende gruyt lange tyt van onſe Heren voirvaders Biſſcoppen tot Utrecht in pacht gehadt hebben voir eyn ſeker ſumme van gelde des jaers, die onſe voirvaders in voirtiden jairlix den Biſſcoppen tot Utrecht wel betailt hebben, ende alſo voirt onſen Here van Utrecht wel betalen willen. *Seggen wy irſt op ter* Scutterhoeve, *is die Scutterhoeve van den Sticht daer komen, datſe dan an den Sticht bliven ſal, ende is die vander Stat van Amersfoort ende van hoiren goede komen, ſoe ſalſe daer bliven. Item op ten* jair toll, Coppel ende gruyt, *ſeggen wy dat die van Amersfort den pacht van den goeden voirſz, gelijckſe hoer vermeten hebben, verſueken ſullen an den Biſſcop van Utrecht, ende wil he hoer dan die guede voirſz. laten voir den pacht, gelijckſe die van ſinen voirvaderen gehadt hebben, datſe dan dier guede voert ſoe gebruken mogen, anders ſijn die guede voirſchreve weder vervallen an den Biſſcop ende Sticht.*

Data hæc iis in emphyteuſin 250. ſcutatis Francicis annuis Ann. 1396.

Item op dat punte, dat ſi veel wilderniſſe an ſlaen, die mine Heer toebeberen, ende daer ſe hem noch rente noch pacht af en geven, alsmen hoer wail bewizen ſal: *Daer op die Rait voirſz antwordt*, dat die Stad van Amersfort gheen wilderniſſe aengeſlagen en heeft, die onſen Heere van Utrecht to behoirt, anders dan hoirs ſelffs meenten, dat hoir eygen goet is. *Seggen wy, heeft die Stat van Amersfoert, des Biſſcops wilderniſſe aengeſlagen, dat ſi ſich dier niet meer en ſullen onderwynden.*

Item op dat punte, dat ſi van hoire meente ſelver tienden nemen, die minen Heere, ende ſijnre kircken toebehoren, *Daer op die Raet voirſz antwordt*; dat die Stat van Amersfort van hoire meenten, oick waer die ghelegen ſijn, nije geen tiende genomen noch gegeven en hebben, ſynt dat ſi eerſt vryheit kregen, *Seggen wy, Soe wes der Stat voirſchreve vryheit is, datmen daer af ghien tiende geven en ſal, ende wes der Stat voirſz vryheit niet en is, daer of ſalmen doen als van anderen gemeynten, die in den Sticht van Utrecht gelegen ſijn.*

Item op dat punte, dat ſi onderslaen myns Heren *Koermeedſche* guede, ſoe dat myn Heer ſijn *Koermeden*, noch ſinen dienſt van botwagen niet en kan gecrigen, alsmen wail bewiſen ſal, *daer die Raet voorſcreven op antwordt*, dat die Stad van Amersfoort hoer borghers niet verantworden en wil van *Koermeden*, of van botwage, die ſy onſen Heere van Utrecht mit recht ſculdich zijn van hoeren gueden, *Seggen wy dat die Stad van Amersfort des Biſſcops Koermeedſche guede, noch Koermeden, noch dienſt van botwagen ſich niet onderwynden en ſal, noch hem daer an hinderen.*

Item op dat punte, dat ſi bier op hoer vueringe nemen ter Leck toe, ende nemen oock daer goet an van uytheemſchen luden, dat minen Here tol ſculdich is, daer ſe minen Heer ſinen lanttol mede verderven, *Daer die Rait voirſcreven op antwordt*; dat die Borgers van Amersfort van horen goede, nergent in den Sticht van Utrecht tol ſchuldich zijn, mer weert ſake dat die Borgers van Amersfort ennich utheems goet op hore vueringe namen, onſen Here van Utrecht ſinen tol mede te ontſlaen, dair en wille ſi die Stat niet af verantworden, *Seggen wy dat die Stad ende Borghers van Amersfort op hoer vueringe ende recht ghien vreemd ende utheems goit an nemen en ſullen te vueren, daer mede ſy den Biſſcop ſinen tol ontvueren moghen.*

Item op dat punte, Verbieden ſy minen Heere ſinen lanttol te voeren in ſinen jaermarcten als van ouds geleggn is geweeſt, *Daer die Rait voirſcreve op antwordt*, dat der Stat recht van Amersfort alſo gelegen is, ſo wie in der Stat van Amersfort vertollen enich goet in horen jairmarcten, die en is van den ſelven goede in den Sticht van Utrecht niet meer tollen ſchuldich

dich, alſoe verre als die eyn teycken heeft van den tolnaer van Amersfort, *Seggen wy dat die Stadt van Amersfort den Biſſcop aen ſinen tol niet hinderen en ſal, beheltelich der Stad van Amersfort hoirs rechten.*

Item op dat punte, verbieden ſy minen Heren ſinen merct-tollen te boeren ter *Eme* ende *Bunſchoten*, alſe van ouds gelegen heeft geweeſt, *daer die Raet voirſz. op antwordt*, dat alle die ghenen, die onſer Stad marcten verzueken, ende die ter *Eme* ende tot *Bunſchoten* geen lantroringhe en doin, daer geen tol ſchuldich en ſijn in die marcten ter *Eme* ende tot *Bunſchoten*. *Seggen wy, dat die Stat van Amersfort den Biſſcop van Utrecht ſinen marct-tolle ter Eme ende tot Bunſchoten ſal laten boiren ſonder hynder, ghelijc die tolle van alds aldair ſijn ghelegen.*

Item op dat punte, dat ſi binnen der Stad van Amersfort nemen tol ende gruyt, dat myns Heren rechte tafel goit is tgegen myns Heren wille, *daer op die Raet voerſcreven voir geantwordt heeft, hebben wy daer op geſeget.*

Item op dat punte, dat ſi luden die Stat verbieden, ende tolle ende wechgelt op hoir goet ſetten bi hem ſelven buten der heerlicheyt, *daer die Raet op antwoerd*, datter Stat recht van Amersfort alſo van ouds gelegen is, dat op alle die ghene, die der Stad voirſcreven broeckaftigh geworden zyn, of werden, dat die Stat van Amersfort op hoer ende op hoir goede wel verbodt doin mach, *Seggen wy, brenght die Stat van Amersfort dat bi als recht is, dat hoir recht, gelijck ſy hoer vermeten, van alds alſo gelegen is, ſoe mogen ſi dat doen, anders en ſullen ſi niet doen buten den Heer.*

Item op dat punte, Hebben ſi geboert den marctolle [te Paeſchen, te ſinte Bertelmeeus miſſe, ende te ſinte Gallen miſſe, die minen Here toebehoren, *Daer op die Raet antwordt*, dat die Stat van Amersfort die merctollen beleent heeft, mit eenre ſummen van gelde, die in 't Geſtichts orbaer gekeert is, *Seggen wy, of die Stat van Amersfort mit den Biſſcop van Utrecht verdragen kan, dat he hoir marct-tolle voirt gunnen wille ende laten, dat ſi dan die voert mit ſijnre gonſten halden moghen, anders ſijn die tolle den Biſſcop ende den Geſticht weder aengevallen.*

Item op dat punte, dat ſi die Wlſſel verhueren binnen hoire Stat, die myns Heren is, *daer op die Rait vorſz. antword*, dat die Stat van Amersfoert verhuert heeft horen Borgeren eyn huirs, dat eyn *Wiſſelhuus* heyt, dat onſer marct wel gelegen is, dat onſe Rayt meynt, dat ſi mit beſcheide doen mogen, *Seggen wy, dat die Stat van Amersfort ſich der wiſſel aldair niet onderwynden en ſal, ende ſal den Biſſcop van Utrecht der wiſſel aldair laten gebruken ſonder hinder van hoer.*

Item op dat punte, dat ſi dat maechgelt verbaden hebben, als dat geen afterſuſter kynt meer geven en ſal dan vijf ſcillinge, dat myns Heren Scholtet te panden plach binnen Amersfort, gelijc datmen op ten lande dade, *Daer die Rait op antwordt*, dat der Stat recht van Amersfort alſoe gelegen is, dat hoir Borgers niet meer maechgelde en nemen of en geven van doitſlagen van een afterſuſters kints maech, dan vyf ſcillinge, ende dair nae meer oft min na dat ſi geboren zijn, *Seggen wy, dat dat maechgelt ſtain ſal, als dat lantrecht is, ſy en breken dat mit recht.*

Item op dat punte, dat ſy lude antaſten, vangen, ende quytlaten, ende richten over lude bi hem ſelven, dat ſi mit recht niet doin en mogen, ende dat placht myns Heren Scholtet te doin, ſoe dat ſi dair ghien bewynt in en hadden, dat die Scepen die oerdel wyſden, als die Maerſcalc te rechte ſat, *dair die Rait op antwordt*, dat der Stat recht van Amersfort van ouds alſoe gelegen is, dat ſi lude antaſten ende vangen mogen, verkeuren, ende broeken, ende dair af quyt laten, wanneer ſy onſchuldich ſijn, ende te richten nader Stat recht, alſe recht is. *Seggen wy dat die Stat van Amersfoert niet richten en ſal, dat ander Heerlicheyt dreeght, ſy en doen dat by des Biſſcops Scoltet.*

Item op dat punte, dat ſy luden aentaſten bi hem ſelven, ende doin die in hoir venckeniſſe, dair ſi ghien venckeniſſe en plagen te hebben, mer die venckeniſſe is myns Heren, ende ſtont altois tot ſyns Scoltes huys, *daer op die Raet antwordt*, dat die Stat van Amersfort alle tyt, ſynt dat ſi Stat recht ende vryheit kregen, venckeniſſe ende ſlate gehadt heeft, ende noch heeft, *Seggen wy als dat punte dat hier naeſt voirſcreven ſtaet vanden gericht.*

Item op dat punte, dat ſi myns Heren geeſtelike gericht hinderen, ſoe dat bynnen Amersfort ſyns Officiaels brieve niet gaen en mogen, noch ander brieve die dair op rueren, *dair op die Rait antwordt*, dat der Stat recht van Amesrfort alſo gelegen is, dat ſi van genen werlicken ſaken te recht ſtain en ſullen inden Sticht van Utrecht, dan voir ons Heren Scholtet ende Scepen tot Amersfort in die bancke, *Seggen wy dat die Stat van Amersfort, dair af doin ſal ende liden, als andere des Biſſcops Steden van Utrecht, die in den Sticht gelegen ſijn, ten were dat ſi ſich mit recht weerden.*

Item op dat punte, dat *Peter van Snellenberg* eyn weduwe ontvoirde ut myns Heren lande hoirs ondancks in Veluwe, ende heeft ſi weder bracht in die Stat van Amersfort, ende is dair mede noch aldair, *dair die Raet op antword*, dat *Peter* ſeget, dat he vervolgt wart vander weduwen mage tot *Scerpenzeel* in den Lande van Gelre, ende dair rechts af plach, als daer

dat

dat recht gelegen is, ende noch binnen der Stat van Amersfort recht dair af plegen wille, *Seggen wy dat die Biſſcop van Utrecht ſinen Scoltet aldair den cleger dair af mach laten richten als dair recht is, ende dair an en ſal die Stat van Amersſort hoer niet hynderen.*

Item op dat punte, dat *Meus* ſoen *van den Broick* eyn kint ontvoirde, dat niet mundich en was van Renen, ende brocht dat binnen die Stat, dat hoer mijn Here van Utrecht, dien Godt genedich ſy, dede eyſchen mit den magen, dat ſi hoer niet overleveren en wolden, ende onthielden hoer dat mit gewelt, *Dair die Raet op antwordt,* dat Gysbert *Meeus ſoen ut den Broick* op een tyt binnen der Stadt van Amersfort was mit eenre joncfrouwen, ende die Rait van Amersfoirt overmids bevelinge ons Heren van Utrecht, dien Godt genedich ſy, der Joncfrouwen vraegde, *of ſi dair mit hoiren wille was, daer ſy den Raide op antworde,* dat ſy mit hoiren wille dair was, ende waire ſy daer niet, ſo woude ſy noch dair komen, ende dair onſen Here van Utrecht eyn weet af gedaen wart, dair ghien vervolgh op en quam, van ons Hegen wege, of van yemant anders, *Seggen wy gelijc wy op dat naeſte punte hier voir geſeeght hebben.*

Item op dat punte, van *Sweder Nagel* mit den ſinen, diemen wail bewiſen ſal op eenre vrijer marct *Johan die Coſter* ſijn dochter nam mit gewelt, ende wonden *Jan* voirſz ſeer, ende voerde ſy weder des nachts in die vryheit van Amersfoert, daer ſi hoen ontliep, *Dair die Rait op andtwordt,* dat Sweder op die tyt onſe borger niet en was, ende want ſe hoen van dien ſaken niet en verantworden, ſoe verboet hoen die Raet hondert jaer de Stat, *Seggen wy dat die Biſſcop ſijnen Scholtet dat mach doin richten als dair recht is.*

Item op dat punte, dat *Lubbert Ebben ſoen* eyn weduwe gevangen hilt, in ſijn huus mit den zinen, datmen wail bewiſen ſal, ende voirdenſe hoirs ondancks ewech in Hollant, ende ſijn weder in die Stat gecomen ende hebben gededingt, dat die Vader niet kronen en ſal, op dat hee ſijn dochter weder kreegh, *Dair op die Rait antworde,* dat *Lubbert Ebben Zoen* ſeget, dat he dier ſaken claerliken onſculdich is; ende wil dair tot Amersfort rechts af plegen, *Seggen wy dat die Biſſcop ſinen Scholtet den cleger dair af mach doin rechten als daer recht is, ende dair in en ſal die Stadt hoen niet hinderen.*

Item op dat punte, dat alle broeken ende koeren eyn derde myns Heren ſijn, dair ſi nu ſteen op ſetten, ende nye wilcoren maken buten minen Here, die zy alleen holden, die myns Heren mit rechte zijn, *dair op die Rait antwort,* dat die Stat van Amersfort ons Heren koren nyet vermynret en

en heeft, mer vermeeret, alſo alſe van ouds gelegen ſijn, dat die Rait wail bewiſen mach, *Seggen wy dat die Stat van Amersfort den Biſſcop ſijn deel van allen broecken ende koeren laten ſal, als die van alts gelegen ſijn, ende en ſullen hem die niet vermynren.*

Item op dat punte, dat ſi myns Heren wiltbaen deſtrueren van coninen, feyſanten, velthoenre, ende mede haſen vangen mit panden, des ſi mit recht niet doen en mogen buten der Heerlicheyt, want ſi minen Here toebehoren, *dair op die Rait voirſz antwordt*, dat die Stat van Amersfort niet lief en is, dat hoir borgers of onderſaten haſen vangen mit pande, of forrettiren in ons Heren warande, mer der Stat oude recht ende heercomen is, dat hoer borgers wel mogen jagen mit honden, ende feyſanten ende velthoenre vangen, *Seggen wy dat die van Amersfort niet forrettiren en ſullen, noch pande ſetten wilt te vangen in des Biſſcops warande van Utrecht.*

Voert ſeggen wy of enighen broeken in enigen van deſen voirſcheven punten gevallen of gheſchiet weren, of dat dair yet ontboirt were, dat wy dat an ons te ſeggen behalden, ende ſeggen voert beyde parthien voirſz mit deſen onſen ſeggen, als voirſz ſteet, claerlicke gheſcheyden ende verlyket, ende dat elke parthye voirſz der andere alle punten ende eyn yegelicken punte ſonderlingh, gelijck dat wy dair op als voirſcreven is geſeegt hebben, vaſte, ſtede, ende onverbrekelich halden ſal, ende dair tegen niet doin in eniger wiſe, alle argeliſt utgeſeegt.

Hier waren over die Edele, onſe lieve Neven, Raide, ende vriende, Heren Frederich Greve tot Moirſſe, ende Heere tot Bare, Her Henrich van Steenbergen Proiſt van Aldemunſter tot Utrecht, Her Henrich Heere van Vianen, van den Goye, ende vander Ameyden, Her Gheryt Here van Werdenburg, Her Ott Here van Hoekelem, Her Johan van Bilant, Her Johan van Vyanen, Her Johan Baliu Deken tot Zutphen ende Rentmeiſter onſes lands van Gelre, Her Jorden van Wy, Her Ott van Bylant. Her Johan van Hoemoet, Her Willem van Rees Ridders, Frederich Here vanden Berge, ende van Bylant, Johan van Bylant Scout van Boickop, ende Johan Momplier van Overhage Knapen, In orconde onſes zegels van onſer rechter wetentheit beneden aen dezen brieff gedruct. Gegeven ende geſchiet tot Wageningen in onſer Stat, in 't jaer ons Heren duſent drie hondert vier ende tnegentich, des Godesdages na ons Heren Hemelvairts dach.

Anno. 1398. *tertia Iulii.* Varia Alberti diplomata, quæ vectigalia concernunt, quæ jura, & privilegia Amorfortiis conceſſa, unis literis comprehenſa anno & die hoc confirmata. Non neceſſe ut hic addam. Halas infra & plura alia a Carolo V. confirmata ad Ann. 1343.

Ann.

Ann. 1400. *ætatis* 50. Vid. Chronic. *mont. S. Agnet. cap.* 11. Pag. 163.

ad ordinem Pœnitentium tertiæ Regulæ. Aſſeclas ſuos in tres claſſes diviſit Pag. 164. S. Franciſcus. Prima Fratrum Minorum erat, quorum vita duriſſima. Nihil plane ipſis proprium. Ne duæ quidem tunicæ, ut in *clement. de ſent. excomm. tit.* 10. teſtatur Gloſſa ad *cap. cum ex eo.* Secunda Dominarum ſeu Virginum pauperum, quæ & alias a S. Clara Clariſſæ. Tertia Pœnitentium inſtituta a Franciſco Ann. 1221. inprimis propter eos, qui poſtquam nuptiis juncti pœnitentiam expoſcunt. Quorum vita nec tam dura, nec omnis ab eis prorſus abdicatur proprietas. Sabellic. *Ennead. lib.* 6. Polyd. Virgil. *lib.* 4. *cap.* 4. Hoſpinian. *de orig. monach. lib.* 6. *cap.* 12. Loquens de iis Antoninus *tit.* 14. *cap.* 2. *Tertii*, inquit, *Ordinis viri & fœminæ non dicuntur Religioſi, ſed habent quendam modum vivendi religioſum, qui tamen non eſt completa Religio, obligans ad eſſentialia Religionis, & propterea non eſt verus Ordo. Nam & proprium habent & poſſunt habere, & uxorati manere. Et quamvis licite non poſſint contrahere in tali ſtatu, ſi tamen contraherent matrimonium, firmum ratumque eſſet, quod non ſunt in completa religione. Obedire tenentur Magiſtro ſuo in his præciſe, quæ pertinent ad Regulam ſuam, quæ approbata eſt a Sede Apoſtolica. Et licet quidam Viri & Fœminæ ſub tali habitu & Regula vivant in aliquibus congregationibus arctius, quam contineat Regula eorum, abrenuntiantes propriis, non tamen propterea mutant ſtatum illum, ut poſſit dici completa Religio. Reputantur quidem pro perſonis eccleſiaſticis, ſed utrum gaudeant privilegiis perſonalibus & realibus, ut Clerici & Religioſi, variæ ſunt opiniones.* Et hactenus Antoninus. Amorfortii autem, de quibus Auctor, paulo ſtrictioris vitæ, iiſdem eriam votis, quæ monachi vulgo faciunt, caſtitatis, obedientiæ, & paupertatis obſtricti, ut Auctor indicat non obſcure, & ex Chronicis Amorfortiis Agnetenſi & Agathenſi, quæ Mſ. habeo, ſatis patet.

Anno 1405. *exiit.* Ex Chronico Agathenſi: *In den ſelve jare ginck Fie* Pag. 165. *Aelberts uyt den Convente, om dat ſy niet ſterck genoech was t'gemeen leven der Suſteren te volgen. ende ſy ginck int gaſthuys mitter woon om de ſiecken te dienen, onder belofte ſoo ſy by de deucht bleve, ende by ons Biechtvaders raet doen ende laten wolde, ſo en ſouden wy haer geen gebreck laten hebben.*

Campi Andreæ. Monaſterium eſt Amisfurti D. Andreæ ſacrum. Fundatio ejus vetus. Cœptum anno 1403. Perfectum Ann. 1405.

libertatem a vectigalibus per Ducem injunctis. Fateor non capio. Duci quæ debebantur an Antiſtes remittit? An liberalis de alieno? Et unde ei illud jus? Quis conceſſit? Quis dedit? Quæſo Dux an invitus id aſpexit, an tulit? Forſan vitium ſcripturæ hic, & pro *Ducem* legendum *eum.*

Hulsbergæ prope Hattem. Ex Chronico Agnetenſi: *Anno* 1407, *it de verga-*

gaderinge te Hulsbergen by Hattem eerſt begrepen van twee Leecken, alſe Johan de Wit van Sonsbeeck ende Johan Baden van Goch, die aldaer geſonden zijn van Heer Gerrit van Kalcker eerſte Pater vant Fraterhuys te Zwol, dat ſy hun aldaer nederſlaen ſouden in een gegel-Camps, die hun daer toe gegeven was van den olden Henrick Benninck. Daer by woonde een boer die te ſeggen plach, dat voor die tyt eer ſy quamen, hy daer dickwils hadde gehoort een ſchelle, als ofmen metten H. Sacramente daer voor by gegaen hadde. Deſe Leecken ſloegen daer een Huysken op, ende begonnen dit werck in groter armoede, nochtans met de hulpe Godts. Des daechs arbeyden ſy trouwelicken, ende des nachts weefden ſy, ende als men eten ſolde, gingen ſy totter nabuyren huys, ende baden daer om ſcherbier om te drincken. Hier na worde hun noch een devote Clerck geſonden Gobelinus van Kempen genaempt, ende timmerden een Convent, twelck genaempt worde S. Jeronymus berghe.

Barbariſſarum. Monialium cœnobii S. Barbaræ dicati. Chronicon jam dictum: *In den jare 1422. ſyn de Suſteren des Convents tot Bunſchoten gecomen binnen Amersfoort mitter woon by St. Agnieten Convent over de ſtraet int Zuyden, alwaer ſy ſommige huyskens oprichten, ende eenige renten coften, ende quamen dagelicx in St. Agnieten Capel om miſſe ende ſermoen te hooren, ende hebben daerna een Kercke getimmert genaen t S. Barbara, gelijck haer Convent oock genaemt is geweeſt.*

Circa annum 1409. Wilhelmus ſextus &c. Paulo ſerius id factum ſi credendum ſit Hedæ *hiſt. Ultraj. p. 269. Anno,* inquit, M. CCCC. X. *finitis induciis inter Duces Wilhelmum & Reinaldum Wilhelmus conciliavit ſibi Amorſordienſes & obtinuit ſuos habere introitum atque egreſſum in oppidum, ex quo provinciæ Gelriæ magna incommoda intulit,* Verum admodum dubito an ſupputatio ejus juſta. Conſtat enim quod hoc anno Gelris pax cum Amorfortiis, ut Auctor mox infra, niſi pax eodem anno & rupta & reſtituta.

multis inſignibus privilegiis. Inter quæ vel præcipuum a portoriis immunitas. Solvebant enim nihil excepto quod debebant pro ipſorum cerviſia, quam coquebant tum optimam, & cujus frequens per Hollandiam exercebant commercium. Nec tamen tam grande id. Redimi permittebat Dux annuis centum ſcutatis Francicis. Et notabilis eſt charta. Vid. *in dedicat, ſupr.* Mercium centeſimam ſolvi juſſerat Dux Albertus. Remittit Dux Wilhelmus retentis tantum quotannis pro cerviſia, quam advehebant, ſcutatis centum, quos dixi. Sic auxit immunitatem. Et augmentum inſigne. De quo accipi etiam debet, quod Auctor habet infra ad Ann. 1413. Quid quod apocham etiam babeo, qua fatetur Dux ſatisfactum de ſumma quam dixi,

Willem *by der genaden Goits Palensgrave opten Rhijn, Hertoge in Beyeren. Greve*

*Greve van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant, doen condt allen luyden, dat onſe lieve geminde vrienden die goede Stadt van A-*mersfoirt *by handen Iacob Memincks van den Voirbroick ons wettelick ende wail betaelt hebben ſes hondert Vrancryſche ſchilden, vier gouden Engelſche nobelen voir vier dier ſchilden gereeckent, ende ſy ons van ſes jaren laetſt aen voorleden ſculdich waren, dat is te weten hondert Vrancryſche ſchilden s' jaers, die jaerlicx verſchenen ſyn op St. Bartholomeus dach Apoſtel, daer onſe getrouwe Treſorier* Willem Eggert *Heer tot Purmerende ons geirne bewyſinge of doen ſal, Ende ſchelden onſen geminden vrienden der Stadt ende gemeene Burgeren van Amersfoort daer aff, alſe van den ſes jaren voorleden, als voorſz. is, volcomelic quyt mit deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegheven in den Hage opten* XXVI. *dach in Auguſto int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende veertien.*

Arcem Hoiſlac. Miliari ad Amisfurro. Meminit ſupra charta Ann. 1132. Exuerat Dux Wilhelmus Ioannem Dominum de Arckel ob contumaciam Gorcomio, Lederdamo, & univerſa ditione. Ioannes inops conſilii petitum opem ſe contulit ad Ducem Gelriæ Reynaldum, cujus ſoror ei juncta. Et hinc dein bellum inter Ducem utrumque. De quo Heda in vita Frederici van Blanckenheim. Ioan. a Leydis *lib.* 32. *cap.* 12. *&* 15. ubi idem quod Auctor hic.

Hoc anno 1409. *Amorfortii cum Eembrugganis &c.* Apud hos Amorfortiis ut per totam Eemlandiam olim ſumma auctoritas. Agnoſcebant Amorfortios ut patronos, ut vindices, obnoxii eis quodammodo, & dicto etiam audientes. Vid. *libr. de jur glad. cap* 20. *in fin.* Unde & eo facilius Amorfortios ſecuti, poſtquam hi ab Antiſtite, cum e re exiſtimaret jactu molium eo tractu provinciam defendi, ad id opus inducti. Quam autem obnoxii, exemplo uno aut altero, cum id ſcitu non indignum, adhuc poteſt oſtendi: Nec clarius quam ex chartis. Pag. 166. Add. quod mox Auctor ad Ann. 1410.

Wy Scepenen, Burgemeeſteren, ende het gemeene Kerſpel van Eembrugge *doen te verſtaen ende te weten allen den geenen, die deſen brieff ſullen ſien of hooren leſen, dat wy gelooft hebben der meenre Stadt van* Amersfoort *met onſen vryen wille, ende ſonder alrehande archeyt, te helpen mit onſen lijve, ende mit onſen goede, tegens alle die gene die leven, ſonder alleene tegens onſen rechten Heer den Biſſcop van Utrecht, ende wy deen van* Amersfoort *te helpe ſullen comen, wanneer ſy ons enen waerachtigen Bode ſeynden, iſt nacht, iſt dach, ſonder merren, ende ſonder archeyt. Voert waert ſaecke dat enich Huys ſtonde tuſſchen de Zee ende Amersfoort, off datmen noch timmeren mochte, ſoe loven wy hem den van Amersfoort, dat wy hem die Huyſe ſullen helpen te vernederen met onſen lyve, met onſen goede, ende mit onſe macht, waer ſy hem ofte ons hinderlycks waren.*

Boven alle deſe dinck ſo loven wy dien van Amersfoort, waer dat ſaecke dat eenige luyden quamen binnen onſen Karſpel, die vyant waren der meenre Stadt van Amersfoort, *die luyden niet voir te ſtaen, mer den van Amersfoort te helpen. Ende op dat deſe ſtucken ommer vaſt blyven ende onverbroken, ſoe hebben wy deſen brief beſegelt mit onſer Stadt ſegel van Eembrugge. Deſen brief is gegeven int jaer ons Heeren* M. CCC. *in Sinte Cecilien avont.*

Wy Schepenen, Raitsluyden, ende Kerſpel van Bunſchoten doen verſtaen ende ee weten allen den genen, die deſen brieff ſullen ſien ofte hooren leſen, dat wy gelooft hebben der meente Stadt van Amersfoort mit onſen vryen wille ſonder alrehande arebeyt te helpen mit onſen lyve, ende mit onſen rechten Heere den Biſſchop van Utrecht, ende wy dien van Amersfoort te hulpe ſullen comen, wanneer ſy ons enen waerachtigen Bode ſeynden, iſt nacht, iſt dach, ſonder merren, ende ſonder alrehande arcbeyt. Voort wair dat ſaecke, dat enich Huys ſtonde tuſſchen der Zee ende Amersfoirt, off datmen noch timmeren mochte, ſo loven wy hem den van Amersfoort, *dat wy hem die Huyſe ſullen helpen te vernederen mit onſen lyve, mit onſen goede, ende mit onſe macht, wair ſe hem ofte ons hinderlick waren. Boven alle deſe dinck ſo loven wy dien van Amersfoirt, waer dat ſaecke dat eenige luyden quamen binnen onſen Karſpel, die vyande waren der meenre Stadt van Amerfoort die luyden niet voir te ſtaen, met die van Amersfoort te helpen, Ende op dat deſe ſtucken vaſte blijven ende onverbroken, ſoe hebben wy deſen brieff beſegelt mit onſer Stadt ſegel van Bunſchoten. Deſen brieff is gegeven int jaer ons Heeren alſmen ſchryft* M. CCC. *in Sinte Cecilien avont.*

Cæterum non dubito, quin id factum, quod ait Auctor hic, poſtquam jam Amorfortii a Frederico, qui infeſtus iis variis ex cauſis, & quod ut jactabat in jura ipſius involaſſent, & quod ſic ſe geſſiſſent, ac ſi eſſet circumfuſa iis quædam majeſtas, contracto fœdere & amicitia ipſo etiam inconſulto cum externis Principibus, recepti rurſum in gratiam. Recepti autem ope & interventu Trajectenſium, ope etiam & interventu trium primariarum civitatum trans Yſulam eodem hoc anno. Quod etſi Auctor omittit omittendum non cenſui, cum quæ olim exiſtimatio, quod vetuſtum ipſorum jus, hinc clarius adhuc eluceſcat. Charta ſe habet ita:

Dit is dat ſeggen ende geſcheyt ende ſlichtinge der Stadt van Utrecht ende der drier Steden van Overyſſel s'Geſtichts van Utrecht, als Deventer, Campen, ende Zwolle eendrachtelick, van alſulcke ſchelinge ende gebreecke ofte breucken, die ſyn ofte geweeſt hebben tot deſen daghe toe tuſſchen den Hoochgeboren ende Eerweerdigen Vader in Gode ende Heer, Heer Frederick van Blankenheim, *Biſſcop t'Utrecht, onſen Genedigen lieven Heer, ſynre Kercken ende ſynre Heerlicheyt op die een ſyde, ende* ſynre Stadt van Amersfoort *op die ander ſyde, dat*

is

is te verſtaen, den Burgeren ende den Onderſaten der ſelver Stadt, die daer binnen of buyten ſyn, oft geweeſt hebben, als die Cedulen van den gebreecken ende die ſchriften ons daer van getoont inhouden ende begrepen hebben, ende mede van beyde der parthyen hulperen ende vrunden, ſo waer die in den Lande van Utrecht binnen Steden of daer buyten geſeten ſyn op die ander ſyde, in alre formen ende maten, als onſe Genedighe Heer van Utrecht voernoemt die ſaecken tot ſcheydinge, ſeggen, ende ſlichtinge onſer Stadt, ende der drier Steden voernoemt gebleven is, ende geloift heeft, ende die parthyen an beyden ſyden voernomt dat by der penen van x. duyſent olde ſchilden verpeent ende verborcht hebben.

In den eerſten ſeggen wy eendrachtelyck dat onſe Genedighe Heer van Utrecht ende ſyn nacomelingen Biſſcoppen t'Utrecht binnen der Stadt van Amersfoort *ende haer vryheyt vrylicken ſyn Heerlickheden hooge ende lage, ende ſynre kercken gerichten geeſtelicken ende weerlicken ruſtelick ende vredelick hebben ende gebruyken ſel by hem ende ſyn Amptluyden geeſtelick ende weerlick, alſe daer toebehooren, Behoudelick der Stadt van* Amersfoert *hoers rechts, privilegien, ende goede gewoonten, die ſy van onſen Genedigen Heere voornoempt ende ſynen Voorvaderen onbeclaicht haer gebrocht hebben.*

Item van den Chynſen, thienden, ende Hofgoiden van den luyden, die uytten Lande binnen Amersfoort gecomen ſyn, ende onſen Heer t'ſyn ontvoert hebben, des hem onſe Heere voernoemt beclaecht ſeggen wy, dat die van Amersfoirt onſen Heer dat uytreycken ſullen na hoirs ſelfs antwoirde.

Item dat onſe Genedighe Heer ende ſyn nacomelingen voernoemt vrilicken houden ende gebruycken ſullen ſyns houts, ſoo waer hy dat waſſende heeft, Behoudelick der Stadt van Amersfoirt hoirs houwens in dien ſelve houte tot hoeren ſchoenſten ende beſten, alſo ſy dat beſcheydelick bewyſen mogen.

Item dat die Stadt van Amersfoirt *egeens van ons Heeren Schouten van* Leuſden, *van* Seldert, *van der* Hair, *ofte* Duyſt *verbiedinge doen en ſal van enich recht, dat ſy vervorderen van ons Heeren wegen voirſz.*

Item dat die Stadt van Amersfoort egeen vredeloos luyden des Geſtichts, nochte niemant, die voor den vechtelick tuſſchen den partyen uyt de Stadt van Amersfoirt geluyt is, onthouden en ſal, noch weder binnen der Stadt van Amersfoirt ofte hoere vryheyt laten comen.

Item dat onſe Genedighe Heer ende ſyn nacomelingen haer wiltbaen ruſtelyck behouden ende gebruycken ſullen.

Item dat onſe Genedighe Heer ende ſyn nacomelingen voernoemt ruſtelick hebben ende gebruycken ſullen ſynre tollen binnen der Stadt van Amersfoort, *ende in der Eem, ende alle ſijne renthen, thienden, tynſen, ende anders, hoe ſy ge-*

noempt ſyn binnen ende buyten Amersfoirt, ſoe waer die gelegen ſyn, ſonder enich toeſeggen der Stadt van Amersfoort verder dan ſy mit brieven van pachtinge eeniger gueden voernoemt ofte mit wittelycken voerwerden bewyſen mogen ſonder arch.

Item want onſe Genadige Heer van Utrecht hem ſynre Stadt van Amersfoort *becroont, dat ſy hem an vreemden heerſchip verbonden ſouden hebben, dat onſen Heer undt ſynen Geſtichte grootelicken tegens dragen ſoude, daer die van A*mersfoirt *tegens ſeggen, dat ſy geen verbonden mit ymant gemaeckt hebben, dat ſynre Genaden oft ſynen Geſtichte tegens draecht, Daerom ſeggen wy dat die van* Amersfoirt *daer van doen ſullen, gelijck ſy ſelver geantwoirt hebben in den generael Capittel ten Doem voor onſen Genadigen Heere, ſynre Eccleſien, Ridderen, Knapen, Stadt ende Steden, dat is te weten, Alſoe vroe als ſy geſlicht ende geſcheyden ſyn van den Hoochgeboren Forſte den Hertoge van Gelre, dat ſy dan die verbande openbaerlicken toonen ſullen onſen Heer, ſynre Eccleſien, Ridderen, Knapen, Stadt ende Steden voornoempt, in den generael Capittel ten Doem, als ſy des vermaent worden, Ende hebben ſy daer aen miſdaen onſen Heer, ende ſyn Geſticht, dat ſy dat dan uytrichten, ende beteren ſullen by der Eccleſien, Ridderen, Knapen, Stadt, ende Steden voerſz.*

Item voort ſeggen wy dat die Stadt van Amersfoort, *dat is te wetene beyde die partyen voornoemt, die binnen weſen ſullen, onſen Genadighen Heere van Utrecht voernoemt ter beteringhe geven ende betalen ſullen voor allen bruecken, die de parthyen ſamentlijck, ende elck byſonder, off die een tegens den anderen miſdaen mogen hebben tot deſen daghe toe, hoe die genaempt ſyn ofte haer gecommen mogen weſen in geeſtelicken ſaecken, off in weerlycken ſaken, negen duyſent gulden oft* XXIII. *Vleemſche groot oft gelijck payement daer voor, ende daer toe vier hondert oude ſchilden voor* Gyſebrecht Lambrechtſen *ſoens breucken, alſe in den ſeggen tuſſchen den partyen naebeſchreven geſeyt is, te betalen een derdendeel van de negen duyſent gulden tot Meye naeſtcomende, een derdendeel Kerſavont daer naeſtkomende; ende dat leſte derdendeel tot Paſchen dan dair naeſtvolgende, Ende hier mede ſullen die Stadt van Amersfoirt ende beyde parthyen voernoemt ende alle hoir vrienden binnen ende buyten Amersfoirt op beyden ſyden, ſo waer die in den Lande van Utrecht geſeten ſyn, van allen ſaecken ende bruecken voernoemt claer, quyt, ende vry weſen tot deſen daghe toe van onſen Genedigen Heere van Utrecht voernoempt, ende mit hem verlijckt ende verſcheyden weſen, alle argeliſt uytgeſeyt.*

Omiſi id ſciens, quod non multum ad rem:

Voort ſeggen wy dat onſe Genedige Heer van Utrecht voernoemt weder openen ſal ende ontſlaen die Eeme, ende anders alle ſyn ſtroomen ende ſtraten, ende mede alle geboden ende verbiedinge, die hy tegens ſynre Stadt van Amersfoert gedaen heeft,

heeft, ofte doen doen, off weſen ſullen, gelijck ſy waren voor der ſchelinge voornoemt.

Item dit ſeggen hebben wy geſeyt eendrachtelijck, ende houden dat t'onſer verclaringhe tuſſchen dit ende onſer vrouwen daghe to Lichtmiſſe naeſtcomende, off daer eenighe ſcheel in geviel.

Item dit wert geſeyt ende uytgeſproken tot Utrecht in onſes Genedigen Heeren Hove *voernoempt. in tegenwoordicheyt ons Genedichs Heeren voernoemt, ende der vrunden van beyden parthyen voernoempt, die dit ſeggen hielden op allen ſyden, ende loeffden dat te voldoen in alre maten als dit voernoempt ſtaet. Ende dit hebben uytgeſproken, ſo ſy daerom geſent waren, van wegen, ende in namen der Stadt ende Steden voernoempt, als van der Stadt van Utrecht die Overſte out ende nye, by namen Johan van Lichtenberch van Lanſcroen, Mattheus Pot, Burgemeeſters, Pelgrum die Wale, ende Huybert Egbertſen Overſte Oudermans, Jan Pot, ende Wouter Grauwert Oud-Burgermeeſters, Jacob Fredericxſen, ende Thyman Walmer oude Overſte Oudermans der Stadt voernoempt, ende van den drien Steden wegen van Overyſſel voernoempt, als van Deventer Frederick van Eſe, en Herbert Splinters, van Campen Aernt van Unden ende Gerrit de Witte, ende van Zwolle Jacob van Wittenen, ende Gerrit ten Water, Scepenen ende Rayde der drie Steden voernoemt, int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende negen, des Manendages na St. Lucien dach, ende was den* XVI. *dach der maent December. Hier waren over ende aen als getuygen die Eerbare Heeren Willem van Rhenen Proiſt van Embrick, Mr. Aernt van Tricht Proiſt van St. Jan, Mr. Evert Falck Deecken van Oudemunſter, Heer Willem van Wie Canonick St. Peters der kercken van Utrecht, Heer Johan van Reneſſe van Rynouwen, Heer Jan van Vyanen van Beverweerde, Heer Jan van Zuylen, ende Heer Melis uyt den Enge Ridderen, Jacob van Zuylen, Steven van Rode. Rutger van Doornick, Jan van Boechorſt, ende veel andere goede luyden.*

Anno 1410. *Dux Gelriæ &c.* Teſtes literæ ejus anni : *Wij* Reynalt *by der genaden Goits Hertoge van Gulick ende van Gelre, ende Grave van Zutphen, voer ons, onſe erven, ende nacomelingen doen condt allen den genen, die deſen tegenwoordigen brief ſullen ſien off hooren leſen. Alſo als wy met den Burgemeeſteren, Scepenen, Raiden, ende gemeynen ingeſetenen der Stadt van* Amersfoort *tot deſen daghe toe datum s'briefs in twiſte ende ſchelinge geſtaen hebben van ſommige ſaecken, die wy mit hoir ende ſy mit ons te ſchaffen gehad hebben, Soe bekennen wy, dat wy mit deſen voernoemden Burgemeeſteren, Scepenen, Rayden, ende gemeynen ingeſetenen der Stadt van* Amersfoert *voernoemt van allen den twiſt ende ſchelinge, ende mede van allen ſaecken, die ſich tuſſchen ons ende hoer thent op huyden des daegs datum s'briefs ergangen mogen hebben goet-*

lick

lick ende wail verſlicht ende geſcheyden ſyn, ende wy noch niemant van onſer wegen en ſal ſy, noch hoeren Burgeren, ende ingeſetenen, omme der voernoemder ſaecken wille niet meer aenſpreken, kroden, noch archwilgen, in geenre wys ſonder argeliſt. Ende des t'oorconde hebben wy onſen ſegel van onſer rechter wetenheyt aen deſen brieff doen hangen. Gegheven in 't jaer ons Heeren M. cccc. *ende thiene des neeſten daigs na St. Cathrynen daghe des heyligen Jonckvrou. Per Dominum Ducem præſentibus de conſilio D. Johanne Wienhorſt milite, Magiſtro Curiæ, & Gisberto de Mekeren armigero.*

Promiſerunt literis. Literæ ſunt hæ: *Wy Burgemeeſters, ſcepenen, ende Raedt, ende gemeente der Stadt van* Baern *doen kont allen luyden, dat wy om ſonderlinge truwen, hulpe, ende byſtant, die de Stadt van* Amersfoort *ons ende onſen olderen in voortyden dickwijl gedaen heeft, ende noch dagelijcks geerne doet, als wy 't aen hem verſoecken, gelooft hebben ende geloven in goeden trouwen der Stadt van* Amersfoort, *tot wat tyde, dat ſy ons oft onſen nacomelingen in doen bieden, ende doen manen, oft ſy onſer te doen hebben, dat wy oft onſe nacomelingen dan gunſtelick, ende met vlyt, ende met alle onſe macht na gelegentheyt der ſaecken alſe redelick ende mogelick is, binnen der Stadt van A-*mersfoort *comen ſullen, ende die helpen houden ten eynden uyt op onſer coſt, uytgenomen dat tegen onſen gerechten Lantsfurſt, of tegen den Geſtichte van Utrecht dragen mochte, mit ſulcken voorwaerden, waert ſaecke dat wy, oft onſe nacomelingen, oft Gemeente van ons mit de Stadt van Amersfoort, oft in haren reyſen enighe ſaken deden, daer wy oft ymant of belaſt worden, daer ſullen ons die Stadt ende Burgeren van* Amersfoort *inne byſtandich weſen, ende daer of verantwoorden, gelijck anderen horen Burgeren ſonder enich argeliſt. Ende alle deſe voorſproken punten ende voorwaerden hebbon wy geloofst ende geloven in geeden trouwen voor ons ende voor onſe nacomelingen ten euwigen daghen vaſt ende ſtade ende onverbreeckelick te houden ſonder eenige wederwoorden ofte werken. In oerconde des brieſt beſegelt mit onſer Stadt ſegel. Gegeven int jaer ons* Heeren M. cccc. *ende tien den derden dach in Januario.* Similes etiam habeo & quæ oſtendunt quam verum id, quod dixi ſtatim de Emæ accolis, Anni 1443. *Wy Burgemeeſteren, Scepenen, Raiden, ende gemeyne Burgeren van* Baern *doen condt allen luyden, dat wy om menigen trouwen dienſt wille ende vryheyden, die ons die meene Stadt van* Amersfoort *gedaen ende gegeven heeft, ende noch of Godt wil doen ende geven ſal, hem geloeft hebben ende geloven in goeder trouwen te geven oft te verleggen om hoere Stadt* xx. *roeden muyrs in ſulcken ſchijn ende maniere, als ſy nue op ten datum ons briefs de nye muyr in hoire Stadt hebben begonnen te maecken mit voerwaerden, dat wy nu St. Jans dach te midſomer naeſtcomende leggen oft betalen ſullen* x. *roeden*

muyrs

muyrs voernoemt, ende te Mey over een jaer daer naeſtcomende, alſmen ſchryft vier ende veertich, vyff roeden muyrs, ende dan te Mey over een jaer daer naeſtcomende als men ſchryft vyf ende veertich, vyff roeden muyrs voernoemt, of voer elcke roede muers voernoemt twyntich Beyerſche gulden. Ende deſe twyntich roeden muers voernoemt ſullen wy ten eeuwigen daghe houden op onſen coſt. Ende waer dat ſaecke dat wy deſe voernoemde voerwaerden niet en hielden ende voldeden als voernoemt ſtaet, ſoe mogen ons die ſelve Stadt ofte Burgeren voerſz houden, tueven, ende beſetten, daer ſy ons vercrygen mogen ter tyt toe, dat wy alle deſe voernoemde voorwaerden vernoiget, voldaen, ende betaelt hebben, uytgeſeyt alle argeliſt. In oerconde des briefs hebben wy onſer Stadt ſegel beneden aen deſen brieff gehangen int jaer ons Heeren M.CCCC.XLIII. *opten derden dach in Junio.*

Canonici Regulares. Quodnam inter eos & Seculares diſcrimen dixi *lib.* 2. *de Nobilit. cap.* 2.

profeſſi ſunt Regulam D. Auguſtini. Auguſtini nimirum Hipponenſis epiſcopi. Chronicon Windeſemenſe *lib.* 1. *cap.* 22. *Duodecim autem Ordinum diverſorum religioſos in diverſis mundi partibus vidimus ſecundum regulam beati Auguſtini expreſſe profeſſos, habitu tamen, moribus, cæremonialibus, & ſtatutis aperte diſtinctos, Canonicos videlicet Regulares, Præmonſtratenſes, Auguſtinienſes, Joannitas, Dominos Teutonicos, Prædicatores, Cruciferos, ſervos Mariæ ſive ſpectantes, beatæ Mariæ Magdalenæ de pœnitentia, Ambroſianos, Hieronymitas, & fratres ſororeſque Ordinis S. Brigittæ, qui non immerito plurimum in Domino gloriantur, quod ſub tali patre talique eccleſiæ ſanctæ Doctore beato Auguſtino Ipponenſi epiſcopo Deo creatori ſuo militare meruerunt.* Regula autem quam adſcribunt ei vulgo eſt triplex. Habet eam Hoſpinianus de *orig. monachat. lib.* 6. Sed ſpuria eſt & commentitia & monachorum inventum. Eraſmus certe non dubitat, quin nec *frontis* habeant nec *mentis* quicquam, qui tales *nœnias* & ineptias adſcribunt *tali tantoque viro.*

religionem Windeſemenſem. Canonicorum Regularium. Eam enim profeſſi, qui cœnobium hoc habitabant, quod apud Salios prope Zwollam. Erectum Ann. 1386. Chronic. Windeſemenſ. *lib.* 1. *cap.* 6.

in capiendo Yſelſteyno. Heda captum id & receprum vult Ann. 1418. *hiſt. Ultraj. p.* 271. ut & Auctor Chron. Goudan. *in Jacoba Ann.* 1417. Perperam uterque. Perperam etiam Auctor. Nam initio ſtatim anni XVII. Jacoba gratias agit Amorfortiis pro opera in opidi receptione ab iis fortiter præſtita. Pag. 167.

potiti ſunt victoria. Heda *d. loc. Gorcum rurſum occupatur &c. & qui in fide Jacobæ erant confugerunt ad arcem, & ilico ſubſidium per literas petiverunt ab amicis, præſertim a Trajectanis & Amersfordianis, qui ex tempore advolarunt.*

Et Jacoba coadunata ex improviſo manu ſatis valida navigio ſeſe in arcem contulit. Quo intellecto Trajectani atque Amersfordiani, cupientes ſeſe jungere exercitui Jacobæ, effringentes per induſtriam murum, & aperientes portam opidi reſpicientem ad arcem; non abſque ſtupore hoſtium, qui magno milite gaudebant, & invitis illis extenſis ſignis per vicum ſeſe junxerunt aliis exilientibus ex arce &c. Add. & Snoyum *lib.* 9. Veldenaer *hiſt. p.* 110.

Publicis literis. An hæ ſunt quæ ſequuntur Kal: Ian: datæ anni ſequentis? Iacob *by der genaden Goits Hertoginne in Beyeren, Delphine van Vyennen, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrieſlant, doen cont allen luyden: Want wy gedachtich aenſiende die groote trouwe, willige dienſten, ende vlite, die onſe geminde vrienden die Stadt van* Amersfoort, *ende Burgeren, ende onderſaten ons in den beginne van onſer Heerlicheden voernoempt terſtont na doode ons liefs Heer ende Vaders Hertoge* Willems, *dien Godt genedichlyck bedencken wil, ende doe wy noch uytlandich ons lants van Hollant waren, gedaen hebben, ende mit onſen getruwen Raiden, vrienden, Steden, ende goede luyden onſe Slot ende Stede tot Yſelſteyn, die ons van Heer* Willem *van Egmont mit ſommige Ballingen ons lants, ende anderen, daer wy ſonder vede oft huede voir waren uyt onrecht affgewonnen ende becrachticht waren, hebben helpen inwinnen ende weder brengen in onſen handen op hoirs ſelfs coſt, ende daer na by ons ſelfs live truwelick ende eerlyck in onſen ſtryde, ende geſchefte tot* Gorinchem, *doe ons onſe Stadt van Gorinchem voernoemt eerſt van Heer* Iohan *van Egmonde ende den ſynon oock mit onrecht ontweldicht was, daer Grave* Robrecht *van Vernenburch,* Willem *ſoon van Arckel, ende meer die ſy daer geworven hadden, tegens ons, nae ingecomen waren, mit onſen vrunden ende goeden luyden voernoemt geweeſt hebben, ende ons die voerſz. onſe brueckinghe hebben helpen wederſtaen, ende den Stryt ende onſe Stadt voorſz. weder helpen winnen, Soo hebben wy van onſer gratien mit onſen vryen wille ende by wille onſer getrouwer Rayde ende vrienden gegont ende gegeven, gunnen ende geven mits deſen brieve de Stadt van Amersfoort, hoeren Raden, Burgeren, ende onderſaten, die rechte tweedeel van allen gevangen, die deſelve Stadt. hoir Burgeren, ende onderſaten, die met hem waren in den voernoemden onſen ſtryde in dier reyſen in onſer Stadt van Gorinchem aldaer gevangen hebben tot hoiren vryen wille, nutſcap, ende oirbaer te hebben, te houden, ende te ſchatten by ons, dats te weten, dat ſy ende onſe vriende, die wy daer by voegen ende beveel daer of doen ſullen, alle gevangen voernoemt ende elcx van hem in hoirre Stadt voerſz. van onſen ende van hoiren wegen ſetten, ſtocken, ende ſchatten ſullen mogen, ende ſo wes gelt off goet van dier ſchattingen comen ſel, daer ſullen wy off hebben, heffen, ende behouden dat rechte derdendeel, ende die Stadt van Amersfoort voernoemt die ander twee deelen, Ende heb-*

hebben hierom gelooft ende geloven in goeden trouwen voor ons, onſen erven, ende nacomelingen mit deſen brieve die Stadt van Amersfoirt, hoiren Rayden, Burgeren, ende onderſaten van deſen gevangen; off van hoir ſchattingen, off van des hier of rueren mach, nemmermeer aenſprake, noch moeyeniſſe off hynder om te doen, of te geſchien laten van onſer wegen, waer oock dat ſaecke dat om des ſtryts, oft om der geneden wille voerſz, onſen vrienden, der Stadt van Amersfoort, *oft hoiren Borgeren of onderſaten; enighe anſprake, vorderinge, oft moejeniſſe, oft hynder van den hoochgebooren Furſt onſen Neve den Hertoge van Gelre oft van ymant anders geſchiede, daer ſullen wy der ſelver Stadt ende hoiren Burgeren ende onderſaten geheelicken byſtandich in weſen, ende hem dair om te hulpe comen mitten eerſten nae alle onſe vermogen, na dat die ſaecken gelegen ſullen ſyn, ende ſy ons behoeven, want die hoire ſaecken d'onſe ſyn, ende ons ſo te voerſtaen gebeuren. Mede ſullen wy ende die Stadt voornoempt, ende elck den anderen oirveden ende verloff geſchien laten van allen den gevangen, die wy ende onſe vrienden ofte ſy vengen in den ſtryde ende geſchefte voernoemt ende daer aff van den gevangen dubbelde oirvede doen maken, ende die malkander over doen geven, uytgeſcheyden alle argeliſt. In oirconde deſen brieve hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen: Gegeven in den Hage op den eerſten dach in Januario, int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende* XVII. *na den lope van onſen Hove.*

Utrum hæ ſint nec ne non neceſſe eſt, ut contendam. Sed id obiter obſervandum, Primo, quod quamvis bellum auſpiciis Duciſſæ geſtum, Gorinchemi tamen ob Amorfortiis, vi ſurrepto ab iis opido, capti ipſis permiſſi, quod ob ſtrenuam ipſorum operam lytri iis partes duæ, Duciſſæ tertia tantum data, & quod ſancte id obſervatum, ut liquet ex apocha, quam Duciſſa eo nomine Amorfortiis conceſſit: Iacob *van Beyeren by der genaden Goits Hertoginne van Lothryck, van Brabant, ende van Limburch, Marcgrevinne des Heylichs Rijcx, Grevinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrieſlant, doen cont allen luyden, want ons onſe geminde vrienden, ende goede Stadt van Amersfoort goede botinge ende beſcheyt gedaen hebben van ſulcken gevangen, als laetſte binnen onſe Stadt van Gorinchem gevangen ende beerachticht worden, geliken dat overdragen wort, So belien wy ons ende bekennen, dat ons die ſelve Stadt daer of goede betalinge alſe van onſen derdendeel nae der overdracht gedaen heeft, ende ſcheldenſe daer of quijt, behoudelick dat ons die Stadt voernoempt van den tween gevangen als* Wouter *van* Yſendoorn *Alertſen en* Rutger Daitſelaer *Willemſſen, die noch te ſchatten ſijn, ons onſen derdendeel van alſoe veel als ſy geven ende geſchat ſullen worden betalen ſullen, als daer toe behoort. In oirconde deſen brieff ende onſe*

Signet hier op gedruct. Gegheven int jaer ons Heeren M. CCCC. *ende* XVIII. *op St. Laurens avont.* Secundo Wilhelmum ſextum Jacobæ patrem non defunctum, ut vulgo putant, & ut ſcribunt Auctor Chronici Goudani, Ioannes a Leydis, Scriverius, Veldenaer, aliique, anno M. CCCC. XVII. ſed anno potius præcedente. Qui enim hoc anno quo ineunte jam nullus? & quo ut pridem jam mortui Iacobæ meminit expreſſe? Nec eſt quod quis mendum ſuſpicetur in literis. Scriptum ſic expreſſe: *opten eerſten dach in Januario int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende* XVII. Nemo de eo dubitet. Certe & alias adhuc habeo ex Archivis quæ Hagæ Comitis in gratiam Trajectenſium a Iacoba ultimo Ianuarii ejuſdem anni datas in quibus patris meminit ſimiliter ut pridem jam mortui. Unde & patet abunde, ut hoc obiter etiam addam, quam non inutilis ponatur opera, ſi ponatur in chartis, & priſci ævi inſtrumentis. Operæ pretium ut addam, nequis hæſitans adhuc dubitet, & quo illuſtria magis omnia magiſque in aperto ſint:

Jacob *by der genaden Godts &c. want onſe lieve ende geminde vriende, die Stadt van* Utrecht *ende hoir Burgers ons ende den onſen alſo kenlike dienſten ende goetwillicheyt bewijſt hebben in onſen ſaken, ſedert dat onſe lieve Heer ende Vader Hertoge* Willem *ſaliger gedachten oflyvich wort, ſo tot Yſelſteyn, ſo tot Gorinchem, ons alſo trouwelic by gebleven ſijn in den onvrede ende onmoede, die onſe Oem Hertoghe* Ian *van Beyeren Elect van Ludick en Grave tot Loen mit onrechte aen ons gekeert heeft, dat wy des immer deugentlic ſculdich ſijn op hunluyden te gedencken, ſo hebben wy daerom ende om andere dienſten, die ſi ons in toecomenden tyden noch doen mogen, uyt goeden gronde onſes herten geconfirmeert ende geveſtiget, confirmeren ende veſtigen mit deſen brieve alle alſulcke hantveſten, privilegien, en brieven, als die Stadt en Burgeren van* Utrecht *voirſz. hebben van onſen Voirvaderen Graven te Hollant, ende ſonderlinge ſulke brieve, verclaringe, ende voirwaerde van tolrechte en dienſten, als ſi van onſen lieven Heer en Vader ſeliger gedachten leſt vercregen hebben beſegelt, ende geloven voir ons ende voir onſe nacomelingen die Stadt ende Burgeren voirſz. dair in te houden ende te ſtercken tegens enen ygelicken na inhout der hantveſten ende brieven voergeroert, Ontbieden daerom ende bevelen allen onſen Bailjuwen, Droſſaten, Tolnaren, Scouten, Rechteren, Amptlieden, ende anders allen onſen goeden luden ende onderſaten over al in den onſen, dat ſi die Stat en Burgeren van Utrecht mit hoeren live ende goede ruſtelic, vredelic, ende ongehindert laten varen, merren, keeren, ende weſen over al, daert hun genoegen ſal in den onſen te water ende te lande, ende hun guetlic ende vordelic ſijn in allen hoeren ſaken na inhout hoire brieven ende voerwaerden voirſz. In oirconde &c. Gegheven opten leſten dach van Januario Anno* XIVC. *en ſeventien* ſecundum curſum Curiæ.

Verum hac occaſione & id dignum quod notetur, quod ea vis tum Amorfortiis, is urbi eorum ſplendor, ut Duciſſæ & cum ipſis, quorum pridem illuſtris & ſpectata bello virtus, ac ſi cum Trajectenſibus nihil plane ipſis rei, ut belli rurſum haberet ſocios, agendum fuerit ſeparatim. Abunde id teſtantur literæ ejuſdem anni, & diei, & tenoris, qui ſequitur:

Iacob *by der genaden Goits Hertoginne in Beyeren, Delphine van Vyennen, Grevinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrieſlant, doen condt allen luyden, Want onſe geminde vriende die Stadt van A*mersfoort *ende hoere Burgeren om onſer begeerten ende lieffden wille ons trouwelick ende gunſtelick gedient, biſtandich, ende gehulpich geweeſt, noch ſyn, ende oft Godt wil noch ſyn ſullen, in alſulcken geſchafte, overval, ende moeyeniſſe, als ons, onſen Steden, Landen, ende luyden van onſen Oem Hertoge* Iohan *van Beyeren aengelecht, ende gedaen ſyn, Soo ſullen wy onſe vriende die Stadt van Amersfoort ende hoir Burgeren daer in mogelyck beſorgen ende ontheffen, ende hebben daerom gelooft ende gelooven der Stadt van* Amersfoert *ende hoeren Burgeren in goeden trouwen, alſe dat wy tot geenre tyt ons, onſe Steden, landen, ende luyden mit onſen Oeme voernoemt verſlichten, verſoenen, ofte tot meere vrientſchap verleenen en ſullen, wy en ſullen die voernoemde Stadt ende Burgeren van Amersfoert mede beſorgen, verlenen, ende in heelre vrientſchappen mede brengen mit onſen Oem voornoemt van allen onſen ende heuren ſaecken, die ſy met onſen Oem voernoemt om onſen willen ofte van hueren ballingen ruerende ofte anders uytſtaende hebben, ſoe ſy hem alle wege overboden hebben ende noch overbodich ſyn hoir ſaecken aen ons te keeren, ende by ons rechtinge te doen ende te nemen, uytgeſeyt alle argeliſt. In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegeven in den Hage opten leſten dach in Januario int Jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende* XVII. *na den loop van onſen Hove.*

Nec hic ſubſtitit Duciſſa, ſed quo animos virorum fortium devinciret adhuc arctius omnia ipſorum privilegia a Comitibus Hollandiæ olim data & conceſſa confirmavit expreſſe & pleniſſimum iis robur accommodavit, nimirum ita:

Iacob *by der genaden Goits Hertoginne van Beyeren, Delphine van Viennen, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Vrouwe van Vrieſlandt, doen cont allen luyden, dat wy geconfirmeert ende beveſticht hebben, confirmeren ende beveſtigen mit deſen brieve onſen lieven ende geminden der Stadt van* Amersfoort *alle alſulcke hantveſten, privilegien, ende rechten, als ſy van onſen Voorvaderen ſeliger gedachten beſegelt hebben, ende geloven voir ons ende onſe nacomelingen onſen geminden der Stadt van* Amersfoort *voerſz ende hoire nacomelingen daer in te nemen ende te ſtercken nae inhout hoire hantveſten ende*

de brieven voerſz ſonder argeliſt. In Oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegeven in den Hage opten XVIII.*ſten dach in Februario int jaer ons Heeren* M.CCCC. *ende ſeventien na den loop van onſen Hove.*

Pag. 167. *pacem pepigerant.* Vidimus ſtatim ſupra orto inter Iacobam & Iohannem ejus patruum paulatim diſſidio fœdus contra Iohannem cum Trajectenſibus & Amorfortiis a Iacoba percuſſum. Sopitis mox belli cauſis quum Duciſſa cum patruo rediiſſet in gratiam, cum Trajectenſibus & Amorfortiis etiam ſimul pax coiit. Et non mirum quod coiit. Separatim paciſci, excluſis his, vi fœderis Iacobæ non licuit. Fœdus de qua loquor ictum Ann. 1417. Sequenti anno mox pax. Sed pax non diuturna. Iterum quod tum pax id vel hinc ſatis patet:

Iohan *by der genaden Goits Palſgrave by den Rhyne, Hertoge van Beyeren, Soon von Henegouwen, van Hollant, ende van Zeelant, doen condt allen luyden, die deſen brieff ſullen ſien ofte hooren leſen. Alſo tuſſchen onſen Neve van Brabant ende ſynre Geſellinnen onſer nichten van Hollant op d'een ſyde, ende ons op d'ander ſyde leſtwerff tweedracht ende geſchil geweeſt is, des die Stadt van Utrecht ende van* Amersfoort *heur mit onſer neven ende nichten voerſz onderwonden hebben gehadt, Van welcken geſcheele ende tweedracht die voerſz. onſen lieven Neve ende nichte, ende wy, ende oock onſe Steden, landen, luyden, hulperen, ende hulpers hulperen onderlinge wael verſoent, verleecken, ende vereenicht ſyn op beyden ſyden, Soe kennen wy openbaerlicke mit deſen brieve, dat die Stadt van* Utrecht, *van* Amersfoert, *ende alle hoir Burgeren ende onderſaten van den voerſz. tweedracht, ende geſchele, ende van des daer of ruert deſgelijcx met ons beſoent ende verleecken ſyn by alſo dat alle die gene, die ſint den begin ende in der tweedracht ende geſchele voernoemt om onſen wille uyt der Stadt van* Utrecht *ende van* Amersfoort *voorſz., of daer ſy bewyndt hebben, getogen ende geweeſt ſyn, weder daer binnen comen, weſen, ende woonen mogen opten hoeren, ende daer aff veylich ende ongemoeyt des hoirs gebruyken. Mer alſo als overgedragen is, ſoo en ſullen die gene die daer voren ballinge geweeſt hebben der Stadt van Utrecht ende van Amersfoort daer niet weder binnen comen mitter verwen van deſer ſoenen. In oirconde deſen brieff ende onſe ſegel daer aen gehangen. Gegheven opten eerſten dach van April int jaer ons Heeren* M.CCCC. *ende* XVIII. *na den loop van onſen Hove.*

D. *Jacoba libenter auxiliares.* De Iacoba non mirum. Vis ei jam adempta. Regimen provinciarum, cum aliud nihil poſſet, ceſſum Iohanni patruo, cum quo deinceps ei pax iter una cum marito in Brabantiam meditanti. Heda *hiſt. Ultraj. p.* 272. *Favit Jacoba Trajectanis, ſed omnino illi erat interdicta poteſtas, & Joannes Dux venationibus &c.*

Invo-

Invocarunt igitur epiſcopum ſuum.. Rerum hæc viciſſitudo. Suo Marte hactenus rem geſſerant ac ſi nihil ipſis cum epiſcopo. Nunc exoſi Johanni Bavaro ob ſuppetias Duciſſæ latas, Iohanni Egmondano ob exciſum Iſulſtadium, Reinaldo Duci Gelriæ ob ſocietatem cum Wilhelmo Iacobæ olim patre, ad epiſcopum confugiunt. Nec aut ſe is aut ſuos perculſos jam & ipſi ſupplices aut contemnit aut negligit. Urbes inſtruit commeatu, copias colligit, conſcribit, & contractis auxiliis univerſam provinciam ad vim vi defendendam pro præſenti rerum copia & quantum poteſt impellit, & nequid deinceps metuendum a vicinis Montfortiis, qui clientes etiam Hollandorum, & eos ſibi arctius devinciendos conſtituit, ut ex chartis his ſatis patet:

Wy Frederick *by der genaden Godts Biſſcop tot Utrecht, wy Stadt van* Utrecht, *ende wy Stadt van* Amersfoort, *maken kont allen luyden, ende bekennen mit deſen openen brieve, want Heere* Iohan *Borchgrave tot Montſoerde, Heer* Lodewijck *van Montfoerde, ende Heer* Willem *van Montfoerde ende van Sweten Ridderen, om onſer liefden ende beden wille mit ons in der veden treden, ende onſe hulpers worden willen tegens Hertoge* Iohan *van Beyeren, of anders tegens den genen die 't van deſer veten roeren ſal, Soe bekennen wy dat wy hoer Hoeſtheer daer af ſyn en weſen willen, ende hem gelovet ende geloven mit deſen tegenwoordigen brieve, dat wy geenrehande ſoene, noch vrede, noch beſtande geven, noch maken, noch laten maken en ſullen, wy en ſullenſe vry op allen heuren goeden ende brieven ſoenen ofte bevreden, Ende ſo wanneer ende tot wat tijden, dattet onſe Heere Godt alſo vuecht, dat wy geſoent worden mit Hertoge* Ian *van Beyeren of mit anders onſen vyanden, ſo ſullen wyſe op heuren goeden ende brieven vry ende klaerlicke beſoenen, Ende waert ſaecke dat hem boven of nae der ſoenen aen hare goeden of brieven miſdaen of verkort worde, daer voer ſoelen wyſe ſetten ende houden in alſulcken goeden als in den Stichte van Utrecht gelegen ſyn totter ſommen toe van hoeren ſchade ende verlieſe. Ende alle deſe voerſz punten, hebben wy hem gelovet vaſte ende ſtede te holden ſonder argeliſt. Des tot enen oirconde ſo hebben wy* Frederick *Biſſcop tot Utrecht, ende wy Stadt van Utrecht ende van Amersfoort, onſe ende onſe Stadt ſegelen aen deſen brieff doen hangen. Gegheven int jaer ons Heeren duſent vier hondert ende twyntich des* XVII. *dages in Aprille.*

Wy Frederick *by der genaden Goits Biſſcop t'Utrecht, wy Stadt van* Utrecht, *ende wy Stadt van* Amersfoort *maken kondt allen luyden, want Heer* Iohan *Borchgrave van Montfoerde om onſer beden wille mit ons in der veten getreden, ende onſen hulper geworden is op Hertoge* Iohan *van Beyeren, ende opten Hertoge van Gulick ende van Gelre, ſo bekennen wy dat wy ſyn Hooftheer daer of ſyn wil-*

willen ende ſynre knechte. ende geloven hem mit deſen onſen tegenwoordigen brieve, dat wy geenrehande Zoene, vrede, noch beſtande, geven noch maicken, noch maicken laten en zellen, wy en ſullen hem vry op alle ſyn goeden ende brieven ſoenen ende bevreden. Ende ſo wanneer ende tot wat tyden dattet onſe Heere Godt alſo voeget, dat wy geſoent worden met den Hertoge voerſz., of mit anders onſen vrienden, ſo ſullen wy hem op ſyn goeden ende brieven vry ende klaerlick beſoenen. Ende alle deſe voerſz. punten geloven wy hem vaſte ende ſtede te houden ſonder argeliſt. Ende des tot enen oerconde ſo hebben wy Frederick *Biſſcop t'Utrecht, wy Stadt van* Utrecht, *ende wy Stadt van* Amersfoort, *onſe ende onſer Stadt ſegelen aen deſen brieff doen hangen. Gegheven int Jaer ons Heeren duſent vier hondert een ende twintich des Donderdachs na Sunt Lamberts daghe.*

Et quia id flagitabat diſcriminis magnitudo, turbato paſſim per Hollandiam tum temporis rerum ſtatu, quo undique eſſet tutior, & potentioribus conjunxit ſe, præſertim Dominis de Waſſenaer, Leydæ opido, aliiſque, etiam contra quoſcunque, & contra Iohannem Bavarum, & contra Gelrum ipſius ſocium, ne ulla in re iis, qui inter flammas & ſanguinem & inter ſe & cum aliis, amici modo, modo hoſtes, ſatis diu tumultuati, poſſet dici inferior, vir animi magnitudine, prudentia, conſilio, etiam cunctis ſuperior. Fœdus valde eſt notandum, quod cum alibi quæras fruſtra, & complectatur hiſtoriam nondum adhuc ſatis notam, turbas, & contentiones, & deplorandum rerum ſtatum Iacoba rerum potita, dignum etſi prolixum, quod tranſmittatur hac occaſione ad poſteritatis memoriam. Ita autem ſe habet:

In den name ons Heeren Jeſu Chriſti, der heyliger Drievuldicheyt, ende der glorioſen maghet Maria der moeder Gods Amen. Wy Frederick *van Blanckenhem by der genaden Gods Biſſcop tot Utrecht. ende wy* Iohan *Borchgrave van Montfoert,* Philips *Heere tot Waſſenaer Borchgrave tot Leyden, ende ick* Willem *van Brederode Heere tot Gennip, tot Steyn, ende tot Merweden, Wy Burgemeeſters, Scepenen, ende gemeenen Raedt der Stadt van* Utrecht, *Wy Burgemeeſters, Scepenen, ende gemeenen Raedt der Stadt van* Leyden, *ende wy Burgemeeſters, Scepenen, ende gemeenen Raede der Stadt van* Amersfoort, *maecken condt allen luyden, dat wy om des grooten onrechts ende gewelts wille, dat ons* Frederick *Biſſcop tot Utrecht, ende die tot onſen Geſtichte hooren, ende ons* Iohan *Borchgrave van Montfoort, der Stadt van* Utrecht, *ende der Stadt van* Amersfoort *geſchiet, ende ons van den meenigen dagelycks geſchiet boven der ſoenen ende gunſtelycken dadinge, daer wy goede beſegelde brieven of hebben, ende om den grooten laſt ende ongenade, die ons* Philips *Heer van Waſſenaer,*

naer Borchgrave tot Leyden, ende ons Burgemeeſteren, Scepenen, ende Raeden van Leyden *geſciet ende aengedaen is, In den eerſten van eenſdeels onſen Borgeren, die mit verraderye onſe poorte die hengſelen afgebroocken hadden, om ons vreemde luden over den hals te brengen; dat merckelykende kennelyck is, dat wy daer om lyfs ende goets ſolden berooft hebben geweeſt, des die ſelve daer of voorvluchtich geworden ſyn uyt onſer Stadt, Ende daer na quam Heer* Florens van Borſel *Threſorier van Hollant, Heer* Henrick Noothaft *Vicedom in neder-Beyeren, mit anderen goeden luden van wegen ons Genedighs Heere ende Vrouwe van Brabant, ende van wegen Hertoge* Johan *van Beyeren, ende onderwyſden ons met eene vruntlicken dedinge, die wy doch niet laten en dorſten om aenſiens wille onſes Genedigs Heeren voerſz, dat wy deſelve onſe Poorters, die uyt waren, met geloove weder innemen ſolden, ende ſetten ons daer mede in vreden, ſo dat wy voor ons, ende wy voor hem ghene huede hebben en ſolden, maer wy ſouden die Stede van Leyden vredelycken ende ruſtelycken mit malcanderen beſitten, Des quamen onſe Poorteren voerſz op St. Lambrechts daghe tot* Leyden *binnen, ende wy waren ſonder hueden, ende gemeenlyck in ons ſelfs huyſen ſonder enighe vergaderinghe, ende doen ſy binnen* Leyden *quamen opter ſtraten, doen ſagen ſy* Iohan *van Waſſenaer ende* Gerrit van Poelgeeſt *daer ſtaen, ende doe lieten ſy haer hoycken vallen, ende hadden haer harnaſch daer onder aen, ende liepen ende ſloegen* Iohan *van Waſſenaer daer neder, des hem Johan ende Gerrit nauwe in een huys ontquamen, Des worden onſe vrunden ontwaer, ende quamen by* Iohan *ende* Gerrit, *ende maeckten die ingecomen waren weder vluchtigh, ende vengender een deel, ende een deel liepen opten Kerctoorne, des verſochten wy den Threſorier, ende die ghene die dat lant van Hollant van onſen Heere wegen bevolen is, ende gheerden rechtinge over die miſdadigen, die ons verradelycken vervolchden boven die gelooflijcken dedinghe ende boven dat ſy met ons, ende wy met hem in enen vrede geſet waren, ende in ruſten ende vreden weſen ſouden binnen* Leyden, *Maer hoe veel dat wy vervolchden ons en mocht geen rechtinge geſchieden van den miſdadigen voerſz, maer wy moſtenſe quyt ende uyt onſe Stede laten gaen by dedinge ende mit bevel des Threſoriers voernoemt, ende der gheenre die dat lant mede bevolen was, ende des en dorſten wy niet laten om gedwanck wille der Heeren, want die van* Haerlem *ende andere Steden mit ontwonden Banieren tot onſwaerts opten wege waren om ons laſte aen te doen, des wy niet verſchult en hadden. Des noch hier nae die Threſorier voerſz met anders een deel, den dat lant mit hem mede bevolen is, ons een Cedel tot* Leyden *ſonden, ende lieten weten, dat wy die van onſen Stedehuys ſolden laten uytleſen, dat ons niet en ſtonde te doen, wantſe ſprack van een ſeggen, dat wy nye aen hem noch aen niemant gebleven en waren. Ende*

 dat

dat ſeggen hielt mede inne, dat hy onſe Stede grootlyck belaſten wolde van den genen, die dus ongelooffelyck mit ons omgegaen hebben alſe voerſz. is. Ende mede hielt dat ſeggen inne, dat die Stadt van Leyden *hem geven ſoude drie duyſent Nobel, dat ons ſeer vreemt docht te weſen, want wy gheens ſeggens aen hem gebleven en waren, noch oock van ghenen breucken gehoort en hadden. Des ſenden wy onſe vrienden in den Haghe by den Threſorier, dair den Heer van Cuylenborch, ende Heer* Henrick *van Waſſenaer by waren, ende deden hem bidden, dat ſy ons der grooter ongenaden verdragen wolden, maer wolden ons helpen, dat ons recht geſchiede, wy ende onſe vrienden wolden te recht ſtaen van allen breucken, die men ons aenſeggen mochte van onſer kyntſcher dagen, Hadden wy lyve ende goet verbeurt, wy woldent gelden, ende men dede ons wederomme recht aen den ghenen, die de Stede van Leyden dus ongenadelycken belaſt haddden. Des Heer* Henrick *van Waſſenaer, daer die Heer van Cuylenborch by was, op antwoorde, men en ſolde ons geen recht doen, dat ons Stede ſwaer was te hooren, ende noch ſwaerder te lyden is. Des wy deſe voerſz punčten ende noch meer overlaſten, die ons ende onſen vrunden geſchiet ſyn, te kennen hebben doen geven onſen Heere ende Vrouwe van Brabant, ende hebben hem om Godts wille om genaden doen bidden, want ſy onſe Lantsheere ende onſe Lantsvrouwe ſyn, dat ſy ons beſchudden wilden voer deſe groote ongenade, ende gewelt, die ons geſchiet is, ende wy noch daghelix meer verwachtende ſyn, Ende hoewel wy onſe Vrouwe, ende den ghenen die ſy hoir lant bevolen hebben, vervolcht ende gebeden hebben, wy en vynden aen niemant trooſt, hulpe, noch genade. Ende want mi* Willam *van Bredenrode voerſz bevelinge gedaen was mit anderen Heeren ende goede mannen van mynen Genadigen Heere Hertoge Johan van Brabant, ende Hertoge Johan van Beyeren, ende daer toe mede geſworen ware die landen te berichten tot rechte ende tot vonniſſe, des ick niet gedoen en conde, overmits groote gewelde ende onrechten, die in den Lande ende Steden geſciet, ende dagelijcks geſchieden, overmits lijde ende gehengeniſſe der Heeren, ende ſommige der geenre die de bevelinge voerſz mede hebben, Ende ick Willam van Brederode voerſz hier omme, ende omme goets te doen ſonderlinge tuſſchen mynen Genadigen Heere van Beyeren voerſz, mynen Neve den Borchgrave van Leyden, ende der Stede van Leyden, ende om andere gebreken wille byſonder geſent was van mynen Genadigen Heere van Brabant, ende van Beyeren, eerſt voor Bredenrode, ende na tuſſchen der Goude ende Oudewater verlaecht ende gewacht ben van ſommige, die Heer Jans clederen van Egmont aen hadden, ende van anderen, die my ſonder hoede ongelooffelyck geſlagen ende gemoort ſouden hebben, hadde Godt my niet beſchermt, ende ſint noch gewaernt ben, dat my dat noch geſcien ſal, of icker by ſtraten reede, ofte quame in hooren*

ren moghe, Des ick myn Genadigen Heere van Beyeren voernoemt dit geſchreven ende gethoent hebbe, begeerende datmen dit alſo rechtede, ende daer toe dede, alſe dat behoorde, dat my niet geſciet en is, noch oock antwoorde daer van gecrigen en conde, dattet myn geſchieden ſoude mogen. Ende want ick aenſie die groote gewelden, ongeloove, ende ongenaden, die my ende mijnen vrienden geſchiet ſyn, ende geſcien tegens recht ende vonniſſe, ſo werde ick van noode daer toe gedwongen, dat ick my ende mynen vrienden ende maghen behelpen ende beſchermen moet om lijf ende goet te behouden, of ick mach, ende alle deuchdelyke herten wael begrypen mogen, dattet Goddelyck, redelijck, ende eerlyck is, dat een ygelijck ſyn lijf ende goet beſchudden ſal, daer hy mach. Soo hebben wy gunſte ende vruntſchap verdedingt metten Eerwaerdigen Vader in Gode, ende Heere, Heere Frederick van Blanckenhem Biſcop tot Utrecht, mit Heeren Iohan Borchgrave van Montfoort; mitter Stadt van Utrecht, ende mitter Stadt van Amersfoort, om onſen lyve ende goet te beſchudden, Ende wy Frederick Biſcop tot Utrecht, wy Johan Borchgrave van Montfoort, wy Philips Heer van Waſſenaer, Borchgrave tot Leyden, ick Willem van Brederode Heer tot Steyne, ende tot Merweden, wy Borgemeeſters, Scepenen, ende gemeenen Raadt der Stadt van Utrecht, ende van Amersfoort voerſz, om des grooten gewelts, onrechts, ende ongenaede die ons, ende den onſen geſciet is, ende daghelycks geſciet als voerſz is, Soo ſyn wy met malcanderen eens geworden eenre gunſtelicker dedinge ende vruntſchap duerende vyf jaren lanck na dien dage, dat die ſaken ſamentlyck geſoent ende geſlecht ſyn, in der formen ende manieren, als hier na beſchreven ſtaet. In den eerſten ſo ſullen wy Philips Heer tot Waſſenaer, ende Borchgrave tot Leyden, ick Willem van Bredenroode, Heer tot Gennip, tot Steyn, ende tot Merweden, ende wy Stadt van Leyden met onſe vrienden rechtevoort vianden worden des Heeren van Egmonts, Heeren Gerrits van Heemskercken, ende alle der geenre, die uyt der Stede van Leyden geruymt ofte verdreven ſyn, ende meder alle der geenre die de voernoemde hoere knechten, ofte hulpers byſtandich ſyn, ofte eenige hulpe doen, ende daer toe ſullen wy vianden werden, als of wy 't Frederick Biſcop tot Utrecht, wy Iohan Borchgrave van Montfoort, wy Stadt van Utrecht, ende wy Stadt van Amersfoort begeerden, des Jonckeren van Gaesbeeck, des Heeren van Cuylenborch, ende Heeren Florens van Borſſelen, ende wy Frederick Biſcop tot Utrecht, wy Iohan Borchgrave van Montfoort, ende wy Stadt van Utrecht ende van Amersfoort ſullen vyanden worden der ſelver voorſchreven, ende daer toe der geenre, daer wy ofte onſe of beſchadicht ſyn, ende der geenre, die de geſlootet, gebuyſet, geboovet, ende byſtandich geweeſt hebben, ofte hem noch doen als voerſz is. Voort ſo is bevoorwaert ende overdragen, of ons enich belaſt ofte in noode ware, dattet onſer beyder vrienden

 den

den nutte dochte, ſo ſullen wy elck den anderen te bate comen, ende te hulpe, ter beſter oerbaer, ende nutſchap, naer alre onſer machten ſonder argeliſt, ende een ygelick op ſyns ſelfs coſt, gewinne, ende verlieſe. Voort ſo iſt bededingt, ende bevoerwaert, ſo wes gevangen, dat gevangen werden, die ſullen blyven aen der Heerſchap des Onderſaet ofte hulper, dieſe gevangen hadde, ende wes reede have van beeſten, die gewonnen werden, daer onſer twier vrienden in den velde ſyn, die haeve ſalmen deelen voir den Sloote, daermen inne trecken ſal by geetduncken der Hoofthеeren, ende daer en ſal anders niemant geen ſeggen toe hebben, en ſo ſal een ygelick die have wech dryven. Voort ſo ſynt voorwaerden ende is bededingt, ofmen eentge Steden ofte Sloten wonne, dat waer mit dedinge, ofte mit liſt, ofte mit hardicheyd, datmen dien Slooten ofte Steden, ofte luden daer inne woonachtich, niet beſcadigen en ſal, dan by goetduncken der Hoofthееren, ende die Stede ofte Slote diemen in crege, daer ſullen wy ons t'ſamentlick uyt behelpen, duerende die veede uyt, ende t'ends die veede ſullen die Steden ofte Sloten, die den Hertoge ofte Vrouwe van Brabant toebehooren, weder aen den Hertoge ofte Vrouwe van Brabant comen ende bliven, ende wes Stede ofte Sloote, die met dedinge, ofte met liſt, ofte met hardicheyt gewonnen worden, die Hertoge Jan *van Beyeren toebehoorden, of hy in der vede quame, die ſullen aen den Stichte vvn Utrecht bliven, Ende waert ſake dat ymant van Ridderen, Knapen, ofte Steden mit ons tegen onſen vyanden in der veten treden, en deſen brieve mede beſegelden, ofte ſyn beſegelt transfix hier ane hinge, dien bekennen wy Heeren ende Steden voeenoemt verbonden te weſen in allen manieren, alſe deſe verbant brieven begrepen hebben. Voort iſt bededingt ende ſyn 't voorwaerden, dat onſere ghene, ſoene, vrede, beſtande, geven, maecken, noch lyden en ſullen, die een buyten den anderen mit onſen vianden roerende van deſer veten, maer wes daer inne geſchien ſal, dat ſullen wy t'ſamentlicken doen, Ende wes ſoene, vrede, ofte beſtande, dat wy t'ſamentlycken maecken ſullen, dat ſal weſen in der manieron, dat wy ende onſe hulper, die om onſen wille in der veten getreden ſyn, vryelick beſoent ofte bevryt ſullen weſen op horen leenen, ende op alle horen goeden, ende daer toe nae uytwyſinge hoere brieven. Ende als deſe voerſz. ſaecken, oft Godt wilde, verſoent worden, ende naer dier ſoenen onſer enich ofte onſer hulper miſſchiede, ofte miſdaen werde nae ofte boven der ſoene, daer ſouden wy malcanderen in byſtandich weſen, ende te hulpe comen in allen manieren als voerſz is ſonder argeliſt. Ende in allen puncten, die voerſz ſtaen, ofte anders nutte mogen weſen, daer inne ſullen wy mit malcanderen trouwelycken voortvaren by onſer beyder vrienden ter naeſten oorbaer, ende ter meeſter nutſchap. Ende alle deſe voerſz punten ende elck byſonder hebben wy* Frederick *Biſcop tot Utrecht geloyet ende*

geloven voor ons ende voor onſen nacomelingen Biſcoppen tot Utrecht by onſer Furſtelycker eere, ende wy Johan *Borchgrave van Montfoort, wy* Philips *Here van Waſſenaer Borchgrave tot Leyden,* Willem *van Brederode Heer tot Genuip, tot Steyn, ende ter Merweden, wy Burgemeeſters, Scepene, ende gemeene Raedt der Stadt van* Utrecht, *wy Burgemeeſters, Scepene, ende gemene Raedt der Stadt van* Amersfoort *by onſe trouwen eere, ende ſeeckerheyt vaſte ende onverbreeckelycken te holden, Ende hebben des ter rechter oerconden onſe ſegelen aen deſen brief gehangen. Ende want wy* Lodewyck *van Montfoort* Willam *van Montfoort Heer tho Lathem,* Johan *van Heemſtede Heer tot Benthuyſen,* Willam *van Montfoort ende van Sweten,* Dirck *van Zulen ende vander Sevender,* Melis Uten-Enge *Ridderen,* Iohan *van Waſſenaer,* Gerrit *van Poelgeeſt,* Herman *van Steenre,* Rembrant *van Zweten,* Gillis *Janſſen van der Merſch, ende* Iohan *van der Meer Knapen, in deſen voerſz verbonde ende vruntſchap mede getreden ſyn, Soo gelooven wy by onſer trouwen, eer, ende ſeeckerheyden vaſt ende ſtade te houden mit onſen Heeren ende vrunden voerſz, ende hebben des t'oercunde onſe ſegelen mede aen deſen brief gehangen. Gegeven op ten* XV. *dach in April int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende twyntich.*

Ick Gerrit *van den Syl Ridder doe condt allen luden, dat ick mit myn Heeren ende vrunden in den verbonde ende vruntſchap mede getreden ben, ende die aengenomen hebbe in alre manieren, alſe deſe tegenwoerdige verbant brieve in houden, ende begrepen hebben, daer deſe myne open transfix brief door geſteecken is, ende hebbe daeromme gelooft ende geloove by mynre trouwen, eere, ende ſeeckerheyt de verbonde voernoempt in allen hoire puncten ende elck byſonder vaſte ende ſtade te houden met mynen Heeren ende Vrunden voerſz ſonder argeliſt. Ende hebbe des tot enen oercunde mynen ſegel aen deſen transfix brief gehangen. Gegeven int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende twyntich des Dingſdachs na Sonnendachs Cantate.*

Ick Evert *die Baſtaert van Hollant doe cont allen luden, dat ick mit mynen Heeren ende vrunden in den verbonde ende vruntſchap getreden ben, ende die aengenomen hebbe in allen manieren, alſe deſen tegenwoordigen Verbantbrief inholdt ende begrepen heeft, daer deſe myne opene transfix brief door geſteken is, ende hebbe daeromme gelooft ende gelove by myner trouwen, eere, ende ſeeckerheyt die verbonden voerſz in allen hoere puncten ende elcken byſondere vaſt ende ſtede te houden met mynen Heeren ende vrunden voerſz ſonder argeliſt, ende heb des tot eenen oerconde mynen ſegel aen deſen transfix brief gehangen. Gegeven int Jaer ons Heeren* N. CCCC. *ende twyntich des Dynſdachs na den heyligen Sacraments dach.*

Wy Dirck *van Santhorſt*, Gerrit *van Benningbroeck*, Willam *van Poelgeeſt*, Iohan *van Poelgeeſt*, Aernt *van Hodenpyl*, Egbert *van Spanghen*, Iohan *van den Weerde*, Willam *van den Weerde*, Iohan *Dever van Minnen*, Gerrit *Dever*, Vranck *van Saenden*, Gerrit *Albout*, Claes *Albout*, Peter *Albout*, Henrick *Albout*, Hugo *Albout*, Dirck *Albout*, Willam *Bloot*, Gerrit *van Poelenberg*, Iohan *van der Mye*, *ende* Iohan *Huygen Starcken &c. doen condt allen luden, dat wy mit onſen Heeren ende vrienden, in den verbonde ende vruntſchappe mede getreden ſyn, ende die aengenomen hebben in allen manieren als deſe tegenwoordige Verbant brieven inne holden ende begrepen hebben, daer deſen onſen transfix brieve door geſteecken is, Ende hebben daeromme gelooft ende gelooven by onſen trouwen, eeren, ende ſeeckerheyt, die verbonde voorſz in allen boeren puncten ende elcken byſonder vaſte ende ſtede te houden met onſen Heeren ende vrunden voerſz ſonder alle argeliſt, ende hebben des tot enen oirconde onſe ſegelen aen deſen transfix brieve gehangen. Gegheven int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende twintich opten Mey avont.*

duravit hoc bellum biennium. Poſt clades datas & acceptas deſiit Ann. 1422. quo feſſis rurſum pax placuit. Pacis formulam adhuc habeo. Si deſideret quis addam:

Iohan *by der genaden Goits Palſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren; Soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant &c. maken condt allen luyden, en bekennen mit deſen openen brieve, dat wy van allen twiſt, gebreecke, ende ſchade, die in den Oorloge, dat geweeſt is tuſſchen den Eerweerdigen Vader in Gode Heer* Frederick *van Blanckenhem by der ſelver genaden Biſſcop t'Utrecht onſen lieven Neve, ende der Stadt van* Utrecht *ende* Amersfoert *aen deſe ſyde, ende der Steden Deventer, Campen, ende Zwolle aen d'ander ſyde der Yſſelen, ende voort ſynen gemeynen Stichte van Utrecht aen beyden ſyden der Yſſelen, ende allen haren onderſaten, hulperen ende hulpers hulperen, mit namen Heeren* Iohan *Burchgreve van Montfoerde, Heer* Lodewyck *van Montfoirde, Heer* Willem *van Montfoerde gebroederen, Heer* Willem *van Montfoirde van Sweten, Heer* Melys *Uytenengh Ridderen*, Gysbert *van Vyanen van Beverweerde, Gysbert van Vyanen van Ryſenburch Knapen, ende allen anderen Heeren, Ridderen, Knechten, onderſaten, ende hulperen des Biſſcops, ende ſynre Steden, landen, luyden, ende hulperen, ende mit namen onſen Neve* Iacob *Heer tot Gaisbeeck, tot Abcoude, tot Putten, ende tot Stryen, Heer* Iohan *Heer tot Egmonde ende tot Yſelſteyn, Heer* Vranck *van Borſel Heer tot Suylen, ende tot ſunte Martyns dyck, Heer* Philips *Heer tot Borſel, ende tot Kortkene, ende allen anderen Heeren, Ridderen, Knechten, onſe hulperen, ende hulper hulperen, ende mede daer wy bewynt hebben in Hollant,*

in

in Zeelant, ende in Vrieſlant, als wy dat daer hebben, op die ander ſyde, gevallen ende geſchiet ſyn binnen veden, van beyden ſyden eenre minlicker ſoene, vruntſchap, ende overdrachten by wille ende conſente ons liefs Broeders des Hertogen van Gulick ende van Gelre, ende voort by Rade ende goetduncken onſer Raiden, vrienden, ende Steden, daer wy bewint hebben, als voornoempt is, overcomen, overdragen, ende eens geworden ſyn, in welcker ſoene wy beſoent hebben onſe landen, luyden, Steden, ende onderſaten, ende daer wy bewint over hebben als voornoempt is, ende alle onſe hulperen, ende hulpern hulperen, als namelyck die voernoempt ſtaen, ende allen anderen, die mit ons of mit onſen wil in der veten ende oorloge gecomen ſyn, ende die Biſſcop van Utrecht, die Stadt van Utrecht, ende die andere Steden voernoempt hebben beſcent op hoere ſyden alle des Stichts landen, luyden, Steden, Borgen, onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen, ende mit namen die voernoempt ſtaen, ende alle andere die mit hem in den oorloge ende veten voernoempt gecomen ſyn in allen formen, manieren, ende voorwaerden als hier nae beſchreven ſtaen. In den eerſten ſullen onſe Neve die Biſſchop van Utrecht ende ſyn nacomelingen Biſſcopen to Utrecht des Landes van Hageſteyn ruſtelick ende vredelick gebruycken ſonder hem ende den Stichtſen daer eenige Sloten, Bolwercken, off Veſten in te maecken of te doen maecken totter tyd toe, dat wy Hertoge Iohan hem daer mit recht uytgewonnen hebben, ende wy mogen dat aenſpreecken, als of wy t'hant een Erfheer van Hollant waren. Item want Iacob van Lochorſt, Ian van den Spiegel, ende alle die ballinghen mit hem ende om hoirn wil uyt die Stad van Utrecht geſet ſyn niet overgeven en willen alſulcke acht brieven, als ſy op ter Stadt van Utrecht gewonnen hebben, ſo en ſullen ſy in deſer ſoenen niet weſen, ende oock en ſullen wy niet gehengen, dat onſen Neve den Biſſcop van Utrecht, off der Stadt van Utrecht, off hoiren Burgeren, ende onderſaten, off die gemeenſchap mit hem gehadt hebben, overlaſt, gebreck, off hynder in den onſen, of daer wy bewint hebben, van ymant van der achte voernoempt geſchien ſal. Item ſoe ſullen allen anderen, ſy ſyn Burgeren of geene, die in onſe of der onſer dienſte geweeſt ſyn weder comen, ende op allen hoiren goeden, Burgerſchap, ende rechten vry en beſoent ſyn, ende in den Steden ende Landen daer ſy te voren waren veilich mogen comen woonen ende weſen, ende hoir goeden, Burgerſchap, rechten, ende koeren, ruſtelick gebruycken, als ſy voir der veten deden, uytgenomen dat die ballingen van Amersfoort niet weder binnen der Stadt van Amersfoort comen en ſullen. Item ſo ſullen onſe Neve die Biſſcop tot Utrecht ende die Eccleſie van Utrecht hoeren pacht in den onſen, ende daer wy bewynt hebben ruſtelick ende vredelick gebruycken, als voor der veten gewoonlyck was, ende van der Ruyger ende Laeger weyde nae der ouder gewoon-

woenen, na uytwyſinge der pachtbrieven, die daer of ſyn, uytgenomen dat in deſer veten gebeurt is dat ſal gebeurt blyven, ende niet weder uyt te reycken. Item ſal dat heymelick gerichte daer affweſen, ende een ygelicken ſalmen veyligen, die des begeert hem te vryen. Item ſullen alle Borgeren van Utrecht, *van Amersfoort, van* Campen, *van Deventer, ende van Zwolle. ende alle andere luyden ons Neven onderſaten van Utrecht op hoirre gewoonlycke tolle veylich varen door onſe landen, Steden, ende Stroemen, ende daer wy bewyndt hebben, ende dair in veilich mogen blyven ende verkeeren ſonder argeliſt. Voort dat alle brieven ende vruntſchappen gededingt tuſſchen ons ende den Steden Utrecht ende Amersfoort ſullen in hoire machten weſen ende blyven. Item ſullen alle onderſaten hulperen ende hulper hulperen van allen ſyden vry beſoent ſyn elck op den ſynen, het ſy leen ofte eygen, ende op hoirre brieven, die ſy daer of hebben, gelyck malck voor die vete was, ende eer ymant ſyn leen opgeſecht hadt, dat van deſer veten ruert, roiff tegen roiff, brant tegen brant, doode tegen doode, quetſinge tegen quetſinge, ende alle neminge, hoe of wien die geſchiet is geeſtelick of weerlick, ende die gevangen van allen ſyden quyt, ende oick alle onbetaelt gelt van den gevangen, van dingtael, ende van brantſchattinge, alwaert oock verwiſt of verwyſt te betalen, ſal quyt weſen. Item ſal onſe Neve Jacob Heer tot Gaesbeeck mede beſoent ſyn, gelyck den anderen hulperen voernoemt op alle ſyn goeden ende Heerlickheden, leen ende eygen, ſoe hy voer der veten was, ende onſe Neve van Utrecht ſal hem byſonder enen brieff geven, daer inne hy hem verdragen ende verlaten ſal alle breucken, die hy tegen hem miſdaen mach hebben tot deſen dage toe, ende den ſelven brieff ſullen die Steden van Utrecht ende van Amersfoort mede beſegelen. Ende had onſe Neve van Gaesbeeck voernoempt gegeven ende genomen eenige brieven onſen Neve off den Stichte tegendragende die ſullen van geenre macht weſen in punten den Stichte tegen dragende. Item ſullen alle rechtvorderingen die binnen deſer veten geſchiet ſyn, hoe, waer, of in wat ſchyn, die geſchiet ſyn, claerlyck aff, doit, en te niet weſen, uytgenomen die Ballingen uyt Hollant. Voert waert ſaecke dat onſe Neve van Utrecht off die Steden van Utrecht off van Amersfoort, of anders enich ſynre Steden off onderſaten enich gebreck cregen, of ymant van den hoeren, tot eeniger tyt t'ſyn genomen worde of ſchade geſchieden boven deſer ſoenen voerſz, ſo ſal onſe Neve voernoempt, of ſyn Stadt of Steden voernoempt, dien die ſchade geſchiet wair, ons daerom ſchriven, ende hoir gebreck of ſchade openen ende groten, ende ons dair off te daege eyſchen binnen eenre maent daer naeſtvolgende binnen der Stadt van Utrecht, Ende ſo ſal die gene die t'gebreck of ſchade geleden heeft opten dach ende Stadt voernoempt comen, ende daer ſyn gehout doen, ende ſyn ge-*

gebreck ende ſchade groten mit ſynen eede, ende mit vier goeder witachtiger mannen, die daer an winnen noch verlieſen en ſullen, die dat met hem ten heyligen ſweeren, ende die gebreecke of ſchade groten ſullen ſonder argeliſt, Ende deſe eede ſullen ende mogen ſy doen voir den Raiden, die dair opten daige ende Stadt voernoemt ſullen comen, ende oick van den conde der geenre, die dat gehout mede doen ſullen, alſo dat ſy goede witachtige mannen ſyn. Ende ſullen die Raide voernoempt alſe Raede hoere beſegelde brieven geven den genen, die in gebreecke off beſchedicht is tot enen bewyſe ſyns gebrecks ofte ſchaden, ende des gehouts daer op gedaen als voernoempt is. Ende ſo wanneer die ghene die gebreck hadt of beſchadicht ware ſyn gehout mit hen vierden daer op gedaen heeft als voernoempt is, ſoe ſullen wy die gebreecke ende ſchade gelden ende betalen off doen, betalen nae inhout ſyns bewys ende grotinge ſynre ſchade ende gebreecke voernoempt binnen eenre maent dan daer naeſtvolgende den geenen, die de gebreeke ende ſchade geleden had ende gehouden ſonder meer vertrecs ofte vervolchs daer in te laten geſchien. Ende des en ſullen wy noch niemant anders ons of hem onderwynden, die betalinge ende rechtinge en ſal geſchien in der maten voernoempt. Ende alle die gene die ten voorgenoemden daghe in de Stadt comen ſullen om die gebreecken ende ſchaden voernoempt, ſyn ſy Rade, clager, oft getuyge van allen ſyden, die ſullen een vry geleyde ende ganſe veylicheyt hebben aen ende off te comen ſonder argeliſt, uytgenomen die viande, ballinge, oft vredeloos dier Lande off der Stadt waren. Voirt alle onderſaten ons Neven *van Utrecht ende ſynre Steden voernoempt, die enighe lyf penſien ſchuldich ſyn in den onſen, of daer wy bewynt hebben, ſullen vry ende quyt weſen van allen dachgelde ende penen, die daer op geloopen mogen weſen, indien ſy dat principaal Hooftgelt betalen binnen ſes maenden nae deſen dage datum s'briefs. Ende wair ymant die binnen der voirnoemder tyt dat hooftgelt niet en betaelde, ende gebreck daer in viele, ſo ſouden dan na uytgange der ſes maenden voernoempt die dachgelden ende penen opten geenen die gebreeckelick wair in der betalinge voernoempt hoiren voirtganck hebben, ende oplopen nae inhout der brieven die daer af ſyn. Ende want wy* Iohan *Hertoge in Beyeren voernoempt voor ons en voor alle onſen Landen, Steden, luyden, ende onderſaten, eude daer wy bewynt hebben, voor alle onſe hulperen ende hulper hulperen, ende namelyck voor die gene die voor beſchreven ſtaen, ende voort voor alle die gene, die mit ons of om onſen wille in deſer veten gecomen ſyn, deſe voernoemde ſoene ende minlicke eendracht gegeven ende belieft hebben mit onſen vryen wille, ende gelooft ende geloven by onſer Vorſtelycker eeren die volcomelick te houden, te voldoen, ende te doen houden van enen ygelicken ongemenct ende onverbroken, ſoe ſy in hoiren puncten ende in elcken byſonder inhout ende begrepen heeft, alle argeliſt ende nieuwe vonden clairliken uyt-*

ſcheiden, Soe hebben wy des tot getuyge van onſer rechter wetenheyt onſen ſegel aen deſen brieff doen hangen, ende omme die meerre verſeeckertheyt voirt gebeden onſen lieven ende getruwen magen ende vrienden, alſe onſe Neve Iacob *Heer tot Gaesbeeck, Heer* Iohan *Heer tot Egmont, Heer* Vranck *van Borſſel, ende Heer* Philips *Heer tot Borſel boven genoempt, ende voert onſen getruwen* Burgemeeſteren, *Scepenen, ende Raden der goeder Steden van Haerlem, van Delft, Leyden, Amſtelredam, Middelburch, ende Zierickzee, alle voirnoemde voirwaerden in deſer ſoenen begrepen mede te loven, ende mit ons te beſegelen, Ende want wy* Iacob *Heer tot Gaesbeeck, t'Abcoude, tot Putten, ende tot Stryen,* Iohan *Heer tot Egmont ende tot Yſelſteyn,* Vranck *van Borſele Heer tot Zuylen ende tot St. Martens dyck,* Philips *Heer tot Borſſele ende tot Cortkene, ende wy Burgemeeſters, Schepenen, eude Raide der goeder Steden voergenoempt voir ons ende voir alle die ons geloift hebben, ende geloven, te weten wy Ridderſcap voergenoemt in goeden trouwen, ende wy Steden voernoempt by onſen trouwen ende eeren, deſe voernoemde ſoene ende alle voerwaerden voernoempt in deſen brieve begrepen, vaſt, geſtade, ende onverbreeckelick te houden, ſo als ons dat aentreft, ſonder enich argeliſt ofte nieuwe vonden hier inne of in enich der punten voernoempt te ſoecken off te vinden, Soe hebben wy omme begeerten wil ons liefs Genedichs Heer voergenoempt des t'oerconde onſe ſegelen mede hier aen doen hangen. Gegheven ende gededingt tot Cuylenburch des Manendages na St. Iacobs daghe Apoſtels* XXVII. *daghen in Julio int jaer ons Heeren* CIↃ.CCCC. *twee ende twyntich.*

Fœdus eſt non iniquum, Belli ſocios comprehendit ſed volentes, non invitos. Excluſi non pauci, non ab epiſcopi tantum parte, qui diſerte hic expreſſi, verum etiam a Ducis, ut exempli tantum cauſa:

Iohan *by den genader Gods Palſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Sone van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant &c. doen condt allen luden, waut Heer* Gerrit *van Heemskerik Heer tot Ooſthuyſen ſulcken ſoene, als wy metten Eerwaerdigen in Gode onſen lieven Neve den Biſcop van Utrecht, ende Steden van* Utrecht *ende van* Amersfoort, *ende anders den alingen Geſtichte overcomen ſyn, niet believen noch beſegelen en wil, Soo hebben wy geloofſt ende gelooven mit deſen jegenwoordigen brieve, dat Heer* Gerrit *voernoemt binnen den lande van Hollant, ende van Zeelant, ende daer wy bewynt hebben, niet comen noch keeren en ſal, binnen Steden noch daer buyten, voor der tyt dat hy de voernoemde ſoene belieft ende beſegelt ſal hebben, gelyck als die verdedingt is, alle argeliſt uytgeſceyden. In oerconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegelle hier ane gehangen. Gegheven in 't jaer ons Heeren* CIↃ.CCCC. *ende drie en twyntich opten heyligen Aſcenſionis avont* X. *dagen in Meye.*

Sed

Sed non diu dein poſt Dux in fata conceſſit. Conceſſit etiam Antiſtes, vir heroici animi, ac a ſcriptoribus ejus ævi in tantum laudatus in quantum virtus laudari poteſt. *Inclytus*, inquit Ioan. Buſchius *Chronic. Windeſemenſ. lib.* I. *cap.* 34. *ac Reverendus pater, Dominus Fredericus de Blanckenhem, vir glorioſus, bene literatus, & ab omnibus terræ circumvicinæ Principibus plurimum honoratus & in condigna reverentia habitus, Dei omnipotentis adjutorio epiſcopatum ſuum Trajectenſem annis triginta honorifice ac ſtrenue gubernavit, multisque potitus victoriis pacem eccleſiæ & terræ ſuæ bonam fecit, conſervavit, & reliquit. Fuit enim columna Sacerdotum, ſtella clericorum, pater religioſorum, amicus omnium devotorum; defenſor pupillorum, vindex juſtorum, gloria Prælatorum, lætitia ſubjectorum, dignitas ſeniorum, probitas juvenum, celſitudo doctorum, pulchritudo magiſtrorum, diſciplina ſcholarium, armatura militum, ſcutum pugnantium, terror hoſtium, fortitudo civium, decus nobilium, honorificentia Principum, & laus magnatorum. Et quis laudes ejus digne poterit enarrare? In diebus ejus optima fuit diſpoſitio terræ Trajectenſis, honeſtas in Prælatis, devotio in religioſis, caſtitas in virginibus, fervor fidei in populis, ſtrenuitas in judicibus, & opulentia in urbibus. Et quia Deum timebat, eccleſiam ſanctam honorabat, cunctoſque Deo ſervientes amabat & defenſabat, ideoque ſuperna majeſtas ab inimicis circumjacentibus ipſum ſemper tutum reddebat, ſubjiciens ei rebelles nationes terminos ejus invadere molientes, quas in deditionem ſuſcipiens terras eorum diœceſi ſuæ adjecit. Et ſic actis mirificis tempora ſua decoravit, ut tunc Trajectenſi patriæ aurea ſecula viderentur condonata.* Add.& Hed. *in ej. vit.* Th. a Kempis *Chron. mont. S. Agnet. cap.* 18. Obiit Ann. M. cccc. XXIII. 9. Octobr. Liber memoriarum majoris eccleſiæ Trajectenſis: VII. *Idus Octobris Dionyſii & ſociorum anno Domini M. cccc.* XXIII. *obiit Reverendus pater D. Fredericus de Blanckenhem epiſcopus Trajectenſis, in cujus anniverſario dantur tria ſcuta antiqua. Inde ſocii habebunt duas præſentias corporaliter præſentes &c.* Confirmaverat adhuc fœdus menſe Iulio ejus anni controverſiis, quæ ſupererant, Præpoſito majoris templi ad decidendum commiſſis;

Wy Fredrick *&c. ende wy Stadt van Utrecht ende van Amersfoort doen condt allen luyden. Soe als binnen den vrede die tuſſchen den Hoechgeboren onſen lieven Neve ende Heer Hertoge* Iohan *van Beyeren, Soon van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant &c. ende den ſynen aen die een ſyde, ende ons ende onſen Steden ende landen aen beyden ſyden der Yſſelen aen d'ander ſyde na inhout der brieve die daer af ſyn, geſtaen ende geweeſt hebben alrehande gebreecken an allen zyden, daer af van elcker ſyde in tegenwoordicheyt des Domproeſts van Utrecht beſchreven, ende oick montlyck op geantwoort is, Alſo dat on-*

onſer beyder vrunden voernoempt ſommige van die punten vruntlyck overcomen ende eens geworden ſyn, gelyck als dat in der Cedulen geſchreven ſtaet, die wy van hem ende ſy van ons dair off hebben, ende die Domprooſt voernoemt beyde beſegelt heeft, Soe ſyn onſe vienden by middel van den Domprooſt voernoemt met vrenden ons liefs Neven *ende Heer van Beyeren voert overdragen ende eendrachtelyck geſloten van allen anderen punten ende gebreecken voernoemt, die ſy ſamentlyck niet eens geworden en ſyn, dat die voort opſtaen ſullen aen allen ſyden tot onſer liever Vrouwen daghe toe te Lichtmiſſe naeſtcomende, gene richtinge daer af te eyſchen, in alſulcke voerwaerden ende ſthyn, dat ſy dan alinge ende alle d'een tegen d'ander quyt ende te niet weſen ſullen ſonder eenige richtinge meer daer af te geſcien, uytgenomen dat gebreck van* Tyman van Oudengheyn, *die opten Dyck geſlagen wert, dat ſal ſtaende blyven op ſyn recht, ende van den gelde, dat by onſe Stadt van Utrecht van onderſaten ons* Neven *ende Heere van Beyeren van verdinggelde binnen den vrede ſoude afgenomen weſen, dat ſal ſtaen tot des Domproeſts onderſoeck by witachtige getuygen, ende by den genen die dat gelt van der eenre ſyden betaelt, ende van der ander ſyde gebeurt hebben, ende dat gelt ſalmen dan keeren ſoe die Domproiſt dat na den beſten bybrengen wyſen ſal, ende alle rechtvorderingen, die binnen deſen vrede geſchiet ſyn, die ſullen aen beyden ſyden claerlick af weſen, behoudelick dat die ſoene tuſſchen onſen Neve ende Heer van* Beyeren *ende den ſynen, ende ons ende den onſen, in allen hoeren punten in hoere volcomenre macht ende ongemenkt blyven ſal ſonder argeliſt. Ende want ons deſe voernoemde overdrachte ende voerwerden wail te wil ſyn, ende die van weerden houden, ſo onſe vrienden des mitten anderen overcomen ſyn, ende voor geſchreven ſtaen, Soe hebben wy des getuyge onſe ſegelen hier aen doen hangen. Gegheven int jaer ons Heeren* M, CCCC. XXIII. *opten* VI. *dach in Julio.*

D. *Jacobus de Gaesbeeck.* Ex ſociis hic Joannis Bavari. Multarum Dominus ditionum. Marſcalcus hereditarius Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ &c. Et in Ducis clientela & in epiſcopi Trajectenſis, ſed qui Punica uſus fide non ſemel ab epiſcopo & diœceſi defecit. Proprii filii percuſſor. Quo extincto Anno 1429. poſtquam ipſe etiam ſine liberis relictis ſpuriis tantum extinctus Ann. 1459. illuſtris olim gens, & cujus opes ingentes, in eo omnis defecit. Quam varius, quam inconſtans, poteſt legi apud Hedam. Poteſt *libr. de jur. glad. cap.* 24. Ad bellum autem, de quo Auctor, vix aliud coegit quicquam quam quædam animi impotentia, & immanis ambitio. Reconciliatus & pacis tabulis comprehenſus rurſum poſtea deſcivit, & excitis auxiliis bellum rurſum movit ſucceſſori Frederici Rudolpho van Diepholt, ſed quod prorſus infelix ei damno ingenti, ut dixi *libr. de jur. glad.*

Pag. 168.

Re-

Regulam S. Franciſci. Quæ illa Regula? Vid. Hoſpinian. *de orig. monachat. lib. 6. cap. 9.*

Anno 1425. *Rudolphus epiſcopus.* Turbarum plena diœceſis ſtatim poſt obitum Frederici de Blanckenheim. Vivus id jam prævideraT non vanus, hactenus conjector. *Poſt mortem meam*, inquit apud Ioan. Buſchium *Chronic. Windemenſ. lib. 1. cap. 34. ſcient Trajectenſes, quod bonum Dominum habuerunt. Omnes enim volunt dominari, nec Dominum ſuper ſe ſuſtinere. Ideo ipſis male ſuccedet.* In partes ſtatim ſciſſa. Nec clerus concors, nec cives. Studio partium digladiati & invicem perſecuti. Alii aliis inſidiati. Etiam qui territoriis, qui caſtris præerant, qui opidis. Non morabor lectorem. Nam nec mortuo Frederico ipſi quicquam morati. Eodem die poſtquam obiit ſtatim mandarunt terræ. Siquis roget, quid ita? & quæ cauſa ſic feſtinandi? Aliam inquam non ſcio, quam quod moram non ferrent, & nec temporis tantilli, quos ad ſpem ſucceſſionis pridem jam protraxerat dominandi cupiditas. Succeſſor non electus, niſi poſtquam, ut oportuit, jam ſepultus deceſſor, *cap. 36. ext. de el. & elect. pot.* Verum primo congreſſu, qui poſtridie ſtatim fuit poſt exequias defuncti, ea apud clerum negotii difficultas, is motus animorum, ut dum de aliis diſceptant de re principali tandem nihil concluſum. Sed cum poſceret ſic neceſſitas, duobus interim traditum totius regimen diœceſis, Iohanni van Reneſſe & Gisberto van Ryſenburch, quamvis ne id quidem unanimiter eis datum, ſed a quatuor tantum eccleſiis, majori contra proteſtante. Majoris tum Præpoſitus Suederus ſeu, ut Auctor, Aſſuerus van Culenburch, qui omni ope ad epiſcopatum quantum poſſet contendebat. Multi tamen qui favebant Rudolpho van Diepholt, in quem etiam, ut ait Heda, Suederus cum perſpiceret votis ſe inferiorem, ſuum votum transfudit. Biennium jam ferme ex quo deceſſerat Fredericus. Et necdum finis ſimultatum. Prona quidem in Rudolphum diœceſis pars maxima, ſed ſummus Pontifex improbabat. Neutri primum is favebat, ſed Spirenſem epiſcopum, neſcio qua ex cauſa, ad eccleſiam vocabat. Qui cum diu in mora ob factiones, quæ tum temporis paſſim per diœceſin, detrectaret provinciam, Suederus comperto eo per ſuos quos habebat familiares & amicos eo ipſum induxit, ut Trajectenſem epiſcopatum cum Suederi Præpoſitura majoris templi commutaret, Hed. *in ej. vit.* Quod cum Papa probaſſet, deteſtabili commercio Suederus factus epiſcopus, Spirenſis contra, epiſcopatu quem habebat retento, Præpoſitus Trajectenſis. Suederus tamen non ignarus, quam varia & quam adverſa de ſe paſſim judicia, non ſtatim Ultrajectum acceptis Papæ literis, cum eſſet abſens, properavit. Procuratorem pri-

mum miſit, per quem in poſſeſſionem fretus literis, quas dixi, induci ſe petiit. Nec clerus tum tam audax ut contemptu tranſmitteret, ſed cum inter Capitula rurſum quæſtio eſſet orta, per quem fieret introductio, majori eccleſia magna vi contendente nulli jus id competere, niſi ſuo aut Decano, aut qui eo abſente ejus vices obtinebat, reliquis contra ſe opponentibus & communi conſenſu ex toto cleri corpore eligendum dictitantibus, qui ſolemnes impleret ritus. Quod cum agerent impavidi, & majori eccleſiæ nihil hac in re concedendum exiſtimarent, major proteſtata de nullitate diſceſſit. Sed id eas non terruit. Introductio tamen facta, demandata provincia Iohanni de Wit Decano S. Mariæ, ſed quod clauſus eſſet chorus, in quem Electus inducendus, majoris eccleſiæ, non ſolemni illo ritu olim hac in re obſervato. Facta prout potuit. Et ſi quærat quis; quomodo? Quia id ſcitu non indignum, verbis publici inſtrumenti utar potius quam meis: *Adſtatim communi conſenſu & aſſenſu viva voce D.* Johanni Wit *Decano beatæ Mariæ antedicto commiſerunt, quatenus vice & nomine eorum omnium in choro prædictæ majoris eccleſiæ, ipſum procuratorem ut ſupra procuratorio nomine in Cathedra epiſcopali inthronizaret, in aulam epiſcopalem Trajectenſem induceret, & cetera faceret juxta per ipſum Procuratorem petita & requiſita. Qua commiſſione facta jam dictus D.* Iohannes *Decanus onus hujuſmodi Commiſſionis ut obedientiæ filius in ſe ſuſcipiens dictum Procuratorem ut ſupra nomine procuratorio ceteris Prælatis & Canonicis quatuor eccleſiarum immediate prædictarum concomitantibus in eccleſiam majorem præfatam induxit, ac ante chorum ibidem proteſtatus fuit, quod ex quo dictum Procuratorem, ut ſupra, nomine procuratorio, obſtante janua clauſa ipſius chori, infra ipſum chorum in ſtallo epiſcopali Trajectenſi intronizare, ut conſuetum eſt, non potuit, ad quod paratus eſſet, ſi commode ad eundem pateret acceſſus, ideo ipſum ſuper altare S. Crucis ante ipſum chorum ſituatum in ſignum intronizationis poſuit, ac eum ut prædicitur nomine procuratorio pro intronizato haberi voluit, atque in aulam epiſcopalem Trajectenſem eundem Procuratorem, ut præſcribitur, nomine procuratorio inducens capiti ſuo biretum impoſuit in ſignum veræ, realis, & actualis poſſeſſionis epiſcopatus Trajectenſis, omniumque jurium & pertinentiarum tam temporalium quam ſpiritualium ejusdem, requirens me Notarium infra ſcriptum, quatenus Præpoſito S. Petri Vicario generali &* Henrico Houberch *Officiali prædictis nomine ac vice ſua dicerem, quatenus ſigillum & claves prædictas dicto Procuratori ad uſus Domini ſui Electi traderent ſub pœnis & cenſuris in literis Apoſtolicis prædictis & proceſſibus inde ſervatis contentis &c.* Sucderus interim re cognita, nec ignarus etiam invitis fruſtra quicquam injungi, morandum non ratus, & fiſus Ultrajectinis, quos habebat devinctos, coa-

ctis

ctis ſociis armatus & magno cum Comitatu civitatem ingreſſus eſt die St. Laurentii Ann. M. cccc. xxv. Sed is triſtis ingreſſus. Non ingreſſum præſtitiſſet quam cæſis aliquot in ingreſſu cruentum conſpici & formidandum, & diem acclamationibus & lætitiæ deſtinatum atrum reddere & luctuoſum. Vetuſtum id urbis jus, quod invito magiſtratu epiſcopo nullum jus reducendi proſcriptos, niſi cum inaugurandus ipſius læto introitu. Et nec quoſvis tum reducendi jus; ſed hos tantum, qui ei proximi intra certum funiculum. Extra eum deprehenſis non impune erat aut captis aut inimicorum impetu nonnunquam ſtatim trucidatis, ut cum Suedetus intraret accidit. Funis cum caſu ruptus ſtatim nonnnlli cæſi. Heda in ejus vita: *Cum Suederus epiſcopus ipſo die Laurentii martyris intraret civitatem, & exules de more cum novo Principe inter funiculum illum ſequerentur, ſuboritur motus ingens, nam rupto funiculo aliqui trucidabantur, quorum cædem epiſcopus in ſe aſſumpſit, proſcriptis ex recenti plurimis.* Sic cœco quodam impetu a ſuppliciis exorſus omnium incurrit odium. Quod & ſenſim deinceps ſic crevit, ut non obſtante interdicto, quod juſſu Papæ promulgatum, omnes pulſo eo, & rejecto advocarint Rudolphum. Vel eo acrius animati, quod contra quam promiſiſſet ſignatis publice a ſe tabulis introiens eos reduxiſſet. Expreſſe enim ita charta Ann. 1625. 16. Auguſt. *Oick en ſullen ſy in onſer incompſten niet inne comen mogen, of niemant dat hier of ruert, ſonder argeliſt.* Studio tamen partium ab initio, ut videbatur, favebat admodum Ultrajectum, dum quod factum ab eo laudat, & protecturum ſe eum ſtrenue & omni vi pollicetur, fœdere etiam cum eo inito, cujus verba ſunt hæc:

Wy Sweder *by der Genaden Godts ende des heyligen Stoels van Romen Elect van Utrecht, ende wy Burgemeeſteren, Scepenen, ende Raedt out ende nieuwe der Stadt van Utrecht maken condt allen luyden, ende bekennen dat wy t'ſamentlyck, ende mit malkanderen gonſtelyck ende vriendelyck overdragen ſyn, als van den vechtelyck, wondinge, quetſinge, ende huysſlotinge, ende van anders alle gebreecken, ende misdaden die gevallen ſyn, ende geſchiet binnen onſer Stadt van Utrecht des Dynſdachs na onſer liever Vrouwen dach aſſumptio leſt verleden, daer mit namen* Bernt Proeys, *ende* Gerbrant Spycker *doot gebleven ſyn, ende alle die voerſz punten hebben wy aen ons genomen, ende trecken die aen ons, ende aen onſe Heerlicheyt. Ende wy* Elect *ende Raedt out ende nyw voerſz hebben malkanderen gelooft ende gelooven in goeden trouwen deſe voerſz ſaecken, ende wes daer off voort comen mach, ſamentlyck uyt te dragen ende malkanderen daer in behulpelyck ende byſtandich te weſen, ende die puncten, die daer af op Sanct Bartholomeus dach mit der clocken uytgeluyt ſyn buyten malkanderen niet te veranderſaeten. Ende hier af ſellen wy* Sweder *Elect mit*

mit onſer Stadt voerſz een Hooftheer weſen; Behoudelycken ſo wie ymant op den ſelven Dinxdage yet genomen heeft, dat hy dat weder brengen ſal in handen twyer mannen van den Raide van onſer Stadt van Utrecht, die wy daer toe geſet hebben, ende ſo wie des niet en dede, dat dat die Raidt van onſer Stadt rechten mach na haeren goetduncken ſonder argeliſt. Ende des tot enen oerconde ſo hebben wy Sweder Elect *ende wy Stadt van* Utrecht *voerſz onſe ſegelen aen deſen brieff doen hangen. Gegheven int jaer ons Heeren* CIↃ. CCCC. XXV. *des anderen dages na ſinte Bartholomeus dach Apoſtels. Ende deſe brieve ſyn twee ſpreeckende alleens.*

Sed nec clerus ab initio metu Papæ ad id adductus auſus quicquam obniti. Ingreſſum ſolenni pompa, ut vetuſti olim moris, ad pontem urbis recepit. Et ſi omnia attendiſſes nihil deerat Suedero ad ſummam felicitatem, ſi fortuna ſciviſſet uti, ſi non multos acerbius & impotentius perſecutus exoſum ſe reddidiſſet animis plerorumque ad rerum novarum ſpem erectis & concitatis. Occaſio tantum deerat. Quæ & data non diu poſt Rudolpho non perfunctorie in eam hactenus intento. Fautores is habebat. Habebat ſocios & amicos ad opem promptos & paratos per diœceſin non paucos. Ex quibus vir illuſtris Ioannes de Reneſſe pridem Rector diœceſis, dum abſentiam Suederi captat, præter omnium opinionem paucis tantum inſtructus Ultrajectum invadit. Hed. *hiſt. Ultraj. p.* 284. *& ib. Buchel.* Concurrunt conſcii non ſegnes. Accedit etiam Rudolphus. Valida fit conjuratio. Et Suederus audito eo, facto publico decreto, poſtquam venit excluditur. Excluſus confert ſe Amisfurtum. Curat urbes, caſtra, opida, quotquot ſibi adverſantur, interdicto ſupponi. Sed parum efficax interdictum. A ſententia interdicti urbs ad Papam appellat. Equeſtris ordo ſe jungit. Etiam mox Amisfurtum. Et quantum ad Amisfurtum injuriis diu irritata deſciſcit non temere. Nequis ſecius interpretetur rationes ſcripto comprehendit. Scriptum publicat, divulgat, & expenſis non territa Romam mittit ad Papam, miſſis etiam Legatis, qui cauſam agant apud Papam, qui delicta & exceſſus Suederi ipſi ſignificent. Addam ex Chartulario majoris eccleſiæ, Nam & dignum ne pereat:

In nomine Domini Amen. *Anno a nativitate ejuſdem milleſimo quadringenieſimo, viceſimo ſexto, indictione quarta ſecundum uſum & conſuetudinem Civitatis & diœceſis Trajectenſis menſis Novembris die quarta decima hora tertiarum vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris ac domini noſtri Domini* Martini *divina providentia Papæ quinti anno decimo in mei Notarii publici & teſtium infra ſcriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum præſentia perſonaliter* in domo Conſulari Opidi Amersfordenſis *Trajectenſis diœceſis ad infra ſcrip-*

ta

ta. & quædam alia peragenda congregati & conſtituti providi & diſcreti viri Theodoricus Poyt, Arnoldus Huberti *Burgimagiſtri*, Johannes Jordani, Jacobus de Me, Iohannes Vaerman, Egbertus de Beer, Ichannes de Hemerten, Hermannus de Keſteren, Henricus de Vreſe, Hermannus Smit *filius Lamberti*, Wouterus Roſe, Theodoricus Poyt *filius Everardi, &* Bartholomeus *filius Hugonis Conſules & Rectores ejuſdem Opidi, conſiderantes ut aſſeruerunt, & attendentes violentias, injurias, inſolentias, moleſtias, & alia de facili non enumeranda gravamina intolerabilia, quibus D.* Swederus *Trajectenſis epiſcopus a primo admisſionis ſuæ die in epiſcopum uſque in tempus præſens eccleſiam & patriam Trajectenſem ac indigenas earundem regimini ſuo ſubjectos indeſinenter fatigavit & perturbavit, ac Opidum ipſum & indigenas ejuſdem in manus inimicorum eccleſiæ tradidit, nec adhuc ab ipſis abſtinere deſinit, ex quibus in patria ipſa eſt ortum ſcandalum generale, eo quod plura homicidia ſanguinolenta, depopulationes rerum, & alia mala ac animarum multiplicia detrimenta revera in deſtructionem & deſolationem omnimodas eccleſiæ & patriæ præfatarum tendentia ſunt ſubſecuta, & graviora ſubſequi formidantur, niſi celeriter & optime provideatur ad reſiſtendum & occurrendum periculis hujuſmodi & pro ipſis propulſandis ſana per & inter eos deliberatione præhabita pro ſe & eorum quolibet & pro aliis etiam conſociis eorum, nec non pro tota communitate ſeu univerſitate Opidi antedicti appellationem alias die ſeptima menſis Octobris anni præſcripti pro parte militum & militarium patriæ, nec non Burgimagiſtrorum, Proconſulum, Scabinorum, & Conſulum civitatis Trajectenſis, & aliorum in ipſa appellatione deſcriptorum, a quibuſdam proceſſibus monitorum contra ipſos appellantes per quendam Dominum* Henricum *Abbatem inſulæ beatæ Mariæ ad inſtantiam ejuſdem Domini* Swederi, *& per ipſum Dominum* Swederum, *ut dicitur, emisſis, contra Dominos Swederum Epiſcopum &* Henricum *Abbatem prædictos interpoſitam, ac proteſtationes alias quaſcunque pro parte eorundem in hujuſmodi negotio modo quocunque factas, ac omnia & ſingula in ipſis contenta & exinde ſecuta melioribus via, jure, cauſa, & forma, quibus potuerunt & debuerunt ipſis appellationi & proteſtationibus inhærendo & adhærendo ratificaverunt, & approbaverunt, atque ratas & gratas omnibus quibus ſupra habuerunt, & nihilominus fecerunt, ordinaverunt, & conſtituerunt pro ſe & aliis ſuis conſociis & univerſitate prædictis, via, jure, modo, & forma præſcriptis ſuos & cujuslibet eorum & totius communitatis ſive univerſitatis ipſius Opidi veros, certos, & legitimos Syndicos & procuratores, actores, factores, & Reſponſales, negotiorum geſtores, & Nuncios ſpeciales, providos & diſcretos viros,* Regnerum Jager *clericum Trajectenſis diœceſis ibidem præſentem & onus ſubſcriptum in ſe ſponte*

K k *ſuſci-*

ſuſcipientem, nec non Henricum Stoeck *filium Pauli ſcribam ſive Secretarium juratum Civitatis Trajectenſis abſentem tanquam præſentem & quemlibet eorum in ſolidum, ita quod non ſit melior conditio occupantis, ſed quod unus eorum inceperit alter id proſeqi valeat & finire citra revocationem procuratorum ſuorum quorumcunque per ipſos conſtituentes modo quocunque conſtitutorum, dantes & concedentes eiſdem ſuis Syndicis & procuratoribus plenam & liberam poteſtatem ac ſpeciale mandatum ad repræſentandum & exhibendum ſe pro dictis conſtituentibus eorum conſociis, ac univerſitate ſive communitate ac omnibus & ſingulis eorundem & earum nomine coram Sanctisſimo Domino noſtro* D. Martino *Papa prædicto ac alio ſeu aliis judice ſeu judicibus ad id ab eodem Domino noſtro Papa ſpecialiter deputato ſeu deputatis, & ad offerendum, exhibendum, & præſtandum eidem Sanctisſimo Domino noſtro Papæ ſubjectionis humillimæ & obedienriæ debitæ devotionem, nec non exponendum, ſive denuntiandum, & notificandum Sanctitati ſuæ ac aliis judicibus quibuſcunque miſerandam conditionem & flebilem ſtatum eccleſiæ & totius patriæ Trajectenſis, ac exceſſus ipſius* D. Suederi, *nec non pericula, ſcandala, & alia mala ſupradicta, ſibique Sanctisſimo Domino noſtro genibus provolutis humiliter ſupplicando, quatenus non ſolum ipſis conſtituentibus, verum etiam eccleſiæ & toti patriæ præfatis calamitates & anguſtias, ærumpnaſque ſuas per ipſum Dominum* Suederum *illatas ſic expreſſe deplorantibus, & oportunæ proviſionis auxilium lacrymabiliter depoſcentibus, ad obviandum periculis hujuſmodi viis & modis congruentibus ſuccurrere dignetur & velit, ipſoſque conſtituentes de quibuſcunque, de quibus pro parte dicti Domini* Suederi *epiſcopi Sanctitati ejuſdem Domini noſtri Papæ vel aliis quibuſcunque jam delati ſunt ſeu deferri contingat quoquo modo excuſandum, nec non appellationis & proteſtationum prædictarum ac negotii principalis cauſas conjunctim vel diviſim quo ſupra nomine perſequendum, nec non agendum pro eiſdem ipſoſque defendendum, literas quaſcunque inhibitorias & alias prout negotii qualitas exegerit impetrandum, impetratis & impetrandis ex adverſo contradicendum, libellum ſeu libellos & quaſcunque petitiones ſummarias dandum, & ex adverſo datos ſeu dandos recipiendum, excipiendum, replicandum, duplicandum, triplicandum, & quadruplicandum, exceptiones & defenſiones quaſcunque juris proponendum & allegandum, ac etiam proteſtandum, litem ſeu lites conteſtandum, & ex adverſo conteſtari videndum & audiendum, in animas ipſorum conſtituentium conſortiumque ſuorum, nec non ſupradictæ univerſitatis ſive Communitatis ac ſingularum perſonarum ejuſdem eiſque adhærentium & cujuslibet eorundem juramentum ſeu juramenta de vitanda calumnia & veritate dicenda cum certis ſuis Capitulis & aliud etiam quodcunque licitum & debitum ſacramentum præſtandum, & ex adverſo præſtari videndum & audiendum, ponendum*

& ar-

& articulandum, poſitionibus & articulis reſpondendum, teſtes, literas, & inſtrumenta, acta, jura, privilegia, & alia quacunque munimenta in vim & modum probationis producendum, & exhibendum, nec non ex adverſo produci & exhiberi, ac teſtes adverſæ partis jurare videndum & audiendum, in eoſque & eorum dicta, nec non contra literas & alia ex adverſo exhibita dicendum, proponendum, & allegandum, ac etiam reprobandum, crimina & defectus opponendum & objiciendum, copias quorumcunque exhibitorum petendum, dandum, & recipiendum, in Aſſeſſores etiam juriſconſultos, ſi opus fuerit, nec non in Auditores teſtium & de loco conveniendum & concordandum, ſuſpectos & ſuſpenſos recuſandum, terminos & dilationes cum ſolemnitate juris petendum & obtinendum, ac eiſdem etiam renunciandum, & in cauſa ſeu cauſis concludendum, abſolutionis ſimpliciter & ad cautelam a quibuſvis excommunicationis & relaxationis ac interdicti ſententiis, ac in integrum reſtitutionis principaliter & interdicti, & quavis alia juris beneficia petendum, impetrandum, & obtinendum, ſupplicandum, judicis officium implorandum, expenſas, dampna, & intereſſe petendum, & declarandum, ac recipiendum, ac ſuper ipſis & eorum taxatione ſi opus fuerit jurandum, cautiones de ſtando ac parendo juri & mandatis eccleſiæ aliaſque neceſſarias & requiſitas quaſcunque præſtandum, & ex adverſo præſtari videndum & audiendum, ſententiam ſeu ſententias quaſcunque tam interlocutorias quam diffinitivas, ac jus decretum judicis ferri & promulgari petendum & audiendum, ab eis & eorum quolibet ſi neceſſe vel opus fuerit, & a quocunque gravamine illato vel inferendo, ſeu etiam comminato provocandum & appellandum, ac Apoſtolos petendum, & cum inſtantia repetendum & recipiendum, quotiens fuerit oportunum, appellationem ſeu appellationes innovandum, inſinuandum, & proſequendum, alium etiam vel alios Syndicos & procuratores ſubſtituendum & revocandum, quando & quotiens eis vel eorum alteri videbitur expedire, ac omnia alia & ſingula faciendum, quæ in præmiſſis & circa ea neceſſaria fuerint vel oportuna, etiamſi mandatum exigant ſpeciale, Relevantes ipſos conſtituentes ſæpedictos, eorum Syndicos & Procuratores etiam ſubſtitutos ab eis aut eorum altero, & eorum quemlibet ab omni onere ſatiſdandi, nec non a quibuſcunque cautionibus pro eis præſtitis ſeu præſtandis, ratum & gratum habuerunt ac ſe perpetuo habituros promiſerunt efficaciter, quicquid per dictos Syndicos & procuratores, vel eorum alterum aut ſubſtitutum ab eis vel eorum altero nomine ipſorum conſtituentium actum, geſtum, ſeu procuratum fuerit quomodolibet in hac parte, caveruntque & promiſerunt pro ſe & aliis eorum conſociis, ac ipſorum nec non totius univerſitatis & communitatis prædictæ nomine ſolempniter in manus mei Notarii publici recipientis & ſtipulantis vice & nomine omnium & ſingulorum, quorum intereſt vel intererit ſub obligatione & ypotheca rerum & bo-

norum ſuorum & Opidi prædicti omnium & ſingulorum præſentium & futurorum judicio ſiſti & judicarum ſolvi, cum ceteris clauſulis requiſitis, ac ſub omni juris & facti renunciatione pariter & cautela. Super quibus memorati Conſtituentes requiſiverunt per me Notarium infra ſcriptum fieri unum vel plura, prout opus fuerit, in meliori forma ad ſapientis dictamen publicum ſeu publica inſtrumentum ſeu inſtrumenta &c.

Clerus quidem non appellat, ſed ad cauſam dicendam, dum interdictum adhuc durat, Suederum citat Ultrajectum. Suederus contra appellat, & viciſſim interim citat clerum, Sed in locum non tutum. Unde & clerus appellat. Sed clerus fruſtra & incaſſum. Nam appellatio apud Papam, quæcunque hæc tandem eſſet, & quamvis ſæpius iterata, dum Suederum defendit mordicus, Rudolphi autem mentionem reſpuit, nullius momenti. Unde & rei indignitatem tandem clerus non ferens, Suedero ubi ad Capitulum ter citatus non venit, rejecto prorſus & abdicato, reliquis duobus Statibus univit ſe arctius, & indictis Comitiis Rudolphum van Diepholt, quia epiſcopum non potuit, obſtante nimirum Papa, diœceſis Rectorem ſeu ut vulgo Mamburnum & Protectorem conſtituit. Mox etiam impulſu Ordinum non obſtante interdicto, quod diu adhuc duravit, in choro cantum reſumit, & promiſſa indemnitate ſacris more ſolito operatur interritus. Quod ad cantum non abs re erit, ſi addam publicum inſtrumentum, ex quo Lector, quid tum actum, adhuc clarius cognoſcet:

In nomine Dei Amen. Anno nativitatis ejuſdem M. CCCC. XXVII. *Indictione quarta, menſis Decembris die decima octava, hora tertia vel quaſi, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris ac Domini noſtri Domini Martini Dei providentia Papæ quinti anno decimo in Venerabilium ac Circumſpectorum virorum Dominorum* Hermanni *de Lockhorſt Decani eccleſiæ majoris*, Iacobi *de Lichtenberch Prapoſiti ſancti Petri, &* Henrici *Houberch Decani S. Salvatoris eccleſiarum Trajectenſium, nec non* Arnoldi *de Wael*, Iohannis *Colentier*, Iohannis *Theodorici*, Iohannis *Ghinckel*, Henrici *de Winſen ejuſdem majoris*, Laurentii *Wilhelmi*, Iohannis *Treslonge*, Walteri *Grawaert*, Iohannis *de Steyn*, Iohannis *Weerdt ejuſdem Salvatoris*, Arnoldi *de Tychel*, Wolferi *de Mera ejuſdem ſancti Petri*, Wolferi *Boningh*, Herberni *de Jutfaes*, Everardi *de Ryn*, Theodori *de Bouchout*, Gerardi *Vranck*, Arnoldi *Boningh*, Lumanni *Zuermont*, Pauli *de Cloetingen*, Gerardi *Jacobi*, Gysberti *Albout*, Nicolai *Cloetingh S. Johannis*, Ludolphi *Schult*, Lamberti *Vlieger*, Volckeri *de Lichtenberch*, Gerlaci *Florentii*, Iohannis *Hondertmarck*, Gysberti *de Spangem*, Wilhelmi *Modde, &* Gysberti *Wael beatæ Mariæ eccleſiarum Trajectenſium Canonicorum, ad hoc, ut moris eſt, in loco Capituli eccleſiæ*

ma-

majoris prædictæ vocatorum, meique Notarii publici, ac teſtium infra ſcriptorum ad hoc rogatorum præſentia perſonaliter conſtituti Venerabiles & ſtrenui viri, Magiſtri Razo Doggaert, & Theodoricus *Grawaert nobilis & potentis viri* Rudolphi de Diepholt *defenſoris & Mamburni patriæ Trajectenſis ab eodem ad infra ſcripta ſignificandum, ut dixerunt, miſſi, nec non Dn.* Wilhelmus *de Montfoort, &* Iohannes *de Reneſſe milites pro ſe ipſis & ex parte militarium dictæ patriæ, ac* Iohannes *Pot,* Arnoldus *de Amerongen Burgimagiſtri, cæterique Proconſules & ſuperiores Rectores civitatis Trajectenſis nomine ſuo & aliorum Rectorum ejuſdem civitatis ibidem coram dictis* DD. *Prælatis & Canonicis in hanc ſententiam propoſuerunt & dixerunt, quod ex quo repetitis vicibus ipſos Dominos rogaverunt, quod divina reaſſumerent pro eo quod dictus Dn.* Rudolphus *ſibique adhærentes & conſortes in divinis non eſſent vitandi, pro & ex eo quod ante proviſam ſententiam excommunicationis, ſi qua fuit, per* Abbatem *inſulæ beatæ Mariæ Trajectenſis diœceſeos contra ipſos latam appellaverunt cauſis rationabilibus & probabilibus in eadem appellatione inſertis, de qua & ipſius appellationis admiſſione, citatione, & inhibitone, deſuper auctoritate Apoſtolica emiſſis, ipſis fidem facerent legitimam, pro & ex eo quod nec ipſi Domini nec eorum prædeceſſores ſecundum Statuta eccleſiæ Trajectenſis tales vitare potius quam in divinis communicare conſueverunt, ita adhuc & ex ſuperabundanti prælibatos Dominos rogarunt, ut aſſeruerunt, quatenus juxta eccleſiæ Statuta ipſis ſufficienter inſinuata ab aſſumpta ceſſatione deſiſtere & eis in divinis communicare vellent, ſicut in ſimilibus cauſis cum aliis multis fecerunt maxime quia ex ſcriptis tam legum quam Decretorum doctorum evidenter pateat ipſos Dominos impune divina reſumere poſſe. Alioquin de injuria & confuſione eis indebite illata, & de perſequendo hæc loco & tempore oportuno proteſtarentur. Adjungendum quod magna pars cleri Trajectenſis divina celebrarent ipſis Dominis Prælatis & Canonicis tacentibus, ac ſic per deformitatem Cleri ſeditiones & errores in populo quotidie ſuſcitarentur, & præterea oporteret ipſos exponentes modum excogitare dictis injuriis & confuſionibns ſibi per eos illatis reſiſtendi. Quibus ſic propoſitis & ipſis exponentibus præfatum locum Capitularem exeuntibus poſt maturam deliberationem inter præfatos Dominos Prælatos & Canonicos ſuper præmiſſis ſupradicti Domini præmiſſa proteſtatione omnia divina duxerunt reſumenda & reſumpſerunt, prout hoc in quodam proteſtationis inſtrumento plenius continetur. His itaque ſic peractis præfati* Raſo *Doggaert & Theodoricus Grawaert nomine Dn.* Rudolphi *Mamburni prædicti Dn.* Wilhelmus *de Montfoort &* Iohannes *de Reneſſe, nec non* Iohannes Pot & Arnoldus *de Amerongen Burgimagiſtri, cæterique prænominati communiter & diviſim pro ſe & aliorum præſentium & futurorum nomine ſupra-*

 dictis

dictis Dnis Prælatis & Canonicis eiſque adhærentibus & divina una ſecum reſumentibus cujuſcunque Status ab omnibus moleſtationibus & damnis ipſis occaſione reſumptionis hujuſmodi intervenientibus defendere & aſſiſtere promiſerunt, ac ad id efficaciter ſe obligaverunt. Super quibus præmiſſis præfatus Dn. Decanus Trajectenſis nomine reliquorum omnium petiit a me Notario publico unum vel plura inſtrumentum vel inſtrumenta fieri. Acta fuerunt hæc in loco Capitulari majoris eccleſiæ Trajectenſis ſuperius dicta, ſub anno, indictione, menſe, die, hora, Pontificatu quibus ſupra, Præſentibus ibidem ad præmiſſa ſpecialiter rogatis diſcretis &c. Dominis DD. Jacobo Fermini & Johanne Pater presbyteris in dicta eccleſia Trajectenſi. Et Wilhelmus filius Brodeni *de Medenblicq clericus Trajectenſis publicus imperiali auctoritate Notarius in fidem ſuperius ſcriptorum omnium ſignavi.*

Suffectus. Prælatus, non ſuffectus, ut ex dictis jam patet. Vid. & Hed. in ej. vit.

Pag. 170. *ablata eſt eis ſuburbana ditio.* A quo eis ablata. Et cur? quam ob cauſam? Qua quæſo auctoritate? Et quis hoc dixit: quis ſcripſit? An ablata quod Rudolphus ſui copiam non fecit? Atqui fecit, & fecit citra ullam citationem. Et ponamus quod citatus & quod citatus non venit? Cur idcirco punitur urbs? Ut verum dicam non capio.

hoſtibus Ultrajectinis Gelris. Et horum inprimis ope ſurreptum tum Amisfurtum. Heda de Suedero *hiſt. Ultraj. p.* 285. *Primo repellitur ægre tandem intromiſſus, ubi per internuncios conciliavit ſibi Præfectum Egmundenſem patrem Arnoldi Ducis* Gelriæ, *Trajectanis atque Amersfordianis infenſum, a quo ſibi acquiſivit equitatum & peditatum ad numerum quingentorum militum, quos Amerfordiani excluſerunt. Illi vero fingentes ſe retrocedere, collocatis inſidiis, & civibus admirantibus, quonam tam ſubito diſparuiſſent, ſequenti die epiſcopus aſcenſo equo finxit ſeſe ſolatii cauſa exire cum puellis euntibus ad mulctram ſummo mane, & in porta permorabatur pauliſper: tum milites exilientes e cannetis celeriter ſubintrant. Et hoc medio potitus opido fabricari juſſit duo valla &c.* Arx etiam ter Horſt, validum munimentum, poſtquam intrarunt Gelri, præſidiis inſeſſa. Nec prius ab iis reddita quam poſtquam pax placuit anno demum CIↃ. CCCC. XXIX. quo inter Rudolphum & Arnoldum Ducem Gelriæ convenit, ut ſequitur.

Wy Arnolt *vander ghenaden Gods Hertoge van Gelre, ende van Gulick, ende Grave van Zutphen, doen kont allen luiden mit deſen openen brieve, ende bekennen, dat wy voer ons ende onſen nacomelingen van allen twiſte, gebreke, ende ſcade die in den oerloge ende daer voer van dat wy die Stat van* Amersfoerde *inne genomen hadden, geweeſt is tuſſchen den Edelen Here* Rudolph *van Diepholt*

holt Poſtulaet *tot Utrecht onſen lieven neve, der Stat van Utrecht, ſine ende des Geſtichts Steden, landen, luden, namelik Amersfoerde, Deventer, Campen, ende Zwol, ende allen anderen horen borgeren, onderſaten, ingeſetenen, hulperen, ende hulpers hulperen, ende allen den ghenen die mit hem of om horen wille in deſer veden comen ſyn aen die een zyde, ende ons Hertoge* Arnolt *voerſz, allen onſen onderſaten, Steden, landen, luden, borgeren, ingeſetenen, hulperen, ende hulpers hulperen, ende allen den ghenen die mit ons of om onſen wille of om haren wille in der veden comen ſyn, aen die ander, en die anders gevallen ende geſciet ſyn binnen veden, ende daer voor als voerſz is aen beyden zyden, enen nutliken Zuene, vrientſcap, ende eendrachticheyt by Rade ende goetduncken ons ſelfs ende onſen Rade ende vrienden, die van onſen wegen ende van ſonderlinge onſen beveel daer by geweeſt ſyn, ende dit gedingt hebben, overdragen, overcomen, ende eens geworden ſyn, ende die zuene gegeven hebben ende geven mit deſen openen brieve. In welker zuenen wy beſuent hebben al onſe lande, lude, onderſaten, ſteden, ingeſetenen, onſe hulperen, ende hulpers hulperen, ende alle andere, die mit ons of om onſen wille in deſer veden ofte oerlogen gecomen ſyn, Deſgelycks hebben onſe neve die Poſtulaet ende die Stat van Utrecht; ende die ſteden* Amersfoort, Deventer, Campen, *ende* Zwol, *bezuent op hoer zyden alle des Geſtichts ſteden, landen, luden, burgeren, onderſaten, hulperen ende hulpers hulperen, die mit hem of om horen wille in der veden ende oerloge voerſz gecomen ſyn, Welc onſe Zuene ende alle punten nabeſcreven Wy Hertoge openbaerlic ende volcomelic voltrecket ende voldaen hebben, voltrecken ende voldoen in maten beſcreven.*

In den eerſten hebben Wy Hertoge van Gelre voerſz onſen Neve den Poſtulaet *ende den Geſtichte van Utrecht dat Slot ter Horſt overgegeven in maten als hier beſcreven ſtaet, Alſoo wes Biſſchop* Vrederick *ſaliger gedachten, of dat Capittel, of die Stadt van Utrecht* Hubrecht *Wolf van der Horſt in brieven of tot redelicken bewyſinge ſculdich mogen weſen, daer ſal* Hubrecht *richtinge omme geſcien by onſen lieven vader den Hertoge van Cleve,* Dirck *van* Bronchorſt, *ſoen tot Batenborch ende Taenholt, ende* Dirck Hemerich, *ende die* Poſtulaet, *Capittel, ende Stat ſullen mallich enen goeden man daer toe ſcicken, ende deſe ſes voerſz ſullen binnen der tyt nabeſcreven uytſpreken, wes Huybrecht dan toeginge ende geſchict worde, alſoo dat wy Hertoge daer van quyt van Hubrecht gehouden werden. Item binnen ſes weken na den uytſprake der zuenen datum des briefs aenſprake ende antwoert over te geve, dat is te weten die aenſprake te doen binnen den eerſten drien weken, ende d'antwoert daer op te geven binnen den anderen drien weken daer naeſtvolgende, Ende daer na ſullen die ſes voerſz binnen ſes weken naeſt daer na die uytſprake doen, als voerſz ſtaet, Ende hier en boven en*

ſul-

ſullen Wy Hertoge van Gelre Hubrecht *die Wolf of yemant van onſen wegeu, die Stat van Utrecht, of dat Stichte niet becommeren, of beſwaren, aen live of aen goede, om ſulc gelt als Hubrecht daer aen leggende mach hebben.*

Item ſo en ſullen wy Hertoge van Gelre, noch die ons, der Biſſcop Zweders *noch der ballingen, noch hoere ſaecken kroeden, noch onderwynden in geenderleye wys, dan waren enige ballinge onſe borgeren of onderſaten, die ſullen mede in der Zuenen weſen, of ſy willen, Inden Stichte en ſullen ſy niet comen, dat en zy mit wille ons neven des Poſtulaets, ende des Geſtichts, ende willen ſy hoers goets gebruken, ſo ſullen ſy onſen neve den Poſtulaet ende den Geſtichte verlaven, en ſoe ſelmen hoer goet in den Stichte liggende laten volgen, Dan of wy Hertoge van Gelre ende onſe lande mitten Stichte tot veden quamen, ſo moegen ſy in der veden ons ende onſen lande helpen, gelyck anderen onſen onderſaten die veden uyt, Behoudelicken den van Zwolle hoer brieve van horen ballingen in hoere machte te bliven.*

Item ſo ſullen die Eccleſie ende die Stichtſe die onſen neve den Poſtulaet, *Stat, ende Geſtichte van Utrecht gehoerſaem ende byblivich geweeſt ſyn, ende alle die kerken gelegen in den Geſtichte van Utrecht, alle hoerre goede, geeſtelik ende weerlick, in onſen lande van Gelre liggende ruſtelic ende vredelic gebruken, Ende of Biſſcop* Zweder, *die Paepſcap, of ymant anders ons Hertoge van Gelre of onſe onderſaten dair om vianden worden, daer ſullen wy Hertoge voerſz by rade ons Neve des Poſtulaets, der Paepſchap, ende Geſtichts, redelike luden ende Procuratoers toe ſetten, dat te wederſtaen mit rechte, ende wat des coſten, dat ſullen die Stichtſe ende Paepſcap beteren buten ſcade ons Hertogen van Gelre, ende en geſciede des van den Geſtichtſen ende Paepſcap niet, ſo mogen wy Hertoge van Gelre dat aen den Geſtichtſen geeſtelicken goeden in onſen lande gelegen verhalen.*

Voert ſo ſulleu ons Hertoge onderſaten ende die Stichtſe onderſaten onder malcanderén in des anders ſlote, Stede, ende lande mit live ende mit goede te lande ende te water in ende doer veylich ende beſcermt varen, comen, ende merren, hoer comenſcap ende ander ſaken in redelicheden te hantieren op horen rechten gewonentliken tollen, Ende men ſal den onderſaten elck in des anders lande van pachte, ende ſculde, ende van ſcade onvertogen recht laten geſcien.

Item ſo en ſulleu onſe lieve Neve die Poſtulaet *ende die Stichsſen tot geenre tyt* Biſſcop Zweder *byſtaen of hulpe doen tegens ons Hertoge van Gelre ende onſen landen, Ende of Biſſcop* Zweder *enich deel des Geſtichts becrachtichde of in crege, zoe ſullen onſe neve die* Poſtulaet *die Stat ende Geſtichte van Utrecht tot geſinnen ons Hertogen van Gelre dat dan wederſtaen, ende weder na hoerre machten uyt jagen, en dat ſullen wy Hertoge van Gelre trouwelic mede doen elc op ons ſelfs coſt.*

Item

Item of enige Heren of ymant om deſer dingen wille, die nu gedeengt ende geſloten ſyn tuſſchen onſen neve den Poſtulaet *ende ons ende onſer beyder landen, deden tegens ons* Hertoge *van* Gelre *ende onſen lande; daer toe en ſullen onſen neve die* Poſtulaet *ende die Stichtſen hem geen byſtant noch hulpe doen in eniger wys op ons Hertoge van Gelre ende onſen landen, Item alle gevangen van beyden zyden quyt uytgeſceyden* Peter van Culenborch *ende ſommige die doe ter tyt mede opten bolwercken tot* Amerfoerde *gevangen worden, ende ons Hertoge van Gelre niet of gevangen en ſyn, ende alle onbetaelt gelt aen beyden ſyden quyt, Mer hadde ymant aen beyden ſyden in deſer veden voer den anderen wat betaelt, daerom ſalmen enen yegelicken van beyden ſyden recht wedervaren laten na Lantrecht ende na Stederecht.*

Item van allen ſcattingen der Stichtſen goeden in onſen lande van Gelre gelegen ſalmen holden, ende enen yegelicken geſcien laten, alſmen in den geeſteliken ende waerliken daer boven ende beneden hem geſeten, Deſgelycks ſalmen onſe onderſaten in den Stichte oec doen, Ende men ſal niemants goet toeſlaen, Ende waert dat ymants goet beſec worde, daer ſalmen die wete van doen ter goeder tyt den Meyerlingen, of anders den Burgemeeſteren der Stadt, daer deſe innegeſeten waer, die ſyn goet beſet waer.

Item datmen der Stichtſen goede gelegen in onſen lande van Gelre niet beſwaren en ſal enige peerden te houden, mer datmen die Meyerlinge op peerden ſetten ſal, alsmen boven en beneden doet, Ende hadden die Meyerlinge ander goet, dat zy daer van doen ſullen, alſmen oec boven ende beneden doet.

Item dat die Dycſcouwe aen Veluen zyde ons Hertoge voerſz bliven ſal, ende die Stichtſe luden daer inne wonende, dat wi die beſcudden ende beſcermen ſullen voorgewelt, als dat in voertyden geſet ende overdragen is.

Item ſo ſyn die borgeren der Stadt van Zwolle op onſer ſtraten van Gelre bovengeleyde mit brieven ons Hertoge voerſz. hondert ende XII. *oſſen genomen, welcke oſſen voerſz wy Hertoge voerſz. betalen ſellen den Borgeren voerſz van den leſten termine des gelts, dat die Stat van Utrecht ons geloeft hebben te betalen, mit voerwaerden dat die Borgeren die die oſſen voerſz. genomen ſyn mit horen ede beholden ſullen, wat ſy gecoſt hebben in te coepen, ende van weyden, ende niet meer, wanneer wy Hertoge des vermanen doen, ſonder argeliſt.*

Item dat alle afterſtedige renten ende jaergelden, die in deſer veden aen beyden ſyden voer ſunte Peters dach ad Cathedram leſtleden onbetaelt waren, ſullen quyt weſen, Item ſo ſallen aen beyden zyden quyt weſen datmen ons of den Stichtſen of ymant binnen onſen lande van Gelre, ende Geſtichte van Utrecht, ſculdich gebleven mach weſen binnen deſer veden. Mer wolde ymant den anderen daer omme manen mit geeſtelicken rechte dat mach hy doen. Ende wy Hertoge

van Gelre noch onſe neve die Poſtulaat *en ſullen niemant enichs weerlichs rechts daar over gunnen of geſcien laten in onſen lande ſonder argeliſt.*

Item alſulcke brieve als wy Hertoge van Gelre hebben van die Stadt van Renen, ende die Stadt van Renen wederom van ons, dat die Stadt van Renen in deſer veden ſtille ſitten ſolde, ſullen wi malcanderen overgeven, Ende of wy Hertoge van Gelre die brieve van den van Renen niet en hadden, of machtich en waren, dat wi Hertoge van Gelre mit onſen brieve die Stat van Renen daer of quyt ſcelden ſullen, ende des onſe brieve geven, alſo verre dat aen ons treft.

Item alle brieve die de Stat van Amersfoerde *gegeven heeft, ende hem ofgedrongen ſyn in tyden dat wy Hertoge voerſz. die Stat van* Amersfoort *in hadden, die briven ſullen wy noch niemant van onſen wegen van gheenre waerden houden. Mer waert, dat wi die brieve in onſen machte hadden, die ſullen wy der Stat van* Amersfoerde *doen overgeven.*

Item of ymant leen aenbeſtorven waer, of ſijn leene of hoefpenningen van beyden zyden opgeſecht of verſuymt hadde binnen deſer veden voerſz, dier verſumeniſſe dair of ſel quyt weſen, ende mallich weder daer van opt ſyn ende op ſijn leen ende goet comen.

Item den dyck by Ewych *ſalmen toe dycken, of een Sluſe daer in leggen by raede ende toedoen der erfgenoten aldaer aen beyden ſyden, die des watergank genieten of ontgelden mogen, te verſtaen, die doer die Sluſe haer lant wateren.*

Item en ſullen wy Hertoge van Gelre in geenre wys gehengen, dat onſe lieve neve die Poſtulaet, *die Stat, of Geſtichte van Utrecht, hoer Borgeren, onderſaten, of die gemeynſchap mit hen gehadt hebben, enige laſten, gebreke, of hinder in onſen lande van Gelre van den ballingen of ymant anders van hoeren wegen mitter achten te doen of geſcien laten, of dat dair of ruerende is, geliken onſe lieve Here ende Oem Hertoge* Reynolt *zaliger gedachten dat in zynre Zuenen metten Stichtſen des oec gedaen hadde.*

Item ſcelden wy Hertoge van Gelre die Stadt van Amersfoert ende van Utrecht, ende den Geſtichte quyt van alſulcken geſcaff, als tot Gorinchem geſchach, ende daer of die Stat van Utrecht, ende die Stichtſen, andragende tot deſen dagen toe claerlick ſullen verloſen, ende geſceyden weſen mit deſer zuene.

Item is verdedingt van den Here van Culenburch of hy mede in deſer zoene weſen wil, dat ſal hy weſen in al der maten, als dat van onſen lande van Gelre verdedinct is. Ende wolde die Here van Culenborch alſo niet doen, ſoe geven wy doch Hertoge van Gelre voer hem ene Zuene, want hy onſe hulper is, Ende wolde die Here van Culenborch boven deſer onſer zuenen tegens onſen neve den Poſtulaet *ende die Stichtſen doen, dat en ſolde niet hynderen aen den dedingen ende brieven nu tuſſchen ons beyden Heren ende landen gemaect.*

Item

Item ſo ſullen dode tegens dode, roof tegens roof, brande tegens brande, name tegens name, quetſinge tegens quetſinge, hoe of waer die geſciet ſyn binnen der veden, of voer der veden quyt weſen die een tegens die ander tot beiden ſyden.

Item of imant ons Hertoge ongehoorſaem waer, ende die zuene niet holden en wolde, als wy die onſen Neve den Poſtulaet *ende den Stichtſen beloeft ende bebrieft hebben, ende den Stichtſen daer hynder ende gebreke in viele, Soe ſullen wy Hertoge den Stichtſen ende onſen Neve die* Poſtulaet *ende die Stichtſen malcanderen trouwelick byſtaen, die gebreke ende hynder te wederſtaen na alle onſe ende hoere machten, elcx op ons ſelfs coſt, die ongehoorſame te bedwingen, den hynder te richten, ende die Zoene te houden ſonder argeliſt, Ende om emmer ruſt ende vrede in beyde onſer Heren landen elcx voer den anderen te behouden, ende te verhueden te beyden ſyden, dat egeen roof, brande, name, gevangenis, of enige gewelde, uyt des eens lande daer doer of daer inne in des anders landen meer en geſcien, Soe hebben wy Hertoge voerſz. geloeft ende geloven mit deſen brieve ende onſe Ridderſchap na beſcreven over ons getuucht, dat te verhueden na alle onſer machten, Ende of dat dan daerenboven geſciede in enige der punten voerſz. inne of uyt of doer onſen lande, dat wy dat onſen Neve den Poſtulaet ende den Geſtichte richten ſullen binnen twalef weken dan dair naeſtkomende, na dattet geſciet ware. Ende of dat onſen Neve den* Poſtulaet *of den Stichte geſciet ware, ſoe ſal onſe Neve oft die beſchedicht ware ons Hertoge dat verkundigen ende te dage eyſchen binnen den eerſten ſes weken op ten ſteden na beſcreven, als die Stichtſen aen deſe ſyde daer Utrecht ſtaet tot Renen, ende die Overſtichtſe daer Deventer ende Campen ſtaan aen den Rijn, of tot Deventer op ten water, ende geren daer richtinge, daer een ygelic veylich ende geleyt weſen ſal aen ende of te comen, ende opten dage ſal die beſchadichde ſyn gehout doen mit ſynen ede ende ſynen ſcaden groten. Ende alſdan ſullen wy Hertoge den ſcade richten als voerſz. is, Ende of deſe richtinge aldus niet en geſciede binnen der tyt den geſcadichden, ſo mach onſe Neve die Poſtelaet, dat Geſtichte van Utrecht, of den gene die de ſcade hadde dat panden aen onſen onderſaten in onſen lande, ende ſich daer an verhalen ſonder enige wete, toerne, of weer van rechte, ofte anders van ons Hertoge ende ons lants daer van te hebben of te doen, ſonder argeliſt. Ende of wy Hertoge voerſz. onſe vier Hoeſtſteden Zegelen voerſz. mede aen deſen zuenbrieff vol beſegelt brengen deden, Soe en ſel die pandinge van den ſcaden niet connen geſcien, dan in elker Hoefſtede vierendeel ons lants van Gelre, daer die ſchade daer of in geſciet waer, te weten dat een vierendeel* Nymegen *mitten Rike der alinger Betuwen, ende onſen lande tuſſchen Maes ende Wael,* Ruremunde *mitten alingen onſen Overlande, ende onſe Steden tot dien vierendeel horende aldaer gelegen,* Zut-

phen *mitten alingen onſen* Graeffſchap *aldaer, ende* Aernhem *mitter alinger onſer Veluwen*, Ende *ſo ſullen nochtans onſe vier Amptſteden mit horen live ende goede in den Geſtichte van Utrecht ten beyden zyden hier of veylich ende onbelaſt bliven ende weſen, Ende desgelyks ſullen die* vyf Hoeftſteden des Geſtichts van Utrecht *hoer live ende goede weder in den onſen weſen, alle argeliſt, ende die ſaken die hier inne war of hinder weſen mochten claerlick uytgeſceyden.*

Ende want wi Hertoge van Gelre ende Gulick voer onſen nacomelingen, allen onſen ſteden, landen ende luden, Borgereu ende onderſaten, hulperen ende hulpers hulperen, ende allen den genen, die met ons of den onſen in der veden voerſz komen ſyn, deſe voerſz deding, zuene, ende minlicke eendrachte, ende alles dat daer in begrepen is, gedaen, gegeven, ende belieft hebben mit ons ſelſs rade, ende onſer vrienden wille, ende by raede onſer vrienden vrienden die volcomelic te holden, te voldoen, ende te doen holden in allen ende yegelicken punten voerſz., Soe hebben wy alle ſaken voerſz geloeft ende geloven by onſer Vorſteliker eren, ende onſe handen op den brief geleecht ende lyſlik ten heyligen geſworen mit volſtaeſden ede van ons genomen, Ende hebben des t'oerconde der waerheyt alre punten voerſz onſen ſegel by onſer rechter wetentheyt aen deſen brieff uyt doen hangen, ende om die meerre veſtenis ende ſekerheit alre punten voerſz Soe hebben wy gebeden ende aengeſonnen onſen lieven magen, raden, ende vrienden, als mit namen Heer Willem *van Bueren, ende van Boeſinchem,* Gysbrecht *van Bronchorſt Here tot Batenborch ende Taenholt*, Willem *van der Lecke Heere ten Berge ende ten Bylande*, Jan *Here tot Heuckelom ende tot Milleghen*, Jan Schelert *van Obbendorp, Ridder onſe Hovemeyſter*, Johan *van Buereu Here tot Ewyck*, Johan *Here tot Aſperen, tot Weerſt, ende tot Keppel*, Dirck *van Bronchorſt zoen tot Batenborch ende Taenholt, Heere* Dirck *van Lienden Here tot Hemmen*, Dirck *van Bilande*, Dirck *van Aernhem*, Johan *van Bilande Ridders*, Iohan *van Groesbeke Here tot Hoerne, tot Malderick ende tot Baeck*, Iohan *Here tot Broechuſen, tot Weerdenborch, ende Tamerſoyen*, Iohan *van Oeſt*, Iohan *Appelteren Heere Robrechts Zoen onſen Maerſcalk*, Willem *van Vloedorp, erfvoecht tot Ruermunde*, Reynolt *Here tot Oy*, Iohan *van Appelteren Heer tot Perſingen, Heer* Iohan *van Roſſum Heer tot Leyenberch*, Herbert *van Oy Heer tot Valgoy*, Aernt *Heer van Blitterſwyc*, Iohan *van Bueren, Heer tot Aerſem*, Ian *van Oy Greve tot Uwengen*, Gysbert *van Tuyl*, Dirck *van Vloedorp*, Reyner *ende* Ian *van Zeller gebueders*, Gysbert *van Mekeren*, Peter *van Steenbergen van Nyenbeke*, Evert *van Wulp die Jonge, ende* Willem *van Ryſwyck onſen Kamerlinck, Ende voert die Borgemeyſteren, Scepenen, ende Raden onſer vier Hooftſteden ons lants van Gelre als Nymegen, Ruremunde, Zutphen, ende Aernhem, dat ſe des tot getuge*

der

der waerheyt hoer ende hoere Steden ſegelen mede aen deſen brieff hangen wolden. *Dat wi* Willem *Heer tot Bueren*, Gysbrecht *van Bronchorſt*, Willem *van der Lecke*, Ian *Heer tot Hoekelem*, Iohan Schelert *van Obburch*, Ian *van Bueren Heer tot Ewyck*, Iohan *Heer tot Aſperen*, Dirck *van* Bronchorſt, Dirck *van Lienden*, Dirc *van Bylande*, Dirck *van Aernhem*, Iohan *van Bylande Ridders*, Iohan *van Groesbeke*, Iohan *Heer tot Broekhuyſen*, Iohan *van Oeſt*, Iohan *van Appelteren Heren Robbertſoen*, Willam *van Vloedorp*, Reynolt *Heer tot Oy*, Aernt *Heer tot Blitterſwyck*, Ian *van* Appelteren *Heer tot Perſingen*, Ian *van Roſſum*, Herbert *van Oy*, Iohan *van Bueren Heer tot Aerſem*, Ian *van Oy*, Gysbert *van Tuyl*, Dirck *van Vloedorp*, Reynolt *ende* Iohan *van Zeller gebrueders*, Gysbert *van Mekeren*, Peter *van Steenbergen*, Evert *van Wilp die jonge, ende* Willem *van Rijswyck*, *ende voert die Borgemeyſteren, Scepenen, ende Raede der vier Hooftſteden des Lands van Gelre, als* Nymegen, Ruremunde, Zutphen, *ende* Aernhem *voorſz bekennen, om begeerten ende wille ons alreliefſten en genedichſten Heren des Hertogen van Gelre, ende van Gulich, ende Greve van Zutphen voerſz geerne gedaen te hebben, Ende hebben des te getuge der waerheit ende ganſer vaſter ſtedicheyt der punten voerſz onſe ende onſer Steden ſegelen mede aen deſen tegenwoordigen brieff gehangen. Gegeven int jaer ons Heren Duſent vier hondert negen ende twintich op ſunte Pantaleons dagh achtentwintich dage in Julio.*

Verum eodem anno. Non XXV. ſed XXVI. ut ex iis patet quæ apud Hedam. Viceſimo quinto Suederus viſus adhuc ſatis tutus, nec Amorfortiis ingratus, dum & mulctas remittit, & jus vetus confirmat, duabus editis in id chartis:

Wy Sweder *by der genaden Goits ende des heyligen Stoels van Romen Elect Confirmeert van Utrecht marcken condt allen luyden, dat wy om trouwe dienſt dien ons onſe lieve Stadt van Amersfoort gedaen heeft, ende noch dickwyl of Godt wil doen ſal der ſelver onſer Stadt quyt geſcouden ende gegeven hebben mit deſen brieve alle broecken die deſelve onſe Stadt, off hore Burgers off onderſaten der Heerlicheyt gebroocken mogen hebben tot deſen daghe toe, behoudelick ons weſmen ons ſculdich is, datmen ons dat betalen ſal ſonder argeliſt. Oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven ter Horſt int jaer ons Heeren* M. CCCC. *vyf ende twintich den* XXIX. *dach in Julio.*

Wy Sweder *by der genaden Goits, ende des Heyligen Stoels van Romen, Elect Confirmeert van Utrecht doen condt allen luyden, dat wy onſen lieven Burgers ende onſe Stadt van Amersfoort alle hoir privilegien, recht ende vryheyt, die ſy hebben of vercregen hebben van Biſſchoppen t'Utrecht onſen Voervaderen, wie ſy geweeſt hebben, confirmeren, vaſt, ende ſtade, ende volcomentlyck loven te houden*

ſonder eenige wederwoorden ofte wercken mit goeder truwen. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven opten Slote ter Horſt int jaer ons Heeren M. CCCC. XXV. *opten* XXIX. *dach in Julio.*

Petrum Culenburganum. Diu hic in cuſtodia. Nec dimiſſus dimiſſis ceteris. Pacis tabulis, quæ ſupra, ut videre eſt, diſerte & nominatim exceptus.

Propter ſchiſma prædictum. Inter duos nimirum Suederum & Rudolphum. Nam a Papa hic rejectus. Sed multi qui tum temporis non multum id attendebant, niſi forſan Michael hic. Chronicon Agathenſe: *In den ſelven jare op ſint Lucas den Evangeliſten dach ginck Heer* Michiel *onſe Eerwaerde Vader van hier, ende worde van ons uyt der Stede van Amersfoort verdreven om grooten laſt, die daer was, ende pericul in der H. Kercken tuſſchen twee Biſſchoppen als Heer* Sweer *van Culenborch ende Jo*r. Roeloff *van Diepholt. In welcke tyt de Stadt van Amersfoort gedeſtrueert wert. Want hoer Borgers worden gevangen uytgevoert, ende verdreven, ende ſommige om t'leven gebrocht. Ende alle dAt Sticht was ſeer beſwaert met groote bannen, alſoe dat de vrienden Godts ende die conſcientie hadden ſeer verdruckt worden.* Ea rerum confuſio, ut non mirum ſi Amorfortii abrepti etiam in partes. Claudenda erant templa. Obſervandum ſilentium & quod ad cantum & quod ad miſſam. Sacris prorſus abſtinendum. Nec confeſſio auricularis in uſu interim, nec chriſma, nec quodvis aliud ſacramentum. Ne ſepeliendus quidem quiſquam nec baptizandus niſi infans. Vid. *libr. de jur. glad cap.* 31. *n.* 6. An mirum hinc ſi Rudolphus in invidiam incurrit? ſi turbæ interdum datæ? ſi ſuppliciis, ſi mulctis debuit urbs neceſſario in officio contineri? Etſi quantum ad mulctas Rudolphus non nimis rigidus. Habeo enim diploma, quo omnes Amorfortiis remittit indiſtincte & eodem hoc anno *Wy* Roeloff *van Diepholt* Poſtulaet, *Ruwaert, ende Beſchermer des Stichts van Utrecht doen condt allen luyden, dat wy van onſen ende van der Heerlicheyt wegen des Stichts van Utrecht verdragen ende quytſcelden onſer Stadt van* Amersfoort, *ende hoeren Borgeren, ende onderſaten van allen broeken, ende tichten, die wy van onſen of der Heerlicheyt wegen op hem te ſeggen mogen hebben tot deſen daghe toe, Behoudelijk ons onſen broken ſo dat verdedingt ende bebrieft is. Des tot enen oirconde ſo hebben wy onſen ſegel aen deſen brief doen hangen. Gegheven tot Amersfoort int jaer ons Heeren* M. CCCC. XXVI. *des Saterdachs na St. Martens dach in den wynter.*

Pag. 171. *Tranſiit aquam & foſſas.* Ex veteri quadam ſcheda: *Anno* 1427. *belegerde de Heere van Leliendam Maerſchalk van Hertoch* Philips *van Bourgoengen Amersfoort, die even te voren Bunſchoten had overheert, om alſo de Sichtſe*

van

van de Zuyderzee af te ſluyten. Deſe Stadt wiert door de Picarden, die het meeſte deel vant leger maeckten, vreeſlijck aengetaſt, ſo dat Hertoch Philips *in ſyner Soldaten ampt tredende ſelfs in de graften ſprongh, ende de ſyne mannelyck voorgingh, 'T hadt doen met de Stadt gedaen geweeſt, ſo niet de Vrouwen de mans hadden bygeſtaen, ende met water ende heete kalck van boven neder te gieten de furie der Stormers hadden gebrooken. Tot een teecken van deſe groote victorie hoeftmen in St. Joris Kercke doen ophangen de Vaendelen, welcke den Vyant ontweldicht waren. Waer over die van Amersſoert hare danckbaerheyt op Alderheyligen met een jaerlixen ommegang plachten te bewyſen.*

Catum illi dixere. Navigii genus hodieque, quod vulgo dicitur *een Kat.* Vinea alioquin ſeu pluteus, ſub quo miles in morem felis, cum muris urbis ſuccedit propius, in inſidiis ſe recondit. Willelmus Brito *lib. 7. Philipp.*

Huc faciunt reptare catum, tectique ſub illo
Suffodiunt murum.

Cæterum obſidio, ut hoc obiter tantum addam, non tenuit quidem diu, bellum tamen cum diœceſi non intermiſſum duravit uſque ad Ann. M. cccc, xxxi. quo facta tandem pax & ictum fœdus hujuſmodi:

Wy Roeloff *van Diepholt* Poſtulaet *to Utrecht, wy Stadt van Utrecht, ende Steden Amersfoerde, Deventer, Campen, ende Zwolle des Geſtichts van Utrecht doen cont allen luden, dat omme te ſchouwen de bloetſtortinge ende anderen onraet, die omme der veten wille die lange tyt geſtaen heeft tuſſchen den Hoochgebooren Doorluchtigen Vorſte ende Mogenden Prince Hertoge* Philips *van Bourgoengen, Palatin ende van Namen, Heere van Salins ende van Mechelen, Ruwairt ende Oir der Landen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant, ende ſinen onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen an die ene zyde; ende ons* Rudolff Poſtulaet, *dier Stadt van* Utrecht, *ende die van Amersfoert an die een ſyde, ende die Steden* Deventer, Campen, *ende* Zwolle *an die ander ſyde der Yſelen, ende voirt onſen gemeenen Sticht van Utrecht an beyden ſyden der Yſele, onſen onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen an die ander ſyde, geſcepen waren ſo lange ſo meer toe te nemen, indien dat ſy niet geſoent en werde, ſyn wy by goetdunken van onſen Rade ende vrienden om oerbaer, nutſcap, ende profite der landen, luden, ende onderſaten an beyden ſyden overcomen ende eens geworden mitten voerſz onſen Genedighen Heere van Burgoengen ende ten ſinen voerſz eenre mynliker ſoene, vrentſchap, ende overdrachte, in de welcke onſen Genedigen Heere van Bourgoengen beſoent heeft alle ſyne landen, luden, Steden, ende onderſaten ende mit namen die landen luden, Steden, ende onderſaten der landen van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant, ende daer hy bewynt over heeft, mitſgaders ſynen hulperen ende*

ende hulpers hulperen , ende allen anderen , de mit hem off om ſynen wille in der veten ende oirloge voerſz gecomen ſyn , ende wy Roeloff Poſtulaet Stadt ende andere Steden des Geſtichts voerſz hebben beſoent op onſer ſyde al ons Geſtichts lande , lude , Steden , onderſaten , Burgeren ; hulperen ende hulpers hulperen , ende anders alle die gene die mit ons in der voirſz veten ende oirloge gecomen ſyn in forme, maniere , ende voerwaerden, als hier na beſchreven ſtaet :

In den eerſten ſullen wy Roloff *van Diepholt Poſtulaet to Utrecht , wy Stadt van Utrecht , ende anders die Steden des Geſtichts van Utrecht aen beyde ſyden der Yſelen voorſz voirtaen goede vrienden ende naegeburen weſen ons Genadigs Heeren van Burgoengen voerſz , ende hem getruwelic dienen voir enigen Vorſt die leeft , ende ſullen oec goede vrienden weſen aller ſynre luden , landen, Steden ende onderſaten , ende der geenre daer hy bewynt over heeft , ende ſonderlinge van den onderſaten ſynre landen , ende die hem te bewynden ſtaen , die hy voer ſyne vrienden houdet ende houden ſal , ende oft gebeurde, dat in ſyne voerſz landen of die hy te bewynden heeft enighe partien opreſen , ſo ſullen wy daar in houden ſulcke parrie als hy houden ſal , ende wie onſen Genedigen Heere van Bourgongen in den ſelven ſinen Lande , of die hem te bewynden ſtaen niet te wille en ſtaen , die en ſullen wy niet behulpelik , vordelic , noch byſtandich weſen in enigen ſaicken , de hem oft ſine landen ende vrienden tegendraghen , noch niet gehengen , dat ſy in onſer Stadt , Steden , ende Geſticbte voerſz verkeeren ſullen , noch dier gebruycken na der tyt dat ons van ſynre wegen gekundigt weſen ſal , dat ſulcke luden , in onſer Stadt , Steden , of Geſtichte gecomen weren. Desgelicx eu ſullen wy niet gehengen , dat eenige vreemde de ons Heeren van Burgoengen vyanden ſyn, of werden, comen ſullen in onſer Stadt , Steden , ende Geſtichte voirſz onſe Heere van Burgoengen of den ſinen dair inne, daer uyt, ofte daer deur te ſchedigen in eniger wys , alle argeliſt hier an uytgeſceyden.*

Item ſullen wy Poſtulaet , *die Overſte onſer Stadt ende Steden van Utrecht, ende van Amersfoort mitten Overſten onſer Steden van Overyſſel voirſz voir onſen Heere van Burgoengen comen op ene halve mile nae onſer Stat van Utrecht tot eren ende weerdicheyt ons Heeren voirſz tuſſchen dit ende Paſchen naeſtcomende over een jaer tot ſulcker tyt, als ſine Genade dat onſer Stadt van Utrecht mit ſinen brieve ene maent te voren ſal laten weten , ende op onſe knyen ootmoedelicke hem bidden vergiffeniſſe van dat wy hem verkiert ende tegen hem miſdaen mogen hebben. Ende dit aldus geſciet weſende ſoe ſullen wy mit onſen Heere mit ſynre openre ontwonden banier trecken tot onſer Stadt van* Utrecht , *daer tegen onſen Heere van Bourgoengen dan comen ſullen buiten der ſelver onſer Stadt mit* proceſſien, *mit* crucen, *ende* vanen, *die geeſtelicke ende weerlicke perſonen der ſelver onſer Stadt , ende dan te ſamen onſen Heere gebrengen tot*

op

op onſer Stadthuys, dair ſyn banier off opter poirten uytgeſteken weſen ſal, ende uytgeſteken bliven drie daghen lanck, Ende desghelic ſullen ſyn banier *uytgeſteken werden op die poerten onſer Steden tot Amersfoerde, ende tot Rienen, ende aldair uytgeſteken bliven drie daghen lanc off hem dat genuecht.*

Item of onſe Heere van Burgoengen tuſſchen hier ende van Paeſſchen naeſtcomende over een jaer ſelve binnen toe Utrecht niet en queme, ſo mogen ſine Genade ſinen getruwen Heeren Rolant *van Uytkerck mit anders ſynen Rade ende vrienden, de ons Geſtichts ballingen noch vianden niet en weren, ſenden binnen onſer Stadt van Utrecht, ſyn baniere aldair te brengen, ende uyt te doen hangen, gelyc of hy mit ſyns ſelfs live voir oogen wair, ende desgelic tot Amersfoert ende tot Rienen, behoudelyck anders alle tyt onſer Stadt, Steden, ende Geſtichte van Utrecht geeſtelic ende meerlic in onſen rechten ende vryheden te bliven ſonder argeliſt. Ende hoewel dat wy* Poſtulaet, *Stadt, ende Steden van Utrecht onſen lieven Heere van Burgoengen mit deſer ſoene gehouden ſyn te doen de reverentie ende ootmoedicheyt, daer hier voor aff verhaelt is, ſo bekennen nochtans onſe Heere van Burgoengen voer hem ende ſyne naecomelingen, dat hy dair mede nu noch in toecomende tyden geen recht an onſer Stadt, Steden, ende Geſtichte voirſz. vercrygen noch vermeten en ſulle &c.*

Item ſo en ſullen voirtaen geen ballingen, noch voorvluchtige, die nu ter tyt uyt Hollant geweken, of binnen onſs Geſtichts Steden Burgeren off ingeſetenen geworden ſyn, aldaer niet mogen wonen noch bliven, ſy en ſullen eerſt oerconde ende verloſſeniſſe gedaen hebben, dat ſy tegen onſen Heere van Burgoengen noch ſinen Lande ende die hem te bewynden ſtaen niet doen en ſellen in eniger wys, ende deden ſy dairenboven, dat ſouden wy Poſtulaet, *Stadt, ende Geſtichte voerſz. doen richten an horen live mit den ſweerde, wairmen die bevinden konde in onſen Geſtichte van Utrecht.*

Item gevielt dat hier namaels eenige perſonen, ballingen, of voorvluchtich worden uyt den Lande van Hollant, van Zeelant, of van Vrieſlant, ende binnen onſen Geſtichte quamen, ſo en ſullen wy de binnen ons voerſz. Geſtichts palen binnen Steden noch daer buten an deſe ſyde der Yſſelen niet bliven noch wonen mogen laten, nadien dat onſe Heere van Burgoengen off ſine Amptluden van ſynre wegen ons Poſtulaet, *of onſer Stadt van* Utrecht, *of van* Amersfoerde, *dat mit ſynen off horen brieven ſullen hebben laten weten, Mer willen ſy trecken in onſen Lande an gheen ſyde der Yſelen, dat ſullen ſy mogen doen in ſulcker maten, dat ſy eerſte verlaven ſullen onſen Heere van Burgoengen ende ſinen lande, ende de hem te bewinden ſtaen gheen ſcade te doen. Ende waer dat ſy des contrarie deden, dat ſolmen richten mitten ſweerde an horen live in der manieren voirſz. Mer waert dat onder hem luden enige onſen Genadigen Heere van Bur-*

goengen to onwille weren in ſulcker wys, dat hy de dair niet hebben en wilde, ſo en ſolden ſy dair niet bliven mogen, na dat ons Poſtulaet, Stat, ende Steden voirſz van ſynre wegen dat gekundigt weſen ſolde, noch onſen Lande gebruken als voerſeyt is, Ende dat ſalmen openbairliken doen kundigen over al in onſer Geſtichts kercken. Ende alle verloffeniſſen voorſz. ſullen geſchieden voir den Richteren, Burgemeiſteren, Schepenen, ende Raden onſer Steden, dair ſy wonen of woonachtich werden, ende dair ſullen wy Stede brieven of doen maicken, ende onſen Heere van Burgoengen of ſynen Threſorier van Hollant tot ſynre behoeff hem dair na te richten, Ende ſo wie onſen Heere den Hertoge van Burgoengen, of den lande van Hollant, van Zeelant, oft van Vrieſlant verloffeniſſe of oirvede gedaen, ende ſindert die Zoene gemaeckt tuſſchen onſen Heere van Burgoengen voernoemt, ende onſer liever Vrouwen van Hollant meynedich geworden ſyn, die en ſullen deſer dedinge niet genieten noch gebruken.

Item ſo ſullen die onderſaten van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant, ende anders alle die gene die met onſen Heere van Burgoengen hebben geſin, gegoit, ende geerſt weſende in onſen Geſtichte van Utrecht, vry ende quyt weſen van alle laſte, coſte, ongelde, ende ſcattinge die geſchiet is off ſal mogen geſcien om deſer oirlogen wille, ende dat dair of rueren mach, ſo dat ſy dair toe niet betalen en ſullen, Hier ſyn uytgeſcheyden Gelreſche, van dat hem hier of aen roeren mach &c.

Item hoewel dat onſe Stede van Bunſchoten *vry erve is ende bliven ſal ons Geſtichts van Utrecht, t'welck onſe Heere van Burgoengen oock bekent mit ſynen Soenbrieff, ſal hy nochtans daer inne ſetten enen Geſtichtſen man, die dat regieren ſal na den Stichtſen recht ter tyt toe, dattet geſchille weſende tuſſchen ons* Poſtulaet *ende onſen Geſtichte van Utrecht voerſz ende Heren* Sweder *van Culenborch geeyndt weſen ſal, ende deſe tyt duerende ſo ſal die gene, die daer alſo toe geſet wert, de nutſcap ende profite aldaer beuren ende ontfaen, ende in gewairder hant by een houden, mit voerwaerden, dat hy goede rekeninghe ende bewys daer af doen ſal den genen, die aen den Geſtichte bliven ſal, indien dat binnen deſer tyt geen ander vuege daer in gevonden en wert, Ende ſullen alle ballingen die uyt* Bunſchoten *geweken of verdreven ſyn daer weder in comen mogen ende hoer goeden ruſtelic ende vredelic gebruken, ende mit malcanderen guetliken ende vruntlicken geſlecht ende geſceiden weſen van allen, die hier voirtyts gevallen ef geſciet mogen weſen om deſer veten wille, Mer die voerſz. ballinghen ſullen eerſt geloven ende oirveden doen in onſer Stadt handen van Utrecht dair omme niet te miſdoen in eniger wys den genen, die binnen* Bunſchoten *gebleven ſyn, ende dair ſullen brieven of gemaict werden, die de-*

ſelve

ſelve onſe Stadt ſenden ſal den Treſorier van Hollant. Ende wairt dat ſy dairen boven miſdeden dat ſoudemen richten an hoir lyff, ende den tyt des geſchils hangende die ballingen. de der ſoenen niet genieten en willen, noch die vianden ons Poſtulaets, *onſer Stat, ende Geſtichte voerſz. en ſullen binnen* Bunſchoten *niet comen mogen.*

Item ſo ſullen mit deſer overdrachte alle die ballingen out ende nye onſer Stad ende Steden des Geſtichts van Utrecht gebruken alle hoere onruerende goeden, die ſy hadden doe ſy uytruymden, ende alle hoer ruerende goeden, die ſy ſullen connen bevinden, dewelcke in ons Poſtulaets, *onſer Stat, Steden, of Geſtichts oirber niet gecomen en ſyn, wair die gelegen ſyn binnen den ſelven onſen Geſtichte, binnen Steden ofte daer buten, behoudelike dat alle die gene van hem luden, die deſer ſoenen genieten willen, eerſt oirvede ende verloffeniſſe doen ſullen niet te doen in eniger wys tegen ons* Poſtulaet, *onſer Stadt, Steden, ende Geſtichte voirſz. Ende deden ſy daer en boven, dat ſel onſen Genadigen Heere van Burgoengen doen richten an horen live mitten ſweerde, wairmen die bevinden conde in ſynen lande, ende dair hy bewynt over heeft. Ende die verloffeniſſe ſullen ſy doen aen handen des Threſoriers ons Heeren van Burgoengen van ſinen lande van Hollant, ende ſyn brieven dair of geven, die ſy terſtont ſenden ende overleveren ſullen ons* Roloff Poſtulaet *ende onſer Stadt van Utrecht voirſz. Ende ſullen die gene van hemluyden die deſe ſoene genieten ſullen, mogen ſtellen hoer Procuratoers, die gene ballinghe of vianden en ſyn, om hoer goeden ende all binnen Steden ende daer buten te bewynden ende te doen regieren tot hoere nutſcap ende profyt, ende die Stadt ende Steden, dair ſy goede hebben, ſullen hem dan die ruſtelic ende vredelic gebruken ende volgen laten ſonder argeliſt. Mer die voirſz. ballingen ende elcx van hem luden ſullen bliven buten der milen van der Stadt of der Stede, daer ſy uytgeſet of uytgeweken ſyn, thent ſy by conſent ons* Poſtulaet *voerſz, enter Stadt of Steden daer ſy uytgeſet of uytgetogen ſyn, weder dair binnen mogen comen, behoudelike onſe Stadt van Zwolle alſulcke brieve, als ſy van over* XII. *jaren off dair voren hebben van hoirre oude ballingen in hoere macht te bliven, ende dat ſullen die ballingen in hoire oirvede mede loven ende beſweren, Ende deſe oervede ſullen ſy doen, elcx, te weten, die binnen landes ſyn binnen ſes weken, ende die gene die buten lants ſyn binnen drie maenden na uytſprake deſer ſoenen, of ſy en ſullen der ſelver niet genieten, Alle argeliſt hier inne uytgeſceyden.*

Item wie van den ballingen deſer ſoenen niet genieten en wolde, die en ſal in ons Heeren Landen van Burgoengen, noch dair hy bewynt heeft, niet weſen, hy en hebbe eerſt oirvede ende verloffeniſſe gedaen tegen ons Poſtulaet, *onſer Stadt, ende Geſtichte van Utrecht niet te doen, ende dede ymant dair en bo-*

boven, dat ſoude onſe Heere van Burgoengen doen richten over ſyn lyff mitten ſweerde als voirſz. ſtaet. Ende oft gebeurde dat ons Poſtulaet, *Stat, en Steden, oft Geſtichte niet en geneuchde aen ſommige van den voirſz. ballingen, dat ſy die voirſz. loffeniſſe ende oervede deden onder horen ſegel, ſo ſullen ſy, ende desgelycx die gene die genen ſegel en hebben, die ſelve loffeniſſe ende oirvede voerſz. doen voir den Gouverneur off den Treſorier van Hollant, die 't op hem tugen ſal mit ſynen ſegel.*

Item ſo heeſt onſen Genedigen Heere van Burgoengen ons Rodolph van Diepholt Poſtulaet, *onſe Stadt, onſe Steden, en Geſtichte van* Utrecht *voirſz., end den Regierders daer binnen weſende tot onſer ernſter bede ende ootmoedigen vervolge, ende overmits den punten voirſz. genomen in ſyn beſcudde ende beſcermeniſſe, ſo dat wy over al in den ſynen ende dair hy bewynt heeft, te water ende te lande, binnen Steden ende buten, ſullen veylic, ruſtelic, ende vredelic mogen varen, keeren, merren, ende weſen, ende ſonder ons enich cracht of gewelt gedaen te weſen in live, noch in goede, noch in eniger wys.*

Item geviel enich opſtaen in onſer Stadt Steden of Geſtichte voerſz. tegendragende ons Roloff Poſtulaet, *Stat, ende Steden ons Geſtichts voerſz., ende ons ymant van onſeu luden, die dat dede, t'onwille waer, ſo en ſullen onſe Heere van Burgoengen, noch de ſyne voirſz. de niet behulpelic, voirdelic, noch biſtendich weſen in enigen ſtucken ons* Poſtulaet *ende den Regierre voerſz. tegendragende, noch gehengen, dat ſy in ſynen lande van Hollant, van Zeelant, off Vrieſlant verkieren ſullen, noch diere gebruken, nadien dat wy* Poſtulaet, *onſe Stadt, off Steden voirſz. hem dat ſullen hebben laten weten. Oick ſo en ſal onſe Genadige Heere van Burgoengen voirſz. niet gehengen, dat enighe vreemde, die ons* Poſtulaet, *Stat, ende Steden, of des Geſtichts vianden ſyn of weren, comen ſullen in ſynen landen ende Steden, of daer hy bewynt heeſt, ons of den onſen dair inne, dair uyt, of dair deur te beſchedigen in eniger wys, Alle argeliſt hier inne uytgeſceyden.*

Item ſullen alle onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen van beyden ſyden vry comen op den horen alſo die nu ſyn, t'ſy leen off eygen, ende op hoir brieven, die ſy dair of hebben, gelyc ſy voir der veten waren, ende eer ymant ſyn leen opgeſecht hadde, ende dat van deſer veten ruert, uytgenomen die ballinge der Stadt ende des Geſtichts van Utrecht, *die des heurs gebruken ſullen in der manieren voirgenoemt ende anders niet.*

Item ſullen ſtaen rooff tegens rooff, brant tegens brant, doode tegens doode, quetſinge tegens quetſinge, neminghe tegens neminghe, hoe of wien het zy geeſtelic of weerlic, die geſciet is binnen der veten. Ende die gevangen die onſe Hee-

re

re van Burgoengen, off ons Poſtulaet, *Stadt, Steden, en Geſtichte toe beyden ſyden of gevangen ſyn, ſellen quyt weſen, ende desghelic alle onbetaelt gelt der gevangen quyt, alwaert oock verwyſt off verwyſt te betalen. Oick mede wairt ſake, dat aen die een ſyde of aen die ander ſyde enighe geloften van gelde heymelic of openbair geſciet wair van brantſcattinge in deſer veten, de gelofte ſel daer of quyt ende te niet weſen. Voert ſellen quyt weſen tot deſen daghe toe alle afterſtallige erſrenten, die van den Heere of ſyne Dienres gebeurt off quytgeſcouden ſyn. Oick ſellen alle die gene van beyden ſyden, die deſer ſoenen genieten willen, quyt weſen van allen afterſtalligen lyfrenten, die verſchenen ſyn ſedert den eerſten dach in Octobri int jaer ons Heeren* M. CCCC. *vyf ende twyntich, dat onſen Heere van Burgoengen alſe een Gouverneur der landen van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant in die Landen quam tot den eerſten dach in Meye laetſte geleden, ende alle lyfrenten verſchenen voir den voirſz. eerſten dach in Octobri ſelmen voirt an betalen den genen, diemen ſy ſculdich is, of haren erven, waren ſy geſtorven op den daghe der betalinghe.*

Item ſullen alle rechtvorderingen, die binnen deſer veten geſciet ſyn, hoe, of wair, of in wat ſchyn die geſchiet mogen weſen, claerliken doot, of, ende quyt weſen, uytgenomen dat alle die gene die ſchuldich ſyn tot eniger Dyckaedſen van zeedyck of anders watergange gelt, ende alle ander gelt uytgeſet, voir elcx gemenen lants oirbaer geven ende betalen ſullen mit eens ſcatten gelde ſonder meer binnen ſes weken, nadien dat die Zuene uytgeſproken weſen ſal, van al des op hem tot deſen dage toe gevordert heeft geweeſt, Ende alle onderſaten van beyden zyden Zullen hoer Dyckaetſen, wech, ende watergangh voertan doen bewaren, ende hoer gelt datmen op hem rechtveerdelike mit goeden bewiſe na den recht rekenen ſel, betalen alſt behoert.

Item alle onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen, ons Heren van Burgoengen, die heur goeden verſet hebben tegen den Stichtſen, die hulperen geweeſt ſyn ons Poſtulaats, *Stadt, ende Steden voerſz, daer die daghen van der losſinghe of gegaen zyn binnen deſer veten, ende om deſer veten wille niet en hebben mogen loſenen, ſullen die ſelve verſette goeden mogen loſenen binnen een jaer na uytſprake deſer ſoenen voer alſo veel gelts als ſy die geloſt ſouden hebben ten daghe der losſinghe.*

Item ſoe ſullen onſe Heere van Burgoengen, ende wy Poſtulaet, *Stat ende Steden voirſz. van onſer beyden Raide tot des anderen verſoecke ſenden op den Palen van ons Heeren Lande van Burgoengen van Goylant, om te beſcyden elcken ſyn Palen, die hem van rechts wegen toe behoeren.*

Item ſullen alle onderſaten van beyden ſyden veylich ende ongehindert in des anders landen te water ende te lande onder malcanderen mogen varen, kieren,

ende weſen op hoer gewoentlike tollen, privilegien, rechten, ende vryheden, uytgenomen die ballingen ten beyden zyden, die anders niet en ſullen mogen verkieren dan alſe voirſz. is, Ende wair ymant van den onderſaten voirſz. die een op den anderen yet te ſeggen of aen te ſpreken hadde, dat ſellen ſy doen mit recht ende anders niet, ende des ſelmen hem dan onvertogen recht tot alle plaetſen doen, daer dat gebeurt, ſonder enich vertreck daer in te ſoecken of te laten geſcien, ſo dat die Verweerre geene were en ſal mogen doen van des men eyſchende were anders dan mit quitanſien, mit ſinen ede, of mit goede bewyſinge van betalinge, Ende ſullen oic die oude compoſitien gemaekt tuſſchen den Lande van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant, ende onſen Geſtichte voerſz. in hoere volcomener machten weſen ende bliven, gelikemen die tot haer toe geplogen heeft.

Item gevielt dat onſe Heere van Bourgoengen of anders ſinen Steden, landen, luden, of dair hy bewynt heeft voirſz. gebrec cregen, oft ymant van den horen tot eniger tyt t'ſyn benomen worde, of ſcade geſciede boven deſer ſoenen, ſo ſal onſe Heere van Burgoengen die Steden, of landen voirſz., wien die ſcade geſciet were ons dairomme ſcrieven, ende hoer gebreke of ſcade openen ende groten, ende ons dair of te daghe eyſchen binnen eenre maent dair naeſtvolgende opte Putkuyp. *Ende ſo ſel die gene die t'gebrec of ſcade geleden heeft op dien dach ende plaetſe voerſz. daer ſyn gehout doen, ende ſyn gebreck ende ſcade groten mit ſinen ede, ende mit vier goede witachtige mannen, die dair aen noch winnen noch verlieſen en mogen, die dat mit hem ten heyligen ſweren, ende dat gebreck of ſcade groten ſullen ſonder argeliſt, Ende dat ſullen ende mogen ſy doen voir den Rade, die dair opten dage ende plaetſe voirſz. comen ſullen, Ende des gehouts ende grotinge van den gebreke of ſcade voirſz., ende oic van der konde der geenre, die dat gehout mede doen ſullen, van dat ſy goede witaftighe mannen ſyn, ſullen die Rade voerſz. alſe Rade hoer beſegelde brieven geven den genen die in gebreke of ſcade is. Ende ſo wanneer die gebrec hadde, of beſcedicht weer, ſyn gehout mit hem vieren daer op gedaen heeft, alſe voerſz. is, ſo zullen wy die gebreke of ſcade gelden ende betalen, off doen betalen na inhout ſyns bewys ende grotinge ſynre ſcade ende gebreke voirſz. binnen eenre maent dan dair naeſtvolgende den genen, die gebrec of ſcade geleden ende gehouden hadde, als voirſz. is, ſonder meer vertrecx of vervolch dair in te laten geſchieden, ende des en ſullen wy noch niemant anders ons of hem onderwynden, de betalinge ende rechtinge en ſel geſcien in der maten voirſz. Ende alle die gene die ten voirſz. dage ende plaetſe comen ſellen om der gebreken ende ſcaden wille voirſz., ſy ſyn Rade, Clagere of getuge van allen ſyden, de ſullen een vry geleyde ende ganſe veylicheyt hebben aen ende of te comen ſonder argeliſt, uytgenomen de vyande off vredeloes diere*

Apud Woerdam iu confinio Hollandiæ & diœceſis. Hortenſ. *lib. 2. hiſt. p. 37.*

Lan-

Landen of dierre Stadt waren, behoudelike an allen anderen ſaken onſen Heere van Burgoengen, ende ſinen landen, ende daer he bewint heeft, ende ons Roloff Poſtulaet, *Stadt, Steden, ende Geſtichte voerſz in hoeren ende onſen rechten te bliven, ende desgelycx Biſſcop* Sweder, *ende den Eccleſien van Utrecht, die mit hem uyt ſyn, ende ons* Poſtulaet, *den Eccleſien die binnen ſyn, ende onſe Stadt, Steden, ende Geſtichte van Utrecht voorſz te bliven in horen ende onſen rechten van den geſchille, dat wy hebben die een tegen den anderen ſonder argeliſt. Ende of in deſer Zuenen off in enige der punten voirſz daer begrepen gebrec viele, daeromme en ſoude die ſelve ſoene niet gebroken noch geminct weſen, mer ſoudmen dat gebrec rechten van der ſyde dair dat geſctet wair in der manieren voirſz, ende ſo ſolde nochtans die ſoene voerſz in allen punten in hoere volcomenre macht weſen ende bliven.*

Welcke ſoene ende minlicke overdrachte ende alle punten dair inne begrepen ende elx byſonder wy Poſtulaet, *Stadt, ende Steden des Geſtichts van* Utrecht *voirſz mit onſen vrien moetwille gelooft hebben ende geloven bi onſer truwen, eeren, ende volſtavede eden te houden, ende te voldoen, ende te doen voldoen ongemenct ende onverbroken, alle argeliſt ende nywe vonden claerlike uytgeſceiden, Ontbieden daeromme ende bevelen allen onſen Amptluden, Rechteren, Dienren, ende Onderſaten onſer Landen, Stadt, ende Steden ons Geſtichts mitſgaders allen anderen, die deſe ſake aenrueren mach, ende een ygelicken byſonder, dat ſy die ſoene ende mynlicke overdrachte voerſz houden ende volcomen ſonder daer tegen te doen of te gaen in eniger wys. Ende wairt dat ymant contrarie dede, ſo bevelen wy voert onſe Amptluden, Rechteren, ende Dienren voerſz, dat ſy dat rechten ende corrigieren aen die miſdadige, aen horen live ende goede na gelegentheyt der ſaken ende miſdaet in der manieren voirſz, ende des niet te laten op allen dat ſy van ons houdende ſyn,* Ende *wairt ſake dat dair enighe venſinghe ingeſciede, dat wouden wy dan aen hem houden ende verhalen, als wy doen ſouden aen den voirſz miſdadigen. Ende des toe oerconde hebben wy* Roeloff *van Diepholt onſen ende wy Stadt ende Steden* Utrecht, Amersfoerde, Deventer, Campen. *ende* Zwolle *elcx onſer Steden ſegelen hier aen doen hangen. Gegheven int jaer der geboorte ons Heeren* M. cccc. *ende* xxx. *op ten* xx. *dach van Jauuario.*

Non eſt quod miretur quis, quod ſic ſubmittat ſe Rudolphus, quod ſibi paſſus injungi, ut cum Præfectis civitatum occurrat ſupplex Philippo, ut genu flexo petat veniam. Siquis turpe & probroſum & præter dignitatem Trajectenſium id putet, ſciat multo probroſius, multo turpius tum temporis devoveri diabolo, ejici piorum nnmero, & excludi eccleſiis, ut devotus tum, excluſus, & ejectus Rudolphus. Illud potius miretur tanti tum

tem-

temporis adhuc factum Rudolphum, adhuc factos Trajectenſes, ut cum excommunicato, cum his qui a Papa ſubjecti ineerdicto, Philippus fœdus, ſocietatem, amicitiam contraxerit. Non ignarus Philippus quod qui cum excommunicato paciſcitur, colloquitur, rem habet, aut ipſi adeſt, ſecundum jus Pontificium & ipſe excommunicatus ſit. Vid. *lib. 2. de Nobilit. cap. 21. p. 375.* Sed haud dubie etiam damnis, etiam cladibus feſſus, quod ſpreto quem hactenus defendendum ſuſceperat, ſpreto Papæ judicio, cum eo junxit ſe arctius, ejus factus eſt ſocius, quem ut filium perditionis ab omnibus Papa arctius evitandum præceperat. Quod autem ad reverentiam, genu flexo faciendam, non neceſſe ut attendat quis. Nunquam deinceps id factum, nec ut fieret petitum. Aut ſi quem id offendat, quod clero Duci occurrendum cum vexillis, cum crucibus, ſciat vulgo id olim factum in adventu virorum Principum. Sic poſtquam Romam expugnaſſet exceptus a Pelagio Papa Totila Gotthorum Rex. Procop. *lib. 3. de bell. Gotth.* Sic Romam properans Carolus Magnus a Leone Papa Tertio. Vid. Reginon. & Annal. Metenſ. ad Ann. DCCC. Sic Lotharius Imp. Anaſtaſ. *in Sergio II. Obviam illi ejus Sanctitas dirigens venerandas cruces, item ſigna, ſicut mos eſt Imperatorem aut Regem ſuſcipere, ita eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.* Chronic. Caſinenſ. de Principe Capuæ *lib. 3. cap. 16. Non multo poſt venit ad hoc monaſterium & recipitur honorifice nimis cum proceſſione ſolenni.* Add. Lanfranc. *decret. pro Ord. S.* Bened. *cap. 1. ſect. 12.* Petr. de Marca *de primat. Lugdun. n. 128.* Alteſerr. *ad c. per noſtras ext. de jur. patr. & ad Anaſtaſ. de vit. Pontific. in vit. Hadrian.*

Bunſchotium ſolo æquatum. Inſignis olim urbs, ſed quod bello exorto pro Philippo ſtetiſſet implacabili in eam odio Trajectenſes graſſati. Ex veteri quadam ſcheda: *Anno 1428. ſyn die van Utrecht voor Bunſchoten getogen, overmits ſy gerebelleert hadden jegens den Biſſchop haren Heere, ende hadden Hertoch* Philips *van Burgoengen innegelaten, alſo dat ſy Bunſchoten wonnen, ende wierpen alle poorten, muiren, ende toornen ter neder, ende brandent ten gronde toe af.* Coaluit quidem rurſum & dicta deinceps adhuc urbs, ut in charta, quæ infra, CIↃ. CCCC. XLIV. Sed de vetere tamen gloria complanatis jam foſſis, dejectis muris & exciſis, vix quicquam retinuit, etſi hominum multitudine non parum pagos adhuc præſtitit, Prætnra etiam non vili, ut quæ Anno adhuc 1557. complexa in ſe pagos Duyſt & ter Haer florenis nongentis XXIV. obligata cuidam Meynardo Volckengen, ut notatam etiam vidi in ſcheda quam dixi.

Ann. 1433. &c. confirmabat epiſcopus Diepholtius. Verbis ſcilicet uſitatis: *Wy* Rodolph *van* Diepholt *by der genaden Goits ende des Heylgen Stoels van*

Ro-

Romen Elect confirmeert van Utrecht doen condt allen luyden. dat wy onſen lieven Burgers, ende onſe Stadt van Amersfoort alle hoir privilegien, rechten, ende vryheyt, die ſy hebben off vercregen hebben van Biſſcoppen t'Utrecht onſen Voorvaderen, wie ſy geweeſt ſyn confirmeren vaſt ende ſtede ende volcomelick loven te houden ſonder eenige wederwoorden of wercken met goeden trouwen. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegeven int jaer ons Heeren M. CCCC. XXXIII. *op den* VI. *dach in Februario.* Et hic demum is annus eſt, quo videns tandem Papa obniti ſe fruſtra, ſublatis excommunicationum & interdicti ſententiis, confirmavit Rudolphum. Diploma ſerius quidem prodiit, ſed cerrior jam Rudolphus de Papæ voluntate cum mitteret ad Amorfortios codicillos jam dictos. Diploma hic addidiſſem, ſed cum ſit ſatis prolixum, edam alia occaſione.

Memorias ut vocant. Miſſas pro defunctis ſtato obitus eorum die quotannis faciendas. Provinciale *Cantuar. eccleſ. lib.* 3. *tit,* 14. *Peractis a viris eccleſiaſticis mortuorum memoriis &c.*

Anno 1439. *ultima Martii.* Poſtquam Papa epiſcopatum contuliſſet Rudolpho, Suederum prorſus non abjecit, Cæſarienſem epiſcopatum, ut ſeditionum in diœceſi tandem aliquis eſſet finis, pro Trajectenſi ei dedit. Sed Suederus non ignarus non multum emolumenti allaturum hunc titulum Baſileam ſe contulit querelas depoſiturus apud Patres Concilii. Diu autem neglectus vita interim concedit. Credidiſſes exceſſu ejus deleta partium jam ſtudia, verum præter opinionem malorum hydra adhuc ſurgit, ab extorri clero & vagabundo electo ſtatim in locum mortui Walravo Comite Moerſenſi & fratre Theodorici Archiepiſcopi Colonienſis. Heda *hiſt. Ultraj. p.* 286. Qui cum electionem cum quadam animi promptitudine acceptaſſet confeſtim, diœceſi excluſus modo contulit ſe Dordracum, modo etiam Arnhemum, jactis hinc quorum copia ei in Rudolphum fulminibus. Quæ haud dubie excitaſſent etiam majus incendium, quo horrendum in modum conflagraſſet diœceſis, niſi Ordines objeciſſent ſe, fœdere inter ſe facto, quo conſenſu unanimi adverſus vim & minas hoſtium obſtrinxerunt ſe fortius. Vidi in Chartulario eccleſiæ S. Iohannis & ad verbum deſcripſi ſic:

Æn. Sylv. *lib.* II. *comment. Theodericus quoque hoc anno e vita deceſſit Colonienſis eccleſiæ Præſul &c. Tres ei fratres fuere. Senior comitatum Morſæ gubernavit, unde illuſtris familiæ Morſenſis nomen: alter eccleſiæ Monaſterienſi præfuit epiſcopus, tertius ad Trajectenſem eccleſiam electus nunquam poſſeſſionem adipiſci potuit &c.*

Wy Prelaten *ende* Capittelen *der kercken van den* Doem, Oudemunſter, *ſant* Peters, *ſant* Iohan, *en ſante* Marien *to Utrecht, gemeyne Ridderen ende Knapen s'lants, ende Burgemeeſteren, Scepene, Rade, ende ghemene meente der Stadt van* Utrecht *ende van* Amersfoerd *doen kond allen den genen, die deſen tegenwoordighen brief ſullen ſien of hooren leſen, ende den dat nu aendraecht of aendragen mach in toecomenden tyden, dat al iſt ſake, dat in tiden verleden die Alreheylichſte vader ende Here in Gode onſe Heer* Eugenius *merc-*

kende die Stadt ende dat alinghe lant van Utrecht mit wreeden ende bloedigen twydrachten doe beſwaerdt ende beladen te weſen, heeſt den Eerweerdigen Vader Heer Johan *doe van* Makon *nu van* Ambiens *Biſſcop neder geſciet totter Stadt ende landen van Utrecht, volmachticht om die in vreden ende ruſten te ſetten, ende uyt redelike noetlike reden ende ſaken by den ſelven Biſſcop* Iohan *overmits ſynre machten voirſz., ende anderſwaer mit ernſte ondervonden, ende onſen heyligen Vader den Paus van Romen weder bygebracht heeft, die ſelve onſe Heer die Paus wilneer Heren* Sweder *van Culenburch doe Biſſcop to Utrecht van der kercken van Utrecht totter kerken van* Ceſarien *tranſſeriert ende overgeſet, ende den Eerweerdigen in Godt vader ende Here, Here* Rudolph *van* Dyepholt *nu Biſſcop to Utrecht onſen Genedigen Here, van der voirſz. kercken van Utrecht voerſien, ende na dode Biſſchop* Sweders *voerſz. omme die meerre veſtinghe ende omme alle ſpraecke ende twivel, die in die verſieninge ende proviſien comen of weſen mochte, al en was dat gheen noet, deſe verſieninge ende proviſien vernyet heeft, daer die Kerck, Stadt, ende alinge lant voerſz., ende daer omtrent geſeten, van die beſwaringe voirſz. mede ontladen, ende in goeden vrede geſat waren,* Nochtans *hebben ſommige perſonen onabel ende van kleynen getal, die des oock niet machtich en waren, noch en ſyn in eniger wys., ſoeckende deſe afgedaen ende nederſlagen beſwaringe te verwecken, oock overmits raet ende toedoen ſommiger vyande des vredes ende des lants van* Utrecht *een vergaderinge gemaeckt in ongewoenliken ſteden boven ende tegens deſe voerſz. proviſie ende verſieninge, ende tot der kercken van Utrecht, die niet open noch ledich en was, tegens der kercken voirſz. ende allen anderen rechten, ende tegens horen geſworen eden een vermetel kieſinge of poſtulatie, die alſo niet weerdich en is te noemen, van* Walraven *van* Moers, *gedaen hebben in verdoemeniſſe hoerre ſielen, ſmerteniſſe des Heyligen Stoels van Romen, ende ſcande der luden, Ende want* Walraven *voirſz. geſterct in den* Conſilio *van* Baſel *mit hulpe ende toedoen des Eertsbiſſcops van Colen, ende des Biſſcops van Munſter ſinen broederen, ende hoeren Ambaſſatoers, onderſaten, ende dienaren, ende anderen Heren in den* Conſilio *weſende, die ons mit rade ende mit dade tegen ſyn, ende hem ſelven in der ſaken na geroert contrarie partie maken ende ſyn, die welke oock dagelix alſmen van den ſaken tracteert ende rechtvorderinge doet, daer mede by ende over ſyn alſe rechters, dat die natuerlike reden ſcuwen enich partie rechter in ſyn ſelfs ſaken te weſen, ende alle rechten geeſtelick ende weerlick wederſpreken, ſoe dattet onſen Genedigen Heer voerſz. ende ons allen ſorgelick ende vreſelick is daer enige rechtvorderinge te doen ofte te vervolgen, al iſt dat* Walraven *voerſz. geen recht en heeft noch hebben en mach totter Kerken van Utrecht, deſe ſyn onregte* poſtulatie *in den ſelven* Conſilio *vervolcht, ende dat* Conſilium *dat van ſyne natueren alle ruſt ende*

vre-

vrede maken ende ſtercken ſoude, in verſtoringe des vredes voergemaeckt die ſaken aenneemt, ende rechtvorderinge in doet, boven dat die ſaecken na uytwiſinge der beſcreven rechten ende gewoenten des Heiligen Stoels ende des Hoefs van Romen alleen toe behoeren te rechten onſen Heiligen Vader den Paeus, of dien hi ſonderlinge dat beveelt, dat wy niet alleen in deſen, mer oeck in veel anderen ſaken vermits vervolge ende verſoeke Walravens *ende der ſynre, hem te lieve tegens God ende die rechtveerdicheyt in den ende vermits den* Conſilio *tot onſen groten ende ſwaren coſt, laſt, ende hinder beſwaert werden, daer oock grote twidrachten, vyantſcappen, doetſlagen, ende andere ſchandelicke ſaken van gekomen ſyn, ende noch meer geſien ſyn van te comen, en wort dat niet wyſlick verhoet. Waerom ende op dat wy deſe beſwaringe voirſz. te bet mogen ende te ſeker wederſtaen, hebben wy mit rypen rade ende wael daer op verdacht ons eendrachtelick te ſamen verenicht ende verbonden, ende verbynden mit deſen brieff, ende hebben by onſen trouwen, ende in machte ons eeds, die een ygelick van ons geſwooren heeft, geloeft, ende loven mit deſen brief, dat wy mit gemeinen raet, hulpe, biblivinge, ende gonſte, onſen Genedigen Here, Heere* Rudolf *van* Dyepholt *Biſſcop to Utrecht, na allen onſer machten in ſinen rechten ende goetliken beſitte ſynre kercken van Utrecht oec met machten, of des noet gebeurde, beſcermen en houden willen, ende deſe voirſz. beſwaringe of enige andere laſten, oplagen, of beſwaringen, die ons of enige van ons oeck van wat ſaecken, ende van wien hi waer, aengeleit werden mochten, gheen geſondert, ende alle dat uyt den voerſz. ſaken roeren of comen mach in tiden tegenwoordich ofte toecomende mit allen rechten, die ons dair in te hulpe of te bate comen moghen, ende anders als ons dat noet weſen ſal, truweliken ende eendrachteliken mit onſen genadighen Here voerſz wederſtaen ſullen, ende die vervolgen voer onſen heiligen Vader den Paus, daerſe van rechte behoeren te vervolgen, ter tyt toe dat die by den ſelven onſen heiligen Vader den Paeus, of dien hi dat bevelen ſal volendet weſen ſullen nae uytwiſinge der beſcreven rechten ende beloep des Hoefs van Romen, ende alſulcke ſcade, coſt, onluſt, moeyeniſſe, ende onrechten, die wy ſamentlick of enich van ons biſonder vermits ende uyt der ſake voerſz. liden of beſwaert werden, dien ſullen ende willen wy aen allen den ghenen, daer ons dat van comt, ende die hem daer in geradicht ofte behulpich ſyn, eendrachtelick verhalen, ende om verrichtinge daer of te krigen vervolgen, als ich dat gebueren ſal, na alle onſe vermoogen, ende wy ofte ymant van ons en ſullen oock den ghenen, daer ons deſe coſt, onluſt, moeyeniſſe, ende onrechte van comen, ende daer daer toe geradich ende hulpich ſyn in enigher wyſe geen gratie doen, mer ſullen ende willen hoerre vorderinge ende promotie hynderen, alſoo verre als wy kunnen ende moeghen ter tyt toe, dat ons die ſcade, coſte, onluſt, moeyeniſſe,*

ende onrechten verrichtet ende verbetert weſen ſullen, Allikewael willen wy nochtans onſe Genedigen Here voirſz houden, beſcermen, ende biblivich weſen in ſinen rechten ende beſitte, als voirſz ſtaet, Voert of dat ſake waer, dat ymant in deſen ſelven onſen verbonde mede treden ende weſen woude, ende ons dien wael genuechde, die mach mit ſynen tranſixie brief mede mit ons hier inne gaen in allen ſchine als voerſz is, Ende deſe brieve ſyn meer alleens ſpreeckende, ende of daer een, twee, drie, ofte meer ſegelen aen gebreken ofte breken, ſoe ſullen allikewael deſe brieve ongecanſeleert in hoere volcomenre machten bliven ſonder enich arch, ofte liſt, of nye vonde, of enige andere ſaken van rechte of andere behulpinge daer in te ſoeken of te vynden in eniger wys, daermen deſe brieve mede breken mochte, ende des tot enen oirkonde hebben wy Prelaten *ende* Capittelen *voirſz onſer kercken ſegellen aen deſen brief gehangen. Ende wy Ridderen ende Knapen hier na beſcreven, mit namen* Iohan *van* Ryneſſe *van* Rynouwen, Willem *van* Montfoerde *van Zweten*, Dirck *van Zulen*, Vrederick *uten Ham*, Vrederick *uten Ham van Baecſtel Ridderen*, Ghysbert *van Vianen van Riſenborch*, Iohan *van Ryneſſe*, Steven *van Zulen van Nyenvelt*, *Jonge* Ghysbert *van Vyanen van Riſenborch*, Melys *van Mynden*, Geryt *van Zulen van Natewyſſ*, Vrederick *van Ryneſſe*, *Jonge* Ian *van Ryneſſe*, Ghysbert *van Sterckenborch*, Henric *van Ryn*, Gysbert *van Nyenrode van Velſen*, Steven *van Zulen van Nyenvelt Willamsſoen*, Henric *van Vyanen Iansſoen*, Alfer *van der Horſt*, Iacob *Bor van Amerongen*, Willem *van Zulen van Nyevelt*, Eernſt *van Hinderſteyn*, Gysbert *van Herdenbroeck*, Gysbert *van der Haer*, Iohan *van der Meer*, Gysbert *van Hinderſteyn*, Iacob *die Voecht van Rynevelt*. Melys *uten Enge*, Dirck *van Zulen*, Sweder *van Zulen*, Soude *van Ryn*, Vrederick *van Steenre*, Gysbert *van der Haer Henricsſoen*, Loef *van der Haer*, Loef *van Ruweel*, Florens *van Iutfaes*, Iohan *van Iutfaes*, Iacob *van Zulen van Blikenburch*, Boekel *van Ryn*, Herman *van Ryn*, Otto *van Ryn*, Willam *van Vloeten*, Iohan *die Welt*, Steefken *van Loenreſloot*, Alfer *vander Meye*, Willem *van Welre*, Gysbert *van Welle*, *ende* Florens *van Blochoven, hebben onſe ſegelen, ende wy Borgemeiſteren, ende Scepenen, Rade, ende ghemeine meente der Stadt van* Utrechr *ende van* Amersfoirde *onſer Stad ſegelen tot enen orkonde aen deſen brieff gehangen. Gegeven int jaer ons Heren Duyſent vier hondert ſes en dertich des laetſten daghes in der maent van Meerte.*

Subſignatum erat diploma hoc ſigillis ſeptem & quinquaginta.

Tranſixum.

Ick Henric *Borre van Amerongen gelove dit verbont mede te holden in allen ſchyn, als dat dair inne begrepen is, dair deſe myn Transfixbrieff doergeſteken*

is. En-

is. Ende hebbe des toe oerkonde mynen ſegel daer aengehangen. Int jaer ons Heren Duſent vier hondert ſeſſendertich op ſant Georgius avont.

Aliud transfixum.

Wy Borgemeiſteren, Scepene, Raide, ende gemene meente der Stat van Renen *maken kont allen luden, dat wy glooft hebben, ende loven mit deſen onſen brieve by onſer truwen ende machte onſſ eeds, die een igelic van ons geſworen heeft, dat verbont ende alle punten, dair inne begrepen, ende ellic byſonder vaſte ende ſtede mede te houden, dair inne die Eerbare vyf Goetshuſe, die Ridderſchap s' Lants ende Stat van Utrecht ende van Amersfoirde malcander verbonden hebben by onſen Gnadigen Heren, Heren* Roedolph *van Diepholt Biſſchop tot Utrecht te bliven na inholt des verbontbrieffs, dair wy deſen onſen tegenwoordigen Transfix brieff myt onſer Stat ſegel tot enen orkonde doirgeſteken ende angehangen hebben. Ghegeven int jair ons Heren Duſent vierhondert ſeſſendertich des vyftienden dages in Septembri.*

Nec fœdus tantum factum. Legati Romam etiam miſſi. Delatæ ad Papam querelæ. Tributum agris indictum. Etſi id Amorfortiis, quod immunes eorum agri, ut ſtatim dicam, expreſſe & nominatim remiſſum. Tam illuſtris ipſorum & præclara exiſtimatio, ut & tali tum temporis & tam gravi neceſſitate vetus tamen jus ipſis prorſus infractum. Charta ita ſe habet: *Wy* Rodolph *van* Diepholt *by der genaden Godts Biſſcop t' Utrecht doen condt allen luyden, dat wy voor ons ende onſe nacomelingen Biſſcoppen t'Utrecht geloiſt hebben ende geloven in goeden trouwen, dat onſe Stadt van* Amersfoert, *hoer Burgeren ende onderſaten van ſulcken verbande, als ſy metten Prelaten ende Capittelen der kercken van den Dom, Oudemunſter, St. Peters, St. Iohans, ende St. Marien t'Utrecht, ende Burgemeeſteren, Schepenen, ende gemeene Gemeente onſer Stadt van Utrecht, te houden ende te beſcermen verlovet ende ſamentlyck verbonden ſyn, van enighen gelde te geven tot onſe recht te vervolgen in den Concilio, te Romen, ofte anders wair, daer ons van noots wegen mach, ofte van enigen mergengelde te geven onbelaſt houden, weſen, ende tot euwigen daghen blyven ſullen, roerende van den verbande voergenoempt; ende behoudelike den Lantbrieff in ſynre volcomenre machten te blyven, uytgeſceyden alle argeliſt. Des t'oerconde hebben wy onſen ſegel aen deſen brieff doen hangen. Gegheven int jaer ons Heeren* M. CCCC. XXXVI. *opten laetſten dach in Martio.*

Anno 1441. *rurſus teſte Mejero.* Verba Mejeri hæc ſunt: *Captum a Philippo opidum Woerden cum caſtello: obſeſſi Amersfordia, adeoque graviter defenſa, ut amiſſo quodam nobili viro Dux coactus ſit obſidionem relinquere.* Apud Hedam hac de re nihil. Nec mentio etiam in tabulis, quæ fœ-

dus continent quod Dux ſexennio poſt cum Amorfortiis in hunc modum percuſſit :

Philips *by der gratien Goits &c. doen condt allen luyden. Alſo in tyden voerleden die Heer van Montſoerde, ende die geene van hoeren bloede ende maichſchap, die van Mynden, van Cronenburch, van Zuylen, mit anderen hoeren vrienden ende maghen, ende oick die goede Stadt van* Amersfoert *gehadt hebben goede vruntſcap mitten Graven van Hollant, van Zeelandt, ende Heeren van Vrieslant onſe Voorvaderen, ende dien gedient in hoiren oirlogen ende anderſints gunſtich geweeſt ende gelieft in hoeren ſaken ende laſten, ende desgelycx hebben geweeſt die voernoemde Graven van Hollant, van Zeelant, ende Heeren van Vrieslant onſe Voorvaders goetwillich ende gunſtich totten voirnoemden Heeren ende maichſcap, ende totter voirnoemder Stede van Amersfoirt, ende behoeders, ende bewaerres, ende beſchermers van den rechten des Geſtichts, ende der Landen van Utrecht,* Soe iſt *dat wy begeerende die voernoemde goede vruntſcap ende goetwillicheyt te weſen achtergevolcht ende gecontinueert tuſſchen ons ende den voirgenoemden Heeren ende maichſcappen, ende der voernoemder Stede van* Amersfoirt, *hebben van onſer rechter wetentheyt by goiden ende rypen raide ende advyſe, gemaeckt, geaccordeert, ende gededingt mit deſen ende deſen, oik mitten Burgemeeſteren, Schepenen, ende gemeynte van der voirnoemder goider Stede van Amersfoirt, t'geen dat hier na volget, Te weten dat tuſſchen ons ende den voernoemden deſen ende deſen, ende der voergenoemder Stede van Amersfoert van nu voortaen is ende weſen ſal goede vruntſcap ende goetwillicheyt, ende wairt dat enighe Heeren, goede Steden, of Gemeenten hem wouden off poichden te doen oirloge, laſt, verdruckinge, of ſchade, of daden den voergenoemden deſen ende deſen, ende der voergenoemder goeder Stede van* Amersfoort *om enigerhande ſaken wille, van den welcken die Heere ende Stadt van* Amersfoort *hem keeren ende ſubmitteren ſouden willen an ons ende te rechte ſtaen voor ons, wy ſullenſe nemen ende ontfangen inder voernoemder ſubmiſſie. Ende gevielt dat die gene, dieſe aldus ſoude willen doen oerlogen of beſchadigen, dair op deuchdelyck verſocht weygerden dair af te ſubmitteren ende te blyven in ons van hoirre ſyde, wy en ſullen den genen, dieſe aldus ſouden willen beſwaren off beſchadigen niet doen of doen doen enige gunſt, hulp, of byſtant tegens den voernoemden Heeren ende Steden, Mer wy ſullen doen ende doen doen den voernoemden Heeren ende Steden gunſt, ſtyfniſſe, hulp, ende byſtant tegens die voernoemde hem willende beſwaren ende belaſten, ende ſullen die helpen bewaren ende dragen in hoeren goeden rechten, ende oick hem onderhouden hoir privilegien, coſtumen, ende oude rechten hem luden gegeven ende gegont by onſen Voervaders Greven*

ven

ven van Hollant, ende dat ſy gebruken mogen t'recht van den Lande, datmen noempt Lantrecht, in allen dingen niet hinderlyck ons noch onſen Lande ende onderſaten, ende ſo verre dat wy 't mit eeren ende redenen ſullen mogen doen, ende ſculdich ſyn te doen, ende alle dinck ſonder boosheyt of argeliſt. Ende overmits deſe ſaecken ſo ſullen die voernoemde deſe ende deſe, die voernoemde van der Stede van Amersfoirt *al te ſamen, ende elck byſonder, mit hoeren magen ende vrunden die ſy hebben, ende namaels hebben ende crygen ſullen mogen, gehouden ende verbonden weſen ons te dienen, te weten die voernoemde deſe ende deſe, ende elck van hem ſullen ons dienen, ende raide, ſtyfniſſe, hulp. ende byſtant doen ende geven na hoeren vermogen mit hoeren onderſaten, Steden, Dorpen, Caſtelen, plaitſen, ende huyſingen, die ſy tegenwoordich hebben ende hier namaels hebben ſullen, ende ſullen mogen hebben in den Biſdom, Geſtichte, ende Lande van Utrecht, ende anders wair t' ſy in oirloge tegens alle Furſten, Heeren, Steden, ende Gemeynten onſe quaet willende, ende anderſints tot alre tyt, ende ſo wanneer ſy des van onſen wegen verſocht ſullen ſyn, ende alle dinck ſonder boosheyt off argeliſt. Ende die van* Amersfoert *ſullen ons ende den onſen die voernoemde Stede open doen, ende ons ende den onſen daer in ende daer uyt laten comen, blyven, ende keeren, by dage ende by nachte tot allen uren ende tyden, dat wy 't an hem ſullen verſoecken off doen verſoecken, Ende hier mede ſullen ſy ons deſgelycx dienen ende geven ſtyffeniſſe, rayt, hulpe, ende byſtant na hoiren vermogen mit hoiren Burgers ende inwoenende 't ſy in oerloge tegens allen Furſten, Heeren, ofte Steden onſe quaetwillende, ende anders tot alre tyt, ende ſo wanneer ſy des van onſer wegen verſocht ſullen weſen, ende alles ſonder bedroch of argeliſt. In oirconde &c. Gegeven in onſe Stadt tot Brugge den* XXII. *dach van Meye int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ſeven ende veertich.*

Anno 1447. *ollaris diſpenſatio.* Iam ante Annum 1438. viri pii aliquot & honeſti miſerri pauperum Amisfurti diſtribuerunt hebdomadatim collata ad hoc pecunia panem, carnes, butyrum, ova, piſceſque, & quædam alia, prout temporis ferebat ratio. Peculiarem habebant locum in quem vulgo conveniebant, ad forum piſcarium poſt ſacellum S. Spiritus, ut patet ex literis Ann. 1448. pridie S. Willebrordi. Mutarunt dein locum, alio ad id deſtinato ad *S.* Rochi ſacellum Ann. 1525. Fratres ollæ ſeu *van de Poth* dicti. Quidni fiſci dicamus? Nam fiſcus loculus etiam, ſportula, qua pecunia continetur. Cicer. 2. in Verr. *Unum illud ex hominibus certis, ex quibus omnia comperi, reperiebam fiſcos complures cum pecunia Siculienſi a quodam ſenatore ad equitem Romanum eſſe tranſlatos: ex his quaſi x. fiſcos ad ſenatorem illum relictos eſſe Comitiorem meorum nomine &c. ub.* Aſcon. Pedian. *in not.* Sed magiſtratus in literis Ann. 1447. quibus Regulam præ- Pag. 173.

ſcri-

ſcribit, ſecundum quam bona, quæ legatis, fideicommiſſis, & factis donationibus non parum jam creverant, diſponi & adminiſtrari vult, Fratres ollæ eos vocat, ſeu *Broeders van de Poth.* Siquis tanti id non putet quod majoris momenti addam, & quod, quamvis hic omiſſum, triennio adhuc ante inter epiſcopum & Amorſortios interceſſit. Res ita ſe habet. Habebant multa Amorfortii & inſignia olim jura. Habebant privilegium, quod in cauſa ſeculari ad tribunal eccleſiaſticum, ad quod quivis alioquin citati, etiam ex Hollandia, ex Gelria, Ultrajectum, evocari non poſſent. Sic conceſſum diſerte. Charta Ann. 1291. *Nos* Wilhelmus *Dei gratia epiſcopus Trajectenſis notum facimus univerſis, ad quos præſentes literæ pervenerint, quod nos dilectis noſtris in Chriſto opidanis de Amersfordia indulſimus, & in his ſcriptis indulgenus eiſdem, quod authoritate noſtra, & Archidiaconi loci ipſius de cetero Trajecti, nec alias coram Officiali noſtro aut Officiali Archidiaconi, ſuper cauſis pecuniariis vel civilibus in jus trahi ſeu vocari non debeant, ſed cauſas hujuſmodi per Judicem Notariumque ibidem & Scabinorum ſententias de cetero volumus terminari, & ut id ab ipſis Officialibus competentius valeat obſervari præcipimus, ut iidem Offlciales de cetero in ſuis citatoriis literis, quas contra ipſos opidanos emittent, in antea cauſas ob quas eos vel eorum quenquam citari mandaverint exprimant, ſeu expreſſe conſcribi faciant, decernentes proceſſus hac expreſſione cauſarum ſeu cauſæ omiſſa contra ipſos opidanos de cetero faciendos non tenere & nullius fore momenti, & presbyteros ad executionem talis mandati penitus non teneri, quia per hujuſmodi expreſſionem volumus apparere, an cauſa ſit eccleſiaſtica vel civilis, & ut conſequenter liqueat, an citatus ſeu citandus teneatur ad citationem hujuſmodi comparere. Datum anno Domini* M. CC. XCVIII. *in craſtino beatæ Luciæ virginis.* Et quod forſan miretur quis, tam ſplendidum habebant jus, ut prædium civis Amorfortii, tributo agris indicto, ubicunque eſſet ſitum, ſive in urbis territorio, ſive alibi in Eemlandia, onerari non poſſet. Vid. Hortenſ. *lib. 2. & lib. 4. hiſt. pr.* Et id latius ſemper ipſi & pleniſſime interpretati Cæſaris tempore extendebant ad ea etiam prædia, quæ in dotem accepta. Secundo Curiæ Provincialis Memoriali de eo ita: *Item inſgelykcx houden die van Amersfoort alle die goederen behoorende binnen Amersfoort en gelegen int platte lant van Utrecht van den Huyſgelde vry, ende dat meer is die goederen, die ſy met hoire Huyſvrouwen in Hylickſe voorwaerde vercrygen binnen deſen Lande gelegen, niet tegenſtaende dat deſelve by den Verbantbrief verplicht ſyn, t'welck tendeert tot grooten laſte ende beſwaerniſſe van den gemeenen Staten ende Onderſaten van den Lande van Utrecht voerſz.* Vetus de eo diſceptatio, Amorfortiis quantum poſſent ſemper ultra progreſſis. Rudolphi tempore cum diceretur multa ab iis fieri in fraudem

dem fiſci & aliorum, receptis in civitatem exteris & Emæ accolis, ut eandem haberent quam ipſi immunitatem, poſtquam diu tractatum, & Rudolphus multum urgeret rem, convenit tandem expreſſe, neqnis haberetur deinceps civis Amorfortius, niſi incola Amisfurti, & qui rerum ibi ac fortunarum ſuarum ſummam collocaſſet.

Wy Rudolph *by der genaden Goits Biſſchop t'Utrecht, ende wy Burgemeeſteren, Schepenen, ende Raydt der Stadt van Amersfoort doen condt allen luyden, Dat wy by tuſſchenſprake, rayde, ende goetduncken onſer getrouwer Rayde ende vrienden aen beyden ſyden van ſulcken geſchele ende gebreecken, als wy onderlinge gehadt hebben van de punten nabeſchreven ruerende gunſtelyck ende minlyck vereenicht ende geſcheyden ſyn in manieren ende begrip eenre cedulle hier na volgende ende ſpreeckende van woorde te woorde aldus. In den eerſten ſullen die van* Amersfoort *mit hoire clocken alle hoir buyten Borgeren in bieden te comen voor St. Pieters dach* ad cathedram *naeſtcomende mit hoire hoichſter weren mitter woen, ende die gene die binnen comen, ende binnen blyven ſonder arch, die ſullen Borgeren weſen, ende die niet en comen off weder uyt varen, die ſullen hoir Burgerſcap quyt weſen, mer alle die gene die buyten blyven of niet incomen, ſullen vry, quyt, ende onbelaſt weſen, ſy ende alle hoir goede, van allen breucken, rechtvorderinge, ende gebreken, die ons Heeren Genaden van Utrecht op hem te ſeggen hebben moige van der tyt, dat ſy borgeren wordeu tot deſen daghe toe, uytgenomen ſulck ſetgelt als op hem geſet was van* Pilgrom *ende* Willem Wouterſſen, *eer ſy tot Amersfoert Burgeren worden, daer ſullen ſy een ſchatgelt off betalen ſonder enige ſchade daer of te gelden, ende ſulcke breucken alt ons Heeren Genaden op hem te ſeggen hebben, eer ſy tot* Amersfoort *Burgeren worden, daer machſe onſe Heer of doen beſchuldigen voor den* Vieren *daer toe geſet van ons genadichs Heeren wegen, ende van wegen der Stadt van* Amersfoort. *Ende iſt dat ſy hem voor den voernoemden* Vieren *daer niet of verantwoorden mogen, ſo ſullen ſy redelick beteren doen van den ſelven* Vieren, *ende waer enich van den beſchuldichden, die by den* Vieren, *niet beteren en wonde, die ſoude ons Heeren Genaden daer of tot Lantrecht ſetten, of des verdragen, Ende hier in ſullen geſondert weſen* Reyner *van der Burch,* Jan *Spronck,* Luyman *Luymans,* Reyner *Pyll,* Aernt *van Aelrehorſt, ende* Jacob *Peterſſen, ſo ſy geboren Burgers ſyn, ende op hoer ſelfs erve wonen, ende* Steven *Stail, ſo hy oick op ſyns ſelfs erve woont, ende voert alle die op hoers ſelves erve woonen, ende geboren Burgers ſyn, of noch daer op varen ſullen mitter woon, die woonende op hoers ſelffs erve ſullen aldaer hoir Burgerſcap mogen beſchermen, gelyckerwys off ſy woonden tot* Amersfoort *binnen muren. Item alle die gene diemen nu inmanen ſal, ende buten blyven mit hoer hoechſter were, die*

ſullen voert meer voor gewelt beſcermt weſen, ſo lange ſy leven, mit voorwaerden, waert ſaecke dat ons Heeren Genaden, off ſyn Maerſchalck, of ymant van hoirre wegen enich der ſelver buyten Burgeren venge, of yet bename boven Lantrecht, *ſo mach die Stadt van* Amersfoort *voernoemt onbeſproken ten Lantrecht helpen mitten recht op des geens coſt, die 't* Lantrecht *begeert. Item ſullen die Burgeren van* Bnnſchoten *van der Stadt van* Amersſoort *onbelaſt weſen, ende die Stadt gebruycken als ſy plagen, behoudelick dat die Stadt van* Amersfoorr, *die Stadt van* Bunſchoten *mit een onvertogen recht toeſpreken mach off ſy wil. Item ſo en ſal die Stadt van* Amersfoert *voert meer geen Burgeren aennemen die in* Eemlant *geſeten ſyn, ſy en ſnllen voldoen mit goeden Burgen* VI. *jaer lanck mit hoerre hoochſter weere binnen* Amersfoert *te wonen by* LX. *Beyerſche gulden, dat derdendeel tot ons Genadichs Heeren behoeff van Utrecht, ende dat tweedeel totter Stadt behoeff van* Amersfoert, *ende wairt ſaecke dat ſy uytter Stadt voeren mit hoerre hoochſter were, ſo waren ſy ontburgert, behoudelick dat die van* Baern *mit deſe dedinge genomen noch gegeven wert. Ende want wy* Rodolph *Biſſchop t'Utrecht op die een ſyde ende wy Burgemeyſteren, Scepenen, ende Rayt der Stadt van* Amersfoort *van onſer Stadt wegen op die ander ſyde alle deſe voernoemde punten ende elck byſonder beliefſt ende geconſenteert hebben, conſentoren ende believen met deſen onſen brieve, willende die ſelve ende elck byſonder, ende dat daer inne begrepen is; vaſt, ſtade, ende onverbreeckelyck gehouden hebben tot ewigeu dagen, ende houden ſonder arch, ſoe hebben wy Rodolph Biſſcop voernoemt onſe, ende wy Burgemeyſteren, Schepenen, ende Raydt der Stadt van* Amersfoort *onſe Stadt ſegelen aen deſen brieff doen hangen. Deſer brieve ſyn twee alleens ſpreekende. Gegeven int jaer ons Heeren* M. CCCC. XLIV. *opten* XXVIII. *dach in Januario.*

Ann. 1448. *nocte Blaſii.* Refert Heda ad ſequentem annum XLIX. *hiſt. Ultraj. p.* 287. Et rectius ut puto. Nam & publicis literis gratias egit tum Amorfortiis pro ſtrenua ipſorum opera, & capto tum inter cæteros Iacobo Domino de Gaesbeeck velut præmium victoriæ extorſit Wyck & Dorſtadum. Idem etiam is annus, quo Decanum Johannem Proeys, quem habuerat adverſarium, & quem fugiens Ulttajecto ſeceſſerat Amisfurtum, alio in ejus locum a Capitulo ſubſtituto, Decanatu ejecit. Factum poſtquam iam urbs in Rudolphi poteſtate, quod initio accidit Februarii, cum paſſim poculis certaretur, ut moris novo magiſtratu deſignato, ut ait Heda. Addam literas ſi res tanti:

Wy Rudolph *by der Genaden Goits Biſſchop t'Utrecht maken condt allen luyden, dat wy aenſiende ende wail bekennende ſonderlinge truwen dienſt, hulpe, ende gevollich, die ons onſe Stadt van* Amersfoort *willichlyck gedaen ende beweſen*

weſen heeft,mit namen tot onſer incompſte by nachte binnen onſe Stadt van U-trecht,*omme te becrachtigen die Overſten der ſelver onſer Stadt, hore toeſtenders ende medewerckers,ons to der tyt rebel ende t'onwille weſende, ende te verloſſen die goede gemeente, inwoenren, ende ingeſetenen van geeſtelyck ende van weerlyck binnen der ſelver onſer Stadt van* Utrecht, *die vermits den ſelven rebellen Overſten jammerlicke gedruckt ende belaſt waren, Soe hebben wy deſelve onſe Stadt van* Amersfoort *vergeven ende quyt geſcolden alle alſulcke exceſſen, breucken, ende miſdaden, die ſy tegen onſe hooge Heerlicheyt ende ons in eniger wys gebroict ende miſdaen mogen hebben van der tyt, dat wy alre eerſte geroepen ſyn geweeſt totter Kercke ende Geſtichte van Utrecht t'hent deſen dage toe datum deſes onſes briefs, ende ſchelden ſi daer af vry ende quyt mit deſen onſen tegenwoordigen brieve voor ons ende onſe nacomelingen Biſſcoppen van Utrecht, behoudelyck ons ende onſen Geſtichte onſe recht ende Heerlicheyt in geeſtelyck ende weerlyck. In oerconde s'briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven tot Utrecht int jaer ons Heeren* M. CCCC, *negen ende veertich des Dingſdages na St. Matthias dach des Heyligen Apoſtels.*

Wy Roedolph *by der Genaden Goids Biſſcop t'Utrecht maken kondt allen luyden, Alſo wy vermits onſer Biſſcoplicker macht Heeren* Ian Proys *wylen eer Domdeken t'Utrecht om ſekere miſdaden wille gepriveert hebben in tegenwoordigheyt Prelaten ende Capittelen onſer vyf Godtshuyſen onder andere van ſynre Doemdekenien ende proven, die hy in der kerken ten Doem hadde na inhoudt des proces ende brieven daer van gehouden ende beſegelt, Ende want die Eerbare Heeren dat Capittel van den Doem voerſz om onſer bede wille gecoren hebben Meyſter* Willem van Heze *Docteur in den werltliken rechten tot enen Doemdeken, ſo die Electie van rechts wegen hun toebehoort, Soo iſt dat wy geloeft hebben ende geloven mit deſen onſen brieve voor ons ende onſen nacomelingen Biſſcoppen t'Utrecht, den Eerbaren Heeren dat Capittel ten Doem voerſz, waert ſake dat ſy oft haer kercke ten Doem voerſz eenige mooyeniſſe, ſcade, hinder, crot, of gewelt leden van Heeren* Ian Proys *voirſz, of ymant van ſynre wegen, of datter eniger tyt hoire, hoirer kerken, of eenige ſingulair perſonen ofte dienres der voirſz kerken ten Doem goeden van ymants anders wegen beſet of in enigerhande manieren beſcadicht worden, t'welcke toequame of toecomen mochte om der privatye wille, die wy gedaen hebben, dat wy tot vermaninge der voirgenoemde Heeren him allen ende enen ygelicken van him ende der voirſz kercken ſcadeloes houden ſullen, ende willen him ende hoirer kercken goede daer in voerſtaen, verantwoirden, ende beſchermen op onſen coſt gelyc onſe ſelfs goede ſonder argeliſt. Des t'oirconden hebben wy deſen ſelven brief beſegelt mit onſen ſegel hier an hangende. Gegheven in onſer Stadt van Utrecht op ſinte Pieters dach* ad

 vincu-

vincula *den eerſten in Auguſto int jaer ons Heeren duyſent vier hondert negen ende veertich.*

atque ab Ultrajectinis hoſtis. Cauſa mali inprimis fuit tributum agris indictum. Cujus cum Rudolphus rationem reddi ſibi vellet, quærens quonam verteretur, rixa exarſit inter eum & Decanum majoris templi & exarſit tam vehemens, ut Decani vox audita comminantis epiſcopo, ut *ſi ea via procedere vellet, conſuleret ſibi, ut maneret epiſcopus ipſe autem bene permaneret Decanus.* Heda *ibid. p,* 286. Iratis animis diſceſſum tum, ut Heda ibidem addit. Sed Antiſtes vim metuens non credens ſe Trajectinis contulit ſe Amisfurtum. Erant apud Trajectenſes, qni contemnebant epiſcopum vana ſpe tumidi, quod extincta nondum quæſtio, quam faciebat de epiſcopatu Walravus Comes Moerſenſis. Sed commodum, dum moliuntur, ſupervenit præter ſpem Legatus Papæ & Cardinalis Nicolaus de Cuſa, quo diu allaborante de controverſia tranſactum. Ceſſit omne ſuum jus, quod habebat in epiſcopatum Walravus Rudolpho. Rudolphus contra Walravo pecuniæ ſummam dedit ſatis grandem, & præterea ex epiſcopatu adhuc reditus annuos. Sic ſecurus ultionem in Trajectenſes meditatur, & ſtructis tandem inſidiis urbem occupat cum Amorfortiis. Virtus Amorfortiorum rurſum clara hic & illuſtris, & diu celebris apud omnes hujus facti memoria. Verum fieri non potuit, & hæc ſors eſt captarum urbium, quin paſſim cædes tum, vulnera, direptiones, tumultus, flammarum globi, incendia, rem agentibus Amorfortiis etiam hac in re ſtrenue. Unde & ingens irarum moles in eos ſemel concepta longi temporis vix lapſu tandem potuit deponi. Multorum demum interventu, inprimis urbium trans Yſalam, reducti in gratiam, & certis conditionibus Rudolpho jam dudum mortuo inter eos tranſactum. Inſtrumentum ad manum eſt depromptum ex Chartulario eccleſiæ S. Iohannis:

Die uytſprake der Steden van Overyſſele tuſſchen Utrecht ende Amersfoert.

Wy Willem *toe* Averenck, *ende* Evert *van* Graes *Raetsluden van* Deventer, Iohan Wolf, *ende* Iohan *van den* Vene, *Raetslueden van Campen*, Henric *vande* Water, *ende* Reynalt *van den* Boſch, *Raetsluede van* Zwolle, *alſe Gedeputeerden van de Steden voergenoemt, te verenigen alle alſülke ſcelinge ende gebreken als opgeſtaen ende verreſen ſyn tuſſchen die Stadt van* Utrecht, *horen borgeren, inwoenderen, ende onderſaten aen die ene ſyde, ende die Stadt van* Amersfoort, *haren borgeren, onderſaten, ende inwoonders aen die ander ſyde, doen kondich, Alſoe lange tyt grote twydracht, en ſcelingen geweeſt ſyn tuſſchen die Stat van* Utrecht, *horen borgeren, inwoenres, ende onderſaten aen die ene, ente Stat van* Amersfoert, *horen borgeren, inwoenres ende onderſaten aen d'ander ſyden overmits incoemſt Biſſcop* Roelofs *zaliger gedachten mitter Stat van*

van Amersfoert *op ſinte Blaſius nacht binnen Utrecht, Oec overmits overvallingen, dootſlage, rechtinge, bloetſtortinge, ſcattinge, brande, roof, verdriften, vangenis, havergreep, ſcade, laſt, ende ander gebreke hier uyt tuſſchen henlieden verreſen ende opgeſtaen weſende hebben by begeerte der partyen voergenoemt te verhueden meerre laſten, dootſlaginge, brande, roof, neminge, ende ander grote gebreken, ende miſval, die den ſteden voergenoemt, hoeren borgeren, inwoenres, onderſaten, ende die hem des bewonden, ende daer in gemenget hebben, hier uyt verryſen ende opſtaen mochten toe kenlike verderfnis ende onverwinliken ſcade der ſtede voergenoemt, dat wy ongeerne lyden mer liever verhoet, ende ſy mit malkanderen te ruſte ende vrede geſet ſagen, daerom wy ons toe meer tyden geerne gevoecht, onledich gemaeket, onſen arbeyt, koſt, ende goet niet geſpaert en hebben, Soe iſt dat die Stat van Utrecht, ende die Stat van* Amersfoert *voergenoemt van allen deſen voergenoemden ſcelingen, twiſt. ende twydracht, mit dat daer uytgeſproten mach weſen, ende tot deſen dagen toe mit malcanderen gehadt mogen hebben, niet uytgeſceyden, voer hem ende hoeren borgeren, inwoenres, onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen, ende alle die gene die ſich daer inne gemenget, ende des te ſcaffen gehadt mogen hebben int ſeggen ende uytſprake van ons geſtelt ende gecompromitteert hebben, by ene pene van drie duyſent Vrancrykſe ſcilden, te voltrecken ende onderholden dat gene dat wy toe ruſte ende vrede tuſſchen hem van den voergenoemden ſcelingen ſeggende ende uytſprekende werden binnen ſes weken nader compromiſſen datum daer van, verbeurt te weſen van den genen die die uytſprake niet en hielde tot behoeff des genen die ſy hielde na uytwyſinge der ſelver compromiſſen, Welcke twydracht ende ſcelinge voergenoemt aen beyden ſyden te verliken ende te verenigen, ende die voergenoemde partien die ene mitten anderen toe ruſte ende vrede te ſtellen, hebben wy van elken hoer aenclage, uytſprake, ende toeſeggen, die d'ene opten anderen hadde, dair op in ſcrifte genomen ende ontfangen, Welcke aenſprake ende gebreke mit dat die voergenoemde partyen daer op hebben willen ſeggen, wael ende doechteliken doen hoeren, doerſien, overleſen, ende die gelegentheyt daer af gemerket, ende ons mit malcanderen daer op beſproken hebbende, Aenroepende de hulpe ende trooſt des Almachtigen, die doch leert vrede onderlinge met malcanderen te hebben, ende halden, uytſpreken wy tegenwoordich in name des ſelven voor een minlike ende vrientlike geſceyt tuſſchen den voergenoemden Steden ende hoeren borgeren, inwoenres, hulperen, ende hulpers hulperen, ende die des te ſcaffen, ende ſich daer in gemenget mogen hebben by der pene ende in machte der compromiſſen voerſz. aldus,*

Item ſeggen wy dat alle gevangen aen beyden ſyden, ende des die ene den anderen in deſer onleden genomen ofte geſcedicht mach hebben, vry, quyt, ende

daer van onbelaſt, weſen ſellen, Behoudeliken dat die gevangen aen beiden ſyden hoer teringe ende coſten in redeliker maten betalen ſullen; Ende die gevangen van die van Amersfoert, die niet weder in gekomen en ſyn, daer voer hoer borge ſy geſet hebben in te comen in die vancgenis, die gegoet ſyn ſellen betalen die coſten ende teeringen hoerer borgen.

Item ſeggen wy dat alle pachten, lyfrenten, ende renthen, die die ene den anderen ontboert mach hebben, ofte noch onderlinge malcanderen ſculdich weſen mogen, elc den anderen geven, betalen, ofte van vernuegen ſellen na uytwyſinge der brieve ende voerwaerden daer van weſende.

Item ſeggen wy dat overmits dootſlage ende ſulke bloetſtortinge als binnen Utrecht *op ſinte Blaſius nacht, ende richtinge ſommiger daer na, overmits hulpe ende byſtant der Stat van* Amersfoert *ter incoemſt Biſſcop* Roelof *ſaliger gedachten binnen Utrecht geſciet, Oec vander dootſlaginge, bloetſtortinge van die van* Utrecht *aen die van* Amersfoert, *ende oec van allen dootſlagen ende bloetſtortinge op beyden ſyden geſciet toe deſen dage toe ſellen die Stadt van* Amersfoert *binnen jaers na datum des briefs in hoere Stat voor dier doden zielen funderen ende ſtichten ene ewige* Vicarie *mit drien miſſen ter weken, jaerlicx weerdich weſende in ſekeren renthen twyntich Vrancrycxe ſcilden, Desgeliken ſel die Stadt van* Utrecht *binnen deſen eerſten toecomenden jair binnen hoer Stat ſtichten ende funderen een ewige* Vicarie *mit drien miſſen ter weken voer der doden zielen weerdich weſende in ſekeren renthen jaerlicx twyntich Vrancrycxe ſcilden, Ende van beyden deſen voergenoemde* Vicarien *ſel onſe genadige Here van Utrecht ende ſyn nacomelingen Biſſcopen 't Utrecht collatoers ende gifters weſen tot ewigen tyden, ende ſalmen altoes confereren ende geven enen goeden eerbaren man die Prieſter is of binnen jaers geloeft Prieſter te werden.*

Item ſeggen wy dat alle die ballinge van Utrecht *ende van* Amersfoert *die oervede gedaen hebben op hoir oervede ſellen bliven ſtaen ende daer op hoer goede te gebruken. ende die volgen laten, Behoudeliken of hem ymant van den ballingen ſo doechtelic bewe ſe aen die Stat daer hy ballinge waer, dat ſy hem wel in weder wouden nemen, ende ſyn oervedt quyt ſcelden mogen.*

Item ſeggen wy dat alle goede aen beyden ſyden beſlagen weſende binnen tyden deſer ondaden ſellen ontſlagen ſyn, ende alle onmanierlicke rechten by contumacien ofte anders binnen deſer tyt geſciet ſellen doot, ledich, ende af weſen, ende een jegelick ſel op ſinen ouden rechten ſtaen, ende ſyn goet gebruken als hy voer deſe onvrede ſtont en gebruicte.

Item ſeggen wy dat die Stat van Utrecht *ende die Stat van* Amersfoert *deſe onſe uytſprake ende dedinge mede zullen beſegelen van ſtonden aen, confirmeren, ſtedigen, ende mede bidden, die welgeboeren ende mogende Heren, Heer* Gyſ-

Gysbrecht *van* Brederode *Domproeſt t'Utrecht*, *Proeſt tot ſinte Donaes in Brugge*, *ende erf Cancelier van Vlaenderen*, *ende* Reinalt *Heer tot* Brederode, *tot Vianen*, *tot Ameyden etc. gebroeders deſe onſe uytſprake mede om hoer lieden wille ende meerre veſteniſſo ende ſtedicheyt te willen beſegelen.*

Item ſeggen wy dat mit deſen onſen uytſprake die Stat van Utrecht *ende* Amersfoort *ende hoir borgeren*, *inwoenres*, *ende onderſaten*, *hulperen*, *ende hulpers hulperen mit alle die gene*, *die hem hier mede gemenget*, *ende te ſcaffen gehadt mogen hebben tot deſen dage toe ten beyden ſyden van allen twiſten*, *doetſlage*, *bloetſtortinge*, *overvallinge*, *brant*, *roof*, *neme*, *vanckeniſſe*, *ſcattinge*, *druwinge*, *verlies*, *hinder ende ſcade voergenoemt*, *niet uytgeſceyden*, *onderlinge minlick ende vrientlick van deſen dage voert an verliket ende vereenicht weſen ſullen. Ende deſe onſe uytſprake te halden ende met allen hoeren articulen te vollentrecken by den genen des compromiſſen voergenoemt daer of weſende*, *Ende deſer brieven ſyn drie alleens ſprekende*, *waer van die ene die Stat van* Utrecht, *die ander die Stat van* Amersfoert, *ende die derde die Steden* Deventer, Campen, *ende* Zwoll *hebben*, *In alle deſe voergenoemde punten argeliſt ende des daer in hinderen mach uytgeſproken.*

Ende want wi Steden van Utrecht *ende van* Amersfoert *deſe uytſprake aldus voergenoemt dencken te houden ende te vollen trecken hebben wi onſer Steden ſegel ter gerechter ſtedicheyt ende oerconden aen deſen brief gehangen. Ende voert om meerre ſtedicheyt wille deſer uytſprake gebeden die welgeboren mogende Heren* Gysbrecht *van* Brederode *Domproeſt t'Utrecht ende Proeſt tot ſinte Donaes in Brugge*, *ende Erfcancelier van Vlaenderen ende Reinalt Heer tot Brederode*, *tot Vianen*, *ende Ameyden &c. onſen lieven Heren deſe uytſprake mede te willen beſegelen, dat wy* Gysbrecht *Domproeſt &c. ende* Reynalt *Heer tot Brederode &c. voergenoemt geerne gedaen*, *ende onſe Zegelen om bede wille der Steden van* Utrecht *ende van* Ametsfoert *voergenoemt in meerre veſtenis deſer uytſprake mede hier aen hebben doen hangen*, *Ende want wy Burgemeyſteren*, *Scepenen*, *ende Rade der Steden* Deventer, Campen, Zwolle, *deſe voergenoemde onſe Raetsluden*, *deſe voerſz ſcelinge te verlycken gedeputeert*, *ons nu aengebracht hebben*, *die uytſprake van der ſcelinge voergenoemt van hem geſciet ende gedaen is*, *als voerſz is*, *dat ons wael te willen is*, *Ende hebben des in tuchenis der waerheit ende ſtedicheyt deſer uytſprake onſer Stede ſegelen mede hier aen gehangen. Gegeven int jaer ons Heeren duſent vierhondert twee ende tſeſtich des Woenſdachs op ſunte Marien Magdalenen avont.*

Aſſueri Culenburgani. Quid? An mortuus reſurrexit? Plane aut ἀνιστορησία hæc aut librarii nimis putida & infamis ſocordia.

quod epiſcopo reſignaret. *Vid. lib. de jur. glad. cap.* 24.

Eo-

Eodem anno defuncto Rudolpho. Liber memoriarum majoris eccleſiæ Trajectenſis: *Anno* CIↃ. CCCC. LV. XXIV. *Martii obiit Reverendus pater D. Rudolphus de Diepholt epiſcopus Trajectenſis, in cujus anniverſario dantur* LIV. *ſolidi pro celebrantibus, & ſingulis aliis diebus per totum annum ex parte ejuſdem dantur pro celebrantibus* XVIII. *denarii.*

Pag. 147.

Multum contentionis &c. Chronicon Agathenſe: *In den ſelven jare na dode van Biſcop Roloff van Diepholt ſtont op groote onvrede in den Geſtichte om het kieſen van twee Biſſcoppen ſonderlingh tuſſchen de Stadt Utrecht ende de Stadt Amersfoort, in welcke tyt ſy leden veel verdricts van Oorloge, brant, en dootſlaen, verlies van goet, ende onſe Convent leed oock veel verdriets, anxt, en brant, verlies haers goets, ende van haren geeſtelicken ſaecken, het welck wel ſes jaer duurde.* Contendebant de epiſcopatu Gisbertus de Brederode Præpoſitus Trajectenſis & David Burgundus ſpurius Ducis Philippi epiſcopus Morinorum. Ingenti ſumma eum Papa jam Gisberto vendiderat. Poſt inductus a Philippo, quem jam diu ad bellum Turcicum ut potentiſſimum Europæ Principem ſumma vi impellebat, & cujus etiam jam ſpem Philippus fecerat ſatis certam, neglecto rurſum Gisberto, & nec obolo reſtituto, quod & peſſime accipiebant, & ferebant indigniſſime, etſi Papales aſſeclæ, tum temporis non pauci, ut ſordes Papalis Curiæ perſtringens Heda etiam ait, execrabili levitate Davidi tradidit diœceſin. Nec David tamen ſtatim conſecutus quod voluit. Oppoſuit clerus ſe fortiter. A Papali decreto appellavit ad Papam. A Papa perperam informato ad Papam melius informandum. Sed parum Papa ad id attendit. Nec clerum multum curavit. Et is propoſiti tamen tenax appellavit mox iterum, cum David pro imperio inhiberet, moneret, imperaret, vetaret, & perinde ac ſi miſſus jam in poſſeſſionem rem ageret, XX. April. Ann. CIↃ. CCCC. LVI. Collegas etiam qui abſentes, ut ſe ſiſterent citavit, & præſentes juvarent clerum ſuis conſiliis XXVIII. Junii. Sed ſimiliter etiam fruſtra. Philippus Dux poſtquam vetuit, ne cenſus prædiorum, quæ in ſuis ditionibus paſſim habebat clerus, Ultrajectum deferretur, fervor cleri ſtatim deſiit. Et cum videret Brederodius contra ſtimulum calcitrare ſe, convenit tandem inter ipſum & Davidem, prout Auctor hic, & prout latius in tractatu, qui ſe habet, ut ſequitur:

Anno M. CCCC. LVI. *den vyften dach in Auguſto wert onſe Here Biſſchop* David *van Burgoengen ingeleit als een Biſſcop.*

Her Gysbert *van Brederode Elect tot Utrecht ſal reſigneren al alſulk recht als hy hem vermet te hebben totter kercken van Utrecht tot behoeff des Eerweerdigen Vaders in Gode* Davids *van Bourgoengen Biſſcop t'Utrecht, ende dat by conſent der Staten van den Lande ende Sticht van Utrecht, ende die ſelve Staten*

ſullen

ſullen ontfangen mijn Heer voerſz. Heeren David *van Burgoengen, ende doen gehoorſaamheyt als hoeren Biſſchop, ende Geeſtelike ende Weerliken Heren, die welcke ontfangen ende gehoorſaemheyt ſal gedaen worden terſtont by den Staten van der Stadt ende van den Nederſtichte van Utrecht, ende desgelycks ſal die terſtont daer na gedaen worden by al den anderen van den Sticht van* Utrecht*, 't zy aen geen ſyde of aen deſe ſyde der Yſelen. Ende of daer eenige waren t'ſy aen gene ſyde of aen deſe ſyde der Yſelen, die weygerden of vertreckende werden te doen, die voerſz gehoorſaemheyt, ende te ontfangen den voerſz Heren* David *in haren Biſſchop ende Heer, die voerſz. Staten van der Stadt ende Nederſticht van* Utrecht *ſullen gheloven ende gehouden weſen byſtant te doen ende te dienen minen voerſz. Here den Hertoghe ende den Biſſchop van Utrecht voerſz, om die te brengen ende te doen komen tot gehoorſaemheyt, ende hun te doen conformiren mitten voerſz van der Staten van der Stadt ende Nederſticht van Utrecht, ende dat buten coſt ende laſt van minen voorſz. Here den Hertoghe ende myns Heren van Utrecht voerſz, ende mit redeliken ende mit tameliken getale van Utrecht, Ende ſullen als ſy hier voertyts geplogen hebben te dienen horen Heren Biſſchoppen van Utrecht, of ſy niet bet en willen doen, ende ſonder prejudici van horen privilegien om den toecomenden tyt overmits die punten hier na beſchreven:*

Ierſt ſo ſal myn voerſz. Heere van Bourgoengen gheloven the werven van onſen Heyligen Vader den Paus buten coſt ende laſt van den voerſz Heren Gysbert *een diſpenſatie ende ander redeliken ſaken hun noot weſende te hebben van onſen Heyligen Vader den Paeus om ſyn ſekerheyt om die ſaken hier na verclaert.*

Item ſal die ſelve Here Gysbert *hebben die Prooſtye van ſint Donaes te Brugge.*

Item ſell gehouden ſyn myn voerſz. Heer van Utrecht te betalen ende beſorgen den voorſz Heren Gysbert *op dat ſelve Biſdom t'Utrecht die ſomme van vier duſent twe hondert Rynſche gulden s'jaers, ende tot tween termynen int jaer, dats te weten die helft tot onſer Vrouwen Lichtmiſſe naeſtcomende, ende die ander helft opten eerſten dach in Oeſt daer naeſtvolgende, te betalen ende te leveren die ſelve ſumme in die Stat van* Vianen *by* Utrecht*, ende dit t'ſvoerſeyden Heren* Gysberts *leven lanck geduerende, of ſo langhe als ons Heyligen Vader den Paus, myn voerſz. Heere van Bourgoengen, off myn Heere van* Utrecht *voerſz. hem verſien ſullen hebben van enighe beneficie* Curate *oft non* Curate*, des hy gebruken mach in tytell of in ewighe bevele by diſpenſatie Apoſtolycque, uytgeſceyden Biſdomme of Abdien, ende ſonder vorder gewyt te worden, vry weerdich weſende alſo vele alſt beloept die voerſz penſie. Die welcke penſie myn voerſz. Heer die Hertoghe geloven ſal te doen confirmeren by onſen voerſz. Heyligen Vader den*

Paeus. Ende die vyff kerken van Utrecht ſellen die conſenteren. Ende wanneer die ſelve onſe Heylige Vader den Paeus, myn voerſz. Heer van Bourgongen of minen Heer van Utrecht voerſz ſullen hebben verſien of doen verſien den voerſz Heren Gysbert *van enighe beneficien jaerlicx wert weſende twe hondert Rynſche gulden of daer en boven, dat ſal weſen in afcortinghe ende mynderinghe der voerſz penſie.*

Item die voerſz Here van Utrecht *en die drie Staten van den voerſz Sticht van* Utrecht *ſullen bewyſen ende verſekeren den voerſz Heren* Gysbert *voir ſyn koſten ende ſcade gehadt tot* Romen, *ende tot die Ruteren ende gewapende, ende anders tot deſen daghe toe die ſomme van vyftich duyſent Leuwen te betalen, even verre dat aengaet die van der Stadt ende Staten van Utrecht, alſo wael geeſtelic als weerlike, die helft then halven jaer naeſtcomende, ende die ander helft ten eynde van den halven jaer daer naeſtvolgende. Mer als van den geeſteliken luden in myns voerſz Heren s'Hertogen lande weſende onder t'Biſdom ende Criſdom t'Utrecht, die ſullens hebben tyt ende dach te betalen hoir aendeel ende porti van der Precarien, dat by hem conſentiert wert minen voerſz Here van* Utrecht *ten eynde van den voirſz jaer naeſtcomende, ende die ander helfte ten eynde vanden navolgenden jare, Behoudelic dat alſulke precarien of bede als die voerſz Here van* Utrecht *hebben ſal tot ſynre vrolicker incoemſt, als dat wel gewoontelic is, ſal weſen ende bliven in minringe ende afcortinge van der ſomme van den vyftich duyſent Leuwen voerſz; Behoudelic ende uytgenomen alſo verre alſt aencleeft den Steden ende Caſteleynen van Amersfoert, Renen, ende Horſt, ende hore toebehoren, die alre onderdanieheyt gedaen hebben den voirſz Heren van Utrecht, den welken hy gegeven ende quytgeſcolden heeft hoir deel ende portie van den voerſz precarien, die ſelve ſullen weſen ende bliven quyt, ende niet daer of betalen noch enichſins contribueren in die betalinghe van de vyftich duſent Leuwen, het en geliefde hem; Ende mits dat myn voerſz Here van* Utrecht *conſentiren ſal, dat t'voerſz precarie komen ende bekeert ſel worden in oerbaer boven geſchreven, ende dat hy byſtant doen ſal als een Heere dat te doen opbeuren ende incomen, offer eenighe weren, die daer tegen ſeggen wilden of weygerden dair van te betalen hoir deel ende porci, Die ſelve Heere van* Utrecht *ende alle ſyne goeden ſellen weſen vri, quyt, ende onbelaſt der voerſz vyftich duyſent Leuwen, ende die voorſz Heere* Gysbert *hem daer of geven behoorlycke brieven van quitantie. Ende dat welcke precarien of bede myn voerſz Heere van* Bourgoengen *ſal conſentiren ende gehengen loop t'hebben ende opbeuren tot oirbair als boven op die geeſtelicke luyde in ſinen Lande ende Heerlicheyden, ſo verre als hem dat voirſz Biſdom daer in ſtrecket, ende dat by den luyden ende Gecommitteerden des ſelven Biſſcops, als dat gewoontelic is geweeſt bi ſinen Voorvaderen Biſſchoppen.*

Item

Item ſel die voirſz Heere Gysbert *weder weſen van den Rade myns voorſz. Heeren van Bourgoengen als hy voir was.*

Item ſel gheloven ende ſweren myn voorſz. Here van Utrecht, den drien Staten ende eenygelic van hem te houden ende te onderhouden hoir rechten, privilegien, vryheden, ende goede gewoonten, ende oock den Lantbrieff, ende die niet te verbreken alſo ende deſgelyck dat gedaen hebben ſyn Voorvaders Biſſcoppen *t'Utrecht.*

Ende als van den genen die ſeggen ende holden, dat men hem ſculdich ſy by wylen van Biſſchop Roeloff *of ſyn Voorvaderen* Biſſchoppen *t' Utrecht, myn voerſz. Here van Utrecht ſal dat offdoen ende voldoen, ſo verre als hy bevinden ſal daer inne gehouden te weſen, ende dat hy dat van redenen wegen ſculdich is te doen.*

Item als van den ballingen ende voorvluchtigen van Utrecht, *ende van den ghenen die nu daer uyt ſyn, ende oock vanden ballingen ende voorvluchtigen van Hollant, daer of ſal gedaen worden achtervolgende ende nae der formen ende inhout der ſoenen leſt gemaeckt tuſſchen minen voerſz. Here van Bourgoengen aen die een ſyde, ende den voerſz. wylen eer* Biſſchop Rudolph *ende die Stadt van Utrecht aen die ander ſyde, die welcke ſoene onderhouden ſal worden aen die een ende aen die ander ſyde, Ende of die verbroken is geweeſt dat ſal opgerecht ende gerepareert worden als behoren ſal.*

Item voert meer die voerſz. Heere die Hertoghe ende myn Heere van Utrecht voerſz. ſullen op horen coſt ende laſt doen, alle mogentlicke neerſticheyt ende procureren per effectum *te werven van onſen heyligen Vader den Paeus ſine* Bullen, *bi den welcken hy off ende te niete doen ſal alle banne, excommunicatie, ende ander opſprake, gedaen by der cenſuren van der kercke, by crachte der mandaten des Hoofs van Romen geimpetreert ten verſoecke van mynen voerſz. Heere den Hertoghe of mijnen Here den* Biſſchop *voorſz., ſo ver die executie gedaen ſy, het ſy int Hoff van Romen of tegen den voerſz. Heren* Gysbert, *ende den onderſaten geeſtelic eude weerlic der Stadt ende des Stichts van* Utrecht, *uyt redenen der ongehoorſaemheyt by hem gedaen in deſer saken, ſint der pronunciaci ende promoci van minen Here voirſz. van Utrecht. Ende dit als vanden ghenen die hem gehoorſaem werden, ende ſal een ygelic hebben ende wedercomen ſo wael die geeſtelic als die weerlic tot ſinen goeden, renten, ende opcomingen, eude beſittinge, woedanich ſy ſyn onroerende, ende ſal gebruken, ende die hebben ende nemen, midsgaders die vruchten ende achterſtallen, die daer van verſchenen ſyn, ende niet ontfangen, ende ſyn ruerende goede in natueren weſende, ende die niet genomen, ghegheven, ende ontfangen en ſyn, als hy hier voertyts dede.*

Item mijn Genadighe Heere van Bourgoengen *ſel Paeuſſche brieven werven, dat*

dat die proviſi ende promoci die onſe heylige Vader die Paeus Biſſcop David *van Bourgoengen op dat Sticht van Utrecht gegeven heeft, ende hy oock niet echt geboren en is, ende ſy hem ontfangen ſellen in horen Biſſchop, dat den eccleſien van Utrecht dat aen horen ſtatuten, rechten, privilegien, ende vryheden in toecomenden tyden niet hynderen en ſall.*

Item dat myn Heere van Bourgoengen vergeven ſel allen den ghenen, ſyn ſy geeſtelic of weerlich, die Heeren Gysbert *van Brederode, ende ſyn partien hulpe, byſtant, raet, ende dienſt in der ſaken gedaen hebben, al t'gene dat ſy daer tegen hem miſdaen mogen hebben.*

Item van der incoemſt myns Heren van Bourgoengen, Ten eerſten ſel myn Heere van Cleve in hebben dat Bolwerck opt Waert, ſo dat myn Heere van Utrecht veylich daer verby mit ſinen vreenden by myn Heere van Bourgoengen voerſz. comen mach. Voert ſel myn Heere van Cleve te voren eer myn Heere van Bourgoengen Biſſchop David *in brengen ſel t'Utrecht, die poerte geheten ſinte Katherinen poerte, daer myn voerſz. Heere of God wil incomen ſell, in hebben, ende die poerte bewaren, ende inholden, tot dat myn voerſz. Heere van Bourgoengen mit ſinen lieden weder uter Stat van Utrecht getogen ſy, ende myn Heer van* Bourgoengen *mach in der Stat comen mit alſo veel volcks als hem gelieven ſal, ende die reyſige te paerde ende te wagen ſullen in die Stadt geherbercht werden by den* Forier *van mynen voerſz. Heere, ende enighe vreende van der Stadt, die daer toe gevoecht ſellen werden then alregevuechlicſten datmen ſel kennen ende moghen, ende die Archiers ende die andere te voete ſullen geherbercht worden in der Duytſcher Heren huys, tot ſinte Catherinen, t'ſinte Pauwels, ende anderen Godshuſen of des te doen is.*

Item ſel myn voerſz. Heere mit ſynen voerſz. volcke goede oerbare mannen ordineren, ſo dat ſy niemant geen ongeval doen en ſellen, ende elke wael betalen, Ende off daer enighe claghe of come, dat ſel myn voerſz. Heere rechten aen haer lyf. Ende hier off ſel myn voerſz. Heere van Cleve goet voer blyven,

Habeo hæc ex Chartulario majoris eccleſiæ. Adſcriptum in margine erat: *Dit tractaet is gemaeckt tot Yſelſteyn.* Quicquid autem ibi actum Pius Papa confirmavit, & maculam quæ obſtabat ex defectu natalium ad petitionem Philippi etiam prorſus delevit diplomate, quod ſimiliter ineditum adhuc habeo ex eodem Chartulario Ann. 1259.

Antonio Burgundione. Quot ediderit libidinis & incontinentiæ ſuæ teſtes Philippus Burgundiæ Dux vid. Marchant. *de reb. Flandr. memorab.* P. Heuter. *lib. 6. rer. Burgund.* De Antonio etiam dixi jam *lib. de jur. glad. cap. 24.*

Sed

Sed in Bilta Trajectenſi, ubi crux lapidea &c. Davidis partes Amorfortii ſecuti jam ab initio. Trajectenſes Brederodii. Et hinc exarſit inter partes occultum quoddam odium, ſimultas, invidia. Calumniæ invicem adhuc ſparſæ. Et ſtructæ a Brederodiis Davidi inſidiæ. Nihil quidem hic Heda. Innuit tamen Auctor. Et chartam habeo ineditam, qua tranſigitur inter Davidem & Amorfortios ex una, Trajectenſes, Brederodios, & Montfortios ex altera; ſed ſic ut evidenter Davidis pars potior, coactis ceteris ad veniam certo ritu petendam. Charta eſt Ann. 1458.

David van Bourgoengen *by der genaden Goeds Biſſcop t'Utrecht maken kont allen luden, Alſoe grote twiſten ende geſcele opgeſtaen ende gereſen ſyn geweeſt tuſſchen ons ende onſen lieven geminden brueder Heer* Antonis *Baſtaert van Bourgoengen Heere van Beveren, van Bennoy, ende van Fornehem, ende onſer Stat van Amersfoert mit onſen hulperen ende hulpers hulperen op die ene ſyde, ende Heren* Gysbrecht *van Brederode, Domproeſt onſer kercken t'Utrecht, Heren* Reynalt *Heer tot Brederode,* Henric *Borchgrave van Montſoerde Here van Purmerende, ende onſe Stat van Utrecht, onſe onderſaten mit horen hulperen ende hulpers hulperen geeſtelic ende weerlic op die ander, daer uyt noch veel meer groter ende zwarer laſten van bloetſtortinge ende ander onvermylicke verderflike ſcaden onſen onderſaten comen ſoude mogen, om t'welc te ſtutten ende te verhueden ons daer in als een barmhertich ende doechdelic Heer bewyſende, deſe voerſz twiſten ende geſcelen by middel ende toedoen van den edelen ende vromen onſen lieven neve Heere* Johan *van* Lanoy *Ridder ende Camerlinc ende Stedehouder myns genadichs Heeren, myns Heren, Hertoge van* Bourgoengen, *zynre lande van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, hebben laten dedingen ende vereenigen in formen ende manieren hier na beſcreven.*

In den eerſten ſoe ſullen ons nu tot onſer eerſter incomſte tegen komen in gewoenlike proceſſien onſe vyf Godshuſen mitten Clooſteren binnen onſer Stat van Utrecht. Van welker proceſſien die yerſte gaen ſullen ter Capellen *totten heyligen Cruys buten* Wittevrouwen poert, *ende die wedergekeert weſende ter voerſz poerten toe, daer die voerſeyde Heren van onſer eccleſie mitten Overſten ende Rade onſer Stadt van Utrecht voerſz ſtaen ſullen by hem hebbende van den borgeren in groten getale, ende aldaer buten die voerſeyde poerte ſullen die voerſz Overſten mitten Rade bloets hoefts op hoere knyen ons bidden ſeggende:* Lieve Genadige Heere, *wy bidden uwer genaden, dat ſy om Goeds wille ons vergeven wille alle alſulcke miſdaet, ende exceſſen, als wy tegen uwer genaden gedaen mogen hebben, wy willen uwer genaden goede onderdanige onderſaten weſen, uwer genaden meer doende, dan wy anderen onſen Heeren gedaen hebben, Ende dan ſullen wy hen luden ſo wel geeſtelsc als weerlic terſtont alle miſdaden*

ende exceſſen vergeven die ſy tot deſen dage toe tegen ons gebruyckt ofte miſdaen mogen hebben deſe ſaken aenroerende, ende des gedaen weſende ſullen ſy ons preſenteren die ſlotelen onſer Stat voerſz ſeggende, Lieve *genadige Here hier ſyn die ſlotelen uwer genaden Stat van Utrecht, die wy u leveren, ende desgelycx die poerte daer uwe genaden alhier incomen zullen, om uwe gelieven daer mede te doen.*

Item ſoe ſellen wy ter ſelver onſer incomſte mit ons mogen brengen, indient ons geliefs, Heren Antonis *Baſtaert van Bourgoengen, Here van Beveren, onſen lieven broeder in getale van drie duſent peerden ofte daer onder, die onſe ofte onſer Stadt van Utrecht vyanden, ballinge, en voorvluchtige niet en ſyn.*

Item ſoe ſullen ons in deſe voerſz proceßie tegens comen Heren Gysbrecht *van* Brederode *Domproeſt,* Reynalt *Heer tot Brederode, ende* Henric *Borchgreve van Montfoerde, Heer van Purmerende voerſeyt, mit ons gaende tot onſen Hove toe, ende aldaer ſullen die voerſz Here van* Brederode *ende* Borchgreve *van Montfoerde elc mit hem hebbende twe* Borgemeyſteren*, vier Scepenen, ende tien of twalef van hoeren poerteren uyt Vianen ende Montfoerde, welcke onderſaten aldaer op hoer knyen in tegenwoerdicheyt van hoeren Heren voorſz in der manieren voerſz ons verghifnis ſullen bidden, die dan alle ſaken gelyck voerſz is, vergeven ſullen, ende dat gedaen weſende ſullen die voerſz Domproeſt, die Here van* Brederode*, ende die Burchgreve van Montfoerde, mit ons gaen tot op onſen ſael ofte Camer, daert ons gelieven ſal, ende daer vergifnis bidden, ende dan ſullen wy hem alle ſaken vergeven, gelyck boven geroert is.*

Item ſo ſullen die voorſz Doemproeſt*, die Here van* Brederode, *ende Borchgreve van* Montfoerde *mit die Stadt van* Urrecht *over die een ſyde, ende die Stadt van* Amersfoert *over die ander, hem ſubmitteren van allen ſcaden ende gebreken aen beyden zyden geleden ende geſciet, zedert die tyt van beſtande gemaect by mynen genadigen Here van Bourgoengen tot* Yſelſtein *weſende, in die uytſprake van ons Heren* Antonis *Baſtaert van Bourgoengen onſen geminden broeder voerſz, Heren* Johan *Here van* Lannoy *Stedehouder voerſz, ende in den drien Staten des Nedergeſtichts van* Utrecht, *behoudelic dat daer geroepen ſellen worden, alle die gene die daer toe hooren ende gewoenlic ſyn geroepen te weſen, ende deſe ſullen ſamentlic ende eendrachtelic hier van hoer uytſprake doen ende anders niet.*

Item ſoe ſal onſe voerſz Stat van Utrecht *terſtont na dat deſe zoene volmaect ſal zyn af doen breken dat blochuys, dat ſy nu op die* Eme *ſtaende hebben, ende t'hout mit dat daer op is wech vueren ende gebruken tot hoeren ſcoenſten.*

Item ſoe ſel die ſelve onſe Stat van Utrecht hoer ontſlaen van den Stalbruders, ende tuſſchen dit ende onſe voerſz incoemſte wech doen.

Item

Item want wi dan alle ſaken vergeven ſullen hebben, gelyc voerſz. is, ſoe ſullen wy onſe voerſeyde Stat onderhouden ſulke brieve, als zy heeft opt huys te Eembrugge, Voert ſullen wy onſe Stat van Utrecht *wel ende doechtelic onderhouden den Lantbrief, ende alle hoer rechten, privilegien, ende oude coſtumen, gelyc wi dat beloeft, geſworen, ende beſegelt hebben.*

Item deſgelycx ſullen wy volcomelic onderhouden ende doen onderhouden voer ſo vele ons aenroeren mach den tractaet gemaect tot Yſelſteyn *by minen voerſz. genadigen Here van Bourgoengen in allen ſinen punten en articulen.*

Item van der rechtvorderinge geſciet by den Domproeſt, *doe hy Elect ende Ruwaert was, dat ſal ſtaen ter verclaringe van ons mitten voerſz drien Staten.*

Item ſoe ſal een ygelic ſonder verbeuren vry weder op ſyn leen ende eygen comen; ende ſyn goede ruſtelic gebruken na uytwiſinge van den voerſz. tractaet gemaect tot Yſelſteyn.

Ende want wy David *van Bourgoengen Biſſcop t'Utrecht voerſz alle deſe voerſz. punten aldus verdedingt ende gedaen hebben, Soe geloven wy als een Prince van trouwen die vaſte ende ſtede te houden, ende te doen onderhouden voer ons ende onſen onderſaten, hulperen, ende hulpers hulperen, Ghebieden daerom alle onſe onderſaten ende enen ygelicken byſonder, dat ſy deſe onſe dedinge ende overdrachte houden ende achtervolgen in alle punten ende articulen als voerſeyt is, Bevelen voert allen onſen onderſaten geeſtelic ende weerlic deſe onſe dedinge, ende overdracht, pays ende vrede, onder malcander te hebben ende houden, Want wy dat alſo gedaen willen hebben, Des t'oerconde hebben wy onſen ſegel aen deſen brief doen hangen, Ende om meerre veſticheyt wille hebben wy gebeden onſen lieven geminden broeder Heer* Anthonis *Baſtaert van Bourgoengen, ende Heer* Johan *Here van* Lannoy *voerſz. deſen brieff mede te beſegelen, Ende wy* Anthonis *Baſtaert van Bourgoengen Heer van Beveren &c. ende* Johan *Here van* Lannoy *Stedehouder voerſz hebben om beden wille ons liefs gemindes brueders ende Here van Utrecht voerſz. onſe ſegelen mede aen deſen brieff doen hangen, Ende want wy* Gysbrecht *van Brederode Domproeſt t'Utrecht ende Proeſt van ſunte Donaes tot Brugge, ende erfaftich Cancelier van Vlaenderen &c.* Reynalt *Heer tot Brederode ende tot Vianen &c.* Henric *Borchgreve van Montfoerde Heer van Purmerende, ende van Linſcoten, ende wy Burgemeyſteren, Scepenen, ende Raet out ende nye der Stadt van* Utrecht, *ende wy Burgemeyſteren, Scepenen ende Raet out ende nye der Stat van* Amersfoert *deſe dedinge ende overdracht gededinct ende overdragen hebben, ſoe geloven wy ende een ygelic van ons byſonder by onſer trouwen ende eren deſe voerſz. dedinge ende overdrachte in allen punten ende articulen t'onderhouden voer ons onſe hulperen ende hulpers hulperen, ſoe vele dat enen ygelicken van ons aendraecht ofte*

aen-

aendragen mach ſonder argeliſt, In oerconde van deſen hebben wy Gysbrecht van Brederode Domproeſt t'Utrecht, Reynalt Heer tot Brederode, Henrick Borchgreve van Montfoerde voerſz onſe ſegelen, ende wy Borgemeyſteren, Scepenen, ende Raet der Stadt van Utrecht ende van Amersfoert onſer Steden ſegelen mede aen deſen brief gehangen, Ende om dit ummer ſtede, vaſt, ende onverbrekelic te bliven ende volkomelic gehouden te werden, Soe hebben wy David van Bourgoengen Biſſcop t'Utrecht, ende wy Burgemeyſteren, Scepenen, ende Raet der Stat van Amersfoerr op die een zyde, ende wy Gysbrecht Doemproeſt t'Utrecht, Reynalt Heer tot Brederode, Henric Borchgreve tot Montfoerde, ende wy Borgemeyſteren, Scepenen ende Raedt der Stat van Utrecht voerſz aen die ander ſyde deuchtelic ende ootmoedelic gebeden den Doerluchtigen, Hoechgeboren ende Mogenden Vorſt ende Heere, onſen genadigen lieven Here den Hertoge van Bourgoengen &c. deſen brieff mede te willen doen beſegelen, Ende wy Philips by der genaden Goeds Hertoge van Brabant ende van Limborch, Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoengen, Palatyn van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, Marcgreve des heyligen Rycx, Here van Vrieſlant, van Salins ende van Mechelen, willende alle punten ende articulen der dedinge ende overdrachte voerſz wel ende vaſt onderhouden te ſyn, ende om te verhueden bloetſtortinge ende andere verderflike ſcaden der onderſaten ende landen ons liefs ende getrouwes Raets des Biſſcops van Utrecht, ſoe hebben wy daerom ende om bede wille, van beyden partyen voerſz onſen ſegel voer aen deſen brief doen hangen, Gegheven opten 24. dach in Junio int jaer ons Heren Duſent vier hondert acht ende vyftich.

Moritur D. de Gaesbeeck. Non hoc anno, ut putat Auctor, ſed biennio
Pag. 175 demum poſt Antiſtes poſſeſſionem, de qua Auctor hic, conſecutus. Vid. *libr. de jur. glad. d. loc.*

Anno 1460. *Dux Arnoldus.* Charta eſt hactenus nondum viſa: *Wy* Arnolt *van der genaden Goits Hertoge van Gelre ende van Gulich, ende Greve van Zutphen doen condt ende bekennen, dat wy by rayde ende goetduncken ons ſelfs, ende deels onſer treflicker vrienden van Rade. den Almachtigen Gode ter eeren, ruſte, ende vrede mitten Geſtichte van* Utrecht *te holden voor nut, oerbaer, ende welvaert onſer landen, luyden, ende onderſaten, mitten eerbaren Stadt van* Amersfoert *goetlic, ende vruntlich overdragen, geſloten, ende overcomen ſyn, alſo dat die ſelve Stadt van* Amersfoert, *hoer* Burgeren *ende ingeſetenen vry, veylich, onbelaſt, ongelet, ende onbecommert haer lyff ende goet voor ons ende alle die gene, die wy mogich ende mechtich weren, alle onſe Lande door te water ende te lande voertaen ſullen mogen varen, vertrecken, blyven, verkeren, wandelen, ende hantieren op hoeren gewoentlicken rechten*

rechten ende tollen, ſo hem des als goede buer luyden te doen of oyt geboeren mach, ende des gelycken ſullen die ons wederom binnen der vryheyt ende bewynde der Stadt van Amersfoort *mogen doen, alſo datmen niemant te beyden ſyden beletten, beſetten, becommeren, noch tueven en ſal van eenigen betichten ſtucken, ſaecken, off ſcelingen, die ten beyden ſyden der landen off onderſaten verreſen, opgeſtaen, gevallen, off geſciet waren, nu of hier namaels verryſen, opſtaen, vallen off geſcien mogen, anders dan dat een ygelyck ten beyden ſyden ſtaen ſal tot onvertoichden rechten voir ſyns ſelfs ſchult of broicken, die hy ſelver gedaen had ende vorder niet, en dair off ſal een ygelick den anderen opt alderkortſte men emmer kan onvertoicht recht doen, ende laten wedervaren. Dan van erftaele ſal ſtaen als gewoenlyck, geboerlyck, ende recht is, ende dit alles ongeveerlyck ende ſonder argeliſt. Voert iſt verdedingt off ſaecke wair, dat van enigen ſunderlinge of ſingularen perſonen enighe hanteringe, toetaſt, toegrype, roeff, brant, name, of dergelycken geſciede, t'ware in, uyt, of door onſe Landen, of in, uyt, of door der vryheyt, off bewynde der Stadt van* Amersfoort, *dat ſal malck den anderen ten beyden ſyden goetlick, vruntlick, ende mit alre vlyt, gelyck oft elcken ſelfs aenginge, weeren, keeren, beſchudden, helpen weeren, keeren, wederſtaen, ende beſchudden mitten clocken ſlage, gantſcher macht, ende anders, als elck nae ſijnre macht 't beſte conde. Vielen oick enige gebreecken vander eenre, oft der anderen ſyden, demen alſus niet verhoeden noch gekeeren en conde, daerom en ſalmen nochtant deſe voernoemde punten niet breecken noch aenvaeren, dan die een ſal den anderen, den des noot geboeren mochte, daeromme enen ygelicken gelegen dach ende Stede beteeckenen,* XIV. *daghen te voren haren vrienden te vergaderen, Omme te verſien datmen ſulcx guetlyck verlycken, nederleggen, ruſt, ende vrede ten beyden ſyden halden mochte, ende conde men des als dan oock niet gedoen, ſo ſolde die een den anderen, den des noot geboerden dat doch emmer ten minſten eerſt ſes weecken te vorens doen weten, opſeggen, ende ſchriven, Beheltelick doch die ſoene voor die tyt gemaeckt, tuſſchen ons, ende den Stichte van Utrecht anders in hoeren machte te bliven, ende dit oock alles ongeveerlyck ſonder argeliſt. Oirconde der waerheyt ende gantſer vaſter ſtedicheyt hebben wy Hertoghe voernoemt, onſe ſegel aen deſen brieff doen ende heeten hangen, in den jaer ons Heeren* M. CCCC. *ende tſeſtich op St. Pieters dach ad Cathedram.*

Anno 1462. *feria quinta poſt Magdalenæ.* In Davidis Amorfortii, quod ſecuti ipſius partes, flagranti primum gratia, qua ultra quam oportuit elati cum altiora & quæ illicita attentaſſent experti etiam ſuſpicacem & ob offenſas quamvis leves proclivem ad iram animum, & qui aliter quam

argento, quo Antiſtiti inprimis opus, placari vix poſſet. Exemplum habet charta non feria quinta, ut vult Auctor, ſed pridie data Magdalenæ, eodem nimirum die, quo & charta, quæ ſupra p. 304.

Wy Willem *toe* Averenck *ende* Evert *van* Graeſs *Raetsluyden van Deventer*, Johan Wolff, Jan *van den* Vene, *Raitsluyden van Campen*, Henrick *van de* Water, *ende* Reynalt *van den* Boſch, *Raetsvrienden van Zwolle, alſe Gedeputeerden van den Steden voergenoemt, te vereenigen alle alſulcke ſchelinge ende gebreecke, als opgeſtaen ende verreſen ſyn, tuſſchen den Eerweerdigen in Gode Vader ende Heer, Heeren* David *van* Bourgoengen *onſen Genedigen Heer aen die eene, die Stadt van* Amersfoert, *hoeren Burgeren, inwoenren, hulperen, en de ſich daer in-gemenght mogen hebben aen die andere ſyde, doen kundich, Soe lange tijt groote twiſt ende ſchelinge geweeſt ſyn tuſſchen den Eerweerdigen onſen Lieven Heere voergenoemt. aen die eene, Stadt van* Amersfoert *voergenoemt, oeren Burgeren, inwoenren, ende onderſaten, aen die ander ſyde, vermits ſekere exceſſen ſy tegens ſyne Genade Heerlicheden ende juriſdictie gekeert ende gedaen ſouden hebben, ende ander gebreecken tuſſchen hem verreſen ende opgeſtaen weſende, hebben wy by conſent ende bekenninge ons Genedighs Heeren voergenoemt, ende begeerte der Stadt van* Amersfoert *voergenoemt; ende om te verhoeden verdre laſten, dootſlage, brant, rooff, neminge, ende ander groote gebreecken, miſvall, ende verderff en ſchade daer verder uyt comen ende verryſen mochte, dat wy ſeer noode lyden ſouden, maer geerne verhoet ſagen, ende ſy mit onſen Genedigen Heer voergenoemt verenicht ende toe ruſte geſtelt mochten werden, daer toe wy ons toe meerre tyden geerne gevoicht, onledich gemaeckt, onſen arbeyt, coſt, ende goet niet inne geſpaert en hebben, iſt dat onſe Genedige Heer voergenoemt hem goedertierlycken beweſe, alle ſulcke toeſeggen ende actie ſynre Genaden, vermits de exceſſen geeſtelick ende weerlick, broicken ende anders, gelyck voergenoemt is op die Stadt van* Amersfoert, *oeren Burgeren, inwoenren, onderſaten, hulperen, ende die om oeren wille in deſer ſaecke gedaen ende gelaten hebben, toe deſen daghe toe gehadt mach hebben, aen ons gekiert, ende in die uytſprake van ons gepermitteert ende geſtelt, nae uytwyſinge ſynre Genaden compromis, Des gelycken die Stadt van* Amersfoert *hebben voor hem, oeren Burgeren, inwoenren, hulperen, en de ſich daer inne gemenget hebben, alle ſchelinge tuſſchen onſen Genedigen Heer voernoemt, ende hem weſende tot deſen dage toe aen ons gekiert, in't ſeggen ende uytſpraecke van ons geſtelt ende gepermitteert, gelovende wes wy daer van uytſeggen, te zullen vollenbrengen, op die pene ende verboirniſſe van drie duſent Francryckſche ſchilden, tot behoeff*

van

van ons Genedigen Heer voergenoemt, naer uytwyſinge des Compromis deer van Amerfoert *voernoemt. Om welcken twiſt, tweedracht, ende ſchelinge voergenoemt te verlycken, verenigen, toe ruſte ende vrede te ſtellen, hebben wy die aengenomen, onſe uytſprake daer van te doen, binnen den eerſten ſes weken naer den Compromiſſe voergenoemt. Van welcken voergenoemden exceſſen geeſtelyck ende weerlyck, en ander ſchelinge voernoemt, wy aenſpraecke ende toeſeggen daer op ende aff in ſchrifte genomen, doechtelicken doerſien, gehoirt, geleſen, ende die gelegentheyt dair af gemerckt, ende ons mit malcanderen daer op beſproocken hebben. Aengeroepen dan troiſt, ende hulpe des Almachtigen, die vrede onderlinge leert te hebben, en te holden, ſeggen ende uytſpreken wy tegenwoordich op die pene ende macht der Compromiſſe voergenoemt van der voornoemder ſchelinge, in alle manieren als hier na beſchreven ſtaet:*

In den eerſten ſeggen ende uytſpreecken wy, dat de Sadt van Amersfoert *voor alſulcke breucken ende exceſſen, geeſtelyck ende weerlyck, ſy tegen onſen Genedigen Heer, ſynre Heerlicheyt, Lande, juriſdictien, geeſtelyck of weerlyck, oft anders gekeert of gedaen mach hebben, ende alle alſulcke toeſeggen ſyne Genade op hem hebben moge, niet uytbeſcheyden, ſyne Genade geven ende betalen ſullen, nu to Sunte Martyn in den Wynter naeſtcomende, na datum des Briefs, duyſent Overlantſche Rynſche guldens, of goet gelyck payement dair voor, mit welcken gelde die van* Amersfoort*, oer Burgeren, inwoenren, onderſaten, hulperen, ende die ſich dair inne gemenget hebben, vry, quyt, ende onbelaſt ſullen weſen van allen broecken, exceſſen, geeſtelyck of weerlyck voergenoemt, mit dat daer uyt verreſen ende gecomen mach weſen, 't ſy by neminge, beſate, druwinge, roiff, verbiedinge, of enich ander onderwyndinge, ofte geſchefte, die ſy gehadt of gedaen mogen hebben, contrarie onſen Genedigen Heer, ſynre Heerlicheyt, ſynre juriſdictie, geeſtelick oft weerlick, ofte anders in eniger wys tot deſen daghe toe, niet uytgeſcheyden.*

Item wel dan, overmits den Eerſamen drie Staten om ruſt ende vrede te maecken, te hebben, ende te verhoeden grote laſten, die den Geſticht van Utrecht *aenſtaende waren, ende om die Geſtichts palen ende Landen onvermynret te blyven, onderlinge ene maet ende maniere gevonden hebben, uyt den gemeenen Lande des Nederſtichts een deel geldes te vynden, daer mede die voergenoemde laſten verhoed, ende des Geſtichts palen ende Landen onvermynret geholden mochten werden, Seggen wy dat die van* Amerfoirt *voirnoemt dair voer geven, ende onſen Genedigen Heer betalen ſullen, nu St. Martyn voergenoemt naeſtcomende, achtien hondert Rynſche guldens payments*

voergenoemt, ende daer voir ſel onſen Genadigen Heer voergenoemt, die Stadt van Amersfoert *mit oeren Burgeren ende goeden, die mit oere hoechſter weren t'naeſte jaer in hoirre Stadt gewoent hebben, ontheffen ende vry quyt halden, van den drien Staten voergenoemt, ofte yemants anders, van alſulcken gelde, totten voergenoemden ruſte ende vrede, ende die palen van den Lande onvermynret te holden, ſy daer van geſcat ende geordineert mogen weſen te geven, op deſe tyt ende tot deſen daghe toe.*

Item ſeggen wy to wat tyde onſe Genedige Heer voergenoemt believen ſal, te comen binnen der Stadt van Amersfoert, *ſullen ſyne Genaden acht dagen te voren laten weten, ende opten dach ſynre incompſte ſullen die Geeſtelicheyt ende Overſte van* Amersfoert *om ſyne Genade onderdanicheyt ende reverentie te bewyſen, voor de buytenſte poorte tegen comen, ſeggende:* Lieve Genedige Heer, *wy bidden uwer Genaden om Gods willen, ons te willen vergeven t'ſelve wy tegen uwer Genaden ende Heerlicheyt gebroikt ofte miſdaen mogen hebben, ende bidden uwer Genaden ootmoedelicken ons een goet Heer te willen weſen, wy willen uwer Genaden goede onderdanige onderſaten weſen, ofte dergelycken.* Ende *als dan ſal onſe Genadige Heer voernoemt, hem goedertieren maecken, ende hem alle ſaecken vergeven tot der tyt toe geſchiet weſende.*

Item ſeggen wy dat alle goeden aen beyden ſyden beſlagen, ende die gevangen binnen tyden deſer onleeden zullen ontſlagen, quyt, ende alle onmanierlycke rechten by contumacien oft anders geſciet ſullen doit, ledich, ende af weſen, ende een ygelick ſal ſtaen ende gebruycken ſynre goeden als hy voor dede, Behelrelyck *onſen Genedigen Heere voergenoemt, ſynen nacomelingen Biſſcoppen t'Utrecht, by deſe onſe uytſpraecke hier namaels overmynret te weſen, in ſynen Heerlicheden ende juriſdictien, geeſtelick ende weerlick,* Desgelycken *die Stadt van* Amersfoert *in oeren rechten ende privilegien oick hier namaels onvermynret te blyven.*

Item ſeggen wy op alſulcke exceſſen ende gebreecken, die Waelgeboren ende Mogenden Heer, Heer Gysberr *van Brederode, Domproeſt t'Utrecht, Prooſt t'ſinte Donaes in Brugge ende Erf-Cancelier van Vlaenderen, ſich op die van* Amersfoort *voernoemt vermet te hebben, aen ſijnre juriſdictie te kort geſchiet ſoude weſen, dat die Stadt van* Amersfoert *hem daer voer geven ende betalen zal, nu St. Martyn voernoemt naeſtcomende, twee hondert Rynſche gulden payments voergenoemt, daer mede ſy onderlinge vereniget, ende van allen gebreecke ſy met een gehadt hebben, geeſtelick of weerlick, tot deſer tyt toe vereeniget ende te vreden geſtelt zullen weſen.*

Item ſeggen wy dat onſe Genedige Heer van Utrecht, die Waelgeboren Dom-

Domproeſt, *ende die Stadt van* Amersfoert *deſe onſe tegenwoordige uytſpraeck van ſtonden aen mede beſegelen ende believen ſullen, ſonder enich intrecken, ende deſe onſe voernoemde uytſpraecke, met allen particulen ende punten dair inne begrepen, te halden en te voltrecken. Ende met deſe onſe uytſprake ſullen onſe Genedige Heere van* Utrecht, *die* Domproeſt, *die Stadt van* Amersfoert, *oer Burgeren, inwoenren, onderſaten, hulperen, ende die ſich daer inne gemenget ende te ſchaffen gehadt mogen hebben, tot deſen dage toe, van allen twiſt, gebreecke, exceſſen, geeſtelick ende weerlick, druwingen, verlies, ſchade, ende des daer uyt gecomen mach weſen, als voernoemt is, mynlick ende vrientlick voortaen verleken ende verenicht weſen, Al argeliſt ende des hier aen hynderen mochte uytgeſproocken. Ende deſer uytſprake ſyn drie alleens haldonde, daer die eene onſe Genedige Heer van* Utrecht *voernoemt, die ander die Stadt van* Amersfoert *voernoemt, ende die derde die Steden van Overyſſel,* Deventer, Campen, *ende* Zwolle *hebben. Ende want wy* David *van* Bourgoengen *Biſſcop t'Utrecht, ende wy* Gysbert *van Bredenrode Domproeſt t'Utrecht, ende Proeſt tot Sinte Donaes to Brugge, en Erf-Cantelier van Vlaenderen, ende wy Stadt van* Amersfoert *deſe uytſprake voernoemt halden, believen, ende voltrecken willen, hebben wy onſe ſegele, voer ons, ende onſen nacomelingen, ter gerechter oirconden aen deſen brief gehangen, Ende want wy Burgemeeſteren, Schepenen, en Raiden der Steden* Deventer, Campen, *ende* Zwolle *voernoemt, onſe Raetsvrienden deſe voergenoemde ſchelingen te verlycken gedeputeert, ende ons nu aengebracht hebben, die uytſpraecke van der ſchelingen voernoemt van hem geſchiet weſende, als voergenoempt ſtaet, dat ons wail te willen is, ende hebben des in tuycheniſſe der waerheyt ende ſtadicheyt deſer uytſprake, onſer Steden ſegelen mede hier aengehangen. Gegheven in 't jaer ons Heeren* M. CCCC. *twe ende tſeſtich, des Woenſdachs op St. Marie Magdalenen avont.*

Anno 1481. 23. *Septembr. cauſas non invenio &c.* Gravis Ultrajectinis Davidis dominatio, ſevera, & nimis rigida. Cum rigorem non ferrent cauſas quærunt deſciſcendi. Ultro etiam mox occurrunt. David iis diffiſus cum haberet ſuſpectos, cum quam maxime à metropoli propter magnas ejus vires, habitantium audaciam, & promptum ad bella animum, cavendum ſibi exiſtimaret, ad compeſcendam ejus vim, & ſecum & cum aliis, verſans ſe in omnes partes, diu habito tractatu multa aggreſſus tentavit. De præſidio autem militum cum conſilia agitaſſet, nec clam habuiſſet, ut oportuit, ubi rumor percrebuit, ſtatim civitas tumultuatur. Concurrunt. Deſciſcunt. Evocant Engelbertum fratrem Ducis Cliven- ſis Diœceſis Rectorem ſeu Protectorem conſtituunt. Et hinc deinceps Pag. 176

 illæ

illæ lachrymæ. Ex Actis Ultrajectinis: Anno 1481. *is een oploop in de Stadt van de Gemeente geweeſt op onſes Genadighen Heeren Hoff, na dien daer geopent worde onſes Genadigen Heeren goetdunken, datmen tot bewaerniſſe der Stadt, volck houden ſoude, uyt den Geſtichte van Utrecht, tot een ſeecker getalle, daer de gemeyne Borgeren niet in en geliefden, maer vielen by een omme de Cathryne poort weder te hebben, ſeggende dat alle houden en waken voor niet ware, ſo langhe die poert achter open ſtonde.* Add. Hed. ad eum Ann.

Alexianæ. Ab Alexio iis nomen, qui prima nupriarum nocte intactam relinquens conjugem profectus eſt peregre, & caſtam deinceps duxit vitam nuptias exoſus. Hoſpinian. *de orig. monach. lib. 3. cap. 13.*

Ann. 1483. Henricus Nyveldius. Ex Actis Ultrajectinis: *Op ons liefs Heeren Hemelvaerts dach den 8. Mey 1483. des morgens tuſſchen twee ende drie uren heeft* Henrick *van* Nyvelt *met ſijne toeſtenders de Stadt van Utrecht ingenomen, daer hy doot is gebleven, ende myn Genadige Heer den Biſſcop van Utrecht is ter ſelver tyt gevangen genomen.* Factum id poſt receptum a Trajectinis epiſcopum, eodem nimirum anno, poſtquam belli eos ob clades jam prorſus pœnituit.

Et Gisbertus. Quem ſignificet non ſcio. Apud Hedam de eo nihil.

Profecti Amorfortia. Etiam urbs hæc eodem anno & capta & recepta inter civium proſcriptiones & militarem tumultum non parum accepit damni. Chronicon Agnetenſe: Anno 1483. *ſyn deſer Stadts ballingen, die over de 4. jaren uyt hadden geweeſt, gecomen op St. Vincentius dach des morgens ten twe uren, door hulpe ſommiger Jonckeren ende anderen, ende ſyn cloeckelycken in de Stadt gecomen om haer wederparty te vangen, te ſlaen, ende te verdryven, d'eene party genaempt Houcx, ende d'ander Cabeljaus. Ende leden doen de Conventen door de Heer van Yſelſteyn ende ſyn volck, groote laſt, door de goederen die in haer Conventen van de verdrevenen gevlucht waren.* Meminit inter cetera & cum Amorfortiis de iis tranſigit idem cujus mentio hic Fredericus de Egmont Dominus de Yſelſteyn.

Wy Frederick *Broeder tot Egmont Heere tot Yſelſteyne, tot Bueren, ende tot Beuſinchem, doen condt allen luyden, ende bekennen mit deſen openen brief, voor ons, ende onſen erven ende nacomelingen, dat die Stadt van A*mersfoert *guetlick mit ons gededingt ende overcomen is in een ſeecker ſomme gelts, die ſy verwyſt ende vernuegt hebben, als dat ſy alle rechts ende toeſeggens, ende onderwynde wy totten voerſz allen hoeren Burgeren, onderſaten, inwoonderen, haren Ballingen ende voervluchtigen, of daer ſi bewynt*

over

over hebben, hoe die oock genaempt weſen mogen, het ſy aen alle hare lyve, have, ende guede hebben mogen, of vermeten te hebben, vry ende quyt weſen ſullen, ſonder ons eenich bewynde of toeſeggen tot den voerſz Burger te behouden, in den manieren ende voorwaerden, hierna beſchreven. In den eerſten ſo hebben wy gelooft ende geloven mit deſen der Stadt voerſz, aen haren rechten, privilegien, ende vryheden niet te verkorten, maer dair by ſo te laten blyven, ende na onſen vermogen te helpen onderholden, op dat ſy die gebruycken mogen, gelyck ſy te doen plegen voor St. Agnieten dach leſtleden, doe wy mit onſen vrienden daer binnen quamen. Ende ſal de voerſz Stede voirtaen begaen ende in horen handen hebben alle hoir Ballingen, voorvluchtigen ende dair ſy bewynt over hebben, ſy ſyn wie ſy ſyn, haer alre lyf, have, ende goet, niet dair of uytgeſceyden haer believen ende wille dair mede te doen, in die Stede te nemen of dair uyt te laten, zonder onſe bewynde ofte toeſeggens daer inne, ofte over te hebben, maer begeerde die voorſz Stede enich behulp van ons te hebben, om die ballingen ende voorvluchtigen tot hare gehoorſaemheyt te brengen, zullen wy daer toe goetwillich weſen, Beheltlich doch die ballingen ende voorvluchtigen, die mitter voerſz. Stede dedingen ende componiren, dat die oervede doen, ende in ſegel ende brieven geloven, ende ten heyligen ſweren zullen, dat ſy tegens ons, onſen Landen, Steden, ende Luyden, ende byſonder tegens den Landen ende Steden van Hollant, ende haren adherenten, ſonder argeliſt, geen arch ofte quaet doen en zullen, ende oock by alſo dat ſy Wouter *van der* Maet, Jorden *van der Maet, Mor Gerritſen,* Elyas *van* Wede, Willem *van* Iſſelt, *ende* Johan *van Weſtrenen Petersſoen niet binnen haren Stede en zullen comen ofte woonen laten, in eeniger wijs, dan by onſen wille, weten, ende conſent. Dan die voerſz Stede ſal die ſes voerſz perſonen, aen haren lyve ende goede mogen laten componieren ende ſceyden, gelyck die ander Ballingen. Mede is verdedingt dat dat d'voorſz Stede binnen haren Stede halden, ende niet ſoldt verplegen, ende betalen zullen* XL. *voetknechten tot ſinte Bartholomeus dach toe naeſtcomende, ende niet langer. Alle deſe voernoemde punten ende elck byſonder hebben wy* Frederick *Broeder t'Egmont voerſz gelooft, ende geloven mit deſen ſelven Brieve voor ons, onſe erven ende nacomelingen, waer, vaſt, ſtade, ende onverbreeckelick te halden, ende te doen halden, daer tegen niet te doen, te doen doen, of ſcaffen gedaen te worden in eeniger wys, ende allet ongeſeerlick und ſonder argeliſt. Des t'oirconde der waerheyt ende gantſer vaſter ſtedicheyt hebben wy onſen ſegel aen deſen tegenwoordigen Brief gehangen. Gegeven in't jaer ons Heeren* 1484. *des Donredachs na ſinte Jacobs dach Apoſtel.*

Engel-

Engelbertus Clivenſis tanquam Tutor &c. Ejecti aliquot magiſtratu priuſquam adhuc tanquam Tutor in Curia præſtitit juramentum. Ex Actis Ultrajectinis, *op woenſdach na beloken Paſchen: Uyt vervolch ende aenloop van den gemeenen volcke met een ofte meer van den Raet out ende nieuwe is Heer* Dirck *van* Zuylen *Ridder, verlaten van ſyn Borgemeeſterſcap, ende Jacob Janſen van ſyn Schependom, hun haren eedt quyt ſcheldende. Dat gedaen zijnde, hebben den nieuwen Raedt terſtont gecoren voor Schepenen,* Johan *de* Coninck *ende* Bruninck Pyl, *ende de Schepenen hebben gecoren Jacob Jacobſſen voor Raets-Burgemeeſter, ende den Raedt hebben gekoren* Johan *de* Coninck *voor Schepen-Borgemeeſter, 'T welck alſo gedaen ſynde, hebben den ouden ende nieuwen Raedt overdragen, dat onſe ballingen ende voorvluchtige, die haren eedt gedaen hebben, weder inne comen ſullen, en men ſal hun oervede quytſchelden, en hun oervedes Brieven weder geven, behoudelycken datſe loven ende willekeuren ſullen, om deſer ſoenen wille niemant te miſdoen, noch doen miſdoen, in woorden noch in wercken, heymelick noch openbaer, in geener wyſe. Voert ſalmen die gene, die in hare huyſen gekeert zyn, hare ſekerheyt ende loften quyt ſcelden, ende alle die gene die noch ſtaen tot des Raets ſlytinge, zullen daer van quyt weſen, behoudelyck datſe mede loven ende willekeuren ſullen als voerſz. is, ende de gilden hebben uyt elck gilt een man geſtelt, daer by men alle ſaecken ten beſten ſtellen ſal. Dit gedaen ſynde, met tuſſchen ſpreecken ſommiger goeder mannen gedelegeert uyt den gilden, is den Hoochgeboren Ioncker* Engelbrecht *Broeder tot* Cleve *ende ter Marck, als Ruwaert ende Beſchermer des Lants van Utrecht, op der Schepen huys gecomen met ſynen Raedt, ende dede aldaer ſynen eedt weder, in preſentie ende tegenwoordicheyt van den gemeynen volcke, in grooter menichte op de plaets vergadert, waer by hy een open brieff gegeven ende beſegelt heeft, die oock aldaer openbaerlick in tegenwoordicheyt van den volcke geleſen wiert, ende deſen eedt alſo gedaen ſynde, heeft dat gemeyne volck mynen Ionker voerſz, oock terſtont geloofft en geſworen als haren Lantsheer, houw ende trouw te weſen. Daer op hy ontfangen is ende aengenomen van den twee Staten, als de Ridderſchap ende de Steden van Utrecht ende Amersfoert. Ter ſelver tyt en ure hebben Heer Sweder van Montfoort, Heer Reynhardt van Broeckhuyſen Ridders, Gerhardt van Nyevelt, Henrick van Nyvelt, Johan van Nyvelt geloofft en geſworen mynen Ioncheer van Cleve, Ruwaert en Beſchermer der Stadt en gemeynen gilden van Utrecht, houw en getrouwe te weſen, ende hunluyden byſtant te doen, ende by hem te blyven.*

Davidem currui imponunt & Amorfortiam vehunt. Chronicon Agnetenſe:

tenſe: *In den jare* 1483. *Sterf Heer* Henrick *van den Broeck onſe Eerweerde Pater ende Biechtvader, die de vierde was van onſen huyſe. Hy hadde geregeert* XXXII. *jaren* VII. *maenden in alle eerſaemheyt, ſticht, ende vrede, weſende verciert met ootmoedicheyt, gehoorſaemheyt, ende weerdicheyt tot ſynen Overſten, ende ſonderlinge tot onſen Eerweerdigen Biſſchop* David *van Bourgondien. Die in den leſten jare ſyns levens van den Joncheer van Cleve ende van der Stadt* Amersfoert *gevangen worde, ende beroeft tot ſynen hembde toe, want daer grooten oorloch was, alſo de Steden Utrecht ende Amersfoert metten Joncheer van Cleve overdragen waren, met rade eens Ridders geheten Heer* Reyer *van* Broechuyſen, *tegens onſen Genadigen Heere van Utrecht hem te verdryven, ende ſynen Broeder den Joncheer van* Cleve *tot een Regierder des Lants te ſetten. Welcke ondaet ende onrechtveerdicheyt veel Heeren verdroten heeft, ende ſonderlinge den Hertoch van Ooſtenryck ende van Bourgoengen, die den Biſchop trouwelyck te hulpe quam, ende heeft de Stadt Utrecht met macht gewonnen. In welcke tyt voor ende nae groote bloetſtortinge geſchiede, want int begin van den Oorloge worden t'*Emenes *wel ſes hondert mannen dootgeſlagen. Ende alle de Dorpen by Amersfoert worden van de Hollanders ende ander Heeren van des Biſſcops wegen verbrant ende berooft. Op een tyt liepen de Borgers van Amersfoort uyt om haer rooff weder te halen, maer bleven haerder veel doot. Ende by Utrecht bleven eens wel* 200. *doot.*

Inden ſelven tyt ſeynde ons H. Vader den Paus Sixtus *enen ſwaren Ban op alle de geene, die tegens den Biſſcop van Utrecht waren, gevoelden, off ſpraecken, in wat Steden ſy waren, ſonderlinge op de Steden Utrecht ende Amersfoert. Welcken* Ban *ſy niet en hielden niet alleen de Moeder-Kerck, maer oock ſommige Geeſtelycke luyden, om t' welck ſy oock ſchade ende ſchande geleden hebben. In welcken* Ban *onſe Pater hem ſeer gehoorſaem ende wijslick gedragen heeft, waerom dat hy verdiende dat onſe Genadige Heere den Biſſcop hem in ſyn laetſte ſieckte geviſiteert ende getrooſt heeft; ende vyf of ſes uren voor ſyn doot hem van alle ſyne ſonden geabſolveert ende over hem genomen heeft, ende om ſyn lijtſaemheyt, grooten druck, ende bangicheyt, die hy geleden hadde, een Martelaer geoordeelt heeft. Deſelve Pater hadde hem ſo wijslick ende behoerlyck in alle parthyen, dat hy van den Joncker van* Cleve *ende van de Borgers ende alle menſchen bemint wert. Want de Joncheer van* Cleve *met ſyn Hofmeeſter ende alle haer huysgeſin hem in grooter waerden hielden, hem dickwils geviſiteert ende Broederſchap met onſen Convente gehouden hebben.*

Doen onſen Eerwaerdigen Biſſchop *tot* Amersfoert *gevangen gebrocht worde reyſden onſe Pater buyten de Stadt tot ſyn Clooſter om den Ban te ontgaen. Een maent daer na quam den Biſſcop ende worde in ons Paters huys gebrocht, ende in*

de ge-

de gevanckeniſſe gehouden op een Camer van den Hofmeeſter van Cleve, ende van de Borgers van Amersfoert nauwe bewaert. Doen ons Pater dat vernam quam hy weder t'huys, ende vermits ſyn Huys van den Cleefschen geoccupeert was quam hy in ons beſloten Clooſter, ende woonde een wyle tyts in een cleyn Camerken, in t'welke hy ſynen geeſt gaff onder ſyn Kynderen handen, die ſeer van ſyn offcheyden bedroeft waren.

Pagos circa Amorfortiam incendio vaſtat &c. Continuo hoc bellorum motu ita attriti, vaſtati, conſumpti Amorfortii, ad eam & vaſtitatem & inopiam redacti, ut nec quarta pars civium aut incolarum ſuperſtes, prædia autem ſic exhauſta, neglecta, ut quod ſufficeret ad victum vix ex prædiis poſſet colligi. Unde & re familiari & pecuniis amiſſis cum æs alienum conflaſſent, & creditores inſtarent, nec aliud mali remedium aut ſubſidium in promtu, coacti tandem ad preces, ne expoſiti eſſent ſemper creditorum ſævitiæ, & quinquennales inducias. Quas cum ſupplices impetraſſent Ann. 1485. & necdum recreati, rurſum alias impetrarunt Ann. 1490. *En quo diſcordia cives Perduxit miſeros.* Literarum exemplum ſi deſideret quis hoc eſt.

Pag. 177

Maximiliaen *ende* Philips *by der gratien Goits Eerts-Hertogen van Oeſtenryck, Hertogen van Bourgoengen, van Lothryck, van Brabant, van Limborch, van Lutzenborch, ende van Gelre, Greven van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palatinen van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zutphen, Marcgraven des Heylichs Rycx, Heeren van Vrieſlant, van Salins, ende van Mechelen, onſen lieven getrouwen den Cancelier ende den anderen Luyden van onſen Rayde in Brabant, Stadthouder generael, ende den anderen Luyden van onſen Rayde in Hollant, ende voort allen onſen Amptluyden, Juſticieren, ende Officieren van allen onſen Landen ende Heerlicheden, die deſe onſe tegenwoordige brieven getoont ſullen werden of heuren Stedehouderen Saluyt. Van wegen den Burgermeeſteren ende Schepenen tegenwoordich in den gerecht weſende in der Stadt van* Amersfoert *is ons vertoont ende te kennen gegeven geweeſt, hoe dat overmits den vede ende oorloge die geweeſt is tuſſchen ons ende der Stadt van* Amersfoert *niet hoeren toeſtanderen, die ſelve Stadt, mitſgaders die Borgeren ende inwoonderen van diere, en alle 't platte lant daer omtrent grootelycks verarmt ſyn, mits dat die meeſtendeel van den Lantvolcke, ende inwoenren der ſelver Stadt geſtorven ſyn in ſulcker wys, dat nauwe t' vierendeel te lyve gebleven is, ende die ſelve die te lyve gebleven ſyn en mogen hem niet wel onderhouden, mits dat haer luyden huyſingen ende goedingen ontrent derſelver Stadt gelegen verbrant ende verdorven ſyn geweeſt, Nu iſt alſo dat die voernoemde Stadt van Amersfoert ende t' geheel*

lichaem

lichaem van dien by den genen die deſelve Stadt regierden, ende in den gericht waren, geduyrende die voernoemde veden ende oirloge alſo verachtert ende belaſt is met diverſen grooten ſchulden ende laſten van renthen beyde erffelyck ende te lyve, die ſy daer op vercoft ende mitten penningen daer op comende t'oirloge tegens ons ende onſen landen geſuſtineert hebben, ende oock van die ſchulden ende renthen grote menichte van verbantbrieven diverſen perſonen, Ruyteren, ende anderen gegeven hebben, in ſulcker voegen dat die voerſz. thoenderen, die van al deſen niet geweten noch te rayde geweeſt en hebben, t'verdragen van dien ſchulden noch renthen niet en connen geweten, mits dat ſy daer off geen deuchdelyck beſcheyt noch Regiſter gevonden en hebben, Ende al iſt ſoe, dat die voernoemde thoenderen gehertich ende in goeder meeninge ſyn die voernoemde Stadt van Amersfoert, *ende deu inwoonderen ende Burgeren van diere, t'ontcommeren ende t'ontlaſten van den voernoemden ſchulden ende renthen, ende die ſelve af te leggen ende te quyten, maer overmits dat hem dat als noch niet mogelyck en is van doene, aengeſien hare voernoemde armoede ende deſtructie, mits dat ſy die waerheyt niet en weten, hoe veel die voernoemde Renthen bedragen, ſoe ſyn ſy hem beduchtende, dat die geene die de voernoemde verbantbrieven hebben op die voernoemde Stadt van* Amersfoert *ſonder enich aengeſich te hebben op t'geene dat voernoemt is den voernoemden Thoenderen ende alle die inwoenende van der ſelver Stadt, mitsgaders haren goiden ende Coopmanſchappen, ſouden mogen doen becommeren, arreſteren, ende aentaſten, waer dat ſy die bevynden ſouden binnen onſen Lande ende Heerlicheyden tot hoiren ewigen deſtructie ende verderfniſſe, ten waer dat hem luyden uyt onſe ſonderlinge gratie hier inne voerſien werde alſo ſy ſeggen ons des ootmoedelyck biddende, Waeromme wy aengeſien t'geen dat voernoemt is, ende hier op gehadt t'advys van onſen Rade in Hollant hebben den voerſz. Thoenderen voor hem ende haren nacomelingen in den Gerechte der voernoemde Stadt van* Amersfoert, *ende voor alle die andere inwonende voernoemt gegunt, gegeven, ende verleent, gunnen, geven, ende verlenen uyt ſonderlinge gratie mit deſen onſen brieve reſpyt, ſekerheyt, ende uytſtel die voernoemde hare ſchulden te betalen enen tyt ende termyne van vyff jaren, beginnende ende ingaende op huyden datum s'briefs, omme dien tyt geduirende te mogen gaen, comen, keeren, wandelen, ende converſeren mit haren goederen, Coopmanſchappen, Coopmanswyſe, ende anderſins over al binnen onſen Lande ende Heerlicheden, daer ende alſo hem luyden dat believen ſal, ſonder dat ſy noch enich van hem luyden dien tyt gedayrende becommert, aengetaſt, gemoeyt, noch gearreſteert ſullen weſen aen lyve noch aen goede in eeniger manieren tot vervolge, noch by den geenen, die eenige verbantbrieven hebben op die*

die voerſz. Stat van Amersfoert, *noch ter cauſen van eenige ſchulden die Stadt overcomen gedeurende den veden voernoemt, ende gemaeckt by den genen die t'regiment hebben in der ſelver Stede, behoudelicke dat ſy niet gearreſteert noch becommert en ſyn voor eenige ſchulden noch renthen erffelyck noch lyvelick vercoft ten laſte van de voernoemde Stede ende den Inwoenende van diere al eer die voernoemde* Vede *geſchiede, noch oock ſichtent den Tractaet van Peyſe gemaeckt tuſſchen ons ende der voernoemder Stede, Ontbieden u daerom ende bevelen ende elcken van u luyden beſonder, dat ghy van deſen onſen tegenwoordigen reſpyte, uytſtelle, ende ſeeckerhede ſulcks ende in der manieren als voerſz is, ende geduyrende den voernoemden tyt van vyff jaren ende niet langer, den voernoemden Thoenderen, mitsgaders alle den Inwoenende, Burgeren der voerſz. Stadt van* Amersfoert, *ende elcken van hem luyden byſonder doet, laet, ende gedaeycht ruſtelicken ende vredelicken genieten ende gebruycken, ſonder hem noch enich van hem luyden aen te doene noch gedogen aengedaen te weſen enich hynder, ſtoit, ofte moeyeniſſe ter contrarien, Wantet ons alſo belieft gedaen te weſen. Gegeven in onſe Stadt van Bruſſel den* XXVI. *dach in Julio int jaer ons Heeren* M. CCCC. *vyff ende tachtich.*

Maximiliaen *by der gratien Goits Roemſch Coninck altyt Vermeerder s'Rycx ende Philips byder ſelver gratien Eertshertogen van Oſtenryck, Hertogen van Bourgoengen, van Lothryck, van Brabant, van Limborch, van Luxenburch, ende van Gelre, Greven van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palatinen van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zutphen, Marcgreven des Heylichs Rycx, Heeren van Vrieſlant, van Salins, ende van Mechelen onſen byſonderen, lieven, ende getruwen Ridder ende Cancelier den Heer van Campbans ende van Sorre, ende onſen lieven getruwen den anderen luyden van onſen grooten Rayde in Brabant, den Stadthouder ende anderen luyden van onſen Rayde in Hollant, ende voert allen anderen onſen Rechteren ende Amptluyden van allen onſen landen ende Heerliecheden, dien deſen onſen brieff getoont ſal werden ofte haren Stedehouderen Saluyt ende dilectie. Van wegen den Burgermeeſteren ende Schepenen der Stede van Amersfoert voir hem ende al den anderen ingeſetenen van der voernoemder Stede is ons vertoont geweeſt, hoe dat wy by anderen onſen openen brieven ende omme de redenen daer inne begrepen den voernoemden Thoenderen verleent hebben reſpyt, ſeeckerheydt, ende uytſtel der Stadt ſchulden te betalen enen termyne van vyff jaren, als by den ſelven onſen brieven hier nae geſchreven blyckt.* Maximiliaen *ende* Philips *by der gratien Goits Eertshertogen van Ooſtenryck &c. als den brief hier voer geſchreven voert inhelt. Ende want die vyff jaren corts uytgaen ſullen, dat den ſelven Thoenderen mits haer armoede, end*

ende veel anderen laſte, ſchade, ende verlieſe; die ſy geleden ende gehadt hebben, ende noch dagelycx hebben ende lyden moeten, hem niet mogelyck en is die ſelve hare ſchulden te mogen betalen, ons ootmoedelyck biddende hem luyden de voernoemde onſe brieven van reſpyte te willen verlangen noch enen termyne van vyff jaren van den dage dat die voernoemdt onſe brieven expireren ſullen, ende hem daer op te verlenen onſe gratie, ende doen expedieren onſe opene brieven, Soe iſt dat wy des voernoempt is overgemerckt ſonderlinge die genegentheyt die ſy altyts tot ons gehadt hebben, ende tot onſen goeden getruwen onderſaten in onſen lande van Hollant ende Vrieſlant ende noch doen, dat ſy tot verſeeckerthede van dien een goet getal onſer ruyteren ende luyden van oirloge ingenomen hebben, ende om ſekere andere redenen ons daer toe bewegende, hebben den ſelven Burgemeeſteren ende Schepenen van Amersfoert *voor hem ende t'geheele lichaem ende inwoeneren van der ſelver Stede by advyſe van den Hoechgeboren Furſt onſe byſondere lieve* Neve *ende Stadtholder generael* Aelbrecht *Hertoge van Saxen ende den luyden van onſen Rayde die voernoemde onſe brieve van reſpyte ende uytſtelle boven geſchreven ende alle t'inhouden van dien verlangt ende geprorogeert, verlangen ende prorogeren uyt ſonderlinge gratie by deſen onſen brieve enen termyne van drie jaren, beginnende ten daghe dat die ſelve andere onſe brieven uytgaen ende expireren ſullen, om daer van geduyrende den voerſz. tyt van drie jaren te gebruycken nae haer forme ende inhouden, Ontbieden u daerom ende bevelen by deſen onſen brieve ende elck van u byſonder alſo't hem aengaet, dat ghy van deſe onſe gratie, prorogatie, ende verlanginge, geduerende den tyt voernoemt doet, laet, ende gedoocht den ſelven van* Amersfoert *ende elck van hem vredelick genieten ende gebruycken, ſonder hem luyden off enich van hem te doen off laten geſchien enighe aentaſt, letſel, off moeyeniſſe in lyve oft goede ter contrarien in eeniger manieren, want ons alſo belieft. Gegheven in onſer Stede van Grave den* 24. *dach van Meye, int jaer ons Heeren* M.CCCC. *t'negentich, ende des Rycx van ons Coninck in den vyften jare. By den Coninck, mynen Heer den Hertoge van Saxen Stadthouder generael, Greve* Adolph *van Naſſau Opper-Hofmeeſter, die Proiſt van Maeſtricht, ende meer andere van den Rayde tegenwoordich.*

Qui cum Duce & Epiſcopo pacem facerent. Charta eſt adhuc inedita, quæ pacis continet conditiones. Sed vix ſervatum ex iis quicquam. *Tractaet van Payſe gemaekt. Ann.* XIV LXXXIII. *ma r worde niet ten vollen beſegelt.*

Maximiliaen *by der gratie Godts Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Lotthric, van Brabant, van Limborch, van Lutzenborch, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palatyn van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen,*

men, ende van Zutphen, Marcgreve des Heylichs Rycx. Heere van Vrieslant, van Salins, ende van Mechelen, allen den genen, die deſen brief ſullen ſien of hooren leſen Saluyt. Alſo onlanxleden zekere twiſten ende geſcele gereſen ende opgeſtaen ſyn tuſſchen den Eerwaerdigen Vader in Gode onſen lieven Neve ende getruwen Raet, Heere David *van* Bourgoengen *Biſſcop t'Utrecht, ende onſen onderſaten, onſen landen van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, aen d'een zyde, ende der Stadt van* Utrecht *met haeren borgeren ende onderſaten aen die ander zyde. By middel van welcke twiſten ende ter cauſe van dien groete bloetſtortinge, brant, ende rovinge gedaen zyn geweeſt, Om die welcke neder te leggen ende te niete te doene vele ende diverſche dachvaerden gehouden ſyn geweeſt tuſſchen den Gedeputeerden van beyden zyden, Alſoe dat men tot geene eyntelicke Zoene en is mogen komen noch geraken, maer die ſaken ſo langer ſo meer verargert ſyn geweeſt, daer doer ons van noode is geweeſt van te leggene in perſoene met eene macht voer die voerſz Stadt van Utrecht om die te brengen tot gehoorſaemheyt van onſen voerſz. neve den Biſſcop van Utrecht, heuren Heeren, ende om ons te repareren alſulcken ſcade ſy ons ende onſe voirſz. onderſaten ondoechtilic gedaen hebben gehadt, Ende alſo wy dan op heden geſloten waren die voerſz. Stadt van Utrecht te bemachtigen mit ſtormen ende anderſins Zoe ſyn by ons gecomen ter ootmoediger bede ende begeerte der voerſz. Stadt van Utrecht die Alre-Eerwaerdichſte Vader in Gode, Heere* Johan *Eertsbiſſcop van* Gran *gebooren* Legaet*, Primaet, ende Overſte Cancelier des Conincrycx van Hongaryen, Adminiſtrateur der Heyliger Kercken van* Saltzburch*, ende Ambaſſator ons* Genadigſten *Heer ende Vaders des Roomſchen Keyſers, ende Heer* Henrick *van* Homprieſch *Raid ende Marſchalck ons lieven ende geminden neve des Hertogen van Gulick ende van den Berge, ende ons gebeden van wegen der Stadt van Utrecht voirſz. hem te willen gunnen ende believen te mogen dedingen ende ſpreken ten beſten voer dit voerſz. Stadt van Utrecht ter welvaert van der Zaken, t'geen dat wy ter eeren Gods des Almachtigen ende om bloetſtortinge te ſcuwen hem gegunt hebben gehadt, De welcke Eertsbiſſchop van Gran ende Heer Henrick van Hompreſch geraemt hebben ene zoene ſulck als hier na beſcreven ſtaet.*

In den eerſten dat die voerſz. Stadt van Utrecht ons doen ſal eerlicke beteringe ende oeck profijtelicke, te weten voer die voerſz. eerlicke beteringe ſoe ſullen die Burgermeeſters, Scepenen, ende Raide van der voirſz. Stadt van Utrecht *mit anders den overſten Oudermans, geſworen, ende andere notabele borgeren ende poerteren int getal van tachtentich perſoenen komen tot enen dage, die wy hem betyckenen ſullen, alhier in onſe Heyr by ons bloets hoofts op hoore knyen, ende ons bidden in aller ootmoedicheyt vergiffeniſſe*

van

van t'gene zy ons ende onſen voerſz onderſaten miſdaen hebben, gelovende, ende verſprekende nimmermeer van gelycx te doene, noch te laten geſcien, Ende oft geboerde, dat zy oft geheel lichaem, oft die meeſte deel van den ingeſetenen van der voerſz Stadt in toecomende tyden daer tegens deden, dat Godt verſien wille; Soe ſullen alle die goeden haeffelicke ende erffelicke, die zy hebben over al gelegen in onſe landen, Heerlicheden, ende Heerſcappien ons ende onſen erven ende nacomelingen Graven ende Gravinnen van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant verbeurt, vervallen, ende verſchenen zyn, ſonder dat zy oft hoere nacomelingen die ſullen moegen vorderen mit rechte noch anderſints, Ende oft eenige particuliere borgeren, poerteren, oft andere ingeſetenen der voerſz Stadt van Utrecht *deden jegens den voerſz tractaet oft dien braken in enigen van zynen punten oft articulen, dat Godt behoeden wille; ſal die voerſz Stadt van* Utrecht *dien oft die alſoo gebrekelic gevonden ſal worden, terſtont ende ſonder vertreck leveren ons oft onſen Stadthouder generael van* Hollant *in den name van ons om punitie ende correctie daer van te doene, alſoe dat behoeren ſal, ſonder enige indracht daer inne te doene; wel verſtaende dat die gene van den voorſz ingeſetenen, die onſe partye gehouden ſullen hebben niet in deſen articulen begrepen ſullen ſyn.*

Item ſullen terſtont ende ſonder vertreck die votrſz van Utrecht doen uytreyſen ende vertrecken alle vremde gaſten ende volck van wapenen alſoe wel te voete als te peerde, Om dat gedaen weſende ons metten onſen daer inne te voegene mit alſulcken getal van volcke als dat ons gelieven ſal, Ende ſullen die van den vyff Godshuyſen; ende alle andere van den geeſtelicken Staten ons te gemoete komen mitter proceſſien tot voer der poerten, alſoe dat gewoenlic is van doene.

Item ende om memorie ende gedachteniſſe te hebben van onſer blider incoemſte in de voerſz Stadt van Utrecht *ſoe ſal nu voertaen tot ewigen dagen die wet van der voerſz Stadt van* Utrecht *verſet ende vernyet weſen op onſer liever Vrouwen avont nativitatis, diemen te voren plach te verſetten op onſer lieven Vrouwen avont purificationis.*

Item voer die proffitelicke beteringe, gemerct heur grote armoede ſullen ons die voerſz Stadt van Utrecht, *mitsgaders t'lant van* Montfoerde *toebehoorende der Heerlichede van* Montfoerde, *uytgeſceyden die goede toebehorende onſen onderſaten gelegen inde voerſz Heerlicheyt van* Montfoerde, *betalen die ſomme van twintich duyſent Rynſgulden, ende dat tot twee termynen, daer aff die eerſte verſchynen ende vervallen ſal tot ſinte Martyns miſſe in den winter int jaer als men ſcryven ſal duyſent vierhondert vier ende tachtentich, ende die andere termyne tot ſinte Martyns miſſe in den winter daer*

naer

naer naeſtvolgende, te weten alſmen ſcryven ſal duyſent vier hondert LXXXV.

Item ſullen die voirſz van Utrecht *volcomelic achtervolgen ende onderhouden in allen punten ende articulen den tractaet gemaict int jaer ons Heeren duyſent vierhondert negen en twintich tuſſchen wylen Hertoge* Philips *van Bourgoengen ſaliger gedachten ende wylen Heeren* Rodolph van Diepholt, *doen ter tyt Poſtulaet van Utrecht, ende dien vernieuwen, ende ons hoere brieven daer op geven in behoerlycker forme, ende alſulcke duyſterniſſe ende ſwaerhede als zyn moegen inden voirſz. tractaet roerende van den gebannenen uyt onſen voirſz. Landen van Hollant ende Vrieſlant ſellen ſtaen tot verclaringe ende kenniſſe van onſen grooten Raide by ons weſende in der tyt, Item en ſellen noch en mogen die voerſz van* Utrecht *nu noch tot geenre tyden weder maken alſulcke poerten ende mueren, als wy in onſen voerſz. belegh hebben doen afſchieten, ſonder conſent ende belieffeniſſe van ons, oft onſen erven ende nacomelingen, Greven ende Grevinnen van* Hollant, *ende daer toe ſullen die voerſz van* Utrecht *noch doen afbreken van der voerſz. mueren tot tien geramen toe, daer ende tot ſulcker plaetſe als ons dat believen ſal, ſonder die oick buyten onſen ende onſen erffgenamen voirſz. conſent ende belieffeniſſe weder te maecken.*

Item ſullen alle verſcenen ende vervallen Renthen, alſo wel lyfrente, alſe loſrente, ende anders oock alle geheven ende gebeurde ſculden gelegen over al in onſen landen, Heerlicheyden, ende Heerſchappien, toebehorende den ingeſetenen van der voorſz. Stadt van Utrecht *beyde geeſtelic ende weerlic, betaelt of onbetaelt tot opten dach van heden toe mit den achterſtelle bliven ons oft den ghenen, die daer van gifte van ons hebben mogen ſonder daer van enich reſtitutie te doene.*

Item ſullen oick alle gevangen ende onbetaelde renten *aen beyde ſyden quyt ende vry weſen.*

Item ſo dan die van der voorſz. Stadt van Utrecht *hem jegenwoerdelic geſtelt ende gegeven hebben tot handen, genaden, ende gratie van ons, ende wy die daer toe ontfangen hebben, ſoe ſal die voerſz. Stadt van* Utrecht *in onſen handen ende gewelt bliven in alre Hoocheyt ende Heerlicheit als een werentlick* Voegt *der ſelve, behoudelick der voerſz. Stadt van Utrecht heuren rechten, privilegien, vryheden, ende hercomen ende goede gewoenten, daer af zy doechdelyck gebruyckt hebben gehadt tot noch toe, uytgeſceyden die gene, die contrarieren mogen t'inhouden van deſen.*

Item ſullen oick alle gebannen ende uytgewekene uter voerſz. Stadt van Utrecht *daer inne wederomme comen, ende oick tot alle hoire goeden, behoudelick Heer* Everard Zoudenbalch, *den welcken wy aen ons behouden heb-*

hebben, behoudelyck *oock dat die voerſz. gebannen en uytgewekene geen gewelt oft fortſe en doen noch bedriven in der voerſz. Stadt van Utrecht in geender manieren, Noch oick deſgelycx ſellen mogen doen, die tot hier toe t'regiment gehadt hebben vander ſelver Stadt, ende gebleven ſyn inder voerſz. Stadt, Ende ſullen beyde partyen oervede doen in ſulker manieren, als dat gewoenlic is van doen, aen handen van ons oft onſen Stadthouder in der abſentie van ons.*

Item ſal die Borchgreve van Montfoerde *begrepen weſen in deſen tractaet, ende wedercomen tot zynen goeden hem in deſen krych afgenomen. Ende hier mede ſullen die Stadt van Utrecht ende hoere borgeren ende onderſaten mit ons ende den onſen geheel ende vaſt verſoent ende vernueght weſen van allen ſaken, die ſy tegen ons ende den onſen miſdaen mogen hebben tot deſen daige toe, Ende ſullen die onderſaten aen beyden ſyden, mitſgaders die onderſaten ende ingeſetenen der Stede ende s'Lants van Yſelſteyn veylich ende ongehindert in des anders landen ende Steden te water ende te lande onder malkanderen mogen varen, keeren, ende weſen op hoere gewoenlicke tollen rechten ende vryheden.*

Alle welcke punten ende articlen hier boven geſcreven ende verclaert ende elck byſonder wy geloeft hebben ende geloven in crachte van deſen in Furſtelycken voerwaerden te houden ende te voldoen, ende te doen houden ende voldoen ongekrenct ende onverbroken, Sonder argeliſt, Ontbieden daerom ende bevelen allen onſen Amptluyden, Dieners, ende onderſaten onſer landen voirſz. mitſgaders allen anderen, wien deſe ſake aenroeren mach, ende een ygelick byſonder, dat zy deſen ſoen houden, ende volcomen, Sonder daer tegens te doene oft te gaene in eniger wys, Want het ons alſo gelieft ende gedaen willen hebben, Des ten oirkonde hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſen voerſz. belech voer Utrecht op den derden dach in Septembri int Jaer one Heeren duyſent vierhondert drie en tachtentich.

Vix ſervatum dixi ex iis quicquam. Ne id quidem quod de creando aut mutando dicitur magiſtratu. Nunquam deinceps magiſtratus mutatus pridie, ut Maximilianus vult, nativitatis Mariæ, ſed Kalendis Februariis, ut & olim antehac, & deinceps ſemper obſervatum uſque ad Carolum Cæſarem. Et deinde quod addit, *ſal die voorſz. Stadt van Utrecht in onſen handen ende gewelt bliven in alre Hoocheyt ende Heerlicheyt als een wereltlyck Vorſt der ſelver*, niſi dicis gratia tantum dictum, quia Cæſar & deinceps ut diœceſis Protector & Mamburnus ſe geſſit, ut ex literis patet, quæ infra ad Ann. 1487. quo id tendat non ſcio. Priſtinæ enim urbem integræque libertati a ſe prorſus reſtitutam fatetur verbis expreſſis in charta Anni.

1494. Conſtat de eo inter omnes, quod Trajectenſium ingenium non tantum bellicoſum, ſed & turbidum, in quietum, & quod ob animi magnitudinem, ut pactis ſtaret vi extortis, niſi vi etiam ingenti permoveri non potuit. Unde & verbum de iis vetus, quod habet Chronicon Slavicum, cujus ſcriptor incertus, ad Ann. 1483. ubi dum rei meminit, obſeſſi ſcilicet Ultrajecti, & poſtquam diu obſeſſum victi tandem & capti, Auctor velut vates & præſagus futuri addit: *Fecerunt igitur ibi honoreſt ſibi & homagium, & partem muri civitatis ſolo æquabant, quia ſic voluit Dux, quæ tamen omnia diu ſibi non ſervabunt, cum ſcriptum ſit:*

Hoet dy nu, hoet dy dan,
Hoet dy vor einen Uterſchen man.

Ubique autem diœceſi direpta & attrita impenſum ſtatim multum operæ ad conquirendam pecuniam, quæ per pacem ptomiſſa. Pulſi etiam ſeditioſi, qui hactenus rexerant civitatem, poſtquam Cæſar ingreſſus, aliis ſtatim ſubſtitutis. Sequenti enim anno ſtato die, ut jam dixi, Comitia rurſum ut olim. Ex Actis Ultrajectinis: Anno 1483. *op Donderdach na elf duyſent Maechden dach, Overdroegen den ouden ende nieuwen Raedt, Alſo men in corte dagen nootlyck hebben moet drie duyſent Rynſgulden, ofte daer omtrent, om alſulcke Kerckelijcke ornamenten ende cleynodien den Kercken, Clooſteren, ende Broederſchappen van Utrecht toebehorende verſet ſynde tot 's Hertogenboſch weder te loſſen, ende men daer toe beters niet en weet, dan ſommige Borgeren, die in voorleden tyden niet geſchat en ſyn geweeſt, ofte de Stadt niet geleent en hebben, te verſoecken om te willen leenen, ſo ſalmen alſulcke Borgeren ontbieden ende begeeren van hem geleent te hebben ſulcke penningen na elcks vermogen tot den eynde ende profyte voerſz. Welcke penningen men hem weder geven ſal in toecomende tyden, ofte hier van ſekere renten bewyſen als dat behooren ſal, &c.* & mox: *Deſe naebeſchreven Cedel met de puncten daer aen volgende is gegeven in de gemeyne gilden &c.*

Eerſame goede vrienden van den gilden. Den Raet out ende nieuwe geeft u te kennen, dat alſo die gene die de Stadt van Utrecht twee of drie jaren leſtleden geregeert hebben in alſo groote laſten, commer, en verderflijcke groote ſchade, deſelve Stadt gebracht hebben, ende erflycke renten en daer toe lyfrenten met hoopen tot groote verderflijcke ſomme Ruyteren ende Knechten alſo veel in brieven belooft ende beſegelt hebben, dat wy vermoeden, datmen die ſomme op veel duyſent na niet en ſoude mogen ramen, ende daerenboven noch een groote ſomme van penningen als xx. duyſent den Hertoch van Ooſtenryck ende v. duyſent Heer Henrick *van* Homboſch *in-*

den.

den tractaet van den Pays belooft ende verſegelt ſtaet betaelt te werden, ende noch drie duyſent die betaelt ſyn, daer die cleynodien voor verpant ſtonden, ende mede hebbenſe ſommige van de hare obligatie brieven gegeven, en andre menichſins, alſo dat wy daer geen eynde van konnen ſien ende door deſelve laſten emmermeer niet ſien te geraecken, ten ſy dat ghy goetwillich den Overſten ende Raet out ende niewe byſtant trouwelyck doen wilt ende de hant reycken, die int beſte te mogen vervallen, met raet ende daet. Ende en ſullen die in der waerheyt niet mogen vervallen, ten ſy datmen ſommige ſyſen ſoude mogen verhoogen ter minſter ſchade van onſe Borgeren, ende lyfrenten vercoopen, ter tyt datmen dat enichſins wederom verbeteren mach, begeerende daeromme uwen wille ende conſent daer toe te willen geven &c.

Ex Actis ejuſdem anni: *Anno 1483. na dat die Hooch-gebooren Vorſt Heere* Maximiliaen *Hertoghe van Ooſtenryck, van Bourgondien &c. by tractaet van Payſe tuſſchen hem ende den lande van Hollant aen de ene ſyde, ende de Stadt van Utrecht aen de ander ſyde, in de Stadt gecomen was, daer hy voor hadde gelegen van St. Jan Baptiſten avont tot den leſten dach van Auguſto in den ſelven jare voerſz, Welcken Hertoch in de Stadt quam op den ſeſten dach van Septemb. Ende corts daer na by tractaet van Peyſe tuſſchen hem ende de Stadt* Amersfoert *oock gemaeckt, is onſen Genadigen Heere* David *van Bourgoengen Biſſchop van Utrecht, die tot* Amersfoert *gevangen lach weder tot Utrecht ingebracht op S. Mauritius dach. Corts daer na in deſelve maent van September ſyn alle Borgers der Stadt Utrecht ſonderlinge die van ryckdom, eere, naem, en faem waren, ſoe wel die gene die de Stadt van Utrecht geregeert hadden contrarie onſen Genadighen Heere, als die geene die goetwillich ende ballingen hadden geweeſt, geroepen te comen opt Hoff van den Hertoghe ende onſen Genadigen Heere den Biſcop omme malcanderen eedt te doen, t'welck gedaen ſynde ter begeerte van den Hertoghe hebben de Borgers hem vergonſt den Raedt van der Stadt voor die reyſe te mogen ſetten, ende datmen voortaen alle jaer den Raet verſetten ſal op onſer Vrouwen avont nativitatis tot een eewige gedachteniſſe der dingen die geſchiet waren.*

So heeft dan den Hertoghe met onſen Genadighen Heere den Biſſchop met haren Rade den Raet en de Wet der Stat Utrecht out ende nieuwe geordonneert ende geſet. Eerſt hebbenſe geſet den nieuwen Raet ende daerna den ouden Raet met de Oudermans van den gilden gelicentieert ende van den eedt ontſlagen &c,

Quicquid ſit, ſatis patet, quod quamvis urbs ſubacta manſit tamen adhuc ſui juris. Non Cæſarem adit magiſtratus, cum vectigal eſt aucturus, non Principem, non epiſcopum. Collegia adit mechanica, & inconſultis iis adit. Hæc ut aſſentiantur tantum rogat, ut moris. Porro autem quæ jam dicta ad Amorfortios adhuc nihil. Cum his, ut ſæpius jam dixi, ac ſi populus ſui juris, agendum ſeparatim. Separatim etiam & a Cæſare & ab Epiſcopo cum iis actum. Teſtes chartæ ſunt, quæ ſuperſunt, & quæ modum continent peculiarem, quo cum iis convenit.

Maximiliaen *by der gratien Goits Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgongien, van Lothryck, van Brabant, van Limburch, van Lutzenburch, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoengen, Palatyn ende van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Namen, ende van Zutphen, Marckgrave des Heyligen Rycx, Heere van Vrieſlant, van Salins, ende van Mechelen, Allen den geenen die deſen brief ſullen ſien ofte hooren leſen Saluyt. Alſo onlaux ſekere twiſten ende geſchelen gereſen ende opgeſtanden ſyn geweeſt tuſſchen den Eerweerdigen in Gode onſen lieven Neve ende getruwen Raydt Heer* David *van Bourgoengen Biſſchop 't Utrecht, mitſgaders onſen onderſaten, onſen landen van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, ende anderen hoeren toeſtenderen aen die eene, ende die Burgemeeſters, Schepenen ende Raidt der Stadt van* Amersfoert *aen die ander ſyde. By middel van welcken twiſten ende ter cauſe van dien veel bloetſtortinge geſchiet ſyn geweeſt, omme die welcke neder te leggen ende te niet te doene ſeeckere dachvaerden gehouden ſyn geweeſt, op den welcke men tot geenre ſoenen en heeft mogen comen noch geraecken, daer door ons van noode is geweeſt ons in perſone te voegen mitter macht in den lande van herwaerts over, omme de Stadt van* Utrecht, *mitſgaders oock de voerſz Stadt van* Amersfoert *te brengen tot gehoorſaemheyt van onſen voerſz Neve den Biſſchop van Utrecht hoeren* Heer, *ende oock omme ons ende onſe voerſz onderſaten van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant te doen repareren ende wederkeeren alſulcke ſchaden als ſy ons ende hem ondeuchdelyck gedaen hebben gehadt, ende nadien dat wy onlanxleden mit heercracht gecomen waren voor deſe voerſz Stadt van Utrecht, ende die gebrocht hebben tot gehoorſoemheyt van ons voerſz Neve van Utrecht, ende in wille ende meeninge waren te trecken voor de voerſz Stadt van* Amerſfoert, *omme aldaer van gelycken te doene, Soe hebben die ingeſetenen der ſelver gebeden in aller ootmoedicheyt den Allereerweerdichſten Vader in Gode Heer* Johan *Eertsbiſſchop van Gran, geboren Legaet, Primaet, ende O-*

verſto

verſte Cancelier des Coninckrycx van Hongaryen, Adminiſtrator der Heyliger Kercken van Saltzburch, Ambaſſiator ons Genadichſten Heer ende Vaders des Roomſchen Keyſers, ende Heer Henrick van Hompoſch Ridder, Raedt, ende Maerſchalk ons lieven Neve des Hertogen van Gulich ende van den Berge, te willen dedingen ende ſpreeeken ten beſten tuſſchen ons ende hem, t'geene dat wy ter eeren Goits des Almachtigen, ende omme bloetſtortinge te ſchuwen den voerſz. Eertsbiſſcop ende Heer Henrick van Hompoſch gegunt hebben gehadt. Die welcke geraempt hebben ene Zoene ſulck hier na volcht van woorde te woorde. Te weten

In den eerſten die van Amersfoert te ſtellen in handen myns Genadigen Heeren van Ooſtenryck, van Bourgoengen &c. int Heer voir Utrecht, mitsgaders alle gevangen, die zy in hoer gewelt hebben: Daer tegen die ſelve van Amersfoert alle hoer gevangen quyt, Beheltelick dat ygelick zyn oncoſten betalen ſal als dat gewoonlyck is.

Item die van Amersfoert eerlycke beteringe te doene myn voerſz. Genedigen Heer van Ooſtenryck, te weten Burgemeyſters, Schepenen, ende Raydt, met die notabelſte van der Stadt, by mynen tween Heeren, als myn Heer van Gran, ende Heer Henrick van Hompoſch Maerſchalck.

Item profytelicke beteringe ſo dat by den ſelven Heeren verſproocken is, te weten ſes duyſent currenre Rynſgulden te betalen, een van den voerſz. ſes duyſent terſtont als die ſoene volgaen is, ende die ander vyf duyſent d'een helfte daer van nu t'St. Maertens, ende t'ſint Peters naeſtcomende over een jaer, ende die ander helft t'ſint Martens ende t'ſint Peters dan dair navolgende. Daer toe zy te bate hebben ſullen die platte landen, alſe dat Marſchalc ampt van Emelant mit ſyn toebehoerte, daer die Heere in de betalinge der ſelver ſyn landen houden ſal. Waer mede die ingeſeten des ſelven platten lants der ſoenen gebruycken ende genieten ſullen.

Item ſullen die van der voerſz. Stadt al hoeren Ballingen, die binnen tyden deſer veten ende oorlogen verdreven ende uytgeweecken ſyn, te weten na den XVI. dach der maent Auguſti anno LXXXI. in ende op hoeren goeden op geboerlicke verloſſeniſſe ende oervede comen, ende hoeren anderen Ballingen daer te voren verdreven ende uytgeweken ſullen doen ende ſtaen in der ſelver manieren ende wyſen als die Ballingen der ſelver Stadt deden ende beſoent worden te doene in der ſoenen laeſt gemaeckt by tyden Hertoge Philips van Bourgoengen, ende Biſſcop Roeloff ſaliger gedachten.

Item ſullen die van Amersfoert beſoent weſen mit mynen Genadigen Heere van Oſtenryck &c. ende al ſynre Genaden landen ende onderſaten, ende deſgelycx mit myn Genadigen Heer van Utrecht, die deſen in allen ſynen punten

ende articulen houden ende nagaen ſal. Oock ſal myn Heer van Utrecht *voergeroert die Borgers van* Amersfoert *hier te voren ſynre Genaden gevangen geweeſt hoeren oervede verlaten, ende van hoeren onbetaelde gelden quytſceldinge doen, ende als myn voerſz Heer van* Utrecht *der gevangeniſſe quyt zyn ſal, dan ſal myn Genadighe Heer van Ooſtenryck mit hem hier van ſpreecken, ende alſo veele doen, dat myn voerſz. Genadighe Heer van Utrecht conſent doen ſal, dat die Stadt van* Amersfoert *van allen ban ende interdict, die deſelve myn Genadigen Heer van Utrecht op die voerſz. Stadt geworven ofte doen werven mach hebben geabſolveert ſal worden, ongequetſt t'geene ſynre Genaden op den Geſtichte geworven mach hebben.*

Item ſo ſullen alle verſchenen pachten, renthen, ende onbetalde gelden tot deſen daghe toe op beyden ſyden quyt weſen.

Item ſullen die van Amersfoert *den Tractaet, die wylen Hertoge* Philips *ende Biſſcop* Rodolff *ſaliger gedachten gemaeckt is gebruycken, ende in alle ſyne punten nagaen ende daer op verloven tegen mynen Genadigen Heere van Oiſtenryck noch tegens ſynre Genaden landen niet te doene in geenreley wys, noch oock tegens ſynre Genaden erfgenamen Greven ende Grevinnen, noch hoeren landen, luyden, noch onderſaten van Hollant deſgelycx niet te doene noch te laten geſcien, ende dat verpenen op ene groote pene tot profyt myns voerſz. Genadigen Heeren van Oeſtenryck.*

Item ſullen die van Amersfoort *ende* Emelant *mitsgaders dat geſtichte blyveu by hoeren rechten, vryheyden, privilegien, ende ouden heercomen, ſo ſy die te gebruycken plegen.*

Item ſal die Ioncheer van Swartſenburch, mitſgaders die Hooftluyden ende ander Rutervolcke t'Amersfoert *ende te* Nyekercke*, alſo wael te peerde als te voete, mit allen heuren goeden veylicheyt ende geleyde hebben te mogen trecken in hoeren gewairſaemheyt geduirende twee dagen, binnen welcken ſy en ſullen noch en mogen doen enige hynder, ſchade, oft beletſel mynen Genedigen Heere van Oeſtenryck, noch ſynen landen, luyden, ende onderſaten, noch oock op die Stadt van Utrecht, ende dit tegenwoordige geleyde ſal innegaen op huyden datum van deſen.*

Item ſullen die vier gevangen, te weten Schuerman, Herman *van* Witten, Goort *van* Scherpenſeel, *ende* Evert Pencheling *quyt, los, ende ledich ſyn, ende daer tegens ſellen die van* Amersfoert *ende die hoeren, oft ſy eenige gevangen hadden in hoeren handen, toebehorende mynen voerſz. Genedigen Heer van Ooſtenryck ofte die ſynen, oock quyt, loſs, ende ledich ſyn. Ende hier mede ſyn geſlecht alle vede ende miſdaet, dode tegens dode, brant tegens brant, name tegens name, ende mach een ygelick wanderen,*

vue-

vueren, ende keeren gelyck als te voren. Aldus gedaen ende geſloten t'Vtrecht den XV. *dach in Septembri Anno* LXXXIII. Sic ſignatum: Maximilianus.

Alle welcke punten ende articulen hier boven verclaert ende geſchreven, ende elck byſonders wy geloofſt hebben, ende geloven in cracht van deſen in vaſtelyken vorwerden te houden ende te voldoene ſonder argeliſt, Ontbieden daerom ende bevelen allen onſen Amptluyden, Richteren, Dienaren, ende onderſaten die 't aengaet ende aenroeren mach, ende enen ygelicken byſonder; dat ſy die voerſz punten ende articulen der voerſz ſoenen hier boven geſchreven ende verclaert houden ende vollencomen, ſonder daer tegens te gaen in eeniger wys. Wantet ons alſo gelieft ende gedaen willen hebben. In oerconde dies ſo hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen. Gegheven t'Uytrecht den xv. dach in Septembri int jaer ons Heeren M. CCCC. LXXXIII.

Wy David *van* Bourgoengen *by der Genaden Goits Biſſcop t'Utrecht maecken condt allen luyden. Alſo onſe Stadt van* Amersfoert *ende die Regierders der ſelver tegenwoordich mit onſen onderſaten, die ingeſeten onſes Maerſchalckampts van* Amersfoert *ende van Eemlant ſich tegens ons ende tegen den Doorluchtigen, Hoochgeboren, ende Mogenden Furſten ende Heeren den Eertshertoghe van* Ooſtenryck *ende van Bourgoengen &c. mynen Genadigen Heer, ende tegen ſyner Genaden landen ende onderſaten van Hollant, Zelant, ende anderen mit oorloge ende kryge gevoecht ende geſtelt gehadt hebben, ende alſs dan overmits tuſſchenſpraecke eeniger groter Heeren by der ſelver onſer Stad van* Amersfoert *daer in aengeroepen tuſſchen mynen Genadigen Heere voergenoemt, ende ſynre Genaden landen ende onderſaten, ende tuſſchen onſe Stadt van* Amersfoert *ende die ingeſeten onſes Maerſchalcampts voerſz den Tractaet ende Soene gomaeckt ende geſloten, ende gegeven is opten xv. dach der maent Septembris Anno &c.* LXXXIII. *in welcken Tractaet ſeeckere punten ende articulen ons ende den onſen ende onſen lande aendragende mede benotelt ende beſchreven ſyn, ende alſo dan die ſelve onſe Stadt van Amersſoert ende die andere onſe onderſaten voorſz ons gebeden ende ootmoedelyck aengeroepen hebben wy zie wederomme tot onſer genaden te willen nemen, ende hem luyden t'geen ſy tegen ende an ons ende den onſen gebroickt ende miſdaen mogen hebben verlateniſſe ende vergiffeniſſe te willen doen, Wy dan aenmerckende hoere innige ende oetmoedige gebeden, waer by wy getogen ſyn meer tot hemluyden genade dan eenige wederwraecke op hem te doen vervolgen, Soe hebben wy zy mit volcomenre meeninge wederomme tot ende aen ons genomen, vergevende ende abſolverende uyt cracht des ſelven ons briefs van alle t'geen ſy ofte enich van hem tegen ende aen*

ons

ons ende den onſen tot deſer tyt toe miſdaen ende gebroickt mogen hebben, Gelovende oeck mede by onſer truwen ende Furſtelycken eren alle alſulcke articulen, ende punten, ende ygelick byſonder, geen van dien uytgeſcheyden, als onſe voorſz. Stadt van Amersfoert, *ende die andere onſe Onderſaten voergenoemt mit mynen Genadigen Heere overcomen ſyn, ende die ſelve ſyne Genade hemluyden benotelt ende doen beſegelen heeft, ons, den onſen, ende onſe lauden aendragende, wy ſyluyden te onderholden ende te doen onderholden ſonder enigerhande indracht ofte gebreck. Waert oick ſaecke, dat hemluyden van ymant daer inne contrarie geſciede, geloven wy hem met hoeren vervolge daer inne voor te ſtaen, ende ons des alſo te bewyſen, datmen mercken moge wy dat onderholden willen hebben. Tot welcken getuyge wy onſen ſegel beneden aen deſen brieff hebben doen hangen. Ghegheven in onſe Stadt van Utrecht int jaer ons Heeren* CIↃ. CCCC. *en* LXXXIII. *den* XXIII. *dach in September.*

Capellum & Bernardum de Weſe. Stephanus Capelle in Regis literis vocatur. Operæ pretium ut addam hic:

Maximiliaen *by der gratien Goits Roomſch Coninck, altyt Vermeerder des Rycx onſen lieven getruwen* Adolph *Greve tot Naſſouw onſen Neve Stadtholder ons Lants van Gelre*, Wolfgang *Heer tot Polham Riddere, onſe Rayt, Camerlinck van onſen Hove, ende* Fredrick *Broeder tot* Egmont *Heer tot Yſelſteyn, ook Riddere, onſe Rayt, Camerlinck, ende onſen Stadtholder onſer Voochdyen des Nederſtichts van Utrecht ſaluyt. Alſoe onlanxleden* Steven Capelle *ende* Beernt *van* Weeſe *mit meer anderen hoeren medeplegeren in wege ende wille geweeſt ſyn ſonder waeringe omme die Stadt van* Amersfoert *inne te nemen ende te verderven buyten weten ofte conſent van ons onſen lieven ende getruwen Neve den Biſſcop van Utrecht, die de voernoemde Stadt van* Amersfoirt *toebehoirt, ende die welck in onſer ſonderlinge beſchermeniſſe ende voochdye is, Ende oik mede hebben onlanx mit anderen opſaten onſen Steden* Dordrecht, Tiel, *ende andere in onſen lande gelegen hoir beſte gedaen die inne te nemen, om meer onleden ende verderflycken ſcaden in onſen voernoemden lande te doen, Ende want wy willen hier inne voerſien ende punitie gedaen worde van den culpabilen, ſo verre alſt behoren ſal, Ontbieden u luyden ende bevelen ſeer ſcerpelyck u daer toe committerende, dat ghy opt geene dat voernoemt is u luyden wel ende deuchdelyck informeert, ende allen den ghenen die ghy hier inne culpabil bevinden ſult, het ſy mit woerden, wercken, daden, ende anderſins in eeniger manieren, die vanget, of doet vangen, ende aentaſten, ende op den ſelven procediert na gelegentheyt der ſaken, het ſy by executien van haren lyven oft anderſints, ende ander die ghy bevinden ſult*

ſult oock culpabil ende niet bevyndelick of te gecrygene tegens hem procediert by forme van ban uyt allen onſen landen, Heerlicheyden, ende Voochdyen tot ewigen dagen met aentaſtinge van allen hoiren goeden in allen onſen landen gelegen tot onſen behouff, ſonder daer van eenige uytſtel te doen totter tyt ende wyle dat gy vorder van ons beveel hebben ſult. Want des te doen geven wy u ſonderling bevel ende volcomen macht, Bevelen oock by deſen allen onſen Juſticieren, Officieren, ende gemeene onderſaten van allen onſen landen, Burgemeeſteren, Schepenen, ende Rayden onſer Steden Urrecht *ende* Amersfoert, *ſo waer ſy eenige van deſen opſtelle weten te gecrygene die aentaſten ende vangen, om die ter executien te brengen na gelegentheyt haer luyder miſdaet. Want ons alſo belieft. Gegheven in onſer Sadt van* Antwerpen *onder onſen name ende ſignet verwapent mit onſen wapenen hier opgedruct, den* VI. *dach van Novembri, int jaer ons Heeren* M. CCCC. *ſeven ende tachtich, van onſen Rycke t' tweeſte*

concedit Jaſpar Dominus Culenburgi: Literæ ſunt hæ: *Wy* Jaſpar *Heer tot* Culenburch, *ten Weerde, tot Borſelen, tot Hoichſtraten, tot Zuylen, tot Lyenden &c. doen condt allen luyden, dat wy gegunt, gegeven, geveylicht, ende gevryt hebben mit deſen onſen ſelven brieve den Eerſamen Burgemeeſteren, Schepenen, Rayde, Burgeren, onderſaten, ende inwoenren der Stadt van Amersfoert met haer lyff, have, ende goet te mogen comen, keeren, ende verkeeren binnen onſer Stadt van* Cuylenburgh, *ende anderen onſen Heerlicheden ende landen voernoemt voor ons, onſen Officieren, Borgeren, ende onderſaten, ende dien wy ſonder argeliſt machtich ende mogende ſyn, uytgeſondert onſe vyanden, ende een ygelick voor ſyn ſelfs ſchult. Welcke geleyde ingaen ſal ende gaet inne op datum des briefs ſonder argeliſt. In oerconde der waerheyt ſo hebben wy* Jaſper *Heer tot* Culenburch *voernoemt onſen naem onder opt ſpatium des briefs mit onſe hant geſchreven, ende onſe Secreet ſegel aen deſen brieff doen hangen. Gegeven int jaer ons Heeren duſent vier hondert negen ende tachtich opten achtſten dach van Meerte.*

Patrem habuit hic Gaſpar Gerardum II. Quem qui calculum inierunt. Dominum Culenburgi duodecimum ſtatuunt. Legitimi liberi ei tres, filius unicus, nimirum Gaſpar hic, filiæ autem duæ. Nonna altera Diepenvenæ, altera vero nupta Friderico de Egmont primo Comiti de Bueren. Spurii minimum triginta tam filii quam filiæ. Uxor Eliſabetha filia unica Johannis de Bueren, Domini de Bueren, de Ewyck &c. Obiit poſtquam rexit annos XXVIII. Ann. 1480. 9. Mart. Sepultus Culenburgi in choro ædis S. Barbaræ ſub ſaxo cœruleo, ubi fuerat & ante ipſum humata ipſius conjux. Ex ſpuriis quidam Melchior, cujus filius Gerardus

Prætor fuit Culenburgi. Alius fuit, qui duxit ultimam, quæ ſuperſtes ex ſtirpe Dominorum de Ryſenburch. Ex filiabus nupſit Joanna Ioanni de Cuyck, Alia Beatrix Bernardo uten Enge. Alia Margareta Ioanni van Raephorſt. Alia Catharina Ludovico van Weſtkercken. Alia . . . . . van Abcoude van Meerten. Alia. . . . . . Everardo van Everdingen. Reliquæ moniales.

ut & Anno 1490. *fecit in Veluana ditione.* Diploma ejus hoc eſt: *Wy* Iohan *Grave tot* Egmont *ende Heer tot Bair, Stadthouder Generael van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant &c. Doen condt ende bekennen mit deſen brieve, dat wy ſtercke voerwerde ende een ſterck vry geleyde ende veylicheyt gegont ende gegeven hebben, gunnen ende geven mits cracht van deſen onſen tegenwoordigen brieve, alle die Burgeren, inwoenren, ende onderſaten der Stadt van* Amersfoert, *omme mit haren lyve, have, ende goet te mogen trecken, vaeren, wandelen, und verkeeren, tho voet, to peerde, to water, of tho lande, Zoe hem luyden dat dienen ende believen ſal, vry, veylich, ongeveerlich, onbecommert, ende onbelet door onſen alingen bedryve und Droſtampt van Veluwen. Welck geleyde ende veylicheyt aengaet op huyden datum s'briefs, ende ſal voertaen dueren een half jaer lange, ende daer en teyndes* XIV. *dagen na onſe opſchryvinge ende wederſeggen. Bevelen daeromme onſen Stadthouder ende Droſt van Veluwen tegenwoordich ende toecomende, ende voert allen den onderſaten des Ampts ende s'lants van Veluwen, dat ſy dit voernoemde geleyde ende veylicheyt onverbreeckelyck houden ende helpen beſchermen, ſtyven, ende ſtercken tot allen tyden ende op allen plaetſen, daer des enich van den Burgeren off onderſaten der Stadt van A-*mersfoert *oit gebueren mocht. Want ons alſo belieſt, ende oick gedaen willen hebben. Und alle dinck ſonder argeliſt. Des t'oerconde ſo hebben wy onſen groten ſegel beneden aen deſen brieff uyt onſer rechter wetentheyt doen ende heten hangen. Gegheven in den jare ons Heeren* M.CCCC. *ende t'negentich den vierden dach in Januario.* Per Veluam iter & commercium Amorfortiis olim frequens, & quo frequentius eſſet fecit vectigal non magnum. Eduardi Ducis tempore id actis reperi inſertum. Sic ſcilicet ut ſequitur:

Dit ſyn die tollen die de Borgers van Amersfoort *plagen te geven in Veluwen by ons lieſs Genedichs Heeren tyden Hertoge* Eduwaerts, *den Godt genadich ſy.*

Item van enen Ooopmans peerde enen halven groote.

Item van enen wagen die geladen was met Coopmans goede VII. *Brabant.*

Item van vier vercken ———————————— I. *Brab.*

Item van enen Runde. ———————————— I. *Brab.*

I-

Item van enen wagen die met bier geladen was, dat in Veluwen bleeff, daer en plachmen geen tol af te geven.

Item van enen wagen, die hout in Veluwen lait genen tolle.

Item van enigen goeden voernoemt, daermen eens af vertollede in Veluwen, daer en ſelmen niet meer tolle van geven in Veluwen.

Hoc anuo 9. Martii Fredericus Badenſis epiſcopus. Quod hoc anno id falſum. Nondum nactus epiſcopatum. Nactus demum Ann. 1496. Et quod Auctor factum hoc anno ait factum demum anno 1501. Charta eſt hujuſmodi:

Frederick *van Goits genaden Biſſcop t'Utrecht geboren Marcgrave van* Baden, *Allen den genen die deſen onſen brieve ſullen ſien of hooren leſen Saluyt. Alſo ſekere ſchelingen ende twiſt verreſen ſyn tuſſchen de Eerbaren Deecken ende Capittel onſer Kercken 't Sint Jorien binnen Amersfoirt ter eenre, ende Burgemeeſteren, Schepenen, ende Rayde der Stadt* Amersfoert *ter andere ſyden, heercomende van haren* Curen, *ende omme een* Cureyt *aldaer te mogen ſetten ofte te ontſetten, deſgelycx om ſekere Godtsdienſten, die onſe Stadt voerſz van den Capittel begeert gedaen te hebben, ende eens briefs tuſſchen onſen Capittel ende onſer Stadt voerſz in voertyden gemaeckt, den die Deecken ende Capittel mit beſcheyde meenen te wederleggen, Soe hebben wy beyden parthyen voernoemt ons doen verſtemmen omme die gebreecken ende hoern beyder recht te verhoren, ende ſee mit malcanderen daer op te verlycken, ende hebben na den verhoren geordonneert ende uytgeſproken. In den eerſten dat noch Meyſter* Laurens, *noch Meyſter* Frans, *die* Cure *langer bedienen ſullen, dan ſy mogen in der Kercken, gelyck andere Officianten, den dienſt Goits doen, ſonder ſich der* Curen *in eenigen ſtucken cleyn ofte groot te onderwynden, Beheltelycken ſy den Capittel den gewoonlycken eedt eude anders doen ſullen, woe dat andere Officianten gewoonlicken ende ſchuldich ſyn van doen. Vorder ſo ſullen Deecken eude Capittel nu ommeſien omme enen goeden man, die de* Cure *bediene, ende den onſe Stadt preſenteren, ende by haren Rayden doen aennemen. Voert ſo ſullen Deecken ende Capittel den dienſt aenvangen ende doen luyde des voerſz briefs, ende den voerſz brieff in allen punten ende articulen onderholden. Daer deſe onſe uytſpraecke geſchiede waren by, over, ende aen die Eerbare ende Edele onſe lieve Neven ende getruwe Rayden, Meyſter* Ludolph *van den* Vene *Domdeecken onſer Kereken ten Dom t'Utrecht,* Lodewyck *Broeder tot* Montfoert, *Heer* Herman *van* Lochorſt *onſen Vicaris ende Deecken onſer Kercken t'Oudemunſter t'Utrecht, Heer* Iohan *van* Moersbergen *Overſte Archidiaken, Domheer tot Trier, Meyſter*

Evert *van* Enſſe, Beernt *uyten* Enge, *ende meer andere. Gegheven op onſen Slote tot Duyrſtede int jaer ons Heeren M. D. ende een, opten* IX. *dach in Martio.*

Ann. 1492. *modius tritici Amorfortiæ.* Chronicon Agathenſe : *In den jare* 1491. *waſt een groote duyrte in alle landen, ende een groote plage van muyſen die dat coorn op den velde aten, ſo dat een laſt roggen coſte* LXX. *golde Rynſe gulden, ende deſe duyrte ſtond wel* X. *jareu, maer noyt ſo ſwaer als int eerſte. In al deſen tyt was dit Convent qualyck verſien van coorn, vermits wy onſe gelt vertimmert hadden aen onſe keucken ende ander timmeringe, maer ons Lieve Heere holp ons dat wy redelic deur quamen, ende oick noch om Godts wille gaven na ons vermogen, ende ſonderling den Obſervanten, die doen gebreck geleden ſouden hebben, en hadden wy't niet gedaen ſo ſy ſeyden.*

magnum incendium Amorfortiæ. Chronicon jam dictum : *In den jare* 1495. *op den* XIII. *Martii geſchiede een grooten moortbrant binnen Amersfoert. Ende doen den brant op ſloech quamen de vianden voor de Stadt. Maer de Borgeren lieten haer huyſen branden, ende liepen op de muyren, ende bewaerden haer Stadt, ſo dat wy in tweederley benautheyt waren als verderffeniſſe der vyanden ende noot des brants, want daer verbrande wel het derdendeel der Stadt met het* Obſervanten *klooſter, ende ons branden af vyff huyſen ende twee bergen. Den brant begon in de* Tuetſtraet, *ende ſo daer een ſtercke Noortooſte wint was, ſo ſloecht haeſtich voert aen onſe ſchuer en twe bergen, ende noch een dackhuys, dat op den anderen houck van de ſtraet ſtont, ſo dat de vlamme ſloech op onſe Paters ſolder, ende op de ſolder vant Vrouwen huys lach veel droge heye, daer die voncken op vielen als ſneeuw, die onſe Suſteren met de voet uyt traden, ende weynich waters hadden. De geut van de Kerck ontſtack binnen ons beſloten Convent, datmen de vlamme op ſach ſlaen, ſo datmer niet aen comen conde. d'welck by haer ſelven weder uytginck door de hulpe Godes alleen. Naeſt onſen* Reventer *verbrande ons buyrmans huys, daer onſe Reventer ende Coecken mede in groot pericul waren, want de vlamme ſloech op de Coornſolder ter vorſten in. De veynſteren ſloegen van de cracht des brants op, ende worden met gewelt weder toegeſloten, ſo datſe byna buyten doorbranden. Op de keucken ſolder lagen veel droge ryſen, daer de voncken veel op vielen. De houte geute van de keucken verbrande geheel buyten aff. Die goete van den Reventer was ontſteecken, daer onſe Pater op clam, ende uyt dede, ende waechde ſyn lyff, want hy hadde by na geſtickt van den roock. Ons turfhuys by de koocken verbrande oock, dat met weeck dack gedeckt was, ſo dat*

ons

ons Clooſter midden int vuer ſtont. Maer onſe Lieve Heer bewaerde onſe beſloten Convent, daer wy hem nemmermeer genoech af dancken mogen, ende met den H. Laurenius wel ſeggen, Int midden des vuers en ben ick niet gebrant. Tot danckbaerheyt van ſo grooten weldaet ons Liefs Heeren ende Maria ons Lief Vrouwe, ende onſe weerdige Patroneſſe St. Agatha, *ſo heeft ons* Mater *Suſter* Alidt *gelooft alle jaer den avont van* St. Agatha *gevaſtet te worden van ons allen met vaſtelycker ſpyſen &c.* Add. Pontan. *hiſt. Gelr. lib.* I I. *p.* 608. *& ſeq.*

Anno 1496. *congregatus eſt.* Vita hoc anno conceſſit etiam David epiſcopus XVI. April. poſtquam annos XXXIX. & menſes aliquot rexiſſet. Pag. 178. Liber memoriarum majoris eccleſiæ: XVI. *Kal. Maji anno Domini* M. CCCC. XCVI. *obiit Reverendisſimus in Chriſto pater D. David epiſcopus Trajectenſis, in cujus anniverſario dantur* VI. *libræ bonorum legalium diſtribuendæ corporaliter præſentibus, in hunc modum, videlicet pro dominis* IV. *libr.* X. *ſol. Sociis* VIII. *ſol. Theſaurario* VI. *ſol. Campanario* IV. *ſol. &c.* Refert lepidum ejus dictum Iohannes quidam Peregrinus in Convivalium Sermonum libro: *David, ait, epiſcopus Trajectenſis vir doctus & cordatus ſuadentibus quibuſdam, ut propter ætatem ingraveſcentem pateretur adjungi ſibi deſignatum epiſcopum, ait ſeſe Divi* Antonii *exemplo commoveri, quo minus id facere vellet: nam hunc negligi cœpiſſe, ſimulatque* Rochus *recentior Divus ſucceſſit.* Inſigne ejus elogium Eraſmus habet in Eccleſiaſte; *Non abs re,* inquit, *fuerit hoc loco referre quid acciderit* Davidi *quondam epiſcopo Trajectenſi ducis* Philippi *cognomento* Boni *filio: Vir erat apprime doctus, reique Theologicæ peritus quod in nobilibus & illis præſertim ditionis epiſcopis prophana ditione onuſtis perrarum eſt. Audierat inter tam multos, qui ſacris initiabantur paucisſimos eſſe, qui literas ſcirent. Viſum eſt rem propius cognoſcere: in aula, in quam admittebantur examinandi, juſſit ſibi poni cathedram. ipſe ſingulis propoſuit quæſtiones pro gradus quem petebant dignitate, hypodiaconis futuris leviores, diaconis aliquanto difficiliores, presbyteris theologicas. Quæris eventum? Submovit omnes exceptis tribus. Qui his rebus præeſſe ſolent, exiſtimarunt ingens eccleſiæ dedecus fore, ſi pro trecentis tres tantum initiarentur. Epiſcopus ut erat fervido ingenio reſpondit majus fore dedecus eccleſiæ, ſi in eam pro hominibus admitterentur aſini & omnibus aſinis ſtolidiores. Inſtabantii, quibus hinc aliquid emolumenti metitur, ut moderaretur ſententiam, reputans hoc ſeculum non gignere Paulos aut Hieronymos, ſed tales recipiendos quales ea ferret ætas. Perſtitit epiſcopus negans ſe requirere Paulos aut Hieronymos, ſed aſinos pro hominibus non admisſurum.* Succeſſit ei mox electus Fredericus Marchio de Baden.

dat Amorfortiis octennes inducias. Literas ſi deſideret quis, literæ ſunt hæ: *Wy* Carel *van der genaden Goits Hertoge van Gelre ende van Gulick, ende Greve van Zutphen doen condt ende bekennen, dat wy by rade ende goetdunckẽ ons ſelfs ende deels onſer treflycker vrunden van* Rade, *den Almachtigen Godt tot eeren, ruſt ende vrede metten Geſticht van Utrecht te halden, mit oirber, eer, ende welvaert onſer landen, luyden, ende onderſaten, mitter* Eerbaren *Stadt van* Amersfoert, *goetlyck ende vruntlyck overdragen, geſloten, ende overcomen ſyn, alſo dat der ſelver Stadt van* Amersfoert *Burgeren ende ingeſetenen vry, veylich, onbelaſt, ongelet, ongemoeyt, ende onbecommert haer lyff ende goet, reede ende onrede, ruerende ende onruerende, liggende of varende in oft door onſen voornoemden landen gelegen, voor ons ende alle die gene die wy mogende ende mechtich waren, toe water ende toe lande, voortaen vry ſullen mogen varen, vertrecken, blyven, verkeeren, wanderen, hantieren, die ſelve gebruycken ende doen gebruycken op haeren gewoonlycken rechte ende tolle, ſoe hem des als goeden huysluyden te doen off geboeren mach alle onſe voernoemde landen door, ende des ſelven gelycx ſullen die onſe wederomme binnen der vryheyt eede bewynde der Stadt van Amersfoert wederom mogen doen, alſo datmen niement oft hoeren goeden to beyden ſyden beletten, beſetten, becommeren, moeyen, tueven, of ten reche aenſpreken ſal van enigen betichten ſtucken, ſaicken, ſchelingen, ſchulden, of renthen, erffelyck, of lyvelyck, off van enigerhande ſaecken inne of buyten brieven, in welcker ſchyn die gevallen, geloiſt, verſegelt, of gegeven mochten weſen ten beyden zyden, off nu of hier namaels verryſen, opſtaen, vallen, ende geſchien mogen, anders dan dat een ygelick toe beyden ſyden ſtaen ſal tot onvertoichden rechte voor ſyns ſelfs ſchult of broicken, die hy ſelver gedaen hadt ende vorder niet, en daer aff ſal ygelick den anderen opt aldercortſte men emmers can onvertoigen recht doen ende laten wedervaren. Dan van erftail ſal ſtaen als gewoenlyck, geboerlick, ende recht is. Ende dit alles ongeveerlyck ende ſonder archliſt. Voert iſt verdedingt oft ſaecke ware, dat van eenige ſonderlinge oft ſingulaer perſonen enich hanteringhe, toetaſt, toegrype, roeff, brant, name, tranſſieneringe, oft diergelycke geſchieden, t'wair in, uyt, of door onſe landen, oft in, uyt, of door der vryheit off bewinde der Stadt van* Amersfoort, *dat ſal malck den anderen van beyden ſyden guetlyck, vruntlyck, ende met alre vlyt, gelyck oft elcken ſelven aenginge weeren, keeren, beſchudden, helpen weeren, keeren, wederſtaen, ende beſchudden mit den* Clockenſlage, *ganſer macht, ende anders als elck na ſynre macht beſt conde. Gevielen oock enige gebreecken van der eenre ende an-*

ander ſyden, dat men alſo niet verhueden noch gekeren en conde, daeromme en ſalmen nochtans deſe voirſz. punten niet breecken, dan die een ſal den anderen, den des noot gebeuren mochte daeromme een gelycken gelegen dach ende ſtede beteyckenen XIV. *dagen te vorens haer beyder vrunden te vergaderen om te beſien datmen ſulcx goetlyck verlycken, nederleggen, ruſt ende vrede ten beyden ſyden halden mochte, daer die een den anderen na den beſten redenen int gemoet comen ende gehouden weſen ſal. Deſe voernoemde punten ende voerwerden ſullen acht jaren lange nu naeſtcomende in hare volcomenre macht ende weerden blyven ſonder wederſeggen, verbreecken, oft opſchryvinge, beheltelyck die ſoen voor deſe tyt gemaeckt tuſſchen ons ende den Geſticht van* Utrecht *in haren machte te blyven. Bevelen hieromme met ganſer ernſt allen onſen Droſten, Amptluyden, Rechteren, Scholteten, Panders, Deurweerders ende onderſaten ons Lants, ende oeck goetlyck bevelende Burgemeeſteren, Schepenen, Rayt, gemeene Burgeren ende ingeſetenen onſer Stede, groot ende cleyn, dat ſy ende ygelick van hem beſonder dit voorſz. overdrach, geloove, ende vryheyt der voernoemder Stadt van* Amersfoert, *haren Burgeren ende inwoonderen, ende haren goeden ſtrack ende vaſt halden, voltrecken, ende onverbreeckelyck nagaen, duerende den tyat van acht jaren voerſz, Wantet alſo onſe ganſche wille ende meyninge ſy. Und off er eenige rechtvorderinge aengeheven wair tegen die Burger oft Ingeſeten der Stadt van Amersfoert, haren gueden ofte Burgen die ſy geſat hadden, ſulcke rechtvorderinge ſal beruſtend blyven ten eynde van de acht jaren voerſz, uytgenomen het gene dat op ymande voor ſyns ſelfs ſchult oft breucken, die hy ſelve gedaen hadt geſchiet waer, und van erftaile ſal ſalſt gewoentlyck, geboerlyck, ende recht is ſtaen, Alles ongeveerlycke ende ſonder argeliſt. Oirconde der waerheyt ende gans vaſte ſtedicheyt hebben wy Hertoge voernoemt onſe ſegel aen deſen onſen brieff doen ende heten hangen, In den jare ons Heeren* M.CCCC.XCVIII. *op St. Andries avont des heyligen Apoſtels.*

Carolus hic Ducum Gelriæ Adolphi filius Arnoldi nepos à Carolo Audace, cum bello peteret Adolphum, ob perfidiam, ſævitiam, & infandum illud ſcelus in proprium ſuum patrem, quem exutum imperio, exutum bonis, fortunis omnibus, habebat in vinculis nullius ſceleris convictum, puer captus Neomagi, Gandavum abductus, & hinc in Galliam tranſlatus, ubi jam adolevit & exarſit ſimultas & mox bellum diuturnum inter domum Auſtriacam & Regem Galliarum, dimiſſus e Gallia, & in patriam ſuam redux, poſtquam nactus Ducatum eſt certatim Gelris recipientibus hoſtis domus Burgundicæ, viſus ſemper in Gallos pronior. Avidus cum eſſet proferendi imperii, nutritus inter arma, inter flammas & ſanguinem, quoties viſum expe-

dire

dire id, ne a diœceſi quidem manus continuit. Pontan. *lib.* 11. *hiſt.*

Anno 1503. *&c. comburitur Harderwick.* Chronicon Agathenſe: *In den jare* 1503, *op St. Peters avont ad vincula brande Harderwyck, ende den brant was ſo groot, dat menſe niet uytdoen en mochte, ſulcx dat alle de Stadt verbrande op* xx. *of* xxx. *huyſen nae, ende oock verbranden alle de Clooſteren ende alle de Godſhuyſen, die in de Stadt waren, ende ontellicke veel menſchen. Onſe Pater Heer Garman was daer oock tegenwoordich met twee onſer Suſteren, alſe Geertruyt Willems ende Alidt Caſyns. Des dages nae Petri quam onſe Eerweerde Pater thuys met twee wagens vol Nonnen, daer wy daer* 10. *of hielden in onſe Convent, ende twee ongecleede, ende woonden by ons een jaer en* 24. *weecken en drie daghen.*

Anno 1508. *&c. concedit Carolus Dux Gelriæ.* Renovatio tantum chartæ eſt *Ann.* 1498. Eadem ſunt verba, niſi quod in fine ſtatim poſt verba hæc, *Und van erſtail ſal alſt gewoentlyck, geboerlick, ind recht is ſtaen,* ſequatur porro ita: *Oick en ſalmen die Burgeren der Stadt voerſz hoeren goederen niet beſweren mit enige ſcattinge of ongelden vorder dan mit eyne ghemeyne pontſcattinge, als onſe ghemeyne Steden ind Landen ind ghemeyn Ritterſcappe die ſelve pontſcattinghe gheven ind betalen. Allet ongeveerlich ind ſonder argeliſt. Oirconde der waerheyt ind gantſer vaſter ſtedicheyt hebben wy Her oge voerſz. onſen ſegel aen deſen onſen brief doen ind heyten hangen, In den jaer ons Heeren duyſent vyf hondert ende achte opten heyligen Nyen-jaers dath. Onderſtont:* Charles

Ann. 1511. *Trajectenſes bellarunt &c.* Bellum id diœceſi ſumptu conſtitit ingenii, Cædes ultro citroque, agrorum populationes, direptiones, incendia. Meminit Chronicon Amorfortium ex cœnobio Agnetenſi: *Anno* 1511. *omtrent St. Agnieten dach quam Joncheer* Floris *van Yſelſteyn of ymant van ſynre wegen by nachte om Utrecht, doende ſeer groote ſchade ende de Clooſteren ſeer quellende. Die van* Utrecht *namen knechten en Ruyters aen, en togen tegen Paſchen voor Yſelſteyn, ende hadden tot hulpe den Hertoch van* Gelre, *maer ſy worden verjaecht en geſlagen. Ende worden de Borgers en Clooſteren ſeer geſchat, ſo dat dier tyt ingeſet worde veel mergengelt, huysgelt, Ruytergelt &c. met ſeer ſwaren nywen excys, oock tot* Amersfoert, *tot verderfnis der Steden, des Lants, ende des gemeen volcx. Ende ſo bleef voorts een groot quaet tuſſchen de Steden van Utrecht ende Yſelſteyn, ende ſonderlingh als Frederick van Yſelſteyn opten* H. *Paeſchavont des morgens de Stadt Utrecht bedriechlyck meynde in te nemen. Waer door den ſelven avont laet elf Ruyters gevierendeelt worden.* Dici vix poteſt, in quas difficultates, in quas anguſtias diœceſis ob id bellum conjecta. Conflatum æs alie-

alienum, & æs alienum tam ingens, ut nec Cæſaris tempore nec ejus filii Philippi expunctum prorſus & in totum, quod idcirco contractum. Et tantum abeſt ut expunctum. Nulla tum inter Ordines frequentior diſceptatio quam de eo diſſolvendo, & quemadmodum faciendum id. Identidem de eo actum & conjunctim a tribus Statibus, & disjunctim a ſingulis. Bruxellis etiam actum apud Regium Conſeſſum, apud Belgii Gubernatricem, & non ſemel ſed ſæpius. Nec ipſi quod ad tributum, ut oportuit, concordes: Nec citra Regium conſenſum id imponendi iis jus. Eo ſerius convenit, verbis ſemper re in aliud tempus protracta. Num & ſinguli egerunt Status cum Regio conſeſſu & via a ſingulis demonſtrata, qua Provincia poſſet priſtino, ſoluta mole debiti, qua enormi oppreſſa erat, nitori tandem reſtitui. Prælati & qui e clero aut quinque eccleſiis quid ſenſerint non abis re erit ſi addam. Ab ovo enim rem narrant, & hiſtoriam, de qua ſermo eſt, verbis quidem non multis ſed nervoſis ſignificant: Ita autem libellus qui oblatus eo nomine Ann. 1539. 26. Maji.

Concept ende Raminge by den Prelaten ende Eccleſien van Utrecht als repreſenterende t'eerſte Lith van den Staten der ſelver Landen op deſe ſyde der Yſelen gelegen overgegeven aen die Majeſteyt van de Coninginne weſende binnen Utrecht beroerende den onderpant om die laſten van der Staten renten verſegelt in den jare 1511. *en* 1512. *mitten achterſtallen van dien te mogen vinden ende vervallen.*

In den eerſten om deſe materie grondelyck te mogen verſtaen is te præſupponeren als waerachtich, claer, notoir, ende openbaer, dat in den jare 1511. *leſtleden ſeker twiſt ende onverſtant tuſſchen die Regeerders van der Stadt ter eenre, ende den Heere van* Yſelſteyn *ter andere ſyden verreſen is, ſulcks dat buyten wil ende conſent van den Lantsheere in der tyt weſende ende oock van die Prelaten ende Eccleſien die ſelve Regeerders ſich daer door gepreſumeert hebben die ſelve Stede van* Yſelſteyn *mit heercracht te beleggen.*

Door welcken belegge die voorſz Stadt van Utrecht *ſich in groot pericul ind ſeer ten achteren genomen heeft, ende niet wetende in wat manieren ſy hoiren pays ende laſten ſoude mogen vinden ende vervallen, hebben ſy aen haren Lantsheere in der tyt weſende namentlyck* Frederick *van* Baden *t'ſelve te kennen gegeven, ende hulp, trooſt, ende byſtant verſocht.*

Die welcke met raet, conſent, ende advys van den gemeenen Staten van deſen lande die ſaecke ondervat ende gededinckt heeft, breeder blyckende by den tractaet van Payſe op den ſelven tyt geſloten daer van ſynde.

Ende op dat die Stadt in haer euwige bederffeniſſe niet en ſoude verloopen

heeft

heeft die voorſz. Biſſcop als Lantsheer ſyn Prelaten ende eccleſien, die daerinne immers niet gehouden waren mit oock Stadt ende Steden ende d'andere Staten van den ſelven Lande met goede bequame middelen geinduceert omme die laſten van de voerſz. ende andere voorgaende oorlogen als van Oldenſeel *ende* Rhenen *t'ſamentlyck ende Staetsgewyſe te helpen vinden ende dragen by maniere van vercopinge van jaerlixe renten op ſeker onderpant ende ypoteecke hier na volgende;*

Als te weten van een huys gelt van twee gouden gulden op elc goet huys geduyrende den tyt van drie jaren, ende daer na een huysgelt van drie gouden Rynſche gulden s'jaers, ende daerenboven noch op elck vat biers, t'welck int voerſz. lant van Utrecht *gedroncken ſal worden, het wair van binnen gebrouwen bieren, ofte uyt eenige Stichtſe oft andere Steden oft uytheemſche bieren, twe Hollantſche ſtuyvers geheven ſolden worden, ter tyt toe die principale hooftſomme mitten verloopen renten t'ſamentlyck vervallen ende gantſchelyck geloſt ende gequeten ſolde weſen.*

Daer en boven belovende die voorſz. Staten d'een aen des anderen hant voir hoir ende allen hoiren nacomelingen, dat indien t'voerſz. Stuyvergelt ende huysgelt tot betalinge, vrydinge, ende quytinge van die voerſz. vercofte renten ende achterſtallen van dien tot eniger tyt niet verſtrecken en mochte, dat ſy dan t.. aller tyt tot vermeerderinge van dien, als dat van noot weſen ſolde noch vinden, uytſetten, believen, en conſenteren ſolden op enen gemeynen ommeſlach alſo vele, dat die alinge renten voerſz. verlopen, ende die loſſinge dair af gevryt, betaelt, ende afgequeten ſolde weſen ſonder eenige inval, als t'ſelve breder blycken mach by den Verbantbrief *in den ſelven jaer van* XI. *by den voerſz. Biſſcop als Lantsheere mitten drien Staten van den ſelven Landen gemaect ende verſegelt.*

Welcken Verbantbrief *naderhant oock expreſſelyck geconfirmeert ende geapprobeert is geweeſt by alle d'andere navolgende Lantsheeren als te weten by Biſſcop Philips van Bourgoengen ende Biſſcop Henrick van Beyeren,*

Ende oick daerna by Keyſerl. Maj. in den tractaat gemaect tuſſchen die Keyſerl. Maj. ter eenre ende die Prelaten ende Eccleſien op de tranſlatie van de temporaliteyt der ſelver Landen ter anderen ſyden, alſt oick blyckt by ſegel ende brieven van ſyn Maj. daer van ſynde.

By welcken tractaet onder anderen den ſelven Prelaten ende Eccleſien expreſſelycken toegeſeyt ende belooft is, dat die Keyſerl. Maj. alſt eerſt gelegen ſoude weſen, enen generalen omſlach ende contributie op den lande binnen den Geſtichte gelegen navolgende die brieven anno XI. *by den Staten daer op verſegelt ſoude believen ende conſenteren om daer mede te loſſen ende te*

quiten

quiten die vercofte renten by den ſelven Staten voerſz. int ſelve jaer.

Ende daerenboven is naderhant die ſelve Verbantbrieff *expreſſelyck by die Majeſteyt van de Coninginne geapprobeert als blycken mach by d'acte daer van ſynde gegeven tot Bruſſel den* XXVII. *dach van Decemb. Ann.* 1535.

Ende want t'voorſz. onderpant van den Verbantbrieff *noch oock andere uytſettingen in de plaetſe van dien, den ſelven* Verbantbrieff *nochtans in andere punten altyt in volle macht en weerden blyvende, geſurrogeert, ſo die ſelve niet wel practicabel en waren, byſonder overmits ſekere pretenſe vrydom ende exemptie &c. niet ſuffiſant en ſyn om die voerſz. vercofte jaerlixe Staten renten ende oock die hooftſomme ende achterſtallen van dien daer mede te mogen vervallen, loſſen, ende quyten.*

So heeft den voerſz. Prelaten ende Eccleſien over langen tyt ende jaren altyt grootelycx van noode gedacht te ſyn enen gemeynen ommeſlach by die Keyſerl. Maj. tot behoef van den ſelven Staten belieft te worden ten fine als voren, Ende want die voernoemde Staten daer inne onder ſich onderlinge niet en hebben konnen accorderen tot Paſchen Ann. XXXVIII. *leſtleden, heeft onlanx daer na die Co. Maj. door monde van myn Heere van* Aſſendelft *int byweſen van* Mr. Reynier Brunt *Raetsheer ende* Mr. Pieter de ſancto Petro *Adjunct uytgeſproken ende gepronuncieert, datmen alſulcken ommeſlach op ten ouden ſchilt, t'welck die Prelaten ende Eccleſien hebben geaccepteert ende geacquieſceert, vinden ſoude ende dragen.*

Ende overmits die Stadt van Utrecht *die voerſeyde uytſprake niet en heeft willen accepteren, t'welck nochtans na rechten ende redene wel behoorden, ſo en is t'ſelve niet ter executie geſtelt tot op den dach van huyden, ſulcx dat door den Staten in den naem ende van wegen der Maj. van de Coninginne expreſſelyck bevolen ende belaſt is elx haer advys ende opinie noch van nieus ſchriftelyck over te geven, ten waer ſy metten anderen coſten eendrachtelyck accorderen.*

Soo bedunckt den voerſz. Prelaten ende Eccleſien onder behoorlycke proteſtatie van niet te willen reſilieren van den Verbantbrief *voerſz., die ſelve altyt blyvende in ſyn weerden, dat die bequaemſte, draechlycſte, redelycſte, gelycſte, practicabelſte, ende profytelicſte maniere van doen, oock om geregeltheit ſo wel voor nu als in toecomende tyden in deſe landen te mogen ſtellen ende brengen, ſelde ſyn gelyck hier na volgt.*

Als in den eerſten dat het Stuyvergelt ſo wel van binnen als van buyten bieren binnen der Stadt van Utrecht ende oock binnen der vryheyt van dien gedroncken blyven ſal in ſulcken weſen ende maniere, alſo t'nu ter tyt betaelt ende geheven wort, als te weten dat van elcke vat binnen gebrouwen biers

 drie

drie ſtuyvers, ende van elcken vat buyten gebrouwen biers vier ſtuyvers, ſo wel over Geeſtelycken als over wereltlycken, edel als onedel, exempt of niet exempt, opgeheven ende betaelt ſullen worden, mits oock redelycke verhoginge van die taxe van den Cloosters ende Conventen na advenant ſo binnen als buyten Utrecht.

Item ten anderen dat op elcken outſchilt gelegen onder den Lande van Utrecht &c.

ut alii ſequenti anno XIV. *die Agapeti.* Ita & Chronicon Agnetenſe: *Anno* 1514. *op St. Agapitus dach was een Ruyter uyt den Lande van Cleve genaempt* Wouter Smoelingh, *die om ſeer cleyne renten, die hy van een Vrouwe gecoſt hadde op de Stadt van* Amersfoert, *verbrande dat Hoochlant tot op* 43. *oft meer goede Bouwhuyſen, ende veel corens &c. Houdende de Borgers alle de Somer in groote anxte ende benauwtheyt, want op St. Barbara avont te voren vinck hy onſe Borgers, ende hieltſe alle die coude wynter over by hem in jammerlicke ellendicheyt, ſo datter een van acht gevangens aldaer ſtorff.*

Anno 1520. *ipſis Idibus Junii.* Chronicon Agnetenſe: *Anno* 1520. *daechs na St. Odulphus des Woenſdachs ten een ure na middach tot nae de* Veſper *is tot Amersfoort een ſeer groot ſchadelyck vuyr of brant geweeſt, beginnende after* St. Joris *toorn op de merckt, voortgaende door de Papen-Hofſtede, Langeſtraet, ende Camp, tot de Camp-poort toe, ende van de* Poth *tot St. Jans in de breete, behalven ſommige vaſte huyſen, die met groten arbeyt beſchermt worden, ſo datter verbrant worden omtrent* 430. *wooningen, een vrouwe ende een kint. Daer geſchiede groote ſchade in cleynoten, huyſraet, ende ander gereede goederen, veel meer dan over* XXV. *jaren te voren. Maer nergens nae ſo yſelick, deerlick, ende verveerlick als te voren in den jare* 1595.

Anno 1522. *Philippus Burgundus Davidis frater fit epiſcopus.* Rurſum *ἀνισογηνεία* hæc, quæ ferri non poteſt. Non fit, qui jam fuit, & qui ſexennium
Pag. 179 jam fuit. A Burgundis inductus Philippo ceſſit epiſcopatum Fredericus Badenſis Ann. 1516. Succeſſit vivo tum Philippus. Nam obiit Fredericus ſequenti demum anno. Obiit Lyræ in Brabantia. Delatum corpus in patriam. Sepultum apud majores ſuos qui illuſtres ei omnes. Pater ei Carolus Marchio de Baden. Mater ſoror Imperatoris Friderici III. Frater Chriſtophorus, qui & ut major natu patri Carolo ſucceſſit, Marchio de Baden & Comes Spanheimenſis, cui uxor Odilia Comitiſſa in Catzenellebogen. Liber memoriarum eccleſiæ S. Salvatoris: *Anno Domini* 1517. VIII. *Kal. Octobr. obiit In Lyra partium Brabantiæ illuſtris Dominus* D.

Fre-

Fredericus de Baden *quondam epiſcopus Trajectenſis , qui ordinavit ſolennem memoriam.* In libro memoriarum majoris eccleſiæ Trajectenſis ſic memoria hæc perſcribitur: *Memoria illuſtriſſimi Domini* Frederici de Baden *epiſcopi Trajectenſis. Summa dividenda* XXXII. *floreni auri de pondere* IV. *ſtuf. Holl. Faciunt in currente moneta Holl.* XLV. *flor. & dicta ſumma miniſtrabitur in hunc modum videlicet &c.* Ut patet perperam hinc Heda, Bockenbergius, aliique ſtatuunt mortis ejus annum CIↃ. IↃ. XVI. Perperam Chronicon Agnerenſe, quod ceſſum dicit epiſcopatum anno demum CIↃ. IↃ. XVII. & ſequenti demum anno Philippum factnm epiſcopum. Verba ita ſe habent: *Anno* 1517. *heeft Heer* Frederick *van* Baden *het Biſdom van Utrecht overgegeven aen Heer* Philips *van* Bourgongen *Davids broeder, als H.* Frederick *geregeert hadde* XXI. *jaren.* Philips *weſende een Layck quam t'Utrecht den* 19. *Mey om gehult te worden, den* 27. *Julii t'Amersfoert, ende voert in Overyſel. Int jaer* 1518. *worde* Philips *van* Bourgondien, *in de vaſten Prieſter ende Biſſcop gewydt. Naer Paſchen heeft ſyn gratioſe precarie verkeert in een ſtrenge ſchattinge der religieuſer perſonen , maer en boven alle ſyn voorſaten ſonder barmhertichheyt. Men gaf hem half meer dan* Baden *ende* Baden *half meer dan* David. Ultra ut addam quid non neceſſe eſt. Quæ Fredericum ſpectant, quæ Philippum, & qui iis ſucceſſit Henricum Bavarum, forſan edam, ab aliis nondum dicta, & nec hactenus ſatis nota, ſi proroget Deus vitam, & operæ pretium me facturum ex his, qui hujuſmodi delectantur, cognoſcam.

Ipſo Galli Amorfortiæ inauguratur. Scripto etiam privilegia confirmavit, ut moris: *Wy* Henrick *van Gods genaden Elect t'Utrecht , Palſgrave by Rhyn, ende Hertoch in Beyeren &c. doen condt allen luyden, dat wy onſer Stadt van* Amersfoert *ende den Burgeren ende Inwoenren der ſelver onſer Stadt belieft ende geconfirmeert hebben, believen ende confirmeren mit deſen onſen brieve alle alſulcke hantveſten , privilegien , rechten , vryheyden , ende ſtatuten als onſe Voervaderen Biſſchoppen t'Utrecht zaliger gedachten der voerſz onſer Stadt Burgeren ende Inwoenderen van* Amersfoert *gegeven, verleent, ende geconfirmeert hebben, ende geloven hem die te houden , ſtyven , ende ſtercken als een goet Heer ſchuldich is te doen ſonder verbreecken in eeniger wys. Des tot oirconde hebben wy deſen brieff doen beſegelen mec onſen ſegele. Gegheven in onſer Stadt van Amersfoert int jaer ons Heeren* CIↃ. IↃ. *ende vier en twintich opten* XV. *dach der maent van October.*

Anno eodem tertia Novembris Comes Hoochſtratanus. Imo quarto No-

 vembr.

vembr. ut patebit mox clarius. Res ita ſe habet. Pulſus Ultrajecto & ejectus Henricus Bavarus, cum ab Ulrrajectinis eſſet hoſtis judicatus, bellum qnidem movit, tumultu omnia complevit, inimicos perſecutus diœceſin attrivit, & omni vi quantum potuit ad ultionem contendit, ſed cum nihil ſuccederet, & nec armis nec pecuniis inſtructus quicqnam proficeret, & aliud tamen nihil quam vindictam ſpiraret, ad Carolum V. ſe contulit, ad ſubigendos rebelles ab eo pactus ſuppetias & auri certam quandam ſummam, viciſſim Cæſari traditurus non quicquid ſuum tantum in diœceſi, ſed & quicquid humani juris, & ut verbo dicam univerſum ſacris tantum retentis diœceſis dominium. Multa ultro citroque acta. Congreſſus varii inſtituti. Detracta, addita conventioni. Ubi inſciis Ordinibus convenit tandem inter partes, & mox etiam Ultrajectum in hoſtium venit poteſtatem, oppreſſis Ordinibus, diſſipatis, ſubactis, poſtquam contra hiſcere nemo auſus, proceſſit ceſſio, ſed proceſſit contra omnem æquitatem, contra leges, contra jus, & majorum inſtituta, in quæ initio epiſcopatus ſe ſancte hæc ſervaturum jurejurando adactus. Immobilium alienatio, ut non dicam de diœceſi, prorſus ei interdicta. Diſerte enim in ſacramento: *Res eccleſiæ & quaſcunque poſſeſſiones a prædeceſſoribus meis ad me devolutas nullatenus alienabo. Caſtra quoque ſeu munitiones eccleſiæ meæ Trajectenſis, quæ de præſenti exiſtunt, aut impoſterum fient, non alienabo aut impignorabo, ſeu debitis gravabo, vel directe, vel indirecte &c.* Sed de clero non mirum. quod eo inſcio convenit. Clerus hoſtis Henrici. Mirum potius quod id factum etiam inſciis Amorfortiis, qui & partibus ejus fidi, & quibus, cum olfeciſſent quid, identidem affirmaverat ipſis inconſultis acturum nihil ſe ejus rei. Nam & egit nihilominus & fidem ipſis feſellit. Unde & Amorfortii, nondum quidem diœceſi in jus Cæſaris tranſlata, ſed poſtquam de transferenda inter partes jam conveniſſet, ne viderentur poſtremi, legatis miſſis & ſe & univerſam civitatem in fidem Cæſaris dediderunt. Sed certis legibus dediderunt. De quibus diu diſceptatum. Præfectis Cæſaris exiſtimantibus nonulla ab ipſis peti, quæ concedi non poſſent. Hortenſ. *lib.* 7. *hiſt.* Diu res protracta. De die in diem dilata, donec interim conſecuta diœceſis tranſlatio. Ea ubi jam facta tandem & in Cæſarem & Amorfortios convenit. Et mox eodem dein die & Amorfortii dediderunt ſe, Cæſari & a Cæſare viciſſim præſtito juramento, & Cæſar privilegia, & quæ a Comite de Hoochſtraten, qui & nomine ejus, cum eſſet abſens, juramentum ab Amorfortiis & recepit, & præſtitit, & quæ a reliquis cum iis acta, approbavit expreſſe. Duo in eam rem confecta publica inſtrumenta, quorum alterum ſe habet ita:

Wy

Wy Burgermeeſteren , Schepenen , ende Raydt der Stadt van Amersfoert *ſoe voor ons als voer allen den Burgers ende gantſche Gemeente der voerſz Stadt, allen den genen die deſen jegenwoordigen ſien ſullen of hooren leſen Saluyt. Alſo ons deuchdelycken gebleecken is by opene brieven van den Hoochwaerdigen , Doorluehtigen , Hoochgebooren , Vermogenden Furſt ende Heere, Heere* Henrick *van Goits genaden Biſſcop t'Utrecht , Palſgrave by Rhyn, Hertoge in Beyeren, onlanx onſe Erflandt Furſt Prince ende Heere onder ſyn Genade hantteycken ende ſegel gegheven inder Stadt van* Urrecht *opten* xx. *dach Octob. in den tegenwoordigen jare* xvc. *acht ende twintich, dat ſynre F. Gen. voor hem ende ſynen ſucceſſeurs Biſſchoppen tot Utrecht omme die redenen in den ſelven int langh verclaert die Stadt van* Utrecht, *deſe Stede van* Amersfoert, *die Steden van* Rhenen, *ende van* Wyck, *ende alle die Sterckten , Vlecken , Beempden , thienden , Biſſcoppen thienden , cynſen, renthen , Hoecheyden, Heerlicheyden , ende juriſdictien , Leenhoven , Leenrechten , ende alle die temporaliteyt van de voerſz Stadt, Steden, ende Landen van den voerſz Nederſticht van* Utrecht *mit heuren toebehoorten, niet daer van uytgeſcheyden, overgegeven, getranſporteert, ende realick gecedeert heeft by conſente van den Prelaten, ende vyf Goitshuyſen van Utrecht tot behouff van den Alrehoogſte, Alredoorlugtichſte, Alremogenſte, ende Onverwinnelickſte Furſt ende Heere, Heere* Cairl *van Goits genaden Roomſch Keyſer de vyfſte van dien name, Coninck van Spangien, van Napels, van Sicilien &c. Eertshertoge van Oiſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Brabant &c. Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Henegouwen, van Hollant, Zeelant &c. ende van ſyne Majeſteyts erven ende nacomelingen, Heeren ende Vrouwen van Brabant ende van Hollant, ende dat onſe voerſz Genadige Heere Heer* Henrick *Biſſcop tot Utrecht ons verlaten, gequeten, ende geabſolveert heeft voor hem ende ſyne nacomers Biſſcoppen t'Utrecht van den eede wy ſynre Genaden als Biſſcop t'Utrecht onſe Heer ende Lant-Furſt gedaen hadden, ende aen ons verſocht wy ons ergeven wouden in der ſubjectie, onderdanicheyt, ende gehoorſaemheyt van den voernoemden Heer ende Furſt Heer* Caerle *Roomſch Keyſer, ende den ſelven voor ons Heere Erflant-Furſt ende natuyrlicke Prince, aennemen ende ontfangen wouden, ende deſelve voor alſulcks hulden ende hem eedt doen voor hem ende ſyne naecomers Heeren ende Vrouwen van Brabant ende Hollant, ende het ſulcks ſy dat die Welgeboren Heer* Anthonis *van* Lalaingh *Grave van Hoechſtraten Heer van Montigny, Cuylenburgh &c. Ridder van der Ordene, Camerlinck, ende Stadtholder van den voernoemden Keyſere onſer aller Genadichſte Heere in Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, aen ons verſocht heeft van wegen Keyſerl.*

ſerl. Maj. daer toe ſpeciael Commisſie hebbende, van de welcke ons oock gebleeeken is, als dat wy hem als Procurator van de Keyſerl. Maj. ende tot behouff der ſelver ende ſyn nacomers Heeren ende Vrouwen van Brabant ende Hollant voor ons Erflant-Furſt ende natuerlycke Prince ontfangen ende hulden ſouden, ende die behoorlycke eedt doen, ons daer toe preſenterende van wegen ende als Procurator van ſynre Majeſteyt in die qualiteyt ende tot behouff als voren als ons Erflandt-Furſt, Prince, ende Heere reverſe eedt te doen, Doen te weten, dat t'ſelve gemerckt wy na rype deliberatie, onbedwongen, ende mit goeden wille ons voerſz. Aldergenadichſte Heere, Heere Kaerl Roomſch Keyſer den vyfſten in der qualiteyt als Hertoch van Brabant ende Grave van Hollant voor hem ende ſyne Succeſſeurs Heeren ende Vrouwen in den ſelven Lande voor ons Erflant-Furſt ende natuerlycke Prince ende Heere ontfangen ende gehult hebben aen den perſone van den voirnoemden Wailgeboren Grave van Hoochſtraten, ende die eedt daer toe ſpecialyck vergadert mitten clockſlach als gewoentlyck is mit opgerechte vingeren volſtaefs gedaen van getrouwicheyt als hier na volght. Ghy ſweert ſamentlyck ende elcx byſonder, dat ghy voortaen die Alrehoochſte, ende Alremogenſte, Alredoorluchtichſte, ende Alreonverwinlyckſte Furſt ende Heere, Heere Kaerl van Goits genaden Roomſch Keyſer de vyfſte, Coninck van Spangien, Eertshertoge van Oiſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Brabant, &c. Grave van Vlaenderen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van der Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht, voor hem, ſynen erven ende Naecommers, Heeren ende Vrouwen van Brabant, ende van Hollant, als uwe Lantfurſt, Heer, ende natuyrlike Prince tot euwigen daghe goet, getrouw, ende gehoorſaem ſult weſen, ſyne ſchade te verhoeden, ende ſyn profyt te vorderen, ende hem in als te obedieren, by te ſtaen, te helpen, ende te dienen, ſyn Staten, Hoocheyt, ende Heerlicheyt te helpen bewaren, ende defenderen, ende in als doen dat goede, getrouwe, ende onderdanige onderſaten hoeren Erflandt. Furſt, Heere, ende natuyrlicken Prince ſchuldich ſyn te doen. So moet u Godt helpen ende alle ſyne Heyligen. Wy Anthonis van Lalaingh, Grave van Hoochſtraten &c. als Ambaſſatoir, Stadtholder, Procuratoir, ende gemachticht van den Alrehoochſten, Alredoorluchtichſten, Alremogenſten, ende Onverwinlyckſten Furſt ende Heere, Heere Caerl van Goits genaden Roomſch Keyſer de Vyfſte, Coninck van Spangien &c. Eertshertoge van Oiſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Brabant &c. Grave van Vlaenderen, van Hollant, van Zeelant ende Heere van der Stadt, Steden, ende Lande van Utrecht, blyckende by ſyne Majeſteyts opene brieven van procuratie ende Commisſie hier in onſe handen weſende ſweeren ende geloven

in den

in den name ende van wegen ſyne Majeſteyt, dat hy u luyden ende alle den Burgers, innegeſeten, ende inwoenende ſynre Stede van Amersfoert *voertaen van alle gewalt, fortſe, violentie, ende injurien bewaren, beſchermen, ende defenderen ſal, u luyden onderhouden in allen uwen rechten, privilegien ende coſtuymen, als uwe Gedeputeerden toegeſeyt is, ende u luyden voertaen in goede juſtitie ende politie tracteren ende regieren ſal als een vroom, eerlyck, ende oprecht Furſt, Heer ende natuyrlieke Prince, ſyne Steden, Landen, ende onderſaten behoort ende ſchuldich is te doen, Alſo moet Godt ſyne Majeſteyt helpen. Ende geloven op onſe trouwe ende eere voor ons ende onſe Nacommers dit ſelve tot euwigen daghe t'obſerveren. Des t'oerconde ſo hebben wy onſe Stadt ſegel hier beneden aen gehangen. Gegheven int jaer ons Heeren* M. IↃ. *acht ende twintich opten* IV. *dach Novemb.*

Alterum autem hoc eſt: Kaerle *by der gratie Godts Roomſch Keyſer, altyt Vermeerder des Rycks, Coninck van Germanien, van Caſtilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Maillorque, van Sardeyne, van den eylanden van Indien, ende van der vaſter Eerde der zee Oceane, Eertshertoge van Oſtenryck, Hertoge van Bourgongen, van Lotthringen, van Brabant, van Limburch, van Luxenburch, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoenge, Palſgrave ende van Henegowen, van Hollant, van Zeelant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Swaven, Marcgrave des heylich Rycx, Heere van Vrieſlant, van Salins, van Mechelen, van den Lande van Overyſel, ende van der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, ende Dominateur in Aſien ende in Afrique, Allen den ghenen die deſen jegeuwoordigen ſullen ſien Saluyt. Van wegen ons wel beminde Burgemeiſteren, Scepenen, ende Raede onſer Stede van Amersfoert, ſo voor hem als voor alle ingeſetenen des ſelven is ons te kennen gegeven, als dat ſy vernemende dat die Hoochweerdige, Hoochgeboren Furſt, Heer* Henrick *van* Beyeren *Biſſcop t'Utrecht onſen neve, onlanx heuren* erfland Furſt, *Heer, ende natuerlycken* Prince, *voor hem ende ſyne Succeſſeurs Biſſcoppen t'Utrecht by wille ende conſente van den Prelaten ende Capittels der vyf Godshuyſen t'Utrecht ons voor ons ende onſe nacomelingen Hertogen ende Hertoginnen van Brabant, ende Graven ende Gravinnen van Hollant, die Stadt van* Utrecht, *oock die voerſz Stede van* Amersfoert, Rhenen, Wyck, *ende allen anderen Steden, Sloten, Sterckten ende vlecken, ende oock alle de landen van* Utrecht, *ende alle de temporaliteyt van dien met hoer toebehoren, niet daer van uytgeſceyden dan alleenlyck die geeſtelycke juriſdictie overgegeven, getranſporteert, ende gecedeert hadde aen den perſoon van onſen lieven ende getrouwen Heere* Antonis *van*

Xx Lalain,

Lalain, *Grave van Hoochſtraten, Heere van Montigny, Culenburch &c. Gouverneur, Capiteyn, ende onſen Stadtholder in onſen Lande van Hollant, Zeelant, ende Vrieſlant, ende in onſe voerſz. Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, die den voorſz. tranſport ende ceſſie, als onſe Procureur ende machticht by ſpeciale commiſſie daer toe van onſen wegen tot onſen behouff ontfangen heeft als ons Stadholder, ſeeckere articulen ſcriftelyck, nopende die privilegien, rechten, uſantien, ende Coſtuymen der voorſz. Stede van* Amersfoort *ende der omgelegen Landen, gepreſenteert hebben, omme confirmatie van dien te hebben; opten welcken hy van onſent weghen hem luyden ſeecker appointtement by Apoſtillen verleent heeft als hier na volcht.*

Alſo die Stede van Amersfoort *omme hem te geven onder ſubjectie ende onderdanicheyt van den Alderhoochſten, Alderdoorluchtichſten, Alremogenſten, ende Onverwinlicſten Furſt ende Heere, Heere* Kaerle, *van Gods genaden Roomſch Keyſer die vyfde, Coninck Catholycque van Spangien, Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Brabant &c. Grave van Vlaenderen, van Hollant &c. ende van der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, ende ſyne Majeſteyt voor hem, ſynen erven ende nacomelingen als Hertogen van Brabant, ende Graven ende Gravinnen van Hollant, by conſente ende overgifte van die Hoochgeboren, Mogende Furſt, Heeren* Heyndrick *Elect ende Confirmeert t'Utrecht, Coadjutor tot Worms, Prooſt ende Heere tot Elwangen, Palſgrave by Ryn, ende Hertoge in Beyeren, te hulden ende t'ontfangen voor hem ende heuren nacomelingen tot heuren Erfheer, Landt Furſt, ende natuerlycken Prince, hebben aen den Welgeboren Mogenden Heeren, Heeren* Anthonis *van* Lalaingh *Grave van Hoochſtraten, Heere van Cuylenburch &c. Ridder van der Ordene, tweeſte Camerlinck van den Keiſer, Hooft van ſyne Majeſteyts* Finantien, *Stadthouder van Hollant, Zeelant, Vrieſlant, ende van der Stadt, Steden, ende landen van Utrecht, in den name ende van wegen der Keyſerl. Maj. overgegeven die navolgende articulen, daer op die voerſz.* Grave *van* Hoochſtraten *na diverſche communicatien hier op metten Gedeputeerden van der voerſz. Stede van* Amersfoort *gehouden dieſelve Stede van wegen de Keyſerl. Maj. ende als des by ſyne Majeſteyts opene brieve gemachticht geaccordeert heeft gelyck by Apoſtille op elcx van den voirſz. Articulen verclaert ſtaet.*

Eerſt dat die Keyſerl. Maj. ſynen erven ende nacomelingen ſolde die Stede van Amersfoort *mitten ommegelegen landen van den Nederſtichte laten blyven ende onderholden in allen heuren Lantrecht ende allen heuren privilegien, vryheden, poſſesſien, alden gebruycken, uſantien elx int ſyne die ſy hebben, ende dair of daghelix bis heer toe gebruyckt hebben, ende datmen geholden ſoude weſen*

weſen enen ygelicken voor ſynen behoorlycken rechter aen te ſpreecken, ende te recht te ſetten, en nergens anders.

Die Keyſerl. Maj. ontfangen weſende voor hem ende ſyne nacomelingen Hertogen ende Hertoginnen van Brabant, Graven ende Gravinnen van Hollant tot Erfheer, navolgende dat tranſport ſyne Majeſteyt daer off by mynen Genadigen Heere van Utrecht onlanx gedaen, ſal ſyne Stadt van Amersfoert *met heeren Burgeren, ende Inwoonders laten blyven ende onderholden in allen heuren rechten, Lantrechten, Leenrechten, privilegien, Coſtuymen, dyckrechten, vryheden, ende olde gebruycken, dair off deuchdelyck tot noch toe geuſeert hebben ende gebruykt. Ende men ſal gehouden weſen enen ygelick eerſtelyck voor ſynen behoirlycken rechter aen te ſpreken ende te recht te ſtellen, ende nergens anders.*

Ten tweeſten, of deur deſe mutatie die Stadt van Amersfoert *mitte omgelegen Landen ende heuren Lantgeſeten eenige laſt ofte moeyten aengedaen worde van Pauſe ofte ymant anders nu ofte in toecomende tyden, ſolde dat alteſamen buyten horen coſt ofte ſchade den Stede ende ingeſetenen voerſz afgeholden worden, ofte ten minſten approbatie des Stoels van Romen, ende daer 't van rechts wegen behoort, vercregen worden buyten horen coſt en ſchade.*

Die Keyſer ſal van deſe tranſlatie ende overgifte vercrigen van onſen Heyligen Vader den Paus confirmatie ende approbatie buyten coſten van die van Amersfoort, *ende of deur deſe tranſlatie die Stede van* Amersfoort, *heuren poorters ofte ingeſetenen eenige moeyte ofte laſt aengedaen worde van Pauſen oft ymant anders, nu oft in toecomende tyden, dat ſal alteſaemen buyten coſt, moeyten, hinder, ende ſchade van de voorſz Stede afgedaen worden.*

Ten derden dat die Keyſerl. Maj. niet en ſal gedoogen dat op die goeden ende landen van d'ingeſetenen van Amersfoort *in den Lande van* Gelre *gelegen meerder ſchattingen geſtelt worden, dan op de Landen van d'andere ingeſetenen van den ſelven Lande van* Gelre, *Ende of dair contrarie gebeurden die ſelve ingeſetenen daer inne voor te ſtaen.*

Fiat.

Ten vierden, indien tuſſchen die Stadt van Utrecht *ende andere van den Steden ende Landen van den Nederſticht na deſen tyt eenige twiſt ofte onvrede opreeſe en ſal die Keyſerl. Maj. ſyn erven ende nacomelingen hem des niet vorder onderwinden dan een oprecht Prince ende natuyrlick Heere ende Furſt over ſyn onderſaten behoort te doen. Ende indien die onderſaten der voorſz Stede tot eeniger tyt berooſt ende beſchadicht worden, ſal die Keyſerl. Maj. die altyt voorſtaen ende beſchermen als andere ſyne natuyrlicke onderſaten, ende ſy ſullen oock rechts mogen plegen in heuren ſaecken in s'Keyſers landen als andere onderſaten van dien.*

 Ten

Ten vyfſten ſo in die Stadt Utrecht nu als van lange jaren ende byſonder als van den jare elve off veele tweedrachten, muyteryen, parthyen, oorlogen, als by name van Yſelſteyn, ende oock innemingen van Slooten ende huyſen, als by name den huyſe ter Ameyde ende andere geweeſt, ende veel daer uyt verdreven ſyn, waer deur die van Utrecht in groote verderflicheyt, ſchade, oncoſten, ende ſchulden verloopen, veele obligatien, Ruterbrieff, ende ander verſcheyden verſegelinge als ende by namen van hondert ende vyff duſent Philips gulden op losrenten, in manieren als van den gemeenen Staten van den Lande verſegelt, van ſich uytgegeven hebben, ſoo die van Amersfoort ſulcke handelinge altyt contrarie, als alt lant kennelyck is niet geconſenteert en hebben, t'ſelve die van Utrecht bis heer toe bekennende hebben in die jaerlixe uytmaninge der huysgelden, ende anders, onſer Amersfoerder huyſingen ende goeden daer inne overgeſien ende geſchoont, dat hieromme die Keyſerl. Maj. ſolde doen declareren alſulcke laſten, ſchulden, oncoſten, ende dair op die Rentbrieff, Ruyterbrieff, ende alſulcke ſchulden ende verſegelingen in formen als van den gemeenen Staten wegen uytgegeven die inwoonders van Amersfoert ofte hoeren goeden ende pachten niet te betreffen of te obligeren.

Die Keyſerl. Majeſt. en ſal deſen aengaende noch van anderen ſchulden dair inne die Stadt van Amersfoert niet geconſenteert, of by hare verſegelinge inne verbonden en is, conſenteren of toelaten eenige uytſettinge gedaen te werden over die landen ende erven van der Stadt van Amersfoert ſonder deſelve van Amersfoert eerſt ende al voren dair op te hooren, ende daer niet in te doen t'haren laſte dan na recht behooren ſal, ofte by goeden wille ende conſente van dier ſelve van Amersfoert, Ende voor den toecomenden tyt ſalmen ſo daerinne voorſien dat deſe queſtie voertaen ceſſeren ſal. Fiat.

Ten ſeſten begeeren ſy ingevalle dattet weder oorloge in toecomenden tyden worde, dat Golt verhueden moet, dat die Keyſerl. Maj. aldair tot ſyn coſt ende laſt onderhouden ende doen betalen ſal, die guarniſoenen, diemen binnen die voerſz. Stede tot heurer bewaringe begeeren ſal, ſonder coſt ofte laſt van der Stede ofte inwoenders van dien, gelijck ſyn Majeſteyt onlangs in deſe oorloge mit myn Genadigen Heere van Utrecht tegen den Furſt van Gelre gedaen heeft.

Ten ſevenſten ſo in voertyden die van Amersfoort van heuren Lantfurſten gegoſt is niet te mogen brouwen binnen die twee mylen oft dair omtrent in den Lande omme Amersfoert, dan binnen die Stede voorſz. dat die Keyſerl. Maj. t'ſelve nu oock mede emploieerre ende extendeerde in den Lande van Gelre mede binnen twee mylen, ſo verre die Keyſerl. Majeſt. daer

gebied inne heeft, oft in toecomende tyden, oft by ſyne Majeſteyts erven wiert vercregen.

Alſo die Stadt van Amersfoort *eenſdeels geſundeert is op de* Brouweryen, *ſal die Keyſerl. Maj. hemluyden geven ende accorderen, dat niemant geſeten binnen anderhalf myl van der Stede die voorſz neeringe van de* Brouweryen *en ſal mogen doen, alſo wel in de Landen van* Gelre, *als die weſen ſullen in de onderdanicheyt van de Keyſerl. Maj. als in den Geſtichte, So verre niemant ter contrarie geprivilegieert ſy voor date van deſen, welverſtaende dat die Conventen ende andere voer hem ſelven ſullen mogen brouwen ende niet te vercoopen.*

Ende ten achtſten eñlycken, dat die Stadtholder van wegen die Keyſerl. Maj. in der tyt of in toecomende tyden weſen ſal van 't Nederſticht van Utrecht *eerſt loven ende ſweeren ſal alle deſe voorſz. puncten t'onderholden, eermen geholden ſoude weſen hem t'ontfangen ofte eedt te doen totter Keyſerl. Maj. behoeff ende dat die Heeren en Commiſſariſſen van Keyſerl. Maj. wegen alle 'tgeene voorſz. is by de Keyſerl. Maj. ſullen doen ratificeren ende approberen, ende die Stede van* Amersfoert *ſegel ende brieven in behoorlycker forme dair of leveren, al eer ſy die Keyſerl. Maj. hulden ende ſweeren ſullen.* Fiat.

T'gunt dat die Keyſerl. Maj. die Stadt van Amersfoert *geaccordeert heeft ſal ſyne Maj. dair off den ſelven van* Amersfoert *doen leveren ſyn ſegel ende brieven in behoorlycke forme, den welcken ſyne Maj. dien van Amersfoort doen onderholden ſal ende bevelen ſynen Stadtholdor ende anderen ſynen Officieren die na inholt van dien t'aftervolgen; ende doen achtervolgen. Van welcken accoort die voorſz.* Grave *van* Hoochſtraten *beloeft heeft ende belooft by deſen die voorſz Stede van* Amersfoot *te doen hebben opene brieven van de Keyſerl. Maj. in goeder formen binnen der maent naeſtcomende. In kenniſſe der waerheyt ſo heeft hy dit onderteyckent ende ter meerder ſekerheyt ſyn ſegel hier op doen drucken opten 29. dach in Octobr.* xv ç. *en acht en twintich. Ons ootmoedelyck biddende de voorſz. Supplianten, den ſelven hemluden te willen approberen, ratificeren; ende confirmeren, ende ons behoirlicke brieven van confirmatie te verlenen.* Doen te weten *dat wy ſelfde gemerckt hebben die voorſz appoictemente by onſen Stadthouder in onſen name ende van onſen wegen verleent, ſo voerſz. is, voor bequaem, ende omme t'goet rapport ons gedaen van de getrouwicheyt van de voorſz. van* Amersfoort *Supplianten in voorleden tyden tot heuren Lantfurſten, om heuren goetwillicheyt t'hemwaert, ende van der Reverentien ſy onſen voorſz. Stadtholder ende gemaechticht in onſer voerſz huldinge in de voorſz. Stede ons*

 ter

ter eeren beweſen hebben, wy voor ons ende onſen nacomelingen Hertogen ende Hertoginnen van Brabant, Graven ende Gravinnen van Hollant, Heeren ende Vrouwen van der Stadt van Utrecht, *van* Amersfoort, *ende andere Steden ende Landen van Utrecht, by deliberatie van onſe ſeer lieve ende beminde Vrouwe ende Moeye de Eertshertoginne van Ooſtenryck, Hertoginne ende Gravinne van Bourgoengen &c. van onſent wegen Regente in onſen Lande van herwaerts over, van den Ridders van onſer Ordene, ende van den luyden van onſen Secreten Rade neffens haer geordonneert den voorſz. appoictement in allen ſynen puncten eade articulen de voorſz. Stadt van* Amersfoort *van onſent wegen by onſen Stadthouder in der manieren hier voren verclaert ende geaccordeert na hair forme ende tenoir geapprobeert, geratificeert, ende geconfirmeert hebben, approberen, ratificeren, ende confirmeren, ende ſo verre noot ſy van nieuws verleenen, octroyeren, ende accorderen by deſen, ende by den ſelven ontbieden onſen lieven ende getrouwen de Hooft preſidenten ende Luyden van onſen Secreten Raede ende grooten Raede, den Cancelaer ende Luyden van onſen Rade in Brabant, onſen voorſz Stadtholder ende de Luyden van onſen Rade in Hollant, Zeelant, ende van Utrecht, die Schout van* Amersfoort, *ende anderen onſen Rechteren, Officieren ende onderſaten die dat aengaen ſulle, dat ſy die voorſz. van* Amersfoort *Supplianten van onſe voorſz. approbatie, ratificatie, octroye, ende conſente in der manieren voerſz. doen, laten, ende gedoogen ruſtelyck ende vredelyck genieten ende gebruycken, ſonder yet dair tegen te doen oft gedoogen gedaen te werden in eeniger manieren, Want ons alſo gelieſt. Des t'oerconde ſo hebben wy onſen ſegelle hier aen doen hangen. Gegheven in onſe Stadt van Mechelen den vierſten dach van Novemb. int jaer ons Heeren duyſent vyf hondert acht en twintich, ende van onſen Rycken te weten van den Roomſchen ende Germanien t'thienſte, ende van Caſtilien ende anderen t'twaelfſte. Ende aldus ſtont ondertyckent: Collatie is gedaen by den Keyſer ende ſynen Rayde, ende noch ondertyckent,* L. Dublioul. *Ende noch ſtont: Deſe copye onderteyckent, gecollationeert tegens d'originele, By my.* Vlug.

Conditionum harum ſummam Hortenſius etiam habet. Verba ipſa non habet. Ultrajectinis autem in aula eo rem impellentibus pleraſque ait non ſervatas de fide Cæſaris multum queſtus. Exemplis etiam oſtendit. Ut quod de juris Amorfortii prædiorum libertate & immunitate a tributis ſimpliciter tantum in hoc fœdere, quorundam callidis ſuggeſtionibus declarando interpretandoque ad certa nimirum prædia, ad perſonas, ad tempora ſic reſtrictum & limitatum; ut paulatim progreſſu temporis deductum tandem ad nihilum. Initio tamen, ut videtur, ſuaſu Comitis Hoochſtratani A-

mor-

morfortiis non parum favit. De privilegiis diſceptantes, de Marſcalci injuriis querentes benigne audiit, & perpenſa rei æquitate, quantum potuit, ut ſatisfieret iis, juſſit. Diploma addam de eo integrum. Et inſigne eſt diploma, & quod geſtum tum temporis & vetus jus Amorfortium illuſtrans multum, ut puto.

Kaerle *by der gratien Gods Keyſer van den Romeynen, altyt Vermeerdes s'Rycx, Coninck van Germanien, van Caſtilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Sicilien, van Majorque, van Sardinien, van den eylanden van Indien ende vaſten lande der Zee Oceane, Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Lothryck, van Brabant, van Lembourg, van Luxembourg &c. Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palſgrave ende van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen &c. Printe van Zwaven, Marcgrave des Heylichs Rycx, Heere van Vrieſlant, van Salins, van Mechelen, van der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht ende Overyſſel, ende Dominateur in Aſien ende in Afrique, Allen den genen die deſen onſen jegenwoordigeu ſien ſullen Salut. Alſo onſe welbeminde Burgermeeſteren, Scepenen, ende Raet onſer Stede van* Amersfoert *ſo voor hem als in den name van den Burgers ende ingeſeten der voirſz Stede aen onſen lieven ende getrouwen Ridder van onſer Orden Heer* Antonis *van* Lalaingh *als Gouverneur ende onſen Stadthouder in onſer Stadt, Steden, ende Landen van* Utrecht, *onlanx klachtich geworden ſyn over* Gyſbrecht *van* Nienrode *Maerſchalck in der Eem, over* Gysbrecht *van* Hardenbrouck *onſen Rentmeeſter in der voerſz Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht, ende* Lambert Geerlofsſe *onſen Schout tot Leuſden, ende oock over den Officialen van den Biſſcop, ende oock van den Domprooſt t'Utrecht, waerom onſen voorſz Stadthoudere den voorſz partyen voor hem heeft doen roepen, ende den ſelven by eenige onſer Raden by hem weſende doen hooren, Voor den welcken den voorſz Maerſchalck ende Schout wederomme over den voerſz van* Amersfoert *ſekere klachte ſo mondelinghe als ſchriftelycke gedaen hebben, dewelcke den voerſz van* Amersfoert *gecommuniceert ſyn geweeſt, ende den voerſz parthyen int lanck gehoort, is op eenighen van heuren differentien genoech by conſent der ſelver partyen by onſen voerſz Stadthoudere by advys van onſe voerſz Raeden geappointeert, ende op enighen anderen ſeker concept gemaeckt onder onſer beliefte als hier naer volgt:*

Eerſt aengaende die belaſtinge over den Maerſchalk van Eemlant *van t'gene dat hy gedaen ſoude hebben aen den perſonen ende goeden van* Wouter

ter Pelgrimſſe Volcken, Geryt *ende* Scipp *Geryts dochter*, Claes Pieter *Evertſen, een weduwe genoempt* Fye Rycksſen, Loech *ende* Rycken, Berent, Thonis, *Geryts ſoens*, Thonis *Proeſten*, Geertken *Hermans de Royens wyff*, Pieter *Janſſen*, Cornelis *Pieterſſen*, Gysbrecht, Pieter *Stalen*, *ende die van Rynſwou*, Cornelis *Rycxſen*, Huych, *Mees, Goeſſen, ende* Jordaen *Willemſſen*, Meeus *Jacobſſen, ende die Huysluyden van den Maeren, ende meer ander ſullen die clachten by die van* Amersfoert *overgelegt mitſgaders die defenſie van den* Maerſchalck *ter contrarie geſtelt worden in handen van een Commiſſaris, die welcke de certificatie daer by geexhibeert ſal recoleren, ende oock ander tuygen ſo wel tot belaſtinge als tot ontlaſtinge hooren, iſt noot, om van als recht ende juſtitie gedaen te worden alſt behoren ſal, ende van nu voertaen ſo en ſal die* Maerſchalck *hem ſelven niet mogen rechten om ymants panden oft goet uyt den huyſe te halen, maer als een Huyſman oft ander gepant ſynde die pandinghe uytdoet, ende ſtelt borghe ſuffiſant alſt behoert, ſal in rechten ontfangen worden.*

Aengaende die clachten dat die Burgerpachteren ende ander Buyrluyden in Eemlant *gedwongen ſyn te wercken aen 't Huys ter* Eem,*ende die begeerte ſulx voor den toecomende tyt afgedaen worde &c. Is verclaert dat die* Maerſchalck *den voerſz pachteren ende Buyrluyden daer aen heeft doen wercken deur ordonnantie van den Keyſer, overmits die nootlicheyt ende profytelicheyt van den ſelven wercke, ende voor den toecomenden tyt ſal regard genomen worden om hun luyden ſo weynich te moeyen alſt doenlyck weſen ſal.*

Aengaende die clachten gedaen over t'pootten van honden &c. ſal informatie gedaen worden, hoe in voorleden tyden daer af geuſeert is, ende hoe van noode is in toecomenden tydt daer inne te doene, omme daer na geordonneert te worden alſt behooren ſal.

Aengaende dat die Maerſchalck *ſuſtineren wil,dat* Iacob Reyerſſen *Grasburger woonende op* Hamersfelt *twee geſtolen koeyen onder hem heeft, ſal den ſelven* Iacob *te rechte mogen ſtellen voor den gerechte van* Amersfoert, *om juſtitie gedaen te worden alſt behooren ſal.*

Roerende den Bouman of Pachter van Pieter *van* Dam *tot Woudenberch, die den* Maerſchalck *ſuſtineert contrarie d'ordonnautie van der munten uytgegeven te hebben die huysvrouwe van* Bor Pieterſſen *twee Horens guldens ende een ſchrickelburger, die* Maerſchalck *ſal den voorſz Pachter ter cauſe van deſen te recht ſetten voort Hooge recht, ende die van* Amersfoert *ſullen den voerſz Bor Pieterſſen verdragen van de inbiedingen ende rechtvorderinge op hem begonſt, ende en ſullen hem in gelycke ſaken niet meer onderwinden kenniſſe te nemen.*

Roe-

Roerende die clachten gedaen tegens den Maerſchalck *van* Cornelis *Pieterſſen ende* Willem *Bos ter cauſe ſy tegens die* Eembrugge *gevaren ende daer aen gemeert hadden, om in toecomende tyden daer inne te remedieren is geordonneert, dat niemant tegens deſelve brugge met ſyn ſcip ſal mogen varen, off dair aen meeren op die boete van thien ſtuyvers, die een helft tot profyte van den Keyſer, ende die ander helft tot onderhoudeniſſe van deſelve brugge, Welcke boeten die* Maerſchalck *ſal mogen doen innen als s'Heeren boeten, ende totten ontfange van de helft die comen ſal tot proufyte van de brugge ſal geordonneert worden een goet man ontrent die* Eembrugge *woonende, die daer af ſchuldich ſal weſen te verantwoerden, ende rekeningh te doene, ende ſullen by de voerſz. brugge geſtelt worden ſeker palen omme die ſcepen aen te meeren tot coſte van den ghenen, die gewoonlyck ſyn die brugge te onderhouden.*

Roerende die Zwaendrift, den aenwas, ende bieſen in der Eem, *ſo die van* Amersfoert *hem fonderen op oude poſſesſie, ſal van s'Keyſers wegen op haer recht ende poſſesſie informatie gedaen worden, om die geſien geordonneert te worden alſt behoren ſal.*

Roerende die clachten, dat die Maerſchalck *den huysluyden afſchat ſcapen, haver, ende anders by maniere van bede &c. wort geordonneert, dat die* Maerſchalck *van nu voirtaen geen ſchattingen of beden den huysluyden aff en ſal mogen nemen in eniger manieren.*

Op tie klachten roerende Meyns Volcken *&c. van Bunſchoten ende d'arreſtatie van ſynen goeden, die* Maerſchalck *ſal den ſelven* Meyns *te recht ſetten voor't hooge Recht om juſtitie gedaen te worden alſo't behoren ſal.*

Aengaende dair die van Amersfoert *begeeren in de bancke van* Leuſden *Schepenen of Geſworens geſtelt te worden is geordonneert, dat in deſelve bancke van s'Keyſers wegen geordonneert ſullen worden ſeker getal van Schepenen of Geſworens om recht ende juſtitie mitten Scepenen te doene ende t'adminiſtreren, ende daer by ſal ceſſeren die bede oft ſchattinge van den Schout over den Buyren ende Huysluden.*

Aengaende die clacht van den Schout roerende die drie ſlytingen tegens hem by die van Amersfoert *gedaen, is geordonneert dat die voerſz. van* Amersfoert *van nu voort aen geen kenniſſe nemen en ſullen over enighe Officiers van den Keyſer Burgers tot* Amersfoert *weſende in ſaken haer officie ende dat exercitie van dien aengaende, maer indien ſy hem ontgaen of delinqueren int ſtuck van haer officien ſullen die voirſz. van* Amersfoert *dat te kennen geven den Stadthouder ende Raden van den Keyſer om recht ende juſtitie daer van gedaen te worden alſt behoert. Ende alſo die voerſz. Schout van* Leuſden

ter eenre ende die Maerſchalck van Amersfoert ter andere ſyden alle heur geſchillen, roerende den voerſz drie ſlytingen aen den voerſz Grave van Hoochſtraten geſubmitteert ende gebleven hebben, ſo wort by hem verclaert ende uytgeſprooken, dat die voerſz van Amersfoert ter cauſe van de eerſte ſlytinghe, ſpruytende uyt ſaken van dat die Schout een mandament of bevel van den Macrſchalck anders geleſen ſoude hebben, dan daer geſchreven ſtont, den ſelven Schout ongemoleſteert ſullen laten, maer alſulcke certificatien ende ander beſcheyt als ſy hebben tegens den voerſz Schout ſo wel ter cauſſen van't voerſz publiceren als ander delicten, die by den voerſz Schout gecommitteert ſouden mogen weſen, ſullen die voerſz van Amersfoirt leggen in handen van een van de Raden van den Keyſer om die te recoleren, ende vorder probatie ſo wel tot ontlaſtinge als belaſtinge van den Schout gedaen ſynde juſtitie daer na geadminiſtreert te worden alſt behoren ſal. Ende aengaende die twe ander ſlytingen ſpruytende uyt die woorden by den Schout geſproken, ſo wel ontrent den Heyligen berch als binnen Amersfoert ter preſentie van den Rade, heeft die voerſz Grave van Hoochſtraten verclaert, dat die voerſz Schout ter cauſe van dien betalen ſal tot behouff van de voerſz van Amersfoert twe ende veertich Beyers gulden eens, ende mitsdien ſullen die voerſz van Amersfoert terſtont ontſlaen t'coorn van den voerſz Schout gearreſteert, ende hem ſyn profyt dair mede laten doen, ende mits deſen ſullen aff ende te niete weſen alſulcke queſtien als tuſſchen de voerſz partyen geweeſt ſyn.

Aengaende die clachten roerende den voerſz Rentmeeſter ende eerſt van der ſubmiſſie ende uytſprake tuſſchen den ſelven Rentmeeſter uytten naem van den Keyſer ter eenre ende enighe Burgers van Amersfoert ter andere ſyde gedaen opt different van de keurmoedige goeden, die Rentmeeſter hier op gehoort is by ſyn conſent die uytſprake te niete gedaen, mits dat by ſyn conſent die Burgeren van Amersfoert die gecondemneert ſyn gehouden ſullen weſen te betalen die verteerde coſten ſulcks als die getaxeert ſyn, behoudelyck dat die Burgeren voerſz deſen aengaende ten regarde van den voerſz Rentmeeſter te recht ſtaen ſullen voor't hooge recht dat by den Keyſer geordonneert ſal worden.

Roerende die compoſitie van Arent Wulſſaertſen ende Jacob Reyerſſen Burgers tot Amersfoert mitten Rentmeeſter gemaect, ſullen die ſelve Aert ende Iacob, indien ſy hem beſwaert vinden by deſelve compoſitie voor t'hooge recht mogen den Rentmeeſter doen verdachvaerden om daer af ontſlegen te ſyne, ende partyen gehoort ſal recht ende juſtitie gedaen worden.

Roerende die clachten van den voerſz van Amersfoert tegens d'Officialen van den Biſſcop ende Domprooſt, de Keyſerl. Maj. ſal die van Amersfoert voerſtaen ende de hant daer aen houden, dat geen Burgers van Amers-

mers-

mersfoert *van nu voertaen in waerlycke ſaken betogen en ſullen werden voor den geeſtelicken rechter, noch te dier cauſe by hem luyden ten banne gedaen, maer in actie reel en realite ſmakende ſal kenniſſe genomen worden, daer t'goet gelegen is, ende in actie perſoueel ſal den Aenlegger den Voorganger beſpreken ter plaetſe van ſynre woonſtadt.*

Roerende de clachten van den Maerſchalk *tegens den voerſz van* Amersfoert, *eerſt aengaende den Grasburgeren is geordonneert, dat die van* Amersfoert *die namen ende toenamen van den ſelven* Grasburgeren *overleveren ſullen, ende ſullen die ſelve* Grasburgers *blyven genieten hair Burgerſcap hair leven lanck geduerende, ende en ſullen die van Amersfoert geen meer* Grasburgers *aen mogen nemen, noch in de plaetſe van den ghenen die afſterven ander ſtellen, maer voert ſullen ſy gebruycken ende genieten haer Burgerſcap. Insgelycx ſullen die geboren Burgers van* Amersfoert *nu ſynde oft namaels weſende haer eygen landen genieten ende gebruycken. Welverſtaende dat die* Grasburgers *ende die geboren Burgers voerſz die gemeen laſten by den Burgers uytgeſet oft noch uyt te ſetten ſullen helpen dragen als ander huysluyden, maer die Burgeren pagters en ſullen geen privilegien oft voordeel meer genieten dan ander huysluyden.*

Aengaende die ſchuttinge van der Burgeren beeſten is geordonneert, als enigher Burger beeſten geſcut ſullen worden dat die ſelve Burgeren ter cauſe van dien mit dat daer aen cleeft te rechte ſtaen ſullen ter plaetſen daer die ſchuttinge geſciet is. Inſgelycx ſal onderhouden worden als een Burger ſcut of doet ſcutten beeſten den huysluyden toebehoorende, ſonder dat die in der Stadt van Amersfoert *gedreven ſullen worden, ende omme te voorſien dat den Burgeren van* Amersfoert *geen ongelyck gedaen en worde, ſullen die ſelve van* Amersfoert *mogen ramen eenige articulen, waer na Schouten ende Gerechten van den Dorpen hemluyden int ſchutten van de beeſten mit dat daer aen cleeft reguleren ſullen, omme die ſelve geſien van s'Keyſers wegen geapprobeert oft anders geſtatueert te worden alſt behoren ſal.*

Roerende de clachten van der inbiedinge is geordonneert; dat die voorſz van Amersfoert *van nu voortan niemant en ſullen mogen innebieden, oft doen innebieden om voor hemluyden te compareren oft boeten ter cauſen van dien te nemen, ten ſy dat die ghene die ſy innebieden haer Burger oft Grasburger ſy, oft binnen der Stadt vryheyt van* Amersfoert *woonachtich, ende omme te provideren ende te voorſien, dat die Burgeren van* Amersfoert *niet onbehoorlyck onder dexel van juſtitie gevexeert en worden, oft dat hemluyden geen gewelden en geſchien in haren perſoon oft goeden, ſo is*

oock geordonneert, dat die Rechters daer voor de Burgers van Amersfoert *ymant ſullen willen betrecken, regard ſullen nemen op den coſten, ſchaden, ende intereſten den Burgers van* Amersfoert *aangedaen, ende int ſententieren die ſelve hemluyden toewyſen, indien ſy bevinden dattet ſelve alſo behoort te geſchieden.*

Aengaende die ſlytingen jegens Meyns Volcken *ende* Pieter Aertſsen, *ende* Jan Janſſen *by die van Amersſoert gedaen &c. So deſe geſchiet ſyn voor den tyt dat die Keyſerl. Maj. aen t'lant gecomen is, en ſal daar af niet gediſponeert worden, maer voir den toecomenden tyt en ſullen die van A*mersfoert *den lagen Gerechte in* Emelant *niet mogen gebieden, omme enighe proceduren afgedaen te hebben, maer ſullen mogen ſcryven brieven van Requiſitie, ende indien haren Burgeren daerenboven moleſtatie mit onrecht aengedaen wort, ſullen ſy t'ſelve den Stadthoudere ende Raden te kennen gheven, die daerinne ſullen doen remedieren alſt behoort.*

Roerende dat Henrick Willemſſen *Burger tot* Amersfoert *mit ſyn adherenten ter* Eem *een van den Velde gehaelt heeft &c. ſo t'ſelve geſchiet was eer die Keyſerl. Maj. aen t'lant gecomen is, ſal die Maerſchalk geordonneert worden t'ſelve te laten beruſten, ende geen mentie meer daer af te maken.*

Roerende dat die van Amersſoert *nywe excys heffen vant ſout in der* Eem *buiten hoer vryheyt, ſullen die van* Amersſoert, *indien ſy ſuſtineren recht daer toe te hebben, exhiberen haer tytel ende beſcheyt, uyt crachte van den welcken ſy ſulcx ſouden mogen doen om die geſien ende hemluyden gehoort geordonneert te worden alſt behooren ſal.*

Aengaende Baert Pietersſen *Burger tot* Amersfoert *die opten Pinxter avont twee oude ſwanen geſchoten ſoude hebben ontrent* Eembrugge, *ſal den* Maerſchalk *den ſelven Burger te recht ſtellen voor die van* Amersfoert, *die juſtitie doen ſullen alſt behoert.*

Roerende dat die van Amersfoert *t'hout houden an den berch, die wortelen uytroeyen, ende die gemeenten oft wilderniſſe inne winnen, en ſullen die van* Amersfoert *geen hout dair mogen houden, dan tot makinge van heur veſten ende wegen, ſonder wortelen uyt te roeyen, ende en ſullen geen wilderniſſe oft gemeente tot heuren profyte alleen mogen inwinnen.*

Aengaende dat die van Amersfoert *ſouden onderhouden eenige dieven, dootſlagers, ende andere delinquanten, en ſullen die van* Amersfoert *van nu voortaen geene delinquanten van dootſlagen oft ander delicten geley geven off onderhouden, maer ſullen die Maerſchalck laten jegens hem luyden mit recht procederen daer ende ſo 't behoort.*

Ende omme geregeltheyt te maken voor den toecomenden tyt over den dootſlagers, ſo is geordonnert, dat als een Burger van Amersfoert *ſyn lyf verbeurt, ende geexecuteert wort, ſo en ſal hy geen goet verlieſen noch verbeuren, ten waer hy gecommitteert hadde* crimen læſæ majeſtatis, rebellionis, *oft diergelycke, maer indien een Burger een dootſlach doet, oft anders ſyn lyf verbeurt, ende ontcomt, ende t'feyt gequalificeert is, ſo ſal hy uyt ſyn goet verbeuren vyftich Carolus gulden ſonder meer, daer aff die Keyſer ſal hebben die een helft, ende die Stadt van* Amersfoert *tot onderhoudeniſſe ende ſuſtentatie der ſelver Stadt die ander helft. Indien t'feyt onnoſel binnen termynen van defenſie bevonden wort, ſo en ſal een Burger van ſyn goet niet verbeuren. Ende als een dootſlach geſchiet binnen oft buyten der Stadt* Amersfoert, *indien die miſdadige oft byſtant doende gecregen wort, ſal hy den Officier te rechte geſtelt, ende by Scepenen gewejen worden als na rechte behoort, het ſy dat die miſdadige ofte nedergeſlagen Burger ſy ofte vremdt, ſonder anſchou te nemen op enige corruptele, by den welcken een Burger een vreempt man dootſlaende ſekeren tyt in hechteniſſe gehouden wort, tot dat hy die vrienden van den dooden verſoent heeft, ende die Stadt voldaen, of oock dat hy mits drie dagen uyt den lande geweeſt zynde tegens den Heere vry ſoude ſyn. Welcke corruptelen mits deſen af ende te niete gedaen ſyn; ende indien die miſdadige ontcomt ſal uyter Stadt geluyt ende gebannen worden hondert jaer ende een, ende tegens ſyn goet ſal geprocedeert worden als vooren geſeyt is. Ende aengaende* Volcken *Bot ende andere Burgers tot Amersfoert, die voor date van deſen dootſlaghen gedaen hebben, ſalmen laten genieten an huer lyff ende goet ſulck recht, als tot noch toe onderhouden is geweeſt,*

Roerende die clachte van die calckmate by die van Amersfoert *opten Mellem ende Barentſchen dyck en ſullen die van* Amersfoert *deſen aengaende van nu voirtaen hem niet onderwinden buyten die vryheyt van der Stadt.*

Roerende die clachten dat die van Amersfoert *in gebreke ſouden ſyn hair beke ende waterganghen te maken ſullen die van* Amersfoort *hier inne doen als ander hair gebuyren navolgende die keuren ende ordonnantien.*

Roerende Repreſſalien is geordonneert, dat als die van Amersfoert *haer Burgers ofte goeden enich belet gedaen wort, dat ſy daeromme van gheen maniere van Repreſſalien oft contre arreſten en ſullen mogen uſeren byſonder jegens onderſaten van de Keyſerl. Maj. in deſen Landen woonende.*

Roerende de keuren van Amersfoort *is geordonneert, alſo diverſche klachten gedaen ſyn over vele abuſen, die in de voerſz. keuren ſouden ſtaen,*

dat die van Amersfoort *achtervolgende heur preſentatie die ſelve keuren ſullen viſiteren ende corrigeren tot redelicheyt , ende int ſelve doende den Schout der Stadt* Amersfoort *repreſenterende den Keyſer behoorlycke eer bewyſende ende doende als dat behoort. Actum tot Utrecht den* XVIII. *van Meerte Ann.* XV^c^. *dertich.*

Waer op onſen voorſz Stadthouder den Grave van Hoochſtraten ons oitmoedelyck gebeden heeft van onſer declaratie, Doen te wetene , *dat des voerſz is gemerckt ende geſien in onſen ſecreten Raidc den appoinctement, concept, ende ordonnantie hier boven verhaelt ende geinſereert wy den ſelven als ons dunckende bequaem in allen heuren punten ende artitulen, ende elck van dien, by deliberatie van onſe ſeer lieve ende Beminde Vrouwe ende Moeye die Eertshertoginne van Ooſtenryck, Hertoginne, ende Gravinne van Bourgoengen &c. voor ons Regente in onſen Landen van herwaerts over, ten advyſe van onſen ſeer lieven ende getrouwen den Hoeft-preſident ende den luyden van onſen ſecreten Rade, ende van onſer finantien neffens haer weſende gewillecoert, geapprobeert, geratificeert, ende geconfirmeert hebben, Wllecoren, approberen, ratificeren, ende coufirmeren, ende voor alſo vele als van noode is van nieus als voren appointeren, ordonneren, ende ſtatueren by deſen, Reſerverende aen ons ende onſe nacomers Heeren ende Vrouwen van Brabant, van Hollant, ende van der Stadt, Steden, ende Landen van Utrecht den ſelven appoinctement te mogen veranderen, meerderen, ende minderen, ende oock d'interpretatie van de donckerheyt oft diverſiteyt van verſtande, die namaels in den ſelven gebeuren mochte. Ende ontbieden den voerſz van onſen ſecreten Rade, ende van onſer finantien, onſen voerſz Stadthoudere ende Raden in der Stadt, Steden, ende Landen van* Utrecht, *onſen Rentmeeſter aldair, onſe Burgemeeſteren, Scepenen, ende Raidt onſer Stadt van* Amersfoirt, *onſen Maerſchalck ter* Eem, *onſen Schout van* Leuſden, *ende anderen onſen Rechteren, Officieren, ende onderſaten, dien dit aengaen ſal, dat ſy elck int ſyn den voorſz appoinctement, concept, ordonnantie, ende ſtatuyt in der manier voerſz obſerveren ende onderhouden, ſonder daer tegens in enighen manieren te doen, te laten, oft gedogen gedaen te worden. Want ons alſo gelieſt. Des t'oirconde ſo hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen. Gegheven in onſer Stadt van Mechelen den leſten dach van Maerte int jaer ons Heeren* CIↃ. IↃ. *negen en twintich voor Paſchen, ende van onſeu Rycken, te weten van den Roomſchen ende Germanien t'*XI. *ende van Caſtilien ende andere t'*XIII. *Ende opte plycke van deſen ſtont, By den Keyſer in ſynen Rade. Noch ſtont opte ſelve plycke,* Dublioul.

Scribendum hic haud dubie XXXI. pro XXIX. Nam Carolus V. Imp. coronatus Aquisgrani Ann. 1520. 23. Novembr. Miræ. *addit. ad Sigebert. Gemblac.*

Ann. 1543. *præſidiarius miles.* Impoſitus Amisfurto. Ad Gelros qui Niekercæ expugnandos egreſſus ipſe ab iis expugnatus fuſus cæſuſque. Pontan. *lib.* 12. *hiſt. Gelr.* Pag. 180.

a Martino Roſſemo nomine Ducis Cliverſis obſidetur. Chronicon Agnetenſe: *Anno* 1543. *wert Amersfoort door Marten van Roſſum ingenomen. Men ſeyt dat Roſſum als doen uytte Stadt van Amersfoert gehaelt heeft tachtich duyſent Ryders t'ſtuck* 24. *ſtuyv. Waer onder mede begrepen waren die Ringen van de Burgers behalven andere ſo geheylichde als wereltſche cleynodien.* Chronicon Agathenſe: *Anno* 1543. *was groote oorloge ende benautheyt voor onſe Stadt. Den eerſten Donderdach na Paſchen wort des nachts een molen in brant geſloocken. In den ſelven jare op Martinus tranſlatie op een Woenſdach wort* Amersfoert *belegert van* Marten *van* Roſſum. *Des Saterdachs begonſtenſe tegen malcanderen te ſchieten, buyten ende binnen, ende hielden niet op, eer dat de Stadt overgelevert was, t'welck was tuſſchen Sonnendach ende Manendach. De Borgemeeſters met ſommige Borgers gaven hem de Stadt op buyten weten van de Gemeente. Want de Borgers ſtreden noch lange daer na, dewyle ſy niet en wiſten datſe verraden waren. Daer en boven had de Borgermeeſter aen* Marten *van* Roſſum *belooft* LXXX. *duyſent gulden. Ons Convent worde ten eerſten op twee duyſent gulden geſeth, t'welck wy niet en hadden. Wy brochten ons gout, ſilver, ende Kelcken, ende vercoften enich lant en renten goedt coop. Men dreychde ons Convents goet te vercopen indien wy t'gelt niet op en brachten. Wy moſten geen klock luyden om miſſe te doen, maer met beſloten deuren met onruſt, dat wy niet en wiſten off wy leven of ſterven ſouden. Naer de Reeckeningh van onſe Rentmeeſter Wouter Claeſſen ſo hadden wy wel vierde half duyſent guldens ſchade. Wy moſten de Ruyters ende Knechten wel tot ſeventien hondert eten geven. De Prior van Windeſem die by ons gecomen was conde uyt de Stadt niet comen. Maer holp ons alles trouwelyck ſchicken, hoewel ſy hem de blancke ſweerden op de borſt ſetten, ſoe dat onſe coſt op ginck. Waer over door bidden van goede vrunden onſe Suſters verlof cregen naer hare vrunden voor een tyt lanck te reyſen, ende quamen d'een voor d'ander na wederom t'huys.* Schedam veterem etiam habeo ex adverſariis doctiſſimi Gisberti Lappii a Waveren, ultro communicatis a viro generis vetuſtate & illuſtri proſapia in diœceſi nobiliſſimo Th. Ioh. Alberto de Ridder van Groeneſteyn, Toparcha tot Ryneſteyn. Quæ & rei hujus meminit, nimirum, ut ſequitur.

Ita & Pontan. *lib.* 12. *hiſt.* Gelr. p. 329.

Als Marten *van* Roſſum *een wyle na het eerſte oorloch oſte den eerſten tocht op de Bourgoenſche ſtil hadde geweeſt, ſo heeft hy door beveel des Hertogen van Gulick haeſtelyck met* Henrick *van* Bylant *Heere van Wel* XXIV. *vendelen knechten,*

Te Hooff ſyn 2. *of* 3. *ſententien dergenen, die*

Amerſfoert verraden ende verſpiet hadden.

knechten, ende XIIc. *ſwarte Ruyteren by een verſamelt, ende is s'maendachs den* 4. *Jul.* 1543. *voor Amersfoort gecomen, daer op ſy Sonnendach dat beſtormt hebben tot vyf reyſen, hoewel ſy geen groot geſchut en hadden, ende s'manendachs s'morgens in den dageraet op den vyfden ſtorm ſo ſyn ſy in handen gegaen, alſoo daer geen knechten binnen en waren, want* Iohan *van* .... *die daer met eenige Vaendelen binnen hadde gelegen, was corts te voren den* 29. *Junii op de Veluwe getogen om* Nykercken *uyt te plonderen, Dan ſo die op haer hoede waren werden hy met alle ſyn ſoldaten verſlagen. Ende* Meerten *van* Roſſum *Amersfoort dus hebbende overweldicht heeft een groot deel van het Sticht ende Hollant in verding gebracht, ende heeft die van* Amersfoert *grootelycks geſchat tot tachtigh duyſent Ryders het ſtuck* 24. *ſtuyvers, ende heeft de Stadt beſet met ſoldaten, daer Overſten af was* Meynart Uytenham, *ende met de reſte is hy nae Brabant getogen roovende ende brandende veel ſchoone Dorpen, ende nam ſtormenderhant* Eyndhoven *in, daer nochtans ſonderlingh geen moort en geſchiede, dan namen alle gevangen. Hier na quam den Keyſer ſelfs af, ende won* Duren, *ende maeckten peys met den Hertoge, die ſyn ſchult bekende, ende den Keyſer Gelrelant vry liet.*

Vid. Petri Apherdiani epigrammatum librum primum *tit.* 25. de præſidio Amersfortiano a Neoclesianis ſtrato & urbis obſidione a Gelris facta *Ann.* 1543.

Adjecit Lappius quæ in margine hic. Reliqui ut reperi. Sed ut plenius intelligatur res: Carolus Gelrorum Dux poſtquam vita conceſſit, invaſit Gelriam & occupavit Guilielmus Dux Cliviæ. Sed contra Cæſaris voluntatem. Pactus Cæſar cum Carolo, ut ſi Carolus ſine liberis in fata concederet veniret Gelria univerſa in Cæſaris poteſtatem. Pontan. *lib.* 11. *hiſt. Gelr.* Verum odiis inter Cæſarem & Carolum redivivis cum Carolus bellum parturiret ſed jam ſenex & debilis, ut gravem Cæſari adverſarium & potentem ſubjiceret, in Cliviæ Ducem Iohannem & ejus filium Guilielmum pacto ab Ordinibus ſubſcripto tranſtulit ditionem, Cæſare prorſus ſpreto & flocci facto priori pacto cum eo ante hac inito. Graviſſime id Cæſar tulit. Et tamen nec Guilielmus, poſtquam Carolus deceſſit, quod conſecutus dimiſit, aut quadam ſui diffidentia ſemetipſum deſtituit. Armis contra ſe inſtruxit, & ſtrenuo uſus duce Martino Roſſemio, quo virtute & laude bellica non alius tum illuſtrior, apud proceres Gelrorum, apud Ducem, apud milites, apud plebem gratioſior, apud hoſtes terribilior, victor etiam ac triumphator Hollandia devaſtata, prædis actis ex diœceſi, diu Cæſari reſtitit, donec Cæſar majori mole in id bellum incubuit, & ingenti exercitu oppreſſum, pulſum, fugatumque ejecit Gelria univerſa & ad pacem coegit. Ægre id tamen tulit, quod Amorfortii tam faciles, quod & ſtatim dedidiſſent ſe, & quod qui Ducem Philippum dies, menſes, oppugnantem ingenti vi depuliſſent hoſti multum infe-

inferiori unum diem vix reſiſtentes ſtatim ſubmiſiſſent ſe. Parum a proditione, quo crimen nullum majus, & propter quod digni qui amitterent privilegia, viſum Cæſari id abeſſe. Clementer tamen egit, & criminis ſi quod eſſet conceſſa venia gratioſe vetera ipſis jura confirmavit, ut ſequitur:

Kaerle *by der gratie Gods Roomſch Keyſer, altyt Vermeerder des Rycx, Coning van Germanien, van Caſtilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Sicilien, van Majorque, van Sardinien, van den eylanden van Indien, ende vaſten lande der zee Oceane, Eertshertoge van Ooſtenryck, Hertoge van Bourgoengen, van Lothryck, van Brabant, van Limburg, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen, Palſgrave, van Hollant, van Zeelant, van Ferrette, van Hagenault, van Namen ende van Zutphen, Prince van Swaven, Marcgrave des Heylichs Rycx, Heere van Vrieſlant, van Salins, van Mechelen, van de Stadt ende Lande van Utrecht, Overyſſel, ende Groningen, Dominateur in Aſien ende in Africque, Allen den genen die deſen jegenwoordigen ſien ſullen ſaluyt. Alſoo die Burgers ende inwoonders onſer Stadt* Amersfoert *onlanx leden niet tegenſtaende den eedt, die ſy ons in de tranſlatie van de temporaliteyt van de Landen van Utrecht gedaen hadden, om te weſen gehout ende trouw, hem gegeven hebben in handen van onſe vianden tot kleynachtinge ende verſmadeniſſe van onſe Hoocheyt ende groote ſchade van onſen onderſaten inde Landen van* Utrecht, *ſulcx dat de vooſz. Burgers ende inwoonders door t'voorſz. opgeven verbeurt hebben tegens ons alle heure privilegien ende vryheden, die ſy van ons ende onſe voorſaten hier voortyts verkregen ende geimpetreert mogen hebben, Niettemin hopende dat de voorſz. Burgers ende inwoonders onſer Stadt* Amersfoort *hen nu voortaen dragen ſullen, als goede ende getrouwe Onderdanen ſchuldich ſyn ende behoren hun te dragen tot heuren Landsheere, So hebben wy by advyſe eerſt van onſen lieven ende getrouwen d'eerſte ende andere van onſen Raide van Utrecht, ende daer naer van onſe ſeer lieve ende ſeer Beminde* Suſter *de Coninginne Douagiere van Hongaryen, van Bohemen &c. Regente van onſe Landen van herwaerts over, geconfirmeert onſe Burgers ende inwoonders van Amersfoert, de privilegien ende vryheden hier na volgende ende geinſereert:*

Aelbrecht *by Gods genade Palſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant, doen condt allen luyden, dat wy gegeven hebben ende geven mits deſen brieve de Stadt van* Amersfoort, *dat ſy ende alle hoir Burgers ſullen vaeren met al hoirre goederen* voor al onſe tollen om den hondertſten penninck

ons dair off te geven, behoudelyck *ſo wes bier men binnen Amersfoort brouwet, ende in onſe Landen compt, daer ſullen ſy ons off geven of dien wyt bevelen, als van eenre broute, dat is, van* twaelff travel vate vol biers, *dat ſeſte deel van eenre goede ouden Vranckrycſchen ſchilt, of ſulck payement als dair goet voor is, ende hier mede ſullen hoir Burgers veylich varen ende keeren over al in onſe Landen, mit hoirren gueden te copen ende te vercopen te water ende te Lande ſonder anders enich afbreeck, of enich ander recht op hen oft hoirre goeden te leggen, ten ware dat ſy yet mit rechte in onſe landen verbeurden, dat ſullen ſy gelden, ende daer ſullen wy hem een onvertogen gaſtrecht aff doen, alſo alſt recht gelegen is, daer't geſchiet. Ende waert dat t'een oorloch worde tuſſchen den Geſtichte van Utrecht ende ons, ende de Stadt van* Amersfoert *des Geſtichts hulper worde, ſo en ſouden ſy noch hoire goet niet geveylicht weſen in onſe Lant dat oorloch uyt: Mer als dat oorloge gedaen is ende geſoent, ſo ſal deſen brief ende voorwaerde in al hoere machte blyven. Ende alle deſe voirſz. poincten geloven wy te houden ende te doen houden voor ons ende onſe nacomelingen der Stadt van Amersfoort ende alle heure Borgeren die nu zyn of namaels weſen ſullen duerende ten euwigen daghen. In kenniſſe der waerheyt ſo hebben wy deſen brieff beſegelt met onſen ſegele. Ende om de meerre veſteniſſe wille ſo heeft onſe lieve geminde Soon* Willem *van* Beyeren, *van Henegouw, van Hollant, ende Grave van Ooſtervant, deſen brieff mede beſegelt: Ende wy* Willem *van* Beyeren, *van Henegouw, van Hollant, by der genade Gods Grave van Ooſtervant hebben in getuygeniſſe ende kenniſſe aller deſer voorwaerden deſen brieff mede beſegelt met onſen ſegele. Gegeven in den Hage op den leſten dach van Junio int jaer ons Heeren* 1398.

Aelbrecht *by Gods genade Palſgrave op den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van* Hollant, *van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant, doen condt allen luyden, dat wy by tyden ons liefs Broeders Hertoge Willems van Beyeren, Grave ende Heere onſer Landen voerſz., dien Godt genadich moet weſen, als Ruwaert ſynre ende onſer Landen voerſz. gegeven hadden de Stadt* Amerfoert, *ende hoeren Burgeren ſulcke brieven, privilegien, vryheden, ende hantveſten, als hier na beſchreven ſtaen:* Aelbrecht *by Gods genade Palſgrave op den Rhyn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouw, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant doen condt allen luyden, dat wy gegeven hebben, ende geven mit deſen brieve voor ons ende onſe nacomelingen de Stadt van* Amersfoert *tot enen* euwelicken erfpacht *alſulcke* biertollen, *als ſy ons ſchuldich ſyn te geven, alſe van* twalof travel vaten biers, *dat binnen* Amersfoort *gebrouwen wort, ſo wes in onſe*

Lan-

Landen comt, dat ſeſtendeel *van enen ouden Franckſen ſchilt, Ende voor deſe biertollen ſullen ſy ons ende onſe nacomelingen geven jaerlycks hondert goede oude Franckiſche ſchilden, of payement dat goet daer voor is in elcker tyt der betalinge, ons te betalen binnen* Amersfoert, *of dien wy 't bevelen jaerlicx op St. Bartholomeus dach, off veertien dagen daerna onbegrepen, ten ware dat t'een oorloghe worde tuſſchen den Geſtichte van Utrecht ende ons, ende de Stadt van* Amersfoert *des Geſtichts hulpers worden, alſo lange als dat oorloge duyrde, ſo en ſouden ſy ons geen pacht geven. In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegheven in den Hage op den eerſten dach van Auguſto, int jaer ons Heren duſent drie hondert acht en tachtich. Ende om die meerre veſteniſſe wille ſo heeft onſe lieve ſoon* Willem *van Beyeren, van Henegouw, van Hollant, ende Grave van Ooſtervant deſen brieff mede beſegelt. Ende wy* Willem *van Beyeren, van Henegouw, van Hollant, by der genade Gods Grave van Ooſtervant, hebben in getuyge ende gedenckeniſſe aller deſer voorwaerden deſen brieff mede beſegelt met onſen ſegele. Gegeven in den Hage op den eerſteu dach in Auguſto int jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. LXXXVIII. *Item noch enen brieff ſprekende als hier nae beſchreven ſtaet :* Aelbrecht *by Gods genade Palſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouw, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant doen cont allen luyden, dat die Stadt van* Amersfoert *mit ons overdragen is, dat hoire Burgers* varen ſullen mit hoeren goede voir onſe tollen, ende onſe tollenaren dair of te geven, gelyck dat die Burgers van Utrecht van hoireu goeden geven *nu in deſen tyt, ende bevelen onſe tollenaren die nu ſyn of namaels weſen ſullen, dat ſy hen mit duſdanigen tollen gelieven te laten genoegen. Dit ſal dueren tot euwigen dagen. In oirconde des briefs beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven in den Hage opten eerſten dach in Auguſto int jaer ons Heeren* CIↃ. CCC. LXXXVIII. Welcke *brieven, privilegien, vryheden, ende hantveſten voerſz als Heere onſer Landen, wy geveſtiget ende geconfirmeert hebben, veſtigen ende confirmeren mit deſen brieve der Stadt ende Borgeren van Amersfoort voerſz, ende gelooven voor ons ende onſe nacomelingen te doen houden in alle manieren, alſe die voerſz brieven inhouden ende begrepen hebben tot euwigen dagen toe. In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegel. Gegheven in den Hage opten derden dach in Julio int jaer ons Heren* CIↃ. CCC. XCVIII.

Willem van Beyeren, *van Henegouwen, van Hollant by der genade Gods Grave van Ooſtervant doen condt allen luyden, dat wy geconfirmeert hebben mit deſen brieve der Stadt van* Amersfoert *ſulcke hantveſten ende brie-*

brieven, als hem onſe lieve Genadige Heere ende Vader beſegelt gegeven heeft, ende onſen tegenwoordigen brief doorgeſteecken is, ende geloven die voor ons ende onſe nacomelingen vaſt ende ſtede te houden tot euwigen dagen mit deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegheven in den Hage opten vyſden dach van Julio int jaer ons Heeren CIↃ. CCC. XCVIII.

Willem by der genaden Gods, Palſgrave opten Ryn, Hertoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant doen condt allen luyden. Want alle tytlicke ſaken mitter tyt vergancklyk ſyn, ſo iſt noot, datmen die met geſcrifte euwige, op dat ſy tot aller tyt in der menſchen memorie tegenwoordich blyven. Het is ons ende onſe geminde wel kenlyck, dat onſe geminde die Stadt van Amersfoert ons in onſe oorlogen ende in anderen alſo veel goede trouwe dienſten gedaen heeft, dat ſy oock off Godt wil voort mede aenhouden ſullen, dat wy met reden daer toe gehouden ſyn, der ſelver Stadt van Amersfoert liefde ende danckbaerheyt daer voor te bewyſen, ende hebben daerom allen heuren Burgeren, die nu ſyn of namaels weſen ſullen van onſer rechter wetenheyt gegeven ende geven mit deſen tegenwoordigen brieve, dat ſy tot euwigen dagen met heuren liven, ſchepen, ende goeden tollen vry varen ende keeren ſullen over al in onſen landen ende ſtroomen, die wy nu hebben, of wy of onſe erven namaels gecrigen mogen ſonder enigerley afbreuk hoe die genoemt mach weſen, behoudelyck dat ſy ons alle jaer voldoen ende betalen ſullen ſulcke hondert Vrancryckſche ſchilde, als ſy ons jaerlycks ſchuldich ſyn. Ende wy ontbieden met ernſt ende bevelen allen onſen tolnaren hier mede over al in den onſen, die nu ſyn of namaels weſen ſullen, dat ſy den Borgeren van Amersfoert guetlyck ende vredelyck varen laten ende keeren met heuren lyven, ſchepen, ende goeden, als voorſz ſtaet ſonder eenige toll van hem luyden te eyſchen ofte te nemen in eeniger wys. In kenniſſe hier aff ende om dat wy onſen geminden der Stadt van Amersfoert, ende hoere Burgeren, die in der tyt weſen ſullen, deſe voorſz gifte vaſte ende geſtede houden, ende van een ygelicke gehouden willen hebben, voor ons ende onſen erven tot euwigen dagen onverbroecken, ſo hebben wy onſe ſegele aen deſen brief doen hangen. Gegeven in den Hage opten Heyligen Cruys dach exaltatio Int jaer ons Heeren duyſent vier hondert ende dertien.

Aelbrecht by Gods genade Palſgrave opten Rhyn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouw, van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieſlant doen condt allen luyden, dat die Stadt van Amersfoort mit ons overdragen is, dat hoir Burgeren varen ſullen met heure goederen voor onſe tollen, ende

onſe

onſe tollenaren daer af geven, gelyck dat die Burgers van Utrecht van heure goeden geven nu in deſen tyt, ende bevelen onſe tollenaren die nu ſyn ofte namaels weſen ſullen, dat ſy hem mit duſdaniger tollen gelde laten genoegen. Dit ſal dueren tot euwigen dagen. In oirconde deſen brieve beſegelt mit onſen ſegele. Gegeven in den Hage opten eerſten dach in Auguſto int jaer ons Heeren M. CCC. LXXXVIII.

Wy Iohan *by der genaden Gods Biſſcop t'Utrecht maecken condt allen luyden, dat wy gegeven hebben ende geven onſen lieven ende getrouwen die Stadt van* Amersfoert *noch twee merckt dagen jaerlycks te leggen totter eenre die ſy hebben van onſe Voorvaderen Biſſcoppen t'Utrecht by rade ende conſente Heren* Arents *van* Yſelſteyne *ons Ambachtsmanne aldaer, ende geven geleyde goet ende vaſt alle coopluyden ons Lande doere die merckte ſoeckende, uytgenomen vredeloſe luyden, of de uyt onſen Lande verdreven ſyn van quade feyten. In oirconde des briefs beſegelt mit onſe- ſegel. Gegeven t'Utrecht int jaer ons Heeren* M. CCC. *en een en dartich s'Manendachs na Palmdach.*

Ende uyt *ſonderlinge affectie die wy dragende ſyn tot onſe Stadt* Amersfoert *ende de Burgers ende inwoonders van dien, ſo hebben wy den ſelven van nieuws gegeven alſulcke privilegien, ende andere vryheden, als die hier na volgen.*

In den eerſten dat wie comt woonen in onſe Stadt Amersfoort *voorſz, ende daer Burger wort, die ſal genieten alſulcke privilegien ende vryheden als andere ingeboren Burgers van onſe Stadt* Amersfoort *genietende ſyn, de welcke de Regeerders onſer Stadt* Amersfoort *ſullen voorſtaen, ende defenderen in heure privilegien ende vryheden, als ſy andere geboren Burgers gewoonlyck ſyn voor te ſtaen.*

Item dat die Burgers onſer Stadt Amersfoort *voerſz ſullen niet tegenſtaende eenige queſtien, die onſe voorſaten jegens henlieden gehadt mogen hebben, behouden ende poſſideren alſulcke landen ende erven, als ſy tot noch toe aengemaeckt hebben, ſo aen den berge, als uyt onſe wilderniſſe ende gemeente, Welverſtaende dat die Burgers onſer Stadt* Amersfoort *van nu voort aen hem niet en ſullen bevorderen eenige landen aen te maecken aen den berge uyt de wilderniſſe, ofte de Gemeente voorſz, noch oock den berge blooten van hout daer op ſtaende, Sonder expres conſent van ons, ofte den genen, die wy daer toe gecommitteert hebben.*

Item dat ſo wat tolbaer goet comt binnen onſe Stadt Amersfoort, *ende elders vertolt, ſal voorts varen over al in onſen Lande van Utrecht,* ſonder ons enich tol daer af voorts te betalen, *ten waer t'voerſz vertolde goet voort verbracht ofte gevoert worde uyt onſe Landen van Utrecht in andere Landen,*

in welcken gevallen t'vertolt ſal worden in ander onſe tollen van den Lande van Utrecht, gelyck oft in onſe Stadt van Amersfoort niet vertolt en waer geweeſt.

Item dat onſe Burgers van Amersfoort niet en ſullen geroepen worden om eenige weerlycke ſaken voor den Officiael des Biſſchops of Archidiakens van Utrecht, maer in beneficiale ſaecken of andere diergelycke, daer de kennis aff toebehoort ende competeert den Officialen als Geeſtelycke Rechters ſullen onſe Burgers van Amersfoert voerſz voor de Officialen voerſz te rechte ſtaen als na rechte dat behoort.

Item alſo wy onderricht ſyn dat onſe Stadt Amersfoort belaſt is met renten, ende in grooter ſchulden verlopen is, ſo hebben wy om onſe Stadt voerſz te helpen uyt hoiren ſchulden ende laſten den Regeerders onſer Stadt Amersfoert tot behoefte onſer Stadt voorſz gegont ende gegeven de helfte van alle de boeten, ſo wel criminele als civile, die in der voorſz Stadt ende de vrydom van dien jaerlycks vallen ſullen, mitſgaders de gruyte ende alle de excyſen, die by den Cameraer onſer Stadt Amersfoert ontfangen ſullen worden, die daer of gehouden wert jaerlycks reeckening, bewys, ende reliqua te doen, achtervolgende d'Ordonnantie by ons daer op gemaeckt, Reſerverende nochtans aen ons alleen alle conſiſcatien, die vallen ſullen in onſe Stadt Amersfoert off vryheyt van dien, die onſe Schout ontfangen ſal tot onſen profyte, die gehouden ſal weſen ons dair af te doen jaerlycks reeckeninge na behooren.

Item alſo onſe Stadt Amersfoort eensdeels gefundeert is op Brouwerye, ſo hebben wy verboden ende verbieden mits deſen, dat niemant geſeten in onſen Lande van Utrecht binnen twee mylen van onſe Stadt Amersfoort en ſal mogen brouwen enich bier, om daer voort neeringe mede te doen.

Item op dat onſe Burgers van Amersfoort voerſz hen te bet mogen geven tot neeringe ende Coopmanſchap tot heuren profyte ende welvaren onſer Stadt Amersfoert, ſo hebben wy als Hertoge van Gelre ende Grave van Zutphen onſe voorſz Burgers geconſenteert ende conſenteren mits deſen, dat ſy ſullen mogen frequenteren mit heure coepmanſchappen in onſe Landen van Gelre ende Graefſchap van Zutphen mit heuren toebehoren, mits betalende alſulcke tollen als ſy gewoonlyck ſyn van outs te betalen.

Item alſo die Burgeren van onſe Stadt van Amersfoort gegoet ſyn in onſe Landen van Gelre ende Zutphen, ende mitsdien moeten contribueren van heure goeden in alle uytſettingen, die over t'lant uytgeſet worden, ſo hebben wy geordonneert ende ordonneren mits deſen, dat heure Landen niet meer belaſt en ſullen worden met eenige uytſettinge dan andere Landen den ingeſetenen van Gelderlant en Zutphen toebehorende.

Van

Van alle welcke privilegien, die wy mits deſen geconfirmeert ende van nieuws gegeven hebben den Burgeren van onſer Stadt Amersfoort, *de voorſz. Burgeren genieten ende gebruycken ſullen ſonder contradictie van ymant, ſo lange ſy hen dragen als goede getrouwe onderſaten ſchuldich ſyn te doen ende niet langer.*

Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ende getrouwen die Hooft. Preſident ende luyden van onſen ſecreten ende grooten Rade, Cancelier ende luyden van onſen Rade in Brabant, Stadthouder, Cancelier, ende luyden van onſen Rade in Gelre, Stadthouder d'eerſte ende andere Luyden van onſen Rade in Hollant ende Utrecht, Stadthouder, Preſident, ende luyden van onſen Rade in Vrieſlant, Stadthouder van Overyſel ende Groeningen, ende alle andere onſe Rechteren, Amptluyden, Officieren, ende onderſaten, dien dit aengaen ſal tegenwoordich ende toecomende, dat ſy den voornoemde Burgeren ende inwoonende onſer voorſz. Stadt Amerrsfoort *doen, laten, ende gedoogen van deſe onſe confirmatie, veſtinge, ende nieuwe concesſie in der maniere ende opte conditien voren verhaelt ruſtelick, ende volcomelick genieten ende gtbruycken, ſonder hem te doen, noch te laten geſchien eenich hinder, letſel, off moeyeniſſe ter contrarien. Want t'ons alſo gelieft. Des t'oirconde ſo hebben wy onſen ſegel hier aen doen hangen. Gegheven in onſe Stadt van Bruſſel den* 20. *dach van Moye int jaer ons Heeren* CIↃ. IↃ. *ende vier en veertich, van onſen Keyſerrycke t'*XXV. *ende van de Rycken van Caſtilien ende anderen t'*XXIX. *Onderſtont. By den Keyſer, Ende onderteyckent,* Verreycken.

Gecollationeert jegens t'principael in date, ende onderteyckent als boven, beſegelt uythangende mitten ſegele des Keyſers in roden waſſe, ende accordeert, L. Botter.

Anno 1547. *Cellitæ &c.* Ad annum præcedentem in Chronico Agathenſi, quod mireris, notatum ita: *In den ſelven jare quam Gruwel een* Pag. 181.
Kettermeeſter tot Amersfoort van Utrecht uyt macht van Keyſerl. Majeſteyt om de boecken te onderſoecken, die een yder binnen acht dagen brengen moſte, ſo datter veel Bybels ende Teſtamenten gebrocht ende verbrant worden, ende de goede boecken bleven onbeſchadicht. En partim malitiam, partim infandam & admirabilem cœcitatem: Quiſquiliæ ipſis in pretio. Verbum Dei comburunt.

Birctanis. A loco iis nomen. Bircta prope Amisfurtum. Iidem qui fratres Campi S. Andreæ olim. Auctor de iis ſupra ad Ann. 1416. Erant proprie autem non monachi, ſed Canonici Regulares. Habeo Annales monaſterii, ex quibus pauca hæc excerpſi, quæ originem ejus ſpectant.

Nomi-

Nomina trium fratrum, qui miſſi ſunt a D. Florentio de Daventria pro prima fundatione & erectione novæ domus clericorum retro novum hoſpitale Amersfordiæ, Andreas *de* Attendoorn, Iohannes *de* Lemego, Nicolaus *de* Erpel *Ann.* 1395. *ad inſtantiam devotorum virorum bonæ voluntatis & in conjugio Chriſtianæ religionis decenter viventium, videlicet* Rutgeri *de Doem,* Johannis *Hagis,* Gerardi *Wilde,* Stephani *Louwe, & aliorum ſpiritum timoris Dei & fervoris ex prædicatione* M. G. *Groot,* D. Henrici *de Gouda,* & D. Iohannis *de Gronde concipientium, congregationem devotorum presbyterorum & Clericorum, & quemadmodum jam Daventriæ erat, erigere cupientium. Poſtmodum ad tertiam Regulam S. Franciſci tranſierunt, & plures fratres recepti, & tranſierunt ad campum S. Andreæ cum* D. Wilhelmo *Henrici primo miniſtro presbytero. Fuerat is* D. Wilhelmus *D. Florentii diſciplinis inſtitutus, & erat Confeſſor ſororum cum* D. Henrico *de Gouda. Quem* D. Wilhelmum *per promotionem* D. Werenboldi *idem* D. Florentius *præfecit Rectorem novæ* Domus *in Amersfordia, quia de Amersfordia ex honeſtis parentibus natus, ubi & prius Rector fuerat ſcholarium, homo magnæ literaturæ, & jurisperitus, & nihilominus humillimæ converſationis, Vicarius item eccleſiæ Amersfordienſis. Hic piæ memoriæ* D. Wilhelmus *Henrici, venerabilis & devotus pater ac miniſter totius generalis Caputuli de tertio ordine laudabiliter & ſalubriter præfuit* xv. *annos, ac tandem Deo vocante tactus infirmitate viam univerſæ carnis ingreſſus eſt Ann.* M. CCCC. XIV. *ſexto nonas Maji, hoc eſt in craſtino Philippi & Jacobi. Ad cujus exequias convenit de* Amersfordia *multitudo populi ſexus utriuſque, qui omnes ad oblationem ſunt admiſſi. Nam venerabatur* & *amabatur communiter ab omnibus, quia erat homo magnæ literaturæ, maturi conſilii, profundæ ſapientiæ. A fratribus quoque paterno diligebatur affectu, quia licet moribus extitit maturus & gravis, fuit tamen natura pius, compatiens, & multum largus. Anno Prælationis ſecundo* D. Goſuini Zanten *Conſules & cives opidi Amersfordienſis inſtabant apud fratres, ut vellent ſe ad alium locum transferre propter timorem hoſtium, quorum inſidias in monaſterio timebant. Contigit hoc rerum ſtatu Magiſtrum* Henricum *Camerman Daventrienſem ad eos ſolito ſuo more venire, & annuatim opidum Amersfordienſe unde oriundus erat inviſere. Audito deſſiderio nos transferendi obtulit paternam ſuam hereditatem in Birckel, locum videlicet & prædium in quo monaſterium Curiæ B. Mariæ Ann.* 1419. *fundari cœptum, & altare S. Andræ, quod ſolum habuerunt conſecratum in monaſterio Campi S. Andrae tranſlatum eſt de primo loco ad Birkelenſe monaſterium per induſtrium artificem in vehiculo ſanum & illæſum. Exinde monachi ibi vixerunt ſub Regula S. Patris Auguſtini.*

Eodem

Eodem anno tacta eſt fulmine. Chronicou Agathenſe: *In den jare* 1547. *op St. Vitalis avont des nachts ontſtack door een ſwaren donder ende blixem ons L. Vrouwen toorn. Dan brande niet meer door de gratie Gods dan de cap van de toorn. Het geliet off al de Stadt verbrant ſoude hebben door den ſwaren blixem.*

Anno 1554. *Antonius &c.* Idem Chronicon ad Ann. 1552. *Anno* 1552. *des nachts voor St. Pontiaens avont was het ſo grooten onweder van donder, blixem, hagel, regen, wynt, ende vloet van water, datter groote ſchade, ende jammer geſchiede. Te* Bunſchoten *worde de ſchade geſchat alleen aen de Dycken op een tonne gouts. Veel ſchade aen menſchen ende beeſten geſchiede oock op ander plaetſen. Ter* Goude *wierde een ſchone kercke ende op ander ſteden toornen ende huyſen van den blixem verbrant. Tot* Deventer *vingmen viſch in de Kercke. Ende daer vielen veel groote huyſen ter neder. De menſchen clommen op de bomen, daer ſommige af vielen ende ſtorven van honger ende koude.* Idem ad Ann. 1555. *In den jare* 1555. *was het ſo natten jaer, datter geen drie weecken oyt en waren ſonder regen. De beeſten gingen int water. Men conde coorn noch hoy gewinnen, noch turf uyt het veen crygen, daer veel armoede ende verdriet uyt quam.*

Anno 1556. *intolerabilis fuit &c.* Ex æſtatis præcedentis ingenti ſiccitate. Idem Chronicon ad Ann. 1556. *In het ſelve jaer, is het ſo droogen ſomer geweeſt, dat het gras ſtont verdorret opt velt. Waer op groote duyrte is gevolcht, Een cluyt boter golde ſeſtehalve ſtuyvers, een ſchepel roggen vierdehalve gulden, een Utrechts mud weyten acht gulden, een ſchepel groene erweten* 44. *ſtuyvers, een mud garſten* 6. *gulden* 8. *ſtuyvers, een Amſterdams mud grauwe erweten* IV. *guld.* II. *ſt. een ſchepel boekweyt een daelder, een mud havers* 50. *ſtuyvers, een ton aſſen ſeſtehalve gulden, een ton ſepe ſeſtien gulden, een ton boters* 32. *gulden. Daer was ſo grooten elende van honger, datment niet ſchryven en kan. Men maecte broot, van haver, van garſt, van boenen. Men mocht uyt de Steden coorn noch broot dragen, off ten worde genomen. De arme ende Ambachtsluyden wilden op de rycke luyden ſlaen. Den Raedt ſetten de Conventen ende rycke luyden op een ſomma gelts, daer men coorn en broot om coſt. De leſte duyr coop roggen was in de Pynxſter heylige dagen om vyfte halve gulden. Int jaer* 1557. *is het coorn allenſkens beter coop geworden. Int ſelve jaer gaff ons Convent hondert gulden aen den armen, behalven dat de Suſteren ſelfs gaven, ende deden* IV. *Suſteren profeſſie.*

Anno 1568. *circa Paſcha.* In Chronico Agathenſi invenio quod omiſſum hic ad Ann. 1564. *In den ſelven jare begon het te vrieſen van den* 13. *De-*

 cemb.

cemb. ende geduyrde tot St. Mathyas toe, eer't begon door te doyen. Het was ſo harden vorſt, datter niemant diergelycke beleeft en hadde, oft horen ſeggen. Men hadde het ys onder de brugge te Campen *gemeten, dat het dick was* XII. *mans voeten, ſo datter veel menſchen en beeſten van coude ſtorven. Want het ſo fel coudt was, datmen het niet beſchryven kan. Oock haddet ſo hooch-geſneuwt, dat alſt begon te doyen, de luyden op haer ſolders moſten vluchten om haer leven te behouden, ſo grooten water quamder. Waer door oock veel menſchen verdroncken ende oock beeſten, ſo datter oock groote ſchade geſchiede aen dycken ende dammen, ende het boulant ſo veel onder water ſtont, datmen in vyf of ſes weken daerna dattet begon te doyen geen lant kennen conde. Men kan d'elende deſes wynters niet ſchryven van de koude ende waternoot.*

XXIV. *Julii nocte circa horam ſecundam.* Chronicon Agathenſe: *Int jaer* 1572. *was het ſeer groot onweer op St. Pauli bekeeringe nacht, dat de daken van de huyſen, de glaſen aen ſtucken, de muyren om, ende de bomen uyt de aerde waeyden. In den ſelven jare op de Octave Petri ende Pauli naer de middach worde de klocke geſlagen. Daer was groot gerucht in de Stadt, alſo de* Geuſen *voor de Stadt quamen. Des Conings volck quam verjaecht van de* Geuſen, *ende verſocht in de Stadt te comen. De Poorten wierden voor haer geſloten, ſo dat ſy van de* Geuſen *onder de muyren van de Stadt doot geſchoten worden, ende enige gevangen. Op St. Iacobs avont worde de Stadt opgeeyſcht, maer worde geweygert. De Geuſen vertrocken. Des nachts voor St. Pantaleon beleyden de Geuſen wederom de Stadt, ende ſchoten alle daech dapper in de Stadt, ende die van binnen ſchoten oock dapper uyt de Stadt, waer naer ſy wederom van de Stadt trocken.*

Op onſer Vrouwen Hemelvaerts dach wert de Stadt wederom opgeeyſcht te vuyr ende te ſweert, ende daer ſtont in de Stadt een grooten onruſt op. Wy waren in groote vreeſe, ende begaven ons tot bidden. Doen heeft Eliſabeth Ruyſch *ons* Mater *ons ſchreyende te kennen gegeven, dattet beſt ware, dat ſy haer aen een kant begeven ſoude om niet gevangen te worden tot ſchade oft ſchattinge des Convents, ſo dat wy bitterlick van malcanderen ſcheyden. Sy trock uyt de Stadt met haer Suſter* Geertruyt, *oock ons* Pater *ende ſyn* Socius *naer Utrecht. Maer onſe* Procuratrix *is moederlick by ons gebleven in alle ons lyden, ons trooſtende in allen onſen angſt ende ons niet verlatende.*

Op St. Agapitus dach is des Conings volck gecomen ende hebben de Stadt opgeeyſcht. De Borgers antwoorden, dat ſy de Stadt vry wouden houden, ende nemen geen van beyde parthyen in. Daer over des Coninx volck is vertrocken, ende

ende die Geus *geſint waren hebben de* Geuſen *ontboden , ende ſyn des anderen daechs gecomen, ende met triumph ingehaelt. Als wy dat in ons Convent hoorden waren wy ſeer vervaert. Wy ſliepen meeſt int ſtroo alſo wy alles uyt 't Convent hadden gevlucht. Ons waren toegeleyt by de* LXX. *paerden, ende daer Ruyters en jongens by, die wy de koſt geven moſten. Wy hadden ons Convent niet vry. Sy liepen over al. Leyden veel liſten tot ſchande. Maer de Heer maeckten oudt en jongen ſtantvaſtich in aller eere.*

Daechs voor ons Vrouwen avont quam hier een Maerſchalck, die de Suſteren opt Choor vergaderde, ende een diender met een blanck ſweert voor de deure ſette, datter niemant af en mocht, ende eyſchte een ſyn webbe met hondert daelders aen gelt. Wy ſeyden dat wy het niet hadden, noch niet en conden geven. Hy ſtelde hem int Convent aen met ſyn Dienders als dolle menſchen, ſlaende met haer bloote rapiers de beelden in den neck, ende om t' hooft, ende diergelycke hier te lang om te verhalen.

Op St. Michiels dach worde de Pater *in St. Ioris Kercke van de ſtoel gehaelt onder de Predicatie, daer groote onruſt van quam door de Stadt, maer worde noch geſtilt, nadien ſy eenige autaeren gebrooken hadden.*

Op St. Mariens avont quam tydinge dat Zutphen wederom Coninghs was. De Lantluyden quamen en ſeyden dat des Coninghs volck over quam ſo veel als gras op der aerden. Waer over de Geuſen een bode uytſonden, dan den ſelven niet tyts genoech te rugh comende hebben ſy op ons L. Vrouwen avont preſentatie omtrent ten V. *off* VI. *uren uyt de Stadt gelopen, ende veel Borgers met hun. Waer over op de Clock* Te deum laudamus *geſpeelt worde. Een ure twee of drie daer na quam Heer* Willem *Anthoniſſen Paſtoor met eenighe geſchicte Borgers, die inde nacht met een wagen nae Utrecht voeren om de ſleutelen tegen te brengen. Die s'anderen daechs ſmorgens met s'Coninghs volck in de Stadt ſyn gecomen. Ons* Pater *is oock in gecomen, ende ſich met haeſt naer ons convent begeven, dien wy te gemoet ſyn gecomen, ende met blytſcap ontfangen hebben.*

Des middachs als wy inde Reventer ſaten om te eten ſyn ingecomen onſe Eerweerde Mater Elyſabeth *Ruyſch, ende Suſter* Geertruyt *Ruyſch, ende die getrouwe mede Prieſter H.* Wouter *Claeſſen, die welcom geheten ſyn met tranen. Doen togen veel Spanjaerts na Naerden en Haerlem.*

Et Chronicon quidem hactenus. Quemadmodum autem & qua lege urbs iis in poteſtatem data, qui contemptim hic Geuſii, cum revera juris priſtini & libertatis præclari vindices, ex iis patet, quæ tum acta, probante Principe Auriaco, cum Comite van den Bergh:

Item dat onſe Genadighe Heer als die Stadt van Amersfoort *in genadige vruntſchap ontfangen, ende die ſelvige Stadt in ſynre Genaden onder-*

Deſſen iſt wir me Genadiger Her in allen wegenen tofreden.

danicheyt begeven hebben, den ſelven gelieven doen volgen ende onderholden, het gene ſyn Genaden belieft heeft mit den ſelvigen te contraheren tot vorderinghe niet alleen der ſelvighe Stadt, maer oock die gantſe angehefte ſaicke tot die eere Gods ende beweginge der herten tot goetwillicheyt, ende tot outlaſtinghe der perſonen, die mit ſyn Gen. het ſelvige contract gehandelt hebben.

Fiat, und dat middeler tzeit geſciet, wie die geſanthen gelaſt van etliche poincten, die heimelick kunnen gelevert werden.

Als te weten dat myn Genad. Heer gelieve der Kercken-ornamenten ende goederen te laten in ſulckenſtaet, ſo die ſelve ten tyden des contracts waren, mits dat die mit ſpecificatie ende verſeeckertheyt meugen opgeteyckent worden, ter tyt toe, dat die nootlich tot behulp van ihre Genaden offe der Stadts laſten ende afterweſen behoeven angeferet tho werden, t'welck nu ter tyt niet geſcheen ſolde ſonder groote ſchandaliſatie van der gemeente des voorſchreven Stadts ende oock omleggende Steden, die in ſyn Gewelt noch niet gecomen en ſyn, ende andere gewichtige oorſaken, die ſyn Genade wel bewegen ſullen.

Sal ihren privilegien nicht afgebooken worden, und allein die name van Bevelhebber bliven.

Item dat ſyn Genade gelieve te doen verklaringe, in wat vuegen die Stadt van Amersfoert *een Stadtholder ſal erkennen, ſo voortyts die ſelvige Stadt in handen van Keyſerl. Maj. eerſt gecomen weſende den ſelven een Stadtholder gevergt is te hebben*, dan is overmits die olde privilegien, die welcke die Stadt dier tyt alſoo oock gelaten worden, daer van ontlaſt gebleven, *ſo die Overheyt in der tyt in goede trouwicheyt bevonden is, ende nu verhopen tho allen tyden bevonden ſullen worden.*

Sal die reſolutie hier af mit den inkomender beſichtiger der feſtung zu gefertigt werden.

Item dat dien volgende oock die bewaringe van der ſleutelen van der Stadts poorten ter ſelviger tyt worden tho betrouwt den overſten Burgemeyſteren, begeerende daerom dat ſyn Genade gelieven wil te ordineren, wie als nu daer van die bewaringhe hebben ſal, desgelycks die ſleutelen van der Stadts buſſecruyt, die itzunder ſyner in gewaldt van den tegenwoordigen Stadtholder, die dat ſelvige tot ſynen gelieve ſonder kenniſſe van die Overheyt uytdeylen mach, beducht ſynde het ſelvighe daghelix vermindert tho werden, ende qualyck weder tho becommen is.

Heſt ihre Genade hier in voor eerſt verordenet, wie den abgeſanten angeſeigt iſt worden.

Item dat ſyn Geuade gelieve die Stadt niet hoger te beſwaren, dan mit een getrouw vendel knechten, ende mit etliche Ruyteren, ſo die Stadt daermede wel bewaert ſal weſen, ende die Burger van wider beſwaringe ontlaſt weſende wel willich ſullen weſen tot waicken, ende andere dienſten na haer vermogen, want die arme Gemeente nu ter tyt boven haer macht beſwaert is, als ſulcks ende oick van de beſwaringe mit den vrouwen ende jongens ende andere dien aengaende ſyn Gen. by den miſſive onlangs aen ſyn Genade geſonden vertoont is.

Item

Item dat ſyn Genade gelieve geen Ampten ofte dienſten der Stadt betreffende tho vergeven ſonder voorgaende kenniſſe van die Overheyt der ſelver Stadt, ende volgende die privilegien van dien. *Fiat*

Item ſalmen midlerwyl mitten Hoven buyten die Stadt beruſten biſs ſyn Genade einen verordene, die die gelegentheyt beſichtige. *Solches ſal in weynigh tagh.*

Item wil ihre Genade einen andren Predicant *auſs meins Gen. Herren des Printzen bevel zu* Amersfoort.

Aus bevel meins Genad. Heren Graven zu den Bergh D. Weyer, *Gecollationeert met ſyn principale geteyckent ende geappoincteert in margine als deſe, ende accordeert daer mede by my.* &c.

Dic Prince *van Orangien, Grave van Naſſau &c. Heere ende Baron van Breda, van Dieſt &c.*

Eerſame, diſcrete, lieve, beſundere. Gemerckt hebbende die goetwillicheyt ende ſonderlinge affectie, die ghy tot noch toe tot welvaren van de gemeyne Chriſtelycke ſaecke beweſen hebt, ende als noch bewyſt, omme die Stadt Amersfoort *te houden tot dienſte van de Conincl. Majeſt. hebben wy niet willen laten u met deſen van goeder herten te bedancken, ende voorts genadighlyck te verſoecken, dat gy daer inne altyt volharden ende continueren wilt, niet twyffelende al t'ſelve u lieden, ende enen ygelicken van u lieden, oock uwe huyſen, ende kinderen, ende nacomelinghen ten beſten comen ſal, ende van onſent wegen moogt ghy u geheelyck verſeeckert houden, dat alſo wy tot deſer uren niet nagelaten en hebben alle wegen ende middelen voorts te wenden, ende te wercke te leggen, omme t'welvaren van de gemeyne Chriſtelycke ſake te vorderen, wy oock u lieden int particulier alle hulpe, aſsiſtentie, ende byſtant doen ſullen, dees ons immermeer mogelycken wert, in al t'geene dat ſal moghen voorvallen, volgens die goetherticheyt, die wy weten gy tot noch toe beweſen hebt, Ende alſo wy niet lievers en hebben dan die privilegien der Stede van* Amersfoort *t'onderhouden, ende te doen onderhouden, ſyn wy oock wel te vreden, dat volgens uwe begeerte die Borgemeeſteren der ſelver Stede, ſo wel de bewaerniſſe hebben van de Sleutelen tot den Buſpoedere, ende andere munitien van oirloge, als de gene in onſen name aldaer geſtelt ſyn, ofte geſtelt ſullen mogen worden, Begerende ſy lieden te ſamen daer op, ende op al t'gene der Stadt welvaert aengaet goet regart ende toeſicht hebben, u hier mede den Almogenden Heere bevelende. Geſchreven tot* Leyden *op den* IX. *Novembr.* 1572. *U. E. goede vrunt. Ende was onderteyckent,* Guill. de Naſſau. *De ſuperſcriptie was: Den Eerſamen, wyſen, diſcreten, onſen lieven, beſonderen, Borgemeeſteren, Schepenen, Borgeren, ende allen anderen goede inwoonderen der Stede van Amersfoort.*

Ad

Ad Annum porro 1573. ſubſiſtit Auctor & deſinit. Deſiiſſem etiam ego, niſi exiſtimaſſem operæ pretium me facturum nec lectori rem ingratam præſertim Amorfortio, ſi ex eodem Chronico Agathenſi, quæ nullius momenti reciſis adderem, quod reperi ad annos aliquot ſequentes. Ita ergo ad annum 1579.

In dit jaer op St. Perpetuæ ende Felicitatis dach des avonts laet quamen die van Utrecht met al haer macht, ende belegerden deſe Stadt Amerfoort, ende ſy hieldent met de Prins tegen den Coninck, t'welck ſy wilden dat Amersfoort oock ſoude doen, die niet en wilden.

Waer over Mr. Paulus Buys *in Amersfoort is gecomen, alſo hy een Borgers ſoon was. Hy heeft een deel van den ſynen vergadert om deſelve met ſchoone woorden te brengen tot ſyn deſſeyn. Maer hoewel ſy hem wel toegedaen waren en dorſten het nochtans niet beſtaen. Ende als hy geen raed en wiſt keerde hy wederom. Ende ſy ontboden int leger buyten de Stadt d'Overheyt van de Stadt. Als die gecomen waren hielden ſy gevangen Mr.* Gerardt *van Schadyck.*

Dat die van Utrecht voor de Stadt quamen geſchiede Saterdachs s'avonts voor den eerſten Sonnendach in de Vaſten, ende worde verboden tuſſchen negen en tien uren de klock te laten hooren. Ende vermits die van buyten de Stat deden opeyſchen, of ſy wilden de ſtucken van de gevangenen over de muyren werpen, ſo worde Dynſdachs accoort gemaeckt, dat ſy in de Stadt ſouden comen: De kercken ſouden blyven als ſy waren, ende den dienſt naer gewoonte gedaen worden. Daer op ſy haer eedt deden. Ende ſyn veel guarniſoenen in de Stadt geleyt. Des Donderdachs op St. Gregorius dach quamen veel Capiteyns ende ander Overheyt in de Spinkamer, *ſprekende veel lichtveerdige woorden. Een van hun allen haelde uyt den* Reventer *een tafellaken, hangende t'ſelve om ſyn lyf, ſtaende voor't autair; doende groote ſpot aen t'ſacrifieie der miſſen, Waer over de mater* Ruyſch *ende andere Suſteren bitterlyck ſchreyden. Waer door de Capiteyns beweecht worden, ende beclaechden hem, dat ſy't niet eerder belet of geſtraft hadden.*

Op de ſelve tyt eyſchtenſe de Vrouwen Capel om haerluyden Predicatie daer in te doen, ſmytende voorts boven haren eedt met groote rebellie d'Autairen in ſtucken.

Int ſelve jaer op St. Petronellen dach, alſt ons L. Vrouwen vaert was, quam de Schout met twee van den Rade in ons Spinkamer, ende vergaderde t'geheele Convent, gevende ons vryheit van de gedane profeſſie, ende vant ſloth, ende om te mogen hylicken, ende ſodanige dollicheyt meer. Wy worden ſeer beſwaert met ſchattingen eude garniſoenen, ſo dat wy gelt op renten nemen, ende lant vercopen moſten. Wy deden ons dienſt en Predicatie noch in ons Kerckgen.

Dynſ-

Dynſdachs na Paſchen ſongmen de laetſte miſſe *ende veſper, alſo daer een groote turbatie in de Stadt was, want een deel Rebellen in St. Joris Kerck de beelden ende Autairen aen ſtucken ſloegen. Doch ſy worden voor die tyt door de Magiſtraet uytgedreven.*

Et ſic hactenus etiam hoc, ſed ut videtur confuſius uſque ad Annum 1580. Nec temporis ratio accurata, nec obſervata obſervanda, & quæ urbi interim contigerunt, etſi admodum notatu digna. Plena hæc diſſenſionum & turbarum cum alias tum initio inprimis Ann. 1573. Diviſa inter factiones ad Belgas partim fœderatos partim ad Hiſpanos trahentes magno conatu rem, fœdis autem proſcriptionibus & mulctis invicem ſe perſequentes. Ut exempli tantum cauſa:

De Regeerders der Stadt Amersfoert *gehoort t'rapport van hare Gedeputeerde die geweeſt is by ons Genadigen Heere die Stadtholder ordonneren volgende ſyn Genade bevel die perſonen naer genoemt binnen den tyt van* XIV. *dagen naer inſinuatie van deſen te wederkeren binnen* Amersfoert *in haerlieder reſidentie, ende van daer niet te vertrecken ſonder des Stadthouders ofte der Regierders deſer Stadt ſpeciael conſent, op pene van indien ſy luyden van des te doene in gebreecke blyven, dat by proviſie die Knechten, die hem toegefouriert ſyn, geleght ſullen werden in de herberghe t'haerluyder coſten, van welcke die penningen verſchoten ſullen werden by den Officier op den derden penninck meer, ende dat voorts by andere middelen jegens den onwilligen verſien ſal werden ſomen bevinden ſal te behoren. Actum den vyfden Ianuar,* 1573. ſtilo Trajectenſi.

Peter Meynſſen *van Weſtrenen*, Jan Botter *Harmenſſen*, Jan *van* Dolre, Dirck *van* Dolre *ende ſyn Suſter* Anna, *die weduwe van Mr.* Jan *Deyn*, Goort *Bol*, Iacob *Gerrytſſen*, Ian Vermaeth *van Utrecht*, Ian *van* Eck, Antonia *Aert van Zutphens weduwe, die weduwe van* Goort *van Weſtrenen*, Wouter *Gerrytsſen ſpeldemaker*, Elyas *van* Wede, *de weduwe van* Gerrit *Janſſen van Lienail*, Volcken *Proet*, Tonis *Iacob Elbertsſen*, Willem *van Byler*, Meynſgen *van der Maeth*, Wyntgen *Iooſt Harmenſſen weduwe*, Alydt *Botters*, *Ior.* Ian *van Doornick*, Marytgen *Meyns Gysbertſſen dochter.* L. Botter *Secrets*:

Interim autem dum ſuſpenſis inter ſpem metumque multorum animis res Belgicæ adhuc paſſim fluctuant, poſtquam fœdus initum inter Belgas. quæ vulgo Pax Gandavenſis, de Hiſpanis & aliis prorſus Belgio ejiciendis, ad vetera privilegia, & urbis regimen conſtituendum juxta veterem conſuetudinem, Amorfortii etiam aſpirarunt, conſeſſui Ordinum Generalium oblato in id libello ſupplice, qui ſe habet, ut ſequitur:

Aen

Aen myn E. *Heeren de Generale Staten van deſe Nederlanden te Bruſſel vergadert.*

Geven in behoorlycke reverentie te kennen de Borgermeeſters ende Regeerders der Stadt Amersfoort, *dat ſy Supplianten boven menſchen memorie in deuchdelycke poſſeſſie vel quaſi ſyn geweeſt, omme uyt de treffelyckſte en de notabelſte Borgeren by maniere van lotinge te deputeren dertien perſonen, die na voorgaende eedt henluyden by Borgemeeſters afgenomen alle jaer op dertien avont gewoenlyck ſyn d'electie van een nieuwe wet by t'meerendeel van ſtemmen te celebreren, als te weten* twe Borgemeeſteren, twaelf Schepenen, *ende* twaelf Raden *volgens d'ordonnantie ende gebruyck daer van ſynde, ende alſo Hoochloff. Mem. Keyſer* Carel *int ontfangen vant Sticht van* Utrecht *ende de Stadt van* Amersfoott *op ſyne verſegelinge den Borgemeeſteren ende Regeerders der voorſz. Stadt belooft hadde alle die privilegien, uſantien, ende coſtumen hemluyden te laten volgen en te hanthouden, Soo hadden de voorſz. Borgemeeſters ende Regeerders de voorſz. poſſeſſie vel quaſi vant voorſz. privilegie, ordonnantie, ofte coſtume op de electie van een nieuwe wet geobſerveert tot den jare van 44. leſtleden, en vreedſaemlyck ſonder contradictie van ymant geobſerveert gehadt, Dan alſo in den jare van* XLIII. *t'garniſoen binnen* Amersfoert *liggende uyt oorſaecke van buyt te halen tegens wille en raide van de Regeerders der ſelver Stede d'voorſz. Stadt verlatende van de Cleefſche ter neder geleyt worden, Welcke occaſie de voorſz. Cleefſche waernemende hebben terſtont deſelve Stadt van alle præſidie van knechten gedeſtitueert ſynde belegert gehadt. Al t'welck de Regeerders bemerckende hebben alle gelegentheyt Heere* Reynout *van* Brederode *leggende binnen de Stadt Utrecht Lieutenant des Heeren* Rene de Chalon *Prince van Orangien als ſyne Majeſteyts Capitein generael geinſinueert, ende ſecours verſocht gehadt. Welck ſecours hem niet en gebeurde. Sulcx dat de voorſz. Regeerders bevindende haer ſelven van alle ſubſidie gedeſtitueert, ende niet gequalificeert van den vyant te reſiſteren, ſyn tot haer groot leetweſen ende enorme ſchade genootdruckt geweeſt, nadien die voorſz. Stadt beſchoten ende de poorten afgebrant waren hem ſelven* per deditionem *in vyanden handen te begeven. Ende hoewel de Regeerders der voorſz. Stede geene intentie gehadt en hebben om jegens ſyne Majeſteyt eenige rebellie te plegen, nemaer ter contrarie alle devoir gedaen hadden omme de vyanden te reſiſteren, ende in ſyne Majeſteyts obedientie te continueren, ende mitſdien na rechten int gunt voorſz. is geenſins culpabel en kunnen bevonden worden, t'heefs nochtans ſyne Keyſerl. Maj. belieft gehadt metter daet ende buyten forme van juſtitie, ende ſonder voorgaende ſen-*

ſententie, de voorſz gerechticheyt, privilegie, ende uſantie, by ſeker obreptyf placcaet of forme van abolitie, door aengeven van eenige particuliere perſonen ſonder weten, wille, ofte conſent van de voorſz Regeerders, den ſelven Regeerders geobtrudeert, te benemen, reſerverende voorts de voorſz deputatie ofte conſtitutie van deſelve weth aen ſyne Maj. ofte ſyne Maj. Stadthouder van Utrecht, *niet als Stadthouder, maer als daer toe ſpecialyck laſt ende bevel hebbende, Ende alſo by de Pacificatie tot Gent ende het ewich edict daer op gevolcht, ende by ſyne Conincl. Maj. geconfirmeert alle Steden metter daet gereſtitueert worden in huer oude privilegien, gerechticheden, ende uſantien d'ſelve Steden onbehoorlyck ende buyten forme van juſtitie benomen ſynde, Verſoeken daeromme de Supplianten, dat U. E. gelieve deſelve Supplianten t'auctoriſeren ende te conſenteren, omme jegens derthien avont toecomende te mogen procederen tot electie van een niewe wet, achtervolgende hare oude privilegien, ordonnantien, t'gebruyck, ende gerechticheyt by den ſelven Regeerders tot den jare* XVᶜ. *vier en veertich ſonder eenige infractie geobſerveert, ende den Supplianten buyten forme van rechten benomen, ſonder regard te nemen op den laps des tyts ofte enich ongebruyck t'ſedert den jare van* XLIV. *gevallen, gemerckt dat de Stadts voorſz ſaecken t'ſedert dien tyt ſulcks geloopen hebben, dat de Supplianten geen middel geſien noch macht gehadt en hebben om t'ſelve by middel van juſtitie te beletten, byſonder alſo de voorſz Pacificatie ende Euwich Edict geen diſtinctie van tyt en vermelden. Dit doende &c.*

Nec difficilis tum Conſeſſus, audito prius Principe, interim & pro tempore, quæ petebantur, conceſſis, ut vel hinc ſatis patet.

Die Prince van Orangien &c.

Eerentfeſte, hoochgeleerde, diſcrete, lieve, beſundere; Die Regierders vander ſtadt Amersfort, *hebben een tijt lang met ons in diſpute geweeſt, op 't ſtuck vande ſatisfactie, ende zijn van alles met hen dies aengaende verdragen geweeſt, uytgeſcheyden alleenlijck* 't vierde puncte ſprekende vande forme ende perſoene, die de weth aldaer kieſen, *ende te dien verkoſen ſouden moegen werden, niet hebbende willen toelaeten de thiene, waer mede wy meenden het out getal van kieſers van onſent wegen te vermeerderen, dwelck ons daer nae oirſake gegeven heeft gehadt den preſident s'Hoofs van Utrecht commiſſie toe te ſcicken, welcken volgende den zelven als van onſen wegen ſoude procederen tot vernieuwinghe vande voorſz weth, ſulcx als men zedert den Jare drie ende veertich altijts heeft gedaen. Maer want de Regeerders voorſz hem tegens deſelve Commiſſie oppoſeerden, ſuſtinerende, dat die van A-* mersfoert *zoe wel als ander ſteden behoerden gereſtitueert te zijne int gebruyck van heure oude privilegien,* Conſenterende niettemin int verkie-

 ſen

ſen van thiene van onſent wegen voor deſe reyſe, *ſoe heeft den voorn eem den Preſident niet kunnende voorts varen ons overgeſonden t'verhael van zijne wederſaeren, d'welck wy u al te ſamen neffens deſen overſenden. Begherende wel ernſtelijk ghy wilt alle t'ſelve deurſien hebbende niet laeten u deſen geſien te tranſporteren binnen der voorſz ſtadt Amersſoort, ende aldaer volgende* 't voorſz conſent *van onſent wegen de verkieſinge doen van thiene borgeren, goede patriotten, ſtaende ter goede name ende fame, omme met de genomineerde vande voorſz Regierders de weth verkoſen ende geſtelt te werden by maniere van lotinghe,* als naer oudt hercomen in deſen gebruyckt voor d'Iaer CIↄ. Iↄ drienveertich, waer toe wy u geven volcoemen macht ende authoriteyt mits deſen.

Erentfeſte hoochgeleerde diſcrete lieve beſundere ons Heere Godt zy met v. Geſcreven tot Antwerpen den XXIX. Juny 1577. Onderſtont u goede vrunt Guillelme *de* Naſſau. *Noch ſtont ondergeſcreven. Is gecollationeert ende met ſijnen originael gelijcke gevonden by my ondergeſcreven Secretaris van Zijne Exellentie, en was onderteyckent, Mierlanden; Gecollat. jegens de voorſz copie ende es bevonden te accorderen by my* L. Botter.

Nec ipſi tamen, etſi tam liberaliter tum impetrato quod vellent, ſecum ſatis concordes. Ioannes Archidux cum veniſſet, & ad fœdus diſſipandum fallacibus verborum formulis, paciſque ſpecie & comitatis, lactando credulos & incautos omnem operam adhiberet, inter mutuas ſuſpiciones Amorfortii etiam obtinuerunt, ut deducto præſidio claves urbis haberent ipſi, viciſſim Regiæ Majeſtati urbem ſe ſervaturos ſartam tectam promittentes:

Alſoo't die Hoocheyt van Don Iohan *van Oeſtenryck Gouverneur ende Capitain generael ende die Generael Staten deſer landen belieft hebben te doen caſſeren t' regiment van myn Heere de Grave van* Boſſu, *&c. ſulcx dat mitſdien die Stede* Amersfoort *ſal werden bevryet vande garniſoenen, hebben de Regierders voor al goedt gevonden, omme zyn* Alteze, *die generael Staten, ende myn Heere de Grave van* Boſſu, *te geven goedt contentement ende betrouwen vande verſekertheyt van deſe Stede, ende die behoorlicke obedientie ende onderdanicheyt, diemen ſyne Ma.t ſchuldich is, hem luyden mette ſeſtiene ende andere vande treffelicxſte deſer Stede te verbinden, omme nae te gaen ende te doen achtervolgen de naervolgende poincten.*

Inden eerſten beloven wy Regeerders, ſeſtiene, ende andere vande principaelſte borgeren onderſchreven de voorſz Stede te bewaren ende conſerveren onder de onderdanicheyt van zyne Mat.

Sonder die ſelve Stede voor eenich Gouverneur oft garniſoen te openen noch

ge-

gedogen geopent te werden, dan daer toe ſpecialick commiſſie hebbende van zyn Alteze *ende die generale Staten,*

Noch oock toelaten eenige nieuwicheyt ſoo inde religie als in policie ſaecken.

Omme t'welck te effectueren wy voorſz Regierders ſullen maecken alle behoorlycke ordonnantie, die wy metten ondergeſchreven beloven te achtervolgen, ende doen nae gaen by allen borgers ende Inwoenders deſer Stede.

Al t'welck voorſchreven wy Regieerders der Stede Ametsfoort *mette onderſchreven beloofst hebben ende belooven by deſen te achtervolgen ende doen achtervolgen onder t'verbandt ende by't verlies van onſe liven, goederen, eer, naem ende faem reſpectivelick. Aldus gedaen binnen Amersfoort den* XII. *Iuny* XV^c. *Zeven ende ſeventich. Ende was onderteyckent van hondert ende twintich vande principaelſte ende gequalificeerſte borgeren, behalven de Overicheyt vande gilden ende broederſchappen. Als by de navolgende perſonen.*

Ioeſt *van Hartevelt.*
Gherart *van Schadijck.*
J. *van Rijn.*
Adriaen *van Egmondt.*
Jan *van Weſtrenen.*
Cornelis *Lyſter.*
Wouter *van Eſuelt.*
Steven *van Zyll.*
Willem *Andrieſſen.*
Gherrit *van Spriel.*
Sandtwijck.
Anthonis *Brant.*
Herman *Botter Janſſen.*
Roeloff *Janſſen.*
Gerrit *Goriſſen.*
Jacob *van Daſhorſt.*
Cornelis *Reyerzen.*
Johan *Botter.*
Dirck *Dirkze van Crachtwijck.*
Jan *Gerritzen van Loenen.*
Jan *Thoniſſen.*
Rijck *Harmenſſen.*
Helias *van Vanevelt.*
Herman *Jooſtenſſe.*

Johan *vander Burch.*
Alexander *van Grootvelt.*
Iacob *Zoes Willemzen.*
Ian *Willemsſen Schaep Cameraer.*
Peter *Hoeſtkerck.*
Anthonis *Pouwelſſe.*
Gerrit *van Rijn.*
Ghysbert *vander Maeth.*
Frans *Meynſen.*
Ian *Stevenſen.*
Dirck *van Waell.*
Aert *Gherritzen.*
Ian *van Rijn.*
Dirck *Brant.*
Henrick *Andrieſſen.*
Iohan *Zeelon.*
D. *Stevenzen.*
Goert *Stegen.*
Gerrit van Hardevelt.
Iacob *van Weſtrenen.*
Iacob *Soes.*
Iohan *van Eck.*
Berndt *van Yſelſteyn.*
Luman *ter Linden.*

Willem *Pyll.*
Henrick *Both.*
Goert *Franſſen.*
Bartholomeus *vande Glindt.*
Henrick *van Weſtrenen.*
Peter *Harmenſzen de Ruyck*
Gerrit *Soeſt Jacobzen.*
Heſſel *van Duuerden.*
Coenraet *Franſz.*
Cornelis *Hermiſſen.*
J. *Daſshorſt.*
Cornelis *van Schayck.*
Ian *Claeſz Bode.*
Peter *van Weſtrenen.*
Willem *van Lyler.*
Ian *Verholl.*
Gerrit *van Daſshorſt.*
Albert *van Rijn.*
Cornelis *Anthoniſz.*
Cornelis *Aerts Moy.*
Cornelis *van Schadijck.*
Ian *Lamferſz.*
Arent *van Weſtrenen.*
Everardt *van Schadijck.*
Henrick *van Rijn.*
Willem *Iacobſz Apteker.*
Gerrit *Reyerſz.*
Evert *van Schadijck.*
Cornelis *Somor.*
Clemens *van Hoey.*
Willem *van Lunloc Willemzen.*
Clement *Franſz.*
Bor *Ianſſen.*
Bartholomeus *Folert.*
Harbert *Antoniſz.*
Aert *Gerritſz.*
Gerrit *van Achtevelt.*
Ian *Cornelis Pauwelſz.*
Dirck *Ianſz Camp.*
Willem *van Zulen.*
Ian *van Schayck.*
Henrick *Gerrit Iacobzen.*
Rutger *Anthoniſz.*
Ian *Goertsſen.*
Herman *van Dompſelaer.*
Iacob *Gerritſs.*
Ian *Camp.*
Willem *Reyersſen.*
Ian *Petersſen van Colenberch.*
P. *Meynſz.*
Lodewijck *Ianſzen.*
Frans *van Dronckelaer.*
G. *Spruyter.*
Gysbert *Henricsſen.*
Willem *van Gheyn Dirckzen.*
Willem *Boſch Willemſen van Weede.*
Gysbert *van Achtevelt.*
Goert *Both.*
Cornelis *Goeſenſen Taets.*
Steven *Stevenſz.*
Pouwels *van Lyſer.*
By my Willem *Dirckſſen.*
Ian *Spruyt accordeert int geene voorſcreven voor ſo lang als hy in deſe Stadt is.*
Adriaen *Botter.*
Frans *Andrieſz.*
Elbert *Ianſſen Ghoore.*
Ian *Lenſſen.*
Iohan *Buys.*

Adjectum manu hic Actuarii.

Die Overigheyt vande Gilden, *ende broederſcappen, alſoo deſelve meeſtendeel geen namen, maer alleen met marcken hebben geteyckent, ſoo iſt dat ick deſelvighe alhier niet en hebbe geſtelt.*

Vi-

Viſum fœdus id ſatis validum, ſed non aliud hinc effectum, quam ut profuga adverſa factio ſuis precibus eo fortius ad urbis obſidionem, quæ tam propinqua Ultrajecto, & ex qua nihil boni diœceſi ſperari poterat, fœderatos impelleret. Unde & mox cum non deeſſent, qui fœderatis parum æqui, odio religionis, lucrique ſpe & poteſtatis, ultra adhuc, & quantum poſſent, omni vi civitatem ad Hiſpanos impellerent, nec quæ vicina Ultrajectum, majus hinc malum metuens, contumaciam ipſorum ferret, eo tandem res redacta, ut obſeſſa urbs & tandem dedita; initio nimirum Ann. 1579. x. dein Martii præſidium in eam miſſum, ut Michael etiam ab Iſſelt, qui & ipſe Amorfortius, ad eum annum notavit. Revocati tum qui diffugerant, fugam, abitum adornantes mox edictis inhibiti. *Gepubliceert den* I. *Martii ter preſentie vant Gerecht: De Regierders interdiceren allen Borgeren ende inwoonders, geeſtelyck ende wereltlyck, hem te vertrecken buyten de Stadt metter woone ſonder conſent van de Magiſtraet opte verbeurte van hondert goude realen ende arbitrale correctie, ende indien 'er eenige vertogen ſyn ſedert den* 5. *Martii voorleden, dat deſelve wederkeeren ſullen in de Stadt op pene als boven. Onder ſtont: Geextraheert uyt het Publicatie boeck, ende accordeert, By my, ende was onderteeckent: Levinus Botter.* Severe etiam ſatis ſervata hæc inhibitio, ut poteſt ſatis intelligi ex eo quod ſequitur: *Aen myn E. Heeren die Regierders der Stede Amersfoert: Thoont ende geeft te kennen* Iooſt *van* Hartevelt, *dat alſo ſyne patrimoniael ende ander ſyne erfgoederen gelegen ſyn buyten t'reſort ende juriſdictie van deſen Gerechte, ende hy Suppliant in geenderley manieren en is verobligeert deſe Stadt, So is hy Suppliant van meyninge niet ſubitelyck, maer tot ſyne gelegene tyt te vertrecken, Dat nochtans hy Suppliant niet en can gedoen, overmits het verbodt by myn Heeren de Regierders gepubliceert, ten ſy by haer luyder kenniſſe ende paſpoort. Ten welcken eynde hy Suppliant ootmoedelyck verſoeckt behoorlycke licentie ende brieven van paſpoort. Dit doende &c.* In capite *ſtont geappoincteert aldus: De Regierders verſtaen, dat den Suppliant dit verſoeck ſal doen by tyde van ſyn vertreck. Actum den* VI. *Iunii* 1579. *Was onderteeckent*, L. Botter. *Leger ſtont* in margine: *Volgens de Apoſtille op de Requeſte geſtelt ſeyt den Suppliant, dat hy terſtont van dage tot dage met ſyn moebelen begeert te vertrecken, ſo hem niet mogelyck en is die ſelve t'eenemael ende teſſens ſo te ſchepe als te wagen wech te ſeynden. Hieromme verſoeckt deſelve Suppliant ootmoedelyck als noch behoorlycke brieven van paſpoort ende licentie, ten eynde als boven.* In pede *ſtont aldus: Den Suppliant ſal voor deſen tyt patientie hebben. Actum den* 15. *Junii* 1579. *Onder ſtont: Ter ordonnantie &c.* Levinus Botter.

Ne impune autem ferrent, qui hoſtili vi freti fœderatos laceſſere auſi pro parte facti in obſidionem etiam ſumptus repetiti. Quod etſi eos inprimis tetigit, qui auctores omnis mali, multum tamen deiri urbi id faceſſit negotii, ut exempli tantum cauſa:

Schriftelycke propoſitie van t'gunt den Staten van Utrecht by monde voorgedragen is by de Gedeputeerde der naerder Geunieerde Provintien op den XI. *Aprilis* 1579.

Eerſt alſo by de Gedeputeerden der Staten van Utrecht by advyſe van de Gedeputeerde der naerder Geunieerde Provintien geadviſeert was, datmen die coſten, die daer gemaeckt moſten werden int belegeren der Stede Amersfoert *tot laſte van de* Geunieerde *Provintien ſoude nemen, ingevalle die Stadt tot behoorlicke gehoorſaemheyt, die ſy den Staten van Utrecht ſchuldich is, niet geconſtringeert en worde, maer dat de Stadt daer toe gebracht ſynde die penningen daer toe nodich aldair geſurneert ſouden werden, ende dat int veroveren der ſelver Stadt by de Gedeputeerden der voorſz Staten van Utrecht alle die uytheemſche ende vreemdelingen daer inne ſynde uyt die contracten met de Magiſtraet aldaer gemaeckt geeximeert ſyn, om daer aen die oncoſten bedragende omtrent* XIOOO. *gulden te mogen vinden. Wort verſocht advys ende Reſolutie, off die voorſz. Gedeputeerden in forme als voren die penningen ſurneren ſullen, oft dat anderſins die voorſz. Staten van Utrecht een ander middel adviſeren, waer deur t'ſelve terſtont opgebracht mocht werden, alſo men geen ander middel en ſiet om de Borgers ende anderen daer aen ten achteren ſynde langer op te houden ende contentement te geven.*

Den XIV. *Aprilis* 1579. *ſyn de Staten gereſolveert, dat men die Bontgenoten met de coſten ſal laten begaen om die penningen by proviſie te vinden ſo ſy des verſtaen.*

Geextraheert uyt't boeck van de Beſchryvinge der Staten van Utrecht, ende accordeert daer mede &c.

Eerſame, Wyſe, Voorſienige. Wy houden U. L. indachtich van de Reſolutie, die welcke genomen is mit advys van de Bontgenoten in der ſaecke van de oncoſten vant veroveren van Amersfoert. *alſo datmen die ghene die oorſaecke ſyn vant belegge van dien daer toe ſoude doen furneren de ſomme van ſes duyſent Carolus guldens breder vermogens die acte daer van ſynde, ende daer U. L. tot twee verſcheyden reyſen Copye van gedaen is, ende ſo wy tot noch toe niet vernomen en hebben, welcker meyninge U. L. dien aengaende ſyn, ofte wat Reſolutie deſelve daer op genomen hebben, So es deſen alleenlyck dienende om U. L. als noch eens voor deſe leſte reyſe te requireren ten fine ſy verclaringe doen, hoe ſy deshalven geſint ſyn, ende de ſaecke verſtaen, ende*

daer

daer van hun eyntelycke reſolutie inbrengen op Maendach toecomende, ende dien dach al, om die reſolutie van deſelve geſien voorts by ons in der ſaecke gedaen te worden, als wy bevinden ſullen te behoren. En wilt daerom in geen vorder gebreecke ſyn, op dat alle inconvenienten geeviteert mogen worden, Gode bevolen. Geſchreven t'Utrecht onder t'ſignet des Vice-Domdeeckens, t'welck wy in deſen gebruycken den 27. Juni 1579. Uwe goede vrunden die Gedeputeerden van de Staten s'Lants van Utrecht. Ter ordonnantie van deſelve, ende was onderteyckent: Lamſweerde. *Die ſuperſcriptie was aldus. Den Eerſamen, Wyſen, ende Voorſienigen, Burgemeeſteren, Schepenen, ende Regeerders der Stadt van Amersfoort.*

Gecollationeert jegens die principale miſſive ende accordeert, By my, Levinus Botter.

Die Regeerders der Stadt van Amersfoort *als geweeſt ſynde ten verſoecke van de gequotiſeerde interceſſeurs opt different van ſes duyſent gulden by de Staten van* Utrecht *geeyſcht bekennen by deſen ontfangen te hebben die ſomme van twee duyſent gulden by de drie en veertich gequotiſeerde perſonen voernoemt, ofte hoere gemachtichde opgebracht tot behoeff van de Staten van Utrecht voornoemt, daer mede ſy haer quote voldaen hebben totte drie duyſent gulden, Daer op geaccordeert is het voorſz different van de ſes duyſent gulden by de Staten van Utrecht voornoemt geeyſt van de gequotiſeerde voornoemt, belovende daer op die gequotiſeerde perſonen die voerſz penningen te doen ſtrecken tot goede betalinge, tot volcomen ontlaſtinge vant voerſz different, ende mede die hant daer aen te houden ende te bearbeyden, ten eynde die verclaringe opt punt van reſtitutie van de voorſz penningen t'eynde die drie jaren by ſyn Excellentie gedaen mach werden, ende dat al volgende die Acte van Staten daer van ſynde. Actum den leſten Aprilis 1579. Ende was onderteykent.* Levinus Botter.

Gecollationeert jegens ſyn principale, geteyckent als boven, ende accordeert. By my, Levinus Botter.

Ann. CIↃ. IↃ. negen en t'ſeventich opten xv. Octobr. opt aengeven ende preſentatie by Cornelis *van* Deuverden *Schout,* Aernt *van* Laurenburch *Burgemeeſter,* Herman *van* Dompſelaer, *ende* Reyner *van* Winclaer *Schepenen der Stede van Amersfoert gedaen nopende die oncoſten gevallen int veroveren der ſelver Stede, alſo dat de voorſz van* Amersfoort *furneren ende opbrengen ſouden opte geeyſte ſomme van 6000. guldens totte oncoſten voorſz de ſomme van drie duyſent guldens, mits dat t'eynden drie jaren tot verclaringhe van ſyne Excellentie ſtaen ſoude, of die Staten van Uytrecht deſelve drie duyſent guldens hemluyden alsdan wederomme reſtitueren*

ſullen

ſullen of niet, Soe hebben de voorſz Staten om alle inconvenienten, die door d'executie ſouden mogen verryſen, te eviteren, ende met die van Amersfoort *voorſz, als weſende mede een Litmaet van deſelve Staten, beter correſpondentie als tot hier toe gehouden te mogen werden, verclaert ende verclaren by deſen, dat ſy te vreden ſyn, d'voorſz præſentatie van die van* Amersfoert *van de drie duyſent gulden voorſz te accepteren, gelyck ſy deſelve accepteren by deſen, omme by deſelve van* Amersfoert *opgebracht, ende ten vollen aen handen van* Goeſſen *van der* Voort *Secretaris der Stadt Utrecht binnen den tyt van veertien dagen naeſtcomende betaelt te worden; Des ſullen de voorſz Regeerders wederom die gequotiſeerde perſonen ende alle ander culpabele tot hun voordeel mogen nemen. Welverſtaende dat de voorſz Staten te vreden ſyn te ſtellen t'eynden drie jaren tot verclaringe van ſyn Excellentie, of de voorſz van Amersfoert de voorgenoemde drie duyſent gulden alsdan gereſtitueert ſullen worden, dan niet. Om welcke te vervorderen niet gedaen en ſal mogen worden, ten ſy de Staten daer op volcomelyck by ſyn Excellentie gehoort ſullen ſyn. Actum ut ſupra. Ende was onderteyckent:* Lamſweerde.

Gecollationeert jegens die principale als boven, ende accordeert, By my, Levin. Botter.

Aen myn E. Heeren de Regeerders der Stadt Amersfoort; Geven ootmoedelyck te kennen die gequotiſeerde Burgeren deſer Stadt in den jare LXXIX. *verleden, hoe dat ſy Supplianten in den ſelven jare hebben moeten opbrengen die ſomme van twee duyſent guldens, als myn Heeren wel indachtich is, ende dat aen myn Heeren die Staten S'Lants van Utrecht, doch op ſeker conditien, dat myn Heeren die* Regeerders *alhier by ſekere acte in date den leſten Octobris* 1579. *belooft hebben tot behoeff van de Supplianten die hant daer aen te houden ende te bearbeyden ten eynde die verclaringe opt punt van de reſtitutie van de voorſz penningen teynden de drie jaren over lange geexpireert by ſyn Excellentie gedaen ſoude werden volgende die acte van myn Heeren die Staten voorſz. T'is oock ſo dat ſy Supplianten die voorſz hooft ſomme van twee duyſent guldens over lange jaren hebben op gebracht, ende die jaerlixe renten hebben moeten betalen tot haren groten beſwaerniſſe, daer van zy Supplianten wel over lange verhoopt hadden ontlaſt te worden by verclaringe van ſyn Excellentie, ofte Remonſtrantie aen myn Heeren die Staten, gemerckt myn Heeren wel kenlyck is, dat die voorſz twee duyſent gulden, ende renten van dien niet en behooren te komen, veel min voortaen te blyven tot laſte van de Supplianten alhier ſo alle laſten van voorgaende oorlogen, namentlyck oock in den jare* LXXII. *buyten beſwaerniſſe van particuliere perſonen gevonden, gedragen, ende ofgedaen ſyn,*

gelyck

gelyck t'ſelve die natuerlycke reden correſpondeert, behalven dat myn Heeren oock wel kenlyck is, dat die voorſz penningen die Supplianten opgeleyt ſyn, niet tegenſtaende te voren by accoort tuſſchen die Stadt ende myn Heeren die Staten gemaeckt een ygelyck ſyn perſoon ende goederen vry gekent ende bedongen waren geweeſt, gelyck myn Heeren oock wel ſouden kunnen bevinden by reſumptie van t'ſelve accoort. Al t'welcke in conſideratie genomen verſoecken die Supplianten dienſtelyck, dat myn Heeren believe by proviſie voor den toecomenden tyt de Supplianten te ontlaſten van de jaerlixe renten van die voorſz twee duyſent gulden, deſelve vindende opte impoſten oft andere ſulcke middelen, als myn Heeren beſt geraetſaem ſullen vinden, ende voorts van wegen die Supplianten te bevorderen aen myn Heeren die Staten ofte ſyn Excellentie, omme van der voorſz hooft-ſomme ende intereſſe van dien volcomen ontlaſtinge ende reſtitutie te mogen erlanghen. Dit doende &c.

Sed quæ dictum Chronicon adhuc habet quantivis pretii hic addamus. *Anno* 1580. *op den* 8. *Martii is weder een grooten oproer in de Stadt gecomen door dien de tyding quam, dat tot Utrecht de Kercken geſlagen waren, ende datment hier mede doen ſoude, ende de Clooſters plonderen. Waer door wy onſe goet vluchten.*

Eer wy ſulcx te recht doen conden, waren de Geuſen met trom en vendel voor ons Kercke. Quamen daer in vallen als vyanden met cryten en ſingen. Sy ſmeten al aen ſtucken in de Kerck, ende brachtent in een vuyr op de Cingel. Waer door wy ſeer ontſtelt waren, ende met tranen en droefheyt ons moſten gedult hebben.

Op den 12. *Maji* 1582. *als wy ter tafel ſaten ſyn in ons Convent gecomen de Scholt van Utrecht, de Scholt van Amersfoort, ende Mr.* Paulus Buys, *roepende de Mater ende Suſteren by malcanderen, die met groote droefheyt nae de* Spin*kamer ſyn gegaen. Mr.* Paulus *Aert Buyſen ſoon ſprack met bitteren aengeſicht ende mondt, als of hy Godts gramſcap geweeſt ware, ende om de religie te niet te maken, gebiedende van Princen wegen onſe Mater ende den Suſteren haer habyt uyt te doen, jongen ende ouden, ende hun te cleeden als Vrouwen ende Ioncvrouwen deſes Stifts. Daer tegens onſe* Mater *wyſelic geſproken heeft. Waer door Mr.* Pouwels *noch bitterder geworden is, ende heeft geſeyt, dat ons Mater niet meer ſoude regieren, ende heeft veel harde woorden gebruyckt om het habyt ende Paus bullen, ſo hyſe noemde, te veranderen ende aff te ſetten, Ende hy heeft Mr.* Cornelis *van* Deuverden *onſen Scholt bevolen daer op wel te letten, dat ſulcks ſoude geſchieden.* Daer *mede hy gegaen is. Voorts heeft Mr. Pouwels Buys onſen Pater Heer* Peter *van Wyerdt veel bittere ſmadelicke woorden gegeven, ende geheten het Convent te verla-*

ten, ende meer andere ſwaricheyt ende aenſtoot hadden wy daghelix van den Scholt byſonder als hy beſchoncken was.

ADDIT. Eodem hoc anno cum quererentur Amorfortii immunitatem, quam habebant a certis aliquot vectigalibus, multis modis infringi, diploma a Principe Auriaco impetrarunt hujuſmodi:

Wilhelm *by der gratien Gods Prince van Orangien, Grave van Naſſau, van Catzenelnboghen, van Vianden, Dietz, Linghen, Bueren, Leerdam &c. Marquis vander Vere ende van Vliſſinghen, Heete ende Baron van Breda, Dieſt, Grimberghen, Arlay, Nozeroy &c. Erſburch grave van Antwerpen, ende van Beſancon, Gouverneur Generael van Brabant, Hollandt, Zeelandt, Vrieſlant, ende Utrecht, ende Admirael vander Zee van herwaerts over, Allen den ghenen dien deſe tegenwoordige getoont ſullen worden ſaluyt, Van wegen Burgermeeſteren, Schepenen, ende Regeerders der Stadt* Amersfoort, *is ons alhier te kennen ghegheven, hoe dat zy by tyde des Biſſchops van den Stichte van* Utrecht, *als oock zedert den jare* 1528. *als Keyſer* Kaerle *hoochloffelycker memorien, het* Sticht *van* Utrecht *was occuperende, totten jaere drie en veertich, in geruſtelycke poſſeſſie ende gebruyck gehadt hebben, ſekere Tollen ende wechgelden, reſorterende binnen der Stad ende vryheyt van dien, voir welcke tollen ende wechgelden, ende 't ghebruyck van dien, zy Supplianten jaerlicx betaelt hebben, ende noch betalen de ſomme van vyf hondert vyf ende twintich Carolus Guldens aen handen vanden Rentmeeſter vande Domeynen, ende alſo inden Iare twee en veertich d'oorloghe gereſen was tuſſchen der Keyſerlycke Majeſteyt ende den Furſt van Cleve, is daer nae de ſtadt van* Amersfort *overvallen, ende van* Marten *van* Roſſum *als Veltheer van zijne F. G. inghenomen geweeſt, Ende het tractaet van peys gemaeckt ſijnde voir Venlo tuſſchen ſijn Majeſteyt, ende ſijn F. G. ende de voorſz. Stadt* Amersfort *weder geſtelt ſijnde onder de ghehoorſaemheyt des Keyſers, heeft zijne Majeſteyt belieft gehadt die Tollen ende wechgelde in te vorderen, ende der Stadt d'ſelve aff te nemen latende, evenwel die Stadt inde beſwaerniſſe vande betalinge van de ghementioneerde vijf hondert vijf en twintich guldens, 'twelck die Supplianten ſeggen dat alſoe niet en behoort, ende tegens alle recht, redene, ende juſtitie is, Ende alſoe de Supplianten eene arme deſolate crancke Stadt hebben van poorten, mueren, ende grachten, die wel nootelijck dient gheſortificeert te ſijn, 't welck nochtans inde macht vande ſupplianten niet en is, overmit den ſoberen ſtaet ende incomſten der ſelver Stede, het en waere by ons hier inne verſien worde, Ons daeromme ootmoedelijck biddende, dat ons ſoude ghelieven de voirn. Stadt te mainteneren in heur oude ruſtelijcke poſſeſſie ende 't ghebruyck van den voirſz.*

voirſz tollen ende wechgelden , of ten minſten henluyden te gunnen ontſlaghinge van den voirſz vyſhondert vijfentwintich guldens , Waeromme ſoe eeſt, dat wy de ſaecken voirſz overgemerckt , ende hier op gehadt ende geſien 'tadvys van den luyden van den Rekeninghen 't Utrecht, mitsgaders diverſche ſtucken aen 't ſelve advis ghehecht , bevindende daer by het groot onghelijck den Supplianten gheſchiet , bedwongen gheweeſt zijnde erfpacht te moeten blijven gheven, niet tegenſtaende dat de partyen uyt dewelcke d'erfpacht was ſpruytende , hen ſijn ontrocken gheweeſt , Oock regard nemende op de ſobere gheſtelteniſſe ende faculteyt der ſelver ſtede, willende daeromme den Supplianten in deſen eenichſins gratificeren , hebben om ſekere redenen ende conſideratien ons daer toe moverende ghewilt , geordonneert , ende geſtatueert, willen, ordonneren, ende ſtatueren mits deſen, dat de bovengenoemde Tollen ende wechgelden *nu ende ten eeuwigen daghen gheapproprieert ſullen blijven aende Domeynen van Utrecht, ſoo als die jegenwoordichlijck daer aene gheapproprieert ſijn, maer dat mitſdien de bovengenoemde* Supplianten van nu voortaene vry ende exempt ſullen ſijn, ende ten eeuwighen dagen blijven, vanden voornoemden vijfhondert vijfentwintich guldens *'sjaers die zy als voren verhaelt is, tot noch toe hebben moeten betalen, hebbende hen daer van ontſlaghen, ende ontſlaen mits deſen, verbiedende den Rentmeeſter vanden Domeynen van Utrecht, ende allen anderen dient aengaen mach , de ſelve ſomme voirtaene van die vander Stede van* Amersfort *meer te eyſſchen ofte vorderen , in eenigher manieren,maer de ſelve daer van onghemoeyt ende onghemoleſteert te laeten, welverſtaende dat de Supplianten tot erkenteniſſe van deſe quitſcheldinge ende vrijdom ſullen ſchuldich ende gehouden ſijn tot fortificatie der Stadt Amersfort te employeren al 't ghene vande ſelve Rente tot noch toe mach verſchenen ſijn, ende daerenboven noch ten ſelven fijne de ſomme van twaelf hondert Carolus guldens te furneren, op alſulcke gracelijcke termijnen als de ſupplianten 't ſelve ghevoechelijcxt zullen connen ghedoen , Verſoeckende den Staten van Utrecht, Ordonnerende allen , ende jeghelijcken , Officieren , juſticieren, ende anderen, dient eenichſins zoude moghen aengaen, de voirnoemde Magiſtraet ende inwoonderen van* Amersfort *teffect van deſe onſe gratie, quytſcheldinghe,ende ontſlaghinge ; volcomelijck, ruſtelijck, ende vredelijck, te laeten ghenieten ende gebruycken , ſonder ſwaricheyt ofte wederſegghen, Des t'oirconden hebben wy deſe met onſen naem gheteeckent, ende onſen ſeghel daer onder doen hanghen. Gegheven in der Stadt van Antwerpen opten achtentwintichſten dach Septembris des Jaers* XV^c. *ende twee-entachtich. Was getekent* Guill. de Naſſau. *Op de plijcque ſtont: By myn gena-*

nadighen Heere den Prince. Was gecontraſigneert N. Bruninck, *hebbende onder aen hangen het ſegel van ſijn Princelijcke Genade in roden waſſe aen een dubbelde Francyhne ſtaert.*

Anno 1584. *leyden die van de Magiſtraet ons dickwils aen om ons goet in haren handen te geven onder alimentatie, ende quamen ons dickwils moeyelick ſyn in ons getyden. Oock quam ons meenichmael tydinge, dat de Ruyters en knechten ons ſouden comen ſpolieren. Waer door wy dickwils nacht en dach in groote bangicheyt waren.*

Den mede Prieſter des Convents Wouter Claeſſen *werde uyt de Stadt geſet, ende den ſelven eens heymelick ingecomen ſynde, ende s'avonts te bedde gegaen ſynde op het koecken ſolderken, heeft s'nachts groote pyn int hooft gehadt, is oock crancker geworden, in den Heere geruſt, ende by ons heymelick ſonder luyen int Choor begraven.*

Op Palmavont 1586. *worde ons Convent een bende Engelſche Ruyteren toegeſonden, behalven noch dat ons Paters huys vol Engelſhe Ruyterye lach, waer door wy groote overlaſt ende ſchade leden.*

Int ſelve jaer den 20. *Aprilis weſende op een Dynſdach quam den Grave van* Liceſter *in de Stadt met vele Heeren ende volck van de Coninginne van Engelant, ende des Donderdachs quam* Liceſter *in ons Convent om t'ſelve te beſien. Des Vrydachs Mey avont quam* Liceſter *weder in ons Convent met den Overſten* Schenck, *den Coervorſt den Biſſcop van Coelen, ende ſyn wyf, met eenige Canonicken van Coelen, om t'ſelve Convent te beſien.*

Daer na ſyn de Scholt ende Borgermeeſters gecomen in den Convente, ende hebben met vele woorden ons geſocht te bewegen ons goet in hun handen te geven onder alimentatie. Wy ſeyden dat wy maer lyfpenſie aent goet ende daer over geen macht en hadden. Sy ſeyden dattet die van Utrecht dan aenſlaen ſouden. Wy antwoorden dat het Godt dan verſien ende ons niet verlaten ſoude, ende meer andere woorden, ſo datſe op ons niet winnen en conden. Maer wy moſten groote ſchattingen geven. Ons Procuratrix *heeft bereeckent dat ons Convent aen de Stadt te coſt geleyt hadde, ſo van karren te houden, als van garniſoenen en ſchattingen vant jaer* 1572. *tot den jare* 1592. *een duyſent gulden.*

In den jare 1588. *is* Griet *Gysberts gereyſt na der Goude, om haer Suſter te beſoecken, alwaer ſy de peſt gecregen heeft, gebrocht ſynde in een gaſthuys is aldaer geneſen, ende wederom alhier gecomen.*

In den jare 1590. *heeft onſe Eerwaerde mater* Elyſabeth Ruyſch *haer gulde profeſſie gedaen, ende gaff een vrolycke maeltyt met* Rens *Thoniſgen Foierts, die mede haer gulde profeſſie dede.*

In den jare 1591. *worden alhier gevangen drie tovenaerſters in de Somer, een*

een oude Vrouwe met haer dochter, ende een dochters dochter out 15. *jaren, dewelcke veel afgryſelicheyt van den vyant verhaelden. De moeder ende dochter werden op den berch gebracht om gebrant te worden, ende dewyle de Scerprechter de dochter verworchde brack de booſe vyant de moeder den hals. Het kint worde t'Utrecht gebracht ende ywers beſteldt.*

Weynich tyt hier na quam de Schout des avonts tuſſchen 5. *en* 6. *uren ſeer beſchoncken, willende in ons Convent ſyn. Syn broeder had ons ontboden, dat wy hem niet in laten ſouden. Wy hielden ons deure toe. Hy liep after en voor, als een verwoedt menſch, oock op den Hoff, om de dienaers cruyt en loot, om de deure op te ſchieten, ſo dat de Stadt in roeren was, Maer ſyn broeder, ſyn ſuſter, ende een Secretaris quamen op de been, en ſtilden hem.*

In den jare 1592. *ſterf Suſter* Judith *Andries Knyfs dochter op den* 10. *Februar. die drie jaren aen een ſware paſſie had gegaen, ſo dat ſy nacht en dach alle ure ter ſtoelen moſt gaen, weſende etter en bloet, ende ſy ſtorf in groote lytſaemheyt.*

In den ſelven jare heeft ons Subpriorinne Eliſabeth *Peter Fockings dochter haer gulde profeſſie gedaen, als mede* Styntgen *Egbert Waſmans dochter, ende ſy deden ons een vrolicken dach.*

In deſen tyde waren in dit lant groote meniehte van wolven, ſulcx datmen niet veylich opt lant conde gaen.

Anno 1592. *omtrent Ioannis hebben de Geuſen gewonnen de Stadt Steenwyck, daer der wel* 1500. *voor geſchoten waren, maer geen ontſet comende moſtent overgeven.*

Op St. Paulus bekeeringe dach in den jare 1593. *heeft Heer* Jacob *van* Hees *in ſyn Predicatie ons vercondicht, dat ons Heylige Vader den Paus* Clemens *den* VIII. *ons Convent verleent hadde voor de Suſteren aflaet van alle ſonden, pyn, en ſchult, ter ſaecken van een gedeelte van St. Aechten hooft, t'welck ons ter handen gecomen was. Int ſelve jaer moſten wy de Stadt geven tot ſchattinge hondert vyff en twintich gulden.*

In den ſelven jare is in den Heere geruſt op St. Pontiaens avont ons beminde Suſter Geertgen *Willems dochter, die onbeſloten ons gedient hadde over de* 50. *jaren, ende hadde t'Convent veel dienſten gedaen, ende de leſte thien jaren blint geſeten in groote lytſaemheyt.*

In den ſelven jare namen de Geuſen Geertruydenberch in.

In den ſelven jare is Aechgen *Melis wederom int Convent gecomen, die int jaer* 1589. *by haer moeder gegaen was, maer ſy begeerde wederom te comen, daer haer Godt eerſt geroupen hadde, ende wy hebben haer goedertierlyck ontfangen.*

Anno 1594. *op den 4. Mey quam de Stads Diender, ende dede ons de weet, dat wy Mr.* Paulus Buys *ſouden overluyen, het welck wy daden tot drie reyſen.*

In den ſelven jare op St. Margrieten dach quam de tydinge, dat de Geuſen *de Stadt Groeningen ingecregen hadden.*

In de ſelve tyt op St. Alexius dach quamen den Schout, Borgemeeſters, ende andere int Godshuys de Poth, *daer ſy den H. Dienſt der miſſen ſtoorden. Den Prieſter worde verſteecken. Sy ſloegen kiſten ende kaſſen op, ende namen alles mede dat kerckelycke ſaecken waren, ende den aultair aengingen.*

Holliandiæ hic Advocatus. Meminit etiam Grotius, & munus paucis deſcripſit *lib. 5. annal. Hoc munus,* inquit, *a Paulo Buſio ab initiis belli cum laude adminiſtratum excepit mox Ioannes Oldenbarneveldius, auxitque virtutibus propriis &c.*

In den ſelven jare in Septembri is ons door een Stadsdiender de weet gedaen om alle ons goederen op geſcrifte te ſtellen, ende aen de Magiſtraet te leveren. Ende alſo wy 't ſelve niet en deden quam hy tot driemael op de verbeurte van s'daechs XXV. *gulden.*

In den ſelven jare op St. Stevens dach quam hier een Jeſuit Mr. Willem *genaemt, die den H. Dienſt der miſſen ende des avonts predicatie dede, ende ons biecht hoorde. Ende hebben wy hem geleecken by den Samaritaen, die ons wyn en olie in ons wonden goot. Des anderen daechs celebreerde hy wederom den H. Dienſt, ende dede een cleyn ſermoon, dat wy meeſt met tranen hoorden. Hy nam ſyn afgeſcheyt ſeggende dat hy ſich verblyde, dat hy noch ſulcken vergaderinge van maechden en anderen vont in dit verwoeſte* lant. *Ende wy waren noch* XXXI. *Suſteren.*

Anno 1595. *den 5. Martii is den Rhynvloed hier gecomen, en t'water hooch in de Stadt gegaen, dat ſommige ſtraten onder water ſtonden, ende ſyn eenige poorten en bruggen van de Stadt wech geloopen.* Dominicus ten Berch *woonende int Paters huys heeſt ons Pater uyt ſyn Camer, ende Heer* Jan *uyt Schotlant, die ons van de Heeren toegeleyt was, oock uyt ſyn Camerken, ende H. Jacob van Hees, die twee jaren aen de beroeringe int Siecbuys hadde gelegen uyt t'ſelve ſiechuys op den rugge door het water gedragen op den Dormter, alſo beneden geen plaetſe ſonder water en was. De ſelve ten* Berch *dede ons ſo grooten getrouwicheyt als off wy ſyn Suſteren hadden geweeſt.*

In den ſelven jare ſynder wederom eenige Tovenaers tot Utrecht gebracht. Onder anderen een vant Hoochlant, die Volcken hiet, ende vyff ſyner kinderen. Het jongſte van dien achc jaren out, die veel wonder dingen van toverye wiſten te verhalen. Ende worde hier oock gevangen ende gebrant een vrouw, diemen hiet de Roode Kater.

Anno 1596. *was'er over al een groote menichte van Muyſen int lant, die groote*

groote ſchade deden op velt, in de bergen ende ſchuyren. Sy hadden onder anderen een man een half mud boonen, ende een ander op enen nacht drie mudden haver aff gegeten,

Anno 1597. *is op St. Gregorius avont in den Heere geruſt Heer* Jacob *van* Hees, *die wel x. jaren met ons gewoont hadde, ende menich ſchoon ſermoen hadde gedaen. Hy is geſtorven ten huyſe van ſyn broeder* Clemens *van* Hees *die hem t'huys gehaelt hadde, vermits ſyn memorie hem eenige tyt te voren geheel ontgaen was.*

Inden ſelven jare op den H. Paeſchdach is in den Heere geruſt Aeltgen *Peter Fockings dochter, die op haer 50. jaren olderdoms ſo onnoſel worde, datſe haer handen voor haer voeten niet en kende, noch het eten in haer mont van ſelfs en ſoude hebben gedaen, ſo datmen haer moſte dienen en havenen als een kyndt. Sy was een geproſeſſide nonne, ende hadde 52. jaren met ons geleeft. Met Godt moet ſy ruſten.*

In den ſelven jare is'er een grooten duyren tyt geweeſt, datmen een ſchepel roggen coſte voor 3. gul. 10. ſtuy. een cluyt boter 25. ſtuy. een ſchepel weyte 4. gul. 5. ſtuy.

Anno 1598. *op nieu jaers dach is inden Heere geruſt Suſter* Geertruyt *Huych Ruyſſchen dochter, die 56. jaer ons L. Heer getrouwelyck gedient hadde, oock binnen* Procuratrix *geweeſt, mede buyten* Procuratrix, *ende wel 35. jaren Paters maecht, ende oock Gaſtwaerſter geweeſt was. Met Godt moet ſy ruſten.*

Anno 1598. *op St. Agatha dach hebben wy het eerſte Aflaet ontfangen, dat Heer en Mr.* Nicolaes *Soes ons verworven hadde van ons H. Vader den Paus van Romen.*

In den ſelven jare op St. Sixtus dach hebben Jacobgen Thonis ende Marrichgen Gerrits haer gulde profeſſie *gedaen, ende was Marrichgen Gerrits 39. jaren* Procuratrix *geweeſt. Sy gaven ons een vrolycken dach van geſoden, gebraden, paſteyen, bier ende wyn.*

Int ſelve jaer op St. Martens avont creech Marrichgen Gerrits de peſt onder haer arm, waer over wy ſeer verbaeſt waren, want niemants int Convent de peſt beleeft hadde. Doch ſy quam daer van voor die tyt niet te ſterven.

Op St. Cæcilia dach creech onſe weerde Mater Eliſabeth *Ruyſch de Gave Godts. Donderdachs gingh ſy int ſiechuys, ende daer was groote droefheyt. Des Vrydachs ontfingh ſy haer Kercgerecht. Des Saterdachs wiert ſy in een huyſgen in den Hof gebroobt, dat daer toe bereyt was. Des Manendachs ten tien uren is ſy in den Heere geruſt. De Heer wil haer ziele in genade ontfangen.*

gen. Sy had ons L. Heere LXII. *jaren* V. *maenden,en* VIII. *dagen gedient. Sy hadde* Mater *geweeſt* 39. *jaren en derdehalve maent. De Pater gaff haer int laetſte ende uyterſte de benedictie.*

De gemeene Suſteren hebben eendrachtelick tot Mater gecoren Eliſabeth *Peter Fockings dochter, een eerbare Suſter, out* 71. *jaren, die onder* mater *lange ſtichtelyck geweeſt was.*

Dit gedaen ſynde hebben de Scholt Mr. Cornelis *van* Deuverden, Looch *Ianſſen, ende* Peter *Franſſen Borgemeeſter op onſe coſten verdroncken ſeſtien gulden, ende wy moſten noch* XXXIV. *gulden op haer luyder teljoor leggen, om dat wy een* Mater *hadden gecoren buyten haerluyder weten.*

Ons Mater Ruys *worde in den trans onder een blauwen ſteen begraven.*

Des Woenſdachs daer na is in den Heere geruſt ons ſeer beminde Suſter Gerritgen *Willems, die* 65. *jaren ons L. Heer met ons gedient hadde, ende* 37. *jaren als kock moederlick ende minlick in ons Convent gedient.*

Int jaer 1599. *is de peſt ſo ſterck in de Stadt geweeſt, datter geheele huysgeſinnen uytſtorven.*

In den ſelven jare op St. Jacobs dach quamen in ons Convent Ioncker van Doornick, Aert *Gerritſſen met beyde ſyn Sonen,* Cornelis *ende* Gerrit, *ende meer andere, ende ſongen met onſe Suſteren de* veſper *ende* compleet *in muſycq. Daer wy groote devotie in hadden, overmits wy alles heymelick ende ſtil moſten doen in ons Spinkamer, alſoo ons kerck was des Stadts torfſchuyr.*

Op St. Auguſtinus avont heeft onſe Suſter Thoentgen *Jans een verheffinge aen haer hals gecregen, ende is enige dagen daer na int huysken in den Hoff aen de Peſt in den Heere geruſt.*

Den XIV. *Decemb. is Suſter* Griet *Everts ſieck geworden en ſchielyck overleden. Sy was met ſtippelkens uyt geſlagen naer haer doot, ſo datmen het hielt voor pepervuyr, hoewel men in haer ſieckte niet conde vernemen, dattet peſte was. Sy was een deuchtſaem rechtveerdige perſoon out* 63. *jaren, ende by de* 50. *jaren int Clooſter geweeſt.*

Op den 5. *Aprilis* 1600. *is ſieck geworden onſe Eerw. mater* Eliſabeth *Peter Fockings des Saterdachs tegen den avont. Des Sonnendachs s'morgens conde ſy niet opſtaen; ſo ſlaperich was ſy, ende haer tonge lyet niet wel, daer uyt wy merckten dattet de peſte was. Tegen den avont brachtmen haer int huysken door haer begeeren. Sy heeft met groote begeerte haer kerck gerechten ontfangen. Des Dynsdachs is ſy in den Heere geruſt. Des Woenſdachs is ſy in den trans begraven, doen ſy geregeert had een jaer ende vyftehalve maent in grooter ootmoedicheyt ende vrede.*

W

Wy moſten ſonder Mater *ſitten, alſo die van de Magiſtraet niet en wilden conſenteren, dat wy een* Mater *ſouden kieſen.*

Op H. Cruysdach is ſieck geworden onſe Suſter Neeltgen *Henrick Quinten. Sy is op Sonnendach daer na in een huysken gebrocht, ende s'Woenſdachs den 7. May is ſy overleden. Sy hadde 47. jaer in den Convente geweeſt, ende was out 58. jaren.*

In den ſelven jare heeft Heer Lambert *Roeloffſen een broeder te Marienhooff ons te kennen gegeven, dat de* Prior *ſuperius van Windeſem hem volcomen macht gegeven hadde om onſe Overhooft te weſen, Daer over deſelve op St. Simon en Iuden dach by ons gecomen is, begeerende dat wy eendrachtelyck een* Mater *kieſen ſouden volgens onſe Statuyten, daer over wy voor de middach ten ſelven daghe eendrachtelick gecoren hebben tot onſe* Mater *Marrichgen Gerrits out 72. jaren, ende ſy worde den 6. Novembris geconfirmeert by H.* Lambert *Roeloffſen in preſentie van ons* Pater *Heer* Peter *van Wyerdt, ende alle de Conventualen.*

Ten ſelven dage ſyn onſe twe jongſte ongeproffeſſide Suſteren, die ons vry onbelooft hadden gedient, te weten Maria *Soes* XXV. *jaren, ende* Agatha *Melis 22. jaren voor Heer* Lambert *op haer knyen gevallen, ende hy heeft hun beyde d'belofte van ons Oorden voor gehouden met veel goede ſtrenge leeringen, vragende of ſy die uyt liefde Godts, uyt liefde van St. Auguſtinus Oerden, ende de liefde van onſe Suſteren begeerden aen te nemen, ons te dienen, ende eewelyck by te blyven, ſo hebben ſy daer op geantwoort* Iae, *elcx int byſonder* Iae *ſeggende met hulpe van Godt, maer ſy hebben haer beloften niet haer monden ſelfs niet geſproken voort autair, ende daer het H. Sacrament op ontfangen, ſo wy gedaen hadden. Want den tyt en eyſchtent niet, maer ſy hebben geconſenteert al dat haer de Prieſter voor gehouden heeft.*

Dit gedaen ſynde heeft Heer Lambert *in ons Priors plaetſe hun beyde de benedictie gegeven, ende ſy ſyn opgeſtaen ſonder enich habyt ontfangen te hebben, ende hebben alle de Suſteren geluyt met te ſeggen* Ora pro me, *ende wy hebben Godt de Heer geloofte ende gedanckt met* Te Deum laudamus *te ſingen. Ende wy hebben van hun gehadt een heerlycke maeltyt.*

Op Palm Sonnendach 1601. quam hier een kint te clooſter, out 6. jaren, ende hiet Catharina *Ian Groens dochter, t'welck ons van de Stadt toegeleyt worde uyt de liefde Gods te houden, t'welck wy doen moſten.*

Op den 21. Junii heeft ons Eerw. Heer Peter *van* Wyerdt *ſyn gulde miſſe gedaen des Sonnendachs voor St. Ians geboorten dach met groote ſolemniteyten,*

met een ſingende miſſe. Hy heeft ons Convent 44. jaren met alder ootmoet ende ſtichticheyt gedient, ons houdende alle t'ſamen tot de liefde ende vreeſe Gods Hy heeft ons een heerlycke maeltyt gegeven drie dagen langh, de wyn geſchoncken, ende noch elcx van de Suſteren vereert een gouden Coninghs daelder.

Den 8. Februar. 1602. is geſtorven ons beminde Suſter Catharina Ians, die den Heer met ons getrouwelick gedient heeft 68. jaren. Sy was een geprofesſide Nonne. D'Heer wil haer ſiel genadich ſyn.

Int ſelve jaer ſyn op ons goet opt Hoochlant verdroncken twe twylingen Evert Aertſſen dochters kinderen.

Anno 1601. den 17. Octob. weſende St. Lucas avont ſyn in ons Convent gecomen twee Gedeputeerden van de Staten van Utrecht, ende hebben ons voorgehouden, dat wy ſouden hebben alimentatie, ende hebben ons in deſelve maent tot Rentmeeſter geſtelt Anthonis van Dompſelaer, die in de Spinkamer is gecomen vragende yders naem ende ouderdom, t'welck hy aengeteyckent ende mede genomen heeft.

Den 9. Novemb. ſyn de Gecommitteerden van de Staten wederom gecomen vragende alleenlick ons ouderdom.

Int ſelve jaer den leſten Novemb. op St. Andries avont ende Radtboldus dach ſyn alle onſe koeyen tot IX. toe vercoſt, mitſgaders alle onſe coorn ende hoy om half gelt. Int ſelfde jaer ſyn alle onſe goederen aengeſlagen, ende is Marrichjen Gerrits die wel 40. jaren onſe Procuratrix geweeſt, ende anno 1602. Mater gecoren was, by off van wegen d'Heeren Staten onſe Procuratrix geſtelt.

Op den 4. Aprilis op een Sonnendach naer de middach iſſer ſulcken onweder van wynt ontſteecken, dat wy wel hondert croonen aen muragien, dack, en anders te ſchade geleden hebben.

Op den 1. Auguſti 1603. is overleden ons Eerw. Vader ende Pater Heer Peter Laurentius Symons ſoon van Wyert, die ons 45. jaren als Pater gedient hadde in aller ootmoet ende ſtichtich leven, in de vreeſe Godts ons onderwyſende, gedaen hebbende alle daghe den dienſt Gods, ende ons int gelooff ſo geſterct, datter niemants van geweecken en is. Hy heeft alle ſyn goet tot twe duyſent gulden by hem verſpaert ons Convent gegeven, ende by ſyn affſterven elcx van ons beſproken een goude ducaet, ende ſeſtien gulden jaerlycx tot een maeltyt van recreatie voor de Suſteren, ende tot een memorie om voor ſyn ſiele te bidden. Noch heeft hy een heerlyck deyl beſproken eens te geven inde Kercke

voor alle arme menſchen deſer Stadt, t'welck oock ſo gedaen is. Syn lichaem is heerlyck ende eerlyck ter begraeffeniſſe gebrocht. Den Almogenden Heere wil ſyn ſiele genadich ſyn, ende brengen hem in de euwighe glorye Amen. Hy hadde t'Clooſter gedient 51. jaren, ende als Pater *45. jaren.*

In den ſelven jare op den 18. Auguſti voor middach heeſt Heer Jan Goud *in de Spinkamer ons vertoont ende voorgeleſen ſyn Commiſſie ende Confirmatie van te weſen onſe Pater, t'welck wy geerne hebben geaccepteert, vermits ſyn goet devoot leven ende ootmoedicheyt.* Catharina *Groen die by de Staten tot alimentatie vyf en dertich gulden jaerlycx was toegeleyt is door haer moeder den 15. Julii 1603. t'huys gehaelt.*

Den 23. Septemb. 1603. op St. Tecla dach ſterf Suſter Pouwelsgen *Pauwels Gerrits dochter aen de peſte out omtrent 60. jaren, ende hadde met ons Godt gedient 45. jaren. D'Heere wil haer genadich weſen.*

Den 1. Octob. des ſelven jaers hebben de Suſteren haer eerſte alimentatie gekregen uyt handen van Antonis *van* Dompſelaer *Rentmeeſter, ende de Suſteren hebbent de* Mater *laten ontfangen, daer ſy den Suſteren coſt en drank voor beſtelt heeft, als ſy te voren hadde gedaen. Maer enige Suſteren hebben haer ſelven beſponnen ende gecleedt.*

Op alderheyligen dach is ons Convent overvallen van den Onderſcholt Jan *van* Deuverden, *ende den Wachtmeeſter* Jan Bode *d'oude, ende enighe Soldaten van Graeff* Ernſt. *Sy braken door een glas in de Kerck, ende hadden een* Slotemaecker *by hun.* Marrichgen *Jans is by gevalle gecomen om te ſien, of alle de deuren wel geſloten waren. Sy hoorden het glas vallen, ende daer over is ſy comen lopen in de Spinkamer roepende datmen op houden ſoude, want het onder het ſingen van de miſſe was. Waer door een yder ſich verſien heeft.* Aechgen *Melis bracht de* Pater *op een heymelike plaetſe.* Marrichgen *Aerts heeſt het beſte Carſuyffel gebercht.* Henrick *Verhaer berchde de Kelck, ende het buſken daer t'H. Sacrament in was, t'welck hy dede in bewaringe van de weduwe van* Jorden *Poeyt. 'T Welck alles in der haeſt naulycx volbracht ſynde ſynſe in de Spinkamer met gewelt gecomen, cloppende ende tierende, als of alles prys geweeſt ware.* Henric *Verhaer,* Cornelis *Aertsſen, ende andere liepen na de Koecken om ſpeten en ander geweer te halen, maer ten was geen vechtens tyt. Den Onderſchout gaff* Cornelis *Aertsſen een Kinnebackſlach, 'twelck hy dat mael verdroech, om meerder ongemack te ſchuwen. Den Onderſchout ende Wachtmeeſter liepen alle het Convent door om den* Prieſter *te ſoecken, maer hebben hem*

niet gevonden. Het Convent is geſleten in een boete van vyftich gulden. Maer de Borgemeeſter Hardevelt *was het Convent ſo toegedaen, dat de boete wederom worde ofgedaen, mits datſe hem voortaen ſouden wachten op dubbelde boete.*

In den jare 1604. *den* 22. *Auguſt. is aen de peſte in den Heere geruſt* Marrichgen *Aerts van Utrecht, geprofeſſide Nonne; ende hadde ons Heere Godt met ons gedient* 45. *jaren. Godt de Heere wil haer ſiele genadich weſen.*

Anno 1605. *op St. Steven martelaers dach vindinge, des s'nachts tuſſchen* 12. *ende een ure ſterf* Criſtina *Eimbers Waſmans geboren van Swol een geprofeſſide Nonne, die ons Heere Godt* 68. *jaren ſeer devotelick met ons gedient hadde. Sy was een ſeer ootmoedige Suſter ende naerſtich om die goede inſettingen ende Ordonnantien van ons Convent te onderhouden, ſoeckende t'profyt des ſelven huyſes in de Officien, die ſy hadde bedient. Sy was lange dragende de blintheyt harer oogen met verduldicheyt, out ſynde als ſy ſterf* LXXXII. *jaren. Met Godt moet ſy ruſten.*

Opten 12. *Januar.* 1606. *is in den Heere geruſt ons Eerwaerde* Pater *Heer* Jan *Gout Regulier vant Convent van Marienhove binnen Amersfoert. Hy is geweeſt den eerſten Regulier, die onſe Convent tot een Pater gehadt hebben. Hy heeſt t'ſelve bedient omtrent derdehalf jaer. Hy heeft den Suſteren beſproken t'ſeſtich gulden eens, die ſy minlick mit malcanderen deylden, ende een rouwmaeltyt begeert gedaen te worden uyt ſyn goet. Syn ſiele moet in der euwicheyt ruſten.*

Den IV. *Decembr.* 1606. *is in den Heere geruſt onſe Eerw. Mater* Maria *Gerrits, die met ons den Heere gedient heeft* 69. *jaren, ende is* Procuratrix *geweeſt ontrent* 50. *jaren, ende* Mater 14. *jaren. D'Heere wil haer de euwige ruſte geven, Amen.*

Naer het affſterven van Sal. Heer Jan *Goudt is van de Suſteren aengenomen tot* Pater *Heer* Iohan *van Langevelt, d'welcke na dat hy ontrent* xx. *jaren den Suſteren hadde gedient heeft door ſyn ouderdom ende impotentie ſyn aengenomen officie opgeſeyt.*

Naer hem is Anno 1627. *verſocht tot* Pater *des voorſz. Convents.* Mr. Willem *Bloem Paſtoor van Amersfoert om de Suſters alle geeſtelycke hulpe te doen. Het welck ſyn Eerw. door begeerte van den Eerw. Heere den* Prior *Commiſſaris ende der Suſteren heeft aengenomen.*

Anno 1629. *den* 13. *Iulii is den Grave van Montecuculi met s'Keyſers volc*

volck gecomen tot hulpe ende byſtant van den Coninck van Hiſpaignen op de Veluwe alwaer Grave Henrick *van den Berch. oock een machtich leger hadde, die den Grave van* Montecuculi *heeft gecommandeert met ſyn troupen te gaen na* Amersfoert, *dewelcke den 3. Auguſti olden ſtyl voor Amersfoert is gecomen, makende de belegeringh met omtrent elf duyſent of twaelf duyſent man te voet ende 29. Cornetten paerden. De Stadt door ſwackheyt van wallen en muyren, ende met cruyt en loot niet behoorlyck voorſien ſynde, oock met Chrychsvolck onverſien, heeft ſich met accoort overgegeven Het Keyſers volck is ingecomen den 5. Auguſti, ende is het Staten volck des anderen daegs uytgetrocken. Naer den middach is den Grave* Montecuculi *perſoonlyck in de Stadt gecomen, eyſchende veel onredelicke ende onmogelycke ſaecken, t'welck groote verſlagentheyt door de Stadt cauſeerde,*

Den 6. Auguſt. is den H. dienſt der miſſen gedaen in St. Ioris Kercke door den Paſtoor Mr. Willem Bloem, *die daer toe worde gecommandeert. Ende is een nieuwe Magiſtraet geſtelt.*

Omtrent deſe tyt namen de Keyſerſchen oock in het Huys ter Eem. De Soldaten bedreven in veel Borgers huyſen grooten overlaſt.

Den 7. Auguſti ende navolgende dagen tot s'Keyſers volck wederom vertrock is den H. dienſt der miſſen gedaen oock in ons L. Vrouwen Kercke.

Den 9. dito quam de tydinge dat Weſel *van de Staten volck was verraſt ende ingenomen. Ten ſelven daghe teldemen aen den Grave van* Montucuculi *vyff duyſent drie hondert gulden om alle ſwaricheyt te verhoeden. Welcke ſomme by de Borgers moſte worden opgebracht.*

Den 10. dito is het Leger opgebroken ende weder vertrocken naer den Yſſel-kant.

Den 14. Auguſti heeft het Guarniſoen der Keyſerſen de Stadt verlaten, plonderende de Soldaten veel huyſen, ſo daerſe gelogeert waren geweeſt, als anderen in weerwil van den Gouverneur, die ſyn been brack op denſelven dach als hy t'plonderen wilde beletten, ende daer over met ſyn paert quam te vallen. Niettemin hy commandeerde den Capiteyns om ſulcx te beletten ſo veel mogelick was, daer voor hy ontfangen hadde een ſchenckagie van duyſent gulden by de Borgers opgebracht. De Capiteyns ſommige deden haer devoir tot t'beletten van de Plonderinge. Sommige conniveerdent. De Soldaten waren meeſt Luthers. De Paſtoor Mr. Willem Bloem *dede alle deſe tyt grooten dienſt ende behulp aen de Stadt, niet tegenſtaende hy door quade tongen worde belogen, als of hy de Keyſerſen hadde ontboden, 't*

welck gantſch valſch ende gelogen was.

Obſidionem Amerfortiam & quæ circa eam geſta accurate admodum deſcripſit Borrius *lib. de obſid. Buſcoducenſ.* Et habent eadem, quæ habet ipſe, paucis tantum exceptis, & quæ non magni momenti, acta publica Amorfortia. Addi etiam poteſt Sande *lib.* 10. *hiſt.* Vid. etiam quæ ſupr.

Den 15. *Auguſti worde gevangen de nieuwe Magiſtraet ende eenige van d'oude Magiſtraet. Den Gouverneur en de andere wilden oock vangen den* Paſtoor, *die door goeden raedt om de furie te ontgaen was gevlucht in dit Convent van St. Agatha, alwaer hy hem elf weken met ſyn onder Paſtoor* Mr. Lambert *Dircksen in ſtillicheyt onthielt, Daer na worde hem weder toegelaten ſyn huys ende Stadt te gebruycken. Op den nacht als ſy hem wilden vangen worden ſyn huys van de Soldaten eenſdeels geplondert.*

De Magiſtraten t'Utrecht gebrocht ſynde ſyn naer etlicke dagen onder borchtocbte los gelaten, ende is geſententieert, dat de nye Magiſtraet de penningen aen den Grave van Montecuculi *vereert, ende door de Borgers betaelt, ſelfs ſouden moeten opbrengen, ende aen de Borgers reſtitueren, die deſelve hadden opgebracht. Doch is ſulcks niet geſchiet, dewyle by een yder in de Stadt verſtaen worde, uytgeſondert weynich perſonen, onredelick te ſyn, dat de Magiſtraet ſoude betalen t'geen de noot vereyſchten om alle ſwaricheyt te verhueden.*

Omtrent deſe tyt is onder de Catholycque Gemeente alhier groote onruſt ontſtaen, door dien ſommige tegen het accoort tuſſchen ſyn Heylicheyt ende den Doorluchtigen Heere Vicarius Philippus Rovenius *wilden indringen een Prieſter van de Societeyt. Waer door de* Paſtoor *veel te lyden hadde, ende grooten opſpraeck t'onrecht moſt verdragen, want hy de ſaecke gantſch verbleef aen ſyn Overſten. Daer naer uyt liefde van vrede ende om alle onruſt wech te nemen is verſocht aen den Heere* Vicarius *den ſelven Prieſter toe te laten, byſonder gedaen wordende groote beloften van dat het niet ſoude ſyn tot conſequentie, maer deſe toelatinge alleen voor deſſelfs perſoon, weſende een Borgers ſoon, ende mits dat de rechten van de Paſtorye ſouden blyven onverhindert ende onvercort. Waer op den Heere* Vicarius *t'ſelve heeft geconſenteert.*

Int jaer 1630. *is aen de peſte overleden Mr.* Lambert *Dircks onder Paſtoor, ende is den Paſtoor Mr.* Willem *Bloem uyt ſyn huys gegaen in St. Agatha clooſter, daer hy vier weecken is gebleven, tot dat ſyn huys geboent was, alſo Mr.* Lambert *aldaer ſieck gelegen hadde, ende veel vuyrs daer was vernomen. In deſe tyt ende byſonder in de nawynter iſſer ſodanigen duyrte int coorn geweeſt, als by menſchen gedencken niet en was geſchiet. Een mud roggen heeft gecoſt* XXIV. *gulden, den* 15. *Octob.* XXVIII. *gulden. Een mud weyte* XXV. *gulden, alſo de rogge duyrder was dan de weyt,*

een broot van 6. pont tien ſtuy. De poorten worden bewaert by de Borgerye om geen coorn noch broot vervoert te worden. De Provintien van Gelderlant, Sticht, ende Hollant hielden tegen malcanderen de granen op.

Op den IX. *Februar.* 1632. *is den Paſtoor Mr.* Willem *Bloem gevangen neſſens d'Heere* Iordans *van Wenckum, ende* Cornelis *van* Zyll, *door laſt van den Heere Prince van Orangien, die van een gevangen in den Haach t'onrecht beſchuldicht waren van het verraet op Schenckenſchans kenniſſe gehadt te hebben. Mr.* Willem *is geſet op de Weeskamer,* Cornelis *van Zyl op de Pleyt-camer, beyde wordende ſeer nauw bewaert alle dage met een Corporaelſchap ſoldaten wacht houdende. D'Heer* Wenckum *is gebrocht op de gyſelcamer. Naer dat ſy eenige weynige dagen geſeten hadden, ſyn ſy van hier gebrocht naer Utrecht, ende voorts naer s'Gravenhage, wel bewaert met muſquettiers ende brandende lonten. Buyten Utrecht ſynſe in een ſchuyt gegaen in tegenwoordicheyt van honderden van menſchen, ende ſyn ſo in der nacht overgebracht op* St. Ians *poort in den Haech, daer ſy ſcherpelyck geexamineert, ende naer* XIV. *dagen wederom gebracht ſyn in voorgaende plaetſen binnen* Amersfoert, *ende bewaert als voren. Oock des nachts als ſy ſliepen drie perſonen by haer blyvende ende s'daechs twee. Den* VI. *dach daer na ſynſe weder vervoert naer Utrecht op Haſenberch ende daer blyven ſitten, Mr.* Willem *ende d'Heer* Wenckum XII. *weecken min* 2. *dagen, verterende s'daechs yaer twe gulden boven wyn en bier. Mr.* Willem *daer naer gebannen uyt de* VII. *Provintien, ende ſyn goet geconfiſqueert. Heer* Wenckum *de Stadt Amersfoert ontſeyt. Mr.* Willem *reyſt naer* Huyſſen *metter woon. Middeler tyt ſyn de Suſteren in haer biechte te hooren geholpen door Heer* Jan *van Langevelt d'oude.*

Geduyrende de gevanckenis worden van de Gemeente ſeer vuyrichlick gebeden voor de ſelve gevangens aen Godt de Heere ende wel ſcherpelic gevaſt. In St. Agatha Convent worde alle daech van s'morgens vroech tot s'avonts laet het gebedt geduyrichlich van de Gemeente ende geeſtelycke dochters gedaen, gelyck oock ten huyſe van Mr. Jacob *van* Weſtrenen, *ende Mr.* Willem *te Huyſſen ſynde ſyn hem veel van de Gemeente in de Somer gevolcht, hem beſoeckende ende by hem biechtende, ende heeft op een ſeker Hoochtyt* 29. *of* 30. *van ſyn Communicanten gehadt. Omtrent Corſmiſſe is ſyns Mr,* Willems *goet, dat geconfisqueert was, geredimeert, mits betalende de coſten, belopende omtrent twee duyſent gulden, behalven de ſchenckagien, ende ander verlies of ſchade by haeſtige vercopinge van ſyn goet.*

En

Et hic deſinunt Annales a monialibus olim ſcripti. Stetit monaſterium uſque ad annum 1640. quo cum ſumptu ad refectionem indigeret non modico a magiſtratu neglectum, & templo tantum excepto ab eodem diſtractum tandem funditus periit. De quo alia adhuc manu in ſine Annalium ita reperi.

In den jare CIↃ. IↃC. XL. *op den* 3. *Octob. hebben de Regeerders deſer Stadt, ſiende dat t'Convent van S. Agatha geen vordel van quam, nemaer groote reparatien van noden hadde, t'ſelve ten meerendeel vercoft aen de E.* Marten *ende* Rodolph Codde, *ende haerlieder ſwager* Willem *Franſſen de* Leuw, *om wolle laken bereyderye te doen, ende deſelve neeringhe ten voordeel van de inwoonders deſer Stadt te mogen dienen, ende hebben d' Heeren Regeerders aen hun behouden d'Kerck, ende al t'geene d'Heer* Gerard Thyens *tot ſyn copergieten ende anders in huyre was hebbende. Ende is voor de voorſz. coop belooft de ſomme van thien duyſent vyf hondert gulden in vier eerſtcomende Meydagen te betalen.*

Ιδῶν τὸ τέρμα τὴν χάριν θεῷ δίδου.

I N-

INDEX
RERUM VERBORUMQUE.

A.

Abbatia S. Pauli a quo condita & erecta 7. 192. & *ſeq.* 157. & *ſeq.* 189. & *ſeq.*
Adrianus a Weſtrenen vir Conſulatis. 121
Adrianus Ploos ab Amſtel Dominus in Tienhoven. 118
Æs alienum conflatum ob bellum Iſulſtadienſe. 348. & *ſeqq.*
Aflaet. 403
Agger Spakenburgenſis foſſus. 166
Albertus pro Adelbertus. 5
Albertus de Wys. 51. 182. & *ſeqq.*
Albricus an Adelbricus epiſcopus Trajectenſis 5
Alexianæ ab Alexio. 322
Altare olim nullum deſtitutum reliquiis. 102
Amorfortium urbs nulli niſi Ultrajecto in diœceſi ſecunda. 7
unde ei illud nomen. 9. & *ſeqq.* 13. & *ſeqq.* 31. & *ſeqq.* 70. & *ſeqq.* 157. 187
ejuſdem vetuſtas. 13. & *ſeqq.*
ejuſdem ſitus. 32
laus ejus & commendatio. 33. 43. & *ſeqq.* 155
quando urbs. 13. 42
ejuſdem partitio, regimen, magiſtratus 64. & *ſeqq.* 389
urbs Imperialis. 67
quando ei jus gladii. ibid. & *ſeqq.*
ejuſdem immunitas, privilegia &c. 69. & *ſeqq.* 232. 297. 300. 365. & *ſeqq.* 373. & *ſeqq.* 398. & *ſeqq.*
fœdera cum ea inita. 70. & *ſeqq.* 390. & *ſeqq.*
ſacræ ejuſdem ædes. 71. & *ſeqq.*
Sagittariorum hortus. 72
Davids Hoff. ibid.
urbis calamitates. 75. & *ſeqq.*
bellica ejuſdem virtus 79. & *ſeqq.* 89. & *ſeqq.*
ejuſdem incendia. 177. & *ſeqq.* 352. 381
induciæ ei quinquennales. 326
vectigal Gelris ſolutum. 342
Amorfortium occupatum a Frederico de Yſelſteyn. 104
juris Hiſpanici. 112. & *ſeqq.*
a Cæſareanis obſeſſum 115
deditio eis facta 124. 409
ab eiſdem direptum. 128. 409
prima concio reformata quando habita Amisfurti 113
Amisfurtum ſub interdicto. 170
a Philippo Duce obſidetur. 170
ab eo iterum obſidetur. 172
a Gelris tentatum. 180
a Martino Roſſemio obſeſſum & captum 180. & 371. & *ſeq.*
a Reformatis occupatum. 180. 393
tranſlatum in Cæſarem. 179
& qua lege id tranſlatum. 355. & *ſeqq.*
& an ſervata etiam ea lex. 362
cædis ibi quæ pœna. 369
Amersfoert gens nobilis in diœceſi. 13. & *ſeqq.* 186.
ejuſdem genealogia. 16
Annonæ caritas. 181. 185. 381
Ansfridi diploma. 8. & *ſeq.*
ejuſdem obitus. 102

Antonius Burgundus Philippi Ducis ſpurius 311
Anthonis van Dompſelaer Rentmeeſter 406 & ſeq.
Apellis olim factum. 2
Appellatio an reo criminis conceſſa nec ne 135. & ſeqq.
Arx ad Emam extructa. 174
Aſſuerus a Culenburch epiſcopus Trajectenſis. 169
ejus inauguratio. ibid.
a Philippo Duce adjuvatur. 170
Auguſtinianæ ſorores. 174

B.

Barbariſſæ moniales. 230
Bernulphus epiſcopus. 189
Bilta Trajectenſis. 175
Bircta, Birctani Annales. 379. & ſeq.
Bloedtraedt. 112
Bor vid. Petrus Bor.
Brabantia olim Brachbant, Bracbante 189
Bunſchotii deſcriptio. 34. & ſeq.
Bunſchotium ſolo æquatum. 171. 292
Buſius vid. Paulus Buſius.

C.

Calumniæ vis. 147. & ſeq.
Cædis pœna Amisfurti. 369
Canonici Regulares. 237
Carolus Egmundanus Gelriæ Dux. 347
Caſparus Dominus Culenburgi. 337
ejuſdem progenies. ibid. & ſeq.
Catus quid. 283
Cellitæ Amſterdamenſes. 176
Cella idem quod templum. 192
Cereviſiaria negotiatio. 44. & ſeqq.
Chriſtophorus Butkens. 5
Cliviæ Ducis Gulielmi bellum geſtum cum Cæſare. 372
Cœnobium gathenſe Amisfurti diſtractum. 412
Comes de Montecuculi. 119. 126. & ſeqq. 409. & ſeq.
Conventus D. Hieronymi prope Hattum 165
Cornelis van Deuverden Schout van Amersfort. 399. 404
Cornelius Geſſelius. 61

D.

Daventriæ piſces capti in templo. 381
David Burgundus epiſcopus Traject. ſpurius Ducis Philippi. 104. 308
Davidis Burgundi cum Amorfortiis contentio. 317
dominatio ejus rigida 321
ejuſdem captivitas. 324
dimiſſio ejus, reſtitutio. 325
ejuſdem mors 345
lepidum ejus dictum. ibid
ejuſdem elogium. ibid
Didericus de Amersfoort. ibid

E.

Eccleſia olim nulla quin altari inſtructa 192
Eccleſia parochialis S. Georgii Amisfurti mutata in collegiatam. 210
Eemlandia & ejus partes. 33. & ſeq.
Amorfortiis dicto audiens. 231
Electio epiſcoporum quando olim facta 265
in poſſeſſionem epiſcopatus quo ritu inducti. 266
an & exules reſtituti tum. 267
Eembruggæ deſcriptio. 35. & ſeq.
Emeneſſæ deſcriptio. 37. & ſeq.
Engelbertus Clivenſis diœceſis Protector. 321 & ſeqq.
ejuſdem juramentum. 324
Erneſtus Comes de Montecuculi. 119. 126. & ſeqq.

Eve-

Everardus de Wede, Dn. de Wede, de Dyckvelt, Rateles &c. 15. 25
Exulum reſtitutio quo ritu olim facta. 268

F.

Famianus Strada. 113
Feudum ſi ſit rectum ad quos devolvatur 207
Florentius Radewyn. 160
Ejus vita & mors. 163
Focani Adonibezeck. 145
Fœdus Trajectenſium cum Maximiliano Auſtriaco. 329
Amorſortiorum cum eodem. 336
Fœdus Amorſortiorum cum Ioanne Auſtriaco. 389
Francfort unde. 187. & ſeq.
Frederici de Blanckenheim fœdus cum Leydenſibus contra Joann. Bavarum. 244
ejuſdem mors & elogium. 263
Fredericus de Egmont Dominus de Yſelſteyn. 322
Fredericus Marchio de Baden quando nactus epiſcopatum. 343
Frigus ingens Ann. 1568. 382

G.

Gaesbeeck familia olim nobilis. 264
Gelrorum pugna cum Amorſortiis. 168
Gerardus Magnus. 160. & ſeqq.
Gerardus Scherprinck Monachus Vredalenſis. 170
Geſſelius. 61
Gisbertus de Brederode epiſcopus Trajectenſis. 174
tranſactio ejus cum Davide. 308
Groote gaerde. 178
Guilielmus van Dam. 65. 133. & ſeqq.
Guilielmus Comes van den Bergh Baro Ducatus Gelriæ. 113
Gulde profeſſie. 400. 403
Gulde miſſe. 405
Gymnaſium Amorſortium & Schola ejus trivialis. 46

H.

Haga Amorſortia. 176
Hardervicum combuſtum. 178. 348
Hardevelt Conſul Amorſortius. 134
Henricus Bavarus epiſcopus Trajectenſis. 105. 353
ejuſdem inauguratio. ibid. & ſeq. 179
ejuſdem cum Ultrajectinis diſſenſio, bellum. 107. & ſeqq.
Ultrajectum ab eo captum. 109
tranſlatio diœceſis in Cæſarem ab eo facta. 356
Henricus Bomelius. 111
Henricus Zoeſius. 57
Henricus Comes van den Bergh. 116
Henricus de Weyda Rector diœceſis. 218
Henricus ab Amersfoert nobilis poſſeſſor decimarum in Vuers. 10
Hiſtoriæ laus. 4
Hoiſlac arx ubi. 231
Hugo ab Arckel. 10

I. K.

Iacoba Bavara. 90. & ſeq. 167. 242
fœdus ejus cum Amorſortiis. 239
Ingenia idem quod machinæ. 39
Interdicti effectus. 282
Io. ab Oldenbarnevelt. 51
Io. Cornelius Geſſelius. 61
Ioannes Naſſovius epiſcopus Trajectenſis. 97
Ioann. Varneburgius epiſcopus Trajectenſis 97
Io. Iſacii Pontani luſus. 116
Ioannes Dux Bavariæ. 167
Hollandiæ Gubernator. 242

Iſulſtadienſe bellum. 348
Iuſtus Vygh Dominus in Yſendoorn. 74
Kettermeeſter Amisfurti. 379

L.

Leuſden, Loyſden, Liſidunum 5. 13. & ſeq.
Levinus Botterus. 55
Liceſter. 400
Lochorſt, prædium, familia. 197
feudum S. Pauli ibid. & ſeqq.
familiæ ſucceſſio. 200. & ſeqq.
Lucas Cairus Lingæ Gubernatur. 117

M.

Magiſtratus mutatio quando facta Ultrajecti. 333
Marſi, Marſaci, Marſatii. 32
Marſſen, Marſſeveen, Marsbergen. ibid
Marteuſdyck. 36
Martinus Roſſemius. 84. & ſeqq. 351. & ſeq.
Maximilianus Dux Auſtriæ. 176
Amorfortiam defendit. 177
diæceſis Protector. 333
Mediolanum unde. 188
Michael ab Iſſelt. 49. 112
Miraculum quid. 215
Monachorum vota. 229
Montecuculi. 119. 126, & ſeqq. 409. & ſeqq.
Mons ſacer. 39. & ſeq. 157.

N. O.

Neomagum, Noviomagum, cur palatium publicum. 6
Nicolaus Zoeſius. 48
Oldenbarnevelt familia unde. 40. 53
Ollaris diſpenſatio. 173. 299
Ordines Ultrajectini. 66
Otto de Hollandia. 204

P. Q.

Palatium publicum. 6
Paulus Buſius. 51. 379. 386. & ſeqq. 402
Pax Gandavenſis. 387
Petrus Both Thalaſſiarcha. 63
Petrus Apherdianus. 87
Petrus de Goyer vir Conſularis 121. 133. & ſeq.
Petrus Bor hiſtoricus. 130
Philippus Dux Burgundiæ. 94. & ſeq.
Philippus Burgundus epiſcopus Trajectenſis. 179
ejus genus & obitus. 352
Philippus Rovenius Vicarius Trajectenſis. 410
Philippus II. Amisfurti exceptus 181
Pœnitentiarii campi S. Andreæ. 166
Princeps olim a clero ſolemni ritu exceptus cum vexillis, cum crucibus. 292
Quinquennales induciæ. 326

R.

Regula S. Franciſci. 65
Renatus de Chalon Princeps Auriacus. 388
Rheni inundatio. 402
Rudolphus van Diepholt epiſcopus Trajecten. 98. & ſeq.
a Papa rejectus. 169
diæceſis Protector. 272
cum Philippo Duce ejus fœdus. 283
Monaſterium Weſtphaliæ obſidet. 100
occupat Uttrajectum. ibid. & 173
ejuſdem mors. 101

S.

Spakenburgenſis agger. 166
Statua Divæ virginis. 177
Steenwyck bello captum. 401
Smallingus vid. Walterus Smallingus.
Stoutenburgh caſtrum. 11. 19. & ſeq. 40
feuda ad id ſpectantia. 206. & ſeq.
an Gelricum feudum. 186
familia nobilis. ibid.
Suederus epiſcopus Trajectenſis. 98
Suſati deſcriptio 38
Spoliatur, diripitur. 159
Sylva Ducis obſeſſa, devicta 116. & ſeq.

T.

Teiſterbantia Comitatus. 188
Tertullianus van Dorp. 120. 140. & ſeqq.
Trajectenſium ingenium. 334
Tovenaers. 402

V. Z.

Veſalia ſurrepta. 129. 131. 409
Vinaria quid. 214
Ultionis cupiditas doloris confeſſio. 146
Ultrajectum a Maximiliano Archiduce obſeſſum 177. & ſeq.
Walravus Comes Moerſenſis. 293
jus in epiſcopatu Trajectenſi ab eo ceſſum 304
Walterus de Amersfoert miles & Advocatus eccleſiæ de Amersfoert. 10. & ſeq.
Walterus Smallingus. 178. 352
Wede caſtrum, dominium, ut & nobilis familia. 11. 15. & ſeqq. 187
Dominium quod diſtinctum in grooten Wede & Lutteken Wede. 21. & ſeqq.
Weſtrenen. 25. 121. 411
Wiggerus Comes. 7
Wilhelmus epiſcopus. 205
Wilhelmus Comes VI. quando vita conceſſerit. 240
Willem Bloem ſacerdos proditionis poſtulatus. 411
Woudenbergæ deſcriptio. 38. & ſeq.
Zoeſius vid. Nicolaus, Henricus Zoeſius.

FINIS.